
Bibliotek 1800
Emile Zola
ROM

Émile Zola

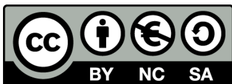
Rom

Tre byer

2

eBibliotek 1800

2023

cc
BY NC SA

I

Mellem Pisa og Civita Vecchia var toget den nat blevet meget forsinket, og klokken var næsten ni om morgenen, da fader Pierre Froment efter en trættende rejse på 25 timer omsider ankom til Rom. Han havde kun medbragt en vadsæk og sprang hurtigt ud af kupeen, trængte sig gennem vrimlen uden at bryde sig om dragerne; han kunne godt selv bære sin smule bagage og længtes efter at være alene, efter at se sig om. Uden for banegården, på De Fem Hundredes Plads steg han op i en af de små vogne, som holdt der i en række langs fortovet, lagde sin vadsæk på sædet ved siden af sig og gav kusken adressen:

"Via Giulia, Palazzo Boccanera."

Det var mandag, den 3. september, en klar efterårsmorgen med vidunderlig let luft.

Kusken, en lille, tæt, rund fyr, smilede fornøjet med sine hvide tænder og sine skinnende sorte øjne ved på tonefaldet at kende en franskmand, en fransk præst. Han piskede på sin magre hest, og vognen rullede af sted i den raske gangart, der er særegen for de nette, pæne romerske drosker. Men et øjeblik efter, da de var kommet forbi en grøn, lille have, vendte han sig om, pegede med pisken på nogle ruiner og meldte: "Diocletians Thermer ...", forekommende og venlig som en fornuftig kusk, der vil sikre sig sin passagers bevågenhed for en anden gangs skyld.

I skarpt trav gik det ned ad Via Nazionale, som går ud fra Viminale-højderne, hvor banegården ligger. Hvert øjeblik vendte han sig om, gav oplysninger om hvert monument, de

kørte forbi. I den brede, moderne gade var kun ny bygninger. Men hans bevægelser med pisken blev bredere, skønt betoningen måske fik et lille anstrøg af lun spot, da han til venstre pegede på en uhyre, stor bygning, kridhvid og næppe tør, en umådelige stenfirkant, overlæsset med statuer og frontispicer:

"Nationalbanken!"

I hele uger før sin afrejse til Rom havde Pierre med flid studeret byens typografi på kort og i bøger. Han kunne godt have fundet vej, og oplysningerne var ret overflødige. Men en ting overraskede og forvildede ham en smule, nemlig terrænets hyppige stigen og falden, der ordner visse bydele som terrasser. Nu dér til højre stod grønne trægrupper, ovenover hvilke han så en uendelig lang bygning, gul og ensartet, et kloster eller måske en kaserne.

"Quirinalet," bemærkede kusken, "kongens slot!"

Længere nede, da vognen drejede om på en trekantet plads, så Pierre op og betragtede henrykt helt oppe på en lang, glat mur en terrasseformet have med en vidunderlig hundredårig pinje, der tegnede sine elegante omrids mod den blå himmel, som et udtryk for hele Roms finhed og ynde.

"Villa Aldobrandini!"

Endnu længere nede blev han igen grebet af beundring. Vognen gjorde en skarp vending, og gennem en smal, mørk gyde så han med et som et hul i et lyshav en stor, solbeskinnet plads, fyldt af skinnende guldstøv, og i morgenglansen løftede sig en vældig marmorsøjle, på den ene side lueforgyldt af dagens stjerne, der havde badet den i sine stråler gennem århundreder. Han blev forbavset, da kusken sagde ham navnet,

for sådan havde han ikke forestillet sig den, ikke så imponerende i stråleglans mellem omgivelsernes skygger.

"Trajansøjlen."

Ved foden af bakken drejede Via Nazionale for sidste gang. Og atter kastedes et berømt navn tilbage, mens hesten travede rask af sted: "Palazzo Colonna" med en have, omringet af magre cypresser, "Palazzo Torlonia", halvvejs nedrevet i anledning af ny bygningsforskønnelse, "Palazzo Venezia", kort og truende med takkede mure, skydeskår og mørk, middelalderlig strenghed, der i den borgerlige, nymodens tilværelse er ved at glemmes.

Pierre blev stadig mere forbavset ved at se disse mærkelige omgivelser, men allerstørst var hans forundring, da kusken viste ham "Corsoen", knap så bred som St. Honoré-gade, en lang, snæver gade, skinnende hvid af solen på den ene side, kulsort i skyggen på den modsatte, ved enden sås Piazza del Popolo som en lysstjerne. Kunne dette virkelig være byens midtpunkt, den berømte spadserevej, hovedåren for Roms folkeliv?

Vognen kørte allerede ind i Via Vittorio-Emanuele, Via Nazionales fortsættelse, to gader, der er anlagt lige midt igennem den gamle by og skærer den midt over fra banegården til Engelsborgbroen. Til venstre lå Jesuskirken og strålede i lys morgenglæde. Så indsnævredes gaden mellem kirken og det tunge Palazzo Altieri, som man ikke havde nænnet at nedrive, og vognen kørte ind i en fugtig isnende skygge. Men foran kirkens facade, ude på pladsen skinnede solen igen, rullede sine stråleflader ud, mens man langt henne ved enden af Via

Aracoelis skyggeslør skimtede nogle palmers solglinsende fjerbuske.

"Dernede har vi Capitolium!"

Hastigt og ivrigt bøjede Pierre sig ud af vognen. Men han så kun den grønne plet ved enden af en mørk gyde. Det gøs i ham ved denne stadige vekslen fra skinnende lys til isnende skygge. Foran Palazzo Venezia, foran Jesuskirken syntes han, at al fortidens nattekulde klamt lagde sig om hans skuldre, og ved hver en plads, ved hver en ny, bred gade kom man atter ind i livets klare, varme dagslys. Ved siden af det gule sollys, der beskinnede facaderne, tegnede de violette skygger sig med matematisk bestemthed. Mellem tagene sås striber af mørkeblå, mild himmel, og den luft, han indåndede, syntes ham at have en egen smag, han kunne endnu ikke finde et navn for, men det var noget, der mindede ham om en frugt, og som bragte blodet til at rulle hurtigere gennem hans årer.

Via Vittorio Emmanuele er til trods for sin uregelmæssighed en smuk gade. Pierre kunne tro sig i en hvilken som helst storstad, med de sædvanlige nymodens kaserner. Men da han kom forbi kancelliet, Bramantes mesterværk, typen på den romerske renæssance, blev han atter grebet af forbavselse, i hans sjæl steg atter billedet frem af de paladser, han nys havde set, den tunge, vældige, nøgne arkitektur, de umådelige stenfirkanter, der lignede hospitaler eller fængsler. Aldrig havde han tænkt sig, at de romerske slotte kunne være så blottede for ydre ynde og pragt. Selvfølgelig måtte det være smukt, det ville nok gå op for ham, men han måtte først tænke lidt over det.

Med et drejede vognen ud af den livlige gade ind i krumme gyder, der var så snævre, at man dårligt kunne komme igennem

dem. Her var ro og stilhed, dette var den gamle, kolde, hensovede stad, udenfor den ny bys sol og vrimmel. Han mindedes sine studier af kortet, forstod at han nu nærmede sig Via Giulia, og hans nysgerrighed steg til pine over ikke at kunne se alt, få alting at vide på en gang. Og den ophidsede tilstand, der var en følge af hans rejse, forværredes ved den forbavselse, han følte, og som for hvert øjeblik blev større, så at han nu var så nervøs, at han syntes, han måtte tilfredsstille sin trang til straks at se, hvad han med det samme kunne overkomme.

Klokken var lige slået ni, han havde hele formiddagen til at fremstille sig i Palazzo Boccanera, hvorfor skulle han da ikke øjeblikkelig lade sig køre hen på et eller andet berømt udsigtspunkt, fra hvilket han kunne få et overblik over Rom, over de syv højes stad? Så såre dette ønske var opstået hos ham, pinte det ham, indtil det blev uimodståeligt. Nu sad kusken stille, så Pierre måtte rejse sig for at give ham den nye adresse:

"Til San Pietro in Montorio!"

Først så manden højst forbavset ud, lod til ikke at forstå Pierre. Med pisken i strakt arm viste han, at det var derhenne – langt borte. Og da præsten blev ved sit, rystede han på hovedet med et overbærende smil: Ja, ja da, ham var det lige meget!

Og så rullede vognen af sted, lidt hurtigere end før, gennem en labyrint af smalle gader. En af dem var så snæver, klemt inde mellem så høje mure, at lyset trængte ned som i en løbegrav. Så blev det med et lyst, de kørte over Sixtus den 3.s gamle bro, men til højre og til venstre bredte sig de nye kajer midt i mursten, grus og nybygningskaos. På den anden side, i Trastevere rev man også ned, og vognen kørte op ad Janiculum ad en bred, nys afstukket gade, som kusken med godmodig stolthed nævnte:

"Via Garibaldi!"

Hesten sagtnede sin gang, og i barnagtig utålmodighed vendte Pierre sig om for at betragte staden, efterhånden som den bredte sig ud for ham.

Stigningen var langvarig, nye kvarterer kom frem lige ud til fjerne høje. Men så faldt det ham ind i den voksende sindsbevægelse, der bragte hans hjerte til at banke, at han ødelagde helhedsindtrykket, og han havde kraft til at modstå fristelsen, vendte sig ikke om en eneste gang, før han kom til den store terrasse, hvor San Pietro in Montorio-kirken ligger, netop på det sted, hvor Sankt Peter efter sagnet blev korsfæstet. Kirkepladsen er bar og solstegt, men lidt bag ved den falder Aqua Paolas klare vande i tykke plaskende stråler ned i det mægtige monuments tre vældige kummer. Og ved brystværnet langs terrassens kant står altid rækker af turister, slanke englændere, firkantede tyskere, gabende i pligtskyldig beundring, nu og da rådførende sig med deres *Baedecker*, som de aldrig slipper.

Pierre sprang rask ud af vognen, lod sin vadsæk ligge på sædet og bad kusken vente; denne kørte så hen ved siden af de andre drosker, der holdt, blev filosofisk siddende på bukken, ludende med hovedet ligesom som hesten. De var så vant til at opholde sig her en god stund.

Pierre støttede sig mod brystværnet og faldt straks hen i beskuelse; smal og slank stod han der i den snævre, tætsluttende præstekjole, med de magre hænder nervøst foldet, hede af feber.

Rom! Rom! Kejsernes stad, pavernes stad, den evige stad, der to gange har erobret verden, den stad, om hvilken hans

drømme i måneder havde kredset! Der lå den endelig udbredt for hans øjne! Han så den!

De foregående dage havde heftigt tordenvejr renset og kølet luften, og augustheden var dæmpet.

Den vidunderligt dejlige septembermorgen strålede under en skyfri blå himmel, og Rom lå for hans fødder som et mildt drømmesyn, der så ud, som skulle det svinde bort i den klare sols stråler. En skær, blå tåge svævede over tagene i de lavtliggende kvarterer, fin og næsten usynlig som et slør, mens den umådelige campagne med sine fjerne bjerge tabte sig i en let rosenrød tone.

Først skelnede han intet, ville ikke standse blikket ved noget bestemt punkt; han ville give sig hen til hele Rom, til den levende kæmpe, der lå foran ham på denne jordplet, hvis støv var dannet af fortidens storhed. Hvert århundrede havde fornyet stadens glans, den lå under en evigt sprudlende ungdomskilde. Og hvad der især greb ham, hvad der bragte hans hjerte til at banke med stærke, fulde slag ved dette første møde var det, at han fandt Rom netop, som han havde ønsket: forynget og morgenfrisk; ombølget af en næsten overjordisk glæde, smilende i håbet om livsfornyelse under en skøn klar dags rene himmel.

Og mens Pierre stod sådan ubevægelig og skuede ud mod den vidunderprægtige synskreds, gennemlevede han i nogle minutter de tre sidste år af sit liv.

Å, hvor forfærdeligt var ikke det første år, det, han havde tilbragt i sit lille hus i Neuilly, for lukkede døre og skodder som et såret dyr, der vil dø i fred! Han var vendt hjem fra Lourdes med sønderrevet hjerte, lamslået sjæl; hans indre lignede en

hærget stad, kun ruiner og aske var tilbage. Nat og mørke rugede over, hvad der før var tro og kærlighed! Dage og uger gik, uden at han følte sit hjerte slå, uden at han skimtede en håbets stråle i det øde og den forladthed, der var i ham. Han levede ganske mekanisk, ventede på mod til igen at tage fat på tilværelsen i den styrende fornufts navn, der havde fået ham til at ofre alt. Hvorfor var han dog ikke stærkere, hvorfor kunne han ikke indrette sit liv roligt og ordentligt efter den nye vished, han havde erhvervet? Hvorfor ville han ikke kaste præstekjolen?

Og, når han væmmedes ved mened, hvorfor kunne han da ikke påtage sig et eller andet hverv, som ikke stred mod hans værdighed; han kunne jo ofre sig for videnskaben, studere astronomi eller arkæologi?

Men inde i ham var der hele tiden nogen, som jamrede og græd; det var velsagtens fra hans moder, at han havde arvet denne ømhedstrang, som uafladelig kom med sine uafviselige krav. Dette var hans ensomheds uafladelige smerte, det altid blødende sår i den genvundne fornufts høje værdighed.

En aften i efteråret, en bedrøvelig, regnfuld aften, ville skæbnen eller tilfældet, at han skulle træffe en gammel præst, fader Rose, kapellan ved Sankt Margrethekirken i Faubourg St. Antoine-gade. Han besøgte den gamle mand i Charonnegaden i en fugtig stueetage, hvis tre værelser var omdannet til asyl for forladte småbørn, som præsten samlede op på gaderne der omkring. Og fra dette øjeblik skete der en forandring i Pierres tilværelse. Han fik pludselig en interesse, der lidenskabeligt optog ham, og han blev fader Roses ivrige medhjælper i hans kærlighedsgerning.

Vejen fra Neuilly til Charonnegaden var lang. Først gik han den to gange om ugen, derpå kom han hver dag og blev fra morgen til aften. Så syntes han, stueetagen blev for lille, han lejede første sal og forbeholdt sig et lille kammer, hvor han ofte overnattede. Hans smule penge brugte han til øjeblikkelig hjælp. Og den gamle mand, der var henrykt, ja rørt til tårer over denne unge broders offervillighed, omfavnede Pierre, kaldte ham Vorherres eget barn og betragtede ham som en himmelsendt medhjælp.

Fattigdom, den nøgne, snigende fattigdom havde Pierre derefter set nær ved i omtrent to år. Det begyndte med de småbørn, som folk af barmhjertighed bragte til det lille asyl, der nu begyndte at blive bekendt i nabolaget: Drenge og piger, ganske små børn, der forvildede gik om på gaderne, mens forældrene arbejdede, sad på beværtning eller lå og døde. Ofte var faderen forsvundet, moderen gik i hundene, drukkenskab og udsvævelse drog ind i det fattige hjem, når arbejdet hørte op. Børneflokken blev smidt i rendestenen, de mindste døde af sult og kulde på fortovet, mens de større spredtes ad i last og forbrydelse.

En aften i Charonnegaden trak han to småfyre – brødre – frem under hjulene på en arbejdsvogn. De kunne ikke sige ham deres adresse, vidste ikke en gang, hvorfra de kom. En anden dag kom han hjem, bærende på armen en lille pige, en lyslokket engel på knap tre år, som han havde fundet på en bænk, hvor hun sad og græd, fordi moderen var gået fra hende.

Og for disse stakkels, nøgne unger, der faldt ud af rederne, kom Pierres gerning også til at omfatte forældrene. Han trængte fra gaden ind i rædsomme huler, kom hver dag dybere

ned i elendighedens helvede og kendte til sidst dets forfærdende rædsel, så den menneskelige barmhjertigheds utilstrækkelighed.

Ak, Gud i Himlen! Hvilke frygtelige rejser gjorde han ikke ned i den menneskelige nedværdigelses og smertes dybeste afgrunde i disse to år, der fyldte hans sjæl med sorg og uro! I denne bydel – så tæt ved den flittige og stræbsomme Faubourg St. Antoine-gade, opdagede han smudsige, tilrøgede huse, hele gyder med boliger, hvor der hverken var lys eller luft, og hvor en hel fattigbefolkning levede eller døde i den giftigt fugtige kælderatmosfære. På trappen gled man ud i stinkende smuds af værste art, ved hver en afsats sås den samme nøgenhed, samme urenlighed, samme vrimlen af alle aldre og køn. Ruder manglede, vinden suste ind og ud, regnen flød i strømme ned ad muren. Mange sov på det bare stengulv uden nogen sinde at komme af klæderne. Ingen møbler, intet linned, et liv, der mindede om stakkels, usle dyrs tilværelse, der må nøjes med, hvad tilfældet vil give dem, og handler efter drift og indskydelse. Mennesker levede der i en sådan elendighed, at de med klør og tænder sloges om fejeskarnet fra de velhavendes huse. Og værre end alt andet var det at se den menneskelige skabning nedværdiget – ikke til en vild, der nøgen strejfer om i urskoven og søger sit bytte, nej, det civiliserede menneskes laster og pletter kom endnu mere frem i denne usselhed, der var en endnu større skændsel at skue så nær ved luksus og forfinelse, i selve den stad, der var verdens dronning.

I hvert et hjem genfandt Pierre den samme historie. I begyndelsen var der ungdom og munterhed! Man ville gerne bøje sig ind under arbejdets lov og stred modigt for tilværelsen.

Derefter kom træthed. Skulle de evig og altid slide og slæbe uden nogen sinde at få mere end det allernødtørftigste? Og så tog manden sig en tår over tørsten for at få sit lykkekrav tilfredsstillet. Konen blev sjusket og uordentlig i sin husførelse; hun drog ofte med og lod børnene skøtte sig selv, som de bedst kunne. Dårlig omgang, uvidenhed og overbefolkning gjorde resten. Endnu hyppigere var arbejdsstandsning grunden til ulykke og fattigdom. Den nøjes ikke med at tømme skuffen for sparepengene, den svækker modet og vænner til dovenskab. I hele uger står værkstederne tomme og mister deres kraft. Det er ganske umuligt at finde den mindste smule at bestille i dette Paris, så febrilsk i sin virksomhed. Om aftenen vender manden hjem med tårer i øjnene efter at have tilbudt sit arbejde overalt; han har ikke engang haft det held med sig at blive taget i arbejde ved gadefejningen, for der er mange ansøgere, og der behøves anbefaling. Er det ikke unaturligt, at en mand skal søge arbejde for at få mad på disse gader i Paris, hvor man ser millionernes glans og hører deres klang – uden at få hverken arbejde eller mad? Konen sulter, og børnene sulter.

Det var altså hungersnøden med dens dyriskhed og så oprøret og bruddet med samfundet ved denne grusomme uretfærdighed mod de fattige, som deres egen svaghed dømte til døden. Og den gamle arbejder, hvis lemmer var blevet slidt op af 50 års hårdt arbejde, uden at han har kunnet lægge en skilling til side, på hvilket usselt leje skulle han falde om for at dø? Skulle man da slå ham ned med et kølleslag ligesom et udslidt arbejdsøg, når han ikke kunne arbejde mere og således ikke længere tjente føden? Næsten alle sammen kom de ind på hospitalet for at dø. Andre forsvandt, ukendte, ført bort af

gadens snavsede strøm. En morgenstund fandt Pierre en af dem liggende død af sult i en afskyelig hytte på rådden halm. Han havde ligget der glemt i en uge, og rotterne havde fortæret hans ansigt.

Men det var en aften sidste vinter, at hans menneskekærlighed løb over. Om vinteren bliver de ulykkeliges lidelser uudholdelige i deres huler uden varme. Man kører på Seinen, jorden er dækket med is, og al fabriksvirksomhed standset. I kludesamlernes byer dør skarer af drenge med bare fødder og meget mangelfuld påklædning, sultne og hostende, revet bort af tæringens pludselige indhug. Han fandt familier, kvinder med fem, seks børn klumpet sammen for at holde varmen og uden at have smagt mad i tre dage.

Det var den forfærdelige aften, da han som første mand trængte ind i det rædselsfulde kammer for enden af en skummel allé, hvor en moder lige havde dræbt sig selv og sine fem børn af fortvivlelse og sult, et elendighedens billede, hvorover hele Paris skulle skælve i nogle timer. Ingen møbler, intet tøj, alt måtte være solgt stykke for stykke til den nærmeste marskandiser. Alene kulovnen røg endnu. På en kun halvfyldt madras var moderen faldet om, idet hun gav bryst til sin sidstfødte på tre måneder. En bloddråbe viste sig ved brystet, mod hvilket den lille dødes læber begærligt strakte sig. De to småpiger på tre og fem år, to smukke, lyshårede piger, sov også der ved siden af hinanden den evige søvn, mens af de to lidt ældre drenge den ene var sovet ind siddende på hug op mod muren med hovedet i sine hænder, og den anden havde kæmpet med døden på jorden, som om han havde villet slæbe sig på knæ hen til vinduet for at lukke det op.

Tililende naboer fortalte den sædvanlige forfærdelige historie: En langsom ødelæggelse, faderen, der ikke kan få arbejde og måske giver sig til at drikke, ejeren, der er træt af at vente og truer dem med at sætte dem ud, og moderen, som taber hovedet og vil dø og bestemmer sit kuld til at dø med sig, mens manden, som er gået ud om morgenen, strejfer om i gaderne.

Da politiassistenten kom for at anstille undersøgelse, vendte den ulykkelige mand hjem; da han havde set og forstået, styrtede han om lige som en okse, man slagter, og gav sig til at hyle og tude uden ophør, et sådant dødsskrig, at hele den forfærdede gade græd over det.

Dette frygtelige skrig af en slægt, indviet til ødelæggelse, som dør i forladthed og sult, følte Pierre i det inderste af sit øre og sit hjerte, og den aften kunne han ikke spise eller falde i søvn. Var det virkelig muligt, en sådan skændsel, en sådan fuldstændig blottelse for alt, elendighed og ulykke, som har døden til endemål midt i dette store Paris, der flyder over af rigdomme, beruser sig i nydelser og for fornøjelser kaster millioner i rendestenen? Hvordan? På den ene side så store formuer, så mange unyttige luner, som tilfredsstilles, tilværelser overvældede med al slags lykke. På den anden side en hårdnakket fattigdom, intet brød engang og ingen forhåbninger; mødre, som dræber sig sammen med deres pattebørn, som de ikke kan give andet end blodet fra deres indtørrede bryster?

Pierre blev oprørt og fik fuld bevidsthed om det indtil latterlighed håbløse i menneskekærlighed. Til hvad nytte gøre, som han gjorde, tage sig af børnene, hjælpe forældrene og

forlænge de gamles lidelser? Samfundsopbygningen var rådden i sin grundvold, og alt ville styrte sammen i skam og blod.

I dette øjeblik følte han så tydeligt det uhelbredelige brud, sygdommen, imod hvilken der ikke var noget middel, elendighedens kræftskade, som var absolut dødelig, at han forstod dem, der rådede til voldsomheder, selv parat til at møde den ødelæggende og rensende stormvind og Jorden genfødt ved sværd og ild ligesom i gamle dage, da den frygtelige Gud sendte ilden for at rense de fordømte byer.

Den aften gik fader Rose, som hørte ham hulke, op til ham for faderligt at skænde på ham. Han var en helgen i sin uendelige blidhed og fortrøstning. At fortvivle, store Gud, når vi har evangeliet! Er den guddommelige læresætning: Elsk hinanden, ikke tilstrækkelig til at frelse verden? Han var bange for den rå magt, og han sagde, at hvor stort end ondet var, ville man hurtigt kunne blive færdig med det den dag, man ville vende tilbage til ydmyghedens, enfoldighedens og renhedens tidsalder, da de kristne levede som brødre. Hvilket henrivende billede udkastede han ikke af det evangeliske samfund, hvis fornyelse han omtalte med en rolig tilfredshed, som om det kunne blive virkelighed i morgen.

Pierre smilede til sidst og fandt behag i denne smukke trøsterige fortælling, som hjalp ham ud over dagens forfærdelige mareridt.

De talte sammen til langt ud på natten og optog de følgende dage atter og atter dette samme emne, som den gamle præst elskede, idet han stadig fandt på nye enkeltheder og talte om kærlighedens og retfærdighedens sejr med den rørende

overbevisning, som en retskaffen mand har, der er sikker på ikke at dø, før han har set Gud her på Jorden.

Så skete der en ny udvikling hos Pierre. Udøvelsen af barmhjertighedsgerninger i denne fattige bydel havde bragt ham i en tilstand af overordentlig følsomhed, hans hjerte blev svagt, sønderknust af denne elendighed, som han tvivlede på, nogen sinde at kunne lindre. Og i disse følsomhedsudbrud mærkede han undertiden, at forstanden svigtede ham, han vendte tilbage til sin barndom, til denne trang til almenkærlighed, som hans moder havde indprentet ham, opfindende fantastiske hjælpemidler og ventende bistand fra ukendte magter. Så endte hans frygt og hans had til de brutale kendsgerninger med at kaste ham ud i det stadigt voksende håb om frelsen ved kærligheden.

Der var rigelig tid til at afvende den ellers uundgåelige forfærdelige katastrofe, den brodermorderiske kastekrig, som ville ødelægge den gamle verden, der var fordømt til at forsvinde under vægten af sine forbrydelser. Med den overbevisning, han havde, at uretten nu havde nået sit toppunkt, at hævnens time skulle til at lyde, og de fattige tvinge de rige til at dele, glædede det ham at forestille sig en fredelig løsning med fredskysset mellem alle mennesker og en tilbagevenden til evangeliets rene sædelære, sådan som Jesus havde forkyndt det. I starten plagedes han af tvivl; var denne foryngelse af den gamle katolicisme mulig, kunne man føre den tilbage til den første kristenheds ungdommelighed og enfoldighed?

Han gav sig til at studere, læse og undersøge, idet han blev mere og mere varm for det store spørgsmål med den katolske

socialisme, som nu netop havde været på tapetet i nogle år, og i sin medynk med de ulykkelige tog han lidt efter lidt sin forstand fangen og fik den overbevisning, at Kristus for anden gang ville komme og genløse den lidende menneskehed. Til sidst modnedes den i hans hoved ganske tydeligt i visheden om, at den rensede og til sin oprindelse tilbageførte katolicisme måtte være den eneste pagt, den højeste lov, som kunne frelse det bestående samfund ved at besværge den blodige krise, der truede det.

To år forud, da han forlod Lourdes, oprørt over denne lavpandede afgudsdyrkelse, med sin tro død for bestandig og dog med sjælen i uro overfor den evige trang til det guddommelige, som piner skabningen, var et råb steget op i ham fra hans sjæls dybder: En ny religion, en ny religion! Og den dag i dag var denne ny religion eller snarere fornyede religion, som han bildte sig ind at have opdaget for samfundets frelses skyld, anvendende til menneskets lykke den eneste tilstedeværende moralske myndighed, den tilkommende organisation af det mest beundringsværdige værktøj, man nogen sinde har smedet til at styre folkeslagene.

Under denne langsomme udviklingsperiode, som Pierre gennemgik, havde to mænd foruden fader Rose haft stor indflydelse på ham. Et velgørenhedsværk havde bragt ham i forbindelse med Hs. Højærværdighed Bergerot, en biskop, som paven nylig havde gjort til kardinal til belønning for et liv i beundringsværdig opofrelse, og Pierre opildnedes endnu mere ved omgangen med denne apostel, denne sjælehyrde, en af disse jævne og gode førere, som han ønskede til det kommende fællessamfund.

Men hans møde med vicomte Philibert de la Choue i de katolske arbejderforeninger blev dog endnu mere afgørende for hans apostolat. Vicomten var en smuk mand med militært udseende og et langagtigt, fornemt ansigt, som vansiredes af en knækket og alt for lille næse, hvad der syntes at antyde en åndelig defekt; han var en af de mest virksomme agitatorer for den katolske socialisme i Frankrig.

Han havde store ejendomme og en stor formue, uagtet man fortalte, at uheldige spekulationer i landvæsenet allerede havde berøvet ham næsten det halve. I sit departement havde han bestræbt sig for at indrette mønstergårde, hvor han havde bragt sine kristelig-socialistiske anskuelser til anvendelse, men det lod heller ikke her til, at heldet ville følge ham. Det var lykkedes ham at blive deputeret, og han talte i parlamentet, hvor han udviklede partiets program i lange, klingende taler.

For øvrigt var han utrættelig, drog med pilgrimstog til Rom, førte forsædet ved møder, holdt foredrag og ofrede sig særligt for folket, hvis erobring var det eneste, som kunne sikre kirken sejren, efter hvad han sagde til sine fortrolige. Han havde på denne måde en betydelig indflydelse på Pierre, som ganske naivt hos ham beundrede de egenskaber, som han selv følte, han manglede, en organisators sjæl, en lidt uklar krigerisk vilje, ganske optaget af at skabe det kristne samfund på ny i Frankrig. Den unge præst lærte meget ved omgangen med ham, men han vedblev dog at være det samme følelsesmenneske og drømmer, hvis høje flugt, som så ned på de politiske krav, styrede lige mod det almindelige samfund for den almindelige lykke, meden vicomtens ærgerrighed gik ud på at fuldende omstyrtningen af de frisindede ideer fra -89, idet

han anvendte demokratiets fejlslagne forhåbninger og forbitrelse for at kunne vende tilbage til fortiden.

Pierre tilbragte nogle henrivende måneder. Aldrig havde en neofyt levet så aldeles for andres lykke. Han var kærligheden selv og brændte af lidenskab for sin apostelgerning.

De elendige mennesker, som Pierre besøgte, disse arbejdsløse mænd, disse mødre, disse børn uden mad, gav ham den stadigt voksende vished for, at der måtte fødes en ny religion for at gøre ende på en uret, hvoraf den oprørte verden var ved at dø en voldsom død, og han bestemte sig til med alle sin kræfter at arbejde på og fremskynde denne guddommelige mellemkomst, denne genfødelse af den første kristendom.

Den katolske tro havde han mistet og troede stadigvæk ikke på dogmerne, mysterierne og miraklerne, men et håb var ham nok, håbet om, at kirken endnu kunne udrette noget godt ved at tage i sin hånd den uimodståelige demokratiske bevægelse i nutiden for at spare folkeslagene for den truende, sociale katastrofe.

Hans sjæl var faldet til ro, efter at han havde givet sig selv det hverv at bringe evangeliet ind i hjertet på forstædernes sultne og knurrende befolkning.

Han var i virksomhed og led derfor mindre ved den forfærdelige tomhed, han havde bragt med sig fra Lourdes, og da han ikke spurgte sit eget indre, nagede tvivlens ængstelser ham ikke mere.

Han blev ved at læse sin messe med en simpel pligts ligefremhed. Selv endte han med til sidst at forestille sig, at det mysterie, som han således helligholdt, at alle mysterierne og alle dogmerne til syvende og sidst ikke var andet end symboler,

nødvendige ceremonier for barnet i mennesket, og som man ville afskaffe senere hen, når menneskeslægten var vokset, renset og oplyst og kunne tåle glansen af den nøgne sandhed.

En skønne morgen befandt Pierre sig ved et bord i færd med at skrive en bog i sin iver for at være til nytte og i sin lidenskabelige trang til at råbe sin trosbekendelse højt. Titlen var i en søvnløs nat flammet pludseligt op for ham: *Det ny Rom*.

Dermed var alt sagt, for var det ikke fra det evige og hellige Rom, at folkenes genløsning skulle udgå? Den eneste myndighed var jo der, og foryngelsen kunne kun ske på den hellige jord, hvor det gamle katolske træ var vokset op.

I løbet af to måneder skrev han denne bog, som han uden at vide det havde haft under forberedelse i et år ved sine studier om den moderne socialisme. Der var i ham noget af digterens henrykkelse, han havde undertiden fornemmelsen af at drømme sine sider, mens en indvendig stemme dikterede ham dem på afstand. Tit og ofte, når han læste det, han havde skrevet dagen før, op for vicomten, bifaldt denne dem med liv fra et praktisk synspunkt, idet han sagde, at folket måtte røres for at blive revet med, og at han også skulle have digtet gudelige og dog fornøjelige sange, som kunne synges på værkstederne.

Hvad angår monseigneur Bergerot, så undersøgte han ikke bogen fra et dogmatisk standpunkt, men han blev dybt rørt over den glødende kærlighed til menneskene, som viste sig på hver side, og han begik den uforsigtighed at skrive et anerkendende brev til forfatteren med tilladelse til at sætte det i bogen som fortale.

Og det var dette arbejde, som var udkommet i juni og var blevet sat på *Index* – listen over forbudte bøger – og forbudt.

Det var for at forsvare dette arbejde, at den unge præst var ilet til Rom, fuld af overraskelse og begejstring, i fyr og flamme for at vise sin tros styrke og bestemt på selv at forsvare sin sag hos den hellige fader, hvis tanker han mente at have givet udtryk.

Mens Pierre sådan genoplevede de tre sidste år, havde han ikke rørt sig fra rækværket, han stod og betragtede dette Rom, han havde drømt om og længtes så heftigt efter. Bag ved ham kom og kørte den ene vogn efter den anden, magre englændere og svære tyskere gik forbi efter at have spenderet de fem minutter, som rejsebogen tilrådede på den klassiske udsigt; imens ventede hans kusk og hest i al magelighed med ludende hoved i den stærke sol, som varmede vadsækken, der var blevet liggende på sædet.

Han selv syntes også at være blevet endnu tyndere i sin sorte præstekjole, ganske optaget af det storartede skue. Han var blevet mere mager efter Lourdes, og hans ansigt var blevet skarpt. Siden hans moder på ny havde fået overtaget, synes den store, lige pande, forstandens tårn, som han havde efter sin fader, at vokse nedad, mens hans gode, lidt fyldige mund, den fine hage, trådte mere frem og gav vidnesbyrd om den sjæl, som også lyste i hans medlidende øjne.

Å! med hvilke ømme og glødende blikke betragtede han ikke dette Rom fra hans bog, det nye Rom, han havde drømt om. I førstningen havde han fået et samlet indtryk, en blid, tilsløret morgenstemning havde grebet ham, nu trådte de forskellige monumenter frem, og med barnlig glæde genkendte han dem alle samme; han havde jo for længst studeret dem på kort og afbildninger.

Dér bredte Trastevere sig nedenfor Janiculum ved hans fødder med et virvar af gamle, rødlige huse, hvis solstegte tagsten skjulte flodens løb.

Han undredes over, at byen tog sig så flad ud her oppe fra terrassen, det var, som om den blev udjævnet i fugleperspektiv, de syv berømte høje føltes kun som en svag dønning gennem denne vrimmel af huse. Til højre mod Albanerbjergenes blå baggrund tegnede sig rigtignok Aventinerbjerget med sine tre kirker næsten skjult mellem træernes løvtag. Der lå også det kullede Palatinerbjerg med sin frynse af sorte cypresser. Bag ved Celius tabte Villa Mattei sig også mellem træer, som solens stråler lånte et gyldent skær, mens Maria Maggiores to små kupler og fint tilspidsede spir betegnede Esquilinerbjergets beliggenhed langt borte ved den anden ende af byen.

På højen af det nære Viminale så han kun en forvirret masse lysegrå stenblokke, stribede af med brunt, det var velsagtens nye huse, der byggedes, de mindede ham om et forladt stenbrud. Det varede nogen tid, inden han fik øje på Capitolium.

Han måtte orientere sig og opdagede omsider foran Maria Maggiore dets lille firkantede klokketårn, der tabte sig mellem de omliggende tage. Til venstre kom så Quirinalet, som han kendte på den lange ensformige hospitalsfacade med den grelle, gule farve og de mange regelmæssige vinduesåbninger.

Netop som han ville vende sig bort, blev hans opmærksomhed fanget igen, og han blev stående.

Uden for byen, oven over Corsinihavens træer, dukkede pludselig Peterskirkens kuppel op. Det så ud, som hvilede den på grønne træer, og mod den rene, skyfri baggrund tonede den

selv frem i en fin blå farve, der næsten smeltede sammen med himmelhvælvingens uendelige azur. Højt oppe hang det lille, gennembrudte tårn i strålende solglans, kridhvidt. Det så ud, som svævede det frit i rummet.

Pierre kunne ikke blive træt af at se, bestandig gled hans øjne over den vidunderlige synskreds. Han dvælede ved Sabinerbjergenes og Albanerbjergenes fine og mægtige takker og toppe, så på småbyerne, der kransede deres sider og skråninger. I uendelig flade bredte den romerske campagne sig ud, nøgen og storladen, som en ørken, som et stillestående, grågrønt uigennemsigtigt hav, og han skelnede til sidst det lave, runde tårn på Caecilia Metellas grav, bag ved hvilken en svag linje betegnede den gamle Via Appia. Ruiner af murede vandledninger lå strøet i det korte græs i en sammenstyrtet verdens støv. Og atter svævede hans blik tilbage over den moderne stad, over de nye og gamle bygninger. Her, lige ved, genkendte han på den svære, brune firkant Palazzo Farneses vældige stenmasse, hvis loggia vendte ud mod Tiberen. Den lave, næppe synlige kuppel der henne måtte være Pantheon.

Så kom St. Paolo Fiori, der mindede om en uhyre stor, hvidtet lade, derpå statuerne på Laterankirken, små og fine som insekter, så en masse kupler og andre bygninger – alle rige på minder og sagn – Engelsborgs fæstning og Villa Medici, der ragede højt op over hele staden. Terrassen på Monte Pincio, hvor hvide marmorstatuer skinnede mellem sjældne træer, og endelig Villa Borgheses have, hvis grønne løvtag i det fjerne lukkede af for synskredsen.

Forgæves søgte han efter Colosseum, skønt en lille brise fra nord var ved at sprede morgentågen, og hele kvarterer kom til

syne som udløbende forbjerge i et solbeskinnet hav. Hist og her midt i husenes vrimmel fornyede en hvid mur eller en flammende række vinduer solens stråler; dér lå en have som en sortegrøn plet i sælsomt mægtige farvetoner. Og hele resten, gadernes sammenfiltrede labyrint, husenes klumper, de henstrøede småøer smeltede i ét, udslettedes i solens alt besejrende lue, mens høje, hvide røgsøjler fra tagene langsomt steg op mod den rene himmel.

Men snart fæstedes Pierres opmærksomhed sig som ved en hemmelig indskydelse på tre punkter. Den smalle, sorte linje af cypresser, der dannede en frynse om Palatinerbjerget fængslede ham, bag ved den var et tomt rum; Cæsarernes slot var borte, sammenstyrtet, sløjfet af tiden … og han manede dem frem, han syntes, han kunne se dem stige frem, vage og ubestemte, mens morgensolen lånte dem sit guld og sit purpur.

Så vendte han sit blik mod Peterskirken; der løftede sig endnu den vældige kuppel, skærmende Vatikanet, som han vidste trykkede sig op mod kolossens side, og det forekom ham, at den var som en kæmpekonge, stærk og mægtig, strålende i blå himmelglorie, beherskende den ganske by i evindelig sejrsstolthed, og lige overfor, på den anden høj, droges hans øje til Quirinalet, hvor kongens slot lå, så nøgternt, så fattigt, som en kaserne, gulmalet og simpelt.

Hele Roms historie, dens uafladelige omvæltninger gennem århundreder, symboliseredes for ham ved denne trekant; disse tre toppe, der så på hinanden over Tiberens gule vand: først oldtidens Rom i en masse slotte og templer, en vældig magtens blomstring i kejsertidens vidunderpragt – så pavetidens Rom, middelalderens sejrrige stad, verdens behersker, hvis kirke i

genopstanden skønhedssans tyngede på hele kristenheden; og så endelig nutidens Rom – det, han ikke kendte, det, han havde forsømt, og hvis kongeslot med sin hverdagsagtige kulde gjorde et bedrøveligt indtryk på ham, som var dette et vanhelligt, et kedsommeligt, kontormæssigt forsøg på at modernisere en by, som skulle have hvilet i fred, indtil fremtidens drøm havde vakt den til nyt liv i pragt og skønhed.

Men han skød dette næsten pinlige indtryk af en kedsommelig nutid fra sig, han ville ikke lade sig fængsle af denne nye opbyggede bydel, en bleg, kridtet stad, der velsagtens endnu var fuld af kalk og grus – han syntes, han kunne se dynger af murbrokker i nærheden af Peterskirken, ved flodens bred.

Det nye Rom, der var hans drøm, det stod så tydeligt for hans sjæls øjne, trods Palatinerbjergets stolte ruiner i århundreders støv, trods Peterskirkens mægtige kuppel, der skærmende strakte sin skygge over Vatikanet, trods Quirinalet i sin nymalede borgerlighed, som regerede over de nye kvarterer, hvis kedelige huse hist og her alle vegne borede sig frem mellem de gamle røde tage, hvis teglsten skinnede varmt i morgensolen.

Det Ny Rom – det var bogens titel. *Det Ny Rom* stod i flammeskrift for hans blik, og en anden drøm rev ham hen. Han gennemlevede sin bog, som han havde gennemlevet sin tilværelse de sidste år. Han havde skrevet den med begejstring, havde benyttet tilfældige optegnelser, og den var ganske naturligt faldet i tre dele: Fortid, nutid, fremtid.

Fortiden var den primitive kristenheds vidunderlige historie, den langsomme udvikling, der havde gjort den oprindelige

kristendom til den nuværende katolicisme. Han vidste, at der under en hvilken som helst religionsudvikling skjuler sig et økonomisk spørgsmål, og at den evige lidelse, det evindelige, uhelbredelige onde er kampen mellem den fattige og den rige.

Så såre jødernes nomadeliv ophørte, så såre de havde sat sig fast i Kanaan og tilegnet sig landet, udbrød der stridigheder mellem de forskellige klasser. Der er rige og der er fattige, derfra stammer det sociale spørgsmål.

Overgangen havde været så brat, tingenes tilstand forværredes så hastigt, at de fattige, der endnu mindedes nomadelivets guldalder, led så meget mere og klagede sig så meget heftigere.

Alle profeterne, lige til Jesus, er ikke andet end oprørere, der taler om folkets nød, råber imod de rige, bebrejder dem de fattiges lidelser og truer dem med alle hånde straffe for deres hjerters hårdhed og uretfærdighed.

Jesus selv er den sidste profet, han lader sig se som selve personliggørelsen af de fattiges krav. Profeterne, socialister og anarkister, prædikede social lighed, fordrede, at verden skulle lægges øde, hvis retfærdigheden ikke skete fyldest.

Hele Jesu lære er en trussel imod rigdom og ejendom, og hvis man ved det Himmeriges rige, som han forjættede, forstod fred og broderskab her på Jorden, var det jo kun at vende tilbage til hyrdelivets guldalder eller den kristelige drøm om fællesskab og endrægtighed, som Jesu disciple efter hans død lod til at have virkeliggjort.

I de tre første århundreder var jo hver en kirke et forsøg på kommunisme; menigheden var et samfund, hvor al ejendom var fælles, med undtagelse af kvinderne. Apologetikerne og

kirkefædrene vidner om det. Kristendommen var i disse dage kun de ydmyges og de fattiges religion, demokrati, socialisme, der kæmpede imod det romerske samfund.

Og da romerriget styrtede sammen, var det meget mere indre råddenskab, spekulation, uærlighed og finansulykker end barbarernes hånd og de kristne termitters underjordiske arbejde, der lagde det fordum så mægtige rige øde. Pengespørgsmålet er roden til alle vigtige begivenheder. Og derpå fik man et nyt bevis, da kristendommen endelig sejrede, og takket være historiske, sociale og menneskelige forhold blev statsreligion.

For at sikre denne sin sejr så den sig nødsaget til at stille sig på de riges og mægtiges side, og der var ingen ende på de sofismer og spidsfindigheder, de gode kirkefædre måtte anvende for at bringe Kristi lære til at passe til deres ny standpunkt og finde ord i evangeliet til forsvar for ejendommen.

Dette var for kristendommen en politisk livsbetingelse, og kun for den pris er den blevet den almindelige katolske religion. Således byggedes det vældige maskineri, der kunne erobre og regere verden: oppe i højsædet de mægtige og de rige, hvis pligt det er at dele med de fattige, men som aldeles ikke opfylder denne pligt, og nedenunder de fattige, den arbejdende klasse, som skal lære lydighed og ydmyghed, og som i et andet liv skal høste evig og guddommelig løn for det, de savnede hernede.

Et beundringsværdigt monument, som stod århundreder igennem, hvis basis er forjættelsen om den evige salighed, der slukker menneskehedens fortærende tørst efter retfærdighed og udødelighed.

Pierre havde afsluttet denne sin bogs første afdeling med en oversigt i store træk af katolicismens udvikling lige til vore dage.

Først havde han beskæftiget sig med Sankt Peder, der i ængstelig uvidenhed som ved et under nåede Rom og der opfyldte gamle spådomme, som havde forudsagt Capitoliets udødelighed.

Derefter kom de første paver, hvis enkle førerstilling efterhånden udviklede sig til pavedømmets almagt, i uafladelig kamp med den øvrige verden for at virkeliggøre sine stolte herskerdrømme.

Med middelalderens mægtige paver så det næsten ud, som om dette skulle ske, som om Rom skulle blive folkenes enevældige herskerinde. Og var det ikke den absolutte sandhed, at paven skulle være jordens konge, regere over alle menneskers sjæle og legemer, som Vorherre selv, hvis statholder han var?

Denne umådelige, absolutte men dog logiske ærgerrighedstanke blev til virkelighed med Augustus, kejser og pontifex maximus, hersker over verden; og det var stadig Augustus i sin storhed, der stod op af det gamle Roms ruiner og med sin vælde forstyrrede de ærgerrige pavers søvn – det var bestandig Augusti blod, der rullede i deres årer.

Men magten var blevet delt, da Romerriget styrtede i grus, nu måtte kejseren bære det verdslige scepter, mens kirkens overhoved bibeholdt sin ret til at salve og krone ham.

Folket tilhørte Vorherre, og paven gav folket til kejseren i Guds navn; paven kunne tage det fra ham igen, havde uindskrænket rådighed over den frygtelige bandstråle, en

overlegenhed, der pegede frem til pavedømmets virkelige besiddelse af al magt i verden.

Striden, den evindelige og uafladelige mellem paven og kejseren, drejede sig om folket, om de ydmyges, de lidendes masse, om det store, målløse væsen, hvis dumpe knurren en gang i mellem forrådte dets kval og kvide.

Som et viljeløst barn behandledes denne masse, man gjorde, hvad der tjente til dens bedste, og sandt nok, kirken fremmede civilisationen, arbejdede ærligt i menneskehedens tjeneste, gav rige almisser.

Den ældgamle kristne drøm om fællesskab dukkede bestandig op, i det mindste i klostrene: en tredjedel til kirken, en tredjedel til præsterne, en tredjedel til de fattige. Var tilværelsen da ikke på måde ordnet, kunne de troende ikke således leve i fred uden jordisk attrå i forventning om den vidunderlige lykke, der ventede dem i et andet liv?

Giv os hele Jorden, vi vil da dele den i tre dele, og I skal få at se, hvilken fred og velsignelse, der vil komme til at herske, når alle vil bøje sig for os i ydmyghed og lydighed!

Men så viste Pierre, hvorledes pavedømmet bestormedes af de værste farer, netop ved slutningen af middelalderens almagtsperiode.

Renæssancens luksus og udsvævelser var ved at rive paverne med i den alt overvældende livskraft, der sprudlede frem af den evige naturs skød, som i århundreder upåagtet havde ligget hen i en dødlignende dvale.

End mere truende lød det stumme væsens dumpe knurren; dets tungebånd syntes i færd med at løses.

Reformationens bølge brød igennem som en fornuftens og retfærdighedens protest mod evangeliets miskendelse, og for at redde pavernes synkende skib, måtte man ty til Inkvisitionens brutale bistand, til det fredens koncilium, hvis langvarige og hårdnakkede arbejde atter støttede dogmerne og den verdslige magt.

Så begyndte for pavedømmet to århundreders fredelig tilværelse; for de solide, enevældige kongedømmer, som delte Europa, kunne undvære den hellige fader, hvis bandstråle nu var ret uskadelig, og hvis medvirken som ceremonimester kun nu og da krævedes ved højtidelige lejligheder.

En mangel på ligevægt viste sig nu i ejendomsretten til folket: hvis kongerne endnu fik nationen af Gud, havde paven kun at skrive gavebrevet en gang for alle, og behøvede ikke mere at skride ind i staternes styrelse. Og da den franske revolution forkyndte menneskerettighederne, så det ud, som om pavedømmet herved fik nådestødet.

Derfor hørtes også et almindeligt harmens og fortvivlelsens skrig fra Vatikanet imod frihedstanken – imod denne nye trosbekendelse, bygget på den frigjorte fornuft og menneskets ret over sig selv! Den kom som en endelig løsning af spørgsmålet med hensyn til ejendomsretten over folkene: kejseren forsvandt. Folket fik frihed og unddrog sig pavens magt – en ganske uventet slutning på den langvarige strid – en slutning, i hvilken hele katolicismens gamle bygning syntes at skulle styrte sammen.

Bogens første afdeling endte med en påkaldelse af den oprindelige kristendom som modsætning til den nuværende katolicisme, der er de riges og mægtiges sejr. Var dette

romerske samfund, som Jesus selv havde ødelagt i de fattiges og ydmyges navn, var dette Rom ikke af katolikkerne blevet bygget op gennem århundreder med et politisk mål for øje – med stolthed og magt og penge som redskab? Og hvor var det ikke sælsom skæbnens ironi, at dette nye Rom nu – atten hundrede år efter Evangeliets forkyndelse, igen sank sammen i spekulation og råddenskab – i finanskatastrofer, i den rædselsfulde uretfærdighedens kendsgerning, at nogle mænd sidder og puger al verdens rigdomme sammen, mens deres brødre dør af sult ved de riges dør! De fattige og elendige – de ydmyge og undertrykte måtte igen reddes fra undergang!

Men disse frygtelige ting udtalte Pierre i så blide og afdæmpede ord; han var så forhåbningsfuld med hensyn til fremtiden, at hans bog aldeles ikke kunne kaldes revolutionær eller samfundsfarlig. Desuden angreb han intetsteds dogmerne. Hans ord var som en apostels nødråb – i formen poetisk og følelsesfuld; hans vidunderlige kærlighed til menneskeheden, hans uudslukkelige barmhjertighedstrang røbede sig i hver en linje.

Derefter kom anden afdeling af værket: Nutiden – afhandlingen om den nuværende katolske kirke og samfund.

Her havde Pierre med stærke farver udmalet fattigdommens lidelser – de store byers kvaler, som han kun alt for vel kendte, ved tanken om hvilke han hjerte blødte, fordi han havde rørt ved de forgiftede sår. Den uretfærdighed, der gik i svang, var for stor til at tåles; velgørenheden var utilstrækkelig, lidelserne så skrækkelige, at håbet måtte dø i de modigste hjerter.

Og hvis folket havde mistet troen, var det så ikke synet af kristendommens usselhed, der havde fyldt de enkelte sjæle med

harme og hævntørst? Efter revolutionen havde det store liberale borgerparti straks ivrigt taget fat på sit arbejde for at sikre folkets lykke og velfærd. Men det værste var, at friheden for et århundredes dyrekøbte erfaringer heller ikke viste sig i stand til at give de fattige mere lykke. På politikkens område vrimlede det af skuffelser. Selv om den tredje stand, siden den er kommet til roret, erklærer sig tilfreds, er den fjerde stand – arbejderne – endnu stadig nedsunket i elendighed og fattigdom. De har ganske vist frihed og lighed i politisk henseende, men det er kun latterlige indrømmelser, siden de endnu stadig lever i økonomisk slaveri og kun har deres frihed, når det gælder om at dø af sult. Derfra skriver sig alle de socialistiske fordringer, der lægger spiren til det forfærdelige problem, hvis løsning truer med at sprænge det nuværende samfund i striden mellem arbejde og kapital.

Da det virkelige slaveri forsvandt og gjorde plads for lønnet arbejde, var det en umådelig omvæltning i verden, og det var ganske sikkert kristendommen, der gav stødet til denne reform.

Nu til dags, da spørgsmålet om at sætte noget andet i stedet for arbejdsløn – måske arbejderens deltagelse i fortjenesten – hvorfor skulle kirken da ikke også prøve at give sit besyv med i laget? Demokratiets nære og uundgåelige sejr er en anden side af verdens historie – det er fremtidssamfundet, der dannes. Og Rom kunne ikke holdes udenfor så vigtige begivenheder. Pavedømmet måtte være med i kampen, dersom det ikke skulle forsvinde ud af verden som en ganske unødvendig faktor i tilværelsen.

Og heri lå den katolske socialismes berettigelse. Her kom det nye Rom til syne, her udvidede bevægelsen sig, her skabtes nye, ubegrænsede forhåbninger. Desuden havde den katolske kirke i sit princip intet, der stred imod demokratiet. Den behøvede jo kun at genoptage de oprindelige overleveringer, blive de fattiges og ydmyges kirke – gå tilbage til de første tiders fællesskab, sådan ville den simpelthen forynges, den ville nærme sig Kristus og rense sig for de politiske spidsfindigheder, på hvilke den havde indladt sig for at blive de mægtiges kirke.

Igennem alle tider har katolicismen vidst at føje sig og bøje sig efter omstændighederne: den forbeholder sig sit uindskrænkede herredømme, tåler netop, hvad den ikke kan hindre, venter tålmodigt i århundreder på den stund, da den atter kan gribe sceptret.

Og mon denne time ikke skulle slå i den krise, der var så nært forestående? Atter stredes de mægtige om folket. Siden frihed og kundskab har gjort det til en magt, til et væsen med bevidsthed og vilje til at fremsætte sine egne krav, vil alle de styrende have fat i det, regere ved det, ja *med* det, hvis det ikke kan være anderledes.

Socialismen, det er fremtiden, det er den ny kraft, og alle beskæftiger de sig med socialisme: Kongerne på de vaklende troner, de urolige republikkers borgerlige statsoverhoveder, de ærgerrige folkeførere, som drømmer om at komme til fadet. Alle er de enige om, at en kapitalistisk stat er en tilbagegang til hedenskab, til slavemarked; alle taler de om at bryde den jernlov, der gør arbejdet til en vare, som er undergivet forholdet

mellem tilbud og efterspørgsel og arbejdernes løn til en ussel betaling, der næppe kan frelse dem fra hungersdøden.

I de lavere lag forværres tilstanden for hver dag, der går, mens der stadig diskuteres over de knurrende arbejderes hoveder. Systemer krydser hinanden, og god vilje trættes ved forsøg på med latterlige midler at forbedre forholdene. Man marcherer på stedet; det er forvirringen, der går forud for de store katastrofer. Og den katolske socialisme – lige så ivrig som den revolutionære socialisme – træder i skranken for at kæmpe og måske sejre.

Derefter fulgte en beretning om den katolske socialismes langvarige anstrengelser og kampe. De, som især faldt i øjnene, var, at striden blev hårdere og mere heldig, når kampen førtes på et terræn, som endnu ikke var fuldstændig vundet for kristendommen.

Således kæmpede de katolske præster for livet i de lande, hvor de havde med protestantismen at gøre, med en ualmindelig lidenskab og søgte at fravriste de protestantiske gejstlige besiddelsen af befolkningen ved dristige påstande og vovede demokratiske teorier.

I Tyskland, socialismens klassiske jordbund, var monseigneur Ketteler en af de første, som talte om at ramme de rige med skattepålæg, og han skabte senere en uhyre agitationsbevægelse, som præsteskabet endnu leder den dag i dag, takket være foreninger og talrige blade.

I Schweiz talte monseigneur Mermillod så lydeligt de fattiges sag, at biskopperne nu næsten gør fælles sag med de demokratiske socialister, rimeligvis i håbet om at kunne omvende dem ved fredsslutningen.

I England, hvor socialismen gør så langsomme fremskridt, hjemførte kardinal Manning store sejre, tog arbejdernes parti under en berømt strejke og fremkaldte en folkelig bevægelse, som udmærkede sig ved talrige omvendelser.

Men det var især i de Forenede Stater, at den katolske socialisme slog igennem, midt i dette fuldstændige demokrati, som har tvunget biskopper som monseigneur Ireland til at sætte sig i spidsen for arbejderbevægelsen. En helt ny religion synes at spire der, endnu uordnet og alt for livskraftig, men båret oppe af et uendeligt håb om den foryngede kristendoms morgenrøde.

Og hvis man endelig vender sig til de to katolske lande, Østrig og Belgien, ser man, at i det første smelter den katolske socialisme sammen med antisemitisme, mens den i det andet ikke har nogen bestemt retning. Derimod standser og forsvinder hele bevægelsen, når man kommer ned til Spanien eller Italien. Disse gamle, troende lande, Spanien et bytte for de revolutionæres voldsomheder, med sine stædige biskopper, der bliver ved at bandlyse de vantro ligesom i Inkvisitionens dage; Italien ubevægelig i sin tradition uden mulighed for fremskridt, tvunget til tavshed og ærefrygt omkring pavestolen.

I Frankrig var kampen alligevel stående, men her var det navnlig en kamp om anskuelser. Til syvende og sidst stod slaget her imod revolutionen, og man fik det indtryk, at man bare behøvede at genindføre den tidligere ordning under kongedømmet for at vende tilbage til guldalderen.

Det var årsagen til, at spørgsmålet om arbejderforeningerne var blevet af enestående betydning, et universalmiddel mod alle de arbejdende klassers onder. Men man var fjernt fra at forstå

hinanden: nogle katolikker afviste statens indblanding, foreskrev en udelukkende moralsk optræden og ønskede foreningerne frihed og uafhængighed, mens de andre, de unge, de utålmodige, som var stemt for handling, fremsatte påstand om, at foreningerne skulle være obligatoriske, have særformue og anerkendes og beskyttes af staten.

Vicomte Philibert de la Choue var især trådt i brechen med ord og pen for disse obligatoriske fagforeninger, og det var hans største sorg, at han endnu ikke havde kunne formå paven til at udtale sig åbent om, hvorvidt fagforeningerne skulle være åbne eller lukkede. Efter hans sigende lå samfundets skæbne dér, om der skulle komme en fredelig løsning af det sociale spørgsmål eller en forfærdelig katastrofe, som skulle rive alt med sig. I grunden var vicomten trods sin benægtelse endt med at slutte sig til statssocialismen.

Uagtet denne uoverensstemmelse blev agitationen ved at være kraftig, nogle mindre heldige forsøg blev gjort, foreninger for arbejderboliger, brugsforeninger, folkebanker, alle mere eller mindre tydelige forsøg på at vende tilbage til det gamle, kristne fællesskab. På den anden side følte det kæmpende, katolske parti dag for dag, midt i øjeblikkets forvirring og ved at benytte sig af uroen i sindene og de politiske vanskeligheder, som hærgede landet, sine forhåbninger vokse lige til den blinde vished for snart at generobre verdensherredømmet.

Anden del af bogen endte netop med et billede af det åndelige og sædelige ildebefindende, hvorunder det nittende århundredes slutning lider. Hvis på den ene side arbejdernes store flertal pines af deres dårlige forhold og "fordrer det daglige brød" i det mindste ved en ny fordeling af vilkårene, så

synes det på den anden side, at de rige ikke er mere tilfredse, men beklager sig over den tomhed, hvori deres frigjorte forstand og deres videre intelligens lader dem leve.

Det er rationalismens, positivismens og den hele videnskabs fallit. Menneskeånden, som fortæres af attråen efter sandhed, bliver træt af denne famlen og langsomhed hos videnskaben, som alene anerkender for sandhed, hvad der er bevist, og den gribes igen af ængstelsen for det ubekendte, den behøver en fuldstændig og øjeblikkelig forklaring for at kunne sove roligt videre, og udmattet falder den på knæ på vejen i fortvivlelse ved den tanke, at den aldrig vil komme til at vide alt, og foretrækker det åbenbarede ukendte, Gud, som bekræftes ved troen.

Endnu den dag i dag stiller videnskaben i virkeligheden ikke hverken vor tørst efter retfærdighed eller vort krav på tryghed eller den hundredårige forestilling, vi gør os om lykken i det andet liv i en evighed af nydelser. Den indvier kun menneskene i begyndelsesgrundene, den bringer kun enhver den strenge ansvarsfølelse af pligten til at leve og kun være en simpel faktor af hele menneskeslægtens arbejde.

Hvis man så forstår sjælenes modstrid, savnet af den kristne Himmel, beboet af smukke engle og fuld af lys, musik og blomsterduft! at kysse sine døde, sige, at man vil gense dem og leve med dem i evigheden, og så have forvisningen om den højeste retfærdighed for at kunne udholde den jordiske tilværelses skændsel.

På den måde at udrydde den frygtelige tanke om tilintetgørelsen og slippe for rædslen for jeg'ets forsvinden og til sidst falde til ro i den urokkelige tro, som opsætter løsningen af alle spørgsmål til dagen efter døden. Det er en drøm, som

menneskeslægten endnu længe vil drømme. Herved forklares det, at den religiøse følelse er vågnet op i uro og bekymring for det gode og det uendelige og forlanger en moralsk lovgivning og visheden om en højere retfærdighed i dette århundredes slutning, forårsaget ved åndsevnernes overanstrengelse og ligeledes af den store uro, hvori menneskeslægten befinder sig, som er ved at føde en nu samfundsorden. Religionerne kan forsvinde, men den religiøse følelse vil skabe andre, selv med videnskabens hjælp. En ny religion, en ny religion! Var det ikke den gamle katolicisme, som skulle genfødes, skyde friske skud og udfolde sig i en ny og uendelig blomstring i denne nutids jordbund, hvor alt syntes egnet til at fremme dette underværk?

Endelig i den tredje del af sin bog havde Pierre i en apostels begejstrede udtryk sagt, hvad fremtiden skulle blive, denne foryngede katolicisme, som bragte de hendøende folkeslag sundhed og fred, den første kristendoms svundne guldalder. Først havde han så begyndt med en følt og ærefuld skildring af Leo den 13., den ideale pave, forudbestemt til at frelse menneskene. Han havde påkaldt ham og set ham sådan i sit glødende ønske om en hyrdes komme, der kunne gøre ende på nøden.

Det var ikke en nøjagtig virkelighedsskildring, men den fornødne frelser med den uudtømmelige kærlighed og det store hjerte og klare forstand, som han drømte om. Alligevel havde han gennemlæst de nødvendige papirer, studeret hans rundskrivelser og således grundlagt skikkelsen på kendsgerninger; den gejstlige opdragelse i Rom, den kortvarige sendelse til Bruxelles og den langvarige periode som biskop i Perugia. Så snart Leo den 13. bliver pave, åbenbarer hans

væsens frihed sig i den vanskelige stilling, som Pius den 9. har efterladt ham, på en gang den urokkelige vogter af troslæren og den bøjelige statsmand, der er fast bestemt på at strække forsonligheden så vidt som muligt. Resolut bryder han med den moderne filosofi, vender tilbage til middelalderen og genopretter i de katolske skoler den kristelige filosofi i den hellige Thomas fra Aquinas ånd, ham, der kaldtes *doctor angelicus*. Efter at troslæren sådan er bragt i sikkerhed, følger han ligevægtsprincippet, giver løfter til alle magterne og bestræber sig for at udnytte enhver lejlighed. Man ser ham således i hans ualmindelige virkelyst forsone Den Hellige Stol med Tyskland, gøre tilnærmelser til Rusland, tilfredsstille Schweiz, ønske sig venskab med England og skrive til kejseren af Kina for at bede ham beskytte missionærerne og de kristne. Senere hen vil han blande sig i de franske anliggender og anerkende republikken.

Lige fra begyndelsen viser en tanke sig, den tanke, som vil gøre ham til en af pavestolens store statsmænd. Det er for øvrigt pavedømmets hundredårige tanke: Erobringen af alle sjælene og Rom som verdens midtpunkt og herskerinde. Han har kun én vilje og ét mål: arbejde på kirkens enhed, føre sekterne tilbage til dens skød for at gøre den uimodståelig i den forestående kamp.

I Rusland søger han at få Vatikanets moralske autoritet anerkendt, i England tænker han på at få den anglikanske kirke til at nedlægge våbnene og derved hidføre en slags broderlig våbenstilstand; men især i orienten søger han en overenskomst med de sekteriske kirker, som han behandler som søstre, hvis vildfarelse hans faderhjerte beklager, og hvis omvendelse han

gør til genstand for sine bønner. Hvor mægtigt ville Rom ikke blive den dag, da paven kunne regere over alle jordens kristne?

Og her kommer Leo den 13.s sociale reformplan frem. Som biskop i Perouse havde han skrevet et hyrdebrev med et vagt anstrøg af elementær socialisme; imidlertid skiftede han anskuelse, så snart han havde fået tiaraen på hovedet; han kastede sig over det revolutionære parti, hvis dristighed i de dage bragte Italien til at skælve.

Men atter sadler han om. Advaret af begivenhedernes gang forstår han, hvilken frygtelig fare det ville være, om socialisterne sluttede sig til katolicismens fjender. Nådigt låner han øre til de afholdte bisper i propagandaens lande; han afholder sig fra indblanding i de irske stridigheder og drager sin bandstråle bort fra "arbejdets riddere" i De Forenede Stater, mens han ser gennem fingre med de socialistiske katolikkers dristige skribenter. Denne bevægelse i demokratisk retning giver sig ord i hans meget bekendte rundskrivelser: *Immortale Dei* om statsforfatningen; *Libertas* om menneskefrihed; *Sapientiæ* om de kristnes borgerpligt og *Rerum Novarum* om arbejderforhold. Denne sidste synes især at have virket foryngende på kirken. Deri taler paven vægtige ord om arbejdernes ufortjente fattigdom, om den alt for lange arbejdstid, den utilstrækkelige lønning. Ethvert menneske har ret til sin plads under solen, og en kontrakt er ugyldig, når den er underskrevet af sult og nød. Andetsteds erklærer han, at værgeløse arbejdere ikke må udnyttes, så at en enkelt beriges ved mængdens elendighed. Med hensyn til omordning af forholdene må han nødvendigvis holde sig til vage forslag; han nøjes med at opmuntre fagforeningsbevægelsen, som han vil

sætte under regeringens beskyttelse. Og efter således at have genvakt forestillingen om borgerlig myndighed giver han Gud, hvad Guds er, og ser frelsen især gennem sædelige forholdsregler og den gammeldags ærbødighed for familie og ejendom.

Er denne hjælpende hånd, offentlig udstrakt af Kristi høje statholder mod de ydmyge og fattige, ikke en forjættelse om Jesu nye regimente på jorden? For fremtiden vidste folket, at paven ville være dets støtte. Og ved disse udtalelser kastedes der stråleglans over Leo den 13., hvis dobbelte jubilæum hele kristenheden havde højtideligholdt, ved massehyldning, ved utallige gaver, ved smigrende skrivelser fra alle Jordens fyrster!

Derefter behandlede Pierre spørgsmålet om den timelige magt, hvilket han troede frit at kunne gøre. Han vidste jo nok, at paven i sin kamp med Italien lige så hårdnakket som den allerførste dag hævdede sin ret til Rom, men han tænkte, at dette simpelthen var et standpunkt, han af politiske grunde indtog, og som han ville forlade i det afgørende øjeblik. *Han* udtalte som sin inderlige overbevisning, at pavens myndighed var en følge af tabet af den verdslige overhøjhed; at netop denne kendsgerning forlenede den hellige fader med en hidtil uanet storhed, og kastede en særlig ren glans over hans åndelige almagt.

De femten århundreders kamp om dette lille romerske kongerige var jo en uafbrudt række af fejl! I det fjerde århundrede forlod Konstantin Rom – på Palatinerbjerget sad kun nogle få forglemte embedsmænd tilbage – paven bemægtigede sig selvfølgelig myndigheden, livet flyttede over til Lateranet.

Men først fire hundrede år efter anerkender Karl den Store de for længst fastslåede kendsgerninger, idet han formelt giver paven kirkens stater. Fra dette øjeblik har striden ikke ophørt at rase mellem den åndelige og timelige magt: undertiden ulmede den, til andre tider brød den frem gennem blodstrømme i bål og brand!

Og er det ikke urimeligt i vore dage, midt i det bevæbnede Europa, at drømme om et pavedømme som en dronning over en stump jord, hvor det er udsat for alle mulige overgreb, hvor det kun kan hævde sig ved hjælp af en fremmed hær? Hvad skulle der blive af paven, hvis en almindelig krig brød ud? Hvor meget sikrere, stoltere, højere er ikke hans stilling, når han, befriet for alle timelige bekymringer, hersker over alle sjælene alene, over al verdens sjæle.

I kirkens første tid var den rent romersk, men efterhånden blev den almindelig, bredte erobrende sin myndighed over hele kristenheden. Og kardinalkollegiet, der begyndte som en fortsættelse af det romerske senat, er i vore dage den internationaleste af alle forsamlinger, tæller i sin midte medlemmer af de forskelligste folkeslag!

Er det da ikke tydeligt, at paven, støttet af kardinalerne, er blevet den eneste, virkelige internationale myndigheds ihændehaver; så meget mere som denne magt er renset for alle monarkiske interesser og kun taler i menneskehedens navn – hævet endogså over forestillingen om fædreland og nationalitet? Den løsning, man gennem langvarige krige har søgt, ligger ganske sikkert her: Enten skal paven eje den verdslige overhøjhed, eller også skal han *kun* have en åndelig magt.

Som Guds statholder på jorden, som uindskrænket og ufejlbarlig indehaver af guddommelig magt må han blive i helligdommen *alene*, hvis han, der allerede er sjælenes behersker, ikke af alle folk tillige anerkendes som verdsligt overhoved og herre, som kongernes konge.

Men hvor sælsomt er det ikke, at pavedømmet blomstrer op i den jord, som er tilsået af den franske revolution, og at denne måske leder pavedømmet ind på den vej til overhøjhed, som det i århundreders kamp har søgt at nå! For nu står *det* alene overfor folket; kongemagten er omhugget, og siden folket jo nu har fri rådighed over sig selv og kan give sig, til hvem det lyster – hvorfor da ikke vælge paven?

Frihedens åbenbare utilstrækkelighed vækker allehånde forhåbninger. På det økonomiske område synes det liberale parti at have lidt nederlag. Arbejderne er misfornøjede med -89 – de klager over, at deres stilling er forværret, er urolige og søger fortvivlet efter tilfredsstillelse af deres lykkekrav.

På den anden side har de nye former for statsstyrelse øget kirkens internationale magt; i republikkernes og de konstitutionelle monarkiers parlamenter er talrige katolske medlemmer.

Alle disse sammenstødende omstændigheder synes at ville begunstige katolicismens – pavedømmets – mærkelige opblomstrings- eller foryngelsesperiode. Ja, endogså videnskaben, som beskyldes for at være fallitten nær, gør sit til at forvirre sindene, redder *syllabus* fra at blive latterlig, og åbner nye og ubegrænsede felter for umuligheder og mysterier. Og så mindes man den gamle forudsigelse om pavemagten, der skulle blive Jordens behersker den dag, den gik i spidsen for

demokratiet, efter at have forenet orientens sekteriske kirker med den katolske, apostoliske, romerske kirke.

De tider var altså kommet, siden paven opgav at holde med de rige og mægtige; siden han lod de afsatte konger leve i landflygtighed for – som Jesus at slutte sig til brødløse arbejdere, til landevejens tiggere.

Endnu ville der måske hengå nogle år i rædsom elendighed, i ængstende forvirring, i frygtelig samfundsfare, men så ville folket, det store stumme væsen, over hvem de mægtige hidtil havde rådet, omsider få sit fangebånd løst. Det ville tale, ville vende tilbage til sin vugge, til den store, almindelige romerkirkes skød, for der at søge ly imod den ødelæggelse, der truede de menneskelige samfund.

Og Pierre afsluttede sin bog med en lidenskabelig påkaldelse af det nye Rom, det sjælenes Rom, der snart skulle styre de forsonede folkeslag, der skulle leve i fred som brødre i en ny guldalder. Han så i den nye stad endog enden på al overtro, og uden noget direkte angreb på dogmerne glemte han sig selv, så at han drømte om en ny vidtskuende religionsfølelse, fri for ritus og ceremonier, ganske optaget af glæden over at gøre godt mod menneskeheden. Med det endnu blødende sår fra sin valfart til Lourdes havde han givet efter for en uimodståelig trang til at lade sit forpinte hjerte få luft.

Var denne overtro, denne grovkornede mirakeltro, som herskede i Lourdes, ikke et udslag af tidens forfærdelige lidelser? Når evangeliet forkyndtes på almindelig praktisk vis, ville de syge og sorgfulde jo ikke mere nødes til at søge indbildt lindring og trøst under så sørgelige forhold så langt borte; de ville da kunne helbredes i deres hjem, midt iblandt deres

brødre. I Lourdes fordeltes lykken uretfærdigt, der sås et frygteligt skuespil, som kunne bringe troende til tvivl om Guds tilværelse, der rejstes et evigt stridsspørgsmål, som ville og måtte forsvinde i et virkelig kristeligt samfund! Ak, dette fremtidens samfund! dette kristelige fællesskab, mod det stundede hans sjæl, hele hans bog åndede den inderligste længsel efter dets snarlige tilsynekomst. Kristendommen skulle omsider blive den retfærdighedens, den sandhedens religion, som den var, før den faldt i de riges og de mægtiges hænder. De små og de fattige skulle sidde til højbords, skulle få del i livets goder hernede, skulle kun adlyde arbejdets lighedslov. Paven alene skulle stå i spidsen for folkeslagenes forbund, som en fredsfyrste, der kun havde det hverv at hævde sædelighedsloven og være det barmhjertighedens og kærlighedens bånd, der knyttede alle sammen.

Og var dette ikke opfyldelsen af Jesu forjættelse? Den tid ville komme, da det borgerlige og det kristelige samfund skulle blive et, og da skulle den lykkens tidsalder, som alle profeterne forjættede, oprinde over alle folk. Ingen kamp, ingen uoverensstemmelse mellem kød og ånd, en vidunderlig ligevægt, der kvalte det onde og bragte Himmeriges rige ned på Jorden. Det nye Rom! Verdens midtpunkt skulle give alle mennesker en ny religion.

Pierre følte, at tårerne steg ham op i øjnene, og uvilkårligt uden at se, hvor han forbavsede de magre englændere og de tykke tyskere, bredte han armene ud imod det virkelige Rom, der lå for hans øjne, badet i den varme morgensol. Ville staden være hans drøm god? Ville han i dens skød finde lindring for menneskenes længsler og ængstelser? Kunne katolicismen

fornys, vende tilbage til sit udspring, blive demokratiets religion, den tro, som nutidens verden i sin forvirring, i sin dødsfare venter for at falde til ro og leve op?

Og han var opfyldt af højsindede følelser og af tro. Han gensă i tankerne den gode fader Rose, som græd af bevægelse ved læsningen af hans bog; han hørte vicomte Philibert de la Choue sige, at en sådan bog var lige så meget som en hel hær, men især følte han sig styrket ved kardinal Bergerots bifald, denne apostel for den ubegrænsede menneskekærlighed.

Hvorfor truede dog Index-kongregationen hans arbejde med bandlysning? I de sidste fjorten dage, siden man officiøst havde anmodet ham om at komme til Rom, hvis han ville forsvare sig, tog han atter og atter dette spørgsmål op uden at kunne opdage, hvilke sider i bogen, man havde sigtet på, for ham syntes de alle at gløde af den reneste kristendom.

Men nu kom han skælvende af begejstring og mod og havde hastværk med at knæle for paven, at stille sig under hans ophøjede beskyttelse og sige ham, at han ikke havde skrevet en linje uden at være besjælet af hans ånd, uden at ønske sejr for hans politik. Var det muligt, at man ville domfælde en bog, hvori han af et ærligt hjerte troede at have ophøjet Leo den 13. ved at hjælpe ham med hans arbejde for kristendommens enhed og verdensfreden?

Et øjeblik endnu blev Pierre stående ved brystværnet. I næsten en hel time havde han dvælet der og set sig mæt på Roms storhed, som han kunne have ønsket at besidde straks med alt det ukendte, som skjultes derinde. Ak, forstå den, kende den, straks vide det sandhedens ord, som han ville spørge den om?

Det var atter et eksperiment ligesom Lourdes, og endnu mere alvorligt og afgørende, som han godt følte, han ville komme ud af enten styrket eller lammet for bestandig.

Han forlangte ikke mere det lille barns enfoldige og absolutte tro, men tænkerens overlegne tro, som hæver sig over alle formerne og symbolerne og arbejder for menneskehedens størst mulige lykke, grundet som den er på kravet om vished.

Blodet bankede i hans tindinger: hvilket svar ville Rom give?

Solen var kommet højere op, de højtliggende bydele aftegnede sig kraftigere på den glødende baggrund. Langt borte blev højderne gyldne og purpurfarvede, mens husene i nærheden tonede klart med deres tusinder af skarpt afskårne vinduer. Men morgentågen svævede endnu, lette skyer syntes at stige op fra de lavtliggende gader og indhylle højderne, hvor de tabte sig i den klare, blå himmel.

Et øjeblik troede han, at Palatinerbjerget var forsvundet, med nød og næppe skelnede ham cypressernes mørke frynse, som om selve støvet fra dets ruiner havde skjult det. Og frem for alt var Quirinalet forsvundet, det kongelige slot syntes at have trukket sig tilbage i en tåge, så lidt fremtrædende det var med sin lave og ensformige facade, så ubestemt i det fjerne, at han ikke længere kunne skelne det. På venstre side derimod, oven over træerne, var St. Peters kuppel vokset endnu mere i solskinnets klare og flydende guld, bredende sig over hele himlen og beherskende den hele by.

Ak! Rom i dette første møde, Rom om morgenen, hvor han i feber over ankomsten ikke engang havde lagt mærke til de nye bydele; hvilket ubegrænset håb indgød det ham ikke, dette

Rom, han troede at finde her i levende live, sådan som han havde set det i drømme!

Og mens han således stående i sin tynde, sorte præstekjole på denne skønne dag beskuede staden, hvilket råb om en snarlig genløsning syntes han ikke at høre fra husene, hvilken forsikring om fred over Jorden steg der ikke op fra dette hellige sted, som to gange havde været verdens dronning.

Det var det tredje Rom, det nye Rom, hvis faderlige ømhed skulle gå over grænserne mellem landene til alle folkeslag for at trøste og forene dem i et eneste stort favntag. Han så det, han hørte det forynget og barneglad under den høje, klare himmel, ligesom svævende hen i den friske morgenstund, den oprigtige og lidenskabelige drømmer, han var.

Endelig rev Pierre sig løs fra det prægtige syn. Hverken kusken eller hestene havde rørt sig af stedet, men holdt med ludende hoveder i solen. På sædet stegtes vadsækken. Han steg op i vognen og opgav på ny adressen:

"Via Giulia, Palazzo Boccanera!"

2

Via Giulia, som i en længde af henved 500 meter strækker sig fra Palazzo Farnese til San Giovanni de Fiorentinikirken, lå på denne tid af dagen badet i solskin fra ende til anden, og brolægningen, der ikke har fortove, skinnede ganske hvid.

Vognen fortsatte sin vej mellem de gamle, grå huse, der gjorde et øde og forladt indtryk med deres store tilgitrede vinduer og dybe porte, hvor igennem man så ind i mørke gårde, der lignede brønde.

Pave Julius den 2. havde anlagt den; han havde tænkt sig, at den skulle bebygges med prægtige paladser, denne Roms mest regelmæssige og smukkeste gade, og den havde i det sekstende århundrede været benyttet til *corso*.

Man følte, at det var et forhenværende fornemt kvarter, der havde mistet sin glans og var blevet erobret af stilheden og en vis præstelig ensformighed.

Den ene gamle facade fulgte efter den anden med nedrullede persienner og enkelte steder slyngplanter op ad jerngitrene, med katte siddende i dørene, og små, tarvelige butikker.

Gaden var næsten tom. Nogle barhovedede kvinder trak af med børn, en høvogn med et mulæsel for, en munk, indsvøbt i sin kappe, en cyklist, der lydløst fo'r af sted, og hvis maskine glimtede i solen.

Endelig vendte kusken sig og pegede på en stor firkantet bygning, der lå på hjørnet af en gyde, som førte ned til Tiberen.

"Palazzo Boccanera!"

Pierre løftede hovedet. Synet af dette alvorligt udseende hus, sort af ælde og bygget i tarvelig og klodset stil, snørede hans hjerte lidt sammen. Ligesom Palazzo Farnese og Palazzo Sacchetti, dets naboer, var det blevet bygget af Antonio de San Gallo omtrent 1540, og ligesom om det første fortalte overleveringen, at arkitekten havde opført det af sten, der var stjålet i Colosseum og Marcellus' teater.

Facaden havde syv vinduer og tre etager, hvoraf den første var meget høj og elegant. Den eneste forsiring var de store fremspringende jerngitre for vinduerne i stueetagen. Over den smukke indkørsel var der en balkon ud for det midterste vindue. Ved begge sider af porten antikke marmorbænke, der hvilede på udhuggede gribbe, og ved et af hjørnerne var der i muren anbragt en smuk fontæne i renæssancestil. Den stod nu hen uden vand og så medtaget af tidens tand, at man næppe kunne skelne formerne af en amor og en delfin.

Pierres blik standsede ved et udhugget våbenskjold over et af vinduerne i stueetagen. Det var Boccanera'ernes våben, en bevinget drage, der spyer ild. Devisen havde holdt sig godt, og man kunne tydeligt læse: *Bocca nera, alma rossa* – sort mund, rød sjæl. Oven over det tilsvarende vindue var der et af disse små altre, der endnu er så almindelige i Rom: den hellige jomfru, klædt i silke, med en brændende lampe foran.

Kusken ville køre ind ad den åbne port, da den unge præst, overvældet af ængstelighed, standsede ham.

"Nej, kør ikke ind, det behøves ikke."

Han steg ud, betalte kusken og begav sig med sin vadsæk i hånden gennem porten ind i gården uden at træffe på noget menneske.

Det var en stor, firkantet gård, omgivet af en søjlegang, ligesom i et kloster. Under de mørke buer var der anbragt levninger af statuer, fundet ved udgravninger: en Apollo uden arme, en Venus, hvoraf kun kroppen var tilbage. Der voksede græs mellem gårdens brosten, som dannede en sort og hvid mosaik. Det så ud, som om solen aldrig kunne nå denne skinnende og fugtige brolægning. Der herskede her en skygge, en fordums storheds tavshed og en uendelig sørgmodighed.

Pierre så sig om efter en portner eller en tjener; han var overrasket ved stilheden i dette øde palads. Da han troede at se nogen, bestemte han sig til at gå gennem den næste port, der førte ud til en lille have, som vendte ud mod Tiberen.

På denne side var facaden af huset uden nogen som helst forsiring og viste kun tre rækker regelmæssigt anbragte vinduer. Havens forfaldne tilstand gjorde et pinligt indtryk på ham. I midten var der et bassin, men det var fyldt med jord og helt overgroet. Mellem ukrudtet stod orangetræerne, hvis gyldne frugter var ved at modnes, og de var den eneste angivelse af de gange, langs hvilke de havde stået.

Op mod muren til højre mellem to mægtige laurbærtræer stod en sarkofag fra det andet århundrede. Fauner, der omfavnede kvinder, et ustyrligt bakkanal, en af disse tøjlesløse kærlighedsscener, hvormed dekadenceperiodens billedhuggere smykkede gravstederne. Sarkofagen gjorde nu tjeneste som vandbeholder, afslidt og skimlet modtog den en lille vandstråle fra en stor, tragisk maske, der var anbragt på muren.

Ud mod Tiberen havde der tidligere været en slags loggia på en terrasse, hvorfra en dobbelt trappe førte ned til floden. Men bygningen af kajerne havde hævet bredderne, og terrassen lå

allerede lavere end dens omgivelser midt imellem brokker af tilhugne sten og udgravninger i den kalkholdige jordbund, der vendte op og ned på dette kvarter.

Pierre var nu vis på, at han havde set fligen af et skørt, og gik tilbage til gården, hvor han traf en kvinde, der kunne være henved de halvtreds, men ikke havde et hvidt hår og så glad og fornøjet ud. Ved synet af en præst fik hendes runde ansigt og små, klare øjne dog ligesom et mistroisk udtryk.

Han skyndte sig på dårligt italiensk at sige:

"Jeg er fader Pierre Froment ..."

Hun gav ham ikke tid til at fortsætte, men svarede på flydende fransk, men med lidt slæbende accent:

"Javist, fader, jeg ved besked ... Jeg ventede Dem og har fået mine ordrer."

Og da han forbavset betragtede hende, fortsatte hun:

"Jeg er fransk ... nu har jeg i fem og tyve år boet her i landet, men endnu har jeg ikke kunnet vænne mig til deres pokkers kaudervælsk."

Pierre huskede nu, at vicomte Philibert de la Choue havde fortalt ham om denne pige, Victorine Bosquet, fra Auneau i Beauce, der var kommet til Rom, da hun var to og tyve år, med en brystsyg dame, og da denne var død, havde hun stået der fuldstændig fortabt som mellem vilde.

Hun havde med liv og sjæl sluttet sig til grevinde Ernesta Brandini, en Boccanera, der lige havde fået et barn, og som havde taget sig af hende i den hensigt, at hun skulle hjælpe til at lære dem fransk. I fem og tyve år havde hun været i familien. Hun var steget til en husbestyrerindes værdighed, men var stadig lige uvidende, hun var så blottet for sprogsans, at det

kun var lykkedes hende at lære et forfærdeligt italiensk, som hun kun betjente sig af, når det var nødvendigt overfor tjenerskabet.

"Og hvordan har hr. vicomten det?" spurgte hun på sin ligefremme måde, "han er rigtig rar, det er altid en stor fornøjelse for os, når han kommer her på sine rejser ... Jeg ved, at fyrstinden og contessina i går fik brev fra ham, som meldte Deres ankomst."

Vicomte Philibert de la Choue havde virkelig ordnet alt for Pierre under hans ophold i Rom.

Af den gamle og kraftige Boccaneraslægt var der kun tilbage kardinal Pio Boccanera, fyrstinden, hans ugifte søster, som man ærbødigt kaldte donna Serafina, dernæst deres niece Benedetta, hvis moder Ernesta, havde fulgt sin mand, grev Brandini, i graven, og endelig deres brodersøn, fyrst Dario Boccanera, hvis fader, fyrst Onofrio Boccanera var død, og hvis moder, en Montefiori, havde giftet sig igen.

Ved et ægteskab var vicomte de la Choue tilfældigvis blevet beslægtet med denne familie, idet hans yngste broder havde giftet sig med en Brandini, søster til Benedettas fader. Det var på den måde, at han som onkel havde boet flere gange i Via Giulia, mens greven levede. Han havde sluttet sig meget til dennes datter, især efter et familiedrama med et uheldigt giftermål, som han søgte at få opløst.

Nu, da hun var kommet tilbage til sin tante, Serafina og sin onkel kardinalen, skrev vicomten ofte til hende og sendte hende bøger fra Frankrig. Blandt andre havde han også sendt hende Pierres bog, og derfra skrev det hele sig. Breve blev udvekslet, Benedetta meddelte, at værket var blevet lagt mærke til af

Indexkongregationen, og havde rådet forfatteren til snarest muligt at komme, idet hun på samme tid tilbød ham at bo under deres tag.

Vicomten var blevet lige så forbavset over bogens skæbne som Pierre, der imidlertid besluttede at tage til Rom for at forsvare sine meninger, sikker på at sejre. Og nu vil Pierres ophidsede tilstand ved at stå her midt i et fremmed hus under så aldeles ny forhold let kunne forstås.

Pludselig sagde Victorine:

"Undskyld – jeg lader Dem blive stående her, fader ... nu skal jeg vise Dem Deres værelse. Hvor er Deres kuffert?"

Og da han havde vist hende sin vadsæk, som han havde stillet på jorden, forklarede han hende, at han ikke skulle blive der længere end fjorten dage og derfor kun havde taget en anden præstekjole og noget linned med.

"Fjorten dage," udbrød hun forbavset. "Tror De, at De kun kommer til at blive her i fjorten dage? De skal nok få noget andet at vide."

Og idet hun kaldte på en lang lakaj, der endelig var kommet til syne, sagde hun:

"Giacomo, bring dette op i det røde værelse ... og De, fader, vil De være så god at følge med mig."

Pierre var blevet ganske glad og beroliget ved her i dette mørke palæ uventet at træffe en landsmandinde, der var så livlig og elskværdig.

Mens de gik over gården, fortalte hun ham, at fyrstinden var taget ud, og at contessina, som de blev ved at kalde Benedetta, skønt hun var gift, endnu ikke var stået op, da hun ikke havde

befundet sig vel om morgenen. Men hun gentog, at hun havde fået sine ordrer.

Trappegangen lå i et hjørne af gården. Trappen selv var storartet med brede, lave marmortrin, så jævne, at en hest ville have kunnet gå op ad dem uden besvær. Men murene var så nøgne, trappen så bred og højtidelig, at der hvilede en knugende sørgmodighed under disse hvælvinger.

Da de var kommet til første sal, lagde Victorine mærke til Pierres forbavselse og smilede.

Paladset syntes ubeboet, der kom ikke en lyd fra alle disse lukkede døre. Hun pegede på en stor egetræs dør til højre og sagde:

"Hs. Eminence bebor den fløj, der vender ud til gården og haven – men det vil sige ikke engang en fjerdedel af etagen ... alle selskabssalene ud mod gaden er aflukket. Hvordan skulle man kunne holde alt det vedlige, og hvorfor skulle man gøre det?"

Hun gik hurtigt videre op ad trappen, og da hun var kommet til anden sal, sagde hun:

"Se, her til venstre er donna Serafinas lejlighed og til højre contessinaens. Det er det eneste sted i huset, hvor der er lidt hyggeligt, og hvor man har følelsen af, at her er levende væsner ... men i dag er det mandag, så tager fyrstinden imod, og De kan selv få at se."

Idet hun derpå åbnede en dør, der førte ud til en ganske smal trappe, tilføjede hun:

"Vi andre bor på tredje sal ... nu skal jeg gå i forvejen."

Den store hovedtrappe førte ud til anden sal. Hun forklarede ham, hvordan denne smalle trappe var den eneste adgang til

tredje sal, og at den gik ned til gyden langs med paladsets sidefløj ved Tiberen. Her var der en indgangsdør, hvilket var meget bekvemt.

På tredje sal fulgte de en korridor, og hun pegede igen på dørene.

"Her er don Vigilios værelser. Han er sekretær hos Hs. Eminence ... her er min dør ... og her er de værelser, som De skal have ... når vicomten tilbringer nogle dage her i Rom, vil han aldrig have andre værelser. Han siger, at han har det mere frit her, at han kan komme og gå, som han vil. Jeg skal give Dem nøglen til døren dernede ... den får han altid ... og her skal De se, hvor smuk udsigten er!"

Hun var gået derind. Der var to værelser, en ret stor dagligstue, betrukket med rødt, storblomstret papir, og et soveværelse med et gråt, blåblomstret, falmet tapetpapir. Dagligstuen var et hjørneværelse. Det ene vindue vendte ud mod floden, og man havde en vid udsigt ned ad den, det andet vindue vendte ud imod Trastevere og Janiculum på den anden side af vandet.

"Ja, det er meget smukt," sagde Pierre.

Uden at forhaste sig kom Giacomo lidt efter med vadsækken. Klokken var over elleve. Victorine kunne se, at Pierre var træt, og da hun mente, han måtte være sulten efter rejsen, tilbød hun ham at lade frokosten bringe op i hans dagligstue. Han havde så eftermiddagen til at hvile sig eller gå ud og ville først få damerne at se ved middagsbordet. Han erklærede bestemt, at han ville ud og ikke spilde en hel eftermiddag, men at han gerne ville have frokost, for han var meget sulten.

Men Pierre måtte vente en halv times tid, for Giacomo, som Victorine havde givet besked om at bringe frokosten, gav sig god tid. Victorine ventede, til hun havde overbevist sig om, at alt var i orden.

"Å, fader, De kan ikke tænke Dem, hvad det er for nogle skrækkelige mennesker her i dette land ... om jeg så skulle leve her i hundrede år, kunne jeg ikke vænne mig til dem, men contessinaen, hun er så smuk og så god, og hvis hun ikke var ... "

Alt imens hun gik og dækkede bordet, forfærdede hun præsten ved at sige, at en by, hvori der kun var præster, kunne ikke være nogen god by.

"Hvad mener De! Har De da ingen religion?"

"Å jo, fader, men ser De, præsterne, dem bryder jeg mig ikke om. Jeg kendte allerede en af dem i Frankrig, da jeg var lille, og senere har jeg set kun alt for meget til dem her ... å, jeg taler ikke om Hs. Eminence, han er en hellig mand, som fortjener alles ærbødighed ... men, når man nu her i huset ved, at jeg er en skikkelig pige, og at jeg altid har opført mig godt, hvorfor kan man så ikke være i fred, så længe man holder af sit herskab og passer sin tjeneste?"

Hun gav sig til at le og tilføjede:

"Da de kom og sagde mig, at De skulle komme, blev jeg lidt gnaven, jeg syntes, vi havde præster nok allerede ... men De ser jo ud til at være en rigtig brav, ung mand, og jeg tror, at vi skal komme godt ud af det med hinanden ... Jeg ved egentlig ikke, hvorfor jeg står og fortæller Dem alt dette, måske fordi De kommer der hjemme fra, måske også fordi contessinaen interesserer sig for Dem ... men De undskylder mig nok, og hvis De vil lyde mit råd, så hvil Dem i dag og gør ikke den dumhed at

rende rundt i denne by, hvor der slet ikke er så mange morsomme ting, som man siger."

Da Pierre var blevet alene, kom trætheden over ham, og fuldt påklædt kastede han sig på sengen for at hvile sig en halv times tid. Han faldt ikke straks i søvn, men lå og tænkte på disse Boccaneraer; han kendte en del af deres historie og udmalede sig nu deres familieliv efter det indtryk, han havde fået ved at vandre gennem dette øde og tavse palads, der var så stort, så forfaldent og så sørgmodigt.

Lidt efter lidt omtågedes hans tanker, og han gled over i søvnen imellem disse skygger fra en svunden tid, som han havde manet frem.

Familien Boccanera kunne opvise to paver, den ene fra det trettende, den anden fra det femtende århundrede, og det var fra disse to udvalgte og stormægtige herrer, at den umådelige formue skrev sig, med udstrakte jordegodser ad Viterbo til, flere paladser i Rom, kunstgenstande nok til at fylde hele gallerier, og dynger af guld. Familien gik for at være den frommeste i hele det romerske adelskab, den havde altid været besjælet af en brændende tro, og dens kårde havde altid stået til kirkens tjeneste. Den var den mest troende, den mest krigerske og voldsomste familie, og lå derfor også i evindelige fejder, så at Boccaneraernes ufordragelighed var blevet til ordsprog.

Derfra skrev sig også deres våben, den bevingede ildspyende drage, og valgsproget, der havde hentydning til dens navn: *Bocca nera, alma rossa*, sorte mund, røde sjæl, munden brølende og sort, sjælen flammende som et bål for tro og kærlighed.

Sagn og historier om slægtens voldsomhed, ustyrlighed og selvtægt levede endnu blandt folk. Først var der Onfredos duel;

Onfredo var netop den Boccanera, som i midten af det 16. århundrede havde bygget palæet på en ældgammel, nedrevet borgs grund. Onfredo fik nys om, at hans hustru havde ladet den unge grev Costamagna kysse sig på munden. En aften lod han greven gribe, svinebinde og bringe til Palazzo Boccanera, hvor han tvang ham til at skrifte for en munk. Derpå skar han den unge mands bånd over med sin dolk, væltede lamperne og råbte til Costamagna, at han skulle beholde dolken og forsvare sit liv.

I henved en time, i nat og mørke, i en sal, der var overfyldt med møbler, ledte de to mænd efter hinanden, flygtede og forfulgte hinanden, stødte sammen, fo'r løs på hinanden, og gav hinanden det ene dolkestød efter det andet.

Og da man omsider fik døren sprængt, fandt man de to modstandere svømmende i deres blod mellem væltede borde og sønderbrudte stole. Costamagna havde fået næsen hugget af og lårene sønderflænget af 32 dolkestik, mens Onfredo havde mistet to fingre på højre hånd og fået skuldrene gennemhullet som et sold.

Det vidunderlige ved sagen var, at begge overlevede duellen. Hundrede år senere, på denne samme Tiberbred, slog en Boccanera, et ungt barn på knap seksten somre, hele Rom med rædsel og beundring. Hun hed Cassia og elskede Flavio Corradini, hvis familie lå i blodigt og uforsonligt fjendskab med hendes slægt.

Fyrsten, hendes fader, nægtede rasende sit samtykke til deres forening, og hendes ældste broder, Ercole, svor at dræbe Flavio, hvis han nogen sinde overraskede denne sammen med søsteren. Alligevel mødtes de elskende, han hentede hende i

båd ved den lille trappe, som gik ned til floden. Ercole passede dem op, sprang en aften i båden og stødte sin kniv lige i hjertet på den unge Corradini. Senere hen viste det sig, at Cassia, rasende og i vild fortvivlelse, havde bragt bådene til at kæntre, hun ville hævne Flavio og ikke overleve ham.

Da de tre lig blev fundet, holdt Cassia endnu de to mænd omslynget og trykkede deres ansigter imod hinanden med sine skønne arme, der i døden havde bevaret deres blændende hvidhed.

Men dette tilhørte en svunden tid. Nu brændte slægtens sjæl stadig flammende og rød for troen, men det lod til, at tiden havde dæmpet det vilde blods heftighed hos Boccaneraslægten. Deres store rigdomme var også borte, de havde delt skæbne med de fleste af Roms mægtige familier.

Jordegodset var efterhånden solgt, palæets skatte forsvandt samtidig med det herskabelige liv, og nu levede man på en indskrænket fod med borgerlige vaner og få tjenestefolk.

Men Boccaneraerne havde bestemt modsat sig enhver fremmed mesalliance, de var alt for stolte af deres ublandede romerske blod. De bar med ro fattigdommen, trøstede sig ved deres umådelige stolthed, levede i ensom højhed uden en klage, men slægten uddøde i stilhed og skygge. Fyrst Ascanio, død i 1848, havde med en Corvisieri haft fire børn: Pio, kardinalen, Serafina, der for at blive boende hos broderen ikke havde giftet sig, og Ernesta, som kun havde efterladt sig en datter, således var der nu kun en mandlig arving til slægtens navn: Den unge fyrst Dario, 30 år gammel, søn af den yngste broder Onofrio.

Hvis han døde uden efterkommere, var den gamle, forhen så frodige slægts navn udslukt og forsvundet fra den stad, der

havde genlydt af Boccaneraernes bedrifter.

Fra de var børn havde Dario og Benedetta, Ernestas datter, elsket hinanden med en roligt smilende, dyb og naturlig kærlighed. De var som skabte for hinanden, og de havde altid ment, at de skulle tilhøre hinanden, når de kom til skelsår og alder.

Fyrst Onofrio, en elskværdig levemand, meget afholdt i Rom, havde brugt sin lille formue efter hjertets lyst og var allerede blevet henved de fyrre, da han bestemte sig til at ægte den lille markise Montefiori, hvis vidunderlige, barnlige junoskønhed havde gjort ham vanvittig af kærlighed, og han var så flyttet hen i Villa Montefiori, den eneste rigdom, den eneste ejendom, hans brud og enkemarkisen besad, og som lå ad Sankt Agnes til, udenfor murene i en pragtfuld have, snarere park med hundredårige træer. Selve villaen var ret tarvelig, yderst dårligt vedligeholdt, og skrev sig fra det syttende århundrede.

Damernes rygte var ikke det allerbedste. Moderen blev næppe modtaget i det gode selskab siden mandens død og datteren var alt for smuk og havde et temmelig udfordrende væsen. Derfor blev der gjort alvorlige indsigelser mod partiet af den strenge Serafino og den ældre broder Pio. Kun Ernesta fortsatte at komme sammen med Onofrio, som han elskede højt for hans elskværdige munterhed og indtagende venlighed. Det var Ernestas største glæde med datteren at tilbringe en dag ude i Villa Montefiori.

For den tiårige Benedetta stod disse dage altid som noget vidunderligt dejligt. Hun strejfede med den fem år ældre Dario om i den uhyre store, dårligt holdte have, hvor de blev borte

mellem store pinjer, vældige buksbom og tæt egekrat, der for dem var en urskov.

Stakkels Ernestas lidenskabelige, indestængte sind voldte hende mange kvaler. Hun havde en medfødt trang til liv og bevægelse, en uslukkelig tørst efter sol og varme, lykke og frihed. Hun var smuk med de klare, strålende øjne og den fuldendt skønne ansigtsoval. Meget uvidende, som de fleste romerske patricierdøtre, havde hun lært den smule, hun kunne, i et kloster af franske nonner.

Hun voksede op i det mørke familiepalæ og kendte af den øvrige verden kun Corsoen og Monte Pincio, som hun så, når hun kørte den daglige tur med sin moder.

Da hun så var blevet fem og tyve år, var hun allerede træt og ked af dette stillestående liv, giftede sig uden indvendinger med grev Brandini, den sidst fødte ætling af en meget talrig og fattig, men meget fornem slægt. De unge måtte bo i det gamle palæ, hvor en fløj i anden etage indrettedes til dem.

Og sådan gled Ernestas tilværelse videre i skygge og tusmørke, mellem fortidens kølige mure, der tyngede på hendes livskraftige ungdom som en gravsten. Hun havde for resten gjort et meget net og overmåde passende parti.

Grev Brandini gik for at være Roms dummeste og stolteste adelsmand. Han holdt sig nøjagtigt til alle den katolske religions forskrifter, vågede over formernes hævdelse, var ufordragelig som få, og triumferede den dag, han efter ti års utallige intriger omsider nåede at blive udnævnt til overstaldmester hos Hs. Hellighed. Og med denne værdighed syntes hele Vatikanets majestæt at drage ind i hans hus.

Under Pius IX var livet nogenlunde udholdeligt for Ernesta. Indtil 1870 havde hun dog lov at åbne vinduerne til gaden, se nogle venner og en gang imellem gå i selskab. Men da Rom blev erobret af italienerne, da paven blev erklæret for fange, blev palæet på Via Giulia til et sandt gravmæle. Den store port lukkedes med lås og slå, fløjene blev spigret til som tegn på sorg, og i ti år brugtes kun den lille bagtrappe, som vendte ud til gyden. Alle skodder til gaden blev holdt hermetisk lukket med ubrødeligt forbud mod at åbnes.

Det var "de sortes" protest, der sådan sænkede palæet i gravstilhed. Ingen selskaber, ingen modtagelser, kun enkelte tavse skygger, donna Serafinas bekendte, gled om mandagen ind og ud ad den lille dør, som stod på klem. Og i disse ti lange år vædede Ernesta hver nat sin pude med bitre tårer, hun græd over sin forspildte ungdom, mens hendes stakkels sjæl kæmpede i fortvivlelse over at være levende begravet.

Ernesta fødte sin datter til verden efter otte års ægteskab. I starten var den lille Benedetta en adspredelse for moderen, men lidt efter lidt bredte ensformigheden endog sit slør over moderglæden. Efter familiens skik måtte hun sætte datteren i den samme klosterskole, hvor hun selv var blevet opdraget.

Benedetta var en voksen pige, nitten år gammel, da hun kom ud af skolen, hun havde lært fransk og retskrivning, regning, katekismus og havde nogle ret uklare begreber om historie.

Så begyndte datterens liv som før, et sælsomt indestængt haremsliv, aldrig kom de ud med grev Brandini. Dagen gik hen bag ved de altid lukkede skodder, deres eneste adspredelse var køreturen ad Corso til Monte Pincio.

I palæet herskede ubetinget lydighed mod familiens overhoved, alle bøjede sig for grevens ordrer, ingen tænkte på modstand endsige oprør, og hertil kom endnu en anden overhøjhed, kardinalens og donna Serafinas. Begge hævdede strengt opretholdelsen af slægtens traditioner.

Siden paven ikke mere viste sig på Roms gader, var overstaldmesterens forretninger ikke overvældende mangfoldige, for staldetaten blev indskrænket, men han gjorde ikke desto mindre daglig tjeneste i Vatikanet, og skønt den var ganske indbildt, fortsatte han dog dermed som en protest mod magtraneren på Quirinalet.

Benedetta var lige fyldt tyve år, da faderen en aften kom hjem fra det pavelige residensslot, hostende og rystende af feber. Otte dage efter var han død af lungebetændelse. Og midt i familiesorgen var dette dødsfald en lettelse for de to damer, der følte mandens og faderens død som en frigørelse, de ikke engang ville tilstå for sig selv.

Fra dette øjeblik besjæledes Ernesta kun af en eneste tanke, at redde datteren fra det forfærdelige liv, der havde været hendes, frelse den unge pige fra at blive indemuret, begravet. Hun selv var for træt til at tænke på genfødelse, men hun ville ikke tåle, at hendes barn skulle henleve sit liv på denne naturstridige måde i levende begravelse.

For resten var hun ikke den eneste adelsfrue, der på dette tidspunkt viste tegn på træthed og oprørskhed mod tingenes tilstand og begyndte at nærme sig Quirinalet. Hvorfor skulle børnene med deres krav på liv og på lykke arve fædrenes stridigheder i al evighed? Og uden nogen egentlig forsoning

mellem "de sorte" og "de hvide" begyndte afskygningerne at smelte sammen, og flere uforudsete forbindelser sluttedes.

Ernesta var aldeles ligegyldig overfor politik, hun var ganske uvidende på dette område, men en ting ønskede hun af al magt. At se sin slægt slippe ud af dette afskyelige fængsel, at dette familiepalæ, sort, stumt, stille, hvor hendes livslykke langsomt var frosset ihjel i gravkulde. Hendes ungdomsfriskhed, hendes ægteskabelige lykke, hendes moderglæde var blevet kvalt bag disse favnetykke mures vælde, men nu rejste hun sig i harme over sit ødelagte liv, det, hun havde forspildt i tåbelig opgivelse af sin personlighed.

Hun tog en anden skriftefader, hvilket også virkede på hendes sindsstemning, for hun fortsatte at være meget gudfrygtig og troende, og fulgte altid sin sjælesørgers råd. For at frigøre sig for påvirkninger af den jesuitterpater, hendes afdøde ægtefælle havde valgt hende, henvendte hun sig nu til fader Pisoni, sognepræst ved Santa Brigida på Farnesepladsen. Han var en mand omkring de halvtreds, mild og god, usædvanlig velgørende og gavmild især efter romerske forhold og som gennem sin lidenskab for de gamle sten, for oldkyndighed, var blevet en ivrig fædrelandsven. Der blev sagt om ham, at han trods sin lidet fremragende stilling flere gange havde mæglet mellem Vatikanet og Quirinalet i meget vanskelige sager, og da han nu også blev Benedettas skriftefader, underholdt han sig gerne med den unge pige om storheden i den italienske enhedstanke, om Italiens triumf, den dag, da paven og kongen blev forsonet.

Benedetta og Dario elskede hinanden, som da de var børn, roligt og fredeligt som to, der ved, at de er bestemte for

hinanden, men nu skete det, at Ernesta pludselig kastede sig imellem dem og hårdnakket nægtede at give sit samtykke til deres forening. Nej – nej – på ingen måde måtte hendes datter få Dario. Ikke fætteren, den sidste Boccanera, som også ville indespærre sin hustru i den sorte familiebegravelse. Det ville kun blive en fortsættelse af hendes eget liv, ja noget endnu værre, samme fattigdom og hoffærdighed, det evindelige surmuleri, som kvæler alt liv. Hun kendte kun alt for vel den unge mands karakter, vidste, at han var selvisk og svag, ikke i stand til handling eller tanke, af skæbnen bestemt til smilende at se sit navn udslukkes, lade de sidste sten styrte sammen over sit hoved uden at forsøge ved en kraftanstrengelse at grunde en ny familie. Hun ville skabe en ny tilværelse for sin datter, ville se Benedetta udfolde sig som en blomst i ny jord, i pragt og rigdom mellem tidens sejrherrer, fremtidens mænd. Og så slap hun ikke den forestilling, at kun sådan arbejdede hun for datterens lykke. Uafladeligt, med bønner og med tårer tiggede og bad hun Benedetta ikke at gå den vej, der havde været så skæbnesvanger for hende selv.

Imidlertid ville hun vistnok være strandet mod den unge piges rolige beslutning, for Benedetta havde for bestandig givet Dario sit hjerte, hvis ikke ganske særlige omstændigheder havde stillet hende overfor en mand, der netop var den svigersøn, hun attråede.

I Villa Montefiori, hvor de unge havde lært at elske hinanden, traf hun grev Prada, søn af Orlando, en af heltene fra den italienske enhedskamp. Atten år gammel var han med faderen kommet fra Milano til Rom i okkupationstiden. Sønnen var straks blevet ansat i finansministeriet, mens den gamle kriger

som senator levede stille af en beskeden livrente – levningerne af den formue, han havde ofret på fædrelandets alter.

Men hos den unge Prada var den krigerske begejstring for Garibaldifelttoget blevet forvandlet til en rasende attrå efter bytte, nu, da sejren var sikret, og han blev en af dem, der virkelig erobrede Rom, en af de rovfugle, der udstykkede og plyndrede staden. Han var allerede ved omfattende spekulationer blevet en rig mand, da han gjorde bekendtskab med fyrst Onofrio og forstyrrede hovedet på den letlevende patricier med løfter om guld og grønne skove og uhyre rigdom, der kunne tjenes ved at sælge og udstykke Montefioriparken og der bygge et helt nyt kvarter.

Folk hviskede i krogene, at der bestod et ikke ganske platonisk forhold mellem grev Prada og fyrstinde Flavia, der nok var ni år ældre end han, men endnu overordentlig smuk og bedårende. Måske var dette bagtalelse. Sandt var det imidlertid, at Pradas umættelige erobringstrang døvede alle betænkeligheder overfor andres ejendom.

Men så såre han mødte Benedetta, blev han forelsket i denne vidunderligt skønne jomfru, i hvis årer det reneste romerske adelsblod flød. Da han ikke kunne få hende på anden måde, besluttede han at ægte hende og brød med Flavia. Han mærkede snart, at Ernesta ikke stillede sig fjendtlig overfor ham, derfor anholdt han uden tøven om den unge piges hånd.

Frieriet vakte stor opsigt, da greven var femten år ældre end Benedetta, men han var greve, bar et allerede berømt navn, ejede millioner, var velset ved hoffet, havde de allerbedste udsigter. Hele Rom brændte af interesse for sagen.

Benedetta kunne eller ville aldrig forklare, hvordan man havde fået hendes samtykke.

Et halvt år før, et halvt år senere ville et sådan parti have været utænkeligt, ville have vakt en uhyre forargelse i de "sortes" lejr. En Boccanera, en ætling af denne gamle slægt, der altid havde været Hs. Helligheds mest trofaste støtte, gift med en Prada, med en kirkerøver ...

Hvis denne dristige plan ikke var dukket op netop i det korte tidsrum, da Quirinalet og Vatikanet tilsyneladende nærmede sig hinanden, ville et sådant parti have været værre end vanvid. Rygtet sagde, at en forsoning mellem paven og kongen var nært forestående, at kongen var beredt til at anerkende pavens uindskrænkede ret til latinernes stad og et lille territorium, begrænset af havet.

I så tilfælde blev Benedettas forening med Prada et sindbillede på forsoningen mellem de stridende magter. Dette skønne barn var som et gidsel, man overgav i de "hvides" hænder.

I hele fjorten dage taltes der ikke om andet, man diskuterede, man faldt i rørelse, nærede de mest højtflyvende forhåbninger. Den unge pige selv gav intet besyv med i laget, hun lyttede kun til sit hjertes stemme – der allerede havde talt, men fra morgen til aften var hun udsat for moderens indtrængende bønner. Ernesta tiggede hende om ikke at støde lykken fra sig, den lykke, der så uventet faldt i hendes lod. Desuden bearbejdedes hun af sin skriftefader, den gode fader Pisoni, hvis patriotiske begejstring ved denne lejlighed gav sig luft i tusinde gode og fornuftige råd. Han talte om sin tro på Italiens enhed, takkende Forsynet, fordi det i hans hjord havde

valgt et redskab, der kunne virke til Herrens sejr over den ganske verden. Og sikkert er det, at sjælesørgerens tale har været en af de vægtigste grunde til Benedettas eftergivenhed, for hun var meget from, tilbad særlig en Madonna i den lille kirke, hvor fader Pisoni var præst.

En kendsgerning gjorde især indtryk på hende. Den gode præst fortalte hende, at flammen i lampen foran dette billede altid blev ganske hvid, hver gang han anråbte Guds moder om at råde hans skriftebarn til denne forening.

Sådan gjorde højere magter sig gældende, og hun føjede sig af lydighed mod moderen, hvis ønske kardinalen og donna Serafina først havde bekæmpet, men hvem de lod have frie hænder, nu, da spørgsmålet kom ind på det religiøse område. Benedetta var vokset op i fuldstændig renhed, i fuldkommen uvidenhed om sig selv. Livet var for hende en lukket bog, og når hun ægtede en anden end Dario, sørgede hun nok over, at hendes tilværelse fik en anden retning, over at forjættelsen om en fælles tilværelse med barndomsvennen styrtedes i grus, men hendes hjerte var endnu ikke vågnet nok til, at nogen sønderrivende kval kunne martre det.

Hun græd meget, og en dag, da hun var mere end almindelig modløs, ægtede hun så Prada. Hun syntes ikke, hun havde kræfter til at stride imod alle sine omgivelsers påvirkning, men gav sit samtykke til en forening, som hele Rom havde gjort sit til at få fuldbyrdet.

Og så – bryllupsaftenen – kom lynslaget. Havde Prada, piemonteseren, norditalieneren, landsknægten, villet behandle sin brud, som han havde behandlet hendes fædrene stad?

Eller havde den pludselige afsløring af selve handlingen været så overraskende og forfærdende for Benedetta, at hengivelse til en mand, hun ikke elskede, var hende en umulighed? Det forklarede hun heller aldrig. Men hun lukkede døren til sit kammer, låste den, skød slåen for og afslog med urokkelig bestemthed at åbne den for sin mand.

I en måned gjorde Prada fortvivlede og forgæves forsøg på tilnærmelse. Hendes modstand opflammede hans lidenskab. Han var rasende, hans stolthed var såret, han svor, at han nok skulle tæmme sin hustru, selv om han skulle bruge pisken. Men den stærke mands rasen blev brudt at den klippefaste vilje, der pludselig var vokset frem under Benedettas smalle, formskønne pande.

Boccaneraernes urgamle kraft var vågnet i hende. Hun *ville* simpelthen ikke, og intet i verden, end ikke døden, kunne tvinge hendes vilje. Og dette pludselige kendskab til en hidtil uanet side at kærligheden havde så at sige jaget hende tilbage til Dario, havde givet hende vished om, at hun burde tilhøre ham og ingen anden, siden hun havde lovet ham og kun ham sin kærlighed.

Den unge mand rejste om i Frankrig; Benedettas giftermål havde han taget som en stor, uforskyldt sorg. Hun gjorde ikke engang en hemmelighed af det, skrev til ham om at komme hjem og forpligtede sig igen til aldrig at tilhøre nogen anden. For øvrigt var hendes fromhed tiltaget endnu mere, den faste beslutning om at bevare sin jomfruelighed for sin brudgom blandede sig i hendes religion med en tanke om troskab mod Jesus. Den store kærlighedsglødende sjæl havde åbenbaret sig for hende, hun var rede til martyrdøden for sin tro. Og da

hendes fortvivlede moder med foldede hænder bønfaldt hende om at finde sig i ægteskabet, svarede hun, at hun intet skyldte sin mand, da hun ikke havde vidst, hvortil hun forpligtede sig. Tiderne havde imidlertid forandret sig, overenskomsten mellem Vatikanet og Quirinalet var røget i lyset i den grad, at de to parters aviser var begyndte med friske kræfter at genoptage deres krig med skældsord, og dette ægteskab, hvorpå de alle havde arbejdet som et pant for freden styrtede sammen i nederlaget og var således ikke andet end en ruin mere i mængden. Ernesta var ved at dø af sorg. Hun havde skuffet sig selv, hendes egen glædesløse, fejlslagne tilværelse endte i dette moderens sidste fejlgreb.

Det værste var, at hun stod alene med den hele fulde ansvarlighed for ulykken, for hendes broder kardinalen og hendes søster, donna Serafina, overvældede hende med bebrejdelser. Til trøst havde hun kun fader Pisonis fortvivlelse over at være ramt på to steder, først ved tabet af sine patriotiske forhåbninger og dernæst ved angeren over at have medvirket til et sådant nederlag. En morgen fandt man så Ernesta kold og bleg i sin seng. Der blev talt om et hjerteslag, men sorgen var tilstrækkelig, hun led forfærdeligt i stilhed og uden klage, som hun havde lidt hele sit liv. Det var allerede næsten et år siden, Benedetta var blevet gift, og hun nægtede stadig at opfylde sin ægteskabelige pligt, men ville ikke forlade sin mands hjem for at skåne sin moder for den frygtelige rystelse, en offentlig skandale medfører.

Hendes tante Serafina var dog i virksomhed for hende og gav hende håb om muligheden af en ophævelse af ægteskabet, hvis hun ville kaste sig for den hellige faders fødder. Hun endte med

at få hende overbevist, efter at hun havde givet efter for visse gode råd og givet hende sin egen skriftefader, jesuitterpateren Lorenzo til sjælesørger som erstatning for fader Pisoni. Denne jesuitterfader var en alvorlig og elskværdig mand, knap 35 år gammel, med klare øjne og store overtalelsesevner. Benedetta tog ikke sin beslutning før dagen efter moderens død, og hun nøjedes med det værelse i Palazzo Boccanera, hvori hun var født, og hvori hendes moder for nylig havde opgivet ånden. For øvrigt blev retssagen om ægteskabets ophævelse straks påbegyndt fra kardinalvikaren. Man fortale, at Benedetta først havde bestemt sig efter at have fået en privat audiens hos paven, der bevidnede hende den mest opmuntrende medfølelse.

Grev Prada talte i begyndelsen om ved rettens hjælp at tvinge sin gemalinde til at vende tilbage til hjemmet, men senere lod han sig bevæge af sin fader, den gamle Orlando, som var utrøstelig over denne sag, og indgik på procesførelse for den kirkelige autoritet, navnlig forbitret over, at klagerinden anførte, at ægteskabet ikke var blevet fuldbyrdet på grund af mandens impotens. Dette er et af de vægtigste motiver for romerretten. I sit indlæg undlod konsistoriums advokat, Morana, en af den romerske skrankes autoriteter, simpelthen at anføre, at denne impotens havde sin udelukkende årsag i hustruens modvilje. En hel diskussion udviklede sig om dette delikate spørgsmål, som var så tvivlsomt, at det syntes umuligt at komme til bunds i det.

Begge parter anførte detaljer på latin, man førte vidner, venner, tjenestefolk, som havde overværet scener mellem dem, beretninger om et års samliv. Endelig kom det afgørende

aktstykke, et vidnesbyrd undertegnet af to jordemødre, som ved deres undersøgelse havde erklæret den unge pige for at være jomfru.

Kardinalvikaren havde så i sin egenskab af romersk biskop henvist sagen til konciliet, hvad der var det første held for Benedetta, og da sagen var så vidt, ventede hun på, at konciliet skulle give en afgørende kendelse i håbet om, at den kirkelige opløsning af ægteskabet ville være afgørende for at opnå skilsmisse ved den borgerlige ret.

I det iskolde værelse, hvor hendes nedbøjede og fortvivlede moder var død, genoptog contessinaen sit liv som ung pige og viste sig meget fattet og meget stærk i sin kærlighed, da hun havde svoret aldrig at tilhøre nogen anden end Dario og ikke at blive hans, før den dag kom, da en præst forenede dem i Guds navn.

Dario var netop også blevet en af Palazzo Boccaneras beboere seks måneder i forvejen efter faderens død og den katastrofe, som havde ruineret ham. Efter at fyrst Onofrio havde solgt Villa Montefiori for ti millioner til nogle finansmænd, var han blevet betaget af den spekulationsfeber, som fortærede Rom. I stedet for som en klog mand at passe på millionerne, gav han sig så til at spekulere, købte sine gamle grunde tilbage og endte med at miste det alt sammen i det frygtelige krak, hvorved hele byens formue gik til grunde. Trods sin uhyre gæld fortsatte fyrsten med sine promenader på Corsoen, som den smukke, velvillige og folkelige mand, da han døde som følge af et fald fra hesten. Fire måneder efter havde hans enke, den stadig skønne Flavia, som havde taget sine forholdsregler for at redde et nyt landsted og 40.000 francs i årlig indtægt ud af ulykken, ægtet en meget

smuk mand, der var 10 år yngre end hende, en schweizer ved navn Jules Laporte, forhenværende sergent i den hellige faders schweizergarde, derefter agent for en relikvieforretning, nu markis Montefiori. Titlen fik han samtidig med konen ved et paveligt brev. Fyrstinde Boccanera blev igen markise Montefiori.

Dette var grunden til, at den fortørnede kardinal Boccanera forlangte, at hans brodersøn Dario skulle bo et lille værelse på første sal i nærheden af ham. I den hellige mands inderste hjerte, som syntes dødt for verden, levede familiestoltheden, en kærlighed til denne smukke yngling, den sidste af slægten, den eneste, som kunne få den gamle stamme til at grønnes på ny. Han viste sig i øvrigt ikke fjendtlig stemt overfor ægteskabet med Benedetta, som han også omfattede med en faderlig kærlighed, så stolt og overbevist om deres fromhed, at han tog dem begge til sig og foragtede de rygter, som grev Pradas venner satte i omløb, efter at fætter og kusine var forenet under samme tag.

Donna Serafina bevogtede Benedetta, ligesom han selv bevogtede Dario, og nu var i det øde, det stolte palæ, som fordum havde været skuepladsen for så mangen tragisk voldsomhed, kun disse fire, med deres dæmpede lidenskaber, de efterlevende af en verden, som forgik ved indgangen til en ny verden, som levede her i stilhed og skygge.

Da fader Pierre Froment pludselig vågnede op med hovedet tungt af ubehagelige drømme, blev han ked af, at dagen snart var til ende. Uret, som han hurtigt så på, viste kl. 6. Han, som havde gjort regning på at hvile sig en times tid i det højeste, havde nu drømt i henved 7 timer, overvældet af træthed, og selv

efter sin opvågnen blev han i sengen, allerede overvundet før slaget. Hvoraf kom dog denne slaphed, denne modløshed, denne tvivlens frygt, som han ikke mærkede før søvnen og som slog morgenens unge begejstring ned?

Havde Boccaneraerne noget at gøre med denne pludselige slappelse af hans ånd? I sine drømmes mørke havde han set så forvirrede og foruroligende syner, og mens hans ængstelse blev ved, fremkaldte han dem på ny, forfærdet over sådan at vågne op i et fremmed værelse, betaget af ubehag ved det ukendte. Tingene syntes ham nu uden mening, han forstod ikke, hvorfor Benedetta havde skrevet til vicomten med det hverv at lade ham vide, at hans bog var blevet angivet for Indexkongregationen, heller ikke, hvad interesse hun kunne have af, at forfatteren kom til Rom og forsvarede sig, eller hvorfor hun havde drevet sin elskværdighed så vidt, at hun bød ham en bolig hos dem. Han forbavsedes over at være der, i denne seng og i dette værelse i palæet, hvor der rundt om ham herskede en dødens stilhed.

Trods de trætte lemmer og den tomme hjerne fik han pludselig en indskydelse. Han begreb, at der var omstændigheder, der tog fodfæstet fra ham, og at en hel intrige gemte sig under kendsgerningernes tilsyneladende simpelhed. Men det var kun et øjeblik, så svandt hans mistanke, han stod op med en energisk bevægelse og rystede den af sig, idet han gav tusmørket skylden for den skælven og den modløshed, som han nu skammede sig over.

Derpå gav Pierre, som ville have lidt bevægelse, sig til at undersøge de to værelser nærmere. Der var mahognimøbler, tarvelige, næsten fattige, umage møbler fra begyndelsen af

århundredet. Sengen havde intet forhæng, heller ikke vinduerne eller dørene. På det nøgne, rødmalede og bonede gulv lå små fortæpper i række foran stolene.

Til sidst erindrede han sig overfor denne borgerlige nøgenhed og kulde det værelse, han sov i som barn i Versailles, hvor hans moder havde haft en lille handel under Louis Philippe. Men på den ene af dette værelses vægge hang et gammelt maleri, som interesserede ham, imellem de andre barnlige og værdiløse billeder.

Det var i den dunkle belysning af den svindende dag en kvindeskikkelse, som sad på en stentrappe ved indgangen til et stort og alvorligt hus, hvor det lod til, hun var jaget ud fra. De to bronzefløjdøre havde lige lukket sig for bestandigt, og hun sad der klædt i et simpelt, hvidt klædebon, andre klæder, som syntes at være kastet ud efter hende, lå strøet på granittrappens trin. Hun havde bare fødder og arme, ansigtet skjult mellem de i smerte knyttede hænder, et ansigt, man ikke kunne se, da det var tilhyllet af et vidunderligt, gyldent hår. Hvilken navnløs smerte, hvilken forfærdelig skam, hvilken sørgelig forladthed skjulte hun sådan, denne forstødte, så fast i sin kærlighed, hvis historie man uophørligt drømte om?

Hun syntes vidunderlig ung og smuk og ulykkelig i det stykke tøj, der omhyllede hendes skuldre, men det øvrige af hende forblev en hemmelighed, så vel som den lidenskab og den ulykke og måske det fejltrin, der havde bragt hende til fortvivlelse; med mindre hun var der blot som et symbol på alt, hvad der skælver og græder udenfor porten til det ukendte, som er lukket i al evighed.

Længe så han hende, så han til sidst bildte sig ind at kunne skelne hendes profil med dens udtryk af guddommelig lidelse og renhed. Det var dog kun en illusion. Maleriet havde lidt meget, var sværtet og forsømt, og han spurgte sig selv, hvilken mester, der vel kunne have gjort det, så det i den grad kunne røre ham.

På væggen ved siden af hang et billede af den hellige jomfru, en dårlig kopi af et billede fra det 18. århundrede, som irriterede ham ved sit fade smil.

Dagen skred mere og mere, og Pierre åbnede et vindue i stuen og lænede sig ud. Lige overfor ham på den anden Tiberbred hævede sig Janiculum, hvorfra han havde beskuet Rom om morgenen, men nu i denne uklare belysning var det ikke længere den unge drømmers by, som svævede hen i morgensolen. Natten faldt på, grå som aske, og horisonten udviskedes ubestemt og mørk. Dernede til venstre gættede han, at Palatinerbjerget lå ovenover hustagene og til højre havde man stadig St. Peters skifergrå kuppel mod den blyfarvede himmel. Bagved ham måtte Quirinalet, som han ikke kunne se, også fordunkles i tågen.

Nogle minutter forløb, og alt blev endnu utydeligere, han så Rom udviskes og udslettes i sin umådelighed, som han ikke kendte. Hans tvivl og hans ugrundede urolighed betog ham igen så pinligt, at han ikke længere formåede at blive ved vinduet. Han lukkede det derfor og satte sig ned for at lade sig synke hen i mørket i et hav af uendelig bedrøvelse, og hans fortvivlede drømmerier endte ikke, før døren gik sagte op og en lampes lys bragte munterhed i værelset.

Det var Victorine, som forsigtigt kom ind med lampen.

"Å, fader! Så De er oppe! Jeg var her henimod kl. 4, men jeg ville lade Dem hvile, og De har gjort fuldstændig rigtigt i at sove ud."

Da han så klagede over træthed og kulde, blev hun urolig:

"Gå nu ikke hen og få den ækle feber. De ved, at flodens nærhed ikke er sund. Don Vigilio, Hans Eminences sekretær, har feberen, og jeg kan forsikre Dem om, at det er ikke morsomt."

Samtidig rådede hun ham til ikke at gå ned, men lægge sig igen. Hun skulle nok undskylde ham hos fyrstinden og contessina. Til sidst lod han hende snakke og handle, da han selv var ude af stand til nogen viljesytring.

På hendes råd spiste han dog til middag, han valgte suppe, en vinge af en kylling og dessert, hvad tjeneren, Giacomo, bragte op til ham. Det gjorde ham meget godt, han følte sig frisk igen i den grad, at han nægtede at gå til sengs og besluttede endnu samme aften at takke damerne for deres elskværdige gæstfrihed. Eftersom donna Serafina tog imod om middagen, ville han aflægge en visit hos hende.

"Godt, godt," sagde Victorine bifaldende. "Når De befinder Dem vel, så vil det være er adspredelse for Dem – det bedste er, at Deres nabo, don Vigilio, kommer og henter Dem kl. 9 og så ledsager Dem. Vent på ham."

Pierre havde lige vasket sig og taget sin ny kjole på, da der på slaget ni blev banket på døren. En lille præst viste sig, knap 30 år gammel, mager og svagelig med et langstrakt ansigt, gult som safran. I to år havde daglige feberanfald, som kom på samme klokkeslæt, pint og plaget ham. Men når han ikke

passede på, lyste og flammede de sorte øjne i det gule ansigt og røbede en ildfuld sjæl.

Han bukkede og sagde på aldeles rent fransk:

"Jeg er don Vigilio, fader – og aldeles til Deres tjeneste ... vil De måske nu gå ned med mig?"

Pierre rejste sig, takkede og fulgte med præsten. Forresten talte don Vigilio ikke mere, nøjedes med et diskret smil som svar på den andens bemærkninger.

De gik ad den lille trappe ned på anden sal og stod nu på hovedopgangens brede afsats. Og Pierre undredes over den tarvelige oplysning, hist og her et elendigt gasblus, hvis magre, gule skær viste sig som pletter på de høje ganges mørke.

Det var storslået, men uhyggeligt. Selv lige udenfor de værelser, lige overfor niecens, hvor donna Serafina boede, sås ingen antydning til, at her var modtagelse den aften. Gennem den lukkede dør trængte ikke en lyd ud i den stilhed, der knugende hvilede over hele palæet. Og det var don Vigilio, der efter et nyt buk for Pierre stilfærdigt drejede låsen uden at ringe.

En enlig petroleumslampe stod og brændte på bordet i forværelset, et stort rum, hvis vægge var dekoreret med fresker, forestillende røde draperier med guldbort. På stolene lå nogle overfrakker og to aftenkåber, mens hattene hobede sig op på en lille konsol. Med ryggen støttet op imod væggen sad en lakaj og døsede.

Men da don Vigilio med en håndbevægelse opfordrede Pierre til først at træde ind i en halvmørk salon, som han troede var tom, overraskedes han ved pludselig at stå ansigt til ansigt med en mørk skikkelse, en sortklædt dame, hvis træk han ikke ved

første øjekast kunne skelne. Heldigvis hørte han sin ledsager, der igen bukkede, henvende følgende ord til damen:

"Contessina, må jeg have den ære at forestille Dem fader Pierre Froment, der i morges er kommet fra Frankrig!"

Og så stod han et øjeblik alene med Benedetta, midt i den øde salon, kun oplyst af to tilslørede lampers søvnige skær. Men nu hørtes en lyd af flere dæmpede stemmer fra det tilstødende værelse, en stor salon, hvis dobbelte døre var åbne på vid gab.

Den unge dame havde straks talt til Pierre med uskrømtet og naturlig elskværdighed:

"Det glæder mig meget at se Dem, fader, jeg var bange for, at Deres øjeblikkelige ildebefindende skulle blive alvorligt. Men føler De Dem også ganske vel?"

Han lyttede til denne stemme, ordene faldt langsomt og vægtigt, der var en betagende understrøm af behersket lidenskab i stemmens fulde klang.

Og nu så han hende omsider, så den svære, mørkebrune hårfylde, den hvide, elfenbenshvide hud. Hendes ansigtsform var rund, læberne en smule fyldige, næsen meget fin, og som de øvrige træk præget af en vis, barnlig blødhed.

Men det var især hendes øjne, der gav ansigtet dets særpræg, usædvanlig store øjne, uendelig dybe, hvor ingen kunne se eller ane bunden. Sov hun? Drømte hun? Var det en helgens fromhed eller en lidenskabelig kvindes heftighed, der slumrede bag de sorte, tilslørede blikke, bag udtrykkets urokkelige stilhed? Hun var som en hvid svane, bevægede sig langsomt med en ganske sælsom ro og harmoni. Der var en poetisk ynde over enhver af hendes bevægelser.

Pierre bukkede, takkede, undskyldte sig.

"Jeg er ganske skamfuld, madame, over ikke før nu at have forebragt Dem min tak for Deres venlighed og alt for store gæstfrihed."

Han vidste ikke, hvordan han skulle titulere den unge dame, han mindedes grunden til ægteskabets opløsning, og den gjorde ham lidt forvirret. Men han hørte snart, at de alle kaldte hende grevinde. Nu talte hun igen, hun ville have, at han skulle føle sig lidt hjemme.

"Gener Dem endelig ikke, fader. For os er det nok, at vor kære onkel interesserer sig for Deres værk og holder af Dem. De ved måske, at jeg nærer en varm hengivenhed for vicomten?"

Her blev hun selv lidt forlegen, hun følte, at hun burde tale om bogen, som var den eneste grund til rejsen og Pierres ophold i palæet.

"Ja ... vicomten sendte mig Deres bog ... jeg har læst den og jeg har fundet den meget smuk. Men jeg forstår mig jo ikke på det. Jeg har sikkert ikke forstået alt. vi må tale sammen om den en anden gang, og De vil nok være så god at forklare mig Deres ideer, fader."

I disse store, klare øjne, som ikke kunne lyve, læste han en barnlig sjæls forbavselse over foruroligende problemer, som den ikke kunne fatte. Det var altså ikke hende, der havde fået interesse for ham og havde villet have ham i sin nærhed for at støtte ham, for at være vidne til hans sejr. Han blev end mere sikker i sin formodning, at her var en hemmelig indflydelse, der gjorde sig gældende, en hånd, der ledte det hele hen imod et ham ukendt mål. Men han var henrykt over så megen ligefremhed og åbenhjertighed hos denne smukke, unge og fornemme dame, der havde indtaget ham straks ved de første

ord, hun henvendte til ham. Han ville netop til at sige, at han stod ganske til hendes tjeneste, da de blev afbrudt ved ankomsten af en anden dame, ligeledes sortklædt, og hvis høje og slanke skikkelse fortonede sig i åbningen af døren, der blev lukket helt op ind til den næste sal.

"Benedetta, har du sagt til Giacomo, at han skal op og se efter? Don Vigilio kom ned nu, og han må være alene deroppe. Det passer sig ikke."

"Nej – tante, fader Froment er her," sagde hun og skyndte sig at præsentere dem. "Fader Pierre Froment ... fyrstinde Boccanera."

Der blev udvekslet en stiv hilsen. Hun måtte være henved de tres, og hun snørede sig sådan, at når man så hende bagfra, kunne man tage hende for en ganske ung pige. Det var for øvrigt hendes sidste koketteri. Hendes hår var hvidt, men tykt og kraftigt, men øjenbrynene var kulsorte, ansigtet, der var langagtigt med dybe rynker, havde familiens store, karakteristiske næse. Hun havde aldrig været smuk og var forblevet ugift, dødeligt såret over at grev Brandini havde foretrukket hendes yngre søster Ernesta, og havde fra det øjeblik besluttet at søge sin glæde i tilfredsstillelsen af den berettigede selvfølelse over det navn, hun bar.

Boccaneraerne havde allerede to paver i deres slægt, og hun håbede sikkert ikke at dø, før hendes broder var blevet den tredje. Hun havde i al hemmelighed gjort sig til hans husbestyrerinde, havde aldrig forladt ham, men våget over ham, rådet ham, styret huset med storartet dygtighed og gjort mirakler for at skjule den langsomme fattigdommens

ødelæggelse, der truede med at lade lofterne falde ned over hovedet på dem.

Og når hun i tredive år hver mandag havde modtaget sine venner, der alle hørte til Vatikanet, var det kun af politiske grunde for at vedligeholde en "salon" i den gejstlige verden som en magt og en trussel.

Pierre mærkede også af den måde, hvorpå hun modtog ham, at hun kun lagde lidt vægt på ham, en lille udenlandsk præst, der ikke engang havde nogen grad. Dette forbavsede ham på ny, og han gjorde sig selv igen det gådefulde spørgsmål, hvorfor havde man indbudt ham, hvad skulle han i dette selskab, der var lukket for alle lavtstillede? Han vidste, hvor overdrevent hellig hun var, og han endte med den formodning, at hun modtog ham af hensyn til vicomten, for hun sagde kun til ham:

"Det glæder os at høre, at hr. de la Choue har det godt. Det er nu to år siden, han var her med et stort og skønt pilgrimstog."

Hun førte den unge præst ind i den næste sal, idet hun selv gik først. Det var et stort, firkantet værelse, betrukket med gult brokade, storblomstret i Ludvig den XIV stil. Det høje loft var meget smukt af udskåret træ, kasetteret med forgyldte rosetter.

Men møblementet var ganske uensartet. Der var to dejlige, forgyldte konsoller med høje spejle, og nogle smukke lænestole fra det syttende århundrede, men resten var ynkeligt, et klodset bord fra kejsertiden var umotiveret faldet ned i et skrabsammen, der så ud, som om det kom fra en marskandisers bod.

På konsollernes dejlige marmorplader lå nogle elendige fotografier. Der fandtes ikke en eneste interessant kunstgenstand. På væggene var der nogle gamle, middelmådige

malerier, med undtagelse af et, en Mariæ bebudelse fra det fjortende århundrede, Madonna var fremstillet ganske lille, med et tiårs barns rene ynde, mens englen, stor og pragtfuld, ligesom lod et væld af overmenneskelig herlighed strømme ud over hende.

Lige overfor det hang et gammelt familieportræt, en meget smuk, ung dame med en turban på hovedet, man antog det for at være et portræt af Cassia Boccanera, den unge pige, der havde kastet sig i Tiberen med sin broder Ercole og liget af sin elsker, Flavio Corradini.

Fire lamper oplyste med deres rolige lys det falmede værelse, gulligt som en melankolsk solnedgang, alvorligt tomt og bart uden en eneste blomst.

Donna Serafina præsenterede straks Pierre ganske kort, og i den tavshed, der opstod ved samtalernes standsning, følte han alles øjne hvile på sig som på en mærkværdighed, hvis tilsynekomst man havde ventet. Der var en halv snes mennesker. Dario stod op og talte med den lille prinsesse Celia Buongiovanni, der var ledsaget af en gammel slægtning, som sad i en krog og talte med en højtstående gejstlig, monsignor Nani. Men hvem der især vakte Pierres opmærksomhed, var advokat Morano, om hvis særegne stilling i huset vicomten havde talt til Pierre, da han blev sendt til Rom, for at han ikke skulle forløbe sig.

I tredive år havde Morano været ven med donna Serafina. Dette forhold havde oprindeligt vakt en del anstød – advokaten havde kone og børn – men nu, efter at han var blevet enkemand, og der var gået så lang tid, blev undskyldt og tålt af

alle som en af disse gamle, naturlige forbindelser, det gode selskabs overbærenhed ser igennem fingre med.

De var begge meget gudfrygtige og havde sikkert vidst at skaffe sig den nødvendige syndsforladelse. Og Morano sad nu på sin plads ved kaminen, den, han havde indtaget i de sidste fem og tyve år, skønt vinterbålet endnu ikke var tændt.

Da donna Serafina var færdig med præsentationen, satte hun sig på den anden side af kaminen, lige overfor ham.

Pierre tog tavs og beskeden plads på en stol ved siden af don Vigilio, mens Dario fortsatte den historie, han var ved at fortælle Celia. Fyrsten var en smuk mand, middelhøj og kraftigt bygget, han bar fuldskæg og havde Boccaneraernes lange ansigt og kraftige næse, men trækkene var mildnede og ligesom udvisket af århundredets blodmangel.

"Å, komplet skønhed," gentog han med varme, "en forbavsende skønhed."

"Hvem taler du om?" spurgte Benedetta og gik hen til dem.

Celia, der lignede den lille madonna, som hang ovenover hende på væggen, gav sig til at le og sagde:

"Det er om en fattig pige, en arbejderske, som Dario har set i dag."

Og Dario måtte igen begynde på sin historie. Han gik gennem en af de små gader i nærheden af Piazza Navona, da han fik øje på en stor, smuk pige på en snes år, som sad sammensunket på en dørtrappe og hulkede.

Rørt – mest over hendes skønhed – havde han nærmet sig og havde endelig fået ud af hende, at hun havde arbejdet i en fabrik, hvor de lavede voksperler, men af mangel på arbejde

havde den været nødt til at lukke, og nu turde hun ikke gå hjem til sine forældre for al den elendighed, der var i hjemmet.

Midt i sine tårer havde hun løftet sine bedrøvede øjne op til ham, og de var så smukke, at han havde taget nogle pengestykker op af lommen, men med et sæt var hun faret op og, rødmende og forvirret havde hun nægtet at tage imod pengene, idet hun gemte hænderne i sit skørt og sagde, at hvis han ville, kunne han følge med og give dem til hendes moder. Derpå var hun gået hurtigt henimod Sancto Angelo.

"Å, en skønhed," gentog han med henrykkelse, "en storartet skønhed! Hun var højere end jeg, kraftig, men dog slank, en guddommelig barm, en fuldstændig antik skikkelse, en tyveårig Venus. Hagen lidt svær, men mund og næse af uforlignelig finhed, og øjnene, å, de øjne! Så klare og så store! ... hun havde ikke andet på hovedet end sit tunge, sorte hår, og over ansigtet var der et skær som af solstråler!"

Alle havde hørt efter ham, de var betaget af denne lidenskabelige beundring for skønheden, som trods alt ligger enhver romers hjerte så nær.

"De bliver sjældnere og sjældnere, disse smukke piger fra lavere lag," sagde Morano. "Man kan godt søge hele Trastevere igennem uden at træffe en eneste. Men nu har vi da hørt, at der i det mindste endnu findes en af dem."

"Og hvad hedder hun, din skønhed?" spurgte Benedetta, der ligesom de andre, havde moret sig over hans beskrivelse.

"Pierina!" svarede Dario og lo.

"Og hvad gjorde du så?"

Men den unge mands oplivede ansigt fik pludseligt et undseligt og forpint udtryk som et barn, der midt i sin leg

træffer på et eller andet væmmeligt kryb.

"Å! Lad os ikke tale mere om det, jeg er ganske betaget af det; det var en elendighed, som man ikke kan gøre sig begreb om."

Af nysgerrighed var han fulgt efter hende over Engelsborgbroen ind i det ny kvarter, som man er i færd med at bygge i det gamle slotsvænge, og der, på første sal i et forladt hus, der næppe var tørt og allerede var ved at falde sammen, så han et forfærdeligt syn, et syn, han endnu med væmmelse mindedes. En hel familie, moder, fader, en gammel krøbling af en onkel, flere børn lå der halvdøde af sult og urenlighed. Han beskrev det i så at dæmpede udtryk som muligt og gjorde med det samme en afværgende håndbevægelse, som ville han støde det græsselige skuespil bort.

"Langt om længe kom jeg da bort – og jeg skal ikke vende tilbage, hvis jeg ellers kan undgå det."

Tilhørerne rystede på hovedet, man tav et øjeblik for at forvinde det pinlige indtryk. Morano udtalte som afslutning nogle bittert misbilligende ord om pengepugerne, udsugerne, Quirinalets håndgangne mænd, der ene og alene bar skylden for den art ulykker. Nu gik man så vidt, at man talte om at give en ministerportefølje til Sacco, en af deputeretkammerets mest berygtede medlemmer, der var indviklet i alle mulige uhyggelige historier og spekulationer. Hvis han virkelig blev minister, kunne man vente sig alt af hans træskhed.

Benedetta var den eneste, der virkelig syntes at tænke på staklernes elendighed, hun mindedes sagtens Pierres bog, for hun så på ham, mens hun mumlede:

"De ulykkelige mennesker! Hvor sørgeligt! ... man burde dog se til dem, prøve at hjælpe dem."

Pierre, der følte sig fremmed og utilpas, blev dybt rystet ved Darios beretning. Han tænkte tilbage på sine egne oplevelser blandt de fattige i Paris og blev atter grebet af ynk over her at møde skildringen af lignende sørgelige forhold. Uvilkårlig trak han på skuldrene og sagde ganske højt:

"Ak ja, Deres Nåde, vi to skal gå sammen hen og se til dem, hvis De vil være så venlig at tage mig med ... disse spørgsmål interesserer mig i allerhøjeste grad."

Alles opmærksomhed vendte sig til ham. Man gav sig til at udspørge ham. Han havde en fornemmelse af, at de ønskede at høre, hvilket indtryk han ved første øjekast havde fået af deres fædrenestad og dem selv.

Han måtte endelig ikke forhaste sig med sin dom. Men hvad mente han? Hvad havde han set af byen? Og han undskyldte sig, gav kun ubestemte svar, havde omtrent intet set, var slet ikke gået ud den dag. Alligevel trængte de ind på ham, han mærkede godt, at de ville indvirke på ham, afæske ham en eller anden beundrende udtalelse. Han fik gode råd, han måtte endelig ikke lade sig vildlede af overfladiske iagttagelser, skulle være tålmodig, vente på, at Rom rigtig åbenbarede sit sande væsen for ham.

"Hvor længe mener De, at De vil opholde Dem i vor by?" spurgte en høflig stemme med klart og blidt tonefald.

Det var monsignor Nani, som sad i skyggen og for første gang blandede sig i samtalen. Allerede flere gange havde Pierre følt prælatens øjne hvile på sig, et par lysende, blå øjne, alt mens den høje herre lod til opmærksomt at låne øre til Celias tante, der underholdt ham på det livligste. Og før Pierre svarede, betragtede han den fine, elegante skikkelse i den sorte kjole

med en smal, purpurrød kant, der blev holdt sammen om den smækre talje af et violet silkeskærf.

Monsignor Nani så meget ungdommelig ud, trods sine halvhundrede år, hans hår var endnu temmelig lyst, næsen lige og fin, munden bestemt tegnet i formskønne buer og tænderne aldeles beundringsværdige.

"En fjorten dages tid, monsignor – tre uger måske."

Hele selskabet protesterede. Hvad for noget? Tre uger! Bildte han sig ind, at han på tre uger kunne lære Rom at kende? Dertil behøvedes et halvt år, et helt – ja ti år. Det første indtryk var altid uheldigt, og man måtte blive i byen i længere tid, hvis man skulle forvinde det.

"Tre uger!" gentog donna Serafina med sin stolte mine. "Hvor kan man studere vor vidunderlige stad, lære at elske den på så kort en tid? Når man virkelig kender Rom, vender man altid tilbage til os."

Nani råbte ikke op som de andre, han nøjedes med et fint smil, idet han slog ud med en hånd, hvis fuldendte form røbede hans fornemme herkomst.

Og da Pierre beskedent erklærede, at han var kommet til Rom i anledning af en vigtig sag og havde den hensigt at rejse, når han havde foretaget de nødvendige skridt, smilede prælaten atter og erklærede: "Å, De bliver nok hos os i mere end tre uger. Jeg håber, vi endnu længe må have fornøjelsen af Deres nærværelse blandt os."

Trods monsignor Nanis tonefald var yderst roligt og forekommende, foruroligedes Pierre ikke desto mindre af hans ord. Hvad vidste han, hvad skulle dette sige? Han bøjede sig

henimod don Vigilio, der var blevet i hans nærhed som tavs tilhører, og hviskede:

"Hvem er dog monsignor Nani?"

Men sekretæren tøvede med at svare. Hans jordslåede ansigt blev en skygge blegere, de sorte, lysende øjne gjorde et strejftog ud for at se, om ingen lurede, og så lød hans ord sagte som et pust: "Assessor i Det Hellige Officium." Denne oplysning var tilstrækkelig for Pierre, der godt vidste, at assessoren var til stede hver onsdag aften, når Officiet samledes, og altid begav sig til Hs. Hellighed for at aflægge rapport om de sager, man på det ugentlige møde havde haft for. Denne audiens, denne time hos paven i en fortrolighed, der tillod Nani at berøre næsten ethvert emne, gav ham en særstilling og en betydelig indflydelse. Desuden førte dette embede til kardinalværdigheden; assessoren kunne ved avancement *kun* blive kardinal.

Monsignor Nani vedblev at betragte den unge mand med en så åbenhjertig og opmuntrende mine, at Pierre var nødt til at nærme sig ham og indtage pladsen ved hans side, som nu endelig blev forladt af Celias aldrende tante.

Mon dette ikke kunne ligne et varsel om sejr, dette møde den allerførste dag med en så mægtig prælat, hvis indflydelse måtte kunne åbne ham alle døre? Og han følte sig dybt rørt, da monsignor Nani i en virkelig venlig og interesseret tone gik lige løs må sagen:

"De har altså udgivet en bog, kære barn?"

Og glemmende alt, i begejstring over det emne, der lå hans hjerte så nær, meddelte den unge præst nu i glødende ord, hvordan han var blevet rørt lige ind i sin sjæls dyb af de fattiges

og undertryktes uforskyldte lidelser. Han udtalte sin drøm om et nyt kristeligt samfund, der skulle blive verdensdemokratiets religion. Lidt efter lidt lød hans stemme højt og tydeligt, og der blev stille i den store sal, hvor alle lyttede til hans ord, først overraskelse, senere under en tiltagende kulde, som han selv ikke fornemmede.

Omsider blev han afbrudt af monsignor Nani, i hvis blide stemme og evindelige smil der end ikke var spor af ironi.

"Ja vist, ja vist så, mit kære barn, alt det er smukt, meget smukt, værdig en ren og ædel kristens poetiske syn på tingene ... men hvad har De nu i sinde?"

"Jeg vil gå lige til den hellige fader og forsvare mig."

Her smilede selskabet, og donna Serafina udtrykte de forsamledes mening med følgende ord:

"Man kan ikke således *gå lige til den hellige fader*!"

Men Pierres begejstring lod sig ikke så let dæmpe:

"Da håber jeg så inderligt, det må lykkes mig ... det er jo netop Hans Helligheds tanker, jeg har givet ord ... hans politik, jeg har forsvaret ... hvor er det muligt, at han kan fordømme en bog, der er inspireret af ham selv?"

"Deri har De aldeles ret, aldeles ret," indrømmede Nani hastigt, som om han var bange for, at de andre med alt for hårde ord skulle afkøle denne ungdommelige flamme. "den hellige faders ånd er så vidtskuende ... og De må tale med ham ... men mit kære barn – De må være lidt roligere ... tænk Dem om ... vente, til Deres time slår ... "

Så vendte han sig om mod Benedetta:

"Ikke sandt, contessina? Hans Eminence har endnu ikke set fader Froment? I morgen tidlig må De se at forestille ham for

Deres onkel kardinalen, der allerbedst med sine råd vil kunne vise ham den rette vej."

Kardinal Boccanera var aldrig til stede ved donna Serafinas mandagsmodtagelser, men hans ånd syntes bestandig at beherske selskabet, trods hans fraværelse.

"Ja men – jeg er meget bange for, at min onkel ikke med sympati vil betragte fader Froments ideer," bemærkede contessinaen lidt tøvende.

Atter smilede Nani.

"Derfor vil hans råd og ord være så meget desto nyttigere."

Og så bestemtes det straks, at don Vigilio skulle indskrive Pierres navn på audienslisten næste morgen kl. 10.

Men i dette øjeblik trådte en kardinal ind, klædt i visitdragt med rødt skærf og strømper, sort præstekjole med rød kant og røde knapper. Det var kardinal Sarno, en meget gammel bekendt af huset Boccanera, og mens han undskyldte sig og forklarede, at et nødvendigt arbejde havde forsinket ham, lyttede hele selskabet i ærbødig tavshed.

Men denne første kardinal, Pierre så, skuffede i høj grad den unge præsts forventninger. Han fandt ikke hos denne højtstående person den majestætiske optræden, han havde tænkt sig uadskillelig fra værdigheden. Hans Eminence var lav at vækst, lidt skæv i skuldrene, havde et gråblegt, forslidt ansigt med udslukte øjne, han lignede en gammel embedsmand henved de halvfjerds, sløvet gennem et halvt århundredes kontorarbejde, trykket og vansiret af ensformigt slid mellem støvede protokoller. Og heri tog Pierre ikke fejl, kardinalen var et svageligt skud af en lille, borgerlig slægt, opdraget i det romerske seminarium, senere professor i kanonisk ret ved

samme læreanstalt, så sekretær ved Propagandaen og endelig udnævnt til kardinal for 25 år siden. Han havde for nylig højtideligholdt sit jubilæum i den anledning.

Han var født og båret i Rom, havde aldrig tilbragt en eneste dag udenfor sin fødeby og var lige typen på en præst, der er vokset op i Vatikanets skærmende skygge som verdens behersker. Uagtet han aldrig havde beklædt nogen diplomatisk post, havde han dog ved sit rolige, systematiske arbejde ydet propagandaen så vigtige tjenester, at han var blevet udnævnt til præsident i begge de kommissioner, der deler vestens udstrakte endnu ikke katolske lande imellem sig. Og i disse sløve øjne, bag denne lave, udtryksløse pande fandtes der virkelig også som et umådelig kort over kristenheden.

Endog Nani stod op, fuld afdæmpet ærbødighed for denne tilsyneladende ubetydelige, men frygteligt mægtige mand, hvis hænder var virksomme overalt, i jordens fjerneste afkroge, uden at han nogen sinde rokkede sig fra sin kontorstol. Han selv vidste så vel, at hans velordnede, regelmæssige, langsomme arbejde var mægtigt nok til at vælte troner.

"Føler Deres Eminence sig lidt bedre efter den forkølelse, vi alle af ganske hjerte har beklaget?"

"Ak nej – jeg går stadig og hoster … det er den slemme gang … jeg gennemisnes af træk, hver gang jeg vover mig ud af mit kontor …"

Fra dette øjeblik følte Pierre sig lille og forladt, man glemte endog at forestille ham for kardinalen. Og han måtte sidde hen en hel time endnu, overladt til sine egne betragtninger og iagttagelser.

Denne forældede verden forekom ham nu så sælsomt barnlig, ja gående i en sørgelig barndom. Under den tilsyneladende hovmod gættede han en virkelig undselighed, en skjult mistillid, der var følgen af stor uvidenhed.

Samtalen kunne ikke blive almindelig, for ingen turde bemægtige sig den, og rundt i krogene hørte han barnagtig hvisken og tisken, uendelig lange beretninger om ubetydeligheder, der var foregået i familierne og diskuteret i skriftestolene. Man traf kun sjældent sammen, og de mindste hændelser svulmede op i en latterlig grad. Han endte med at få fornemmelsen af at befinde sig i en fransk salon under Karl den 10. i en af de store stiftsbyer ude i en fjernt fra midtpunktet liggende provins.

Ingen forfriskninger blev serveret. Celias tante havde bemægtiget sig Hs. Eminence, der kun svarede ved nu og da at ryste på hovedet. Don Vigilio havde ikke åbnet munden hele aftenen.

Mellem Morano og Nani førtes en lang samtale i en dæmpet tone, donna Serafina fulgte den opmærksomt, nikkede fra tid til anden langsomt bifaldende. De talte sagtens om Benedettas skilsmisse, for deres øjne søgte hende undertiden med et alvorligt blik.

Og midt i den store sal, i lampernes dæmpede skær, fandtes kun en gruppe, som var ung og levende, Benedetta, Dario og Celia, som sad og stak hovederne sammen, nu og da undertrykkende et latterudbrud.

Pludselig slog det Pierre, at der var en påfaldende lighed mellem Benedetta og portrættet af Cassia Boccanera, som hang på væggen. Samme bløde barnlighed, samme lidenskab om

munden i det samme lille, runde ansigt, der ellers var frisk og fornuftigt. Her havde sikkert boet en sund sjæl og et glødende hjerte. Og så listede et minde sig ned over ham, han huskede på et maleri af Guido Reni. Beatrice Cencis yndige, uskyldige træk stod for hans tankes øje, og i denne time forekom de ham at være næsten identiske med Cassias. Denne dobbelte lighed rørte ham, bragte ham til at betragte Benedetta med ængstelig medfølelse, som om hele landets og slægtens skæbnesvangre lidenskabelighed skulle lamme og knuse hende. Men hun var så rolig, så bestemt og så tålmodig. Mellem hende og Dario udveksledes kun ord og blikke, der røbede søsterlig glad hengivenhed især fra hendes side, og hendes øjne lyste kun af en stor, dyb, tilladt kærligheds stille varme. En gang greb Dario begge hendes hænder, som han spøgende trykkede. Et noget nervøst smil dirrede om *hans* læber, og der skød et kort lyn ud under de mørke øjenvipper, men hun frigjorde sig uden hast, som om hun legede med en kær, gammel kammerat, og dog var det let at se, at hun elskede ham for hele livet og af hele sin sjæl.

Men da Dario med en undertrykt gaben havde set på sit ur, listede han sig bort til et spilleparti med nogle venner. De to unge damer satte sig hen i en sofa i nærheden af Pierres stol, og uvilkårligt kom han til at høre noget af deres fortrolige samtale.

Den lille Celia var den ældste af fyrst Matteo Buongiovannis fem børn. Han havde ægtet en englænderinde, en Mortimer, som havde bragt ham 5 millioner i medgift. Buongiovannierne var en af de få romerske adelsslægter, der endnu besad formue midt i den finansielle ruin, for hvilken den ene patricierfamilie efter den anden bukkede under. Den talte også to paver, hvilket dog ikke havde forhindret fyrst Matteo fra at forsone sig med

hoffet, uden derfor at bryde med Vatikanet. Som søn af en amerikanerinde var hans blod ikke ublandet romersk, han var ret sindig med hensyn til politik, og meget gerrig, sagdes der, måske fordi det var ham vigtigt at opretholde fortidens magt, der uden rigdom forekom ham dødsdømt.

Og i denne fødsels- og pengestolte familie, hvis glans fyldte staden, var der hændt noget højst mærkeligt, en begivenhed, der beskæftigede folkesnakken, den unge fyrstinde Celia havde pludselig fattet en heftig kærlighed til en løjtnant, hun aldrig havde talt med. De elskende havde forstået hinanden, når de på Corsoen udvekslede blikke, der tolkede deres følelser, den unge dame havde erklæret faderen, at hun aldrig ville ægte nogen anden, og nu ventede hun med urokkelig standhaftighed, aldeles sikker på, at hun nok omsider ville blive den elskedes brud. Det allerværste ved hele sagen var Attilio Saccos fader, den parvenu, om hvem man netop havde talt, en mand, de "sorte" foragtede som et lavt redskab, Quirinalet brugte til at udføre sine nedrigste streger.

"Hørte du, Benedetta, hvad Morano før sagde?" hviskede Cilia i øret på veninden. "Ja, det var møntet på mig, da han talte om Attilios fader og den ministerportefølje ... " –

De to unge piger havde i klosterskolen svoret hinanden ubrødeligt venskab. Benedetta, der var fem år ældre end Celia, talte nu i en moderlig tone:

"Så er du altså ikke blevet fornuftigere? Du tænker endnu bestandig på den unge mand?"

"Å, søde Benedetta, du vil da vel ikke også vende dig imod mig? Jeg holder af Attilio og vil have ham. *Ham*, hører du og ingen anden i verden. Jeg vil have ham, og jeg skal nok få ham,

for vi elsker hinanden! Det er da ganske simpelt og let at begribe ..."

Pierre så forbavset på denne purunge pige med det klare jomfruansigt. Rene, skære træk, en uskyldig barnemund lukkede over hvide tænder, øjne som en kilde uden bund. Ikke en krusning på kindens atlaskrunding, hverken uro eller nysgerrighed i det frejdige blik. Tænkte hun? Vidste hun? Hvem kunne sige det? Hun var som en ængstende gåde i sin uudgrundelige jomfruelighed.

"Ak, Celia," fortsatte Benedetta, "husk dog på min sørgelige historie. Se, hvor dårligt det lykkedes os at gifte paven med kongen."

"Jamen, du brød dig ikke om Prada," svarede Celia med overbevisningens sikkerhed "hvorimod jeg elsker Attilio, og uden kærlighed kan man jo umuligt leve."

Denne sætning, der udtaltes så naturligt af dette uskyldige barn, gjorde på Pierre et så dybt indtryk, at tårerne steg ham op i øjnene. Kærlighed! Ja, her lå løsningen af alle vanskelige spørgsmål. Afslutningen af alle stridigheder, forsoningen mellem alle folk – fred og glæde Jorden over! Men nu rejste donna Serafina sig, hun anede vel, om hvilket emne de unges dæmpede og livlige samtale drejede sig. Derfor gjorde hun tegn til don Vigilio, som et øjeblik efter hviskede til Pierre, at det nu var bedst de trak sig tilbage. Klokken slog elleve, Celia lavede sig til at gå bort med tanten. Advokat Morano ønskede øjensynligt at beholde kardinalen og Nani for at tale om en eller anden vanskelighed ved skilsmissesagen. Da Benedetta havde fulgt veninden ud i den forreste sal og kærligt kysset hende på begge kinder, tog hun venligt afsked med Pierre:

"I morgen formiddag, når jeg svarer på vicomtens brev, skal jeg nok sige ham, hvor velkommen, De er her, og at vi ikke har i sinde at slippe Dem for det første … glem nu ikke, at De klokken ti skal med og hilse på min onkel, kardinalen!"

På tredje sal, da Pierre og don Vigilio stod med hver sit lys i hånden, og skulle sige hinanden godnat, kunne den unge mand ikke lade være med endnu en gang at spørge sekretæren om noget, der ængstede ham.

"Sig mig, don Vigilio – er monsignor Nani en meget indflydelsesrig personlighed?"

Atter fo'r den adspurgte sammen. Han slog ud med armene, som ville han række dem til verdens ende, så skød de sorte øjne lyn, og et nysgerrigt udtryk lejrede sig om de smalle læber.

"De kendte ham jo, ikke sandt?" spurgte han i stedet for at svare.

"Jeg? Nej – jeg har aldrig hørt ham nævne."

"Virkelig! Det var da mærkeligt, for *han* kender Dem såmænd ud og ind. Forrige mandag talte han om Dem – og i overmåde nøjagtige udtryk – det lod til, at han var inde i de mindste omstændigheder angående Deres livsførelse og karakter!"

"Jeg siger Dem, at jeg aldrig har hørt hans navn."

"Ja, så må han have forhørt sig om Dem."

Hermed bukkede don Vigilio og gik ind i sit værelse, mens Pierre, der med forbavselse fandt sin dør åben, så Victorine med sin rolige, travle mine komme vimsende ud.

"Nå – er De der, fader. Jeg ville bare se, om alting var i orden inde hos Dem. De har lys og svovlstikker, vand og sukker … og hvad ønsker De i morgen tidlig? Kaffe – nå, ikke det. Kun mælk og et stykke brød! Det skal De få sådan ved ottetiden? Gid De nu

må sove rigtig godt. De første nætter – å – da var jeg ved at forgå af angst for spøgelser her i dette store skrummel af et hus. Men jeg har såmænd aldrig set så meget som den lille finger af et genfærd. Når man er død, er man sagtens alt for glad over endelig at være sluppet herfra, så har man vel fred."

Omsider var Pierre da alene – han følte en stor tilfredshed ved at komme op på sine egne værelser, bort fra alle disse fremmede ansigter, der sælsomt ængstede ham og løb sammen som skygger i lampernes dæmpede lys dernede i den store sal.

Genfærdene, det er de gamle hensovede fra fordums tider, hvis ånder kommer tilbage for at leve og lide i de nulevendes sjæle! Og trods den lange søvn om eftermiddagen, syntes han, at han aldrig havde følt sig så udmattet, så længselsfuld efter hvile, så fortumlet i sit hoved, så ængstelig over alle de ting, han ikke begreb. Da han begyndte at klæde sig af, blev han grebet af en sådan forbavselse over at være her, over at skulle bo i dette palæ, sove i denne fremmede seng, at han næppe kunne tro, det var ham selv! Hvad mente alle disse mennesker om hans bog? Hvorfor havde de fået ham herhen i dette iskolde hus, hvor han havde en anelse om, at man var fjendtligt stemt imod ham? Var det for at støtte ham eller for at knuse ham?

I det gule skær i salens sære dæmpede solnedgangsbelysning så han kun donna Serafina og advokat Morano, siddende hver på sin side af kaminen, mens han bagved Benedettas ømme, rolige ansigt skimtede monsignor Ninas smilende ansigt med det kloge blik og den urokkelige, energiske mund.

Han gik i seng, men måtte igen op, for han fik med et en så uimodståelig trang til frisk luft, at han fo'r hen til vinduet, som han lukkede op på vid gab. Der stod han og forsøgte at se ud i

natten, men mulm og mørke rugede uigennemtrængeligt over synskredsen. Tågemasser måtte skjule stjernerne, alt var sort og tungt. Husene i Trastevere lå for længst i søvnens arme, ikke et vindue var lyst, kun langt borte skinnede et gasblus som en lille forvildet gnist. Forgæves søgte han at finde Janiculum. Alt druknede i dette tilintetgørelsens hav – Roms 24 århundreder, det gamle Palatinerbjerg, og det moderne Quirinal, Sankt Peters kæmpe kuppel, alt var udvisket, udslettet, oversvømmet af nat og mørke. Og under ham så han ikke, hørte han end ikke Tiberen – den døde flod i den døde stad.

3

Næste morgen klokken tre kvarter til ti gik Pierre ned på første sal for at få audiens hos kardinal Boccanera. Han var vågnet op fuld af mod og naiv begejstring for sin tro. Af gårsdagens sære nedtrykte stemning var intet mere tilbage. Tvivl og mistillid var som blæst bort sammen med rejsetrætheden. Det smukke vejr, den klare himmel fyldte hans hjerte med lyse forhåbninger.

Dørene til det første af de to store forværelser stod åbne ud til trappeafsatsen. Hans Eminence, en af de sidste kardinaler i hvis årer der flød romersk fyrsteblod, havde nok lukket sine selskabssale til gaden og ladet deres pragt smuldre hen, men han beboede en lejlighed i palæet, som havde tilhørt hans grandonkel, kardinal i slutningen af det attende århundrede, og modtog der alle dem, der søgte audiens hos ham. Det var en suite af fire uhyre store værelser, med seks meter til loftet, der vendte ud til gyden imod Tiberen.

Solen trængte aldrig derind. Store, mørke huse kastede her deres skygge over palæet. Alting var forblevet uforandret fra den forrige eminences tid, men ingen reparation havde vedligeholdt fortidens fyrstelige pomp og pragt. Der var rifter og huller i de kostbare draperier, støv og rust på møblerne, overalt mødte man en fuldstændig ligegyldighed, der næsten lignede et hovmodigt forsøg på at standse tidens strøm.

Pierre følte sig grebet ved synet af det første forværelse, hvor to pavelige gendarmer i galla fordum havde holdt vagt mellem et talrigt tjenerpersonale, og hvor en enlig lakaj nu øgede stedets spøgelsesagtige tomhed og sørgmodige forladthed. Lige

overfor vinduerne, gennem hvilke et dæmpet dagskær kun utilstrækkeligt oplyste det store rum, stod et med rødt draperet alter, ombroderet med Boccanera'ernes våbenskjold, den vingede, ildspyende drage, bærende valgsproget: *Bocca nera, alma rossa*.

Og grandonklens røde hat, den, han havde båret ved store højtideligheder, var der ligeledes, så vel som de to røde silkepuder og de to gammeldags parasoller, som blev taget med, hver gang Hans Eminence kørte ud i sin stadskaret.

I den absolutte stilhed syntes Pierre, han kunne høre, hvordan mølormene gnavede på disse levninger af fortidens storhed, som ved et eneste tag af en fejekost ville smuldre hen i støv.

Det næste forværelse, hvor sekretæren fordum plejede at sidde, var ligeså rummeligt og ligeså tomt, og Pierre gik igennem det helt ind i det tredje forværelse, hvor fornemme gæster ventede, inden han endelig fik øje på don Vigilio. Kardinalens omgivelser var nu så fåtallige, at han ønskede at have sin sekretær så nær ved sig som muligt, lige udenfor selve tronsalen, hvor han gav audiens. Og den magre, gulblege, feberrystende don Vigilio svandt endnu mere ind i dette uhyre store rum, hvor han sad ved et lille, tarveligt, sortmalet bord med en masse papirer. Da han så, hvem der trådte ind, løftede han næsen op fra protokollen og hviskede:

"Hs. Eminence er ikke alene, vær så venlig at have tålmodighed et øjeblik."

Derpå dukkede han atter ned i sine papirer, velsagtens for på den måde at undgå samtale.

Pierre blev stående, vovede ikke at tage plads, men lod sit blik glide rundt i værelset, der om muligt var endnu mere forfaldent end de to andre. Det grønne damaskesbetræk på væggene var så slidt og trævlet, at det lignede mosset på gamle træstammer. Men loftet havde holdt sig, det var pragtfuldt dekoreret med en frise af gyldne ornamenter, som indrammede en fresko, malet af en af Rafaels elever og forestillende Amfitrites triumf, og efter gammel skik fandtes her på et antikt bord den røde baret – kardinalens værdighedstegn – under et stort krucifiks af ibenholttræ og elfenben.

Men alt som han vænnede sig til halvmørket, blev hans opmærksomhed draget hen på et portræt i hel figur af kardinalen. Det var malet for nylig, og det fremstillede Hans Eminence i fuld ornat med sort soutane, kniplingsrochet og cappa kastet kongeligt over de brede skuldre. Og trods den gejstlige dragt bevarede denne høje oldingeskikkelse hele sin fyrstelige stolthed, som han stod der med det fuldstændig glatragede ansigt og det hvide hår så tykt, at det faldt i tætte krøller ned over skuldrene. Her så Pierre rigtig slægtens herskertype, den svære næse, den store mund med de smalle læber i et langt ansigt, gennemfuret af dybe rynker, men især øjnene var bemærkelsesværdige, meget mørkebrune og strålende lyste de over den blege hud under et par øjenbryn, hvori der ikke sås et hvidt hår. Hvis dette havde været et laurbærkronet hoved, ville man straks have tænkt på de romerske kejsere, på de skønne og stolte verdensherskere, i hvis årer Augusti blod havde rullet.

Pierre kendte kardinalens historie, og synet af dette billede fremmanede den for hans erindring. Pio Boccanera havde

været discipel i adelskollegiet og havde kun en gang som ganske ung diakon forladt Rom for at rejse til Paris og overbringe en kardinalsbaret i egenskab af pavelig legat. Derefter havde han gjort en pragtfuld karriere. Alle mulige hædersbevisninger og æresposter var som den naturligste ting af verden faldet i hans lod, som en tribut, der skyldtes hans fornemme herkomst, ordineret af selve Pius den niende, derpå domherre ved Basilikaen i Vatikanet og tjenstgørende gehejmekammerherre, majordomus efter den italienske okkupation, og endelig kardinal i 1874. I de sidste fire år havde han desforuden været *camerlingo*, pavens administrator i verdslige anliggender, og det sagdes, at Leo den 13. havde valgt ham til at beklæde denne post, som Pius den 9. havde valgt Leo for at hindre ham i at blive hans efterfølger. For selv om konklavet den gang havde ladet hånt om den tradition, der ikke ville have camerlingoen til pave, mente man, at det sikkert ville betænke sig på anden gang at indlade sig på en sådan uregelmæssighed. Og i krogene hviskedes der, at den skjulte strid varede ved, nu som under den forrige regering, mellem pave og camerlingo: denne sidste blev holdt på afstand, han bifaldt ikke Hans Helligheds politik, hyldede stik modsatte anskuelser og ventede tavs og stum, nu da hans post var en ren sinecure, på pavens død, der interimistisk ville lægge magten i hans hænder indtil den ny paves valg var fuldbyrdet og overdrog til ham at samle konklavet og bære omsorg for, at kirkens tarv blev varetaget. Mon ikke attråen efter den højeste stilling i kirken, drømmene om igen at virkeliggøre kardinal Peccis eventyr lå skjult bag denne høje, strenge pande, i disse mørke øjnes flammer? Hans romerske fyrstestolthed kendte kun pavernes stad. Han satte næsten en

ære i intet at vide om nutidens verden. Forresten viste han stor fromhed, var meget streng og nøjeregnende overfor religionens forskrifter, besad en urokkelig tro og var utilgængelig for enhver skygge af tvivl.

En sagte mumlen rev nu Pierre ud af hans betragtninger. Det var don Vigilio, der i sin forsigtige tone bad ham om at tage plads.

"Det kan være, det varer længe, inden De kommer ind – sæt Dem på en taburet."

Og atter gav han sig til at dække et stort, gulligt ark papir med sin fine skrift, mens Pierre rent mekanisk adlød hans opfordring og satte sig på en af de mange egetræstaburetter, der stod langs væggene lige overfor portrættet.

Atter henfaldt han i drømmerier, det var ham, som om de afdøde kardinalers fyrstelige pragt stod op af graven omkring ham. Allerførst, den dag, kardinalen blev udnævnt, blev der afholdt store offentlige fester. Salene blev åbnet. Alle havde adgang, og fra sal til sal lød navne, fornemme og berømte, borgerlige og simple; hele Rom mødte, og den ny kardinal modtog alle med fyrstelig godhed, som en konge modtager sine undersåtters hyldest.

Derefter indrettedes huset som et formeligt hof, der var kardinaler, hvis husstand indbefattede 500 mennesker, ja for ganske nylig, da man havde gjort store indskrænkninger, havde en fyrstelig kardinal ret til fire gallavogne med sort forspand. Fire lakajer gik foran i våbensmykket liberi, bærende pude og parasollerne. Desuden ledsagedes Hans Eminence af sekretæren, iført den violette silkekappe, af slæbbæreren i *croccia*, en lang ærmekåbe af violet uldstof med silkeopslag, og

af kammerjunkeren i dragt fra Henrik den 3.s tid, der i de behandskede hænder bar baretten. Selv om husholdningen så var blevet mindre, havde kardinalen dog en auditør, der eftersà kongregationernes arbejder, en sekretær til sin udstrakte brevveksling, kammermester til at føre gæster og audienssøgende ind, en adelsmand til at bære baretten, slæbbærer, kapellan, hushovmester, kammertjener, foruden en sværm af lakajer, kokke, kuske, staldbetjente, hvis vrimmel kunne fylde de umådelige palæer. Og alle disse mennesker så nu Pierre i ånden rundt om i de uhyre forværelser. Han så tjeneren i det blå liberi med broderede våbenskjold. En sværm at præster og prælater i silkekapper manede han frem, og de bragte liv med sig her under de høje paneler, de lyste op i halv mørket med deres pomp og pragt.

Men nu, især efter at italienerne havde bemægtiget sig Rom, var det forbi med de romerske fyrsters rigdom og glans, kirkens højadelige dignitarier var forsvundet med pavens vælde, nu søgte patricierne ikke mere at beklæde disse dårligt lønnede poster, der efterhånden gled over i de borgerliges hænder.

Kardinal Boccanera, den sidste romerfyrste, der bar purpuret, havde knap 30.000 francs til at hævde sin høje stilling. Hans gage beløb sig til henved 22.000 francs, resten fik han for at beklæde flere vigtige poster, og aldrig havde han kunnet komme ud af det uden donna Serafinas bistand. Hun hjalp ham med levningerne af den arv, hendes broder fordum havde overladt sine tre søskende. Donna Serafina og Benedetta passede deres egen husholdning, tjenere og personlige udgifter. Hos kardinalen boede brodersønnen Dario, og der var hverken selskaber eller modtagelser. Den sidste rest af fortidens

pragt var kardinalens eneste karosse, som han ikke godt kunne undvære, for hans værdighed forbød ham at gå til fods i Roms gader. Forresten sparede kusken ham staldkarl ved alene at køre og passe de to sorte heste, der som han var vokset op og nu blev gamle i huset Boccaneras tjeneste. Der var to tjenere, fader og søn, den sidste født og båret i palæet. Kokkens kone hjalp til i køkkenet.

Men indskrænkningerne var endnu føleligere i det fine forværelse, hele fortidens glimrende personale bestod nu af to små præster. Don Vigilio, sekretæren, var samtidig auditør og hushovmester, mens fader Paparelli i sin person forenede slæbbærerens, kapellanens og kammermesterens hverv. I de sale, der fordum vrimlede af silkeklædte prælater og strålende lakajer, sås nu kun disse to magre, små skikkelser liste om som et par beskedne skygger, der var ved at forsvinde i de store, øde sales skygge.

Og nu forstod Pierre så vel den sælsomme, ligegyldige stolthed, der bragte kardinalen til at se roligt på sit palæs forfald, uden at røre en finger for at hindre tidens uundgåelige ødelæggelse. Dette hus var jo bygget for en fyrste i det sekstende århundrede. Nu var herligheden forbi, og de gamle mure ville snart styrte sammen over hovedet på den sidste ætling, der ikke havde råd til at holde de nødvendige tjenere og end ikke kunne betale kalk til at kline sprækkerne sammen.

Siden nutidens verden vendte ham ryggen, siden religionen ikke var enehersker, siden samfundet forvandledes og gled ud på de vildsomme veje under ny slægters hadefulde eller ligegyldige blikke, hvorfor skulle *han* da ikke i sin urgamle adelsstolthed lade fortiden smuldre hen i fred? Men heltene

døde i fuldt harnisk, de gav ikke afkald, de blev til sidste åndedrag standhaftigt urokkelige i troen, de kunne jo ikke vise deres mod anderledes end ved i tavshed og usigelig sørgmodighed at betragte deres guddoms langsomme dødskamp. Og i kardinalens legemsstore portræt, i det blege, stolte, fortvivlede, tapre åsyn læste Pierre atter viljen til at blive på sin post uden at forandre en eneste sten, selv om den gamle samfundsbygning styrtede sammen og knuste ham under ruinerne.

Præsten blev ud revet af sine drømmerier ved lette fjed, et sagte musetrav, der fik ham til at vende hovedet. En tapetdør gik op, og han så med forbavselse, at der foran ham stod en præst på henved de fyrre, tyk og lille. Man kunne godt have taget ham for en gammel pige, en meget gammel pige med et fedt, rynket ansigt. Det var fader Paparelli, slæbbæreren, kammermesteren, som i denne sidste egenskab skulle føre gæsterne ind til kardinalen og som nu skulle til at udspørge Pierre, da don Vigilio kom til for at sætte ham ind i sagerne.

"Å, nå – ja! Fader Froment, som Hans Eminence vil give audiens ... De må vente – vente endnu lidt."

Og med sin sagte, lidt rullende gang gik han tilbage til sin plads i det andet forværelse, hvor han plejede at sidde.

Pierre syntes ikke om dette gammeljomfruansigt, der var blegt og rynket af spægelse, og da don Vigilio i dette øjeblik hvilede sig, han havde et anfald af feber – hænderne brændte og tindingerne bankede på den stakkels fyr – vovede Pierre at udspørge sekretæren.

Å, fader Paparelli var en overordentlig troende præst, der af ren og skær ydmyghed blev på denne beskedne post hos Hans

Eminence. Forresten lånte kardinalen ofte øre til Paparellis råd, og det var jo allerede en stor ære.

I don Vigilios sorte øjne lynede et anstrøg af spot og dæmpet harme, mens han stadig opmærksom så forskende på Pierre, hvis åbne ansigt og oprigtige tonefald efterhånden beroligede ham og overbeviste ham om, at denne unge, fremmede præst ikke hørte til komplottet. Derfor endte han også med at aflægge sin sygeligt pinefulde mistillid, ja han gav sig til at passiare med Pierre.

"Ja, ja vist så, her er ofte ikke så lidt at tage vare på og temmelig strengt arbejde ... Hans Eminence er medlem af flere kongregationer, og det er mig, der modtager og gennemlæser alle papirerne, hvorefter jeg aflægger rapport og lægger alting til rette for Hans Eminence ... for ikke at tale om hele den øvrige korrespondance, der også går gennem mine hænder. Heldigvis er kardinalen en helgen – han intrigerer hverken for egen eller for andres regning, så at vi dog nogenlunde kan leve i fred."

Pierre følte en levende interesse for dette kardinalens huslige liv, som yderverdenen kender så lidt, og om hvilket der ofte går de sælsomste rygter.

Don Vigilio fortalte ham, at Hans Eminence både vinter og sommer stod op klokken seks, derpå sagde han en messe i sit kapel, et lille værelse, møbleret med et malet fyrretræsalter, og hvor ingen havde adgang. Forresten bestod hans bolig af et sovekammer, en spisestue og et arbejdsværelse, små rum, der var lavet af en større sal, opdelt med skillevægge. Her levede han meget stille, uden luksus eller pragt som en nøjsom, tarvelig mand. Klokken otte drak han en kop kold mælk. Når der var møde i en af kongregationerne, tog han derhen, ellers

gav han audiens hjemme i palæet. Klokken et serveredes hans middagsmåltid, derefter fulgte siestaen, der kunne vare til kl. fire, ja fem om sommeren – og den romerske siesta er en hellig stund, hvor ingen tjener vover så meget som at banke på døren. Når vejret så ved hans opvågnen var smukt, plejede han at køre sig en tur ad Via Appia. Ved solnedgang kom han hjem. Og efter at have modtaget folk fra syv til ni spiste han til aften, gik ind i sit arbejdsværelse eller sovekammer og viste sig ikke mere den dag.

Kardinalen plejede at gå til paven to eller tre gange om måneden i embeds medfør. Men nu var det snart et år siden, camerlingoen havde været til audiens, hvilket var et tegn på unåde, en slags krigserklæring, der med en vis forsigtighed blev diskuteret i de "sortes" kredse.

"Hans Eminence er jo noget streng," fortsatte don Vigilio, der øjensynlig fandt fornøjelse i at udtale sig. "Men De skulle se ham smile, f. eks. når hans broderdatter, contessinaen kommer hen til ham! ... kardinalen elsker hende højt – og hvis De får en god modtagelse, kan De ene og alene takke hende ..."

Her blev deres samtale afbrudt. Der hørtes stemmer i det andet forværelse, don Vigilio rejste sig hastigt op og bukkede meget dybt for en stor, tyk prælat med rødt silkeskærf og en tvunden rød og sort snor om hatten. Fader Paparelli førte ham ind med buk og skrab og høflighedsfraser.

Don Vigilio vinkede til Pierre, at han også skulle rejse sig, idet han hastigt hviskede:

"Kardinal Sanguinetti, præfekt for Indexkongregationen."

Paparelli vimsede om den høje herre og gentog i en tilbedende tone:

"Deres højærværdige Eminence skal øjeblikkelig føres ind, jeg har mine specielle ordrer ... Hans Eminence overpønitentiaren er forresten allerede kommet!"

Med lydelig stemme og fortrolig betoning udbrød Sanguinetti:

"Å ja – det undrer mig ikke! Jeg er naturligvis blevet forsinket af en sværm kedsommelige mennesker! Man gør, hvad man kan, aldrig hvad man vil. Nå – men bedre sent end aldrig!"

Den sidst ankomne kardinal var en sværtbygget, temmelig fed mand på tresindstyve år med et rundt, rødt ansigt, uhyre stor næse, tykke læber og livlige øjne, der uafladeligt var i bevægelse. Men hans særpræg var et ualmindelig ungdommeligt udseende. Han gik og rørte sig let og spændstigt, hans hår var brunt med kun ganske få sølvstænk, meget velpasset og redt i krøller ned over tindingen og ørene. Han var født i Viterbo, havde gået i det derværende seminarium, før han kom til Rom for at fuldende sine studier ved det Gregorianske Universitet. Hans udmærket smidige forstand havde hjulpet ham til en hurtig karriere. Først sekretær hos den pavelige nuntius i Lissabon, derefter som titulær biskop af Theben sendt i hemmelig mission til Brasilien. Straks ved sin tilbagekomst udnævntes han til nuntius i Brüssel, senere i Wien, og nu var han kardinal, foruden sin stilling som biskop i Frascati. Kun få var som han inde i kirkens sager. Han kendte hele Europa, men han var desværre lidt for åbenlyst ærgerrig, havde altid en masse planer og intriger i gang.

Nu sagdes han at være ganske umedgørlig overfor Italien, fordrede Roms tilintetgørelse, skønt han for ikke meget længe

siden havde nærmet sig Quirinalet. Hans rasende attrå efter den højeste gejstlige stilling drev ham snart til den ene yderlighed, snart til den anden og fik ham til at jage efter folk, som han så atter hensynsløst kastede til side. To gange havde han allerede været uvenner med Leo den 13., men var igen af politiske hensyn faldet paven til fode.

Sandheden var den, at han omtrent åbenlyst tragtede efter at blive Leos efterfølger. Han sled sig op i evig anstrengelse for at nå det høje mål – havde alt for mange jern i ilden og gav sig af med alt for mange forskellige mennesker.

Men Pierre så i ham kun præfekten for Indexkongregationen og huskede kun en ting, nemlig at hans bogs skæbne lå i denne mands hånd.

Så såre fader Paparelli var gået ind i det andet forværelse, vendte han sig derfor til don Vigilio og spurgte:

"Står Hs. Eminence kardinal Sanguinetti på en meget fortrolig fod med Hs. Eminence kardinal Boccanera?"

Et klogt smil svævede om sekretærens mund, mens han denne gang ikke gjorde sig umage for at skjule den ironi, der lyste ham ud af øjnene.

"Å – det tror jeg egentlig ikke, man kan sige. De aflægger hinanden en visit, når de på ingen måde kan undgå det."

Og så forklarede han, at man havde respekt for kardinal Boccaneras høje herkomst, så at hans hus gerne var det sted, hvor man mødtes, når en alvorlig sag skulle drøftes – som f. eks. i dag – og kardinalerne kom sammen udenfor de regelmæssige møder.

Kardinal Sanguinettis fader var en temmelig ubetydelig læge i Viterbo.

"Nej – nej – Deres Eminencer står ikke på nogen fortrolig fod med hinanden … når man har forskellige anskuelser og ikke stemmer overens med hensyn til karakter, er det ret vanskeligt at blive enige. Og især når man generer hinanden."

Dette blev sagt ganske sagte, som om han talte med sig selv.

For resten hørte Pierre knap efter, han var optaget af sine egne tanker.

"Det er måske en af Indexkongregationens sager, der skal drøftes nu?" spurgte han.

Don Vigilio måtte vel vide, hvad her var på færde, men han nøjedes med at svare, at i så fald ville de høje herrer have samlet sig hos kardinal Sanguinetti – præfekten.

Pierre var så så spændt, at han nu ikke kunne lade være at stille sekretæren et direkte spørgsmål.

"Min sag – sagen, der vedrører min bog – den kender De jo? Siden Hs. Eminence er medlem af kongregationen og alle papirerne går gennem Deres hænder, kunne De måske give mig nogle nyttige oplysninger? Jeg ved intet, og De kan selv forstå, at jeg er meget spændt på udfaldet."

Nu blev don Vigilio atter forvirret og forlegen. Han stammede i det, sagde, at han endnu ikke havde set de papirer, hvilket var sandt.

"Jeg kan forsikre Dem, at ingen af akterne er kommet til os. Jeg ved absolut intet."

Og da Pierre lod til at ville trænge ind på ham, vinkede han, at han skulle skrive og bøjede sig over sit arbejde, idet han nu og da kastede et stjålent blik henimod det andet forværelse, som om han var bange for, at fader Paparelli skulle lytte.

Han havde en fornemmelse af at have ladet munden løbe meget mere end han burde, og nu krøb han sammen ved sit bord og gjorde sig så lille som muligt i sin halvmørke krog.

Pierre faldt atter hen i sine drømmerier, overvældet af de fremmede omgivelser, af deres sælsomme gammeldags, hensovede udseende. Tiden slæbte sig langsomt afsted. Nu var klokken nær ved elleve.

Og omsider gik en dør, han hørte stemmer.

Han bukkede atter ærbødigt for kardinal Sanguinetti, som gik bort sammen med en anden kardinal, en høj, mager skikkelse med et langt, gråblegt asketansigt.

Men ingen at dem syntes at lægge mærke til denne fremmede lille præst, der bøjede sig for sine overordnede. De talte højt og fortroligt sammen.

"Ja, vinden lægger sig, det er varmere end i går."

"Vi kan vente sciroccoen i morgen!"

Atter blev der stille, en højtidelig, søvntung tavshed i det store rum, don Vigilios pen løb hen over papiret.

Nu lød en sprukken klokkes klang, og fader Paparelli løb gennem det andet forværelse ind i tronsalen, bag hvis dør han forsvandt for straks igen at komme til syne og vinke til Pierre, idet han med dæmpet stemme kaldte:

"Fader Pierre Froment!"

Den store sal var også meget forfalden. Under det pragtfuldt udskårne og forgyldte loft hang det røde, falmede brokadesbetræk i laser og pjalter. De største rifter var nok stoppet, men det kostbare stof var slidt og falmet overalt.

Mærkeligheden i denne sal var "tronen", en bred, rød, silkebetrukket lænestol, hvori den hellige fader plejede at sidde,

når han besøgte kardinalen.

Over tronen var en baldakin, ligeledes af rødt silkebrokade, under hvilken den regerende paves portræt var hængt op. Og, som skik og brug var, stod stolen vendt ind imod muren for at vise, at på den turde ingen sætte sig. Af andre møbler fandtes kun sofaer, lænestole, stole og et vidunderligt, smukt forgyldt rokokobord med en mosaikplade forestillende Europas bortførelse.

Men Pierre havde kun øje for kardinal Boccanera selv, der stod ved et andet bord, som han plejede at bruge til skrivepult. I den enkle, sorte kjole med den smalle røde kant og de røde knapper, så han end mere stolt og statelig ud end på billedet i fuldt ornat. Det var det samme tætte snehvide, lokkede hår, det lange ansigt, dybt furet af rynker, den svære næse, de smalle læber, og der lyste de flammende øjne over de blege træk under sorte, tykke bryn.

Men portrættet gengav ikke den altbeherskende ro i troen, der gav hele skikkelsen dens særpræg og røbede en absolut sikkerhed, en urokkelig vilje til at blive stående fast ved sandheden.

Boccanera stod ganske stille med de mørke øjne fæstet på de indtrædende, og præsten, der kendte ceremoniellet, knælede ned og kyssede den store rubin på kardinalens finger. Nu løftede Boccanera ham hastigt op og sagde:

"Min kære søn, vær velkommen iblandt os ... min broderdatter har omtalt Dem med så megen sympati, at jeg er glad ved at se Dem hos mig."

Han havde sat sig ned uden at bede Pierre tage plads, og hans øjne vedblev at hvile på den unge mand, mens han langsomt og

med hørlig betoning fortsatte:

"De kom jo hertil i går morges – meget træt efter rejsen."

"Deres Eminence er alt for god! ... ja, jeg var dødtræt lige så meget af sindsbevægelse som af besværlighederne ved denne rejse, der for mig er så overordentlig vigtig." Det lod ikke til, at kardinalen straks ville indlade sig på dette alvorlige spørgsmål.

"Ja vist – der er alligevel en lang vej fra Paris til Rom. Men nu til dags går det jo hurtigt at komme fra det ene sted til det andet. I gamle dage var den rejse rigtignok en meget besværligere historie." Hans stemme sænkede sig: "Jeg har været i Paris en eneste gang – å – for længe siden – for halvhundrede år siden – jeg blev der knap en uge ... en stor og skøn stad, ja visselig! Mange mennesker på gader og stræder ... et folk, der har udført beundringsværdige ting, selv under de nuværende sørgelige forhold bør vi ikke glemme, at Frankrig er kirkens ældste datter ... siden den rejse har jeg aldrig forladt Rom."

Og en stolt, overlegen håndbevægelse afsluttede hans tanke. Hvad nyttede det at rejse om i lande, hvor tvivl og oprørskhed hærgede menneskene? Var Rom ikke nok, Rom, der beherskede verden – den evige stad, der efter forjættelsen atter skulle blive verdens hovedstad.

Stum og tavs stod Pierre foran denne mand, den heftige, kamplystne fyrste, der nu kun bar den enkle præstekjole, og var så stor og skøn i den stolte overbevisning om, at Rom i sig selv var nok for alle. Men denne mangel på videbegærlighed, denne stædige vilje til at betragte alle andre nationer som vasaller, foruroligede den unge præst, der uvilkårligt tænkte på sig selv, på grunden til sin rejse. Og da tavsheden blev ved, troede han at burde sige nogle ærbødige ord.

"Frem for alt, før jeg gjorde noget andet skridt, er det mig magtpåliggende at gøre Deres Eminence min ærbødige opvartning. Jeg sætter al min lid til Deres Eminence og beder i dyb ydmyghed om råd og støtte."

Nu pegede kardinalen på en stol.

"Min kære søn, jeg er naturligvis villig til at råde Dem efter bedste skøn, det er min pligt som kristen. Men De må ikke stole for meget på min indflydelse – der er lig med nul. Jeg lever her aldeles tilbagetrukket. Jeg kan ikke, vil ikke forlange noget som helst ... imidlertid skal denne kendsgerning ikke hindre os i at tale sammen."

Og så gik han lige løs på sagen uden list eller omsvøb, som en tapper, retskaffen karakter, der ikke frygter ansvar.

"Ikke sandt? De har jo skrevet en bog, *Det Ny Rom*, tror jeg, og nu er De kommet her for at forsvare denne bog, med hvilken Indexkongregationen beskæftiger sig ... jeg selv har endnu ikke læst den. De vil kunne forstå, at jeg ikke kan overkomme alt. Jeg læser kun de bøger, kongregationen tilstiller mig, jeg har forresten kun været medlem et år, og for det meste nøjes jeg med den rapport, min sekretær giver mig ... men min broderdatter har læst den og siger, den er ret interessant, at den først vakte hendes forundring og siden hendes mest levende sympati ... jeg lover Dem derfor at løbe den igennem og med stor omhu at studere de steder, man anklager."

Pierre troede, han burde gribe lejligheden til straks at tale sin sag, og mente, han måtte nævne de mænd, der havde støttet og opmuntret ham.

"Deres Eminence kan ikke tro, hvor jeg blev forbavset ved at se min bog anmeldt for Indexkongregationen som farlig! ...

vicomte de la Choue, der nærer venlige følelser for mig, har sagt mig tit og mange gange, at en sådan bog gør Hans Hellighed, større tjeneste end en hel arme."

"Å, de la Choue, de la Choue," gentog kardinalen, idet han trak lidt på skulderen, "jeg ved nok, at den gode vicomte tror, han er god katolik ... han er på en måde beslægtet med os, som De måske ved, og når han kommer her, glæder jeg mig altid over hans besøg, men kun på den betingelse, at han ikke berører visse emner, med hensyn til hvilke vi aldrig kan blive enige ... den elskværdige de la Choues katolicisme med alle dens fagforeninger og laug, med dens lidt forvirrede demokrati og vage socialisme er dog, når alt kommer til alt, ikke andet end litteratur."

Dette ord slog Pierre, der godt forstod den lidt ringeagtende ironi, hvormed det udtaltes og som også omfattede ham. Derfor skyndte han sig at komme frem med et andet navn, hvis autoritet han anså for uomtvistelig.

"Hans Eminence, kardinal Bergerot har været så god at udtale sig meget bifaldende om min bog."

Men nu forvandledes med et Boccaneras mine. Det var ikke mere let ironi eller den medlidenhed han viser overfor et ubetænksomt barn, hvis handlinger aldrig får alvorlige følger. Et vredeslyn glimtede i de mørke øjne, ansigtet stivnede i harmfuld fasthed.

"Ja, jeg ved så godt," sagde han langsomt, "at kardinal Bergerot i Frankrig går for at være en meget from mand. Her i Rom kender vi kun lidt til ham. Personlig har jeg kun en gang set ham, den gang, han var her i anledning af hatten. Og jeg ville ikke nu fælde nogen dom over ham, hvis han ikke for nylig

ved skrifter og handlinger havde bedrøvet min troende sjæl. Desværre er jeg ikke alene om disse anskuelser, og her i det hellige kollegium vil De høre ham strengt dømt af alle."

Han holdt inde et øjeblik, så sagde han med klar stemme og fast tonefald:

"Kardinal Bergerot er revolutionær!"

Denne gang gjorde overraskelsen Pierre stum. Du store Gud! Var han revolutionær, denne elskelige sjælehyrde, hvis godhed og velgørenhed ikke kendte grænser, hvis drøm det var, at Jesus skulle komme tilbage og bringe fred og retfærdighed til Jorden. Så havde ordene altså en ganske anden betydning her end alle andre steder i verden, og hvad var dette for en religion, der fordømte den mildhedens og barmhjertighedens lære, der prægede kardinal Bergerots hele tilværelse. Kunne denne mand noget steds kaldes oprørsk eller revolutionær?

Skønt han ikke rigtig fattede kardinal Boccaneras udtalelser, indså han nok, at det ville være både uhøfligt og unyttigt her at indlade sig på en diskussion, derfor længtes han nu kun efter at få lejlighed til at forsvare og forklare sin bog. Men ved de allerførste ord afbrød kardinalen ham:

"Nej- nej, min kære søn. Dette vil blive for vidtløftigt og for langvarigt, desuden vil jeg selv læse de omtalte steder ... men en ting står urokkeligt fast. Enhver bog, der rører ved troen, er i mine øjne skadelig og fordømmelig. Deres bog respekterer vel fuldt ud dogmet?"

"Ja, det tror jeg, i hvert fald forsikrer jeg Deres Eminence, at jeg intet øjeblik har tænkt på at benægte."

"Det er godt! Hvis så er, kan jeg hjælpe Dem, stå ved Deres side ... men i modsat fald har jeg kun et råd at give Dem. Tag af

Dem selv Deres bog tilbage, brænd den, ødelæg den, inden en ordre fra Indexkongregationen nøder Dem dertil. Forarger din hånd dig – da hug den af! En præsts allerførste pligt er ydmyghed og lydighed, fuldstændig underkastelse overfor kirkens enerådende vilje. Og hvorfor i det hele taget skrive? Er det ikke allerede som et slags oprør at udtrykke sin personlige mening, det er altid en fristelse for Djævelen, der lægger os pennen i hånden. Hvorfor sætte sin sjæls frelse på spil med at føje sig efter, lytte til forstandens og herskesygens hovmodige indskydelser? ... min kære søn, Deres bog ... det er litteratur ... mere litteratur."

Dette ord rummede en sådan ringeagt, at Pierre følte sig så lille med samt sin stakkels bog her for denne fyrste, der var blevet helgen. Han lyttede til kardinalens ord, og hans øjne hang ved den stolte skikkelse, der syntes at vokse under den unge mands frygtsomme og beundrende blikke.

"Ak, troen, min kære søn, den absolutte, helstøbte tro, der tror alene, fordi troen, og kun den, er lykke. Hvilken fred og hvilken hvile, når man bøjer sig for mysterierne uden at søge forståelse med den rolige overbevisning, at Deres antagelse er troens grundvold. Kan der tænkes nogen større sjælens tilfredsstillelse end den, man føler ved at besejre fornuften, bøje den, tæmme den, så at den for fremtiden er uden længsel, uden ønske! For mennesket findes ingen varig fred uden i det ukendtes forklaring gennem Gud og troen. Gud må være sandhed og retfærdighed, hvis man vil have disse til at regere i verden. Hvo, der ikke tror, er en valplads, en slagmark, hvor alle ulykker frit kan rase. Kun i troen er fred og frigørelse!"

Og et øjeblik stod Pierre tavs foran den høje skikkelse, I Lourdes havde han kun set den lidende menneskehed styrte afsted efter trøst for legeme og sjæl. Her så han et forstandsmenneske, en sjæl, der trængte til vished, finde tilfredsstillelse i den høje nydelse, tvivlens tilintetgørelse giver. Aldrig før havde han hørt nogen sådan bryde ud i glæde over at leve i underkastelse, uden ængstelse for det hinsides. Han vidste, at Boccaneras ungdom havde været noget stormfuld, vidste, at forfædrenes røde blod havde rullet hastigt også i hans årer, nu undredes han ved at skue den rolige majestæt, troen omsider havde skænket en mand af en så varmblodig slægt, hvis stolthed var den eneste lidenskab, man endnu anede.

"Og dog," vovede Pierre endelig at sige i en blid og dæmpet tone, "selv om troen står urokket, så skifter formerne jo ikke desto mindre ... hver en time bringer forandring, intet i verden er jo evigt det samme ... "

"Men dette er usandhed!" udbrød kardinalen, "verden står urokket og ubevægelig ... i al evighed ... den rører lidt på sig, tager fejl, slår ind på de vildsomste veje, og den må kun alt for ofte retledes. Dette er sandheden. Mon ikke verden må vende tilbage til sin første uskyldighed, til sit udgangspunkt, hvis Jesu forjættelse skal fuldkommes? Nej, nej – i fortiden finder vi sandheden, sandheden, som evangeliet har bragt, vi må holde os til fortiden, hvis vi ikke vil gå fortabelsen i møde. Alle disse nymodens opfindelser, disse såkaldte fremskridt er kun fælder og snarer på vor vej. Hvorfor søge mere, siden sandheden nu i over atten hundrede år har været kendt? ... sandheden! ... sandheden, det er den apostoliske romerske katolicisme, således som den i mange slægtled har formet sig. Hvad er det

dog for en afsindighed at ville rokke ved den, når så mange store ånder, så mange fromme sjæle har bygget dette stolte monument, den eneste vej til fred i denne og salighed i den anden verden."

Pierre protesterede ikke mere. Han følte sig ilde tilpas, for han indså nok, at han her stod overfor en uforsonlig modstander af sine kæreste tanker. Han bukkede ærbødigt og gennemisnet, det var ham, som et koldt pust fra gravene fo'r hen over hans forhåbninger, mens kardinalen, rettende sin høje skikkelse og i ubøjelig stolthed og stædig tapperhed talte videre:

"Og selv om katolicismen var dødsdømt, som dens fjender påstår, vil den dø oprejst, strålende i sin urokkelighed ... forstå mig ret, fader, ingen indrømmelser, ingen firen, ingen fejhed. Den bliver det, den er, og kan ikke blive anderledes. Den mindste sten, der tages bort fra den bygning, kan bringe den til fald. Desuden er det jo klart, man redder ikke gamle huse ved at bearbejde dem med hakken under påskud af at reparere dem. Man får dem kun til at slå ny revner. Men hvis det var sandt, at Rom truede med at styrte sammen, ville alle forsøg på at stive af, pudse op, kun fremskynde den uundgåelige katastrofe, og i stedet for en stolt død ville det blive den ynkeligste dødskamp i usselhed og fejhed ... jeg venter! Jeg er overbevist om, at det er de nedrigste løgne, og at katolicismen aldrig har været stærkere, at den øser sin evige kraft af den eneste livsens kilde. Men den aften, alt styrter sammen, vil jeg stå her mellem disse gamle mure, der smuldrer hen, under det gamle tag, hvis bjælker ormene fortærede, og med oprejst pande. Mellem ruinerne vil jeg bukke under, mens jeg for sidste gang siger mit Credo."

Han talte langsomt, overvældet af sørgmodighed, mens han med en håndbevægelse pegede på det gamle palads, som øde og tavst omgav ham, og hvorfra livet dag for dag ebbede bort.

Var det en uvilkårlig forudfølelse, et koldt pust, der kom fra ruinerne, som havde berørt ham?

De store, øde sale, de lasede silkedraperier, de afblegede, støvede våbenskjolde, den røde hat, som møllene fortærede … alt havde et imponerende præg af storhed i fortvivlelse.

Og nu fyrsten selv, kardinalen, den ubøjelige katolik, der havde trukket sig tilbage i fortidens dæmrende skygge og uforfærdet trodsede den gamle tids uundgåelige tilintetgørelse!

Bevæget rejste Pierre sig for at tage afsked, da en lille dør i panelet blev åbnet. Boccanera gjorde en utålmodig bevægelse:

"Hvad nu? Kan man da ikke lade mig have et øjebliks ro?"

Men fader Paparelli, slæbbæreren, fed og blid, kom alligevel ind uden at bryde sig det mindste om det. Han nærmede sig og hviskede ganske sagte noget i kardinalens øre. Denne var straks blevet formildet ved synet af ham.

"Hvilken kapellan? Nå – Santobono, præsten fra Frascati. Jeg husker ham nok … sig ham, at jeg kan ikke modtage ham nu."

Paparelli begyndte igen at hviske, men man kunne dog høre enkelte ord, "en sag, der haster … præsten er nødt til at rejse … det varer kun et øjeblik … " og uden at vente på tilladelse kom han med sin protegé, der stod og ventede bag den lille dør.

Derpå trak han sig tilbage med en ro, som viste, at han trods sin ringe stilling havde en hel del at sige der i huset.

Pierre, som helt var blevet glemt, så nu en stor, sværlemmet præst på omkring fem og fyrre år med et bondeagtigt ydre. Han havde store fødder og kraftige næver, i hans solbrændte og

vejrbidte ansigt skinnede der et par sorte, livlige øjne. Den kraftige skikkelse, det ubarberede ansigt gav ham nærmest udseende af en forklædt røver. Men hans holdning var stolt, uden noget krybende i væsen eller manerer. I hånden havde han en kurv, der omhyggeligt var dækket til med figenblade.

Santobono knælede og kyssede ringen, men han udførte det hurtigt, og som det var en simpel høflighedsbevisning, hvorpå han med ærbødig ligefremhed sagde:

"Jeg beder Deres Eminence undskylde, at jeg trængte mig på. Der er nogen i venteværelset, og jeg ville ikke være blevet modtaget, hvis min gamle kammerat Paparelli ikke havde fået den idé at lukke mig ind gennem denne dør ... ak, jeg har en stor tjeneste at bede Deres Eminence om, en virkelig venskabs tjeneste! ... men først tillader jeg mig at overrække min lille gave."

Boccanera hørte alvorligt på ham. Han havde tidligere kendt ham godt, i den tid, da han tilbragte somrene i Frascati i den fyrstelige villa, som familien ejede der. Denne villa var nu solgt, og på de vinbjerge, der var tilfaldet Benedetta som hendes part, havde grev Prada før skilsmissen begyndt at bygge et helt villakvarter.

I de dage havde kardinalen intet imod på sine spadsereture at kigge ind hos Santobono, der forrettede gudstjenesten i et gammelt kapel udenfor byen, som var helliget Madonna. Han boede her ved siden af kapellet i et forfaldent, lille hus, hvis eneste skønhed var en have, som han dyrkede med hele sin bondenaturs omhyggelighed.

"Som sædvanlig," sagde han og satte kurvene på bordet, "ville jeg gerne have, at Deres Eminence skulle smage mine figner i

år. Det er de første i denne sæson, og jeg plukkede dem i morges for at bringe dem herind. Deres Eminence holdt så meget af dem, den gang De gjorde mig den ære at spise dem af træet, og De plejede at sige, at der ikke var noget træ i verden, der bar så gode figner."

Kardinalen kunne ikke lade være at smile. Det var ganske sandt, han holdt grumme meget af figner, og Santobonos figentræ var berømt vidt og bredt i egnen.

"Tak, min kære Santobono, De har ikke glemt mine små svagheder ... lad mig så høre, hvad det er, jeg skal hjælpe Dem med."

Han var blevet alvorlig igen, for han havde tidligere haft diskussioner med denne præst, der havde opirret ham på grund af deres forskellige synspunkter.

Santobono var født i Nemi i en vild egn og af en voldsom slægt. Hans ældste broder var død af et knivstik. Selv havde han altid haft yderliggående patriotiske ideer. Man sagde, at han havde været lige ved at gribe til våben sammen med Garibaldi, og den dag, da italienerne rykkede ind i Rom, havde man måttet forhindre ham i at plante den italienske unionsfane på sit tag. Det var hans drøm, at Rom skulle blive verdens herskerinde, når kongen og paven efter fuld forsoning gjorde fælles sag. Fra kardinalens standpunkt var han en revolutionsmand, en præst, der bragte katolicismen i fare.

"Å! Hvad det er, Deres Eminence skal hjælpe mig med," gentog han, "Deres Eminence kan så let gøre det, hvis De bare vil." Hans stemme var blevet indtrængende, og han foldede de kraftige hænder. "Har Hans Eminence, kardinal Sanguinetti ikke talt om sagen?"

"Nej, kardinalen har kun forberedt mig på, at De ville komme og tale med mig."

Boccaneras ansigt var blevet mørkt, og i dyb alvor ventede han, hvad der ville komme. Han var ikke uvidende om, at præsten var blevet en af Sanguinettis tilhængere, efter at denne var blevet ærkebisp, og tilbragte hele uger ude i Frascati. Enhver kardinal, der er et emne til paveværdigheden, har således i sit kølvand en sværm, hvis livsopgave det er at sætte hans valg igennem. Hvis de en gang kan hjælpe ham til at blive pave, kommer de med ind i den store, pavelige familie. Man fortalte, at Sanguinetti allerede havde hjulpet Santobono ud af en ubehagelig historie. Han havde overrasket en dreng i færd med at kravle over sin havemur og tildelt ham en så alvorlig revselse, at han var død af det. Men til præstens ros må man dog bemærke, at hans fanatiske hengivenhed for kardinalen især kom af, at han skulle blive den forjættede pave, der var kaldet til at gøre italienerne til den store, herskende nation.

"Ja, sagen er den ... Deres Eminence kender min broder Agostino, der i to år har været gartner på villaen. Han er ganske sikkert en meget vakker fyr, overmåde rolig, og der er aldrig nogen, der har klaget over ham ... man kan derfor heller ikke forstå, hvordan det gik til, at han kom så galt afsted, han har dræbt en mand med et knivstik en aften, da han gik på gaden ... jeg er så ked af det, jeg ville gerne lade ti fingre hugge af min egen hånd for at få ham ud af fængslet. Nu har jeg tænkt, at Deres Eminence ikke ville undslå sig for at give mig en erklæring om, at han har tjent hos Dem og at De altid har været meget tilfreds med hans opførsel og karakter."

Kardinalen afslog det bestemt, idet han sagde:

"Jeg har aldeles ikke været fornøjet med Agostino. Han var rasende hidsig, og jeg har netop været nødt til at sende ham bort, fordi han altid lå i klammeri med de andre folk."

"Å, hvor det gør mig ondt at høre det, som Deres Eminence fortæller, det er dog altså tilfældet, at min stakkels, lille Agostino var blevet mindre omgængelig. Men flink var han, det må De indrømme. Kunne De ikke alligevel give mig en erklæring, affattet på en lidt anden måde? En anbefaling fra Deres Eminence ville gøre en udmærket virkning i retten."

"Ja, det ville den vel nok," svarede Boccanera, "men jeg giver ham ingen anbefaling."

"Vil Deres Eminence virkelig nægte mig det?"

"Ja, ganske bestemt ... jeg ved, at De er en fortræffelig præst, der opfylder Deres hellige kald med nidkærhed, og De er en mand, som jeg med undtagelse af Deres patriotiske anskuelser kan anbefale i enhver henseende – men Deres broderlige kærlighed løber af med Dem, jeg kan ikke lyve for at gøre Dem en tjeneste."

Santobono betragtede ham fuldstændig forbavset, han kunne ikke forstå, at en fyrste, en almægtig kardinal kunne gøre sig skrupler, når det drejede sig om en så dagligdags begivenhed som et knivstik, noget, der forekom så ofte i Roms omegn.

"Lyve ... lyve," mumlede han, "det er da ikke at lyve kun at sige det gode man ved, om et menneske, og noget godt er der da ved Agostino. I en anbefaling kommer det kun an på, hvordan man udtrykket sig."

Han udbredte sig videre om dette argument, det var ham uforståeligt, at må kunne nægte sin bistand til at påvirke

domstolene ved at fremstille sagen på en underfundig måde. Men da det endeligt stod ham klart, at han intet kunne opnå, gjorde han en fortvivlet bevægelse, hans ansigt fik et hadefuldt udtryk og hans sorte øjne flammede af undertrykt vrede.

"Nå ja – enhver får jo beholde sin opfattelse om sandhed. Når jeg kommer hjem, skal jag meddele det til Hans Eminence, kardinal Sanguinetti. Jeg beder Deres Eminence undskylde, at jeg således har forstyrret Dem til ingen nytte ... fignerne var måske ikke rigtig modne, men jeg skal tillade mig at bringe en anden kurv henimod slutningen af måneden. Jeg ønsker Deres Eminence nåde og lykke ..."

Han trak sig baglæns tilbage med dybe buk.

Pierre havde med megen interesse fulgt denne scene. Han havde her truffet en af den lavere præstestand fra Rom og dens omegn, som man havde omtalt for ham før hans rejse. Det var ikke en "scagnazzo", den elendige, forsultne præst, der sendtes til Rom på grund af en eller anden uheldig historie og fra sin provins stod på Roms gader for der at søge det daglige brød, en betler i præstekjole, der søgte at samle nogle af de krummer op, som faldt fra de høje herrers bord, og som stod lige med den laveste befolkning i de mest berygtede spisekvarterers huler.

Det var heller ikke en præst fra de egentlige landsogne, tyk, uvidende og overtroisk, bonde sammen med bønderne og behandlet som ligestående af sine skriftebørn. Præsten fra den lille kirke i Frascati kunne vel have ni hundrede francs i årlig indtægt og behøvede kun at købe brød og kød, da han ud af sin have fik vin, frugt og grøntsager. Han var ikke blottet for kundskaber, kunne noget teologi og lidt historie, især hvad der angik Roms store fortid, og det havde opildnet hans

fædrelandskærlighed til en afsindig drøm om det kommende verdensherredømme, der ventede det genfødte Rom, Italiens hovedstad. Men hvilken uoverstigelig kløft var der ikke mellem dette lavere romerske præsteskab, ofte dygtige og intelligente folk, og det højere præsteskab, Vatikanets stormægtige herrer.

Da Santobono endelig var kommet ud af døren, vendte kardinalen sig igen mod Pierre, der nu også bukkede for at gå.

"I det hele taget, fader, tror jeg ikke, at det står godt til med Deres bog, men jeg gentager, at jeg ikke ved noget bestemt om det. Da min niece interesserer sig for den, har jeg talt til kardinal Sanguinetti om den. Han var her netop for lidt siden. Han ved forresten ikke synderlig mere om den end jeg, for der er endnu intet kommet fra sekretæren desangående. Men han sagde mig, at angrebene kom fra meget indflydelsesrige personer, og at der var anført mange steder, hvor der klagedes over uheldige udtalelser såvel i retning af disciplin som med hensyn til dogmet."

Den unge præst, der var stærkt bevæget ved tanken om, at skjulte fjender angreb ham, udbrød:

"Ak, Deres Eminence kan ikke forestille Dem, hvor det gør mig ondt! Jeg bliver anklaget for forseelser, som det var langt fra min tanke at ville begå, for mit eneste mål har været en brændende trang til kirkens forherligelse ... det er altså på knæ for den hellige fader, at jeg må forsvare mig."

Boccanera rettede sig pludseligt, og der kom en dyb rynke over hans høje pande.

"Hans Hellighed kan alt. Hvis han *vil*, kan han modtage Dem og give Dem forladelse ... men jeg råder Dem til selv at tage Deres bog tilbage og have det mod at tilintetgøre den, før De

styrter Dem ind i en strid, hvor De vil få den krænkelse at blive knust ... Overvej det vel."

Pierre fortrød, at han havde talt om at søge paven, for han følte, at der var noget sårende for kardinalen i denne henvendelse til den højeste myndighed. Han anede, at kardinalen var en modstander af hans værk, men han var overbevist om, at Boccanera var hævet over de lave intriger, der blev spundet imod det. Det var med dyb agtelse, at han tog afsked, idet han sagde:

"Jeg er Deres Eminence særdeles taknemmelig og jeg lover at tænke nøje over det, De har haft den godhed at sige mig."

I forværelset sad fem, seks personer og ventede på at komme ind. Der var en biskop, en præst, to gamle damer, og, da Pierre gik hen til don Vigilio for at tage afsked, blev han meget forbavset ved at se ham stå og tale med en ung, blond franskmand, der lige så forbavset udbrød:

"Hvad for noget, hr. fader, er De her?"

Præsten kendte ham ikke straks.

"Å! Hr. Narcisse Habert, jeg beder undskylde, jeg kendte Dem ikke i øjeblikket, og dog ved jeg godt, at De i fjor blev ansat ved ambassaden her."

Narcisse var slank og elegant. Hans øjne var lyseblå, skægget blondt, og håret, som han efter florentinsk maner skilte midt i panden, lå i lyse krøller om hovedet. Han hørte til en rig og meget religiøs embedsmandsfamilie, en af hans onkler var diplomat, og det havde været afgørende for hans karriere. Han indtog en fremtrædende stilling i Rom på grund af sine indflydelsesrige slægtninge. Han var nevø af kardinal Sarno, hvis søster var gift med hans onkel, notar i Paris, og halvfætter

til monsignor Gamba del Zoppo, tjenstgørende kammerherre. Han var søn af en af hans tanter, som havde ægtet en italiensk oberst. Han var blevet anbragt ved ambassaden i Rom, og man fandt sig i hans lidt fantastiske væsen og hans lidenskab for kunst, der gjorde, at han altid drev om i Roms gader. For øvrigt var han meget elskværdig, ganske praktisk og forstod sig godt på penge. Det hændte derfor nu og da, at han, som i dag, blev sendt til en kardinal for på sin gesandts vegne at afhandle alvorlige spørgsmål.

Han trak straks Pierre hen i en vinduesfordybning for i ro og mag at tale med ham.

"Hvor det glæder mig, min kære Froment, at se Dem. Kan De huske de interessante samtaler, vi havde sammen hos kardinal Bergerot. Jeg gav Dem anvisning på de malerier, De skulle se, og de miniaturebilleder fra det 14. og 16. århundrede, som De burde kende af hensyn Deres bog. Og nu må De vide, at jeg fra i dag lægger beslag på Dem. Jeg skal vise Dem Rom, som ingen anden ville være i stand til at gøre det. Jeg har set alt, gennemrodet alt. Ak! Hvilke skatte, hvilke skatte! Men til sidst er der altid kun det ene værk, som man med lidenskab vender tilbage til. Botticelli i det Sixtinske Kapel – ak, Botticelli."

Hans stemme døde hen, og han gjorde en bevægelse, som om han var fuldstændig overvældet af beundring. Pierre måtte give sig under hans ledelse og gå med ham i det Sixtinske Kapel.

"De ved måske, hvorfor jeg er her?" sagde Pierre omsider. "Min bog bliver forfulgt – den er anklaget for Indexkongregationen."

"Deres bog! Det er ikke muligt!" afbrød Narcisse. "En bog, der flere gange har mindet mig om den vidunderlige Sankt

Franciscus fra Assisi!"

Og så tilbød han Pierre sin tjeneste.

"Men hør nu – vor gesandt må kunne hjælpe Dem. Det er den elskværdigste mand, De kan tænke Dem – forekommende og tjenstagtig og modig som få … i eftermiddag – eller senest i morgen tidlig skal jeg forestille Dem for ham, og siden De ønsker en audiens hos Hans Hellighed, skal han forsøge at skaffe Dem en tilsigelse … men jeg må forberede Dem på, at det ikke altid er en let sag. Skønt paven sætter stor pris på vor gesandt, mislykkes det undertiden. Det er vanskeligt, da man må gå så mange omveje."

Pierre havde ganske vist slet ikke tænkt på at henvende sig til gesandten, det var ikke faldet ham ind, at han skulle møde sådanne vanskeligheder. I sin uskyldighed havde han troet, at alle døre ville åbne sig for ham, når han kom for at forsvare sin bog – han blev meget glad over det tilbud, Narcisse gjorde, og takkede ham, som om han var sikker på at få audiens.

"Og desuden," fortsatte den unge mand, "hvis vi skulle støde på uforudsete hindringer, så ved De jo, at jeg har slægtninge i Vatikanet. Jeg mener ikke min onkel kardinalen, der aldeles ikke vil være os til nytte, for han er umulig at rokke fra propagandaen og blander sig ikke i noget som helst. Men min fætter Gamba del Zoppo er meget elskværdig og tjenstagtig – han lever i pavens umiddelbare nærhed, og om det gøres nødvendig, går De med mig op til ham. Han skal nok indrette det sådan, at De kommer til at tale med den hellige fader, skønt hans store forsigtighed undertiden gør ham lidt ængstelig af sig … nå … altså er det et ord – De stoler på mig i et og alt!"

"Ak, kære hr. Habert," udbrød Pierre i en lettet tone, "jeg er Dem af hjertet taknemmelig for Deres store venlighed. De ved ikke, hvor Deres ord gør mig godt, for jeg forsikrer Dem, at siden jeg er kommet herned, er jeg ved at miste modet. Alle disse fremmede mennesker gør mig så ængstelig – De er den første, der taler om min sag, som man taler i Frankrig – åbent og ærligt."

Og med dæmpet stemme, meddelte han nu Habert sin samtale med kardinal Boccanera, sagde, at han var sikker på her ingen støtte at finde, omtalte de dårlige efterretninger, han havde fra kardinal Sanguinetti og følelsen af, at de to kardinaler just ikke stod på den bedste fod med hinanden. Narcisse hørte smilende på ham, og så gav han sig også til at sige, hvad han vidste om de høje herrers stræben efter tiaraen, mens paven endnu var i live, en strid, der allerede i lang tid havde sat alle de "sorte" i bevægelse. Utallige intriger var i gang, ingen kunne komme til bunds i de rænker, der blev smedet, eller sige, hvem der holdt trådene i hånden. Boccanera repræsenterede selvfølgelig den urokkelige katolicisme, der ikke ville gøre det moderne samfund nogen som helst indrømmelse, men roligt ventede at se Guds sejr over Satan, den hellige fader som Roms herre, mens det angrende Italien gjorde bod for sit kirkerov, hvorimod Sanguinetti, der var en snedig politiker, sagdes at nære lige så nye som dristige planer. En art republikansk forening af de forhenværende småstater under Hans Helligheds høje beskyttelse. Kort sagt – det var kampen mellem to modstridende opfattelser, den ene så kirkens frelse i en absolut overholdelse af de gamle traditioner, mens den anden mente, at man gik den visse død i møde, hvis man ikke ville finde sig i en

overenskomst med fremtidsårhundredet og dets ideer. Men alt var endnu uklart. Man kom uvilkårligt til den overbevisning, at hvis paven endnu levede nogle år, ville hans efterfølger hverken komme til at hedde Boccanera eller Sanguinetti.

Med et standsede Narcisse sin dæmpede tales strøm.

"Og monsignor Nani – kender De ham? ... Jeg traf ham og talte med ham i går ... Se ... der kommer han netop."

Det var ganske rigtigt monsignor Nani, som trådte ind i forværelset med sit elskværdige, friske ansigt. Den fine kjole, det violette silkeskærf strålede i beskeden elegance, og han viste sig meget forekommende mod fader Paparelli, der med de sædvanlige ydmyge lader ledsagede ham, idet han bønfaldt ham om at vente til Hans Eminence kunne tage imod.

"Å," mumlede Narcisse, hvis ansigt blev alvorligt. "Monsignor Nani er en mand, man skal stå sig godt med!" Han kendte hans historie, fortalte den til Pierre med dæmpet stemme. Nani var født i Venedig – af en meget fornem, men forarmet slægt, der talte flere helte.

Nani havde først gået i jesuitterskolen i sin fødeby, derpå var han kommet til Rom, hvor han studerede teologi og filosofi ved Det Romerske Kollegium, som også bestyredes af jesuitterne. Næppe tre og tyve år gammel blev han ordineret og var så straks fulgt med en pavelig nuntius til Bayern i egenskab af privatsekretær. Senere sendtes han som nuntiatur-auditør først til Brüssel, senere til Paris, hvor han tilbragte fem år. Alt tydede på, at han var bestemt for en diplomatisk karriere – hvortil han var udmærket skikket, da han var klog og begavet som få og overalt havde vakt beundring ved sin forstand og sin viden – da han pludselig blev kaldt tilbage til Rom og blev beskikket til

auditør ved det hellige officium. Man sagde, at han fik dette hverv efter pavens udtrykkelige ønske. den hellige fader kendte Nani, ville have en auditør, på hvem han fuldt ud kunne stole, og mente, at han kunne gøre meget mere gavn i Rom ved officiet end ved noget som helst nuntiatur. Nani var for kort tid siden blevet domherre ved Sankt Peterskirken og tjenstgørende apostolisk protonotar – gehejmesekretær – hos paven, der ventedes at ville udnævne ham til kardinal, så såre han fandt en anden, der kunne påtage sig Nanis post ved Det Hellige Officium.

"Å – monsignor Nani er en overlegen ånd, der kender sit moderne Europa til punkt og prikke – desuden er han en hellig præst, en oprigtigt troende katolik, hvis trofasthed mod kirken er hævet over enhver tvivl, men hvis vidtskuende syn ganske forskelligt fra den mørke, snævre teologi, vi kender hjemmefra. Derfor vil det bestemt falde Dem lidt svært at forstå mennesker og begivenheder i Rom. Her lader de Vorherre trone i helligdommen og regerer i hans navn med den faste overbevisning, at katolicismen er den menneskelige opfattelse af Guds styrelse – den eneste fuldkomne og evige ordning, udenfor hvilken man ikke finder andet end løgn og samfundsfare. Mens vi andre spilder tiden med ivrige diskussioner angående Guds tilværelse, fatter man her aldeles ikke, at denne tilværelse overhovedet *kan* diskuteres, siden de af Gud er indsatte til at være hans tjenere her nede, og de handler som sådanne, udfører deres hverv til menneskehedens bedste – bruger alle deres evner, al deres kraft til at hævde den magt, Gud har givet dem over folkene. Se nu på monsignor Nani! Han har beskæftiget sig med den mest udstrakte storpolitik, nu har

han i hele ti år beklædt en overordentlig vanskelig post, kender de allerforskelligste og allervigtigste sager. Han vedbliver at se det Europa, der besejrer Rom, han er inde i alt, har en finger med i spillet overalt uden tilsyneladende at spille nogen fremtrædende rolle, og det er netop hans styrke – han besidder en aldeles beundringsværdig optræden, så beskeden, så elskværdig. Når man ser ham, taler med ham, kan man aldrig ane, at han måske med sine lette fjed er på vej til at nå det højeste mål for en prælats ærgerrighed – den enevældige tiara."

"Atter et paveemne!" tænkte Pierre, som med spændt opmærksomhed havde lyttet til Narcisses ord, for monsignor Nanis personlighed interesserede ham i allerhøjeste grad, ja foruroligede ham – det var ham, som om der bagved denne elegante skikkelse med det smukke, smilende ansigt åbnede sig en uoverskuelig synskreds. Forresten kunne han ikke rigtig følge med vennens forklaringer, og han blev atter grebet af den store ængstelse, der fra første færd havde overvældet ham her på dette sted, hvor alting virkede overraskende og fremmed på ham og ligesom omstyrtede alle hans forudsætninger.

Men nu fik monsignor Nani øje på de to unge mennesker, og med udstrakt hånd og venlig mine nærmede han sig.

"Goddag, fader Froment – det glæder mig at se Dem igen. Jeg spørger Dem ikke, om De har haft en god nat – her i Rom sover man altid godt! ... goddag hr. Habert – hvordan har De haft det, siden vi sidst sås foran den hellige Thereses billede, som De nærer en så grænseløs beundring for ...jeg ser, at de to herrer er gamle bekendte. Det er en stor behagelighed for Dem, fader – jeg vil kun sige Dem, at Deres landsmand nærer en

lidenskabelig kærlighed til vor skønne stad og er i stand til at vise Dem alle dens skatte."

Og derefter spurgte han venskabeligt om, hvordan samtalen mellem Hans Eminence og Pierre var forløbet. Han lyttede med stor opmærksomhed til den unge mands beretning, rystede på hovedet eller undertrykte nu og da et fint smil. Kardinalens strenge holdning og den unge præsts deraf følgende overbevisning, om han her ikke kunne vente støtte, forbavsede ham ingenlunde – det så ud, som om han havde ventet dette udfald af audiensen. Men da Pierre meddelte, at Sanguinetti om morgenen havde været hos Boccanera og erklærede sagen for meget alvorlig, blev han pludselig livlig og udbrød:

"Ak ja – hvad er herved at gøre? Jeg er altså kommet for sent, mit kære barn! Så såre jeg hørte tale om denne anklage, ilede jeg til Sanguinetti og sagde ham, at kongregationen ved at tage så strengt på Deres bog ville gøre en uhyre reklame for den! Og er dette fornuftigt? Hvad skal al den opsigt til? Vi ved så vel, at De er lidt eksalteret, at De er en ivrig og begejstret sjæl. Hvad gavner det os, at vi ved strenghed driver en ung præst til oprør imod os? Min mening var, at vi burde forholde os ganske rolige. Og jeg skylder sandheden at sige, at kardinalen, der er en fornuftig mand, var af min anskuelse. Han blev vred, erklærede højt og tydeligt, at man aldrig i tide spurgte ham til råds – nu *var* den dumhed begået, og det var umuligt at få sagen dysset hen, hvis den allerede var kommet kongregationen i hænde. Anklagen var udgået fra indflydelsesrige og myndige personer, støttet på meget alvorlige grunde ... nå – men som sagt, nu *var* dumheden begået, og jeg har måttet beskæftige mig med andre sager, så denne er gået mig af minde ..."

Men her brød han af. Han så, at Pierres øjne var fæstet på ham med et flammende blik, der søgte til bunds i hans sjæl – søgte forståelse. En fin rødme steg op i Nanis kinder, og uden at lade sig mærke med, at han måske var ærgerlig over at have sagt for meget, fortsatte han – stadig med det gamle uvenskabelige tonefald:

"Ja – jeg har virkelig tænkt på Dem, håbet, at jeg ved min smule indflydelse kunne have hjulpet Dem over kedsommeligheder, som denne sag aldeles sikkert vil volde Dem."

Et oprørsk pust fo'r gennem Pierres sjæl – han havde et øjeblik fornemmelsen af, at man her måske gjorde nar ad ham. Hvorfor skulle han ikke have lov at bekende sin tro, ren og fri for selviskhed som den var, brændende af kærlighed til den lidende menneskehed?

"Aldrig!" erklærede han, "aldrig vil jeg frivilligt tage mine ord eller min bog tilbage, som man råder mig til. Det ville være løgn og fejhed, for jeg fortryder intet, vil ikke gå fra noget af, hvad jeg har sagt. Hvis det er min overbevisning, at min bog virker til sandhedens erkendelse, kan jeg ikke ødelægge den uden at forbryde mig imod mig selv og imod andre! ... aldrig – hører De – aldrig!"

Der blev stille et øjeblik. Lidt efter fortsatte han:

"Men denne erklæring ønsker jeg at aflægge på knæ for den hellige fader. Han vil forstå mig og holde med mig."

Nanis smil var forsvundet. Ansigtet blev igen tillukket og uigennemtrængeligt. Præstens pludselige udbrud syntes at interessere ham, og han søgte ved rolig forekommenhed at dæmpe den unge mands opbrusen.

"Ja vist, ja vist … underkastelse og ydmyghed er store nådegaver … men jeg forstår så godt, at De frem for alt ønsker at tale med Hs. Hellighed … senere hen kan man jo altid se, hvordan sagen stiller sig … "

Og atter udtalte han sig om denne audiens hos paven. Han erklærede det for ubodelig skade, at Pierre ikke allerede før sin afrejse havde indgivet sin ansøgning om foretræde for Leo den 13. Det var den allerbedste måde. Man holdt ikke af opsigt i Vatikanet, og dersom rygtet om den unge mands ankomst til Rom bredte sig, dersom den gav anledning til folkesnak, var hans sag på forhånd tabt eller da i det mindste stærkt kompromitteret.

Men da Nani hørte, at Narcisse havde lovet Pierre at skaffe ham gesandtens bistand, lod det til, at han igen blev ængstelig, for han sagde:

"Nej, nej – gør intet skridt i den retning, det ville være yderst uklogt … først og fremmest risikerer De at komme ministeren til ulejlighed. I den art sager er hans stilling altid grumme vanskelig … dernæst – hvis han ikke opnår, hvad han forlanger – og det jeg er bange for – ja! – hvis han får afslag, mister De enhver udsigt til at få Hs. Hellighed i tale ad anden vej, for da vil man på ingen måde såre ministeren ved at tilstå en anden det, man har ment at måtte nægte ham."

Pierres øjne hvilede ængsteligt på Narcisse, der med en forlegen mine rystede på hovedet, og efter nogen tøven mumlede:

"Ja, ganske vist har vi for nylig anmodet om en audiens og fået afslag … hvilket var os ret pinligt … monsignor har ret! Vi

må vente med at henvende os til gesandten, og først ty til hans indflydelse, når alle andre veje er lukket."

Og da han så Pierres skuffede mine føjede han til:

"Altså går vi allerførst til min fætter i Vatikanet!"

Nani spidsede øren og så forundret på den unge franskmand:

"I Vatikanet – har De en fætter der?"

"Ja – monsignor Gamba del Zoppo."

"Gamba – Gamba! ... å ja, naturligvis – undskyld! Så De har tænkt på at bede Gamba hjælpe Dem her? Nå ja, det er måske en god idé ... det var jo værd at prøve – ja vist så ... "

Og så gentog han denne sætning flere gange, som om han trængte til at tænke over ideen.

Monsignor Gamba del Zoppo var en overmåde brav mand, der ikke spillede nogen som helst rolle i Vatikanet, og hvis ubetydelighed var nær ved at blive til ordsprog. Han morede paven med sine småhistorier og sin barnlige smiger. den hellige fader holdt af at spadsere rundt i sin have med den skikkelige fyr under armen, og det var på disse ture, Gamba opnåede allehånde små gunstbevisninger. Men han var overmåde frygtsom og ængstelig, var så bange for at skade sig selv, at han aldrig turde bede om noget, før han på det grundigste havde udforsket, om det muligvis kunne have nogen indflydelse på hans egen stilling.

"Å jo – den idé er måske ikke dårlig," erklærede Nani omsider. "Det var ikke utænkeligt, at De gennem Gamba kunne få den audiens – det vil sige, hvis han vil bede om den! ... jeg skal selv tale med ham, forklare ham sagen!"

Og derpå udbredte han sig igen om nødvendigheden af at gå frem med den største varsomhed, ja, han sagde endog, at man

måtte være meget forsigtig med pavens omgivelser. Ganske vist var Hs. Hellighed godheden selv – han troede så blindt på det gode, at han ikke altid var kritisk nok overfor dem, han viste tillid og fortrolighed. Man vidste aldrig rigtig, til hvem man henvendte sig – man kunne let falde i en efter anden snare. Han lod dem forstå, at selv Hs. Eminence statssekretæren var en dårlig støtte, da han ikke havde frie hænder, men var omspundet af et net, hvis masker var så indviklede, at de, trods hans gode vilje lammede hans bevægelser.

Og alt mens han stod der og talte med blid stemme og salvelsesfuld betoning, skildrede han Vatikanet som et land, der bevogtedes af snedige og skinsyge drager, et land, over hvis grænser man ikke vovede sig før man havde sikret sig et tilbagetog – i modsat fald løb man stor fare for ikke at slippe helskindet hjem igen.

Pierre lyttede til hans ord, der gjorde ham mere og mere urolig, gennemisnede ham og vakte alle hans ængstelser til live.

"Å Gud!" udbrød han, "hvordan skal det dog gå mig! Monsignor – De gør mig så modløs, tager rent fodfæstet fra mig!"

Atter smilede Nani på sin hjertelige, forekommende måde.

"Jeg! Men, kære barn, det gør mig uendelig ondt, at mine ord skal gøre den virkning på Dem ... jeg mente kun, at De skulle lægge Dem efter tålmodighed – vente, se tiden an. Frem for alt, vogte Dem for febrilsk iver! Forhast Dem endelig ikke – De har tiden for Dem! Jeg kan meddele Dem, at man først i går har valgt den, der skal afgive rapport om Deres bog – så der sker intet i den første måned ... hold Dem i ro, henvend Dem ikke til nogen angående denne sag ... gør ingen opsigt ... bese i fred og

ro staden – det er den bedste, den eneste vej til at fremme Deres sag."

Og hermed tog han Pierres hånd i begge sine bløde, aristokratiske hænder:

"De kan vel nok forstå, at jeg har mine grunde til at tale sådan. Jeg ville selv have tilbudt Dem min tjeneste, selv have haft æren af at skaffe Dem foretræde hos den hellige fader. Men endnu vil jeg ikke skride ind her – jeg føler alt for vel, at øjeblikket ville være uheldigt ... senere hen ... forstår De ... senere hen, når andre forgæves har prøvet, skal jeg skaffe Dem en audiens ... det lover jeg Dem her aldeles bestemt. Men lad mig bede Dem om en ting nu straks. Undgå omhyggeligt at tale om "ny religion" – disse ord forekommer desværre i Deres bog, og i går aftes hørte jeg Dem selv gentage dem! Der kan ikke tænkes nogen ny religion, mit kære barn. Der er kun én evig, sand religion, uden indrømmelser, uden mulig forandring eller frafald – den apostolisk katolske religion! Stol heller ikke på Deres venner i Paris – ikke på kardinal Bergerot, hvis storslåede fromhed man her i Rom ikke forstår at værdsætte ... jeg forsikrer Dem, at jeg her taler som Deres sande ven ..."

Og da han så den unge præst næsten forvildet, knust, modløs, gav han sig atter til at opmuntre ham:

"Nå, nå – De må ikke tabe modet straks ... alt vil nok blive ordnet på bedste måde – både for kirken og for Dem. Men nu må De undskylde mig – jeg må gå ... får altså ikke i dag den glæde at se Hs. Eminence, for jeg kan ikke vente et minut længere!"

Fader Paparelli, som Pierre havde set liste om med stive øren, styrtede nu til og forsikrede, at der nu kun var to personer, som

skulle ind, men prælaten svarede i den venligste tone, at han ville komme igen en anden dag. Den sag, han skulle afhandle Hs. Eminence ... kunne godt tåle lidt opsættelse. Og med høflige hilsener til alle sider fjernede han sig.

Et øjeblik efter blev Narcisse indladt. Før han gik ind i tronsalen, trykkede han Pierres hånd:

"Altså er det en aftale. I morgen går jeg op og taler med min fætter, og så såre jeg får svar, skal De høre fra mig."

Klokken var nu over tolv. I forværelset ventede kun to gamle damer, der lod til at småsove. Ved det lille bord sad don Vigilio stadig og skrev små, fine bogstaver på store, gule ark. Nu og da løftede de sorte øjne sig fra papiret og strejfede rundt i salen, som om han i sin mistillid trængte til at se, om en eller anden fare nærmede sig.

Under den tunge tavshed, der herskede omkring Pierre, blev han endnu stående en kort stund uden at røre sig i den store vinduesfordybning. Ak, hvor hans stakkels begejstrede og kærlige sjæl dog led af denne ængstelse for det ukendte! Ved hans afrejse fra Paris forekom alt ham så klart, så let fatteligt! Han var genstand for en uretfærdig anklage og han begav sig på vej for at forsvare sig – han knælede for paven, der modtog ham med faderlig overbærenhed. Er den hellige fader da ikke selve religionen, forstanden, der fatter retfærdigheden, der bringer sandheden for en dag? Og er han ikke først og fremmest faderen, ihændehaveren af uendelig forladelse og guddommelig barmhjertighed, hvis favn er åben for alle kirkens børn, selv de brødefulde? Og burde hans dør ikke stå på vid gab for at de ydmygste af hans sønner kunne komme og klage deres nød, tilstå deres brøde, forklare deres handlinger,

læske deres tørst i den evige godheds kilde? Og næppe var han kommet hertil, før alle døre lukkedes, og han stod forladt mellem fjendtlige skabninger i en fremmed verden, hvor afgrunden åbnede sig ved hver en bevægelse, han gjorde. Fra alle sider lød det: pas på – vogt Dem! – Lå der da utallige snarer for hans fod, hvorhen han vendte sig? Var det noget så uhyre fordringsfuldt at ønske en audiens hos Hs. Hellighed? Behøvede himmel og jord derfor at sættes i bevægelse? Skulle der i den anledning vendes op og ned på alle Vatikanets interesser? Og hvad skulle de til, alle disse råd – al den talen frem og tilbage – der gjorde hans sag til genstand for tusinde planer og intriger. Ak, du gode Gud, hvor lidt dette dog lignede den modtagelse, han havde ventet! Hvor dette sted dog var forskelligt fra den fold, der åbner sig for hvert et ydmygt, forvildet får! –

Hvad der allermest ængstede Pierre, var fornemmelsen af, at hemmelige fjender bevægede sig og virkede i mørket! Det måtte jo være onde mennesker, som kunne mistænke Bergerot og kalde ham revolutionær, ja råde ham til ikke at nævne denne elskelige mands navn. Han så i tanken kardinal Boccaneras mine, da han omtalte sin embedsbroder.

Og nu monsignor Nani, der advarede ham imod at bruge ord som "ny religion!" Da var da klarere end dagen, at man dermed kun kunne mene katolicismens tilbagevenden til kristendommens oprindelige renhed. Var det den brøde, for hvilken han skulle stå Indexkongregationen til ansvar?

Han begyndte at ane, hvem de hemmelige angivere kunne være, og han blev bange, for han kunne mærke, at man stræbte efter at få hans værk ryddet af vejen, kvalt i fødslen. Alle hans omgivelser blev ham mistænkelige. Han ville samle sig, holde

sig i stilhed nogle dage, betragte og studere de "sorte" her i Rom – for han forstod, at dette var en verden, om hvilken han ikke havde nogen forestilling. Men oprørt i sin aposteltro lovede han sig selv højt og helligt ikke at give efter, ikke at forandre en linje, ikke en tøddel i sin bog. Den ville han stå ved uden at lade sig rokke – den var jo fra først til sidst et vidnesbyrd om hans tro, den udtrykte hans fulde, inderlige overbevisning. Selv om han blev fordømt af Indexkongregationen, ville han ikke underkaste sig, ikke tage et ord tilbage, udslette en side af det, han havde skrevet. Og skulle det blive nødvendigt, trådte han ud af kirken, ja, han ville gå lige til skisma og vedblivende forkynde den nye religion, skrive en ny bog om det virkelige Rom, som han nu begyndte at skimte.

Imidlertid standsede don Vigilios pen – og han så på Pierre med et så fast blik, at den unge præst troede det høfligt at nærme sig hans bord for at tage afsked med ham. Trods sin ængstelse kunne sekretæren ikke dy sig, men mumlede:

"De ved vel, at han ene og alene var her for at erkyndige sig om udfaldet af Deres samtale med Hs. Eminence?"

Monsignor Nanis navn udtaltes ikke mellem dem.

"Tror De virkelig?"

"Ja det er hævet over al tvivl! ... og hvis De vil lyde mit råd, er De fornuftig og gør straks godvilligt, hvad han ønsker – De bliver dog nødt til senere at give efter – enten De så vil eller ej!"

Disse ord satte kronen på værket og fyldte Pierres sind med uro, idet de samtidig vakte hans trods. Han gik sin vej med en harmfuld håndbevægelse. De skulle få at se, om han lystrede! Og de tre forværelser, som han nu atter gennemvandrede, forekom ham mørkere, tommere, mere øde end før. I det andet

hilste fader Paparelli på ham med et lille stumt nik. I det første sad den søvndrukne tjener. Det lod til, at han slet ikke så den unge præst.

Under tronhimlen spandt edderkopperne deres net mellem den røde hats silkekvaster. Var det monstro ikke bedre at slå hakken i disse hensmuldrende mure, så at solen kunne skinne i frihed og med sine stråler frugtbargøre den rensede jordbund?

4

Da Pierre den eftermiddag intet have at foretage sig, mente han, det var måske var bedst at benytte sine ledige timer og begynde sine vandringer i ro med et besøg, der lå ham på hjertet. Straks efter at hans bog var udkommet, havde han fra pavernes gamle by fået et brev, der i højeste grad havde vakt hans interesse og dybt rørt hans letbevægelige sind, et brev fra den gamle grev Orlando Prada, helten fra den italienske frihedskrig, der uden at kende ham skrev til ham under indtrykket af den første læsning, og det var fire sider fulde af en begejstret protest, en patriotisk trosbekendelse, der endnu hos oldingen glødede af ungdomsfriskhed. Orlando bebrejdede Pierre, at han i sit værk om det ny Rom glemte og overså det fri, genforenede Italien. Derefter fulgte en brevveksling, og skønt den unge præst ikke opgav sin drøm om neokatolicismen, der skulle frelse verden, kom han dog til på afstand at nære en inderlig hengivenhed for den mand, som kunne skrive sådanne breve, i hvilke der brændte den uendeligste kærlighed til friheden og fædrelandet.

Han havde meddelt greven sin rejseplan og lovet at besøge ham, så såre han kom til Rom. Men nu generedes han i høj grad af gæstevenskabet i Palazzo Boccanera.

Han syntes, det var vanskeligt efter Benedettas venlige modtagelse straks den første dag at aflægge visit hos faderen til den mand, med hvem hun førte skilsmisseproces, så meget mere som oldingen boede hos sønnen i et lille palæ, han havde ladet opføre i 20. September-gade.

Altså fandt Pierre det rigtigst først at meddele contessinaen sine betænkeligheder. Forresten vidste han fra vicomten, at hun bevarede en datterlig hengivenhed og en levende beundring for den gamle helt, og han havde efter frokosten knap fået berørt dette emne, før hun beroligede ham.

"Bedste fader Froment, gå dog endelig derhen ... De ved jo, at hele landet er stolt af gamle Orlando. De skal ikke undres over, at jeg kalder ham sådan, det er et navn, hele Italien af taknemlighed og kærlighed har givet ham. Jeg er vokset op i en kreds, hvor man hadede ham og betragtede ham som en af Helvedes udsendinge. Senere hen kom jeg til at kende ham og holde af ham, han er den elskeligste og retfærdigste mand i verden."

Et blidt smil svævede om hendes læber, mens tårerne steg hende op i øjnene, sagtens ved erindringen om det år, hun selv havde tilbragt under samme tag som Prada i denne forfærdelsens bolig, hvor hun kun havde fred i de rolige timer, hun kunne tilbringe sammen med den gamle svigerfader. Og så fortsatte hun med dæmpet, let skælvende stemme:

"Siden De vil besøge ham, så hils ham kærligst fra mig, sig ham, at jeg altid elsker ham og aldrig – uanset hvad der så hænder – vil glemme, hvad han har været for mig."

Mens Pierre sad i den vogn, der skulle køre ham til 20. September-gade, gennemgik han i tankerne den gamle Orlandos heltehistorie, som man havde fortalt ham og som rummede bedrifter, der i troskab, tapperhed, uegennyttighed mindede om svundne tiders.

Grev Orlando Prada, der stammede fra en adelig slægt fra Mailand, var allerede som ganske ung besjælet af et rasende

had til de fremmede magthavere, og knap femten år gammel, da han blev medlem af et hemmeligt selskab, en forgrening af de gamle *carbonari*. Harmen over det østrigske herredømme havde i mange år været stor, og nu var den steget, da man begyndte at tale om et befriet, selvstændigt Italien, der skulle træde frem som en værdig datter af verdens fordums herskere.

Ak ja, det var en vidunderlig, skøn, storslået drøm at frelse fædrelandet fra dets uværdige stilling, at samle den sønderlemmede jord, der nu var i hænderne på en flok små tyranner, og uafladeligt udsat for angreb af glubske naboer. Besejre de fremmede fjender, jage despoterne på flugt, vække folket af dets dvale og trællesøvn, proklamere Italiens frihed og enhed, det var den daværende ungdoms lidenskabeligt eftertragtede mål, der bragte Orlandos femtenårige hjerte til at svulme af begejstring. Han levede i en ædel harme, i stolt længsel efter at ofre fædrelandet sit blod, efter at dø for Italien, hvis sejren ikke blev hans lod, og landet fortsat skulle sukke i lænker.

I slægtens gamle bolig levede Orlando stille og ensomt, dirrende under åget, stadig indviklet i unyttige sammensværgelser. Han havde nylig giftet sig, var fem og tyve år, da han fik efterretning om Pius den 9.s flugt og revolutionen i Rom. Nu gav han slip på alt, hus, hjem, hustru for at ile til Rom, hvortil hans skæbne kaldte ham.

Det var første gang, han drog ud i kamp for friheden … det skulle ikke blive sidste gang. Han lærte Mazzini at kende, og denne mystiske forkæmper for en stor republik i Italien vakte en lang tid hans begejstring, da han selv drømte om indførelsen af denne regeringsform verden over. Han antog Mazzinis

valgsprog *Dio e Popolo* og deltog i den procession, der i stor pomp drog gennem det oprørte Rom. Tiden var fuld af vidtrækkende forhåbninger, trængte allerede den gang til en fornyelse af katolicismen i forventning om en Kristus, som skulle hævde menneskehedens sag og frelse verden på ny.

Men snart blev Orlando helt og holdent optaget af en mand, der fremstod som oldtidens krigshelte, af Garibaldi, hvis opgående sol overstrålede hele Italien, og under hvis fane han kun var en frihedens og enhedens forkæmper. Orlando elskede Garibaldi som en Gud, sloges som en helt ved hans side, var med at sejre over neapolitanerne ved Rieti, fulgte ham på hans tilbagetog, da han bragte undsætning til Venedig, og nødsagedes til at forlade Rom ved den franske general Oudenots ankomst. Dette tog til Venedig var som et eventyr, så fuldt af vanvittig tapperhed. Med en håndfuld mænd stod Garibaldi ud med tretten fiskerbåde for at befri Venedig fra østrigerne, der i måneder havde belejret byen, hvor en anden stor patriot Manin, en martyr, havde vakt befolkningens frihedsfølelse. Otte både blev ødelagt i en kamp til søs, helten måtte vende om. Midt i alle hans sorger døde også hans hustru Anita, og efter at Garibaldi havde lukket hendes øjne, tog han tilbage til Amerika, hvor han havde opholdt sig, indtil opstanden atter kaldte ham hjem. Ak! Denne Italiens jord, som i disse dage blev rystet af fædrelandskærligheds indre ild, hvor der i hver en by voksede mænd, hvis tro og tapperhed var rede til alt, hvor frihedskampen brød frem som vulkaner, og hvor man i uovervindelig kraft gik frem til sejr midt i nederlag og ruiner!

Orlando kom også hjem til sin unge hustru i Milano og levede i to år pint af længsel efter at se frihedens morgenrøde, der lod så længe vente på sig.

En stor lykke gjorde hans hjerte blødt. Hans søn blev født, men barnet kostede moderen livet, lykken vendte sig til sorg. Og så kunne han ikke mere udholde uvirksomheden i Milano, hvor han blev bevogtet af politiet. Den fremmede krigsmagt, der holdt byen besat, drev ham til raseri, han solgte alt, hvad han ejede, og trak sig tilbage til Torino, hvor han boede hos en tante, som opdrog hans søn Luigi.

Den store politiker, grev di Cavour, arbejdede allerede da for friheden og beredte Piemonte til at spille den afgørende rolle, skæbnen havde bestemt. På den tid modtog kong Vittorio Emanuele med smigrende ord de misfornøjede, der fra alle landets egne tyede til ham, også de, der var mistænkt for at være republikanere, selv om de var kompromitterede og på flugt efter folkerejsningen. Hos den snedige og kraftige slægt Savoia var enhedstanken med den piemontesiske konge som fælles overhoved gennem årelangt arbejde modnet i stilhed.

Orlando vidste godt, til hvis fane han nu svor, men han var endnu mere fædrelandsven end republikaner, havde mistet sin faste tro på et frit Italien under en liberal paves beskyttelse, som Mazzini en kort tid havde drømt om. Denne tanke var ganske sikkert uudførlig, og flere slægter ville den opsluge, inden den blev til virkelighed, hvis den skulle gennemføres med vold og magt. Orlando havde sat sig det mål at drage ind i Rom som sejrherre. Selv om frihedsdrømmen måtte opgives, ville han se sit fædreland samlet og uafhængigt, befriet for de fremmede, indtagende en værdig plads under solen. Derfor var det også i

glad forventning, at han i 1859 drog afsted, og hans begejstring var stor efter Magenta, da han med den franske hær holdt sit indtog i den stad, han for otte år siden havde måttet forlade som en fortvivlet, forvist mand.

Freden i Villafranca efter Solferino var en bitter skuffelse, Venetien fik de ikke, Venedigs lænker blev ikke løst, men Milano havde de dog erobret tilbage sammen med Toscana og hertugdømmerne Parma og Modena.

Stjernens midtpunkt formede sig, fædrelandet samlede sig om det sejrrige Piemonte.

Året efter udførte Orlando nye bedrifter. Garibaldi var kommet tilbage fra Amerika fulgt af de eventyrligste beretninger om heltegerninger, han havde udført på Uruguays pampas. Nu viste han sig i 1859 for de franske tropper i Como Bergamo, Brescia. Man hørte pludselig, at han var gået i land ved Marsala med kun 1000 mand, *de 1000 helte fra Marsala*, i hvis første række Orlando kæmpede. Efter tre dages modstand blev Palermo taget med storm.

Orlando var diktatorens yndling, han hjalp ham med at ordne regeringen, gik så med ham over strædet og var ved hans side, da han i triumf drog ind i Napoli, hvorfra kongen var flygtet

Hele Garibalditoget var én lang række af næsten utrolige bedrifter, det var et udbrud af det uundgåelige, og alle slags mærkelige historier blev fortalt om den heltemodige anfører: Garibaldi var usårlig, hans røde skjorte beskyttede ham bedre end det tykkeste harnisk, Garibaldi jog de fjendtlige hære på flugt som ærkeenglen blot ved at svinge sit flammende glavind.

Imidlertid slog piemonteserne general Lamoriciere og trængte ind i Kirkestaten efter sejren ved Castelfiardo. Og Orlando stod atter ved siden at diktatoren, da denne nedlagde sin myndighed og underskrev anneksionsdekretet, der forenede kongeriget Begge Sicilier med Italien, ligesom han deltog i den voldsomme erklæring: "Rom eller død!" og i det fortvivlede forsøg, der endte så tragisk ved Aspromonte. Den adsplittedes af de italienske tropper, Garibaldi blev såret, taget til fange og sendt til Caprera, hvor han sank ned til at blive fisker og dyrkede den stenede jord.

Orlando levede i Torino de seks efterfølgende forventningens år – blev i Torino, skønt Firenze blev valgt til hovedstad. Senatet havde udråbt Victor Emanuel til konge over Italien, og Italien var et samlet rige, kun Rom og Venedig manglede. De store kampes tid var nu forbi, eller sådan så det i hvert tilfælde ud, heltedigtet var sluttet. Et nederlag skulle forene Venedig med det øvrige Italien.

Orlando var med i det ulykkelige slag ved Custozza, hvor han blev såret to gange. Hårdest ramtes hans hjerte imidlertid ved tanken om, at Østrig skulle stå med sejrens palmer i hænderne. Men netop på dette tidspunkt tabte østrigerne slaget ved Sadowa, mistede Venedig, og fem måneder senere kunne intet hindre Orlando fra at være med i dogernes by, hvor Victor Emanuel under befolkningens heftige glædesråb holdt sit indtog. Altså var Rom nu det eneste, der manglede for at gøre sejren fuldstændig. Den mest brændende længsel drog hele Italien mod den gamle hovedstad – men man blev holdt tilbage af Frankrig, der havde svoret at støtte og hævde pavens magt.

For tredje gang drømte Garibaldi om heltebedrifter, han styrtede sig imod Rom alene og uden hjælp, støttet og drevet frem af sin ubetvingelige fædrelandskærlighed.

For tredje gang stred Orlando ved heltens side og så Garibaldis mod og afsindige tapperhed knuses ved Mentana af de pavelige zouaver, støttede af et lille, fransk korps. Såret, næsten døende vendte han tilbage til sit hjem i Torino. Oprørt, fortvivlet måtte han holde sig i ro, var nær ved at opgive ævred.

Men pludselig dundrede Sedans kanoner, Frankrig lå knust og blødende på valpladsen, vejen til Rom var ryddet, og Orlando, der denne gang stod ved de regulære tropper, tog med dem stilling i campagnen ved Rom "for at beskytte Hs. Hellighed og pavestolen", som det hed i det brev, Victor Emanuel sendte til Pius den 9.

Forresten blev det kun til en skinfægtning. General Kanzlers pavelige zouaver måtte trække sig tilbage, og Orlando var en af de første, der gennem brechen ved Porta Pia trængte ind i den hellige stad, ak, hvilken dag! Denne 20. september var skønnere end enhver anden dag i hans liv. Han var næsten vild at henrykkelse, da han stod ved sin tilværelses mål, så sin lykkedrøm blive til virkelighed, den drøm, for hvilken han havde kæmpet sig gennem så mange frygtelige farer og usigelige trængsler, for hvilken han havde ofret sin fred og sin ro, sin formue, sit legeme og sin sjæl.

Omsider var han da i Rom, og her levede han da ti lykkelige år i den stad, han tilbad, som var den en kvinde, til hvem han havde sat alt sit håb. Der ventede han at finde kernen af nationens livskraft, en vidunderlig genfødelse af oldtidens magt og hæder.

Den forhenværende republikaner, den gamle oprørskæmpe havde måttet tage imod en plads som senator, men skulle hans guddom, hans Garibaldi ikke stedes for kongen, skulle han ikke have sæde i folkerepræsentationen?

Den ubøjelige Mazzini var den eneste, der ikke ville se en konge styre det genforenede Italien. Desuden var der en anden grund, som påvirkede Orlando. Han tænkte på sin søns fremtid, på Luigi, der fyldte atten år dagen efter indtoget i Rom. Han selv kunne godt nøjes med smulerne af sin fordums rigdom, men for sønnen, som han elskede, var han fuld af ønsker og højtflyvende forhåbninger.

Han følte, at de store begivenheders tid, at krigsæraen var forbi, derfor mente han, Luigi skulle blive et nyttigt, et mægtigt medlem af samfundet, derfor havde han af kongen som belønning for lang, tro tjeneste modtaget en stilling, hvor han kunne hjælpe sønnen, passe på ham, støtte ham, retlede ham.

Desuden mente han, at han endnu havde gode kræfter, han kunne endnu yde tjenester i fredstider, som han havde været nyttig under erobringen. Han havde fået sin søn ind i finansministeriet, da den unge tidlig viste en usædvanlig forretningsdygtighed. Desuden havde Orlando en forudfølelse af, at kampen i den nærmeste fremtid ville komme til at stå på det finansielle og økonomiske område.

Og han levede videre i sine lyse drømme med fast tro på en vidunderlig fremtid. Fuld af glimrende forhåbninger om at se Rom tage til i folkemængde og udstrækning, og under hans forelskede øjne blive til verdens dronning som i fordums dage. Med et ramtes han som af lynet. En morgen, da han gik ned ad trappen, blev han slået med lamhed, begge ben blev tunge som

bly, han kunne ikke støtte på dem, ikke flytte en fod. Han måtte bæres op i sin lejlighed, og satte aldrig mere sine fødder på gadens brosten.

Nu var han seks og halvtredsindstyve år, i fjorten år havde han siddet i en lænestol, ubevægelig som en sten, han, der havde faret som en tordenkile henover alle Italiens slagmarker.

Det var et skrækkeligt slag for den livfulde, kraftige mand. Og allerværst var den omstændighed, at helten, mens han sad der lænket til sin sygestol, efterhånden så alle sine forhåbninger skuffes og lidt efter lidt overvældedes af en forfærdelig sørgmodighed, at en hemmelig skræk for fremtiden.

Nu så han omsider på forholdene med uhildet blik. Mens timerne langsomt gled hen i uvirksomhed, fik han en sørgelig klarhed over meget, som i stridens hede var undgået hans øje.

Italien, fædrelandet, som han ville se strålende i sejr og magt og enhed, gik sin undergang i møde, styrtede sig ubetænksomt i ruin og fallit.

Rom, den by, han altid havde betragtet som selvskrevet hovedstad, den by, hvis gamle hæder var nødvendig for fremtidsfolket, syntes uskikket til at spille en rolle som nutidshovedstad. Den viste sig træg og tung som en død, og dens århundreders vægt tyngede på den unge nations bryst.

Og foruden dette havde han sorg af sin Luigi, der ikke ville lytte til hans råd, men havde sluttet sig til den horde, der efter erobringen plyndrende kastede sig over Rom, og berigede sig med de skatte, der rummedes i den gamle stad, som faderen syntes at have erobret alene for at sønnen kunne slukke sin tørst efter bytte.

Forgæves modsatte Orlando sig, da Luigi ville forlade sin post i ministeriet og kaste sig ind i den spekulationshvirvel og det byggeraseri, der bragte udstrakte nye kvarterer til at vokse frem af jorden som ved et trylleslag.

Luigi brød sig ikke om faderens advarsler og den gamle mand elskede sin søn for højt til at kunne blive vred på ham – nu var han bragt til tavshed, og desuden var det jo heller ikke så let at sige noget, når de dristigste, mest vanvittige planer kronedes med held, når Villa Montefiori forvandledes til en hel by, når andre ruineredes, mens Luigi tjente millioner.

Og i sin fortvivlelse sad helten i det lille palæ, Luigi Prada havde ladet opføre i 20. September-gade, fængslet til sin sygestol i et lille, tarveligt kammer. Han ville ikke høre tale om at dele sønnens pragt og luksus, levede som i et kloster, betjent af et gammelt tyende, og nøjedes med den beskedne livrente, der var tilstrækkelig til hans fornødenheder.

Da Pierre nåede den nye gade, som var anlagt på siden og over toppen af Quirinalet, blev han straks forundret over de store, klodsede bygninger, der røbede romernes nedarvede smag for det storslåede.

I det mørkegule, rødlige eftermiddagslys bredte gaden sig med sine lange rækker af hvide facader som en kolossal forjættelse om fremtidsstorhed. Dette indtryk blev især mægtigt foran Finansministeriet, et kæmpemæssigt bygningskompleks, en kyklopisk firkant, hvor søjler, altaner, frontispicer og billedhuggerarbejder hobede sig op på en måde, der røbede en slags byggegalskab. Lidt højere oppe, på den anden side af gaden, når man var kommet forbi Villa Bonaparte, lå grev Pradas bolig.

Pierre betalte kusken og blev så et øjeblik rådvild stående. Porten var åben, han gik ind i forhallen, men opdagede hverken portner eller tjener. Han besluttede sig da til at gå op på første sal ad en prægtig marmortrappe, der i formindsket stil mindede om Palazzo Boccanera. Overalt mødte hans øje samme nøgne kulde, en smule dæmpet af et rødt tæppe og røde draperier, der skarpt fremhævedes af de skinnende, hvide mures store flader.

På første sal befandt modtagelsesværelserne sig. Gennem en dør, der stod på klem, så han ind gennem to sale, der lå i flugt med hinanden. De var rigt og moderne udstyret med en masse draperier af fløjl og silke, forgyldte møbler og høje spejle, hvorfra al denne pragt strålede tilbage.

Men stadig var der ingen mennesker, ikke en sjæl i det forladte palads, hvor man havde følelsen af, at der manglede en ordnende, kvindelig hånd. Han var lige ved at gå ned igen for at ringe, da der endelig kom en tjener.

"Er Prada til stede?"

Tjeneren betragtede i tavshed den lille præst. Endelig spurgte han:

"Faderen eller sønnen?"

"Faderen, grev Orlando Prada."

"Meget vel. På tredje sal."

Han tillod sig til at tilføje en forklaring:

"Den lille dør til højre på trappegangen, men bank stærkt på, ellers bliver der ikke lukket op."

Pierre var virkelig nødt til at banke to gange. En gammel, lille, vindtør mand med militær holdning lukkede op. Det var en af grevens fordums soldater, der var forblevet i hans tjeneste.

Han undskyldte sig med at sige, at han var i færd med at bringe sin herres ben i lave.

Han gik straks ind og meldte Pierre, der efter at være kommet gennem et mørkt venteværelse trådte ind i et temmelig lille kammer, bart og hvidmalet og betrukket med simpelt, lyst, blomstret tapet. Bag et skærmbræt stod en jernfeltseng, et tarveligt soldaterleje, og ellers ikke andre møbler end den lænestol, hvori den syge tilbragte dagene, et sort træbord med aviser og bøger og to gammeldags rørstole, hvorpå de besøgende kunne sidde. Gennem vinduet, der var stort os uden gardiner havde man den mest henrivende udsigt over Rom.

Pierre glemte hurtigt værelset, hvori han var, og havde kun øje for den gamle Orlando, der gjorde et mægtigt indtryk på ham. Det var en gammel løve, hvid, men endnu prægtig, stærk og stor. En skov af tykt hår omgav det mægtige hoved, munden var svær, næsen kraftig og øjnene store og skinnende. Et hvidt skæg, langt som en guds, bølgede ned over hans bryst. Man anede, at der bag denne maske havde raset voldsomme lidenskaber, men de havde alle, såvel kødelige som åndelige, givet sig luft i fædrelandskærlighed, i dumdristig tapperhed og en ubegrænset kærlighed til uafhængighed. Den gamle helt, hvis overkrop endnu var rank og kraftig, sad lamslået, lænket til sin lænestol. Hans ben var døde, indsvøbt og skjult under et sort tæppe, kun armene og hænderne levede, og ansigtet lyste endnu af kraft og forstand.

Orlando vendte sig til tjeneren og sagde:

"Batiste, du kan gå. Kom igen om to timer."

Idet han derpå så Pierre ind i øjnene, sagde han med en stemme, der endnu trods de halvfjerdsindstyve år var

klangfuld:

"Nå, det er altså Dem, min kære hr. Froment. Nu kan vi tale sammen i ro og mag ... tag den stol der og sæt Dem lige foran mig."

Men han havde lagt mærke til det forbavsede blik, som præsten havde kastet i det nøgne værelse, cg tilføjede:

"De undskylder, at jeg har modtaget Dem i min celle. Ja, jeg lever her som en munk, som en gammel afskediget soldat udenfor livet ... Min søn vil endelig have, at jeg skal tage et af de smukke værelser neden under, men hvorfor skulle jeg gøre det? Jeg har ingen lyst til det, jeg holder ikke videre af edderdunssenge. Mine gamle knogler er vant til den hårde jord ... Og så har jeg desuden herfra en dejlig udsigt. Jeg kan se ud over hele Rom nu, da jeg ikke mere kan gå omkring i staden."

Med en bevægelse henimod vinduet skjulte han sin forlegenhed og en let rørelse. Således var det, hver gang han undskyldte sin søn, uden at ville sige den sande grund: hans samvittighedsfulde hæderlighed, der fik ham til at føre denne fattigmands tilværelse.

"Men jeg synes, her udmærket," udbrød Pierre for at fornøje ham. "Det glæder mig endelig at træffe Dem og at kunne trykke den tapre hånd, der har udført så store gerninger."

Orlando gjorde igen en bevægelse som for at udslette fortiden.

"Ak – det er der for længst groet mos på, det er forbi ... lad os hellere tale om Dem selv, kære hr. Froment. De med Deres ungdom er nutiden, og Deres bog er fremtiden ... ak, den bog! Deres *Ny Rom*. De kan ikke tænke Dem, hvor forbitret jeg var på Dem i begyndelsen."

Han gav sig til at le og tog bogen, der lå på bordet ved hans side, og idet han med sin store, kraftige hånd slog på bindet af den, fortsatte han:

"Nej, De kan ingen idé gøre Dem om, hvor det kriblede i mig af modsigelseslyst, da jeg læste den … paven og paven og stadigvæk paven! Det ny Rom for paven og ved paven! Det kommende sejrrige Rom takket være paven og behersket af paven … og vi andre da? Italien? og alle de millioner, som vi har anvendt for at gøre Rom til en stor hovedstad … å – man må være franskmand og oven i købet pariser for at kunne skrive en sådan bog … men, kære ven, De bør vide, at Rom er blevet kongeriget Italiens hovedstad, at der er en kong Humberto, at der er italienere, et helt folk, som De må tage med i betragtning, og som skal vide at bevare det strålende og genfødte Rom for sig selv."

Denne ungdommelige begejstring fik nu Pierre til at smile.

"Ja – det har De allerede skrevet til mig. Men det vedkommer jo ikke mit standpunkt. Italienerne er jo kun en nation, kun en del af menneskeheden, og jeg vil enighed og broderskab mellem alle nationer, almindelig fred i en troende og lykkelig menneskehed. Regeringsformen er ganske ligegyldig, monarki eller republik! Begrebet fædreland forsvinder, så snart der kun findes et frit folk, levende i retfærdighed og sandhed."

Af dette lidenskabelige udbrud havde kun det ene ord *republik* fæstet sig i Orlandos opfattelse.

"Republikken!" sagde han sagte og tankefuld. "Jeg har i min ungdom ønsket den af mit hele sjæl. Jeg har kæmpet for den med Mazzini, der var en helgen og en troende, men han knustes mod absolutismen. Senere … hvad skulle vi gøre? Vi

måtte bøje os for nødvendigheden. De mest yderliggående måtte falde til føje ... og ville republikken nu frelse os? I alle tilfælde ville der ikke være megen forskel på den og vort parlamentariske kongedømme, se blot til Frankrig. Hvorfor skulle vi da vove en revolution, som kunne lægge magten i hænderne på de rødeste republikanere og anarkister. Det frygter vi alle, og det er det, der forklarer vor underkastelse ... jeg ved meget vel, at der er dem, der ser frelsen i et republikansk statsforbund, hvori alle de gamle småstater skulle indlemmes som ligeså mange republikker under pavens beskyttelse. Vatikanet ville måske have megen fordel af det. Man kan vel ikke sige, at det arbejder på det; det imødeser en sådan mulighed uden misnøje. Men det er kun en drøm, en drøm."

Han blev igen munter og let ironisk, idet han fortsatte:

"Men hvad tror De nu, det er, som har tiltalt mig i Deres bog? for trods min uenighed med Dem har jeg læst den to gange ... det er, at Mazzini næsten kunne have skrevet den. Ja, jeg har genfundet hele min ungdom i den, mine fem og tyve års højtflyvende forhåbninger, Kristi religion, bilæggelsen af al strid i verden ved evangeliet ... længe før Dem drømte Mazzini om katolicismens fornyelse. Han ville udskyde dogme og disciplin og kun beholde sædelæren. Og det var det ny Rom, folkets Rom, han ville gøre til sæde for den almindelige kirke, hvori alle fortidens religioner skulle samles. Det evige Rom, den udvalgte by, moderen og dronningen, hvis herredømme skulle genfødes til menneskenes uendelige lykke ... er det ikke mærkeligt, at den nuværende nykatolicisme, de vågnende ideer, om fællesskab og den kristelige barmhjertighed, om hvilken der

nu tales så meget, kun er en tilbagevenden til ideerne fra 1848? Ak – jeg har set det alt sammen, jeg har troet og kæmpet og har erfaret, ud i hvilket uføre alle disse luftkasteller har ført os. De vil kunne forstå, at jeg nu ikke rigtigt kan tro på det."

Da Pierre, der også var blevet varm, ville til at svare, standsede han ham og sagde:

"Nu, lad mig tale ud … jeg vil kun, at De skal blive overbevist om den bydende nødvendighed, det var for os at tage Rom og gøre det til Italiens hovedstad. Uden Rom kunne det ny Italien ikke eksistere. Rom er mindernes by og i dets støv hviler den magt, for hvis genfødelse vi kæmper. Rom giver sin behersker styrke, skønhed og arveret. Rom ligger midt i landet og burde være dets hjerte og dets midtpunkt, hvis man kunne få byen rokket af dens lange søvn mellem ruinerne … ak … dette var vort håb midt i vore sejre og nederlag og gennem lange års nagende længsel. Jeg har elsket Rom så højt, at jeg ikke brød mig om kvinder … og da vi omsider erobrede Rom, ville vi i vor vanvittige glæde have, at alt skulle være pragtfuldt og storslået som i Europas andre store hovedstæder. Berlin, Paris, London … se på Rom, det er endnu min eneste kærlighed, min eneste trøst nu, da jeg er død og ikke har andet levende end mine øjne."

Han pegede atter på vinduet. Under den klare himmel lå Rom udstrakt, oplyst og forgyldt af den dalende sol. Langt borte i synskredsen dannede Janiculum et bælte af gennemsigtigt smaragdgrøn farve, mens St. Peters kuppel lå i blegblå, safir belysning. Den lave by, den røde bydel, der var som brændt at århundreders hede somre, lå hen i et blidt, behageligt lys med sit virvar af tage og tårne, kampaniler og kupler. Men i forgrunden under vinduet lå den ny by, som man i 25 år havde

bygget på, og over hvilken hverken historien eller solen endnu havde kastet nogen purpurkappe. Især gjorde taget af det kolossale finansministerium et fortvivlende indtryk, stort, farveløst og stygt. Det var på disse sørgelige nybygninger, at den gamle soldats øjne til sidst hvilede.

Ingen sagde noget. Pierre følte, at der svævede som et pust af en dulgt sorg i luften og ventede høfligt på, hvad der ville komme.

"Jeg beder Dem undskylde," sagde Orlando endelig, "at jeg før tog ordet fra Dem. Men det forekommer mig, at vi ikke kan tale om Deres bog på en nyttig måde, før De har set og studeret Rom med nøjagtighed. Var det ikke i går, De kom hertil? Gå nu rundt i byen, se Dem om, spørg Dem for, og jeg tror, at mange af Deres forestillinger vil forandre sig. Jeg venter især med længsel at høre, hvad De vil sige om Vatikanet, siden De kun er kommet hertil for at hilse på paven og forsvare Deres bog mod Kongregationen. Hvorfor skulle vi diskutere den i dag, når selve begivenhederne langt lettere vil få Dem på andre tanker end jeg selv med den største veltalenhed … men jeg stoler på, at De kommer igen. Vi vil da have meget at tale om, og muligvis kan vi blive enige."

"De er meget elskværdig imod mig," sagde Pierre. "Jeg kommer ganske sikkert igen. I dag er jeg gået herhen, dels for Dem, fordi De har været så god at læse min bog, og dels for i Dem at bevidne Italiens hædersmænd min højagtelse."

Orlando hørte ikke, hensunket i tanker betragtede han Rom. Han ville ikke tale mere om det, men uvilkårlig gav han efter for sin uro og fortsatte med sagte stemme, som om han talte med sin samvittighed: "Vi er uden tvivl gået for hastigt til værks.

Mange udgifter er uundgåeligt nødvendige f. eks. vejene, havnene, jernbanerne; forsvarsvæsnet måtte også bringes i orden, og der var intet at sige til de store udgifter i begyndelsen … men senere har det militære budget knust os, forventningerne om en krig, som ikke kom, har ødelagt os. Ak, jeg har altid været en ven af Frankrig, og jeg bebrejder det kun ikke at have forstået vor stilling, som var en fuldgyldig undskyldning for alliancen med Tyskland … og den milliard, der er blevet opslugt i Rom! Her er det især, vi har båret os uforstandigt ad, at vi har fejlet af begejstring og af hovmod. I mine ensomme gammelmandsbetragtninger har jeg haft forudfølelsen af den frygtelige afgrund – pengekrise og underbalance – hvori nationen ville opsluges. Jeg har ofte nok talt om det til min søn og til alle dem, som kom mig nær, men hvad hjalp det? De ville ikke høre på mig, de købte og solgte og byggede … børsspekulationer! luftkasteller! … De skal nok få det at se. Ulykken er, at vi ikke her som hjemme hos Dem har støtte i en stor landbefolkning, der sidder inde med en reserve af penge og mennesker, som altid er rede til at udfylde de huller, katastroferne uddyber. Hos os har landbefolkningen endnu ingen spændstighed, ingen social blodfornyelse, den er fattig, har ingen strømpeskafter med penge. Man må indrømme, det er en frygtelig elendighed. De, som har penge, foretrækker at leve småt i byerne frem for at vove dem i landlige eller industrielle foretagender. Det tager tid at få fabriksvirksomhed i gang, jorden dyrkes endnu næsten overalt på samme barbariske måde som for to tusinde år siden … og se nu Rom, som Italien har gjort til sin hovedstad: Rom, som stadig endnu kun er et strålende minde om århundreders hæder; andet er

Rom ikke med den paveligsindede og vanslægtede befolkning, der er lige så stolt som doven ... jeg har elsket Rom for højt, jeg elsker det stadig for meget til at beklage, at jeg lever her. Men du gode Gud! med hvilket vanvid har Rom ikke slået os, og hvor mange millioner har Rom ikke kostet os, og nu knuses vi under den overvældende byrde. Se en gang!"

Og han pegede på finansministeriets flade tag, der som en nøgen steppe bredte sig og varslede om den truende bankerot. Han fik tårer i øjnene, han var storslået, som han sad der med sit fejlslagne håb og sin smertelige skuffelse. Dette vældige, hvide løvehoved i det nøgne, fattige værelse lignede en protest mod kvarterets monumentale rigdom. Det var altså resultatet af erobringen, og han selv var lamslået, ude af stand til på ny at give sit blod og sine tanker.

"Ja," udbrød han, "man ville jo give alt, hoved og hjerte, hele sin tilværelse, så længe det drejede sig om at gøre fædrelandet enigt og uafhængigt, men nu, da fædrelandet er skabt, prøv nu på at vække nogen begejstring for at bringe finanserne på fode. Det er intet højt mål. Og imidlertid dør de gamle bort, og i den yngre slægt fremstår der ikke en ny mand."

Pludselig standsede han, og idet han smilede, lidt forlegen, tilføjede han:

"Undskyld, jeg har nu igen ladet mig rive hen ... jeg er uforbederlig. Lad os være enige om, at dette emne bør hvile, og når De har set alt, kommer De igen."

Han fortsatte derpå samtalen i en let og fornøjelig tone, og Pierre kunne mærke, han fortrød, at han havde sagt så meget. Han rådede Pierre til at blive længe i Rom, ikke at dømme for hurtigt, men bevare overbevisningen om, at Italien i sit hjerte

stadig elskede Frankrig, og at dette også ville vedblive at elske Italien. Han udtalte sin oprigtige sorg ved tanken om, at forholdet mellem de to nationer var forandret.

Ligesom den foregående aften i Palazzo Boccanera, følte Pierre, at man atter prøvede at tvinge ham til beundring for Italien. Rom syntes ham at ligne en kvinde, der mærker, at hun ikke længere tager sig ud og derfor bliver pirrelig og tvivlende overfor sig selv, men alligevel bestræber sig for at vinde deres kærlighed, der kommer og besøger hende.

Da Orlando fik at vide, at Pierre boede i Palazzo Boccanera, blev han igen ivrig og gjorde en misfornøjet håndbevægelse, men i det samme blev der banket på døren. Alt imens han råbte: "Kom ind," sagde han:

"Nej – De må ikke gå, jeg må først have at vide ..."

Det var en dame på en fyrretyve år, der kom ind. Hun var lille og fyldig med små, smilende ansigtstræk, der druknede i fedt. Hun var blond med klare øjne og bar en elegant og grålig, resedafarvet dragt. Hun gjorde et behageligt og ganske forstandigt indtryk.

"Ak! Er det dig, Stefana," sagde den gamle.

"Ja, onkel, jeg kom netop forbi og ville se, hvordan du havde det," svarede hun og kyssede ham.

Det var fru Sacco, en niece af Prada. Hun var født i Napoli, hvor hendes moder, der hørte hjemme i Milano, havde giftet sig med en bankier Pagani, der senere var gået fallit. Stefana havde så ægtet Sacco, der den gang var en underordnet postembedsmand. Sacco ville igen bringe sin svigerfaders hus på fode og indlod sig i flere forfærdelige foretagender, indviklede og mistænkelige, men havde til sidst det uventede

held at blive valgt til deputeret. Da de kom til Rom, måtte hans kone hjælpe ham i hans grænseløse ærgerrighed, pynte "salon", og selv om hun her endnu var lidt kejtet, ydede hun ham dog værdifulde tjenester.

Hun var en god økonom, meget fornuftig, og styrede hans hus som en fortræffelig husmoder, hun havde nemlig arvet efter sin moder alle de solide, norditalienske egenskaber, som gjorde underværker ved siden af den urolige og voldsomme mand, der glødede af Syditaliens lidenskabelighed og umættelighed.

Skønt gamle Orlando foragtede Sacco, bevarede han sin godhed for niecen, hos hvem han genfandt sin slægts anlæg og tilbøjeligheder.

Han takkede hende og gav sig så pludselig til at tale om nyheden i morgenbladene, da han nok tænkte sig, at Sacco havde sendt sin kone ud for at høre hans mening.

"Nå, hvad er der med ministeriet?"

Hun havde sat sig ned, lod til ikke at have travlt og kiggede i bladene, som lå på bordet.

"Å, der er intet afgjort endnu. Aviserne har snakket alt for hurtigt. Sacco blev kaldt op til konseilpræsidenten og de talte så sammen. Men han er meget tvivlrådig, da han er bange for ikke at passe til landbrugsministeriet. Det var en anden sag, hvis det var finanserne ... Desuden ville han ikke tage nogen bestemmelse uden at spørge Dem til råds. Hvad mener De om det, kære onkel?"

Med en kraftig håndbevægelse afbrød han hende:

"Nej! Nej! Jeg vil ikke blande mig i det."

Det var for ham en skændsel, ligesom begyndelsen til enden. Saccos hurtige opkomst, eventyreren og spekulanten, som altid

havde fisket i rørte vande. Vel var han utrøstelig over sin søn Luigi, men når man tænkte på, at Luigi med sin store begavelse og sine udmærkede evner ingenting var, mens Sacco, dette urolige hoved, denne aldrig mætte levemand først havde listet sig ind i den lovgivende forsamling og nu var på nippet til at få fingre i en portefølje! En lille brun, mager mand med store runde øjne, tykke kinder og fremspringende hage, altid hoppende og springende med en forbavsende veltalenhed, hvis hele styrke lå i stemmen, der var beundringsværdig stærk og dog blid, og samtidig indsmigrende og benyttende sig af alt, en forfører og en hersker.

"Forstår du, Stefana, sig til din mand, at det eneste råd, jeg kan give ham, er at vende tilbage til sin underordnede plads ved postvæsnet. Der kan han måske gøre nytte."

Det, der især krænkede den gamle soldat og bragte ham til fortvivlelse, var, at mennesker som Sacco lig røvere kom til Rom, dette Rom, hvis erobring har kostet så mange store og ædle anstrengelser. Og så kom turen til Sacco, han tog byen fra dem, der havde vundet den for så høj en pris, tog den for at fryde sig ved det og mætte sin stærke kærlighed til magten. Under et velvilligt ydre skjulte han sin faste beslutning om at ville opsluge det hele. Efter sejren, omkring det endnu varme bytte, ville ulvene samles.

Det var norden, der havde lavet Italien, og syden kom til ved byttets fordeling, kastede sig over det og levede af det som af en stjålet prise. Og på bunden af den lamslåede krigers vrede fandt man især dette: den stadigt tiltagende rivalitet mellem norden og syden, norden arbejdsom og sparsommelig, anlagt for politik og lærdom og med forståelse af nutidens ideer, mens

syden var uvidende og lad, helt optaget af den øjeblikkelige livsglæde, handlende som et barn efter øjeblikkets indskydelser i det tomme bulder af smukt klingende fraser.

Stefana smilede velvilligt og betragtede Pierre, som havde stillet sig hen ved vinduet.

"Ja, onkel! De siger det nok, men De holder alligevel meget af os, og De har givet mig mere end et godt råd, som jeg er Dem taknemlig for ... for eksempel med Attilio ..."

Hun talte om sin søn løjtnanten og hans elskovsaffære med Celia, den lille fyrstinde Buongiovanni, en sag, som blev drøftet i alle kredse, både hos de sorte og de hvide.

"Attilio, det er en anden sag," råbte Orlando, "han er af mit blod ligesom du selv, og det er forunderligt, hvor jeg genfinder mig selv i den fyr. Ja, han er ganske som jeg, da jeg var i hans alder, smuk, modig og begejstret! ... du mærker, jeg siger mig selv komplimenter, men alvorlig talt, Attilio gør mig varm om hjertet, han gengiver mig håbet, fordi han er fremtiden ... nå, det var hans affære?"

"Ja, onkel, det volder os bekymringer. Jeg har tidligere talt til Dem om det, og da trak De på skuldrene og sagde, at i den slags spørgsmål havde forældrene intet andet at gøre end at lade de elskende selv bringe alt i orden, men vi holder ikke af, at folk alle vegne fortæller, det er os, der tilskynder vor søn til at bortføre den lille fyrstinde, for at han kan få både pengene og rangen."

Orlando morede sig øjensynlig.

"Det var også en betænkelighed. Det er din mand, som har lagt dig den i munden lige over for mig. Jeg ved nok, at han gerne vil lade fintfølende ved denne lejlighed, men jeg siger dig

endnu engang, at jeg anser mig for lige så hæderlig som han, og hvis jeg havde en søn som din, så åben, så god og så ungdommelig forelsket, så ville jeg lade ham gifte sig med hvem han ville og hvordan han ville. Buongiovannierne måtte ved Gud trods alt det adelskab og penge, som de har, endnu føle sig højlig beæret ved at have til svigersøn sådan en smuk fyr af ædel tænkemåde."

På ny antog Stefana sit tilfredse, velvillige udseende, uden tvivl var hun kommet for at vinde bifald.

Hun rejste sig og tog afsked, idet hun med ømhed omfavnede den gamle mand ligesom da hun kom. Hun gjorde ham komplimenter for hans gode udseende, syntes, han var meget smuk, og fik ham til at le ved at nævne en dame, som endnu var indtaget i ham. Efter at hun dernæst havde besvaret den unge præsts tavse hilsen med en let bøjning, gik hun ud med sin beskedne og fornuftige mine og holdning.

Et øjeblik sank Orlando han i tavshed med øjnene vendte mod døren, grebet af sorg og uden tvivl tænkende på denne sjofle og besværlige nutid, der var så forskellig fra den hæderfulde fortid.

Pludselig henvendte han sig til Pierre, som stadig ventede.

"Nå, så De har altså slået Dem ned i Palazzo Boccanera? Hvor vi også har ulykke med den familie!"

Men da præsten havde gentaget sin samtale med Benedetta for ham og anført hendes udtalelse om, at hun stadig holdt af ham og aldrig, hvad der så skete, ville glemme hans godhed, blev han rørt, og hans stemme skælvede.

"Ja, hun er en god sjæl, hun er ikke ond, men hvad! Hun holdt ikke af Luigi, som måske også nok var en smule voldsom ...

disse sager er ikke mere en hemmelighed, og jeg taler frit til Dem om dem, eftersom alle mennesker til min store sorg er bekendt med dem."

Orlando hengav sig til sine erindringer og fortalte om sin store glæde før brylluppet ved at tænke på den vidunderlige kvinde, som skulle blive hans datter og skabe ungdom og ynde omkring hans sygestol. Han havde altid haft denne tilbøjelighed for skønheden, en lidenskabelig elskers tilbøjelighed, hvis eneste kærlighed ville have været kvinden, hvis fædrelandet ikke havde taget det bedste af ham.

Og Benedetta tilbad ham virkelig også, ærede ham og kom hvert øjeblik for at sidde i timevis hos ham og fyldte så hans lille, fattige værelse med glansen af den guddommelige ynde, hun bragte med sig. Han levede op ved hendes friske åndepust, i den rene, kvindelige duft og ømhed, hvormed hun omgav ham og stadig puslede om ham.

Men hvilket forfærdeligt drama opførtes så ikke pludseligt, og hvor havde hans hjerte blødt ved ikke at kunne forsone ægtefællerne. Han kunne ikke bebrejde sin søn, at han ville være den foretrukne, den elskede mand. Efter denne ulykkelige begyndelse, efter dette sammenstød mellem to væsener, som stod fast hver på sin ret, havde han håbet at kunne føre Benedetta tilbage og kaste hende i Luigis arme, men da hun under tårer havde gjort ham til sin fortrolige, tilstået ham sin tidligere kærlighed til Dario og fortalt ham om den modbydelighed, hun havde følt overfor andre mænd, så begreb han, at hun aldrig ville give efter.

Et helt år var gået, og han havde levet et helt år plantet i sin stol med dette gribende drama, som opførtes under ham i de

pragtfulde sale, hvorfra ikke en gang en lyd nåede til hans øre. Hvor mange gange havde han ikke forsøgt at lytte i sin frygt for skænderier, fortvivlet over ikke længere at kunne gøre sig nyttig og skabe lykke, han fik intet at vide af sin søn, som stadig var tavs, og han hørte kun en gang imellem enkeltheder af Benedetta, når hendes sindsbevægelse gjorde hendes sindsbevægelse gjorde hende våbenløs.

Dette ægteskab, hvori han et øjeblik havde set den ønskede forbindelse mellem det gamle og det ny Rom, dette ægteskab, som aldrig var blevet fuldbyrdet, bragte ham til fortvivlelse som enden på alle hans forhåbninger, den viste ødelæggelsen af den drøm, som havde fyldt hans liv. Til sidst endte han med at ønske skilsmissen, i den grad utålelig blev hans lidelser ved denne sagernes stilling.

"Ak, min ven! Jeg har aldrig før så godt kunnet forstå det skæbnesvangre ved visse sjæles uoverensstemmelse, hvordan man med det bedste hjerte og den klareste forstand både kan volde sin egen og andres ulykke."

Døren gik op igen og grev Prada trådte ind uden at banke på, efter en hastig hilsen til den besøgende, som havde rejst sig op, greb han med forsigtighed sin faders hænder, som om han var bange for, at de enten var for varme eller for kolde.

"Jeg kommer i dette øjeblik fra Frascati, hvor jeg har måttet overnatte, i den grad plager disse afbrudte byggeforetagender mig. Man fortæller mig, at du har tilbragt en dårlig nat?"

"Nej, aldeles ikke."

"Nå, du vil ikke sige mig det ... hvorfor har du sat dig i hovedet at ville leve her uden bekvemmeligheder? Det kan ikke

længere gå i din alder. Du ville gøre mig en stor glæde ved at tage et mere bekvemt værelse, hvor du kunne sove bedre."

"Å nej! Jeg ved godt, du holder af mig Luigi, men jeg beder dig, lad mig handle efter mit eget, gamle hoved. Det er den eneste måde, hvorpå jeg kan være lykkelig."

Pierre blev slået over den glødende lidenskab, som flammede op i de to mænds blikke, mens de så hinanden ind i øjnene. Det forekom ham overordentlig rørende at se denne store ømhed midt i de mange modstridende tanker og handlinger, de mange åndelige brud, som adskilte dem.

Han morede sig med at sammenligne dem. Grev Prada, som var mindre og mere undersætsig havde ganske vist det samme energisk og stærke hoved med stridt, sort hår, de samme ærlige, lidt hårde øjne i et lystfarvet ansigt, overskåret af et tæt overskæg. Men munden var forskellig, en mund med en tandbesætning som en ulv, sanselig og glubsk, et rovdyrs mund, skabt til aftenen efter slaget, når det ikke drejer sig om andet end at bide til døde, hvad de andre har erobret. Når man så de sorte, ærlige øjne, plejede folk at sige: "Ja, men vi holder ikke af den mund." Benene var kraftige, hænderne fyldige og vel store, men meget smukt formede.

Pierre blev forbavset over at finde ham sådan, som han havde ventet. Han kendte tilstrækkeligt nøje hans historie til at kunne forestille sig ham som heltens søn, ødelagt af sejren og fortærende af alle livsens kræfter den høst, som faderens berømmelige kårde har mejet. Han studerede navnlig den måde, hvorpå faderens dyder var gået ud af den lige linje og hos sønnen var blevet omdannet til laster. De ædleste egenskaber udartet, den heltemodige og selviske virkelyst bliver til

utæmmelig tørst efter nydelser, krigeren forvandles til marodør, når de store, begejstrede følelser er uddøde, kampen ophørt og man hviler ud, plyndrende og ødelæggende i det opdyngede bytte. Og helten, den lamslåede fader, så sønnen vanarte og blive til spekulant, stoppet med millioner.

Orlando forestillede Pierre for den unge greve.

"Fader Pierre Froment, som jeg har talt til dig om, forfatteren af den bog, jeg har ladet dig læse."

Prada optrådte meget elskværdigt, talte straks om Rom med megen forståelse som en mand, der ville lave den om til en stor nutids hovedstad. Han havde set Paris omdannes under det andet kejserdømme, han havde set Berlin forstørret og forskønnet efter tyskernes sejre, og han mente, at hvis Rom ikke fulgte med i bevægelsen, blev en by som passede for et stort folk, truedes den af undergang. Enten et sammenfaldende museum eller en genoprejst stad!

Pierre, som var meget overrasket og næsten ganske af hans mening, lyttede til denne dygtige mand, hvis klare og faste ånd bedårede ham. Han kendte den behændighed, hvormed han havde manøvreret i affæren med Villa Montefiori, idet han berigede sig, mens så mange andre blev ødelagt. Uden tvivl havde han forudset katastrofen i det øjeblik, da hele folket blev grebet af spekulationsfeberen.

Alligevel opdagede han i dette viljestærke ansigt tegn på overanstrengelse, rynker før tiden og slappe læber som om manden var træt af denne stadige kamp mellem de sammenstyrtende nabohuse, der undergravede jorden og truede med at rive med sig i faldet de sikrest anbragte formuer.

Man fortalte, at Prada i den sidste tid havde haft bekymringer, og da intet mere var sikkert, kunne alt blive tilintetgjort midt i denne finansielle krise, som blev alvorligere dag for dag.

Hos denne kraftige Norditaliens søn sås en slags svækkelse, en langsom opløsning under Roms blødgørende og fordærvelige indflydelse.

Heraf kom Orlandos store og tavse sorg, ved at se dette hurtige forfald af hans egen erobrende slægt, mens syditalieneren Sacco var hjemme her, var skabt for denne vellystige luft, var skabt for disse oldtidsstøvede byer, som brændtes af solen, og han foldede sig ud ligesom en anden vækst i denne jord, der var mættet af alle historiens forbrydelser, og bemægtigede sig lidt efter lidt det hele, både rigdom og magt.

Da Saccos navn blev nævnt, fortalte faderen sin søn om Stefanas visit.

Uden at sige mere, så de begge på hinanden med et smil. Rygtet gik, at den afdøde landbrugsminister muligvis ikke ville få en eftermand straks, at en af de andre ministre midlertidigt ville overtage hans forretninger, og at han ville afvente rigsdagens sammentræden.

Derefter blev der tale om Palazzo Boccanera og Pierre fordoblede sin opmærksomhed.

"Nå," råbte greven, "så De har taget bolig der! Hele det gamle Rom slumrer der i glemslens stilhed."

Meget overlegent talte han om kardinalen, ja endogså om Benedetta, "grevinden", som han sagde, når han talte om sin kone. Han gjorde sig umage for ikke at lade nogen vrede

komme til syne. Men den unge præst mærkede, at han skælvede, stadig blødende og knurrende af hævntørst. Her trådte lidenskaben for kvinden, attråen efter hende frem med vælde som et krav, der øjeblikkelig måtte tilfredsstilles. Men det var atter en af faderens dyder, der var blevet fordærvet hos ham, den begejstrede drømmer, som går lige løs på målet, straks skridende til øjeblikkelig handling. Efter forbindelsen med fyrstinde Flavia havde han bestemt sig til kampen med denne unge pige, som ikke elskede ham, med den sikre fare for øje at kunne ødelægge alt, blot for at få Benedetta, den guddommelige niece. Hellere end at opgive hende, ville han have stukket ild til Rom. Og det, der stadig nagede ham, det bestandig åbne sår i hans side, var, at hun aldrig havde tilhørt ham, at hun havde nægtet at blive hans. Kunne han tilgive en sådan fornærmelse? Den mindste berøring fik såret til at svide. Under hans korrekte ydre var han rasende af lidenskab, skinsyg og hævngerrig og i stand til at begå en forbrydelse.

"De er inde i forholdene," mumlede den gamle med sin sørgmodige stemme. Prada gjorde en bevægelse som for at sige, at det var alle mennesker.

"Å far, hvis jeg ikke havde adlydt dig, ville jeg aldrig have ladet mig bevæge til denne retssag om ægteskabets ophævelse. Grevinden ville snart være vendt tilbage til sit hjem, og hun ville ikke i dag have kunnet more sig over os sammen med sin elsker og fætter Dario."

Orlando gjorde nu en bevægelse for at protestere.

"Javist så, far. Hvorfor tror du ellers, at hun flygtede herfra, hvis det ikke skulle være for at leve hjemme i sin elskers arme?

Oven i købet så synes jeg, at paladset med samt dets kardinal huser ret tvetydige forhold!"

Det var det rygte, han udspredte, den anklage, han fremførte overalt, mod sin kone, denne utilladelige forbindelse, som han kaldte offentlig og skamløs. I sit inderste hjerte troede han dog ikke selv på det, da han alt for godt kendte Benedettas klare forstand og den overtroiske tanke, hun havde om sin jomfruelighed, samt at hendes vilje kun at tilhøre den mand, hun elskede, og som skulle blive hendes husbond for Guds åsyn. Men han fandt en sådan beskyldning meget virksom og mulig under omstændighederne.

"Det er sandt," råbte han pludselig, "kære far, at jeg har fået meddelelse om Moranos indlæg, og det er en aftale, at ikke-fuldbyrdelsen af ægteskabet skyldes mandens impotens."

Han brast ud i en latter, hvorved han ville sige, at han anså dette for toppunktet af latterlighed, men han blev bleg af stumt raseri og hans latter lød hård med morderisk grusomhed. Det var øjensynligt, at denne falske beskyldning, der var så krænkende for en mand som han, havde bestemt ham til at forsvare sig i denne retssag, som han fra først af ikke ville tage notits af. Nu ville han føre sin sag, men for øvrigt var han sikker på, at hans kone ikke ville opnå ægteskabets ophævelse. Og stadig leende udtalte han sig så frit, at hans gamle fader med et blik på Pierres præstekjole i en bebrejdende tone sagde:

"Luigi, Luigi – sådan må du sandelig ikke tale!"

"Nej, fader, du har ret, jeg tier også stille. Men det hele er både latterligt og oprørende ... Lisbeth morer sig vældigt over det ..."

Atter trak der en sky over Orlandos brede pande, han blev altid vred, når sønnen højt og lydeligt i fremmedes nærværelse omtalte sit forhold til Lisbeth Kauffmann, en ung dame på omtrent tredive år, lyshåret og rosenrød, altid munter og smilende. Hun havde for to år siden mistet sin mand, der var død her i Rom af brystsyge.

Enken var aldeles uafhængig, havde formue og blev i Rom, fordi opholdet i denne by behagede hende. Hun var begejstret for kunst, malede selv en smule. Hun havde i et nyt kvarter købt et smukt, lille palæ, hvor en stor sal i anden etage, omdannet til atelier, møbleret med smag og behængt med kostbare, gammeldags stoffer, snart blev et mødested for en kreds af dannede og elskværdige mennesker, såvel romere som udlændinge.

Husets frue var altid gæstfri og strålende munter, hun klædte sig i lange barnebluser, sagde ofte meget dristige vittigheder, men var overmåde velopdragen og havde aldrig givet onde tunger stof til bagtalelse, før hun mødte Prada.

Hun var blevet forelsket i ham, men da man begyndte at tale om deres forbindelse, var det over fire måneder siden, Benedetta havde forladt Pradas hus. Nu var Lisbeth i omstændigheder, men det faldt hende ikke ind at skjule sin tilstand, hun var bestandig glad og smilende, så rolig og lykkelig, at hendes talrige venner og bekendte fortsatte at komme i hendes hus, som om intet var i vejen – det kosmopolitiske selskab i de større verdensbyer har jo i almindelighed et friere syn på tilværelsen.

De forhåndenværende omstændigheder var greven selvfølgelig henrykt over denne tilskikkelse, der i hans øjne var

det bedste bevis imod den beskyldning, der i Moranos indlæg skulle være skilsmissegrund, og som oprørte ham i høj grad. Men i hans inderste sjæl blødte såret endnu stadig, for hverken de fremtidige faderglæder eller besiddelsen af den smukke, glade enke kunne veje op mod den hån, Benedettas afslag var og altid ville blive. Det var hende, han tørstede af hævn efter, fordi hun ikke havde ville tilhøre ham.

Pierre, der ikke vidste noget om forbindelsen mellem Prada og Lisbeth Kauffmann forstod selvfølgelig ikke, hvad der blev talt om. Da han ikke rigtig vidste, hvor han skulle se hen, tog han en tyk bog, der lå på bordet mellem aviserne og forbavsedes over at finde et fransk værk, en håndbog for artiumskandidater, med et kortfattet udtog af de kundskaber, som udfordredes til denne prøve. Det var kun en beskeden og praktisk lærebog, men den beskæftigede sig selvfølgelig både med matematik, fysik, kemi osv., så at den i sammentrængt form gav en oversigt over århundredets store, videnskabelige opdagelser og menneskeforståelsens nuværende område.

"Ak ja," udbrød Orlando og greb straks lejligheden til at skifte emne. "De står og ser på min gamle ven, Théophile Marius' bog. De ved måske ikke, at han var en af de tusinde fra Marsala og at han således erobrede Sicilien og Napoli med os. En helt var han! ... og nu er det over 30 år siden, han vendte tilbage til Frankrig, til sin beskedne lærerpost, som ikke har gjort ham til en rig mand. Derfor har han også udgivet denne bog, og den går så godt, at han har tænkt på at få den oversat, blandt andet til italiensk ... vi er stadig brødre, han og jeg. Han har henvendt sig til mig i den anledning, han tror nemlig, jeg har noget at

sige her i Rom. Desværre tager han fejl. Jeg er meget bange for, at jeg ikke får dem til at antage hans værk som lærebog her."

Prada, der atter var blevet korrekt og venlig, trak lidt på skulderen, viste sig vantro overfor den art forbedringer, mente, man ikke burde røre for meget ved den nuværende tingenes tilstand og drage så megen fordel som muligt af den.

"Hvad skal vi med alle de bøger," mumlede han, "der læses allerede alt for meget nu om stunder."

"Hvor kan du tale sådan," udbrød den gamle med lidenskabelig heftighed, "der er aldrig for mange bøger ... man skal læse og atter læse! Med bogen, ikke med kården kan menneskeheden få bugt med løgn og uretfærdighed, opnå fred og broderskab mellem alle folk ... Ja, jeg ser dig smile ...jeg ved nok, at du holder dette for mine "ideer fra 48", mine gammelmandsideer ... men det er ikke desto mindre en uomstødelig sandhed, at det er forbi med Italien, hvis vi ikke optager det spørgsmål fra grunden, jeg mener, hvis vi ikke vil opdrage folket ... og det kan kun ske på én måde: vi må skabe mænd ved at opdrage dem, udvikle de umådelige skjulte kræfter, der nu ligger hen i dovenskab og uvidenhed – vi må give folket bøger og kundskaber ... ak ja, ak ja vi har Italien, nu må vi til at skabe italienere. Bøger, bøger må der til. Og så går det stadig fremad med videnskab, med lys, ellers når vi hverken liv eller sundhed, kraft eller godhed."

Orlando var prægtig at skue, som han sad der med den vældige løvemanke, der skinnede som nyfalden sne. Og i dette lille kammer, hvis rene tarvelighed var så rørende, lød dette fortrøstningsfulde udråb med en så inderlig begejstring, at den unge præst uvilkårligt kom til at mindes den anden

personlighed, han havde set: Kardinal Boccaneras høje, mørke skikkelse stod pludselig for hans øje – hvidhåret og imponerende under det gyldne loft i det gamle palæ, der truede med at knuse ham i sit fald. Ak ja, de gamle helte, de vældige mænd stod så urokkelig fast i deres tro, og deres sjæle rummede mere lidenskab, større end de unges!

Disse to stod så langt fra hinanden, som det var tænkeligt, de havde ikke en forestilling, ikke en følelse fælles, og i det ældgamle Rom, hvor alting truede med at styrte i grus, syntes de – og kun de at stå fast. De hævede sig i nidkær protest over staden, stod overfor hinanden som et par giganter, som et par fjendske brødre hver på sin kant af synskredsen. Og ved sådan at beskue dem i deres ensomme majestæt, så højt hævede over tilværelsens selviskhed og smålighed, fyldtes Pierres sjæl med en storslået drøm om enighed. Imidlertid havde Prada taget oldingens hænder og gav dem et kærligt beroligende tryk.

"Ja, vist så – det er naturligvis dig, der har ret, kære fader, og jeg skulle aldrig modsige dig. Sid nu stille, bliv ikke heftig – se, nu er dit tæppe gledet til side, og dine ben bliver kolde."

Han knælede ned og ordnede tæppet med kærlig hånd, og da han således lå på gulvet som en lille dreng, trods sine 42 år, så han op på faderen med øjne, der strålede af tavs og bønlig tilbedelse, mens den gamle kærtegnende lod sin rystende hånd glide henover hans hår.

Pierres besøg havde nu varet to timer, og han tog afsked dybt rørt over alt, hvad han havde set og hørt. Han måtte atter love at komme igen og tale med den gamle Orlando.

Klokken slog fire, da han kom ned på gaden, han stod et øjeblik tvivlrådig, men fik så pludselig lyst til at vandre gennem

Rom på må og få, uden plan eller mål, mens solen endnu skinnede så smukt på den store, mørkeblå himmel.

Han var imidlertid ikke kommet længere end til den trajanske søjle, hvor han et øjeblik stod stille, da han overraskedes ved at se en åben vogn standse, og en ung mand vinke af ham.

"Fader! – Fader Froment!"

Det var fyrst Dario, der kørte sin daglige tur på Corsoen. Han levede ene og alene af det, hans onkel gav ham, og følgelig var han næsten altid i pengeforlegenhed.

Men som ægte romer ville han hellere leve af vand og brød, om det var nødvendigt, end undvære hest, kusk og køretøj. I Rom er sligt aldeles nødvendigt for en adelsmand.

"Fader, hvis De vil stige op i min vogn, skal det være mig en fornøjelse at vise Dem lidt rundt i vor by."

Pierre kunne ikke sige nej, skønt han hellere ville være alene i dette øjeblik. Imidlertid interesserede den unge mand ham som sidste skud på en ældgammel stamme. Han anede, at Dario hverken kunne tænke eller handle alvorligt, men han fandt han dog meget indtagende med den medfødte, lade stolthed. Fyrsten var meget mere romer end patriot, han havde aldrig følt mindste trang til at slutte sig til noget parti, var tilfreds med at føre en stille, doven tilværelse, og trods sin lidenskabelige natur begik han ingen dårskaber, var i grunden ret praktisk og fornuftig. Så såre vognen var kørt over Venezia-pladsen og drejet ind på Corsoen, brød hans barnlige forfængelighed ud, han skjulte ikke sin glæde over at være ude i det dejlige vejr under sin fødebys strålende himmel, og han slog ud med hånden, idet han meldte:

"Corsoen!"

Som dagen forud blev Pierre grebet af forundring. Den lange, snævre gade lå der foran ham, strakte sig helt ud til den hvide, solbeskinnede Piazza del Popolo, med den forskel, at i dag var det husene til højre, der badedes i sollyset, mens venstre side lå i mørk skygge. Hvorledes! Var det virkelig Corsoen? Denne smalle, halvmørke gade, indeklemt mellem høje bygninger, denne grimme gade, hvor tre vogne næppe kunne køre side om side mellem tarvelige butikker med sære, skrigende vinduesudstillinger. Hverken lys eller synskreds eller grønne træer, kun trængsel og vrimmel og dårlig, kvalm luft på de smalle fortove under en ussel strimmel blå himmel. Det nyttede ikke, at Dario i en stolt tone nævnte ham en masse gamle, berømte navne: Palazzo Bonaparti, Doria, Odescalchi, Sciarra, Chigi – det nyttede ikke, han viste ham Piazza Colonna med Marcus-Aurelius-søjlen, den livligste plads i staden, hvor masser af mennesker går og står og taler sammen. Det nyttede ikke, at han lige til Piazza del Popolo ville have Pierre til at beundre kirker, tværgaden Via Condotti ved enden af hvilken St. Trinita de' Monte strålede i purpur og ild ovenover den pragtfulde spanske trappe. Pierre var og blev uhyre skuffet over den smalle og kvalme gade.

Palæerne mindede ham om kaserner og hospitaler, Piazza Colonna manglede træer og kølighed i en sørgelig grad, kun kirken og den spanske trappe imponerede ham, som han så den belyst af solens sidste stråler i fjern apoteoseglans.

Men nu måtte de fra Piazza del Popolo tilbage til Venezia-pladsen – vende og køre samme vej to, tre, fire gange.

Dario blev aldrig træt, hilste henrykt til højre og til venstre.

På begge fortove gik en tæt menneskemasse, hvis øjne opmærksomt betragtede vognen, der passerede så nær fortovet, at fodgængerne kunne trykke de kørendes hænder.

Efterhånden kom der så mange køretøjer, at de to rækker var uden afbrydelse, og det gik fremad i skridt. Folk rørte ved hinanden, beså hinanden – hele Rom blev sammenhobet her på det mindst mulige rum. Det var folk fra de forskelligste kredse og samfundslag, der strejfede hinanden, undersøgte hinanden, læste i hinandens sjæl.

Og så gik det også op for Pierre, hvorfor denne daglige spadseretur så mærkeligt er gået ind i romernes bevidsthed som noget aldeles uundværligt, er blevet en fornøjelse, som nydes med lidenskab og betragtes som en af byens seværdigheder. Gadens snæverhed er jo dens tiltrækning – den skaber uventede møder, man støder hinanden på albuerne, kan tilfredsstille sin nysgerrighed, vise sin luksus og pragt til alverden, få stof til endeløse sladderhistorier.

Hver evige dag udfolder hele byen sig på dette sted. Man kan passe på naboer og genboer, ja på hvem som helst. Man spiller gensidig komedie for hinanden, er besjælet af en så uimodståelig trang til at ses, at en romersk verdensmand, der ikke viser sig på Corsoen, snart bliver glemt og betragtet som særling, som eneboer.

Og mellem de tunge, solstegte mure dalede en mild, blød luft ned fra den smalle strimmel, man kunne se af den dybtblå, skyfri himmel.

Dario smilede uafladelig, hilste til alle sider og sagde på samme tid navnene på fyrster og fyrstinder, hertuger og hertuginder – glimrende, verdenshistorisk klingende navne,

hvis fuldtonende stavelser fremmanede stolte, panserklædte krigere, prægtige skikkelser i gejstligt purpurskrud med gyldne tiaraer og juvelsmykkede kapper ... og det var næsten en pine for Pierre at betragte disse navnes nuværende indehavere. Tykke damer, små bitte mandfolk, usle blegfede skabninger, som den moderne dragt gjorde endnu hæsligere og ubetydeligere.

Dog så han nogle skønne kvinder, især unge piger med svulmende, tillukkede læber og store, klare øjne.

Og da de kørte forbi Buongiovanniernes palæ – en endeløs facade fra det syttende århundrede, med tunge, smagløse løvværksforsiringer over vinduerne, smilede Dario igen og hviskede fornøjet til Pierre:

"Se, se der på fortovet! Attilio ... den unge løjtnant Sacco; De ved nok, hvem han er?"

Pierre nikkede og betragtede den unge mand, der, der straks gjorde et behageligt indtryk, som han stod der i uniform med det åbne ansigt, der lyste af liv og mod. Han havde arvet moderens milde, blå øjne og lignede virkelig ungdommen og kærligheden i egen person.

"Om lidt, når vi kommer tilbage," fortsatte Dario, "skal De se, han står der endnu, og så skal jeg vise Dem noget morsomt."

Han gav sig til at tale om de unge piger, de små fyrstinder og hertuginder, som med så megen omhu var opdraget i den fornemme klosterskole, hvor de forresten ikke lærte ret meget, og som de forlod temmelig uvidende for at fuldende deres opdragelse hjemme under mødrenes vinger. De kørte hver dag den sædvanlige tur på Corsoen, men levede deres meste tid som i et fængsel bag de store palæers tykke mure.

Men der gik alligevel høje bølger i disse tavse sjæles dyb, hvor ingen trængte ind, og kraftige viljesytringer kom ofte til syne midt i deres passive lydighed, i deres tilsyneladende ubevidsthed.

Mange af dem erklærede højt og lydeligt, at de selv ville styre deres skæbne, selv vælge den mand, der behagede dem, ægte ham alverden til trods. Og blandt de unge mænd, som de så på Corsoen, fandt de så den udvalgte. De fangede ham på køreturen, fængslede ham med de klare, veltalende øjne, der fortalte alt, åbenbarede hjertets dybeste følelser, uden at et eneste ord kom over de kysk lukkede læber, og så udveksledes der i al hemmelighed breve, når man kørte til messen. Kammerpigen fik stikpenge og hjalp med til at ordne stævnemøder i al uskyldighed. Meget ofte endte en sådan roman med bryllup.

Celia så Attilio en dag, da hun træt og sørgmodig stod ved vinduet i palæet – og første gang deres øjne mødtes, forstod hun, at hun elskede den unge mand, der nede fra gaden fæstede sit blik på hende. Hun var en forelsket pige og intet andet.

Ham ville hun have, ham og ingen anden.

Ham ville hun vente på i tyve år, om det skulle være, men hun håbede sikkert at sætte sin vilje igennem straks – det gjaldt kun om ikke et øjeblik at lade sig rokke.

Man sagde, at faderen var blevet rasende, men at hans harme prellede af mod den ungen piges hårdnakkede og ærbødige tavshed.

Fyrsten – i hvis liv der ikke flød ublandet romerblod, da hans moder var fra Amerika – havde ægtet en engelsk dame og kæmpede nu som en løve for at vogte over sin formue midt i alle

de fallitter, der ramte hans standsfæller, og rygtet sagde, at fyrstinden, da hendes ægteherre bebrejdede hende, at hun ikke havde passet tilstrækkelig på datteren, med rolig og overlegen egenkærlighed svarede, at hun sandelig næppe havde tid nok til at passe sig selv, endsige andre.

Havde hun ikke skænket ham fem børn? Skulle hun måske være deres barnepige hele livet igennem. Og så levede hun roligt videre, kun tænkende på sig selv uden at bryde sig om Celia eller huset, hvor det trak op til tordenvejr.

Men nu nærmede vognen sig atter Palazzo Buongiovanni.

"Ser De, der er Attilio igen, pas nu på det tredje vindue på første sal."

Det hele varede kun et øjeblik. Pierre så, at gardinet løftedes en smule, og Celias blide ansigt viste sig som en ren, tillukket liljeknop. Hun smilede ikke, hun rørte sig ikke. Intet kunne man læse i dette klare blik, om den faste mund, og dog var der i disse øjne en uimodståelig magt. Hun tog Attilio, hun sagde ham, at hun var hans for livet, og så faldt gardinet igen ned for vinduet.

"Å, den lille skælm!" mumlede Dario, "hvem kan dog vide, hvad der gemmes bag en sådan uskyldighed!"'

Pierre vendte hovedet og så Attilio stå stille med løftet hoved, ganske bleg, med lukket mund og vidt åbne øjne. Og han rørtes dybt over at se kærligheden, dens altovervindende kraft, den sande, unge, evige kærlighed, der hverken kender til ærgerrighed eller beregning.

Derefter befalede Dario kusken at køre til Monte Pincio, det var den sædvanlige tur, enten før eller efter Corsoen, når vejret var klart og smukt. Først kom de til Piazza del Popolo, den

regelmæssigste, luftigste plads i Rom med dens fire symmetriske kirker, obelisken i midten, og de to lige over for hinanden liggende busketter mellem de alvorlige bygninger, der forgyldtes af solen.

Derpå drejede vognen til højre op ad bakken ind på den prægtige vej, der slynger sig op ad Monte Pincio og er smykket med statuer, basrelieffer, en hel marmorapoteose, et minde om oldtidens Rom, der her løfter sig op mellem grønne træer og buske. Men haven på toppen fandt Pierre lille og uanselig, en firkant akkurat stor nok til at vognen kunne køre rundt i det uendelige.

Billeder af det gamle Italiens berømte mænd står her i en endeløs række af buster. Pierre beundrede især træerne, der var af de sjældneste og forskelligste arter, udvalgte, plejet og røgtet med den største omhu, næsten alle eviggrønne, så at her både vinter og sommer fandtes skygge i alle mulige grønne farver. Og vognen gav sig til at køre rundt i de smukke, kølige alleer efter de andre køretøjer, der som en langsom strøm bevægede sig fremad, rundt uden at trættes.

Pierre lagde mærke til en ung dame af beskedent udseende og tiltrækkende simpelt klædt, der sad alene i en mørkeblå kaleche.

Hun var meget smuk, lille, med kastanjebrunt hår, mat hudfarve, elegant og smagfuldt klædt i en mosfarvet silkekjole, med en stor hat af en iøjnefaldende form. Og da Dario så på hende, spurgte præsten om hendes navn, hvad der fik den unge fyrste til at smile.

Å, det var kun Tonietta, en af Roms få kendte demimondedamer. Og ganske oprigtigt med sin races

sædvanlige åbenhjertighed, når det drejes sig om kærlighed, fortalte han løs. Ingen vidste rigtig, hvor hun kom fra, nogle mente, hun var datter af en krovært fra Tivoli, andre, at hendes fader havde været bankier i Napoli, i hvert fald var hun en meget forstandig person, der havde forstået at skaffe sig opdragelse og dannelse. Man havde det udmærket hyggeligt i det lille palæ, hun havde fået foræret af den gamle marki Manfredi, der nu var død.

Hun gjorde aldrig opsigt eller skandale, og alle mennesker, selv de fornemme damer, der ængstedes over hendes indflydelse, måtte indrømme, at hun forstod at føre sig som en dame.

Men nu brød Dario af for meget ærbødigt at hilse en dame, der kørte forbi i en uhyre stor landauer, med en herre ved siden af sig.

Dario sagde roligt:

"Min moder!"

Hende kendte Pierre, eller han kendte hendes historie fra vicomte de la Choue, han vidste, at hun, halvtredsindstyve år gammel, efter fyrst Onofrio Boccaneras død, havde giftet sig igen, vidste, at hun, ganske som de unge piger, havde fanget sig en brudgom på Corsoen, hun var endnu skøn, og hendes anden mand var femten år yngre end hun, hed Jules Laparte, var en statelig fyr, forhenværende sergent ved Schweizergarden, nu rejsende agent for en forretning med relikvier. En gang havde han været indviklet i en ret kedsommelig affære angående forfalskede relikvier. Ikke desto mindre var det lykkedes den skønne fyrstinde Flavia at få ham gjort til marki Montefiori og her sad han ved sin frues side rank og statelig i den uhyre store

landauer som et smukt eksempel på en lykkelig eventyrer, der ægter den dejlige prinsesse og får det halve kongerige.

Da landaueren anden gang kørte forbi, betragtede Pierre parret med opmærksomhed. Markisen havde virkelig holdt sig vidunderlig godt, hun tronede i moden, klassisk, ulastelig skønhed, havde et gudindehoved med regelmæssige, lidt store træk, og kun en lille mørk skygge på den svulmende overlæbe røbede, at hun var en smule til års. Og markien, den romaniserede genfergardist, så udmærket godt ud med de brede skuldre, den soldatermæssige holdning og en lang, flot knebelsbart, desuden var han langt fra dum, munter, morsom og smidig, sagde damerne. Hun var så stolt af sin erobring, at hun slæbte ham med, viste ham frem overalt, havde begyndt en ny tilværelse med ham, som var hun tyve år gammel, brugte i hans arme den lille formue, hun havde reddet ud af Villa Montefioris krak, og tænkte så lidt på sønnen af første ægteskab, at de kun sås her på promenaden, hvor de hilste på hinanden, som om de kun var bekendte, der tilfældigvis havde truffet hinanden i et selskab.

"Lad os køre hen og se solen gå ned bag Peterskirken," foreslog Dario, som en fører, der samvittighedsfuldt opfylder sit hverv.

Vognen kørte ud på terrassen, hvor militærmusikken spillede af alle kræfter. Mange ekvipager holdt stille for at lytte, mens en masse fodgængere ligeledes havde samlet sig om friluftsorkestret.

Og fra den brede, høje, smukke terrasse havde man en storslået og skøn udsigt over staden. Hinsides Tiberen, over de kalkhvide nye kvarterer løftede St. Petris kuppel sig imellem

Monte Marios og Janiculums grønne trætoppe. Til venstre lå hele den gamle by – et hav af tage, så langt øjet rakte. Men uvilkårlig fængsledes blikket af kirken, der i mægtig og ren majestæt tegnede sig mod den dybtblå himmelhvælving. Og deroppe fra terrassen var det et stolt skue at se solen langsomt dale ned bag kolossen.

Undertiden ser man blodrøde skymasser tårne sig op, som om titaner kæmpede med bjerge eller som om vældige byer styrtede sammen i et flammehav. Til andre tider er synskredsen i vest en mørk sø, gennemfuret af glødende striber, der lignede lysende liner, med hvilke man fiskede solen, der er sunket ned i tangmasser. Eller også lå en rosenrød tåge over alt, fint med perlestriber af fjerne byger, hvis slør skjulte horisontens gåde – eller et sejrstog i guld og purpur, triumfvogne henover en ildbane – galejer, vuggende sig på et himmelblåt hav, vidunderlig, eventyrlig pragt, lidt efter lidt synkende hen i tusmørkets ugrundelige dyb.

Men denne aften så Pierre solen dale ned i rolig, blændende klarhed og majestæt. Lige over kirken, på en skyfri, ren himmel skinnede solen, så at øjet ikke kunne tåle at se ind i strålehavet. I det voldsomme lys syntes kuplen at gløde som en flydende sølvmasse, mens de omliggende tage forvandledes til en ildsø. Eftersom solen sank, dæmpedes dens stråler og snart gled den i langsom majestæt ned bag ved kuplen, der nu tegnede mørkt sig i mørkt blåt, omgivet af en flammende stråleglorie, og så blev alt en dejlig drøm! Vinduesrækken under kuplen glimrede som en gylden perlerad, som en rødglødende krone. Det så ud, som om kirkehvælvingen hvilede på et bål, svævende i luften, båret af luernes kraft. Kun tre minutter varede dette syn. Det

vage omrids af Borgos tage druknede derpå i violet tåge, mens synskredsen fra Janiculum til Monte Mario skarpt tegnede sig mod den mørke himmel, og nu var det denne, der farvet i guld og purpur, hvælvede sig over Jorden med uendelig, guddommelig klarhed. Omsider slukkedes lyset i vinduerne, himlen formørkedes, Sankt Peters kuppel svandt hen i den frembrydende nat.

Og en sælsom tankeforbindelse fremmanede nu atter for Pierres øjne to storslåede, sørgmodige hensynkende skikkelser. Kardinal Boccanera og gamle Orlando! Ved solnedgangen den dag, han havde set dem begge så urokkelige både i standhaftighed og i håb, stod de for ham derude i synskredsen, højt hævede over deres hensygnende by, i himmelranden, mod hvilken døden syntes at udstrække sin hånd. Skulle alting da styrte sammen med dem? Skulle alt slukkes og blive borte i de svundne tiders nat?

5

Næste dag kom Narcisse Habert og sagde, det gjorde ham ondt at måtte meddele Pierre, at hans fætter monsignor Gamba del Zoppo, kammerherren, ikke var rask, og at der ville gå to eller tre dage, før han kunne modtage den unge præst og tage sig af hans audiens. Pierre måtte derfor slå sig til ro, da han ikke turde gøre forsøg på ved andres hjælp at få paven i tale, for man havde gjort ham så ængstelig, at han var bange for at ødelægge alt ved et uheldigt skridt. Da han ikke havde noget at tage sig for, gav han sig til at bese Rom for at slå tiden ihjel.

Hans første gang var til ruinerne på Palatinerbjerget. En smuk morgen gik han allerede kl. otte hen til indgangen, som ligger i Sankt Theodora-gaden og er forsynet med et gitter, bag hvilket opsynsmændenes hus ligger. Der kom straks en af dem ud og tilbød sig at være fører for ham. Han ville hellere have været alene og vandret om på må og få for selv at gøre sine erfaringer, men det generede ham at give et afslag til denne mand, der talte godt fransk og havde et vindende og elskværdigt smil. Det var en lille, firskåren mand, en forhenværende soldat, med et bredt, rødligt ansigt og stort, hvidt overskæg.

"Vil De så være så god at følge med mig ... jeg ser nok, De er fransk ... jeg er fra Piemonte og kender franskmændene godt, for jeg var sammen med dem ved Solferino ... nå – men sige hvad man vil, man glemmer ikke, at man har været våbenbrødre ... vil De komme op her til højre."

Da Pierre så op, fik han øje på den krans af cypresser, der omgiver Palatinerbjerget ud imod Tiberen, og som han havde set fra Janiculum den dag, han kom til Rom. Imod den klare, blå luft fortonede det mørkegrønne løv sig som en sort bræmme. Skråningen var grå og støvet, oversået med enkelte buske, hvorimellem stumper af antikke murrester ragede frem. Her herskede den ødelæggelsens vederstyggelighed, der hviler over alle udgravninger, og som kun kan begejstre oldgranskeren.

"Deroppe ligger Tiberius', Caligulas og Flaviernes huse," sagde føreren. "Men vi gemmer dem til sidst. Vi må gøre hele turen rundt."

Dog drejede han et øjeblik til venstre og standsede foran en fordybning, en slags grotte i bjergsiden.

"Det er den hule, hvor Romulus og Remus diede ulvinden. Tidligere så man endnu ved indgangen et figentræ, der skyggede over tvillingerne."

Pierre kunne ikke lade være at smile over den enfoldighed og overbevisning, hvormed den gamle soldat kom med sine forklaringer, stolt som han var over denne oldtidshæder. Men da den brave mand i nærheden af grotten viste ham mursten, som syntes at stamme fra Roms grundlæggelse, tog interessen Pierre fangen, og hans hjerte bankede af bevægelse, og det var sandelig ikke fordi, det han så, var så beundringsværdigt. Det var nogle udhuggede stenblokke, lagt ovenpå hinanden uden anvendelse af kalk eller cement, men oven over disse forvitrede og sortladne sten svævede syv og tyve århundreder, al den glans og magt, som de havde båret, forlenede dem med et særegent skær af majestæt.

De drejede til højre og fortsatte deres vandring langs kanten af bjerget. Paladsernes udbygninger havde formodentlig strakt sig helt her ned. Levninger af søjlehaller, sammenstyrtede sale, piller og friser lå langs den knudrede sti, der slyngede sig gennem ukrudtet. Føreren kom med de forklaringer, som han i de sidste ti år dagligt havde gentaget, og afleverede de mest tvivlsomme formodninger med stor frejdighed, idet han tillagde hver stump en anvendelse eller en historie.

"Augustus' hus," sagde han og gjorde en håndbevægelse hen imod nogle jordbunker.

"Hvor?" tillod Pierre sig dog denne gang at sige. Han så aldeles intet.

"Å, fader, i forrige århundrede skal man endnu have kunnet se facaden. Man gik ind fra den anden side, fra Via Sacra. Ud til denne side var der en stor balkon, hvorfra man kunne overse Circus Maximus og følge forestillingerne ... men for øvrigt ligger slottet endnu næsten ganske begravet under den store have derhenne, som hører til Villa Mills. Og når man får penge til udgravningerne, er der ingen tvivl om, at man vil finde det sammen med Apollos og Vestas templer, som lå ved siden af dem."

Han drejede til venstre og gik ind i det lille cirkus, hvor væddeløbene mellem mænd holdtes, og her blev præsten ganske betaget. Det var ikke, fordi han her fandt en velbevaret ruin af monumentalt ydre, for ikke en eneste søjle var blevet stående på sin plads og kun på højre side hævede muren sig endnu, men man kunne følge hele anlægget, skrankerne for begge enderne, søjlegangen rundt om banen, den mægtige kejserloge, der først

havde været anbragt i Augustus' hus til venstre, men senere blev flyttet over og bygget ind i Septimius Severus' palads til højre.

Og føreren fortsatte mellem alle disse spredte levninger sine nøjagtige beskrivelser og forsikrede, at bestyrelsen for udgravningerne nu kendte denne lille cirkus så nøjagtigt, at de var ved at udgive en plan over den med alle søjlerne og alle statuerne i nicherne og med angivelse af, med hvad slags marmor væggene var beklædt.

"Å, de herrer er ikke tabt bag af en vogn," endte han med at sige, "tyskerne skal bare ikke prøve på at komme og vende op og ned på alting her, som de har gjort på Forum, hvor man ikke kan finde sig til rette, efter at de har været der med al deres videnskabelighed."

Pierre smilede, og hans interesse voksede, da han havde fulgt ham ad sammensunkne trapper og træbroer, som man havde lagt over hullerne ind i de kæmpemæssige ruiner af Septimius Severus' palads. Det lå på Palatinerbjergets sydligste pynt med udsigt over Via Appia og hele campagnen, der tabte sig i det fjerne. Der er ikke andet end underbygningerne tilbage og nogle sale under terrassernes hvælvinger, men disse levninger var tilstrækkelige til at give en forestilling om det storartede palads, der havde hvilet på dem. Her hævede sig det berømte Septizonium, tårnet med de syv stokværk, som først er forsvundet i det fjortende århundrede.

Der findes endnu en af terrasserne, som hviler på kæmpemæssige buer, og derfra er en henrivende udsigt. Det er ikke længere en ophoben af tykke, halvtsammensunkne mure med gabende svælg og nedstyrtede lofter, alle disse ruiner er godt vedligeholdte af den ny administration, her er ryddet og

luget, og den romantiske vildhed er forsvundet, men til gengæld har det hele fået et præg af nøgen og alvorlig storhed.

Solen, der kastede sine stråler ind gennem åbningerne i disse mørke sale og oplyste de gamle mure, hvis marmorpragt nu var borte, gav dem på ny kejserlig glans.

De havde allerede gået rundt i halvanden time, og Pierre skulle endnu se de paladser, som indtog bjergets nordlige og østlige side.

"Vi må tilbage," sagde føreren, "De kan jo se, at Villa Mills og kvarteret Santa Bonaventura spærrer vejen ... ak, fader, De skulle have set Palatinerbjerget for halvtredsindstyve år siden. Jeg kan godt huske det. Det var kun vinhaver, og småhaver adskilt af hække, som ude på landet, man så ikke et menneske heroppe ... og så tænke sig, at alle disse paladser lå nedenunder."

Pierre fulgte med ham, og de kom igen forbi Augustus' hus og nåede op til Flaviernes hus, umådelig stort og endnu begravet under den nærliggende villa. Det indeholder et stort antal sale, små og store angående hvis anvendelse de lærde endnu ikke er enige. Tronsalen, retssalen, spisesalen og peristylens anvendelse er fastslået, men med hensyn til resten er det kun gætværk, især for de små rums, de daglige værelsers vedkommende. For øvrigt er der ikke en eneste mur, som er hel, det er kun fundamenterne, der rager frem og som angiver bygningens plan. Den eneste ruin, som ved et mirakel er blevet bevaret, er det hus, der antages at have tilhørt Livia. Det er ganske lille ved siden af det vældige palads, og tre af salene er bevaret med deres vægmalerier, som forestiller mytologiske scener, blomster- og frugtmalerier af sjælden friskhed.

I Tiberius' hus er der ikke en sten at se, det er skjult under den henrivende offentlige have, der er en fortsættelse af de gamle farnesiske haver.

Af Caligulas hus findes der ligesom af Septimius Severus' kun fundamenterne, hele toppen, hvorfra man ser ud over byen, viser kun utydelige spor af fortiden, er nøgen og grå, oprodet af hakken, kun enkelte murrester rager frem, og der må en stærk og en lærd fantasi til for at fremmane den gamle kejserlige vælde, som har udfoldet sig her.

Føreren fortsatte ikke desto mindre sine forklaringer med en rolig overbevisning og pegede ud i rummet, som om han havde haft monumenterne for øjnene.

"Nu er vi på Palatinerpladsen. Her ser De facaden af Domitians palads til venstre, facaden af Caligulas til højre, og når De vender Dem om, har De lige for Dem Jupiter Stators tempel ... Via Sacra gik helt op til denne plads og førte ud gennem Porta Magonia, en af det primitive Roms tre porte."

Han standsede, og idet han med en bevægelse betegnede den nordlige del af bjerget, fortsatte han:

"De vil have lagt mærke til, at cæsarerne ikke har bygget på den side. Det er oplyst, at de har været nødt til at respektere meget gamle monumenter, der stod her før byens grundlæggelse, og som blev æret af folket. Her lå Sejrens Tempel, Romulus' hytte, bygget af rør og jord ... alt det har man fundet igen, fader, og det er der ingen tvivl om, hvad så end tyskerne siger."

Pludseligt udbrød han med et udtryk, som om han havde været ved at glemme det allervigtigste:

"Å, men nu til slutning skal jeg vise Dem den underjordiske gang, hvor Caligula blev myrdet."

Og de går ned i et langt overbygget galleri, hvori solen gennem sprækkerne kaster sit muntre lys. Man ser endnu enkelte stukdekorationer og mosaikker. Stedet er ikke desto mindre uhyggeligt og øde, egnet til at vække tragisk rædsel. Den gamle soldats stemme var blevet alvorlig, han fortalte, hvordan Caligula, der kom tilbage fra de palatinske lege, havde fået den idé at gå ned i denne gang for at se de hellige danse, som nogle unge asiatiske kvinder indøvede her.

"Det var her i mørket, at de sammensvornes leder, Chaerea, fik lejlighed til at give ham det første stød i maven. Kejseren hylede og forsøgte at flygte, men nu kastede morderne sig over ham – det var hans kreaturer og mest afholdte venner – og overdængede ham med hug, mens han afsindig af raseri og angst fyldte gangen med brøl som fra et dyr, man slagter. Da han var død, blev det stille, og morderne tog forfærdet flugten."

Den klassiske fremvisning af ruinerne på Palatinerbjerget var nu til ende. Da Pierre igen var kommet op, havde han kun et ønske: at slippe fri for føreren og at blive alene tilbage i den drømmerige have på toppen af bjerget med udsigt over Rom.

I tre timer havde han travet om og hørt på denne dybe, ensformige stemme, der ikke lod ham slippe for en eneste beskrivelse. Nu kom den brave mand tilbage til sit venskab for Frankrig og fortalte vidt og bredt om slaget ved Magenta. Han tog med et venligt smil mod det pengestykke, som præsten gav ham, og begyndte så på slaget ved Solferino. Det truede med aldrig at ville tage ende, da der heldigvis viste sig en dame, som ønskede en fører, og som han straks trak af med.

"Farvel, fader, De kan gå ned ved Caligulas Palads ... De ved nok, at der en hemmelig trappe under jorden, som fører fra dette palads til vestalindernes hus på Forum. Man har endnu ikke fundet den – men den skal være der."

Ak, hvilken lettelse for Pierre endelig at være alene og kunne sætte sig på en af marmorbænkene i haven.

Der var her kun enkelte trægrupper, buksbom, cypresser og palmer, men de smukke ege, hvorunder bænken stod, bredte en mørk og kølig skygge. Der var noget dragende i den tankevækkende ensomhed og stilhed, der syntes at vælde op af denne gamle jordbund, hvor alt var minder om Roms stolte historie, der strålede i en næsten overmenneskelig glans. Her mærkes et pust af fortiden mellem drømmebilledernes svævende skin, man føler, at utallige henfarne slægters ånder dvæler på dette vidunderlige sted.

Men Rom, der lå udbredt for Pierres blik udøvede en sådan tiltrækning på ham, at han ikke kunne blive siddende. Han rejste sig og nærmede sig balustraden på en af terrasserne. Under ham lå Forum og længere tilbage hævede Capitolium sig.

Der så han kun grå bygningsmasser hobe sig op uden storhed eller skønhed. På toppen af bjerget så man kun bagsiden af Senatorpaladset, flad og ensformig med smalle vinduer, over hvilke det firkantede klokketårn hævede sig. Denne lange, nøgne rustfarvede murflade skjulte Aracoeli-kirken, der lå på det sted, hvor Jupiters Tempel fordum strålede i overnaturlig majestæt.

Til venstre på skråningen, hvor gederne gik og græssede i middelalderen, lå på terrasser en del grimme huse, mens nogle smukke træer ved Palazzo Capparelli, nu beboet af det engelske

gesandtskab, beklædte toppen af den gamle tarpejiske klippe, som man nu til dags næppe kan finde, dækket som den er af støttemure.

Det var altså Kapitolinerbjerget, den berømteste af de syv høje med borg og tempel, og forjættelsen om verdensherredømmet. Med stejle sider faldt det af mod Forum og mod Marsmarken, dette bjerg, som lynet hjemsøgte, hvor de hellige ege i Romulus' Asyl fra umindelige tider genlød af det ukendte gådefulde sus. Da laurbærkronede sejrherrer vandrede herop og her blev kejserne gudernes lige i pragtfulde marmorstatuer. Nu søgte øjet med undren, hvordan så megen historisk hæder og berømthed kunne få plads i et så lille rum, på denne lille høj med de tarvelige mønninger, et muldvarpeskud, ikke større, ikke højere end en lille landsby mellem to dale.

Pierres næste overraskelse var Forum, der strakte sig fra Capitolium til Palatinerbjergets fod, en snæver plads, indeklemt mellem de nærliggende høje, en fordybning, hvor det voksende Rom sagtens havde ophobet bygninger, som hverken havde plads eller luft.

Dybt havde man måttet grave for at finde republikkens ærværdige jordbund, gennem 50 fod muld, som århundreder havde aflejret, og som man nu fik indtrykket af i en bleggrå, aflang udgravning, pænt holdt, uden ukrudt og slyngplanter, med levninger af brolægning, sokler og fundamenter. Julias Basilika lignede udkastet til en byggeplan, kun Septimius Severus' buer stod uberørt, næsten intakte, mens de få søjler, der er tilbage af Vespasians Tempel midt i ruinerne hævede sig i

slank fornemhed med en overraskende ligevægt og harmoni, forgyldte af solen mod den blå himmel.

Phocas søjle står der også og af talerstolene længere henne ses, hvad man har kunnet sætte sammen af de brudstykker, der ved udgravningen fandtes. Men man må forbi de tre søjler fra Castors og Pollux' tempel, forbi Vestalindernes Hus, forbi Faustinas Tempel, hvor den kristne kirke San Lorenzo så roligt har lagt sig, forbi Romulus' runde tempel for ret at få et indtryk af den vælde, der præger Konstantins Basilika med de tre kolossale, gabende hvælvinger. Set fra Palatinerbjerget ligner de porte, der står på vid gab for kæmper. Murværket er så uhyre massivt, at et brudstykke, der har løsnet sig fra en af buegangene, ligger på jorden som en klippeblok. Og dette snævre Forum havde være skuepladsen for det største folks historie, lige fra sabinerindernes rov og den derpå følgende forsoning indtil den dag, plebejerne her hævdede den borgerret, de langsomt havde erobret fra patricierne. Forum Romanum var jo på en gang torv og børs, domstol, politisk forsamlingssal, alt i et her under åben himmel. Her havde graccherne forsvaret de undertryktes sag, her opslog Sulla sine proskriptionslister, her talte Cicero, her blev hans blodige hoved hængt op.

Senere, under kejserne, formørkedes Forums glans.

Århundreders støv lagde sig tykt over monumenter og templer, og i middelalderen fandt man kun pladsen brugelig til kvægtorv. Nu var ærbødigheden vågnet, en sælsom ærbødighed, der krænkede gravens fred. En nysgerrighedens og videnskabens feber, som ikke ville blive stående ved formodninger, som forvildede sig i denne historiske jord, hvor

slægt efter slægt havde efterladt minder. Nu stred de lærde om en hel snes forskellige planer af det gamle Forum – planer, der alle var lige rimelige.

For den iagttager, der ikke er videnskabsmand eller oldgransker og ikke har studeret Roms oldtidshistorie, forsvinder alle småting, og denne plads, gennemrodet og gennempint som den er, minder om en bys begravelsesplads, hvor de hvide stene bleges i solen, og hvor man uvilkårligt vakler hen i en sørgmodig stemning ved tanken om svundne tider. Hist og her så Pierre levninger af Via Sacras fliselægning. Den kom frem, blev borte – sænkede sig, steg atter op. Han syntes, han kunne se hjulenes spor i stenene og han tænkte på sejrherrens triumftog, når vognen rullede hen over den ujævne brolægning, hvor hver en flise kunne fortælle om heltebedrifter.

Men imod sydøst udvidede synskredsen sig, der så han Colosseums store masse hæve sig hinsides Titus' og Konstantins triumfbuer. Ak – der lå denne kæmpebygning, som århundreder ikke har kunnet ødelægge, af hvilken tiden med sin le kun har mejet den ene halvdel – den lå der i sin umådelige storhed, i sin majestæt som en svær stenknipling med sine hundreder af vinduesåbninger gabende imod den blå himmel! Utallige er vestibulerne, trapperne, afsatserne, gangene, en labyrint, hvor man farer vild i ensomhed og stilhed. I det indre hæver sig de udfurede trin, forvitrede ved luftens påvirkning ligner de nu nærmest det indvendige af et udbrændt krater, et naturligt cirkus, af elementerne hugget ud i den hårde klippemasse, der varer evigt.

Atten århundreders sol har brændt ruinen, givet den en varm farvetone, nu ligger den nøgen og gylden som en klippes side,

for man har ryddet og luget op hele det blomsterflor, hele den rige plantevækst, der før gjorde Colosseum til et yndigt vildnis.

Og længere henne mod synskredsen ses en anden kæmperuin: Caracallas Thermer som et spor af en slægt af kæmper, der nu for længst er forsvundet fra jorden. Salene er aldeles umådelige både med hensyn til højde og bredde, to vestibuler, der kunne rumme en hel befolkning, et frigidarium, hvor 500 mennesker på en gang kunne bade i bassinet – tepidarium og caldarium, af samme umådelige størrelse fødte af et vildt begær efter størrelse og plads, og så selve monumentets murmasse, af en tykkelse, man endnu aldrig så i den stærkeste fæstning. I al denne umådelighed kryber de besøgende om som forvildede myrer – her er overalt en sådan ødslen med cement og mursten, at man uvilkårlig må spørge, for hvilke skabninger, for hvilken afsindig masse af mennesker denne uhyre badeanstalt er opført. Nu ligger det hele hen som en uordentlig hob af klippestykker – det ser ud, som om det hele var et ufuldendt byggeværk, påbegyndt af titaner.

Og mere og mere overvældedes Pierre af den fortids storhed, der omgav ham. Fra alle sider, fra de fire verdenshjørner steg historien op af graven som en voksende bølge. Mod nord og mod vest strakte sig Etruriens blånende sletter, i øst sås Sabinerbjergenes takkede spidser, mens Albanerbjergene mod syd bredte sig i solens guldstøv, dér Alba-Longa, og Monte Caro kronet med ege, der skyggede over klostret, som er trådt i stedet for Jupiters gamle tempel. Og endelig ved hans fødder, hinsides Forum, hinsides Capitolium lå hele den gamle stad – Esquilinerbjerget lige for, Celius- og Aventinerbjerget til højre – der til venstre Quirinalet – Viminale kunne han ikke se –

bagved ham ved Tiberens bred Janiculum. Og Rom hævede sin stemme, talte til ham om sin svundne storhed.

Og atter manedes fortiden lyslevende frem for Pierre. Palatinerbjerget, som han nys havde beset, det grå, stille Palatinerbjerg, der lå hen i ruiner som en forbandet stad, vågnede pludselig til liv, paladser og templer skød frem af jorden. Det var selve Roms vugge; Romulus havde grundlagt sin by på den høj, med udsigt over Tiberen, mens sabinerne beboede det lige overfor liggende Capitolium.

De syv konger, der i halvtredje århundrede regerede, havde sikkert der haft deres bolig bag de høje og tykke mure med de tre porte. Derpå kom fem århundreder med republik, Roms største og ærefuldeste tid, da først den italiske halvø, siden hele verden måtte bøje sig for den romerske magt.

I disse berømmelige år havde staden bredt sig ud over de syv høje. Palatinerbjerget var den gamle vugge, som æredes af alle, med sine sagnrige templer. Men efter sejren over gallerne og over Pompejus blev Cæsar verdens hersker, samlede i det romerske folks navn al magten i sin hånd som diktator – kejser – han satte kronen på kæmpeværket. Efter ham fulgte kejserdømmet, hvis fem århundreder nød frugten af fortidens sejre med tøjlesløs lidenskab, Augustus kunne overtage magten, æren og berømmelsen var på sin højde, provinsernes rigdomme lå færdige til plyndring, den kejserlige pragts udfoldelse kunne begynde i verdens hovedstad for øjnene af fjerne folkeslag, der blændede og besejrede så til.

Augustus var født på Palatinerbjerget, og efter sejren ved Artium, der satte kejserkronen på hans hoved, blev det hans mål at herske, tilbedt som en gud her fra det hellige bjergs top.

Han købte de huse, der i tidernes løb var opført på Palatinerbjerget, byggede sit slot med hidtil ukendt pragt: Et atrium, støttet af fire pilastre og otte søjler, en hal med 56 joniske søjler, alle salene af marmor, hentet fra udlandet med stor bekostning, strålende i alle mulige farver som ædelstene. Og her boede han med guderne. Tæt ved sit slot havde han bygget et stort Apollotempel, et andet for Vesta, således ville han sikre sig et evigt, guddommeligt kongerige. Fra dette øjeblik begyndte de kejserlige paladser at spire frem på Palatinerbjerget, som da efterhånden blev dækket med eventyrpragt.

Aldrig har historien kunnet opvise magen til Augustus' almagt, hel, overmenneskelig, alt overvældende, større end den dristigste drøm, udklækket i storhedsvanvid. Alle værdigheder samlede han i sin person. Som konsul og imperator var han hærens øverstbefalende og havde den mest uindskrænkede, udøvende magt. Som prokonsul herskede han over provinserne, som livsvarig censor og princeps var han den første i senatet, som tribun folkets herre. Og så lod han sig kalde Augustus – han var gud blandt menneskene – havde sit tempel, sine præster, blev i levende live tilbedt som en guddom, der beærede Jorden med sin nærværelse. Endelig ville han være pontifex – han ville forene gejstlig og verdslig overhøjhed og nåede således toppunktet af den magt, et menneske kan tænke sig ved at herske over kød og ånd. Pontifex maximus kunne ikke leve i et privat hus. Han erklærede sit slot for statsejendom. Pontifex maximus måtte være i nærheden af Vestas helligdom, altså var gudindens tempel i hans palads, mens vestalinderna boede nede ved bjergets fod, hvor de vogtede over det gamle alter.

Han kendte ingen hindringer, for han følte, at herredømmet over verden netop lå i den dobbelte magt, forenet i hans person, han var både præst og konge – kejser og pave på en gang. Hele denne stærke races kraft, alle de vundne sejre, hele den rigdom, der endnu var spredt viden om, udfoldede sig i Augustus – med hidtil uset pragt og glans – i en strålende majestæt, som verden hverken før eller siden har set. Han sad i sandhed som verdensherskeren med foden på nakken af de undertvungne folkeslag, i udødelig kunstnerisk og litterær glorie. Det ser ud, som om hans folk i ham fandt udtryk og tilfredsstillelse for den urgamle ærgerrighed, et folk, der gennem århundreders tålmodige anstrengelser havde stræbt efter at blive et kongefolk.

Det var romerblodet, Augustus' blod, der omsider farvedes i solens røde glans, blev til det kejserlige purpur!

Det er Augustus' blod, hans sejrende guddomsblod, herskende over sjæl og legeme – syv hundrede års nedarvede nationalstolthed, der i grænseløs, i endeløs stolthed farver tidernes strøm gennem en uendelighed af slægtled! For fra Augustus' herskerperiode ruller hans blod bestandig med tilbagevendende kraft i årerne på Roms herrer, hjemsøger dem i drømme med stolte syner om atter at styre verdens skæbne, som han styrede den fra Palatinerbjergets top. *Han* gjorde drømmene til virkelighed – en stund var Augustus som pontifex og kejser indehaver af al magt. Han holdt menneskeheden i sin hånd – som en ting, der tilhørte ham, og ham alene! Senere hen, efter faldet, da magten atter deltes mellem konge og præst, har paverne alle brændt af lidenskabelig attrå efter at generobre den verdslige magt, *den*

var målet for deres politik gennem århundreder, og denne herskerattrå havde sit udspring i det nedarvede blod, den røde strøm af fortærende ærgerrighed, der fordum rullede i Augustus' årer!

Og da nu han var død, da herskerens palads lukkedes og blev tempel, så Pierre i ånden Tiberius og hans tid stige op af jorden. Han så Tiberius' palads – dernede – under de skønne, eviggrønne eges skyggetag. Det måtte vist også have været stort og grandiost, med gårde og søjlehaller og sale, trods kejserens mørke sind, der drev ham til at leve langt fra Rom, mellem en flok angivere og udsvævende hoffolk, hvis hoved og hjerte af magtfuldkommenheden forgiftedes og blev til det sælsomste vanvid, affødende forbrydelse og rædsel.

Derefter kom Caligula. Han udvidede paladset, byggede buegange, lagde bro over Forum til Capitolium, for at han bedre kunne samtale med Jupiter, hvis søn han mente at være. Også ham gjorde magten vild og grusom – en afsindig mand, der tøjlesløst brugte sin uindskrænkede vælde. Caligula, Claudius og Nero, der ikke fandt Palatinerbjerget tilstrækkeligt – ville have et umådeligt slot og tog de yndige haver på Esquilinerbjerget for der at opføre sit gyldne hus – en pragtens og herlighedernes drøm, der oversteg enhver menneskelig forestilling – en uudførlig plan, som ikke kunne fuldendes, og hvis ruiner hurtigt forsvandt i de uroligheder, som brød ud efter dette af hovmod vanvittige uhyres liv og død. Og så i halvandet år Gallia, Otho og Vitellius … den ene efter den anden omstyrtet i smuds og blod – i forbrydelse og idioti. Kejserpurpuret gjorde dem alle tre til væmmelige dyr, der sprængte sig af nydelse ved det kejserlige ædetrug. Og så

Flavierne, som et havblik efter stormen, hvor forstand og menneskegodhed herskede. Vespasian og Titus byggede kun lidt på Palatinerbjerget – tænkte mere på folkets lykke, men Domitian faldt atter tilbage i almagtens uhyggelige afsindighed – levede i et angivelses- og rædselsherredømme med ubeskrivelige afskyeligheder af enhver art. Der opførtes bygninger, hvor sindssvag forfængelighed kæmpede med templernes pragt – Domitians hus f. eks., der ved en smal gade var adskilt fra Tiberius' palads og som hævede sig her som en apoteose: audienssal med guldtrone, seksten søjler af frygisk og numidisk marmor og otte nicher med pragtfulde statuer; dommersal, en uhyre spisesal, søjlehal og beboelsesværelser, hvor granit, porfyr og alabast var anvendt med ødsel pragt – alt udført af verdensberømte kunstnere!

Nogle år senere føjedes det sidste palads til hele denne række arkitektoniske vidundere: Septimius Severus' stolte slot, hvor høje buer støttede salens loft, hvor etagerne hævede sig i terrasseform med tårne højt over tagrygningerne. En babylonisk ophoben på højens top med udsigt over Via Appia for at kejserens landsmænd, når de kom fra de afrikanske provinser, hvor han var født, straks kunne blive blændede af hans pragtudfoldelse og tilbede ham i al hans glans og herlighed.

Der lå de allesammen, de prægtige paladser – Pierre så dem for sine øjne, omkring ham hævede deres mure sig strålende i solens skin. De var næsten sammenbygget eller kun adskilt ved smalle smøger. For at ikke en fodsbred af den hellige jord skulle spildes, var de vokset frem her i en sluttet masse, som en vældig pragtudfoldelse, en umådelig, tøjlesløs stoltheds

frembringelser, en stolthed, der tilfredsstilledes ved at øse millioner ud, ved at presse folket, for at en eneste kunne nyde. Der var i virkeligheden kun et eneste palads, som stadig forstørredes. Når en kejser gik til sine fædre, blev guddom, når hans eftermand måtte forlade det offersted, der nu var tempel, og hvor den dødes skygge måske indgød den efterlevende rædsel, da fik han en umådelig lyst til at bygge sit eget slot, i den hårde sten at bygge et minde om sin regering, der kunne modstå tidens tand.

Alle havde de haft anfald af byggemani. Det så ud, som hørte det med til den jord, de betrådte, til den trone, på hvilken de sad, den brød frem hos den ene efter den anden med stigende kraft. Den sidste ville overgå sin formand, bygge tykkere mure, hobe endnu større marmormasser op, vise endnu større pragt og ødselhed i en vrimmel af søjler og statuer. Og hos dem alle røbede sig samme trang til et evigt eftermæle, til at give efterverdenen det mest blændende vidnesbyrd om deres storhed, leve i vidundere, der aldrig kunne forsvinde, tynge på jorden med kæmpevægt, når vinden for længst havde spredt den lette aske viden om.

Således blev Palatinerbjerget til en grundvold for et storslået byggeværk, en tæt sammenhobet masse af vældige slotte opført side om side, stablet næsten ovenpå hinanden, hvor hver en tilbygning var et nyt udslag af hovmodsvanviddet, og hvis marmormasse i snehvid glans og i alle regnbuens mest strålende farver lå som en krone over Rom og over verden.

Det var en kongeborg, palads, tempel, basilika, domkirke – det mærkeligste, stolteste byggeværk, der nogen sinde har hævet sine tinder mod himlen.

Men der var død i dette overmål af kraft og hovmod. I halvottende århundrede var Rom nået til toppunktet af glans og magt. Fem århundreders kejserdømme fortærede kongefolket til sidste trævl. Det uhyre store territorium, de fjerneste provinser var udplyndret til skindet, udsuget til sidste blodsdråbe, kejserens skatkammer opslugte alt, gravede den uundgåelige bankerots afgrund. Folket sank ned i udsvævelser og sløvhed, blev smittet af cæsarernes blødagtighed og ladhed, mens lejesvende forsvarede og passede jordens afgrøde.

Under Konstantin fik Rom en medbejlerinde i Byzans. Rigets udstykning begynder under Honorius, og tolv kejsere er nok til at fuldbyrde ødelæggelsens værk, indtil man endelig når Romulus Augustulus, der ved en grusom skæbnens ironi bærer samme navne som statens og kejserdømmets grundlægger.

På det forladte Palatinerbjerg knejsede stadig de kæmpemæssige bygninger – stokværk over stokværk, terrasser og søjlegange, himmelhøje mønninger! Men prydelserne var allerede halvvejs afrevet, statuerne bragt til Byzans. Kejserne var blevet kristne, de lukkede templerne, slukkede Vestas ild, men skånede dog med en rest af ærbødighed for oldtiden det gamle Palladium, den gyldne statue af sejrens gudinde, symbolet på det evige Rom, der opbevaredes i selve kejserens soveværelse.

Og det respekteredes indtil det fjerde århundrede. Men i det femte århundrede stormede barbarerne frem, brændte og plyndrede staden og bortførte vognlæs af bytte, som blev reddet af flammerne.

Så længe Rom var afhængig af Byzans, boede en intendant i paladset og passede på Palatinerbjerget. Men efter den tid

synker alt i grus, drukner i middelalderens mørke.

Og så synes det, som om paverne har bemægtiget sig cæsarernes plads, er draget ind i disses forladte marmorslotte med det faste forsæt at blive efterfølgere. De har sikkert beboet Septimius Severus' palads, i Septizonium trådte konciliet sammen, ligesom Gelasius den 2. blev valgt til pave i et kloster på det hellige bjerg. Det var atter Augustus, som stod op af graven, med det hellige kollegium, der skulle træde i det romerske senats sted.

I det tolvte århundrede tilhørte Septizoniet kamaldulensermunkene, der atter afstod det til de mægtige Frangipaniers slægt. Disse befæstede det, som de allerede havde befæstet Colosseum, Konstantins og Titus' triumfbuer, så at en vældig borg snart helt omsluttede det gamle Apoteosebjerg, stadens ærværdige vugge.

Og borgerkrigens rædsler, fremmede fjenders indfald rev murene ned, jævnede slottene med jorden. Senere kom nye slægter til, de flyttede ind i ruinerne, hvorpå ingen mere tænkte på at hævde ejendomsret, brugte dem til forrådskældere, til korn- og foderlofter, til æselstalde.

På den jord, der dækkede de kejserlige mosaikgulve, voksede snart køkkenurter, og vinhaver blev indrettet mellem sammenstyrtet murværk. Alle vegne skød brombær og nælder frem, vedbend og andre slyngplanter groede i vild yppighed henover de væltede søjlerader.

Og den dag kom, da den vældige masse, da de kæmpemæssige slotte, de pragtfulde templer, kejsernes sejrsstrålende mindesmærke, der skulle stå gennem alle tider som vidnesbyrd om deres almagt, syntes at krybe ned i støvet

igen, forsvinde under den langsomt fremadskridende bølge af jord og af planter, som den ubarmhjertige natur drev hen over det. I den brændende sol mellem hvide blomster summede nu kun store fluer, mens gedeflokke græssede i frihed og trippede om i Domitians tronsal og Apollos sammenstyrtede helligdom.

En kold gysen for gennem Pierre: så megen magt og storhed, så mange kræfter! Og her lå alt fejet sammen i en bunke ruiner, en hel verden tilintetgjort for bestandig. Hvilket pust, hvilket barbarisk hævnpust havde blæst på denne glimrende civilisation for således helt at udslukke den; den måtte være faldet hen i kvægende hvile, den måtte jo være sunket ned i barnlig vildhed for således med et at blive borte med samt sin pragt og sine utallige mesterværker.

Han kunne næppe fatte, hvordan hele paladser, fulde af beundringsværdigt billedhuggerarbejde, hvordan søjler og statuer sådan lidt efter lidt forsvandt i støv og jord, uden at det faldt nogen ind at bekæmpe denne ødelæggelsens vederstyggelighed. Disse mesterværker, som man senere hen gravede ud under den mest udelte begejstring, var ikke opslugt eller knust i en pludselig katastrofe, nej, de var druknet lidt efter lidt, først benene, så kroppen og endelig hovedet var forsvundet under den stigende jordmasse, og hvordan kunne man forklare sig, at slægt efter slægt havde været vidne til sligt uden at bekymre sig om den sag, uden at skride ind for at redde, hvad endnu reddes kunne.

Det ser næsten ud, som om et sort tæppe er rullet ned for verden, lige med et, og en ny menneskehed stiger så frem med en ny hjerne, der må formes og dannes. Rom stod forladt, den var tømt, og ingen istandsatte, hvad ild og sværd havde ødelagt.

Med ubegribelig ligegyldighed lod man de alt for store bygninger falde sammen, de var nu til ingen nytte, for ikke at tale om den ny religion, der forfulgte den gamle, tog dens templer i besiddelse og omstyrtede dens guder.

Udfyldningen har sagtens også været medvirkende her, for terrænet hævede sig stadig, den unge, kristne verden aflejrede sig nivellerende over den hedenske oldtid, og da man havde taget templer, bronzetage og marmorsøjler, gik det endelig så vidt, at man stjal stenene, rev blokke af Colosseum, af Marcellus' skuespilhus, knuste statuer og basrelieffer med hammer og økse, kastede stumperne i ovnen for at brænde kalk til det katolske Roms ny monumenter.

Klokken var henad et, da Pierre vågnede op af sin drøm. Solen faldt som en regn af guldstøv gennem de grønne eges glinsende løvtag. Ved hans fødder lå staden og døsede i den stærke varme. Og så bestemte han sig til at forlade haven. Med langsomme skridt vandrede han henover den ujævne triumfvej. Hans hoved var fuld af blændende syner.

Han ville endnu samme dag bese Via Appia, derfor gik han ikke hjem til Palazzo Boccanera, men spiste frokost i en lille forstadscafé i en stor, halvmørk sal, hvor han sad ganske alene mellem summende fluer, sad i dybe tanker to hele timer, mens han ventede på, at middagsheden skulle fortage sig.

Via Appia! ... den gamle kongevej, der i lige linje gik over campagnen mellem en dobbelt række stolte gravminder, for ham var den som en forlængelse af Palatinerhøjens herlighed.

Her fandtes samme trang til pragt og herredømme, samme lyst til forevigelse på jorden af den romerske vælde. Forgængeligheden var her besejret, de døde kunne ikke finde

sig i at glemmes, de knejsede stolt blandt de levende, stod bestandig på begge sider af denne vej og betragtede med deres tomme øjne den forbidragende menneskemasse, som kom fra verdens fire hjørner, mens inskriptionerne talte højt om deres bedrifter, nævnte deres berømmelige navne for eftertiden.

Fra Caecilia Metellas' grav til Casale Rotondo, langs denne milelange lige vej var den dobbelte række fordum uden afbrydelse, det var en langstrakt begravelsesplads, hvor de døde overbød hinanden i pragt, hvor hvert et monument var smykket med ødsel forfængelighed. En sælsom higen efter at trodse tilintetgørelsen, en attrå efter udødelighed, en pragtelskende trang til at gøre selve de døde til guddom ved at bygge templer, hvis herlighed man nu til dags genfinder på Genuas Campo Santo og på Campo Verano i Rom med deres pompøse gravminder.

Hvilke stolte minder fremmanes ikke af disse vældige mausoleer, til højre og til venstre for den berømmelige vej, der en gang havde set de romerske sejrherrer rulle hjemad efter at have erobret verden. Caecilia Metellas grav f. eks. med umådelige blokke, med mure så svære, at middelalderen gjorde dem til et fast tårn med skydeskår og murtinder. Og så alle de andre, moderne bygninger, opført af de rester, man fandt, gamle ydermure af murstene og cement, hvis nøgne plader endnu angav formen, mindestene, sarkofager med sokkel, en forbavsende masse af basrelieffer, forestillende portrætter i grupper fra tre til fem personer, hele statuer, hvor den døde knejsede i apoteoseglans, bænke i nicher, for at den forbigående kunne hvile sig og glædes over de henfarnes gæstfrihed. Lovtaler over kendte og ukendte personer, over Sextus

Pompejus Justus' børn, over Marcus Servilius Quartus, Hilarus Fuscus, Rabirius Hermodarus, for ikke at nævne billedhuggerarbejde, der angives at betegne hvilestedet for Seneca, for Horatierne, for Curiatierne. Og til sidst det mærkeligste, det mest kæmpemæssige, det, der kaldes Casale Rotondo, så stort, at en bondegård med en olivenhave kunnet få plads på fundamentet, der bar en dobbelt rundbygning, prydet med korintiske søjler, store kandelabre, farvede sirater og tragiske masker.

Pierre havde taget en vogn, men stod af ved Caecilia Metellas' grav og vandrede langsomt ud til Casale Rotondo. Hist og her kommer den gamle chaussébrolægning til syne, store fliser, lavastumper, forskubbede i tidernes løb, ubehagelige at køre på selv for de bedste fjedervogne, grønsværen på begge sider af vejen, langs hvilke ruinerne ligger, kirkegårdsgræs forbrændt af sommersolen, blandet med violette tidsler og høj, gul fennikel.

En lille mur af utilhuggede sten lukker af for den solstegte græskant, hvor græshopperne springer rundt eller synger mellem ukrudtet, og udenfor, så langt øjet rækker, har man den uhyre, store, nøgne campagne. Kun hist og her ser man en enlig pinje, nogle oliventræer eller figentræer, alle hvide af støv.

Til venstre ude i marken tegner sig de rustfarvede rester af Aqua Claudia, længere borte ses agre og vinhaver med små bondegårde indtil Sabinerbjergene og indtil Albanerbjergenes blåviolette omrids, hvor Frascatis, Rocca di Papas og Albanas lyse pletter vokser, alt som man kommer dem nærmere, mens sletten til højre ud imod havet breder sig i store bølger uden et hus, uden et træ i sælsom storslået enkelhed, en eneste, fortløbende linje, en synskreds, som havet skiller den fra

himlen! Ved midsommertid brænder alt, den uendelige slette luer i rød flammetone, men i september grønnes græshavet, spiller i det fjerne i rosenrøde, lysviolette farver, i skinnende blåt med guldstænk, som når solen går ned i smukt vejr.

Og langsomt, drømmende og tankefuldt vandrede Pierre hen ad den endeløse, flade vej, hvis sørgmodige storhed bunder i ensomhed og stilhed, bar og strækkende sig ud, ud i campagnens uendelighed.

Atter arbejdede hans hjerne, atter flyttede hans tanker ham tilbage. Gravminderne langs vejsiden hævede knejsende deres hænder i skinnende marmorpragt. Var det ikke på dette sted, ved foden af en vaseformet murstensmur man havde fundet hovedet af en kolossal statue mellem rester af sfinkser? Han så den kæmpemæssige skikkelse stå midt iblandt de liggende eventyrfigurer.

Længere henne i en mindre begravelse havde man udgravet en skøn kvindefigur uden hoved. Den steg også frem for ham med et dejligt, ungt ansigt, strålende og smilende i kraft og skønhed.

Overalt blev inskriptionerne fuldstændige, han læste dem, forstod dem med lethed, levede som en broder med væsner, som havde vandret hernede for 2000 år siden. Vejen blev befærdet og livlig, vogne kom dundrende, hære defilerede forbi med tungt fodslag, i feberagtig virksomhed vrimlede den nærliggende stads befolkning rundt om ham.

Det var på Flaviernes tid, kejsertidens storhedsperiode, da Via Appia især glimrede med stolte mindesmærker, prydet med vidunderlige kunstværker som selve templerne. Hvilken pragtfuld dødens gade hvilket indtog til Rom ad denne

"dronningen af alle veje", langs hvis snorlige sider de berømmelige døde førte den fremmede ind til de levende med en pragt, der i al evighed skulle overleve de hedenfarnes aske! Det måtte være et verdensbeherskende folk, et folk af konger, der lod de døde melde, at man her levede evindeligt, i udødelig pomp, selv om man forlod sit jordiske hylster. Et tårn på tyve meter i diameter og med en grundmur som en fæstning var en kvindes gravmæle!

Pierre vendte sig om og kunne tydeligt ved enden af vejen skelne Palatinerbjerget med de skinnende marmortinder, med kejserens palads, hvis almagt beherskede Jorden.

Med et fo'r han sammen. To karabinierer, som han ikke havde set her i denne udørk, kom til syne mellem ruinerne. Stedet var ikke ganske sikkert, øvrigheden vågede i stilhed over turisterne, selv ved højlys dag. Og lidt efter havde han et andet møde, der satte ham i stærk bevægelse. Det var en prælat – en høj olding, iført sort præstekjole med smal rød kant og rødt skærf. Pierre genkendte øjeblikkelig kardinal Boccaneras skikkelse. Han havde forladt vejen, vandrede langsomt henover græskanten mellem de høje fennikel og de lilla tidsler, med bøjet hoved og blikket fæstet på ruinerne, så optaget af sine egne tanker, at han ikke lagde mærke til den unge præst. Denne vendte sig beskedent bort, overrasket over at se kardinalen så langt borte og så alene. Men så fik han øje på en tung karosse med sorte heste, som holdt ude på vejen, og ved hvis dør en tjener i mørkt liberi stod og ventede, mens kusken sad rank og stille på bukken, og så huskede han på, at kardinaler aldrig går til fods i Rom, hvis Boccanera trængte til bevægelse, måtte han køre ud i omegnen for at gå en tur.

Hvor denne høje, statelige skikkelse dog havde et præg af enorm storhed. I dette øjeblik var han endnu mere majestætisk, to gange fyrste, blandt mennesker og i Guds hus, som han der vankede om, forladt og alene, i en udørk, mellem gravene, for at trække en smule frisk luft, nu da dagen gik på hæld.

I timevis dvælede Pierre mellem gravminderne. Tusmørket nærmede sig, atter var han vidne til en skøn solnedgang. Til venstre sank campagnen hen i en skifergrå farvetone, mod hvilken vandledningernes mægtige ruin tegnede sig i rustrødt, med Albanerbjergene som en fint rosenrød baggrund, mens dagens stjerne til højre sank ned mod havet i en vrimmel af småskyer, en mylder af glødende øer. Og over campagnens fortløbende linje intet uden en safirhimmel, afstribet med rubiner. Hverken bjerg eller høj, hverken hjord eller træ at øjne – kun omridset af kardinal Boccaneras høje, sorte skikkelse hævede sig mellem gravene, knejsende i ensom majestæt mod solens sidste purpurglød.

Tidligt næste morgen tog Pierre atter ud til Via Appia. Han ville se Sankt Calixtus' katakombe; det var den største, den mærkeligste af de kristne begravelsespladser, og dér var de første paver stedt til hvile.

Man kommer gennem en solstegt have med cypres og oliventræer og når omsider det lille hus, klinet op af brædder og puds, hvor der sælges små souvenirs, og står så på en moderne trappe, ret bekvem, ad hvilken man stiger ned. Pierre blev behageligt overrasket ved her at træffe franske trappister, som passede på katakomberne og viste besøgende rundt.

En broder var netop i færd med at følge to damer, to franske damer, moder og datter, denne i sin ungdoms fulde glans, hin

endnu smuk og statelig. Og de smilede begge to, skønt de tydeligvis var lidt uhyggeligt til mode, mens man tændte deres lange, tynde lys. Trappisten havde en fremstående pande, en bred, stædig underkæbe, og i de blege, lyse øjne strålede en fast, enfoldig tro.

"Å, fader, De kommer, som om De var kaldet – hvis damerne tillader, kan De følge med dem, for tre af brødrene er allerede nede og viser rundt, så De må vente – nu er det jo den travle tid."

Damerne nikkede samtykkende, og Pierre fik også et lys i hånden. Hverken moder eller datter var meget "kirkelige", for de blev med et alvorlige, mens de fra siden betragtede Pierres sorte kjole. Imidlertid steg de alle ned, og man kom snart til en ganske smal gang.

"Vil damerne passe på," gentog munken, idet han lyste henover jorden. "Her er ujævnt, De må gå langsomt og forsigtigt."

Og så begyndte han sine forklaringer med høj og klar stemme og en urokkelig overbevist betoning.

Pierre forholdt sig tavs, han var ganske betaget, og hans hjerte bankede stærkt ved tanken om, at han nu med egne øjne skulle se de steder, hvor den første kristenhed havde søgt ly. Ak, hvor ofte havde han ikke i sine seminariedage drømt om disse katakomber! Og for ganske for nylig – mens han arbejdede med sin bog – havde han tit og ofte med vemod tænkt på denne ydmyghedens og enfoldighedens menighed, hvis genfødelse han tilstræbte. Men hans hoved var den gang alt for overlæsset med det, de store forfattere har skrevet om disse steder, han så dem kun gennem digterens indbildningskraft, troede, at her

var rummelige gange, store sale – ja noget som en by under jorden, hvor der var plads til mange mennesker. Og her syntes virkeligheden ham så fattig og så ringe.

"Ja, vist så," svarede munken på et spørgsmål fra damerne. "Gangen er knap en meter bred, to personer kan akkurat gå side om side … hvordan den er gravet ud? … å, det er nemt forklaret. En familie trængte til begravelsesplads, så brugte man spade og hakke, lavede en gang i denne rødlige stenbund, en slags kornet tufsten – meget let at bearbejde og aldeles tæt og tørt, ligene bevaredes udmærket – man skulle tro, terrænet var indrettet til det brug."

Han brød af, viste med sit lys, at der var gravet rum i væggene på begge sider.

"Ser De, dette kaldes "loculi". Altså gravedes der en underjordisk gang, i hvilken man anbragte disse rum over hinanden, der lagdes ligene ned, for det meste kun indsvøbt i et ligklæde, så lukkedes åbningen omhyggeligt med cement. Ikke sandt, det er let at forstå? Galleriet forlængedes, efterhånden som flere familier eller selskaber sluttede sig til de første. Der gravedes smårum til venstre, til højre, i alle retninger, man gik dybere ned, indrettede flere rækker – se, her har vi f. eks. et galleri, der er tre meter i højden. Man kunne måske finde på at spørge, hvordan man fik ligene anbragt så højt oppe, men man må huske på, at den øverste række er den ældste, de gravede dybere nedefter, når der ikke var plads mere. Her, hvor vi nu står, er således i mindre end fire århundreder gravet gallerier på henved 20 kilometer med over en million begravelser. Og der er katakomber i dusinvis her omkring, under hele Roms

campagne har man gravet, tænk så på den masse kristne lig, man har fået plads til."

Aldeles forbavset lyttede Pierre til trappistens forklaringer. Han havde en gang i Belgien været nede i en stenkulsmine og der truffet ganske de samme snævre gange, samme kvalme luft, samme mørke og stilhed. Her blinkede de små lys som stjerner i natten, men de havde ikke magt til at sprede mørket. Og han forstod nu dette mærkelige arbejde, disse gravmyrer, der aldeles på må og på havde boret sig ned og videre frem i jorden, efter som det faldt dem bekvemmest, uden plan, uden kunst, uden symmetri, aldeles som tilfældet havde styret hakken. Den knudrede jord bragte dem hvert minut til at snuble, væggene var vinde og skæve, her havde man ladet hånt om vinkel og waterpas.

Dette var et barmhjertighedens, et nødvendighedens arbejde, udført af uøvede hænder. Dette kom især til syne ved inskriptionen på marmorpladerne, der mindede om de tegninger, drenge med kul eller kridt kradser op på mure og porte.

"Ser De," fortsatte munken, "for det meste står der ikke noget navn, eller i det mindste kun et navn, fulgt af ordene "in pace", til andre tider træffer De et symbol, den rene due, martyrpalmen, eller fisken, hvis græske benævnelse er dannet af de fem første bogstaver i ordene: Jesus Kristus, Guds Søn, Verdens Frelser."

Atter holdt han lyset hen til væggen, og der skelnede de palmen som en lang streg, med blade, der havde små streger langs midtribben; af duen eller fisken var kun omridset tegnet, med en takket linje, der forestillede halen, og øjet som en prik.

Bogstaverne i inskriptionerne var skæve og af forskellig højde, som skrevet af udannede mennesker eller børn.

Man var nu kommet til en krypt, en art lille sal, hvor man havde fundet flere pavers begravelser, deriblandt Sixtus den 2.s, en hellig martyr, til hvis ære pave Damasus havde sat en stolt inskription. I en nærliggende smal sal var der en familiebegravelse, dekoreret mod naive vægmalerier, her viste man det sted, hvor den hellige Cecilias lig var blevet fundet.

Munken var ustandselig i sine forklaringer og anførte uigendrivelige beviser for alle sakramenter og dogmer, dåben og opvækkelsen, Lazarus, der gik ud af graven, og Jonas af hvalens bug, David i løvegården og Moses, der slog vand af klippen, Kristi barnemirakler!

"De kan nok se, at der er intet af dette, der senere er blevet lavet, alt er ganske, som det oprindeligt var."

Pierre blev mere og mere forbavset. Munken måtte på hans spørgsmål indrømme, at katakomberne oprindelig var en almindelig begravelsesplads, og at der ikke var blevet afholdt gudstjeneste i dem. Først senere hen, i det fjerde århundrede, da martyrdyrkelsen begyndte, benyttede man krypterne til dette.

Under kristenforfølgelserne blev de et tilflugtssted for de troende. De skjulte indgangene, der indtil da havde været åbne og tilgængelige. Deres egentlige historie var således:

Efter i fire århundreder at have været begravelsesplads, blev de et fristed under urolighederne og holdtes derpå indtil det ottende århundrede i hæder og ære, men efter at man havde taget deres relikvier bort blev de glemt, og tilstoppet med jord lå de begravet i mere end syv hundrede år, så fuldstændigt

svundet bort af erindringen, at man i det femtende århundrede betragtede dem som et fund af den største vigtighed og udfaldet af efterforskningerne som løsningen af et virkeligt historisk problem.

"Hvis De vil bukke Dem ned og kigge ind i denne udhuling," sagde munken, "vil De se et skelet, som man ikke har rørt ved. Det har ligget der i sytten hundrede år, og man kan på det se, hvordan man anbragte ligene. De lærde siger, at det er en kvinde, rimeligvis en ung pige. Skelettet var ganske komplet endnu i fjor, men nu ser De, mine damer, at hjerneskallen er knust. Det er en amerikaner, der har slået den i stykker med sin stok. Han ville overbevise sig om, at hovedet var ægte."

Damerne havde bøjet sig frem, og deres blege ansigter i det svage, flimrende lys udtrykte en skrækblandet medlidenhed. Datteren med den røde mund og de store, sorte øjne så helt elendig og bedrøvet ud.

De små lys løftedes, og mørket lagde sig atter over skelettet. I en time vandrede de endnu rundt i gallerierne, for føreren lod dem ikke slippe for det mindste; han var opfyldt af en brændende iver, det var, som om han havde arbejdet på turisternes evige frelse.

Efterhånden som han vandrede rundt, foregik der en forandring med Pierre. Hans første forbavselse over at finde virkeligheden så lidt overensstemmende med digternes beretninger fortog sig lidt efter lidt og gav plads for en egen vemodig følelse.

Det var ikke tanken om de femten hundrede martyrer, hvis hellige ben hvilede her, men det var den kristelige

forhåbningsfuldhed i selve døden. For de kristne var disse lave og mørke gallerier kun et midlertidigt hvilested.

Når de ikke, som hedningene, brændte deres døde, men begravede dem, da var det på grund af troen på kødets opstandelse, som de havde taget fra jøderne. Og tanken om denne lykkelige søvn, om den gode hvile efter et velført liv, mens de ventede på den himmelske belønning, udbredte over den sorte, underjordiske by en uendelig fred og ro.

Alt mindede her om den mørke, tavse nat, alt lå i ubevægelig søvn og ventede på genopstandelsen. Der var noget rørende i disse plader af fajance eller marmor, som ikke en gang bar et navn, men hvorpå der kun var skrevet disse ord: *In pace*, i fred! Omsider i fred, sove i fred, mens man venter på Himlens salighed efter endt dagværk.

Pludselig så Pierre i tankerne de pragtfulde begravelser, som han havde besøgt den foregående dag, langs Via Appia, hvor et folks anmassende hovmod udfoldede sig i solens fulde glans, med deres kolossale dimensioner og mesterværkerne i friser, basrelieffer og statuer.

Å, denne pompøse dødsallé, der dannede en indgang til den evige stad, hvilken modsætning til de kristnes underjordiske hvilested!

Munken ville endelig vise damerne Diocletians trappe og fortalte dem sagnet om den.

"Ja, det var et mirakel ... under denne kejser forfulgte soldater nogle kristne, der flygtede ind i katakomberne. Da soldaterne ville følge efter dem, styrtede trappen sammen, og de omkom. Endnu den dag i dag ligger den i ruiner. Kom, så skal De se, det er lige herved."

Men damerne kunne ikke mere, mørket og de evindelige historier fra de dødes rige havde betaget dem i den grad, at de absolut ville op. Lysene var også snart brændt ud og de blev helt blændet, da de igen stod oppe i solskinnet, foran den lille butik. Den unge pige købte en papirpresser, et stykke marmor, hvori der var graveret en fisk, symbolet på Jesus Kristus, Guds søn og menneskehedens frelser.

Samme eftermiddag ville Pierre bese Peterskirken. Han havde endnu kun set den, da han kørte over den vældige plads med sin obelisk og to fontæner, indrammet af Berninis kolonnade. Midt for hæver basilikaen sig, facaden trykker den og gør den mindre, men dens storslåede kuppel opfylder himlen.

Klokken var tre, da Pierre trådte ind. Brede solstriber faldt ind gennem de høje firkantede vinduer. Gudstjenesten var lige begyndt, formodentlig aftensang, i det Clementinske Kapel til venstre, men han hørte intet, han var ganske overvældet af den umådelige bygning. Langsomt gik han videre og målte med øjnene de vældige dimensioner.

Straks ved indgangen var det først de kæmpemæssige vievandskar med engle, fede som amoriner, og især de fire kyklopagtige piller, der bar kuplen, og sideskibene, hvoraf ethvert er så stort som en af vore kirker, og dertil den overvældende pragt, som betog ham; kuplen, hvis mosaik strålede i luefurgyldning og livlige farver, den pragtfulde tronhimmel, hvis bronze er taget fra Pantheon, og som skygger over højaltret, der er rejst over selve Sankt Peters grav, fra hvilken den dobbelte trappe går ned, oplyst af 87 altid brændende lamper, endelig de utrolige masser af marmor,

skinnende som nyfalden sne eller strålende i alle regnbuens farveafskygninger, den pragtfulde fliselægning, blank som et spejl, piller beklædt med marmormedaljoner – skiftevis bærende pavernes billedede eller de korslagte nøgler med tiaraen, båret af pluskæbede engle, mure overlæsset med emblemer, mellem hvilke man uafladeligt træffer Innocens den 10.s due, nicher med kolossale statuer af noget barok smag, pulpiturer med balustre, gitteret om konfessionen og dens dobbelttrappe, rige altre og endnu prægtigere gravmæler! Alt – det store midterskib, sidegangene, tværskibet, koret var af marmor, overlæsset med marmor, strålede i marmorglans, ikke en plet så stor som en håndflade kunne man se, hvor marmoret ikke stillede sig frem i anmassende pragtudfoldelse: den triumferende basilika, der uomtvisteligt står som den skønneste, mest beundringsværdige, ulasteligste, kosteligste af alle verdens kirker, er aldeles overvældende af herlighed.

Pierre fortsatte med at gå, vankede om i kirken, betragtede denne storhed, der betog ham, så at han endnu intet kunne skelne. Et øjeblik standsede han ved bronzestatuen af Sankt Peter, der står stiv og bydende på sit marmorfodstykke. Så gik han tilbage til venstre tværskib, hvor skriftestolene befinder sig, og hvor der altid er præster, som modtager skrifte på alle mulige sprog. Men der var kun få mennesker, og mens præsterne ventede, skrev eller læste de, var som hjemme i de snævre træbure.

Og atter stod Pierre foran konfessionen og betragtede de syv og firs lamper, der glimrede som stjerner. Højalteret, hvor paven alene holdt gudstjeneste, syntes ham at eje en sørgmodig

og ensom majestæt under den kæmpemæssige tronhimmel, hvis broderier og forgyldning har kostet over en halv million.

Så kom han i tanker om, at der holdtes gudstjeneste i det Clementinske Kapel, og det undrede ham, at han ikke, hvor han nu stod, kunne høre det. Han mente så, det var forbi, men efterhånden som han nærmede sig, fornemmede han et let, let pust, som en fjern fløjtetone. Lyden blev snart stærkere, men det blev ham først klart, at det var orglet, da han stod helt henne ved kapellet, hvor røde gardiner dæmpede lyset og kastede et varmt skær over alting, mens de alvorlige toner brusede over ham.

Da Pierre trådte ind i kirken, fik han det indtryk, at den var ganske tom og forladt i al sin uhyre storhed. Men lidt efter lidt så han hist og her levende væsner! Dog fyldte de så lidt i det umådelige rum, at man næppe lagde mærke til dem. Med rejsebogen under armen vandrede trætte turister om. Midt i den store gang sad en maler ved sit staffeli, som om han var på en malerisamling. Så spadserede et helt fransk seminarium forbi, ført af en prælat, der foreviste gravminderne. Men disse halvt hundrede eller hundrede mennesker tog så lidt plads, lignede nærmest spredte myrer, der havde forvildet sig. Og så kunne Pierre ikke mere frigøre sig for det indtryk, af han befandt sig i en uhyre stor festsal.

Gennem de brede vinduesåbninger gød solen sit blændende lys over det glinsende marmorgulv, over den prægtige, nøgne fliselægning, der kastede strålerne tilbage i lystig dans. Han følte sig som i et museum, ikke en stille krog, ikke et fredeligt sted med dæmpet lys, hvor man i skygge kunne samle sig,

knæle og sige en bøn. Overalt fuldt dagskær, ikke en malet rude, der kunne mildne solens altbeherskende skin.

I denne øde hal, med guld og sol og purpurflammer alle vegne, vandrede hans tanker med stille længsel hjem til de gotiske kirkers gådefulde tusmørke, hvor menigheden hulkende ligger på knæ i skyggen af søjleskove. Han mindedes med from gysen middelalderens asketisk smertefulde arkitektur, de slanke statuers sjælfulde skønhed, her, hvor alt var idel pomp og pragt og håndgribelig storhed. Forgæves søgte hans øjne en fattig kvinde, der i bøn og tårer, i tro og lidelse søgte ly i det blufærdige tusmørke for at samtale med sin Gud i tavshed. Her fandt han kun turister, slæbende sig frem med trætte lader og prælater, travlt førende flokke af unge mænd i sorte kjoler omkring mellem seværdighederne, mens gudstjenesten i kapellet til venstre fortsattes, uden at en lyd nåede de besøgende anderledes end som et dæmpet bølgebrus under de umådelige hvælvinger.

Pierre fattede, at dette var et pragtfuldt skelet af en kolossal bygning, fra hvilken livet ebbede bort – for at fylde den, for at give den sjæl og ånde, måtte man se Peterskirken med hele den katolske gudstjenestes pragtudfoldelse. De 30.000 troende, kirken kunne rumme, måtte være til stede som ved de store højtider, jul eller påske, her trænges til iscenesættelse, til optog med al den luksus, den katolske ritus viser frem ved pavelige ceremonier. Og så tænkte han på det, han vidste om disse højtideligheder. Han så i ånden basilikaen fyldt med tilbedende skarer, så det overmenneskelige tog drage frem mellem to rækker dybt bøjede hoveder. Kors og glavind førte an, kardinalerne gik to og to som Plejadens guder, klædte i

kniplingsrochet, rød moiré-kappe, hvis slæb blev båret af *caudatori*, og endelig den hellige fader selv, som en almægtig Jupiter, tronende på sit gyldne purpursæde, klædt i hvidt fløjl, med gylden messehagel og tiara, omringet af den pavelige familie, af en mængde prælater i baldyrede kjortler, præster af alle grader, foruden den pavelige militæretat – gendarmer med bjørneskindshuer, palatinergarden med blå benklæder og sort uniform, schweizergarden med sølvkyrads og gul- og sort-rødstribede dragter, adelsgarden i galla med høje støvler, hvide skindbukser, rød-guldbroderet uniform, gule epauletter og gylden hjelm.

Men siden Rom var blevet Italiens hovedstad, åbnedes dørene ikke mere på vid gab, man lukkede dem tværtimod med skinsyg omhu, og når paven en sjælden gang holdt gudstjeneste, viste sig i overmenneskelig pragt, som Guds stedfortræder Jorden, stod basilikaen kun åben for de indbudte – man måtte have kort, ellers fik man ikke adgang til helligdommen.

Det var ikke længere folket, de 50-60.000 kristne, som ilede til og samlede sig, hvor strømmen førte dem. Det var en udvalgt forsamling af venner, der var hidkaldt til særlige festligheder, som ikke stod åbne for enhver, og selv når man fik samlet en tusind stykker, var det dog altid et begrænset publikum, der var indbudt til en monsterkoncert.

Efterhånden som Pierre vandrede igennem dette majestætiske museum i marmorets kuldepragt, blev han mere og mere gennemtrængt af den følelse, at han her i befandt sig i et hedensk tempel, rejst for lysets og pragtens gud. Et stort tempel i det gamle Rom havde sikkert været lige sådan. De

samme mure, beklædte med mangefarvet marmor, de samme kostbare søjler og de samme hvælvinger med forgyldte kasetter. Denne følelse skulle han mærke endnu tydeligere ved besøget i de andre kirker, som til sidst gjorde den til en uomtvistelig sandhed.

Først var det den kristne kirke, som ganske ugenert og roligt indrettede sig i det hedenske tempel San Lorenzo via Miranda, Antonius og Faustinas tempel, hvis sjældne søjlehal af *cipolino*-marmor, som den beholdt såvel som den smukke gesims af hvidt marmor, eller også var det den kristne kirke, som skød frem af den fældede stamme, af den ødelagte oldtidsbygning, således for eksempel Sankt Clemens, under hvilken der lå det ene lag oven på det andet af de forskellige århundreders religioner, et ældgammelt monument fra republikkens tid, et andet fra kejserdømmet, hvori man havde genkendt et Mithratempel og endelig en basilika fra den første kristendoms tid.

Endvidere var der de kristne kirker, således som Sankt Agnes extra Muros, der blev opført nøjagtigt efter romersk mønster i samme stil som rådhusene på deres Forum, men især var der de kristne kirker, som blev opført af materialer, stjålet fra de sammenstyrtede templer, de 16 prægtige søjler i samme Sankt Agnes, forskellige marmorarbejder, som tydeligvis var taget fra flere guder, de 21 søjler i Santa Maria i Trastevere af alle mulige arter, røvet fra et tempel for Isis og Serapis, hvis billeder endnu ses på kapitælerne, de 36 joniske søjler af hvidt marmor i Santa Maria Maggiore, som kommer fra templet for Juno Lucina, de 22 søjler i Santa Maria d'Aracoeli, alle forskellige i størrelse og form, hvorom sagnet beretter, at de er blevet taget fra selve

Jupiter, fra den kapitolinske Jupiter, hvis tempel stod på samme plads på den hellige høj. Endnu den dag i dag lever templerne fra kejsertiden op på ny i pragtfulde basilikaer, som St. Giovanni di Laterano og St. Paolo fuori le Mura. Laterankirken, alle de andre kirkers moder og hoved med de fem skibe, der adskilles ved fire søjlerækker, og de tolv kolossale apostelstatuer, der som en dobbeltrække af guder fører en til gudernes herre, var den ikke i sin ødselhed med basrelief, friser og gesimser egentlig en hedensk guddoms palads, hvis rige var af denne verden? Og især i St. Paolo, som lige er blevet fuldført, genfinder man ikke der i det ny marmors spejlblanke glans boligen for Olympens udødelige, det typiske tempel, den majestætiske søjlerad under det flade loft, med de forgyldte kassetter, det marmorbeklædte gulv af en uforlignelig skønhed i udførelsen, søjlerne med violet fod og hvide kapitæler, gesimsen hvid med violet frise, overalt en blanding af disse to farver, som får en til at tænke på de store gudinders kongelige legemer, badet i morgenrøden. Intetsteds, ikke en gang i St. Peterskirken, en skyggefuld krog, et hemmelighedsfuldt sted, som peger hen mod det usynlige. Og St. Peter forblev alligevel kæmpen, større end de største, et vidnesbyrd uden mage om, hvad storhedsvanviddet formår, når den menneskelige forfængelighed får i sinde at bygge en bolig til sin gud, en bygning af sten, som er alt for stor og alt for prægtig, hvori mennesket kan ophøje sig selv i hans navn.

Det var altså i denne pragtkæmpe, at den oprindelige trosiver havde foldet sig ud efter århundreders forløb. Man genfandt der grøden i den romerske jordbund, som til alle tider har frembragt så urimelige mindesmærker. Det lader til, at de

eneherskere, som har regeret der efter hinanden, har bragt med dem smagen for gigantiske bygninger, har hentet den i dens fødeland, for de har troligt overleveret den fra den ene tidsalder til den anden. Det er en fortsat vækst af den menneskelige forfængelighed, trangen til at indskrive sit navn på en mur, at efterlade noget af sig selv efter at have været verdens hersker, et uudsletteligt spor, et håndgribeligt bevis på denne døgnhæder, en evig bygning af marmor og malm, som kan bære vidnesbyrd om den til tidernes ende. På bunden af det hele ligger erobringens ånd, slægtens stolte ærgerrighed, som altid vil være verdenshersker, og når alt er styrtet i grus, når et nyt samfund fødes af ruinerne, et samfund, man skulle tro var nedsunket i ydmyghed og helbredet for sin forfængelighed, da viser det sig at være en fejltagelse. Det gamle blod ruller endnu stadig i årerne, man giver igen efter for den nedarvede galskab, så såre man når skelsår og alder. Der er ikke en berømt pave, som ikke har villet bygge, som ikke har genoptaget overleveringen fra cæsarerne og villet forevige sin regering i stenen og lade oprejse templer for sig efter sin død for at løftes op i gudernes midte. Det er den samme bekymring for den jordiske udødelighed, den, der kan efterlade sig det største, det mest solide og mægtigste monument, og sygdommen er så akut, at de mindre bemidlede, som ikke har råd til at bygge, må nøjes med at istandsætte og til erindring for de kommende slægter om deres beskedne foretagender lade indsætte marmortavler med stortalende indskrifter. Heraf kommer, at man uafladeligt træffer disse tavler: ikke en mur, der er stivet af, uden at en pave har stemplet den med sit våben, ikke en ruin, der er bygget op, ikke et palads, der er gjort i stand, eller

et springvand, der er renset, uden at den regerende pave undertegner arbejdet med sin romerske titel som pontifex maximus. Det er et mareridt, en ufrivillig udskejelse, den naturnødvendige frugt af denne jord, der er blevet gødet med ruiner i over 2000 år. Uophørligt stiger monumenter op af dette monumentstøv, og man må uvilkårligt spørge sig selv, om Rom nogen sinde har været kristent, en kristen by, når man ser, hvordan den gamle romerske jord næsten straks har omdannet Jesu lære; denne trang til at herske, denne attrå efter jordisk ære, som har bragt katolicismen til sejr uden hensyn til de små og rene, de broderlige og enfoldige fra den første kristendoms tid.

Nu gik der pludselig et lys op for Pierre, og han så den nøgne sandhed i det øjeblik, da han for anden gang gjorde runden i den umådelige basilika, mens han tilså de pavelige grave. Å, disse grave! Dernede i den flade campagne i det fulde sollys på begge sider af Via Appia, der førte i triumf ind til Rom og ledede den fremmede til det hellige Palatinerbjerg med dets krone af paladser, dér hævede sig de mægtiges og de riges storslåede gravsteder i en kunstnerisk pragt uden lige, som i marmoret udødeliggjorde en stærk, verdensbeherskende slægts hovmod og storhed. Men tæt ved siden af, i det tavse, stille mørke, i elendige muldvarpegange, der gemte sig de andre grave, de små, de fattige, de lidende, som i ydmyghed sagde, at et pust af ydmyghed og underkastelse var gået hen over dem, at en mand var kommet, som prædikede broderskab og kærlighed, talte om at forkaste goderne i dette liv for de evige glæder i det tilkommende, og betroede den nye jord sit

evangelium, idet han udsåede den foryngede menneskekærlighed, som skulle forvandle den gamle verden.

Og se nu, af denne udsæd, som havde ligget i jorden i århundreder, at disse fattige og ukendte grave, hvori martyrerne slumrede blidt i forventning om den herlige opstandelse, var der fremvokset andre grave, lige så kæmpemæssige, lige så prægtige som de gamle afgudsdyrkeres ødelagte mindesmærker. Deres marmor knejsede midt i et tempels hedenske pragt og vidnede om den samme overmenneskelige stolthed, den samme vanvittige tørst efter verdensherredømmet. Under renæssancen bliver Rom hedensk igen, det gamle kejserblod bryder frem og sejrer over kristendommen i det hårdeste angreb, den endnu har måtte lide. Å, disse pavernes grave i St. Peter med deres dristige helliggørelse, med deres håndgribelige og pragtfulde storhed, som trodser døden og drager evigheden ned på jorden. Det er paver af malm i overnaturlig størrelse, det er allegoriske figurer, tvetydige engle, smukke som unge piger, attråværdige kvinder med hofter som gudinder. Paul den 3. sidder på en høj piedestal med retfærdigheden og visdommen halvt liggende for sine fødder, Urban den 8. troner mellem visdommmen og religionen, Innocens den 11. mellem religionen og retfærdigheden. Innocens den 12. mellem retfærdigheden og barmhjertigheden, Gregor den 13. mellem religionen og styrken. Alexander den 7. ligger på knæ, støttet af visdommen og retfærdigheden og har foran sig barmhjertigheden og sandheden, mens et oprejststående skelet viser det udløbne timeglas frem. Clemens den 13., der ligeledes ligger på knæ, troner over en monumental sarkofag, til hvilken religionen

støtter sig og holder korset, mens dødens engel, lænet til sarkofagens højre side, under sig har to uhyre store løver, almagtens symbol. Bronzen betød skikkelsernes evighed, i det hvide marmor ses skønne legemers yppige fylde, det farvede marmor ruller sig i rige draperier om monumenterne, som stråler i solens gyldne skin.

Pierre gik fra den ene til den anden og fortsatte at gå gennem den solbelyste, pragtfulde og menneseketomme kirke. Ja, disse gravsteder lignede dem fra Via Appia i deres anmassende pragtudfoldelse. Det var ganske sikkert Rom, den romerske jord, hvor stolthed og herskesyge skød frem som græsset på marken, og som af den oprindelige ydmyge kristendom havde skabt den sejrrige katolicisme, de riges og mægtiges allierede, et vældigt regeringsmaskineri, der skulle erobre verden. Paverne havde sat sig på cæsarernes tronstol, og atter brusede det gamle herskerblod i deres årer, luede i deres hjerne, fyldte dem med umådelige ærgerrighedsdrømme. Kun Augustus havde gjort drømmen til virkelighed, kun han var på en gang kejser og pontifex, herren over legeme og sjæl. Fra ham har paverne arvet herskerlysten. Fra ham stammer deres evige sorg over kun at eje den åndelige overhøjhed, de klamrer sig hårdnakket fast til den verdslige magt – vil intet afstå, håber bestandig gennem århundreder at rejse et nyt palatinerbjerg i Vatikanet, fra hvilket de da vil styre de erobrede nationer i uindskrænket enevælde.

6

Pierre havde allerede været fjorten dage i Rom, og den sag, han var kommet for, syntes helt at være gået i stå. Han var bestandig gennemtrængt af en brændende lyst efter at komme til paven, men hvornår eller hvordan det skulle ske, anede han ikke. Der var så mange opsættelser, og han var bange for selv at foretage noget, der muligvis kunne være uheldigt. Da det stod ham klart, at hans ophold ville trække længe ud, havde han bestemt sig til at fremlægge sin tilladelse til at forrette gudstjeneste som vikar. Han holdt messe hver morgen i Sancta Birgitta, på Farnesepladsen, hvor han havde fundet en velvillig modtagelse hos fader Pisoni, der tidligere havde været Benedettas skriftefader.

Om mandagen bestemte han sig til at gå ind til donna Serafinas modtagelsesaften i håb om at høre noget, der kunne fremskynde hans forehavende. Måske var monsignor Nani der, eller måske kunne han være så heldig at træffe en eller anden prælat eller kardinal, der ville hjælpe ham. Forgæves havde han forsøgt at benytte sig af don Vigilio eller i det mindste få noget sikkert at vide hos ham, men efter at kardinal Boccaneras sekretær i begyndelsen havde været tjenstvillig, var det nu tydeligt, at han trak sig tilbage og ikke ville have noget at gøre med denne sag. Desuden havde han den foregående dag fået et anfald af feber, der nødte ham til at blive på sit værelse.

Det eneste, der holdt Pierres mod oppe, var Victorine Bosquet, der nu var avanceret til husbestyrerindes rang, hun havde efter et ophold på tredive år i Rom, som hun for resten

ikke kendte noget til, bevaret sine oprindelige følelser for Frankrig.

Hun talte med Auneau, som om hun var rejst derfra den foregående dag. Men denne aften var hun ikke livlig og munter, som hun plejede, og da hun hørte, at han ville gå ind og hilse på damerne, rystede hun på hovedet og sagde:

"Ah, De vil ikke finde dem i synderligt godt humør. Stakkels Benedetta har mange ængstelser. Det går nok dårligt med hendes skilsmissesag."

Alle mennesker talte om den i Rom. Det var et kærkomment emne for bysladderen både i verdslige og i klerikale kredse.

Victorine havde derfor heller ingen grund til ikke at tale åbent om det med sin landsmand. Advokat Morano havde skrevet et indlæg, hvori han, støttende sig på de afgivne vidnesbyrd og de foreliggende aktstykker, godtgjorde, at ægteskabet ikke var blevet fuldbyrdet på grund af mandens impotens.

Monsignor Palma, der af konciliet var valgt til at forsvare det modsatte standpunkt, havde skrevet et indlæg, som ligefrem var knusende. Han begyndte med stærkt at drage klagerindens jomfruelighed i tvivl, idet han diskuterede de tekniske udtryk i den erklæring, der var afgivet af to jordemødre, og forlangte, at der skulle foretages en ny undersøgelse, men den unge dames blufærdighed havde bragt hende til bestemt at modsætte sig opfyldelsen af dette forlangende. Det vigtigste moment i indlægget var, at *ikke* mandens impotens, men hustruens modstand var grunden til, at ægteskabet ikke var blevet fuldbyrdet. Resultatet var, at Kongregationen havde stemt for skilsmisse, men kun med en stemmes majoritet, et resultat, der

havde bragt monsignor Palma til øjeblikkelig at indstille sagen til ny undersøgelser, hvilket satte den i bero og i hvert fald ville gøre en ny afstemning nødvendig.

"Ak, min stakkels contessina!" jamrede Victorine, "hun tager sin død af sorg, for hun elsker sin fætter over al beskrivelse, skønt hun går så stille omkring. Det lader til, at monsignor Palma har fået overtaget og at han kan trække sagen i langdrag efter forgodtbefindende. Og så har vi allerede givet masser af penge ud, kommer til at betale store summer endnu. Fader Pisoni, som De jo nu kender, havde rigtignok en udmærket idé. Den dag han fandt på at foreslå contessinaen dette rædsomme parti, og skønt jeg nødig taler ondt om min kære grevinde, der nu hviler i sin grav og i levende live var en from sjæl, må jeg dog sige, at hun virkelig har voldt sit eneste barns ulykke, da hun gav hende til grev Prada."

Her tav hun et øjeblik, så blev hun revet hen af sin retfærdighedsfølelse og sin sunde franske fornuft.

"Nå, det var nu ikke så sært, at grev Prada blev vred. De har spillet *for* galt op med ham, men alligevel siger jeg, at min Benedetta ikke behøvede at sig i alle disse formaliteter. Hvis det kom an på mig, skulle hun såmænd få sin Dario, hellere i dag end i morgen, siden hun er så forelsket i ham, siden de har holdt af hinanden, fra de var et par børn! Ja, herregud, man er jo kun ung en gang, og man kan vel blive lykkelig uden at tromme både præst og borgmester sammen! Det mener *jeg* da!"

Og da hun så Pierres forbavsede ansigt, brast hun i latter, lo sundt og fornøjet med den franske middelstands urokkelige tro på, at den sande lykke findes på jorden i et hæderligt liv, hvor man betaler enhver sit.

Derefter udtrykte hun mere beskedent sin sorg over at se hele husets kreds nedsunket i bedrøvelighed over denne fortvivlede skilsmissesag. Donna Serafina og advokat Morano var blevet uvenner, han var stødt over, at hans indlæg ikke havde indvirket kraftigere på Kongregationens mening, og påstod, at fader Lorenzo, damernes skriftefader, havde ført dem ind i en proces, der ville blive en stor skandale for kredsen, ja, hele partiet!

Og så viste han sig ikke mere ved donna Serafinas mandagsmodtagelser. Det var et tredive års venskabsforhold, som her omstyrtedes til stor forbavselse for hele Rom, der aldeles ikke holdt med Morano. Det bedrøvede så meget mere donna Serafina, som den kloge dame anede, at hendes gamle ven med glæde havde grebet det første det bedste påskud til et brud. Hun mistænkte ham nemlig i den senere tid for at nære en utilladelig kærlighed, genstanden for den aldrende advokats heftige og ømme følelser var en lille, koket og snedig borgerfrue, der aldeles ikke passede for en mand af de højere samfundslag.

Om aftenen, da Pierre trådte ind i dagligstuen, mærkede han straks, at stemningen var alt andet end munter. For resten var der kun Benedetta og Celia, der sad og talte med Dario henne i sofaen, kardinal Sarno i en stor lænestol lyttede til den ordstrøm, der flød over læberne på Celias gamle tante, uden hvem den unge pige aldrig viste sig ved mandagsmodtagelserne i Palazzo Boccanera.

Donna Serafina sad på sin vante plads ved kaminen i ensom majestæt, med skjult harme over at se den lænestol tom, hvor Morano i over tredive år trofast havde siddet hver mandag.

Pierre så godt det udtryk af skuffelse, der fo'r over hendes stolte ansigt, da han og ikke den utro ven, trådte ind i stuen.

Imidlertid gjorde hun sig umage for at skjule sin smerte, hun sad der i hele sin værdige fornemhed, strammere snøret end nogen sinde, med det snehvide hår og de kulsorte øjenbryn.

Så snart Pierre havde hilst på damerne med skyldig ærbødighed, kom han med et spørgsmål, der røbede hans hemmelige bekymring, men svaret var langtfra trøstende.

"Å, nej, fader, spørg ikke om monsignor Nani, han svigter os som de andre ... når man trænger til folk, er de som blæst borte ..."

Hun var nemlig lidt misfornøjet med prælaten, fordi heller ikke han kraftigt nok havde støttet stakkels Benedettas skilsmisseansøgning, efter at have givet de mest vidtgående løfter. Men han havde sagtens under sine silkebløde manerer, under sit indsmigrende væsen sine egne planer, og de gik frem for alt!

For resten angrede hun øjeblikkelig, hvad hun i ubesindighed havde sagt, for hun tilføjede hastigt:

"Han kommer måske senere hen på aftenen, han er så inderlig god! er os af hjertet hengiven!"

Trods sin heftighed ville hun være diplomatisk, hun mente, man sådan bedst kunne besejre modgangen.

Hendes broder havde meddelt hende, hvor ærgerlig han var over konciliets holdning, han var vis på, at den kulde, man viste hans broderdatter, for en stor del skyldtes visse af hans kolleger, der greb lejligheden til at være ubehagelige imod en af hans slægtninge.

Selv ønskede han skilsmissen, der alene kunne frelse hans navn fra at uddø, for Dario havde bestemt nægtet at gifte sig, hvis han ikke fik sin kusine til hustru.

Sådan stødte flere sorger til, hans stolthed blev såret i denne sag på mange måder. Søsteren tog del i alle broderens ærgrelser, og de elskende var fortvivlede over igen at se lykken glide ud i det fjerne, over igen at skulle slippe håbet om en snarlig forening.

Da Pierre kom hen til sofaen, hvor de tre unge sad, hørte han straks, at de beskæftigede sig med den sørgelige nyhed, om hvilken de med dæmpet stemme talte sammen.

"Hvorfor vil du være så fortvivlet!" sagde Celia. "Ægteskabet er jo nu i virkeligheden opløst. Du har en stemmes majoritet!"

Men Benedetta rystede på hovedet:

"Ak, hvad kan det hjælpe! Hvis monsignor Palma vil sætte sig imod skilsmissen, giver Hans Hellighed mig aldrig sit samtykke. Alt er forbi!"

"Når man kun havde en masse penge!" mumlede Dario i en tone, som ikke lokkede et smil frem på de unge ansigter.

Så hviskede han til Benedetta:

"Jeg må endelig tale med dig, jeg kan ikke holde dette ud længere!"

Og endnu sagtere lød hendes svar:

"Kom herind i morgen eftermiddag kl. 5, jeg skal ordne det så at du træffer mig alene."

Aftenen slæbte sig hen i træg sagtmodighed.

Pierre var meget rørt over at se, hvor nedtrykt den ellers modige Benedetta var. Da mørke øjne i det rene barneansigt var som tilsløret af tilbagetrængte tårer. Han var kommet til at

sætte meget pris på denne unge kvinde ved at se hende så fuld af ligevægt, så stille gå om, og under et værdigt og roligt ydre skjule en lidenskabelig, varmtfølende sjæl.

Imidlertid prøvede hun på at smile, mens hun lyttede til Celia, hvis kærlighedsroman lod til at skulle få en lykkeligere udgang end hendes egen.

Kun en gang blev samtalen almindelig, da den gamle dame, idet hun trak på skulderen, gav sig til at bebrejde pressen dens uforskammede holdning overfor Hans Hellighed.

Aldrig syntes forholdet mellem Vatikanet og Quirinalet at have været mere spændt.

Kardinal Sarno, der indtil nu havde forholdt sig tavs, meddelte nu, at paven havde i sinde at udstede en ny protest imod de gudsbespottelige fester, man forberedte den 20. september i anledning af Roms indtagelse, som skulle sendes til alle Europas kristne fyrster, hvis passivitet gjorde dem medskyldige i kirkens nedværdigelse.

"Ak, ja, nu ser vi nok alle, hvor umulig en forsoning mellem kongen og paven er!" mumlede donna Serafina med bitter hentydning til niecens sørgelige historie.

Den værdige dame havde ondt ved at bevare sin ro i aften; nu var det for sent at vente monsignor Nani eller andre. Alligevel flammede hendes øjne, da man med et hørte skridt i den første salon, og hun vendte sig med et spændt udtryk imod døren, men følte sig skuffet ved kun at se Narcisse Habert træde ind.

Hans onkel, kardinal Sarno, havde indført ham i Boccaneras hus, hvortil man ellers kun vanskeligt fik adgang.

Han undskyldte sit sene besøg, for resten var han kommet i anledning af Pierre, som han straks tog til side.

"Jeg vidste, De var her i aften," sagde han hastigt, "og så ville jeg kun meddele Dem, at jeg lige talt med min fætter, monsignor Gamba del Zoppo, og jeg har gode nyheder til Dem, kære Froment! Jeg tror nok, De kan stole på, at De med det allerførste får audiens."

Derpå sænkede han stemmen:

"Jeg tør næsten love Dem, at han selv vil forestille Dem for Hans Hellighed."

Denne efterretning glædede Pierre meget. Han var nedtrykt, den modløse stemning hos hans omgivelser havde særlig i aften indvirket på ham. Men nu begyndte alting at se lysere ud. Narcisse hilste på Dario, sagde et par ord til Celia og Benedetta og nærmede sig sin onkel, der nu, da den gamle tante lod ham i fred, var blevet lidt mere snaksom.

Men han talte kun om sit helbred, om vind og vejr, kom med nogle småhistorier, som han havde hørt i byen, og berørte ikke med et ord eller en hentydning alle de vigtige og alvorlige sager, propagandaen netop i denne tid havde for.

Når han sådan gik ud om aftenen, var det, som følte han kun trang til i dagligdags middelmådighed at udhvile sig efter alle de frygtelige forretninger, der ellers optog hver eneste af hans tanker; når han kom ud af sit kontor, holdt han med op at styre verden. Lidt efter stod selskabet op og tog afsked.

"Glem nu ikke," sagde Narcisse til Pierre, "at De i morgen formiddag klokken ti skal være i det Sixtinske Kapel. Mens vi venter på min fætter, kan jeg vise Dem Botticellis guddommelige mesterværker."

Næste morgen var Pierre allerede på pletten klokken halv ti, men før han styrede til højre mod malmdøren i hjørnet af

kolonnaden, stod han stille et øjeblik og så op på Vatikanet.

Intet syntes ham mindre imponerende end denne sære bunke af bygninger, der her lå ophobet uden orden i skygge af Peterskirkens vældige kuppel. Tagrygningerne sås, den ene oven over den anden, facaderne bredte sig ud, hist og her var en fløj sat til, ligesom tilfældigt.

Kun Sankt Damasusgårdens tre sider viste sig symmetrisk over kolonnaden, med de gamle loggiaers store vinduer, det hele hegnet af tre umådelige drivhuse, der i solens skin fik stenenes rødlige tone.

Og dette skulle altså være verdens skønneste slot, det allerstørste, med elleve tusind værelser, indeholdende menneskeåndens vidunderligste, beundringsværdigste mesterværker! Men i sin skuffelse fæstede Pierre nu sit blik på den høje facade til højre, der vender ud til pladsen, og hvor han vidste, at den hellige faders privatlejlighed var på anden sal.

Længe betragtede han disse vinduer, man havde sagt ham, at det femte til højre var sovekammervinduet. Der brændte altid lys til langt ud på natten.

Hvad var der nu bagved den malmport, gennem hvilken man fik adgang til Guds stedfortræder på Jorden, der havde lukket sig inde bag disse høje, tavse mure?

Han betragtede porten med dens metalfyldninger, de svære, firkantede sømhoveder og undredes over, hvad den forsvarede, hvad den skjulte, hvad den lukkede over med sin mørke, uhyggelige mine – han syntes, den mindede om en gammel borgport. Hvordan var de mennesker, han skulle træffe der inde? Rummede deres hjerter monstro skatte af barmhjertighed, hengemt her i mørket, skulle han måske finde

en håbets opstandelse for fremtidens folk, der tørstede efter broderlighed og retfærdighed?

Denne drøm tiltalte ham, han elskede at tænke på den store sjælehyrde, den salvede, den eneste, der i dette stille, aflåste slot sad og vågede over sin hjord og beredte vejen for Jesu rige på Jorden, mens det gamle, rådne, civiliserede samfund styrtede i grus. Bag denne metalport boede fremtiden, og den dag var måske ikke fjern, da fremtiden her ville åbenbare, hvad den gemte i sit skød.

Men pludselig havde Pierre den overraskelse at stå ansigt til ansigt med monsignor Nani, der netop forlod Vatikanet for til fods at gå det par skridt til Det Hellige Officiums Palæ, hvor han havde sin bolig som assessor.

"Å, monsignor, hvor det glæder mig at træffe Dem. Min ven, hr. Habert, kommer om et øjeblik og henter mig her, han vil forestille mig for sin fætter, monsignor Gamba del Zoppo, og han er temmelig sikker på at kunne skaffe mig den audiens, jeg ønsker så inderligt."

Monsignor Nanis fine smil svævede ham om læberne som sædvanlig.

"Ja, ja, kære fader, det hører jeg."

Han standsede et øjeblik, tilføjede så:

"Det glæder mig lige så meget som Dem, min søn – men lad mig nu se, De er lidt forsigtig."

Og da han var bange for, at hans første ord kunne bringe Pierre til at tro, at han kom fra den overmåde frygtsomme del Zoppo, fortalte han, at han hele morgenstunden havde haft travlt med at løbe rundt, fordi to franske damer absolut ville se

Hans Hellighed – desværre lykkedes det ham vist ikke at skaffe dem adgang til paven.

"Jo, jeg må tilstå, Deres Eminence," sagde Pierre, "at jeg virkelig begynder at tabe modet. Opholdet her i Rom er just ikke sundt for ens sjæl."

Og så sagde han, at den hellige stad virkede nedtrykkende på ham. Hans tro på hans drøm om en forynget, sejrende kristenhed blev egentlig ikke styrket ved dage som dem, han havde tilbragt på Via Appia og Palatinerbjerget, hans besøg i katakomberne havde også rystet og forvirret ham. Han var gået hjem med sindet fuldt af tvivl. Han begyndte at blive træt og var ved at miste sin hidtil let vakte begejstring.

Stadig smilende lyttede monsignor Nani til hans ord, idet han nu og da nikkede, mens den anden fortsatte at tale. Ja, sådan måtte det naturligvis komme alt sammen, Han så ud, som om han havde tænkt sig dette og lod til at være meget tilfreds.

"Ja, ja. min kære søn, alt er jo godt, når De er sikker på at få den audiens hos paven."

"Det har Deres Eminence ret i. Jeg har jo sat al min lid til den hellige fader, til Leo den 13.s høje retfærdighed og vide syn på alt. Han alene kan dømme mig, hvis tanker har alene inspireret mig, og jeg tror nok, det er lykkedes mig at give dem det rette udtryk ... ak, hvis han vil, da kan han i Jesu navn, ved folket og ved videnskab frelse den gamle verden."

Hans begejstring blussede op i lyse luer, og Nani, der blev mere og mere elskværdig, så på ham med et ganske mærkeligt blik i de stikkende øjne, mens læberne i det smukke ansigt kneb sig sammen.

"Aldeles rigtigt, min kære søn. Tal nu med Hans Hellighed, så skal De se, at al ting ordner sig på bedste måde for alle parter."

Og da de begge to på en gang så op til pavens vinduer, drev prælaten sin elskværdighed så vidt, at han gav Pierre oplysninger. Nej, det var ikke i pavens sovekammervindue, at man hver aften så lys, det var en trappegang, hvor et gasblus brændte hele natten. Pavens eget vindue var det næstnæste. Og derpå faldt de begge i tanker med øjnene fæstede på facaden.

"Nu farvel, min kære søn, og på gensyn. De fortæller mig nok om Deres samtale med den hellige fader, ikke sandt?"

Så såre Pierre var alene, gik han ind ad malmporten. Hans hjerte bankede stærkt, som om han betrådte et helligt, skrækindjagende sted, hvor hans fremtidslykke skulle spire frem.

En skildvagt – schweizergardist – gik langsomt frem og tilbage, indhyllet i sin lange, gråblå kappe, under hvilken man kun så lidt af de sortgulrødstribede benklæder. Pierre fik det indtryk, at kappen med den rolige tone var der for at skjule maskeradedragtens påfaldende farvepragt.

Straks til højre kom den store, overdækkede trappe, der fører op til "Cortile di San Damaso". Men da Pierre først ville ind i det Sixtinske Kapel, måtte han følge det lange galleri mellem to søjlerækker og gå op ad "kongetrappen", "Scala Regia". Og i denne kæmpemæssige verden, hvor alle forhold voksede i en uhyre grad, blev til knusende majestæt, pustede han overvældet, mens han steg op ad de brede trin.

Ved indtrædelsen i det Sixtinske Kapel blev Pierre overrasket. Han syntes, det var så lille, en retvinklet sal, meget høj, med en fin marmorvæg, der i overskærer den og deler den i to ulige

store rum. Et til de indbudte, som samles til de store højtideligheder, et til koret, hvor kardinaler tager plads på simple egetræsbænke, mens de andre prælater står op bag ved dem. Til højre for altret er pavens tronstol. Den står på en lav forhøjning og er i ædel, men pragtfuld stil. Til venstre ind i muren, en slags loge med marmorbalustrade til sangerne. Men når man løfter hovedet, når man betragter den uhyre fresko, forestillende Dommens Dag, som fylder hele bagvæggen, og malerierne på hvælvingen, der går ned til gesimsen mellem de tolv lyse vinduer – da udvides alting, man synes, man ser ud over en umådelig synskreds, hvor øjet svæver lige ind i evighedens uendelighed.

Heldigvis var der i kapellet kun tre turister, der oven i købet ikke støjede op. Og Pierre fik straks øje på Narcisse Habert, siddende på en af kardinalbænkene med fødderne på det trin, der under ceremonierne er slæbbærernes plads.

Ubevægelig, med tilbagebøjet hoved, sad den unge mand som henrevet. Men hans begejstrede blik hvilede ikke på Michelangelos mesterværk, det var fæstet på tidligere fresker lige under gesimsen. Og så såre han opdagede Pierre, sagde han med rørt stemme:

"Ak, min ven, se nu på den Botticelli!"

Så faldt han atter hen i henrykkelse.

Men Pierres sjæl og tanke, sind og hjerte var så optaget af Michelangelos storslåede geni, at alt det øvrige forsvandt, han kunne ikke få sine øjne bort fra den vidunderlige komposition deroppe – fra dette guddommelige kunstværk, der åbnede en himmel for ham.

Det, der først slog ham, var, at mesteren ene og alene havde benyttet sin pensel her. Her var intet spor af marmor eller guld eller malm. Penslen alene havde skabt piller og søjler, rosetter og ornamenter, en overvældende rigdom af farver trådte her i stedet for alt andet. Og han så i ånden den store kunstner stå der i sin skabervælde foran denne umådelige nøgne plads – flere hundrede meter, som skulle dækkes. Han så ham foragtende ethvert kunstgreb, enhver hjælp, jagende alle bort, lukkende sig inde, tilbringende fire og et halvt år med at undfange dette kæmpemæssige mesterværk. Ak, hvilken storhed! Mere end nok til at udfylde et menneskes tilværelse. I rolig tillid havde han taget fat på værket, en verden havde han skabt i sin vælde, hans storslåede hjerne havde arbejdet her i sin fulde manddomskraft.

Pierre overvældedes af udelt beundring ved at betragte denne kolossale menneskehed, malet med seerens hånd, han blev revet hen i begejstring ved synet af dette kæmpemæssige sindbillede. I naturlig yppighed vældede det frem i skønhed, ynde, kongelig adel, statelig fred, uendelig herskerpragt. Og så denne aldrig fejlende viden, de voldsomste forkortninger, som mesterhånden udførte med sikkerhedens urokkelige overbevisning, en evindelig sejr over alle de uhyre vanskeligheder, hvælvingens kurve frembød. Og allermest begejstredes han over midlernes utrolige enkelthed, næsten intet materiale, nogle bredt anlagte farver, uden effektjageri, uden affektation. Og det var tilstrækkeligt. Blodet rullede gennem skikkelserne, musklerne spændtes under huden, figurerne trådte ud at rammen i sådan glans og vælde, at han syntes, han mærkede et pust fra oven, som blæste liv,

overmenneskeligt, evigt liv i disse vidunderlige skabninger. Ja, det var livet, livet i sejrsstolthed, vrimlende, storslået liv, et vidunder af liv, frembragt at en enestående mesterhånd, der havde fået guddomsgaven: styrke i enkelheden. I sin betagethed over dette værk kunne Pierre ikke standse ved et filosofisk synspunkt, han tænkte ikke på, at man her har villet se et helt skæbnemaleri: Verdens skabelse, mand og kvinde, syndefaldet og straffen, genløsningen og endelig Herrens retfærdighed på Dommens Dag. Men hvor var det ikke stort alt sammen! Hvilken skønhed, kraft og ynde var der ikke udtrykt i det menneskelige legeme. Ak, denne Jehova! En kongelig olding, ærefrygtindgydende, streng og faderlig; henrevet af skabelsens stormvind, med udbredt favn, undfangende verdener. Og så den prægtige Adam, så ædel i linjen, med udstrakt hånd, og som Jehova giver liv uden at berøre, en beundringsværdig bevægelse, den hellige afstand mellem skaberens finger og skabningens, den lille afstand, der rummer mysteriets usynlighed og uendelighed. Den mægtige og skønne Eva med de faste former – moderen, fra hvis skød den kommende slægt skal udgå, øm og stolt ønsker hun at elskes indtil fortabelse, fuldt ud kvinde, dragende, frugtbar, beherskende.

Derefter kom de dekorative figurer, siddende på pilastrene, ved freskens fire hjørner: de tyve unge mænd, stolte i deres pragtfulde nøgenhed, ulastelige i kraft og formskønhed, men især beundringsværdige ved det svulmende liv, der udtrykkes i deres voldsomme bevægelser. Og mellem vinduerne tronede kæmperne, profeter og sibyller, mand og kvinde, guddommeliggjorte, i overnaturlig størrelse og med et udtryk af overjordisk visdom og forståelse. Jeremias støttende albuen

på knæet og hagen i hånden, fordybet i betragtninger, mens han omsvæves af drømme og syner; den erythræiske sibylle sidder med fingeren på skæbnens åbne bog, hendes rene profil og ungdomsfylde danner en slående modsætning til sibyllen fra Cumæ, hvis kloge ansigt er skrækindjagende, og som trods sin alder er fast som klippen med sin krogede ørnenæse og sin brede, fremstående, stædige hage. Esaias' sandsigerlæber svulmer under de brændende kul, stolt vender han hovedet halvt om og løfter hånden mod en bydende bevægelse. Jonas er lige kastet ud af hvalens bug, han ligger henslængt i dristig forkortning, med forvreden krop, tilbagebøjet hoved, vidt opspærret, højt skrigende mund … og så de andre, alle de andre, alle tilhørende samme vældige majestætiske slægt, der hersker i kraft af uvisnelig sundhed og evig forstand og viser beskueren en mægtig, udødelig menneskehed, højere og bedre end virkelighedens skabninger.

Overalt, mellem vinduesbuerne, i hvælvingen, findes skikkelser, fulde af skønhed, magt og ynde, flere og altid flere myldrer frem i vrimlende mængde, Kristi forfædre, tankerige mødre med dejlige nøgne børn, mænd med dybe blikke, der taber sig i fremtidens blå i – en slægt, straffet, træt, længselsfuld efter den forjættede Messias – mens de fire trekantede rum mellem hvælvingens stræbelinjer indeholder bibelske optrin: Israels sejr over den onde ånd.

Og endelig den kolossale fresko i baggrunden: Dommens dag! En masse, en utallig masse figurer. Dage og uger måtte man tilbringe foran billedet, hvis man ville betragte dem hver især, en forstyrret menneskevrimmel, trængt sammen, blæst sammen af et mægtigt livsens pust. Der er de døde, vækket af

mægtige basunstød fra åbenbaringens engle, der de fordømte, som af djævlene i forfærdelsens klynger styrtes i den evige ild, der er Jesus Kristus selv, retfærdighedens udøver, omringet af apostle, helgener og de udvalgte, båret til himlen på englevinger, mens andre engle, endnu højere oppe med passsionssymboler, svæver i sejrsglans mellem skyer.

Og over dette vidunderlige billede, som er malet tredive år senere i mesterens fulde manddomskraft, bevarer dog loftet sit himmelstræbende præg, sin uomtvistelige overlegenhed, for det er blomsten af kunstnerens glødende ungdom – hans genis førstegrøde.

Pierre kunne ikke finde ord for sin beundring.

Michelangelo var overmenneskelig, altovervældende! Han knuste alle sine omgivelser under sit mesterværks vælde! Knuste Perugino, Pintoricchio, Rosselli, Signorelli, Botticelli, alle de skønne vægmalerier, der slyngede sig rundt om kapellet under gesimsen.

Men Narcisse havde ikke et blik for loftets knusende pragt.

Hensunket i ekstase hang hans øjne ved Botticelli, af hvem der findes tre freskoer. Omsider talte han med sagte, mumlende stemme:

"Ak, Botticelli! Smerte og ynde, finhed og lidenskab! Hans dybe forståelse af vellystens lidelse. Hele nutidssjælen har han gættet, tolket med en dragende, betagende magt, som ingen anden menneskehånd har formået det."

Forbavset betragtede Pierre Narcisse. Så spurgte han:

"Kommer De for at se på Botticelli alene?"

"Selvfølgelig," lød svaret i en rolig tone. "Ene og alene for Botticelli! Hver uge sidder jeg her i timevis, og jeg ser kun

ham … gør mig den tjeneste at betragte den Moses der med Jethros døtre og sig mig så, om De nogen sinde har set et sådant udtryk for menneskelig ømhed og sørgmodighed?"

Og så begyndte han med salvelsesfuld betoning og let dirrende stemme:

"Ak, Botticelli, Botticellis kvinder! Med de smalle, lidenskabelige, uskyldige ansigter, med de lette klædebon over det lidt svære underliv, de fine, lange ben, den svævende gang, den hengivelsesfulde holdning! Og ynglingene! Botticellis engle, netop som man tænker sig engle, skønne som kvinder, en sælsom blanding af begge køn, vidunderligt fine og fornemme i omridset og dog faste i muskeltegningen. Alle beåndet af attråens uforglemmelige flammeglød. Ak, Botticellis munde – svulmende som modne frugter, smertefulde og ironiske, med gådefulde buelinjer. Når man så på dem, måtte man spørge sig selv, om de ord, de ville udtale, kom fra Himlen eller fra Helvede, og øjnene! Botticellis øjne! Længsel, elskov, mystisk ekstase, vellyst, et sådant dyb af smerte eller glæde, at man gennem dem så ned i tilintetgørelsens uudgrundelige afgrund! Botticellis hænder! Vidundere af kunst, udpenslet med utrolig omhu, levende, bevægende sig frit, talende et forståeligt sprog, udtrykkende enhver af sjælens fineste rørelser og legemets fornemmelser. Og dog ikke spor af kvindagtigt hykleri, overalt en mandig stolthed, et kraftigt, lidenskabeligt åndepust, en absolut sanddruhed i udtrykket, virkeligt studium, sand realisme, beåndet og mildnet af geniets særpræg og karakterens personlighed, den, der giver selv det stykke et uforglemmmeligt forklarelsens trylleri."

Pierres forbavselse steg, og han hørte på Narcisse, idet han for første gang lagde mærke til dennes lidt skruede finhed, det lokkede hår, klippet efter gammel mode, de blå, næsten lilla øjne, endnu lysere ved de himmelvendte begejstrede blikke.

"Ja, ja vist, Botticelli er en stor kunstner, men her må dog Michelangelo ... "

"Å," udbrød Narcisse og tog sig til panden, "tal dog ikke om den karl! Han har klattet alting over, ødelagt alt! En mand, der som en trækokse spændte sig for, sled i det som en håndværker, der har akkordarbejde og skal være færdig med så og så mange kvadratfod pr. dag! ... et menneske, der ingen anelse havde om mysteriet, om det ukendte, som så så stort, så at man får kvalme ved at betragte hans skønhedsideal! Mænd med kroppe som mastetræer og kvinder som kæmpemæssige slagtermadammer, sjælløse kødbjerge, der ikke drager tanken hverken op eller ned eller hinsides ... en murer! Nå, en kolossal murermester da, og ikke mere!"

Og uvilkårligt gav denne trætte nutidshjerne, denne sammensatte natur, der var fordærvet af sin rastløse søgen efter personlighed og sjældenhed sig luft. Han udtalte i stærke ord det had, han nødvendigvis måtte nære til alt, hvad der hed sundhed, kraft og mandighed. Der var fjenden! Denne Michelangelo, der uden anstrengelse skabte verden og havde efterladt sig et værk, hvis mage ikke fandtes på Jorden. Det var netop hans brøde, at han havde skabt liv, et liv, så vældigt og overstrømmende, at alle de andres frembringelser, selv de skønneste, druknede i den strøm af levende væsener, som vrimlede frem i salen.

"Jeg må tilstå," indvendte Pierre modigt, "at jeg her ikke kan holde med Dem. Jeg har netop nu forstået, at på kunstens område er livet alt, at kun menneskeskikkelser kan eje udødelighed. Michelangelo er det bedste bevis på denne påstands rigtighed, for hans overmenneskelige mesterskab, den uhyre vælde, der knuser alle hans omgivelser beundres netop i den kendsgerning, at han skaber denne talløse masse af pragtfulde levende væsener, der sårer og støder Deres fornemhed. Lad kun nysgerrighed, og spidsfindighed, åndrighed tale om det usynlige og det hinsides, det vage, lad dem længe nok prise opskruet sirlighed og sindbilledligt halvmørke. Michelangelo er og bliver den almægtige, menneskemaleren, mesteren, strålende i lys og enkelhed og sundhed, evig som selve livet."

Nu nøjedes Narcisse med som svar at trække på smilebåndet, overbærende og høfligt ringeagtende. Alle gik ganske vist ikke herop i det Sixtinske Kapel for at sidde i timevis foran Botticelli uden så meget som at kaste et blik på Michelangelo. Derpå sagde han:

"Nu er klokken elleve. Min fætter skulle lade mig vide, hvornår han kunne modtage os, og jeg kan ikke forstå, at jeg endnu intet har hørt fra ham. Vil De måske se lidt på Rafaels stanzer, mens vi venter på buddet?"

Og der var han meget flink, klartseende og retfærdig mod værkerne, hele hans gode forstand kom igen til orde, så såre han ikke mere ærgredes ved synet at de store kolosser og de geniale dekorationer, som han afskyede.

Uheldigvis for Pierre kom han lige fra det Sixtinske Kapel, var lige sluppet ud af den vældiges favntag. Han måtte glemme,

hvad han nys havde set, vænne sig til det, han her havde for sig, før han rigtig kunne nyde kunstværkernes rene skønhed. Han havde en fornemmelse, som om han havde drukket en stærk, berusende vin, der hindrede ham i at sætte pris på en lettere vin med finere buket. Her bliver man ikke lynslået af beundring, langsomt og uimodståeligt virker Rafaels fine kunst. Det er Racine ved siden af Corneille, Lamartine sammenlignet med Victor Hugo, det evige par – den kvindelige og den mandlige ånd, der par om par gennem århundreder vandrer frem ad berømmelsens vej til Parnasset.

Hos Rafael sejrer ynde, adel, den ulasteligt skønne linje med guddommelig harmoni, hos ham er det ikke mere sindbilledsprogets vælde, men en dyb sjæleforskning, man finder. Han idealiserer, lutrer sit menneskebillede, betragter det også med sjælens øje. Og selv om man undertiden møder en lidt kvindelig følsomhed i udtrykket, må man på samme tid beundre formens fasthed og geniets viden. Lidt efter lidt lod Pierre sig rive med af dette uimodsigelige mesterskab, han blev grebet af denne ynglings mandige finhed, rørtes lige ind i sjælen af den fuldendte skønheds fuldendte form. Pierre så straks, at "Religionens og Videnskabens Triumf" var Rafaels mesterværker, i "Borgas Brand" og især i "Heliodors Uddrivelse af Templet" mærkedes Michelangelos påvirkning ganske tydeligt.

Hvilket øjeblik, da det Sixtinske Kapel åbnedes, og de to medbejlere for første gang trådte derind og så deres værk fuldendt. Den vældige havde arbejdet og virket og den største af alle dødelige kunne aldrig frigøre sig for den påvirkning, han havde været udsat for.

Derefter førte Narcisse Pierre til loggierne, til det lyse galleri med den yndefulde dekoration. Men Rafael var død, på tegningerne fandtes kun arbejder af hans elever.

Det var et pludseligt, fuldstændigt fald. Aldrig nogen sinde havde Pierre bedre indset, at geniet er alt, og når det forsvinder, går også skolen under. Det geniale menneske er en hovedsum af tiden og frembringer i en time af civilisationen hele grøden af samfundsjorden, som derefter må ligge brak i århundreder. Og han interesseredes yderligere ved den vidunderlige udsigt, man har fra loggierne, da han lagde mærke til, at han lige overfor sig på den anden side af Damasogården havde den etage som paven beboede.

Nede i gården med sin søjlehal, sit springvand og sin hvide brolægning var lyst og bart under den brændende sol; her var heller ikke spor af den skyggefuldhed og det dunkle religiøse mysterium, som de gamle nordiske katedralers omgivelser havde fået ham til at drømme om. Til højre og til venstre for trappen, som førte op til pavens gemakker, holdt fem køretøjer i række med deres ubevægelige kuske og heste i det klare lys, men ikke en sjæl befolkede den uhyre firkantede gård, der lå som en ørken med dens tre etager af loggier, forsynet med ruder som umådelige drivhuse. Glansen af huderne og stenens røde farve syntes at forgylde brostenenes og facadernes nøgenhed med en alvorlig majestæt som et hedensk tempel helliget solguden.

Hvad der imidlertid slog Pierre mest, var det vidunderlige panorama af Rom, som oprulledes under, Vatikanets vinduer.

Han havde slet ikke tænkt sig, at det jo måtte være sådan, men han blev pludselig grebet af den tanke, at paven sådan fra

sine vinduer så hele Rom liggende foran sig i en klump, så han blot behøvede at række hånden ud for at kunne tage den igen. Længe stod han og mættede sine øjne og sit hjerte med dette usædvanlige syn, for i de uendelige drømmerier, som det fremkaldte, skælvede han af attråen efter at tage dem med sig og beholde dem.

Midt i hans betragtninger fik lyden af en stemme ham til at dreje hovedet, og han så en sortklædt tjener, som bragte en besked til Narcisse og derefter hilste ham dybt.

Den unge mand nærmede sig præsten med en ærgerlig mine.

"Min fætter, monsignor Gamba del Zoppo, lader mig vide, at han ikke kan modtage os i formiddag. Det lader til, at han er forhindret ved uventede tjenesteforretninger."

Hans forlegenhed røbede imidlertid, at han ikke troede videre på denne undskyldning, og at han begyndte at mistænke sin slægtning for at være bange for at kompromittere sig; uden tvivl advaret og skræmt af en eller anden velvillig sjæl. Det ærgrede ham for øvrigt, tjenstvillig og modig som han selv var. Til sidst smilede han og sagde:

"Der er måske dog et middel til at komme ind … hvis De er herre over Deres eftermiddag, kan vi spise sammen og bagefter komme igen og bese antiksamlingen. Jeg skal nok til sidst få min fætter i tale, så har vi måske tilmed det held at møde paven selv, hvis han kommer ned i haven."

Pierre følte straks, da han hørte, at audiensen på ny var opsat, den mest levende skuffelse, hvorfor han også gerne modtog tilbuddet.

"De er alt for god, og jeg er kun bange for, at jeg misbruger Deres elskværdighed. Tusinde tak."

De spiste lige overfor selve St. Peterskirken i en lille restauration som sædvanligvis besøgtes af pilgrimme. For øvrigt spiste man meget slet der.

Bagefter ved totiden gik de rundt om basilikaen om Sakristipladsen og St. Marthapladsen for at komme bagom til museets indgang. Det var et lyst, øde, brændende strøg, hvor den unge præst genfandt mange gange fordoblet den følelse af nøgen og vild majestæt, han havde fået ved at betragte Damasogården, men især da han kom omkring kolossens kæmpemæssige sider, begreb han dens uhyre størrelse, et helt blomsterflor af bygningskunst er dynget ovenpå hinanden, begrænset af stenbroens tomme flader, hvori det fine græs grønnedes.

Zecca'en, pavernes tidligere mønt, som nu er italiensk og bevogtes af kongelige tropper, ligger til venstre for adgangen til museet, mens der lige overfor på højre hånd findes en port til Vatikanet, som var bevogtet af en vagt af schweizergarden. Det er gennem denne port, at de tospændige ekvipager kører ind, som efter etikettens bud fører dem, der vil have audiens hos kardinalsekretæren eller hos Hans Hellighed, ind i St. Damasogården.

De fulgte den lange vej, gaden, som stiger opad mellem en fløj af paladset og den pavelige havemur, og endelig kom de til antiksamlingerne. Dette museum, sammensat af sale uden tal, og som egentlig består af det ældgamle Museo Pio Clementius, Museo Chiaraneonti og Braccio-ruovo, en hel verden genfundet i jorden, udgravet og genopstået i den klare dag.

I mere end to timer vandrede den unge præst om, idet han gik fra den ene sal til den anden, blændet af mesterværkerne og

bedøvet af så meget talent og så megen skønhed. Det var ikke alene de berømte værker, som forbavsede ham. Laokoon, Apollo fra Belvedere, Meleager og Herculestorsoen. Han blev endnu mere betaget af totalindtrykket af denne utallige mængde Venus'er og guddommelige kejsere og kejserinder, af hele denne prægtige vrimmel af skønne legemer, ophøjede legemer, som forkyndte livets udødelighed.

Tre dage i forvejen havde han besøgt det Kapitolinske Museum, hvor han havde beundret Venus, den døende galler, de vidunderlige kentaurer i sort marmor og den sjældne samling af buster, og her fik han på ny den samme følelse af beundring, kun mange gange stærkere, overfor disse sales uudtømmelige skatte.

Måske mere af interesse for livet end for kunsten fortabte han sig på ny i beskuelsen af disse buster, som virkelig bringer det historiske Rom til at stå op på ny, dette Rom, som ganske vist var ude af stand til at skabe det græske skønhedsideal, men som skabte liv. De er der alle sammen, kejsere, filosoffer, lærde og digtere, og de er alle levende, gengivet med en vidunderlig kraft, studeret omhyggeligt af kunstneren med alle deres legemsfejl og de mindste ejendommeligheder i deres udseende, så at der af deres nøjagtige sanddruhed gengives deres karakter, manet til livet ved en vældig magt.

Her er højdepunktet nået, det er menneskene selv, som lever op, som laver historien om denne falske historie, der får slægt efter slægt af skoledrenge til at forbande oldtiden. Det var i den grad, at selv de mindste brudstykker af marmor, de hovedløse statuer, de ituslåede basrelieffer, endog en enkelt legemsdel som en nymfes guddommelige arm eller en satyrs senede ben

fremkaldte afglansen af en lysets, storhedens og styrkens tidsalder.

Narcisse førte Pierre ind i Kandelabergalleriet, som er 100 meter langt og indeholder meget smukke billedhuggerarbejder.

"Hør, min kære, den er ikke mere end fire, så vi kan sætte os lidt her. Man har fortalt mig, at den hellige fader undertiden kommer her igennem, når han vil ud i haven ... det ville virkelig være et held, hvis De kunne se og måske tale med ham ... i hvert fald vil det gøre Dem godt, for De må være ødelagt i benene."

Alle gardisterne kendte ham, og hans slægtskab med monsignor Gamba del Zoppo åbnede ham alle Vatikanets døre og fik ham til at tilbringe hele dage der. Der stod to stole, de satte sig, og straks begyndte han igen at tale om kunst.

Dette Rom, hvis skæbne var så forunderlig, hvor kongeligt er det ikke både ved sig selv og ved andre. Det er som et midtpunkt, hvori hele den øvrige verden mødes, men hvor intet spirer frem af selve jorden, som fra begyndelsen af er slagen med ufrugtbarhed. Man må først akklimatisere kunsten der, omplante nabofolkenes geni der, hvor det så sætter prægtig blomst.

I kejsertiden, da Rom behersker Jorden, er det fra Grækenland, at skønheden i dens mindesmærker og billedhuggerarbejder kommer. Senere, da kristendommen fødes, slår den sig til ro i Rom, helt gennemsyret af hedenskab, men det er for øvrigt i en anden jordbund, at den frembringer den specielt kristelige kunst, gotikken. Endnu senere under renæssancen er det i Rom, at Julius den 2. og Leo den 10.s århundrede stråler, men det er kunstnere fra Toscana og

Umbrien, som er forløbere for bevægelsen og som giver den dens vidunderlige flugt.

For anden gang kommer kunsten til den udefra, giver den kongedømmet over verden, idet den antager karakteren af et triumftog. Så indtræder antikkens mærkelige genopvågnen, det er den genopstandne Apollo og Venus, tilbedt af paverne selv, som lige fra Nikolas den 5. drømmer om at stille pavernes Rom jævnsides med cæsarernes.

Efter Fra Angelico, Perugino, Botticelli og så mange andre alvorlige, blide og stærke forløbere viser de to høvdinge sig, Michel Angelo og Rafael, den overmenneskelige og den guddommelige. Derefter indtræffer en pludselig tilbagegang, man må vente 150 år for at komme til Caravaggio, til alt det, som malervidenskaben har kunnet erobre uden geniets hjælp: Den kraftige kolorit og den mægtige penselføring.

Tilbagegangen bliver ved lige til Bernini, som er den virkelige omdanner og skaber af det nuværende Rom, vidunderbarnet, som fra sit tyvende år avler et helt kuld af kolossale marmorstøtter, bygmesteren, hvis umådelige virksomhed har fuldført St. Peters facade, bygget kolonnaden, dekoreret kirkens indre og bygget utallige springvand, kirker og paladser. Det var afslutningen, for efter den tid er Rom gået lidt efter lidt ud af livet og har hver dag sondret sig mere og mere ud fra nutidens verden. Det ser ud, som om den, der altid har levet af de andre byer, nu sygnede hen, fordi den ikke kunne plyndre mere og således på ny skabe sig berømmelse.

"Å, Bernini, den yndige Bernini," fortsatte Narcisse med sin henrykte mine. "Han er stærk og udsøgt med sin altid parate begejstring, sin altid vågende indbildningskraft og sin

frugtbarhed, fuld af ynde og storhed! ... Bramante med det pæne og kolde Palazzo della Cancelleria, vel, lad os antage, at han har været murens Michel Angelo og Rafael, og lad os så ikke tale mere om ham! – Men Bernini, den fortræffelige Bernini, hvis såkaldte dårlige smag er udtrykket for mere finhed og fornemhed end de andres storslåethed og fuldendte udførelse. Berninis ånd, så forskelligartet og dyb, hvor hele vor tid skulle genfinde sig selv, så triumferende i manierethed, i stræben efter det kunstige, så betagende og så frigjort for virkelighedens lavhed! ... Gå endelig hen at se den gruppe af Apollo og Daphne, som han skabte i 18-årsalderen, og især må De se hans St. Theresa i Ekstase. Å, denne hellige Theresa! Himlen er åben, man ser det kvindelige legeme skælve i guddommens nærhed, man ser skabningen dåne hen i troens henrykkelse! Jeg har tilbragt mange timer foran hende, men jeg er aldrig blevet træt af det uendeligt rørende og gribende i dette symbol."

Hans stemme døde hen og Pierre, som ikke mere var forbavset over hans uvilkårlige, ubevidste had til sundhed, enkelhed og styrke, hørte knap efter ham og var selv ganske optaget af den tanke, som mere og mere betog ham – han så det hedenske Rom stå op igen i det kristne Rom og forvandle det til det katolske Rom, det nye midtpunkt for politikken, som med sin hierarkiske forfatning styrede folkeslagene.

Havde det nogen sinde været kristent efter katakombernes tid?

Det stod for ham som en fyldigere udførelse og en tydelig bekræftelse af de tanker, han havde haft på Palatinerbjerget, også på Via Appia og nu sidst i St. Peterskirken. Og nu i morges

i Det Sixtinske Kapel havde han midt i den bedøvelse, som beundringen fremkaldte hos ham, godt begrebet det nye bevis, som geniet førte. Ganske vist viste hedenskabet hos Michel Angelo og Rafael sig omdannet af kristendommens ånd, men var det dog ikke grundvolden for den? Kom den enes nøgne kæmper ikke fra den frygtelige Jehovas himmel, belyst ved Olympen, og var den andens ideale skikkelser ikke et prægtigt og attråværdigt venuslegeme under den hellige jomfrus kyske slør?

Nu var Pierre sikker på det, men han følte lidt forlegenhed over det, for denne overflødighed af smukke legemer, disse nøgne skikkelser, som forherligede den glødende livslyst, var jo stik imod den drøm, han havde beskrevet i sin bog, den foryngede kristendom, som giver verden freden og bringer den tilbage til de første tiders enfoldighed og renhed.

Pludselig overraskedes han ved, at Narcisse gav sig til at belære ham om Leo den 13.s daglige liv, uden at han kunne begribe, hvordan overgangen var sket til dette emne.

"Ja, fireogfirs år gammel udfolder han en virksomhed som en ung mand og fører et energisk og arbejdsomt liv, som ingen af os ville kunne udholde. Klokken seks står han op, læser messen i sit eget kapel og nyder til morgen kun en smule mælk. Så er der fra klokken otte til middag et uafbrudt rykind af kardinaler og prælater, alle Kongregationens sager, som fremsættes for ham, og jeg kan svare Dem for, at der findes ingen, der er talrigere eller mere indviklede. Ved middagstid finder da offentlige fællesaudienser sted. Kl. to spiser han, og så kommer en velfortjent siesta eller en spadseretur i haven til kl. seks. Undertiden optages han derefter en times tid eller to af

specielle audienser. Han nyder sit aftensmåltid ved nitiden og spiser kun lidt, lever af ingenting, altid alene ved sit lille bord ... Nå, hvad mener De om etiketten, som tvinger ham til denne ensomhed? En mand, der i atten år ikke har haft en bordgæst, så fjernt står han i sin storhed. Fra kl. ti lukker han sig inde på sit værelse efter at have bedt en rosenkrans med sine famulusser, men hvis han lægger sig, sover han kun lidt, han lider hyppigt af søvnløshed, står op og kalder på en sekretær, som skriver efter hans diktat. Når en interessant sag optager ham, giver han sig ganske hen og tænker uophørligt på den. Det er hans liv, ja selv hans helbred. En altid vågen og beskæftiget åndskraft, en myndighed og en styrke, som behøver at udfolde den ... For øvrigt ved De jo, at han i lang tid med forkærlighed dyrkede den latinske poesi. Så vidt jeg ved, har han også interesseret sig for journalistik, så at han har inspireret artikler i de blade, som han understøtter, ja, siger man, selv dikteret nogle, når hans kæreste interesser stod på spil."

Der indtrådte en tavshed. Hvert øjeblik strakte Narcisse hals i dette uhyre Kandelabergalleri, som var tomt og højtideligt med de ubevægelige, hvide marmorstatuer, for at se efter om pavens lille følge ikke skulle komme ud fra Gobelingalleriet og passere forbi dem på vejen til haven.

"De ved vist," fortsatte han, "at man bærer ham ned i en lav stol, som er smal nok til at gå gennem alle døre. Tænk Dem den rejse, næsten en fjerdingvej gennem loggierne, Rafaels værelser – stanzerne – gennem maleri- og skulptursamlinger, for ikke at tale om den mængde trapper, en spadseretur uden ende, før man kan anbringe ham dernede i en alle, hvor en tospændig

kaleche venter ham … vejret er meget godt i aften, så han kommer ganske sikkert, når vi blot har lidt tålmodighed."

Mens Narcisse gav disse oplysninger, så Pierre, som ligeledes var i forventning, hele denne mærkelige historie leve op på ny. Først var der de verdslige og pragtelskende haver fra renæssancetiden, de, som med sådan lidenskab havde genopvækket oldtiden i deres drøm om at kunne beklæde den hellige stol med kejsertidens purpur. Paul den 2., den store venetianer, som havde opført Palazzo di Venezia, Sixtus den 4., som vi skylder Det sixtinske Kapel, Julius den 2. og Leo den 10., som gjorde Rom til en by for teaterpragt, ødsle fester, turneringer, balletter, jagter, maskarader og gæstebud.

Pavedømmet havde lige genfundet Olympen under jorden, under ruinernes støv og beruset af denne livsbølge fra den gamle jord, skabte det museerne og gjorde af dem de prægtige hedenskabets templer, som det gengav til dyrkelse for almindelig beundring. Aldrig havde kirken været i en sådan livsfare, for selv om Kristus stadig blev æret i St. Peter, tronede dog Jupiter og alle guderne og gudinderne i marmor i Vatikanets sale med deres dejlige, triumferende legemer.

Så viste der sig et andet syn for ham, vor tids pave, før den italienske okkupation, Pius den 9., som endnu var fri og ofte drog ud i sin gode stad Rom i den store, sortmalede og forgyldte karet, trukket af seks heste og omgivet af schweizergarden, mens en deling af adelsgarden afgav eskorten. Men undertiden forlod paven sin karet på Corso'en og fortsatte turen til fods, så red hestgarden frem og advarede folk og fik alle til at standse. Øjeblikkelig kørte vognene op i rækker, mændene steg ud for at kaste sig på knæ på stenbroen, mens

kvinderne stående bøjede deres hoveder i ydmyghed, når den hellige fader nærmede sig og ganske langsomt med sit hof vandrede lige til Piazza del Popolo stadig smilende og velsignende. Nu er det Leo den 13., en frivillig fange, indelukket i Vatikanet i atten år, som bagved disse tykke, tavse mure antager en endnu højere majestæt, en slags helligt og frygteligt mysterium i dybden af den stilhed, hvori hans dage glider hen.

Denne pave, som man ikke møder og som man ikke ser, denne pave, som er skjult for almindelige dødelige, som en af disse forfærdelige guder, kun præsterne vover at se i ansigtet, han har indespærret sig i dette pragtfulde Vatikan, som hans forgængere i renæssancen havde bygget og udstyret til deres kæmpefester, og han lever der fjernt fra hoben i fængsel, sammen med Michel Angelos og Rafaels skønne mænd og kvinder, guder og gudinder af marmor, et Olymp, som udstiller og fejrer lysets og livets religion omkring ham. Hele pavedømmet sidder der sammen med ham i hedenskab til op over ørene.

Hvilket syn, når denne svage, blege olding går igennem antiksamlingens gallerier til sin have! Til højre, til venstre, ser statuer ham vandre forbi. Jupiter, Apollo, Venus, verdens herskerinde, Pan, naturguden, hvis latter rungende vækker al jordens glæde, nereider bader sig i den klare bølge, bakkantinder vælter sig i det lune græs uden slør, kentaurer galopperer afsted, holdende skønne kvinder fast på deres dampende ryg. Bacchus overrasker Ariadne, Ganymedes kærtegner ørnen, Adonis opflammer de elskende. Og den snehvide olding bæres videre i sin vuggende stol, midt i al denne kødets sejrssang, der udråber naturens almagt, livets

udødelighed på Jorden. Siden de har gravet den op af jordens skød, har den atter grebet tøjlerne; saften stiger som bølgerne i vår, blodet bruser gennem de ungdomsfriske legemer i overstrømmende, utæmmelig vælde!

Og der inde, ved siden af i Vatikanets bogsal, der slumrer skatte, en frygtelig, uvurderlig skat, den menneskelige videnskab som kunne blive en endnu større fare, som i en forfærdelig katastrofe kunne sprænge Vatikanet, ja, Sankt Peters mure i tusinde stumper, hvis de en skøn dag vågnede og talte højt som Venus med sin dejlighed eller Apollo med sin manddomskraft. Men den hvide olding, så spinkel, så skær i sin skrøbelighed, synes ikke at se. Han er blind for Jupiters kæmpehoved, for Herkules' torso, for Antinoos med de vege former, der står og ser ham bæres forbi.

Utålmodig, ked af at vente, henvendte Narcisse sig omsider til en af opsynsmændene, der forsikrede, at Hans Hellighed allerede var nede i haven. For det meste skød man en genvej ad et lille, overdækket galleri, som mundede ud foran Mønten.

"Lad os så gå ned," sagde han til Pierre. "Jeg skal prøve, om vi kan komme til at bese haven."

Nedenunder i vestibulen, hvor en af dørene gik ud til en bred havegang, gav Narcisse sig igen i snak med en opsynsmand, en forhenværende pavelig soldat, som han kendte særlig godt. Denne lod straks ham og hans ledsager passere, men han kunne ikke med vished sige, om monsignor Gamba del Zoppo den dag ledsagede Hans Hellighed.

"Nå, ja så får det gå, som det kan," sagde Narcisse, da de var blevet alene, "jeg håber endnu, at vi må have held med os ... se

Dem imidlertid om – dette er Vatikanets verdensberømte haver."

De er meget udstrakte: paven kan spadsere over en halv mil gennem parkens gange, gennem vinhaven og køkkenhaven. Leo den 4.s gamle mur står endnu, omringer dem på alle sider, så at de ligger aldeles isolerede som en fæstning på Vatikanerhøjens afrundede top. Intet arrigt blik kan trænge herind, det skulle da være fra Peterskirkens kuppel, hvis uhyre store skygger i de brændende sommerdage spreder lidt kølighed dernede.

Forresten er disse haver en hel verden, et forskelligartet hele, som alle paverne har gjort sig umage for at gøre stadig skønnere og mere fuldkomment. Først en udstrakt blomsterhave med geometriske græsplæner, to høje palmetræer vokser her og en masse citron- og orangetræer i vaser. Så kommer en friere stil i anlægget, mere skygge, hvor man mellem kølige løvhytter finder Giovanni Vesanzios springvand og Pius den 4.s kasino, derefter lundene med prægtige plataner, akacier og pinjer, med alleer, der egner sig til langsomme vandringer, og endelig til venstre køkkenhaven og en omhyggeligt passet vinhave.

Alt mens de gik gennem parken, gav Narcisse Pierre en omstændig beskrivelse af den hellige faders daglige liv, af hans ture her i haverne. Når vejret tillod det, blev disse vandringer foretaget hver anden dag.

Tidligere forlod paven allerede i maj måned Vatikanet og forlagde residensen til Quirinalet, der var en både køligere og sundere bolig. Den allervarmeste tid tilbragte man i Castel Gandolfo ved bredden af Albanersøen. Nu har paven ingen anden sommerbolig end et tårn i Leo den 4.s indelukke, der står

omtrent urørt af tiden. Der opholder han sig, når det er alt for varmt i Vatikanet. Han har bygget et lille havehus ved siden af tårnet for at følget også kan få plads i hans nærhed.

Og Narcisse, der havde fri adgang overalt, fik lov at vise Pierre det værelse, hvor Hans Hellighed opholdt sig, en ret rummelig sal med hvælvet loft, hvor himlen var malet med symbolske stjernebilleder, et af dem, løven, har to stjerneøjne, der ved et apparat lyser om natten.

Murene er så umådelig tykke, at man ved at mure et vindue til har kunnet indrette et helt lille værelse i fordybningen, hvor man har sat en sofa, på hvilken paven kan hvile sig. Forresten består møblementet kun af et meget stort arbejdsbord, et mindre, der let kan flyttes, og som bruges til spisebord, samt en stor, bred, helt forgyldt lænestol, en af foræringerne i anledning af jubilæet.

Og man falder hen i drømmerier ved tanken om lange dage, tilbragt i ensomhed, i fuldstændig stilhed, her i dette fangetårn, der er køligt som en grav, når julisolens brændende stråler gør Rom til en bageovn og lammer alt liv med sin glød.

Og der var endnu andre ting at se: Et astronomisk observatorium i et andet tårn, hvis lille, hvide kuppel ses at rage op mellem træernes grønne toppe. Ligeledes lå der en lille schweizerhytte, hvor Leo den 13. gerne hvilede. Han går undertiden til køkkenhaven, men det er især vinhaverne, der interesseret ham, og som han besøger for at se, om druerne modnes, om høsten bliver god.

Men hvad der især undrede den unge præst, var at den hellige fader efter Narcisses sigende havde været en ivrig jæger, da han endnu kunne tåle jagtens strabadser. Nu morede det

ham meget at fange fugle. Ved udkanten af et krat eller buskads udspændes net med temmelig vide masker, midt i gangen stilles bure med lokkefugle, hvis sang og kvidren snart hidkalder de fugle, der bebor lunden: rødhalse, nattergale, fluesnappere, græssmutter og mange andre. Paven sidder i sit skjul og lurer, og når en hel flok har samlet sig, klapper han i hænderne og skræmmer fuglene, der i forskrækkelse bliver hængende med vingerne i de store net, hvorefter der ikke er andet at gøre end samle dem op og kvæle dem ved et let tryk over brystkassen.

Da de kom ud af lunden, mødte der Pierre en ny overraskelse: en Lourdes-grotte i formindsket målestok, lavet af cementerede klippestykker. Han kom i en sådan bevægelse, at hans ledsager lagde mærke til det.

"Det er altså virkelig sandhed ... jeg havde nok hørt det, men jeg troede, den hellige fader var mere overlegen – fri for den art overtro."

"Ja," svarede Narcisse, "men jeg tror nok, at den grotte skriver sig fra hans forgænger, der var meget taknemmelig mod Madonna fra Lourdes. I så fald er det en gave, som Leo den 13. vedligeholder af pietetsfølelse."

I nogle minutter stod Pierre stille foran dette troens barnagtige stykke legetøj. Rundt om havde havebesøgende stukket deres visitkort ind i sprækker i cementen.

Pierres hjerte snøredes pinefuldt sammen, med bøjet hoved gav han sig til at følge efter sin fører, hensunket i sørgmodige drømmerier, bedrøvet over menneskenes imbecile usselhed. Ved udkanten af parken, foran den franske have, så han igen op.

Du store Gud! Hvor skøn var dog ikke denne yndige dags slutning ... og hvilket uimodståeligt trylleri steg ikke op af jorden her i denne del af haven. Stærkere end hist under de grønne løvhang, mere end mellem de frodige vinranker fornemmede han her den mægtige naturs kraft i denne nøgne blomsterhave, så øde og så ædel under solens brændende stråler. Kun nogle få lave buskvækster prydede symmetrisk de ligesidede bede, nogle små prydgrupper, aloer og solstegte blomster hævede sig over de nøgne, svedne græskanter, lave, klippede buksbomhække tegnede endnu efter fortidens mode Pius den 9.s våben. Den varme stilhed afbrødes kun af springvandet i midten, fra hvis kumme dråberne faldt ned med en fin, glasklar lyd.

Hele den gamle stad, Rom med den glødende himmel, den stolte ynde, den uetiske yppighed syntes at brede sig ud over denne firkant, over den store græsmosaik, hvis underlige forladte stilhed, hvis afsvedne ælde fik et stolt sørgmodighedens præg, som en gammel lidenskab, der endnu ulmer under aske, og aldrig helt kan udslukkes.

Antikke vaser, antikke statuer, hvid marmornøgenhed i den synkende sols stråler, stod langs kanten at den franske have, og stærkere end pinjerne, stærkere end orangetræerne duftede de bitre buksbomhække, så mættede af beskhed, at de næsten var bedøvende, det var som selve den gamle jordbunds livskraft, gødet af århundreders menneskestøv.

"Det er dog mærkeligt, vi ikke møder Hans Hellighed," sagde Narcisse. "Vognen må være kørt gennem lunden, mens vi beså Leo den 4.s tårn."

Og så kom han tilbage til sin fætter, monsignor Gamba del Zoppo, forklarede, at hans hverv som "coppiere", mundskænk, en af de fire tjenstgørende kammerherrers funktioner, nu var blevet en ren sinecure, lige siden de diplomatiske middagsselskaber og festerne i anledning at bispeindvielserne holdtes i statssekretariatet, hos kardinalsekretæren. Monsignor Gamba del Zoppo, hvis mangel på mod var blevet til ordsprog, syntes nu kun at spille en rolle som den, der ydede Leo den 13. psykisk opmuntring – paven holdt meget af ham, fordi han altid sagde behageligheder og fortalte anekdoter om alle mulige mennesker. Den tykke, elskværdige mand, der var yderst forekommende, når hans egne interesser ikke stod på spil, var et levende nyhedsblad, der var inde i alt, og end ikke foragtede fadeburssladder. Roligt og fredsommeligt vandrede han mod sit mål, vis på at nå kardinalværdigheden uden at anstrenge sig yderligere end at bringe sine historier til torvs, underholde den hellige fader og oplive hans stille promenadetimer.

Og Himlen skal vide, at han uafladeligt gjorde en rig høst i dette tillukkede slot, hvor en sådan vrimmel af prælater gik ud og ind, mellem denne pavelige familie, uden kvinder, men dannet af gamle, kjoleklædte pebersvende, hvis tilværelse var så fuld af højtflyvende ærgerrighedsdrømme, af indeklemt had, der end også til tider – sagde man – kunne gøre brug af den gode gamle gift fra længst forsvundne tider!

Med et stod Narcisse stille.

"Så, ja, hvad sagde jeg! ... der er den hellige fader. Men vi har sandelig ikke held med os! ... Han kan ikke se os her, og nu er han ved at stige til vogns!"

Og ganske rigtigt, der kørte vognen frem ved udkanten af lunden, fra en smal gang bevægede det lille følge sig henimod kalechen.

Pierres hjerte bankede voldsomt.

Han og hans ledsager blev stående ganske stille, halvt skjulte bag en høj vase, og den unge præst kunne langt borte skelne den hvide olding, så fin og skrøbelig i den lange, vide kjoles folder, vandrende frem med små, svævende skridt.

Han kunne akkurat se det magre elfenbensfarvede ansigt med den skarpt fremtrædende næse og de smalle læber, de mørke øjne derimod levede og strålede i smil, mens paven bøjede hovedet lidt til siden, lyttende til monsignor Gamba del Zoppo, der fed og lille, elskværdig og fornem, var ved at fortælle en vittig historie. Til venstre gik en adelsgardist og to prælater fulgte lige efter Hans Hellighed.

Som et hyggeligt lille syn svandt det hele.

Paven lænede sig tilbage i den opslåede kaleche, og her i den store have, i duft og i varme, fik Pierre på ny den fornemmelse, der nys havde grebet ham i Kandelabergalleriet, da han tænkte sig paven skridende frem mellem den sejrsstolte oldtids skønhedsbilleder.

Der var det kun hedningekunsten i hele dens udødelige livsytring.

Her var det selve naturen, der omgav paven, den yppigste, dejligste, lidenskabeligste natur!

Ak, denne hellige fader, den snehvide olding, der bar sin smertens Gud, sin ydmyghedens og spægelsens Gud omkring i denne elskovslund, mens solen dalede en yndig, lun

sommeraften, kærtegnet af blomsternes, af pinjernes, af de mørke buksbomhækkes duft!

Som en bølge vældede Pans mægtige åndepust frem af jorden!

Hvilken fryd at leve her mellem jordens og himlens pragt, beundre kvindens skønhed og glæde sig over verdens frodighed!

Pludselig stod det for ham som evig sandhed, at i dette lysets og livsglædens land var der kun vækst for en timelig erobringernes religion, en politisk herskertro, ikke jordbund for nordens lidende mystik, for sjælens religion.

Men nu trak Narcisse afsted med den unge præst, idet han blev ved at fortælle historier om, hvordan paven nu og da kunne stå stille og tale med gartnerne, spørge dem om træernes pasning, om salget af frugten, om hvor meget han havde holdt af to gazeller, en gave fra Afrika, et par yndige dyr, som han ofte kælede for og hvis død havde ramt ham som en virkelig sorg. Forresten hørte Pierre ikke på ham, og da de stod på Sankt Peterspladsen, vendte Pierre sig om for endnu en gang at betragte Vatikanet.

Hans øjne faldt på den dobbelte malmdør og han mindedes, hvorledes han om formiddagen havde ønsket at vide, hvad der fandtes bagved de store, sønderslagne fyldninger. Og endnu vovede han ikke at svare – han turde ikke være forvisset om, at fremtidens folk, der trængte til broderskab og retfærdighed her ville stå ved deres længslers mål. Han måtte tænke over dette sit første indtryk – men hvor var dette indtryk ikke levende og hvor frygteligt havde det ikke allerede ramt hans lykkesdrøm! En malmdør! Ja – en hård, uopdirkelig dør, der ubarmhjertigt

afspærrede Vatikanet med sine antikke fløje, afsondrede det fra den øvrige verden så sikkert, at intet nyt i de sidste tre århundreder havde fået indpas. Bagved den havde han set de svundne sekler, til det sekstende – stå op af graven i uforandret skikkelse. Her var tidens strøm standset. Soldaternes, skildvagternes uniform – prælater, adelsgarden – schweizergarden – intet havde forandret sig – man genfandt verden for to hundrede år siden, med dens hofskik, dens dragter, dens forestillinger og tanker. Det var kun 25 år, siden paven bogstavelig talt havde lukket sig inde i sit slot, men det var i grunden meget, meget længere siden, den hellige fader frivilligt havde afsondret sig fra yderverdenen – afspærret sig indenfor traditionernes mure, og faren var kun derved så meget desto større. Med dem havde hele katolicismen låst døren af bagved sig, stod hårdnakket på sine dogmer, levede ikke mere, var standset og holdtes kun oppe af sin uhyre hierarkiske system. Deraf måtte følgerne jo blive, at katolicismen trods sit tilsyneladende smidighed, aldrig kunne give efter på noget punkt uden derved at løbe den allerstørste fare. Og hvilke mennesker, hvilke lidenskaber, hovmod, ærgerrighed, had og kivagtighed! … hvilket sælsomt fængsel, hvilke modsætninger samlede i et snævert rum. Kristus og den kapitolinske Jupiter – hele antikverdenen i selskab med apostlene. Renæssancens pragt omkring evangeliets hyrde, der styrer i de fattige og enfoldiges navn!

På St. Peterspladsen så de solen dale, den lune romerske aften sænkede sig fra en klar himmel, og den unge præst sank hen i dybe tanker efter denne skønne dag, som han havde

tilbragt sammen med Michelangelo, med Rafael, med antikkerne, med paven i verdens største slot.

"Ja, farvel da, kære Froment," sagde nu Narcisse. "Jeg må sige Dem, at jeg desværre mistænker min kære fætter for ikke at ville blande sig i Deres sag, han er naturligvis bange for at kompromittere sig ... men jeg skal alligevel se op til ham endnu en gang, skønt jeg egentlig ikke mere gør regning på ham!"

Klokken var henad seks, da Pierre den dag nåede Palazzo Boccanera.

Ellers plejede han beskedent at gå om ad gyden og ind ad døren ved den lille trappe, til hvilken han havde en nøgle, men om morgenen havde han fra vicomte Philibert de la Choue fået et brev, som han ønskede at vise Benedetta. Derfor gik han ind ad hoveddøren og blev temmelig forbavset over ikke at finde nogen tjener i forværelset. Ellers plejede Victorine at sætte sig derned med et håndarbejde – når tjeneren blev sendt i byen – men hun måtte sagtens af en eller anden grund have fjernet sig, for hendes sytøj lå på en stol.

Da der således ingen var til at melde ham, mente han, det var bedst at gå ind i den første salon. Tusmørket lagde allerede sit bløde slør over genstandene, og Pierre blev ganske forbløffet stående midt i stuen – for fra det Inderste værelse hørte han stemmer, der talte højt og med heftighed, ja han syntes, det lød, som om vedkommende var ved at komme til håndgribeligheder.

Han hørte nogen bede og bønfalde, og en mandsstemme svare med sælsom tilbagetrængt heftighed; og så blev det ham med et klart, at en kvinde var i nød, forsvarede sig mod et angreb. Han tøvede ikke, men ilede rask ind i den anden stue,

hvor han atter stod stille som lamslået ved det syn, der frembød sig for ham.

Dario holdt fast på Benedetta, der af alle kræfter søgte at løsrive sig fra det unge menneskes tag. Fyrsten lod til at være aldeles ude af sig selv – hans øjne lynede i vildt raseri, slægtens gamle lidenskabelighed var øjensynlig ved at tage magten fra hans sunde fornuft.

"For Himlens skyld ... min elskede ... for Himlens skyld – hør mig – hvis du ikke vil have, jeg skal falde død om her ved dine fødder! ... Du siger jo selv, at alt håb er ude, at vi aldrig kan blive mand og hustru, at det ægteskab aldrig bliver opløst ... Hvorfor skal vi så hentæres af længsel og sorg ... lad mig få lov at elske dig – stød mig ikke bort ... hør mig!"

Men contessinaen satte sine hænder mod hans bryst, og med de klare tårer strømmende ned over ansigtet, med et ubeskriveligt udtryk af smerte og lidelse, men også med urokkelig fasthed i tonefaldet sagde hun:

"Nej, nej ... jeg elsker dig, det ved du, men jeg føjer dig ikke – giver ikke efter, hvad du så siger ... "

Midt i sin oprørte tilstand må Dario have mærket, at en fremmed trådte ind stuen, for han vendte pludselig hovedet, så på Pierre med et forvildet blik uden at genkende ham. Så strøg han sig over panden og styrtede ud ad døren, idet han udstødte et dybt, stønnende suk.

Benedetta segnede om på sofaen, hun så ud, som om hun var ved at besvime. Men da Pierre gjorde et skridt henimod døren, samlede hun sig, og skønt hun var lige så forpint og forlegen som den ufrivillige tilskuer til dette optrin, vinkede hun ham nærmere, idet hun mumlede:

"Nej, nej, fader, gå ikke ... sæt Dem ned, jeg vil tale med Dem et øjeblik."

Han syntes, han måtte undskylde, at han var kommet ind uden videre, og forklarede, at døren til den yderste salon havde stået på klem, og at han kun havde lagt mærke til Victorines håndarbejde, der lå på et bord i værelset ved siden af.

"Ja, det er rigtigt," udbrød Benedetta, "Victorine må have været der, jeg så hende for lidt siden. Jeg kaldte på hende, da den stakkels Dario gik fra sans og samling ... hvorfor kom hun dog ikke?"

Idet hun derpå vendte sig halvt bort, sagde hun i en fortrolig tone med ansigtet endnu blussende af kampen:

"Nu skal jeg forklare Dem, fader, hvad her er sket, for jeg vil ikke have, De skal tro alt for ondt om min stakkels Dario. Det ville gøre mig så ondt ... ser De, det er til dels min egen skyld. I går aftes bad han mig om at komme her for at vi kunne tale i fred sammen, og da jeg vidste, at min tante ikke var her på denne tid, sagde jeg, at han kunne komme ... De må indrømme, at det var ganske naturligt, om vi gerne ville træffe hinanden efter den store sorg, vi har haft ved at mit ægteskab rimeligvis aldrig vil blive ophævet. Vi lider så meget ... vi græd sammen, og da jeg sad ved siden af ham, kyssede jeg ham og sagde, at jeg sikkert ville tage min død over at se ham så ulykkelig – han er jo kun et menneske, så blev han rent forstyrret ... og var ved at glemme, hvad han skylder både sig selv og mig ..."

Hun sagde det roligt og ligefremt, uden nogen som helst forvirring. Et let smil spillede om hendes læber, da hun fortsatte:

"Å, jeg kender ham godt, min gode Dario, men jeg holder af ham alligevel ... han ser lidt svag ud, næsten sygelig, men han er i virkeligheden meget varmhjertet og kan nok lide at more sig. Ja, det er det gamle blod, som koger i ham, jeg kender det godt selv, for da jeg var barn, kunne jeg blive så heftig, at jeg kastede mig på gulvet, og endnu den dag i dag må jeg passe på mig selv for ikke at gøre dumheder ... stakkels Dario, han er ligesom et barn, vil have sin vilje, men forresten er han rigtig fornuftig, og mig venter han på, fordi han føler, at den egentlige lykke kun findes hos mig, der tilbeder ham."

Den unge fyrste, som Pierre indtil nu ikke havde forstået, stod nu klar for ham. Skønt han var dødelig forelsket i sin kusine, havde han altid ført et ret muntert liv. Han var en fuldblods egoist på samme tid, som han var et meget elskværdigt menneske. Han var ganske ude af stand til at lide, havde en sand rædsel for smerte såvel som for alt, hvad der var uskønt, for fattigdom hos sig selv og hos andre. Han var med liv og sjæl glæden hengiven, holdt af at gøre opsigt, elskede livet i fuld belysning, og nu havde dette lediggængerliv bragt ham så vidt, at han havde tabt evnen til at ville og at tænke i en sådan grad, at forestillingen om at underordne sig det ny system slet ikke var faldet ham ind.

"At Dario ikke altid er ganske, som han burde være, det tilgiver jeg ham," tilføjede Benedetta ganske sagte, "for man må jo ikke forlange umuligheder af et menneske, og jeg vil da ikke have, at han derfor går i graven."

Og da Pierre forbavset så på hende, udbrød hun ivrigt:

"Nej ... jeg er ikke skinsyg. Det morer ham, skader ikke mig, og jeg ved meget godt, at han altid kommer tilbage til mig og

kun ville holde sig til mig, hvis skæbnen ikke var os imod."

"Fristeren er stadig den stærkeste," sagde Pierre, "der kommer et øjeblik, hvor man bukker under, og hvis jeg ikke var kommet for lidt siden ..."

Benedetta afbrød ham kort og sagde:

"Jeg! ... ah, De kender mig ikke. Hellere ville jeg dø."

Og i from og lidenskabelig begejstring fortsatte hun:

"Jeg har aflagt den ed til Madonna kun at give mig hen til min ægtemand, og den ed har jeg holdt med opofrelse af min lykke, og jeg vil holde den, selv om det gjaldt mit liv ... ja, Dario og jeg kan gå i døden, om det var nødvendigt, men den hellige jomfru har mit løfte, og englene i Himlen skal ikke græde for min skyld."

Pierre betragtede hende i det tiltagende tusmørke, og det forekom ham, at han nu først forstod hende. Dobbeltheden hos hende afspejlede sig i de lidt svære og sanselige læber, i de store, dybe, sorte øjne og i det rolige, tænksomme barneansigt. Han forstod, at dette var en kvinde, der kunne vække kærlighed, og som var i stand til at fylde en mands hele tilværelse, og hun forekom ham som en åndsbeslægtet yngre søster af den Cassia, der ikke havde villet overleve sin lykkes undergang, men havde kastet sig i Tiberen med sin broder Ercole og liget af sin elskede Flavio.

"Fader," udbrød Benedetta og greb begge Pierres hænder, "nu har De været her i fjorten dage. Jeg holder af Dem og jeg føler, vi har en ven i Dem. Men hvis De ikke straks kan forstå os, må De ikke af den grund dømme os for strengt. Jeg sværger Dem til, at jeg efter ringe evne altid bestræber mig for at gøre det rette."

Han var dybt rørt over hendes elskværdighed, og mens han takkede hende, beholdt han hendes hænder et øjeblik i sine, for han følte også meget hengivenhed for hende. Og atter opstod den tanke hos ham at være hendes opdrager, hvis han kun kunne få tid til det, ikke at rejse bort før han i det mindste havde vundet denne sjæl for sine ideer om fremtidig barmhjertighed og broderlighed. Hvor skøn en opgave at vække og undervise denne yndige kvinde, at erobre hende for sandheden og de lidende og fattige, sådan som han selv opfattede dem. Og var hun ikke allerede nu rørt? Han håbede at kunne få hendes tårer til at rinde, han, som her ved hendes side selv følte en gysen vod tanken om den uendelige kærlighed, som hun ville give den dag, hun elskede.

Mørket var faldet på, og Benedetta havde rejst sig for at bede om en lampe. Pierre ville tage afsked, men hun holdt ham tilbage, han kunne ikke se hende længere, men hørte hende kun gentage med sin alvorlige stemme:

"Ikke sandt, fader, De har jo ikke en alt for dårlig mening om os? Dario og jeg elsker hinanden, og det er da ingen synd, hvis man adlyder Guds bud. Ak ja, jeg elsker ham, og det har jeg altid gjort. De kan tænke Dem, jeg var ikke tretten år, og han var atten og da holdt vi allerede af hinanden. Ak! Hvilke yndige dage har vi ikke tilbragt i Villa Montefiores store have, som nu er ødelagt ... der kyssede vi hinanden i skjulesteder, som ingen kunne finde, vi var lykkelige som engle i Himlen. Og når appelsinerne modnedes, var der en duft, der berusede os. Og de høje, bitre buksbomhække, der skjulte os, og hvis lugt fik vore hjerter til at banke. Når jeg mindes dem, er jeg ved at dåne."

En tjener kom med lampen, og Pierre gik op til sig selv. På den lille trappe traf han Victorine, der fo'r sammen ved synet af ham, som om hun havde stillet sig der for at vente på ham. Hun fulgte med ham og gav sig i snak med ham, og pludselig fattede Pierre, hvordan det hele var gået til.

"Men hvorfor kom De ikke ind, da grevinden kaldte på Dem? De sad jo og syede i forværelset!"

Først ville hun lade, som hun blev forbavset, og sagde, at hun intet havde hørt, men hendes skikkelige, åbenhjertige ansigt kunne ikke lyve. Det endte med, at hun gik til bekendelse og sagde:

"Hvad kom det egentlig mig ved, hvorfor skulle jeg blande mig i et par elskendes strid? Desuden var jeg ganske rolig, jeg vidste, at fyrsten holdt alt for meget af sin kære Benedetta til at gøre hende fortræd."

Sagen forholdt sig altså således: Da det var gået op for hende, hvorfor der var blevet kaldt på hende, havde hun ganske roligt lagt sit sytøj på bordet og listet sig ud af værelset for ikke at forstyrre sine kære børn, som hun kaldte dem.

"Ak, stakkels, lille Benedetta," endte hun med at sige, "hvor det er uret af hende at pine sig med disse tanker om den anden verden. Når de nu holder af hinanden, herre Gud, så er der da ingen ulykke i, at de er lidt glade ved hinanden! Livet er så fornøjeligt. Og længere hen, når det et blevet for sent, vil de dog fortryde!"

Da Pierre var blevet alene i sit værelse, følte han sig ganske overvældet. De store buksbomhække – de store buksbomhække! Ligesom Benedetta havde han mærket virkningen af deres bitre lugt, og han så nu i tankerne dem, der

stod i de pavelige haver, disse yppige romerske haver, ensomme og betagende under den strålende sol. Alt, hvad han havde oplevet hele dagen, formede sig til et samlet billede. Det var den frodige opvågnen, livets og naturens evige protest. Venus og Herkules, som man i århundreder kan begrave i jorden, men som en skønne dag står op, man kunne mure dem inde i en afkrog af Vatikanet under lås og lukke, men selv der vil de herske og styre verden med uimodståelig vælde.

7

Næste dag, da Pierre efter en lang spadseretur atter stod i Vatikanet, hvortil han ligesom blev draget af en usynlig magt, mødte han igen monsignor Nani.

Det var onsdag eftermiddag, og assessoren i det hellige officium havde haft sin ugentlige audiens med paven, som han aflagde regnskab for Kongregationens møde den dag.

"Hvor heldigt, min kære søn! Jeg gik netop og tænkte på Dem ... ønsker De at se Hans Hellighed holde gudstjeneste, før De får audiens hos ham?"

Og det forekommende smil, der skjulte den overlegne mands alvidenhed, spillede igen med et anstrøg af spot om de fine læber.

"Ja, det ville helt sikkert glæde mig meget, monsignor," svarede Pierre lidt overrasket over dette tilbud. "Enhver adspredelse er kærkommen, når man går og spilder sin tid med at vente!"

"Nej, nej, mit barn, De spilder ikke Deres tid," sagde prælaten hastigt, "De ser Dem om – De tænker over sagen – De lærer meget ... men hør nu, De ved vel nok, at det store internationale pilgrimstog med St. Peters pengene på fredag kommer hertil og på lørdag skal have audiens hos Hans Hellighed. Næste dag, søndag, højtidelig gudstjeneste, paven vil selv sige messen i basilikaen ... jeg har endnu nogle få indbydelser. Her er to meget gode pladser til begge dagenes festligheder."

Op af lommen trak han med disse ord en fin, lille portefølje med gyldent navnetræk, hvori han tog to kort, et grønt og et

rosenrødt, som han rakte den unge præst.

"De har ingen forestilling om, i hvor høj grad de er efterspurgte … husker De de to franske damer? Jeg ville ikke trænge alt for meget på for at skaffe dem audiens … De har måttet nøjes med disse kort … ja, den hellige fader er lidt træt. Jeg fandt i dag, at han var bleg – overanstrengt. Men han er så utrolig energisk, han lever kun med sjælen."

Atter spillede det lidt spotske smil om monsignor Nanis mund …

"Det er en lære for de utålmodige, min kære søn! Jeg har lige nu hørt, at monsignor Gamba del Zoppo ikke har været i stand til at hjælpe Dem … men det skal De imidlertid ikke tage Dem nær … må jeg have lov at sige Dem, at denne ventetid sikkert er en nåde fra Forsynet, der lærer Dem mange ting, Deres landsmænd, de franske præster, burde vide, og som de desværre ikke forstår, når de kommer her til Rom. Og måske vil De derved blive forskånet for mangt et fejltrin … ja, ja … vær nu blot rolig og fornuftig. Stol på, at alting står i Guds hånd, og at han ved at styre begivenhedernes gang bedre end vi stakkels dødelige – han er jo idel visdom og godhed!"

Hermed rakte han Pierre en fin, blød, smuk hånd, hvid som en kvindes, men hvis tryk var som jern og stål. Derpå steg han op i sin vogn, der ventede på ham.

Det brev, Pierre havde fået fra vicomte de la Choue, indeholdt bitre klager, fortvivlet harme i anledning af dette pilgrimstog med St. Peterspengene. Det var skrevet på sengen, hvor vicomten lå fængslet af heftige gigtsmerter, i højeste grad elendig over ikke at kunne rejse med. Men hvad der øgede hans sorg, var den omstændighed, at formanden i komiteen, der

selvfølgelig skulle føre toget til paven, var baron Fouras, en af hans allerivrigste modstandere. Han tvivlede ikke på, at baronen ville benytte denne enestående lejlighed til hos paven at tale sin sag. Derfor bønfaldt han Pierre om at benytte tiden og få audiens hos den hellige fader, der *måtte* låne de nye teorier øre. Pierre burde ikke forlade Rom, før han havde fået det høje tilsagn, som alene kunne afgøre det nykatolske partis sejr. Brevet var fuldt af beretningen om pilgrimstoget: 3000 mennesker fra alle mulige lande, som bisper og højtstående medlemmer af menighederne førte til Rom i små grupper, fra Frankrig, Belgien, Spanien, Østrig, ja fra Tyskland. Forresten kom de to tredjedele fra Frankrig, der således var udmærket repræsenteret. En international komite havde virket i Paris, ordnet alting, hvilket var et vanskeligt arbejde, for man havde ønsket tilslutning fra alle lag af samfundet. Der var adelsmænd, borgerfruer, fagforeninger, alle aldre, alle klasser, som mødtes i samme tro. Og vicomten tilføjede, at pilgrimstoget, der medbragte en million, havde valgt dagen til sin ankomst, så at den faldt sammen med 20.-septemberfesterne og således skulle være en protest imod Quirinalets højtideligholdelse af Roms ophøjelse til hovedstad i kongeriget Italien.

Pierre mente, at han kom i god tid klokken elleve. Højtideligheden var ansat til en time senere. Den skulle foregå i en stor og smuk sal, beliggende over Peterskirkens søjlegang, indrettet til kapel i 1890. Et af vinduerne vender ud til midterloggiaen, hvorfra paven fordum lige efter sin udnævnelse plejede at velsigne Rom og hele verden. Foran ligger kongesalen og hertugsalen, og da Pierre ville gå hen på den plads, der var sikret ham ved det grønne kort i den inderste

sal, fandt han overalt en så tæt stimmel, at han kun med største møje kunne komme frem.

I en stiv klokketime havde alle disse mennesker ventet her i feber, i stadig voksende spænding – her var 3-4000 personer stuvet sammen.

Omsider havde han banet sig vej til indgangen af den tredje sal, men ganske modløs ved at se hoved ved hoved blev han stående uden at trænge sig frem. Salen, som han ved at stå på tåspidserne kunne overse, var pragtfuldt dekoreret med en masse forgyldning og smukke malede dekorationer under et højt loft i streng stil. Lige inden for indgangen, hvor altret ellers stod, havde man på en lav forhøjning anbragt den pavelige tronstol – en bred lænestol betrukket med rødt fløjl, med arme og rygstød skinnende af guld, og tronhimlens draperi var også af rødt fløjl – som to store udfoldede purpurvinger faldt de ned bag ved tronen.

Men hvad der mest rørte og greb Pierre, var denne menneskevrimmel, der i åndeløs spænding ventede – ventede i en så feberagtig længsel, at det forekom ham, han kunne høre disse mange hjerter banke, som skulle de sprænge brystet, mens alle øjne med glødende blikke hang ved den tomme stol, hvor Guds stedfortræder snart skulle tage plads! Ak, denne trone – den strålede i en sådan glans, at den betog de troende sans og samling!

Der stod søndagsklædte håndværkere, med klare barneøjne og henrykte miner, nette pyntelige borgerkoner i den reglementerede sorte dragt, alle blege af en art hellig rædsel, herrer i sort kjole og hvidt halstørklæde, stolte ved overbevisningen om, at de medvirkede til kirkens og alle

folkeslags frelse. En gruppe i tronens umiddelbare nærhed lagde man særlig mærke til. Det var den internationale komite med baron Fouras i spidsen – en herre omkring de halvhundrede, meget høj, meget lys – meget travlt beskæftiget med at ordne og befale til højre og til venstre som en general før et afgørende slag.

Og mellem disse mørktklædte skikkelser sås hist og her en bisp i violet silke – hver hjord samledes omkring sin hyrde, mens munke, priorer – i brune, sorte, hvide kutter løftede deres skæggede og kronragede hoveder over mængden.

Til højre, til venstre vajede bannere, som foreninger og menigheder bragte paven til foræring.

Og vrimlen øgedes, en dæmpet brusen som havets lød gennem salene, en ubeskrivelig, længsel strømmede ud af alle disse øjne, af alle disse halvåbne læber – læstes på de sveddryppende pander, de glødende kinder – svævede som en tung sky i det kvalme menneskefyldte rum.

Men med et så Pierre monsignor Nani, der kendte ham og vinkede ham til sig, hvor han stod lige ved tronen, og da den unge præst svarede med en beskeden bevægelse, mente, han godt kunne blive, hvor han var, rystede prælaten på hovedet og sendte en dørvogter hen for at bane ham vej.

"Hvorfor kommer De ikke herhen på den plads, Deres kort giver Dem ret til ... De skal være her – til venstre for tronen."

"Der var så mange mennesker – jeg synes ikke, jeg ville gøre dem ulejlighed," svarede unge mand, "og desuden er dette alt for meget ære."

"Nej – jeg har netop givet Dem denne plads for at De kunne være i første række, rigtig se alt, ikke mindst noget af

højtideligheden."

Pierre takkede og nu så han flere kardinaler og mange prælater af den pavelige familie på begge sider af pavens stol, men forgæves søgte hans øjne kardinal Boccanera, der kun viste sig, når hans tjeneste nødte ham. Derimod genkendte han kardinal Sanguinetti, der stor og bred talte højt med baron Fouras, et øjeblik efter kom monsignor Nani tilbage og henledte hans opmærksomhed på to andre eminencer – meget indflydelsesrige personligheder, kardinalvikaren, en tyk, lavstammet mand med et ivrigt, ærgerrigt ansigt og kardinalsekretæren, en høj, kraftig, knoklet skikkelse, ret en type på en siciliansk røverkaptajn, der pludselig havde bestemt sig til at blive en stille, smilende, gejstlig diplomat. Lidt længere henne så Pierre også overpønitensiaren – tavs, lidt forpint og sygelig stod han der med sin magre asketprofil.

Nu slog klokken tolv. Alle trak et lettelsens suk, der gik et pust gennem de tre overfyldte sale. Men det var kun dørvogterne, som skulle danne en vej for toget. Pludselig lød der imidlertid råb i den yderste sal, og denne gang kom først en deling schweizergardister i tjenesteuniform, kommanderet af en sergent, så de rødklædte portechaisebærere, derefter hofprælaterne, blandt hvilke de fire tjenestegørende gehejmekammerherrer Og endelig – mellem to delinger af adelsgarden – kom Hans Hellighed vandrende smilende, et blegt smil, og velsignende til højre og til venstre med langsomme, bløde bevægelser.

Jubelråb rungede, alt som han skred frem, en lidenskabelig tilbedelse brød ud i henrykte skrig, og under den smalle, hvide, velsignende hånd faldt alle på knæ med dybt bøjede hoveder –

man så gulvet dækket af folk, der lå i støvet, som om Guddommen havde ladet sig se for dem. Pierre blev også revet med – en hellig gysen bragte hver en nerve til at dirre. Ak, denne almagt, denne troens uimodståelige trolddomsmagt, det vældige pust fra oven, der virkede end stærkere her i al den jordiske pragt og pomp!

Nu blev der stilhed. Leo den 13. satte sig på tronen, omringet af sit hof og kardinalerne, og så begyndte højtidelighederne efter skik og brug.

Først talte en biskop – liggende på knæ, Han bragte paven hyldest i hele den troende kristenheds navn. Efter ham kom komiteens formand, baron Fouras. Stående læste han en lang tale op, i hvilken han forklarede pilgrimstogets mål, idet han lagde stor vægt på dets betydning som religiøs og politisk protestdemonstration. Den svære mands stemme var tynd og gennemtrængende. Ordene knirkede sig frem, mens han talte om alle katolikkers sorg over dem hellige faders sørgelige, politiske stilling over den verdslige magts overgreb. Det var alle folkeslags ønske ved dette pilgrimstog at bringe kirkens allerhøjeste overhoved et trøstens ord, idet man for hans fødder lagde den riges såvel som den fattiges skærv, de ydmyges gaver, der skulle sætte pavedømmet i stand til at bevare sin stolte uafhængighed, alle modstanderne til trods. Han talte også om Frankrig, beklagede dets fejltrin, men forudsagde en snarlig tilbagevenden til den rette vej til de gamle overleveringers sunde efterfølgelse. Han betonede med selvfølelse, at Frankrig var og altid ville være den rigeste og den gavmildeste nation, hvis guld som en evigt rindende strøm ville munde ud i Rom. Omsider tav han og så rejste paven sig, svarede både bispen og

baronen. Hans Helligheds stemme var stærk, med en fremtrædende næselyd – man overraskedes over dens malmfulde klang hos en tilsyneladende skrøbelig olding. I nogle få sætninger udtalte han sin taknemmelighed, sagde, hvor rørt han var over den hengivenhed, der vistes pavedømmet – stormene rasede vel, men det var hans faste overbevisning, at sejren ikke kunne være fjern. Umiskendelige tegn varslede om, at folkene ville vende tilbage til fædrenes tro, at uretfærdigheden snart ville omstyrtes af Kristi nye riges tilkomst. Frankrig var jo kirkens ældste datter, der havde givet pavestolen så mange beviser på sin kærlighed, at man altid i Rom ville omfatte dette land med uvisnelig kærlighed.

Derpå bad han sin apostoliske velsignelse over alle de tilstedeværende pilgrimme, over de foreninger, de repræsenterede, over deres slægt og venner i Frankrig, over alle katolske nationer, idet han bad dem alle modtage sin tak for den uvurderlige hjælp og støtte, de her gav ham!

Mens han atter satte sig ned, brød en øredøvende bifaldsstorm løs, en jubel, der lod til aldrig at skulle få ende – håndklap blandet med begejstrede leveråb, uartikulerede skrig, et sandt tordenbrag, der bragte salen til at ryste.

Og mens denne tilbedelsens stormvind drog hen over pavens hoved, betragtede Pierre Leo den 13., som han sad der skrøbelig på sin trone – med tiaraen på hovedet, iført den lange, hvide kjortel og den højrøde hermelinkantede pelerine mindede han om et mægtigt gudebillede – tilbedt af 150 millioner kristne.

De udfoldede purpurvingers baggrund, den røde fløjlstronhimmel i flammende glorie forlenede ham mod en ubeskrivelig majestæt. Dette var ikke mere en skrøbelig olding,

vandrende frem med små gammelmandsfjed, og en tynd svagelig fuglehals, ansigtets abeagtige grimhed med den alt for store næse, den brede mund, de hentørrede, skarpe træk – alt forsvandt. I dette voksblege åsyn lagde man kun mærke til de vidunderlige øjne – sorte og dybe, strålende af uslukkelig ungdomsild – bemærkelsesværdig forstand og klarhed.

Og nu var det Pierre, som om hele skikkelsen rettede sig, voksede i kraft af sjælens vilje, i bevidstheden om den enighed, på hvilken han var et sindbillede – selve svagheden gav denne olding et hidtil uanet adelspræg, en ren sjæl i et elfenbenslegeme, så gennemsigtigt, at man så ånden, frigjort for alle jordbindende lænker! Og nu fattede Pierre, hvad en sådan mand, en pavelig hersker, kongen over 250 millioner undersåtter, måtte være for alle disse troende og lidende skabninger, der var draget helt langvejs fra og nu lå her ved den mægtiges fødder, lynslagne af stråleglansen i den guddomsmagt, han legemliggjorde.

Hvilket blik man dog kastede ind i det hinsides, hvilket blændende syn over det evige åbnede der sig ikke mellem de glødende purpurvingers udfoldede pragt! En eneste – den udvalgte, det overmenneskelige, århundreders glorværdige historie, lige fra apostlen Peter; kraft, geni, kamp og sejr i endeløs rækkefølge! Og så dette bestandige vidunder: Himlen steg ned og tog bolig i en dødelig, Gud selv blev menneske i sin udvalgte tjeners skikkelse; den, han sætter højt over alle mennesker – helliger, idet han forlener ham med al magt og al kundskab! Hellig rædsel – overvældende kærlighedsfylde, Gud i et menneske – Guds nærværelse i disse dybe øjne, talende med

hans mund, Guds ånd gydende sig over de troende ved hver en bevægelse af disse velsignende hænder!

Kunne der tænkes noget vidunderligere end denne ufejlbarlige hersker med absolut myndighed i denne verden og den evige salighed hinsides? Og hvor godt forstod man ikke, at de fløj ham i møde, alle disse sjæle, der tørstede efter tro, efter fred eller selvopgivelse hos ham, der endelig kunne give klarhed og trøst – optage dem i selve Guds væsen!

Men nu nærmede højtideligheden sig sin slutning – baron Fouras forestillede de mest fremtrædende medlemmer af komiteen for Hans Hellighed. Langsomt gik de forbi, bøjede knæ foran tronstolen og kyssede med ærbødig inderlighed pavens ring og tøffel.

Derpå overraktes bannerne, og Pierres hjerte snøredes sammen, da han så, at det smukkeste, det rigeste var fra Lourdes – en gave fra Den Ubesmittede Undfangelses Broderskab. Banneret var af hvidt silke, broderet med guld, og på den ene side sås malet et billede af Vor Frue fra Lourdes, mens et portræt af Leo den 13. stod på den anden side.

Han så paven med et velvilligt smil betragte sit eget billede, og det bedrøvede ham dybt, det var, som om denne velvilje ødelagde hans drøm om en viis, evangelisk kirkefyrste, befriet for lav overtro.

Og netop nu mødte hans blik monsignor Nanis. Kardinalens øjne havde hvilet på den unge mand under hele ceremonien, han studerede Pierre, som om han var ved at anstille et eller andet eksperiment.

Nu nærmede han sig og sagde:

"Det er et pragtfuldt banner ... og hvor må det ikke glæde den hellige fader at se et så smukt portræt ved siden af den yndige gudsmoder!"

Pierre blev lidt bleg, men tav, så fortsatte monsignor Nani med italiensk begejstring i tonefaldet:

"Vi elsker her i Rom denne yndige historie om Benedetta, vi sætter Lourdes højt!"

Hvad der nu skete, var så mærkeligt, at Pierre blev ganske forvirret.

I Lourdes havde han set uforglemmelig afgudsdyrkelse, naiv tro, begejstret fromhed. Han skælvede alene ved mindet om disse optrin, hans sjæl fyldtes med uro og i smerte. Men vrimlen, der styrtede til grotten, de syge, der formelig opgav ånden af kærlighed foran den hellige jomfrus statue – et helt folk, der blev vanvittigt af trosiver og henrykkelse over miraklet – alt dette blev til intet i sammenligning med den vilde begejstring, der nu henrev pilgrimmene her ved pavens fødder.

Bisper, priorer, delegerede af enhver art kom frem for at nedlægge ved trone de gaver, de havde samlet sammen fra alverdens katolikker – de såkaldte Peterspenge.

Denne frivillige skat fra et folk til dets konge indeholdtes i punge, i poser, i porteføljer – den bestod af guld, sølv og pengesedler. Damer knælede derefter ned med små poser af fløjl og atlask, broderet af dem selv. Andre havde på porteføljer anbragt pavens navnetræk i diamanter.

Begejstringen voksede med hvert minut. Det gik så vidt, at kvinderne tog deres portemonnæer, ja alt, hvad de havde af småpenge, som de lagde for pavens fødder. En meget smuk mørkhåret, slank og høj dame rev sit ur, sine armbånd og ringe

af og kastede dem på tæppet. Om de havde kunnet, ville de sikkert have revet deres brændende hjerter ud af brystet for at kaste dem – kaste sig selv hen, uden at beholde noget.

Det var en regn af gaver, der strømmede ind, en fuldstændig hengivelse, en trang til at plyndre sig til sidste trævl for guddommens skyld, give alt i afsindig offerglæde.

Og det foregik under en voksende larm. Leveråbene lød atter, vilde tilbedelsesråb rungede gennem salen, mens trængslen blev stadig stærkere, alle stimlede sammen i uimodståelig iver efter at nærme sig afguden, trykke læberne mod hans fodskammel.

Nu blev der givet et signal; hastigt rejste Leo den 13. sig fra sit sæde, gik ned ad forhøjningen og indtog sin plads i toget for at gå tilbage til sine gemakker. Schweizergarden havde møje med at trænge mængden tilbage og holde vejen åben gennem de tre sale.

Men da paven belavede sig til at gå, hørtes fra alle sider en dæmpet veklage, der steg til fortvivlelsesudbrud over, at Himlen således atter lukkedes foran de mange, der endnu ikke var nåede til tronens fod. Hvilken frygtelig skuffelse – at have set Gud og nu miste ham, før man havde erhvervet det evige salighedsløfte ved at berøre hans klædebon!

Trængslen var så frygtelig, at schweizergardisterne formelig fejedes til side, og man så kvinder styrte efter paven, krybe på alle fire for at kysse det sted på marmorgulvet, hans fod havde betrådt.

Den høje, mørkhårede dame henne ved forhøjningen udstødte et skrig og segnede bevidstløs om. To af komitémedlemmerne stod og holdt på hende for at hun ikke

skulle støde sig i den krampagtige gråd, der nu gennemrystede hele hendes skikkelse. En anden dame fortsatte at kysse den forgyldte arm af lænestolen, hvorpå pavens gennemsigtige hånd havde hvilet. Man måtte bruge magt for at få hende revet bort.

Da alt var forbi, følte Pierre sig pinligt berørt, hans hjerte snøredes sammen, hans fornuft oprørtes ved et sådant skuespil. Og atter mærkede han monsignor Nanis blik.

"En overordentlig skøn højtidelighed, ikke sandt," bemærkede prælaten, "dette er en trøst i al denne verdens uretfærdighed."

"Ja, helt bestemt!" mumlede den unge mand, der ikke kunne lade være at tilføje: "men det er jo ligefrem afgudsdyrkelse!"

Monsignor Nani smilede kun, og lod, som om han havde overhørt Pierres sidste ord. I dette øjeblik kom to damer hen for at takke Nani for deres indbydelse, og Pierre genkendte da de to landsmandinder, med hvem han havde besøgt katakomberne, de to damer, der var så smukke, så naturlige i deres ulastelige friskhed. Forresten var de ikke begejstrede, men erklærede, at det havde været en interessant højtidelighed, det mest forbavsende, de endnu havde overværet.

Pludselig var der en, som lagde hånden på skulderen af Pierre, og Narcisse Haberts stemme lød i hans øre – han var begejstret:

"Jeg har stået og gjort tegn til Dem, kære Froment – men De ville slet ikke se mig … nå – hvad siger De så – den mørke dame, der med udbredte arme faldt om ved tronens fod, var vidunderlig dejlig – hvilket udtryk – hvilken tilbedelse … et primitivt mesterværk, en Cimabue, en Giotto, en Fra Angelica …

og de andre, der blev ved at kysse stolen … ak, hvilken yndefuld gruppe af tro og kærlighed … så opløftende, så glødende! Jeg overværer altid den slags højtideligheder … man får ved dem et indblik i sjælelivet, der er uhyre betagende …"

Langsomt vandrede det store pilgrimstog bort, ned ad trappen, og Pierre, fulgt af monsignor Nani og Narcisse Habert, der talte sammen – tumlede med mange forskelligartede tanker. Ak – jo vist så – dette var storslået og skønt, denne pave i sin faste borg, som tilbedtes af menneskene i hellig rædsel, som voksede i storhed, alt som han svandt bort, blev til ånd, hvis myndighed kun var åndelig, befriet for hver jordisk tvang eller bekymring. Ganske vist fandt Pierre her en flugt mod idealet, der dybt rørte hans let begejstrede sind, for hans drøm om en forynget kristenhed hvilede jo netop på denne lutrede, rent åndelige magt hos kirkens overhoved, og han havde nu selv set, hvilken vælde og hvilken majestæt den pave rådede over, ved hvis fødder kvinder besvimede, bag hvem de så Himlen åben. Men i samme øjeblik forstyrredes han grundigt ved tanken om denne højtideligheds anledning … pengene ødelagde hans glæde – gjorde ham forvirret og urolig. Paven var jo netop så stor, fordi han havde givet afkald på timelig magt, han var således fri for de farer, som altid truer en lille stat, men pengetrangen lænkede ham dog endnu til Jorden.

Siden paven ikke kunne modtage understøttelse af kongeriget Italien, var det naturligvis en meget smuk idé med Peterspengene, der skulle skåne den hellige fader for jordiske bekymringer, men så burde denne frivillige beskatning også helt ud virkeliggøre den smukke tanke: Hver en troende skulle af den ugentlige fortjeneste tage en skærv – en skilling var dog

så let at undvære – og skærven skulle da falde direkte fra den ydmyges hånd i den mægtiges. På den måde blev paven alles skyldner uden at skylde noget. Desværre gik det aldeles ikke sådan til. De fleste katolikker gav intet, de rige sendte store summer i et eller andet politisk øjemed, men især var det biskopperne og visse gejstlige broderskaber, der samlede penge, så at de virkelige givere så ud til at være bisperne og de mægtige broderskaber – de var pavens velgørere, af deres kasse fik han, hvad der var nødvendigt for ham. De små og de ydmyge, hvis skærv fyldte indsamlingsbøsserne, de forsvandt, blev til luft: det var mellemmændene, de mægtige prælater, som paven måtte holde sig gode venner med, hvis han da ikke ville mærke en sørgelig nedgang i sine indkomster.

Skønt han altså ikke mere tyngedes af den timelige magts døde vægt, var han dog bestandig jordbunden – afhængig af gejstligheden, måtte tage hensyn til alt for mange interesser, alt for megen ærgerrighed til at være den højere herre, der styrede i renhed – den sande verdensfrelser.

Og Pierre mindedes grotten i Lourdes, banneret fra Lourdes, som han nys havde set – han vidste, at de gode fædre dér hvert år sendte 200.000 francs til Rom af de penge, der kom ind til Vor Frue i Lourdes. Mon dette ikke var grunden til deres almagt?

Og med et gennemfo'r en kold gysen ham – han fik en forudfølelse af, at han, trods sin rejse til Rom, trods kardinal Bergerots støtte ville blive slået – få sin bog forbudt af Kongregationen.

Da de omsider med de sidste pilgrimme kom ud på St. Peterspladsen, hørte han Narcisse sige:

"Nej virkelig – tror De summen var *så* stor?"

"Å – aldeles bestemt – over tre millioner, det er jeg overbevist om!" lød monsignor Nanis svar.

Alle tre stod et øjeblik stille under kolonnaden til højre og så ud over den store solbeskinnede plads, hvor de talrige pilgrimme tog sig ud som små, sorte pletter, som en forvildet myretue.

Tre millioner! genlød det i Pierres øren. Og så løftede han hovedet, betragtede hinsides pladsen Vatikanets facade, forgyldt i solen mod den dybtblå himmel, som om han gennem de tykke mure ønskede at følge Leo den 13. på hans vandring gennem gallerier og sale til hans egne gemakker, hvis vinduer man kunne se hist ovre.

Han så ham i tanken hæve de tre millioner i de magre arme, slæbe dem med sig, trykket op imod brystet – guld, sølv, sedler ... ja, selv kvindernes guldstads. Og så tænkte han uden at vide det højt:

"Og hvad vil han så gøre med sine millioner? Hvor bringer han dem hen?"

Narcisse og monsignor Nani selv kunne ikke lade være at le ad den nysgerrighed, der sådan gav sig luft:

"Dem tager han jo ind i sine gemakker – eller han lader de andre bringe dem ind. Så De ikke, at to af hans følge samlede gaverne sammen – de havde ellers hænderne fulde ... og nu sidder den hellige fader for aflåst dør – ganske alene. Alle sendes bort ... og hvis De nu kunne se gennem disse mure, ville De få øje på paven, der glad tæller sin skat, ordner guldpengene i ruller, lægger sedlerne i bunker og derefter gemmer det hele i skuffer, hvortil kun han har nøglen ..."

Mens Pierres ledsager talte, havde den unge mand atter fæstet blikket på pavens vinduer, som om han så det hele optrin for sine øjne.

Forresten kom Narcisse med flere forklaringer, sagde, at i sovegemakket, ved væggen til højre stod et skab, hvor pengene blev gemt. Nogle talte om dybe, hemmelige skrivebordsskuffer, mens andre forsikrede, at der i selve alkoven, som var meget rummelig, stod store aflåste pengeskrin. Til venstre ved gangen ud til arkiverne lå et stort værelse, hvor generalkassemesteren holdt vagt ved et stort, dirkefrit pengeskab med tre rum. Der lå St. Peters arv, de administrative indkomster for selve Rom, men gaverne, Peterspengene – hele kristenhedens almisse beroede i den hellige faders højstegne hænder. Leo den 13. – og kun han – kendte summens størrelse – han passede selv på sine millioner, over hvilke han havde uindskrænket rådighed, og ikke skulle aflægge regnskab. Derfor blev han altid i sine gemakker, mens tjeneren gjorde dem i stand. Han fjernede sig nødig så langt som til dørtærsklen for at undgå støvet, der fejedes op. Og når han gik bort, spadserede nogle få timer i haven, blev dørene omhyggeligt låst, og nøglen blev i hans varetægt.

Narcisse tav, vendte sig om mod monsignor Nani.

"Ikke sandt, Deres Eminence? Dette er jo ting, som alle her i Rom ved?"

Prælaten rystede på hovedet med sit evige smil, uden at sige hverken ja eller nej, men hans øjne fulgte på Pierres ansigt virkningen af den unge franskmands meddelelser.

"Ja vist, jo vist så – folk skal jo altid have travlt med noget … jeg ved forresten ingenting, men siden De er så velunderrettet, hr. Habert!"

"Å," fortsatte denne, "det kunne selvfølgelig ikke falde mig ind at beskylde Hans Hellighed for nærighed, som rygtet gør. Her fables om store kister, foran hvilke han skal kunne sidde i timevis og med henrykkelse tælle og atter tælle de ophobede skatte ... men, man *kan* jo gerne have lov at indrømme, at Hans Hellighed holder en smule af penge for pengenes egen skyld – for at røre ved dem, ordne dem, når han sådan sidder ganske alene, det er sandelig en meget tilgivelig mani hos en olding, som kun har liden adspredelse ... og jeg iler med at tilføje, at jeg tror, han sætter endnu større pris på penge, fordi de giver ham magt i samfundet og vil være en afgørende støtte, hvis fremtidens pavedømme virkelig skal vinde sejr."

Og nu stod pavens skikkelse for Pierre i af dens storhed, visdom og klogskab, med bevidsthed om og forståelse af nutidens krav, rede til at anvende århundredets midler til at overvinde sine modstandere, med forstand på forretninger. Det var f. eks. en kendt sag, at Leo den 13. ved en fallit havde sat store summer af sin forgængers efterladenskaber overstyr, og at han nu arbejdede for at rette op på denne ulykke, for at hans efterfølger kunne modtage en smuk arv efter ham og virksomt varetage kirkens tarv.

Sparsommelig, det var han, men det var kun med sit store mål for øje, at han sparede.

Han følte, han vidste, at penge måtte der til, hvis man skulle kunne overvinde den frie tanke på skolevæsenets område. Han vidste, hvor ofte han måtte støtte både Kongregationen, foreninger o. m. a. Uden penge var han kun en vasal, der måtte lystre Italiens og andre katolske kongers bud. Derfor var han gavmild med omtanke – ville nok arbejde og give til nyttige

øjemeds fremme – men hadede alle ørkesløse udgifter og var lige så hård mod andre som mod sig selv.

For sin egen person fordrede han intet – havde hverken fornødenheder eller ønsker. Fra sin udnævnelses første tid havde han strengt adskilt sin egen formue fra St. Peters rige arv. Han havde alle dage på det bestemteste nægtet at hjælpe sin familie, når hans private kasse ikke var forsynet. Ingen pave har kendt mindre til nepotisme. Hans fem broderbørn var fattige og måtte arbejde for deres daglige brød. Han brød sig hverken om klager, om sladder, eller om beskyldninger. Uden at lade sig rokke en fodsbred forsvarede han pavedømmets millioner mod utallige stormløb af sin families og sine omgivelsers begærlighed. Han *ville* efterlade fremtidens paver et vel forsynet arsenal – det mægtigste våben, penge, som kan skabe liv.

"Men," spurgte nu Pierre, "hvor store kan nu den hellige faders indkomster og udgifter være i årets løb?"

Monsignor Nani trak på skulderen med et venlig smil.

"Å, kære barn – med hensyn til mål er jeg så sørgelig uvidende! Spørg De hr. Habert, han er inde i de sager – lader det til!"

"Jeg ved såmænd ikke mere end alle andre," svarede Narcisse, "jeg hører, hvad der siges i gesandtskaberne. Med hensyn til indkomsterne må vi straks gøre en sondring ... først har vi arven efter Pius den 9. – en snes millioner anbragt på forskellig måde med omtrent en million i årlige renter, men, som De før hørte ... gik de tabt ved en uheldig kombination – dog siges der, at paven nu omtrent har været i stand til at råde bod hele dette tab. Foruden denne faste indtægt, har vi nogle hundrede

tusinde francs om året fra kansleriet, afgifter af flere arter. Men da udgiftsbudgettet andrager 7 millioner, kan De selv indse, at her hvert år må skaffes omtrent seks millioner, og det er sikkert Peterspengene, som her bruges – måske ikke alle de seks, men en tre, fire millioner for at tilvejebringe den nødvendige ligevægt. Det ville blive alt for vidtløftigt at forklare Dem pavestolens spekulationer de sidste 15 år ... først vandtes kolossale summer, så kom en katastrofe, der opslugte næsten alting – og nu endelig den mest hårdnakkede sparsommelighed for at stoppe hullerne. En anden dag skal De få hele beretningen – hvis den da kan more Dem."

Pierre lyttede opmærksomt til Narcisses fortælling.

"Seks millioner!" brød han ud, "eller fire i det mindste! Hvor meget indbringer da de Peterspenge?"

"Å, jeg har allerede sagt Dem, at ingen kender summens nøjagtige størrelse. I gamle dage offentliggjorde de katolske blade lister, og man kunne da komme til i et nogenlunde nøjagtigt resultat. Men det har man sagtens fundet uklogt, for nu fremkommer ingen som helst meddelelse desangående, og det er således aldeles umuligt at gøre nogen beregning eller få nogen forestilling om, hvad den hellige fader modtager. Men jeg bilder mig ind, at gaverne de gode år må løbe op til fire eller fem millioner. I begyndelsen gav Frankrig omtrent halvdelen – nu kommer der sikkert ikke så meget derfra. Amerika sender store summer, så kommer Belgien, Østrig og Tyskland ... hvad Spanien og Italien selv angår – å, Italien ..."

Han smilede og kastede monsignor Nani et blik – prælaten rystede på hovedet og så ud, som om han var henrykt over at blive belært angående sager, han ingen anelse havde om.

"Nå – hvad så mere, min kære søn?"

"Å – jeg ville bare sige, at Italien ikke er videre gavmild. Hvis paven skulle falde tilbage på de italienske katolikkers foræringer, ville der snart blive hungersnød i Vatikanet. Ja, man mumler om, at langt fra at være en støtte, må man snarere betragte den romerske adel som en byrde for den hellige fader – der nok skal have lånt fyrsterne store summer, som de har sat over styr ved spekulation ... det er franske og engelske rigmænd, der sender den pavelige martyrfange kongelige almisser. Her er f.eks. en engelsk hertug, som hvert år bringer store foræringer for at udvirke, at Himlen i sin nåde skal helbrede en af hans sønner, der er idiot ... Jeg vil slet ikke tale om de 40 millioner, som i anledning af jubilæet lagdes for den hellige faders fødder."

"Og nu udgifterne," spurgte Pierre.

"Ja, de går op til syv millioner om året. To millioner til pensioner, som tilstås gamle tjenere af den pavelige regering, der ikke har villet vide af det nye regimente – denne post bliver forresten for hvert år mindre på grund af dødsfald ... så ... ja lad os sætte en million til sekretariat og nuntiatur – en million til Vatikanet. Herved forstår jeg udgifterne ved det pavelige hof, den militære vagt, museerne, vedligeholdelsen af paladset og basilikaen ... vi er oppe på fem millioner, ikke sandt? De to andre går til propagandaen, og ikke til skolerne, som Leo den 13. med sit praktiske blik giver meget til i den rigtige formodning, at kampen og religionens triumf ligger der, hos børnene, den næste generations mænd, der vil forsvare deres moderkirke, hvis man i tide har vidst at indpode dem rædsel og afsky for århundredets lærdomme."

Ingen svarede, og de tre mænd standsede under den majestætiske kolonnade. Lidt efter lidt var pladsen blevet tømt for folkemængden, og der var ikke andet tilbage på den solbeskinnede symmetriske brolægning end obelisken og de to springvand, mens de pragtfulde statuer under søjlegangen ligefor strålede i skønhedsglorie, beskinnet af den klare sol.

Og atter droges Pierres blik op imod pavens vinduer – det var ham, som så han ham midt i den guldglinsende skat, om hvilken man nys havde talt – han så den hellige fader, badende sin rene, hvide skikkelse i den rislende, gyldne strøm – dukkende ned i den sit gennemsigtigt skrøbelige, voksblege legeme – han så ham fryde sig over sine millioner, som han ene og alene brugte til Guds forherligelse.

"Ja," mumlede han, "Hans Hellighed kan altså leve uden næringssorger – uden bekymringer ..."

"Bekymringer – næringssorger ..." udbrød monsignor Nani, som disse ord rev ud af sin diplomatiske fornemhed. "Men, min kære søn ... hver måned udbetaler Hans Hellighed skattemesteren, kardinal Mocenni, den sum der forlanges – er den end aldrig så stor! Selvfølgelig er det et tegn på den hellige faders visdom, at han forstår at spare – spare mange penge ... St. Peters arv er større end nogen sinde! ... Næringssorg! ... du min frelser ... hvis paven den dag i morgen trængte til penge og bad sin kristenhed om hjælp, ville ikke millioner, men milliarder falde for hans fod – guldet ville regne ned om ham – De så jo selv, hvorledes det gik til, mit barn!"

Så blev han med et rolig – det velvillige smil lejrede sig atter på hans fine ansigt.

"Sådan siges der i alt fald! ... jeg selv kan umulig have nogen mening – da jeg – som sagt – er så sørgeligt uvidende, og det er heldigt, at den gode hr. Habert har kunnet give Dem så indgående oplysninger ... hr. Habert – hr. Habert – og jeg, som troede De svævede i det blå, kun havde øje for den mest himmelstræbende kunst, langt fra alt, hvad der bandt os stakkels dødelige til Jorden! Nu ser jeg, at De også forstår Dem på pengesager som den bedste prokurator ... intet er skjult for Dem ... nej, intet mellem himmel og jord – De er i sandhed storartet."

Narcisse følte godt det lette anstrøg af spot i de venlige ord ... monsignor Nani havde gennemskuet ham, set, at der bag den forlorne florentiners gule lokker og violblå engleblik boede ret praktiske evner, en overmåde god forståelse af alle forretningsspørgsmål. Narcisse passede sine pengeaffærer med stor dygtighed – ja var slet ikke fri for en smule nærighed. Imidlertid tog han ikke emnet op, nøjedes med at lukke øjnene, mens et smægtende smil lyste over hans ansigt. I en drømmende tone svarede han:

"Nej – vist ej ... min sjæl er andetsteds! ..."

"I alt fald," sagde prælaten, henvendt til Pierre, "glæder det mig overordentligt, at jeg har kunnet skaffe Dem adgang til denne skønne højtidelighed. Når De har overværet et par sådanne ceremonier, vil De sikkert få et andet blik på mange ting ... lad mig nu se, De også indfinder Dem i morgen i basilikaen. Det bliver pragtfuldt – det vil jeg sige Dem – og jeg er vis på, De vil ledes til at anstille heldbringende betragtninger ... undskyld, at jeg nu må forlade Dem. Jeg er lykkelig over at se Dem så enig med mig."

Hans forskende øjne søgte Pierres – det lod til at glæde ham i den unge mands ansigt at læse både træthed og usikkerhed. Lidt efter gik også Narcisse, og da Pierre blev overladt til sine egne ensomme tanker, blev han overfaldet af en sælsom dump oprørets ånd. Enig med monsignor Nani? Enig? Hvad mente prælaten? Håbede eminencen at udmatte ham, betage ham modet ved at vise ham alle de tårnhøje hindringer, der ville vokse op for ham på hans vej … for anden gang fik han den fornemmelse, at han vandrede i mørke, og at der rundt om ham arbejdedes på at knuse ham. Og i stolt selvfølelse bankede hans hjerte; han var vis på, at man ikke skulle få bugt med ham. Atter lovede han sig selv højt og helligt, at han ikke ville bøje sig, ikke tage sine ord tilbage, hvad der end måtte ske. Når man urokkelig står på sin mening, er man uovervindelig, og hvad gør det så, om man nu og da føler sig lidt modløs. Endnu en gang, før han forlod pladsen, måtte han kaste et blik op til vinduerne i Vatikanet. Og alt sammentrængtes for ham i et eneste indtryk: pengene – skatten, der bandt paven til Jorden – der var hans eneste lænke nu, da han var frigjort for den timelige magts byrde – pengene – hvis oprindelse gjorde dem til et endnu fastere bånd.

Men atter opklaredes hans miner – her var jo egentlig kun tale om en art opkrævning – paven var hævet over al jordisk ejendom, og Pierres drøm om et rige, der ikke var af denne verden, blev således ikke kuldkastet.

Han ville nu kun leve i håbet, i erindringen om alt, hvad han havde set i dag, om denne olding, der midt i sin skrøbelighed var et symbol på menneskehedens frigørelse, som alle faldt til

fode, som sad inde med al magt over sjælene, og som endelig skulle herske i barmhjertighedens og fredens navn.

Til højtideligheden næste dag havde Pierre heldigvis et lyserødt kort, der sikrede ham plads på en reserveret tribune, for i basilikaen var trængslen ved døren aldeles forfærdelig lige fra kl. seks om morgenen, da man af forsigtighedshensyn allerede åbnede gitrene, skønt paven først skulle holde gudstjeneste kl. 10.

Det 3000 mand stærke pilgrimstog skulle her øges med en strøm af turister, der fra alle sider ilede til Peterskirken i denne sjældne anledning. Desuden ville hele Rom give møde, vel mest Hans Helligheds tilhængere, der ikke kunne forsømme lejligheden til at vise sig ved de pavelige ceremonier, der i de senere år var alt andet end hyppigt forekommende.

Efter de udstedte indbydelser regnede man med henved 40.000 personer.

Og da Pierre ved nitiden gik over pladsen for ad Sankt Marthagade at komme til den kanoniske dør, hvor de lyserøde kort havde adgang, så han atter under facadens søjlegang, hvordan mængden i ustandselig strøm langsomt trængte ind i kirken, mens herrer i sort kjole, medlemmer af den katolske klub, fo'r frem og tilbage i solskinnet, og havde uhyre travlt med at holde orden. En afdeling pavelige gendarmer var dem behjælpelige, og det gjordes også fornødent, for hvert øjeblik udbrød der stridigheder mellem folk. Ofte kom det til håndgribeligheder, mens man puffede til hinanden og uddelte velmente knubs til højre og til venstre. To kvinder måtte halvkvalte slæbes bort.

Ved indtrædelsen i basilikaen fik Pierre straks en ubehagelig overraskelse. Det uhyre store skib sammen med pillerne i en højde af 25 meter var beklædt med rødt damask, kantet med guldborter, og det tog sig alt andet end godt ud, at man sådan havde skjult den skinnende marmorpragt med falmet flitterstads og slidte guldagramaner.

Endnu mere forbavsedes han ved synet af Sankt Peters bronzestatue, der også havde fået klæder på – den var iført fuldstændigt paveligt ornat, og en tiara hvilede på malmhovedet.

Aldrig var det faldet Pierre ind, at man kunne give statuer klæder på for at pynte dem, og resultatet forekom ham mindre end vellykket.

Den hellige fader skulle sige messe ved konfessionsaltret, højaltret under kuplen.

Til venstre i tværskibet på en forhøjning stod tronen, på hvilken han skulle tage plads bagefter, og på begge sider af midtskibet var der tribuner for sangerne fra Det Sixtinske Kapel, for gesandtskaberne, malteserridderne, den romerske adel, og de fornemste gæster.

Endelig fandtes foran altret tre rækker bænke med røde klædeshynder, en til kardinalerne, de to andre til bisper, prælater og pavens hof. Alle andre måtte stå op.

Ak – denne umådelige tilhørerskare, som ved en monsterkoncert! Tredive, fyrre tusinde troende, kommet fra verdens fire hjørner, opildnet af nysgerrighed, af tro, af lidenskab, skubbende til hinanden, myldrende, strækkende hals under en dump mumlen, der mindede om det fjerne havs brusen.

Alle her var fortrolige med Gud, muntre i hans umiddelbare nærhed. Man havde i den fornemmelse, at man befandt sig i et guddommeligt skuespilhus, hvor man kunne udveksle bemærkninger i tugt og ære, more sig og glæde sig over den gejstlige pomp og pragt.

I begyndelsen blev Pierre ret underlig til mode ved den livlighed, der herskede på det hellige sted. Han kendte jo kun nordens mørke domkirker med tavse knæfald, hviskende bønner – var ikke vant til denne lysets gudsdyrkelse, hvor en kirkelig højtidelighed blev en blændende fest i sol og varme.

På hans tribune sad herrer og damer i sorte dragter med teaterkikkerter i hænderne, som om de var på komedie. Mange udlændinge, damer især – tyske, engelske, amerikanske, de sidste meget smukke, livlige som fugle.

Til venstre på den for adelen reserverede tribune opdagede Pierre snart donna Serafina og Benedetta. De romerske damer bar alle prægtige kniplingsslør, der kun dårligt passede til den øvrige dragts enkelthed og snit.

Til højre sås stormesteren for malteserriddernes orden midt i en gruppe kommandører, og på den anden side af skibet sad alle katolske nationers gesandter i gallauniformer, strålende af guld og broderier, overlæsset med dekorationer.

Men det, der mere end alt fængslede hans opmærksomhed, var og blev dog den store masse nede i kirken – det bølgende menneskehav, hvor de 3000 pilgrimme forsvandt som dråber blandt de andre troende.

De rummedes med lethed i den uhyre basilika, hvor en dobbelt så stor skare kunne få plads. Man cirkulerede med

forholdsvis lethed i sideskibene, trængte sig sammen hist og her mellem pillerne på steder, hvor man havde et godt overblik.

Folk fægtede med armene, kaldte på deres bekendte og snakkede ugenert med hinanden.

Gennem de høje vinduesbuer strømmede sollyset ind, gød purpurglans over de røde draperier, kastede ildskær på de ivrige ansigter. Vokskerterne, de syv og firsindstyve lamper i konfessionen blegnede som natlamper i denne dagens strålende glans. Dette var en verdslig fest for kejserguden – her sås hele den romerske pomp i al dens lyse herlighed.

Pludselig gik et pust af glad forventning gennem mængden:

"Eccolo! Eccolo! Der er han, der er han!" lød det fra mund til mund.

Og man stimlede sammen, i menneskehavet dannedes malstrømme og dønninger, alle stod på tåspidserne, strakte hals, alle var næsten afsindige af ivrighed efter at få Hans Hellighed at se. Men det var kun en deling af adelsgarden, der stillede sig op på begge sider af altret.

Imidlertid vakte de smukke soldater megen beundring. De blev modtaget af en smigrende bifaldsmumlen for deres ranke holdning og overdrevne militæriske stivhed.

En amerikanerinde erklærede, at det var pragtstykker og en romerinde meddelte en veninde, en engelsk dame, flere oplysninger om dette elitekorps: sagde, at Roms fornemste herrer fordum anså det for en ære at være i adelsgarden – de var stolte af at galoppere forbi deres damebekendte i uniform – nu var det desværre ikke videre søgt at komme ind i korpset, der for hver dag blev vanskeligere af rekruttere, så at man måtte nøjes med kønne unge fyre, der kun var af tvivlsomme eller

ruinerede adelsfamilier, hvor den magre gage, der lige netop gjorde dem i stand til at opretholde livet, gjorde udslaget.

Omsider kom da toget, som man så længselsfuldt havde ventet på.

Og atter gik alting til som ved et skuespil. Alle klappede i hænderne, bifaldssalverne rullede hen under hvælvingerne, akkurat som når publikums yndling træder ind på scenen.

Forresten var alt ordnet som ved et skuespil, alting var beregnet på at gøre den størst mulige virkning mellem de pragtfulde dekorationer.

Toget samledes i kulisserne – i det første kapel til højre for indgangen – den hellige fader var kommet fra sine gemakker gennem Sakramentkapellet, havde listet sig bag draperierne i sideskibet, der således gjorde tjeneste som bagtæppe. Kardinaler, bisper, alle prælaterne ordnet efter rang ventede på ham, og som på en balletmesters signal satte toget sig i bevægelse, ind i midterskibet, gennem hvilket det vandrede med højtidelig majestæt mellem to rækker troende, hvis henrykkelse brød ud i voldsomme bifaldsytringer ved synet af al denne herlighed.

Forresten drog toget frem på samme måde og i samme orden, som det havde gjort i umindelige tider. Allerforrest blev kors og glavind båret, så kom schweizergarden i fuld galla, lakajerne i skarlagenrød talar, domherrerne i kniplingsrochet, kammerjunkerne i dragter fra Henrik den 2.s tid, de apostoliske protonotarer, ærkebisper, bisper, hele det pavelige hof i violet silke, kardinalerne i draperet *cappa magna* af purpurrød silke, to og to, med et stort mellemrum, umådeligt majestætiske. Og endelig omkring Hans Hellighed hans

militæretat, prælaterne fra gehejmeforgemakket, monsignor majordomus, monsignor kammermesteren, og alle Vatikanets høje rangspersoner, lige til den romerske fyrste, der holdt vagt ved tronen som kirkens symbolske forkæmper.

Og i bærestolen, som overskyggedes af *flabelli* med høje fjerbuske og blev båret frem af tjenere i røde silkebroderede kjoler, sad Hans Hellighed iført sit fulde ornat. Skulderklæde, messeskjorte, messehagel, mitra – alt hvidt som sne – de to sidste stykker, overbroderet med guld, var en gave fra Frankrig og udmærkede sig ved deres overdådige kostbarhed.

Og da han nærmede sig, løftedes alles hænder, man jublede ham i møde, mens solens varme bølgede ind over menneskemassen.

Pierre fik her et nyt indtryk af Leo den 13.

Det var ikke mere den venlige, trætte, nysgerrige gamle mand, som med en snakkesalig prælat under armen vandrede rundt i verdens dejligste have. Heller ikke var det den hellige fader i rød pelerine og med pavehuen, der faderligt modtog et pilgrimstog, som bragte ham en million.

Nej, dette var virkelig pontifex maximus, den almægtige hersker, Guds stedfortræder på Jorden, som alle troende hyldede. Som i et juvelskrin syntes hans skrøbelige skikkelse at støttes og stives af det hvide guldbroderede festskrud. Han sad her rank og ubevægelig, stolt i bevidstheden om sin høje rang, som et gudebillede, der i århundreder sådan var båret frem mellem skyer af røgelse.

Kun øjnene levede i det forstenede ansigt, de sorte diamantøjne, som strålende og skinnende var fæstet på et fjernt, fjernt punkt – langt fra Jorden – helt inde i evigheden.

Ikke et blik havde han til overs for mængden, han så hverken til højre eller til venstre. Han svævede hen i himmelrummet, vidste ikke, hvad der foregik ved hans fod.

Og dette gudebillede, der blev båret afsted, som om det var balsameret, slået med døvhed og blindhed, trods de strålende øjne, fik et sælsomt præg af frygtelig majestæt, af beængstende storhed her i denne begejstrede mængde, for hvilken det hverken havde øjne eller øren – det så ud, som var det selve dogmerne i deres urokkelighed, i overleveringens uforanderlighed, der her var taget op af graven og kun blev holdt oppe af de stramt omviklede bindsler.

Imidlertid syntes Pierre, at han kunne se, at paven både så træt og lidende ud. Forresten havde monsignor Nani jo i går talt om, at den hellige fader følte sig noget overanstrengt og behøvede al sin usædvanlige sjælsstyrke for i sin høje alder at bære sin stillings byrder, men det var en kendt sag, at netop denne høje stilling gav den 84-årige mand kræfter til at leve.

Nu tog gudstjenesten sin begyndelse. Langsomt steg paven ud af bærestolen og nærmede sig altret, hvor han først sagde en sagte messe, betjent af fire prælater og propræfekten for ceremonierne.

Monsignor majordomus og monsignor kammermesteren hældte vandet over officiantens højhellige hænder og lidt før opløftelsen kom hele pavens hofstat med tændte vokskerter i hænderne og knælede ned omkring altret.

Det var et højtideligt øjeblik, da de 40.000 tilstedeværende følte det usynlige pust strejfe de bøjede hoveder, da det berømte englekor, udført af sølvbasuner lød gennem kirken, og fik mange af de forsamlede kvinder til at dåne.

Næsten straks efter dalede en vidunderlig, yndefuld, luftig sang ned fra kuplen, den kom fra det øverste pulpitur, hvor 120 korister stod skjult, og det lød betagende skønt, lød som om basunernes kaldende toner havde fået Himlens engle til at svare.

Stemmerne svævede hen i rummet, flagrende under hvælvingernes buer som himmelske harpetoner – så døde de hen i en liflig samklang og steg til himmels med dæmpet vingebrus.

Efter messen blev Hans Hellighed stående foran altret og istemte selv et Te Deum, som sangerne fra Det Sixtinske Kapel gentog.

Først skiftedes paven og sangerne, derefter forenede hele menigheden sig med dem, og de 40.000 stemmer lød i det umådelige skib som en hel verdens sejrssang – i pris og lov.

Det var i sandhed et uforligneligt skue – dette alter under Berninis gyldne, blomstersmykkede tronhimmel, omringet af pavens hof, hvis vokskerter skinnede som små stjerner, den hellige fader selv i midten, strålende som solen i sin guldbaldyrede messehagel foran de purpurklædte kardinalers bænk, bispernes violette silkekjortler – tribunerne med de glimrende galladragter, de pyntede gesandter, de udenlandske officerers uniformer, hele denne menneskevrimmel, hvis stadigt bølgende bevægelse fyldte basilikaen så langt øjet rakte.

Det var dette rums uhyre størrelse, som især betog Pierre. I sidegangene kunne mange af menigheden få plads, tværskibene var som de store stæders kirker, et tempel, som tusinder og tusinder af troende ikke magtede at fylde.

Og hele dette folks lovsang blev majestætisk, fo'r som en vældig stormvind hen over gravmælerne, over de mægtige statuer, helt op under kuplens umådelige buer, hvor evigheden syntes at åbne sig mellem de strålende guldmosaikker.

Og efter afsyngelsen af jubelhymnen gik en dæmpet mumlen gennem kirken, mens Leo den 13. aftog mitraen og satte tiaraen på sit hoved, byttede messehaglen for at iføre sig pavekåben og satte sig hen på tronen, der stod ved indgangen til venstre tværskib. Herfra kunne han se ud over hele menigheden – og hvilken skælven gik der ikke gennem alle de forsamlede, da han omsider, efter at de brugelige bønner var sagt, rejste sig fra sit sæde.

Han syntes højere under den tredobbelte krone med det gyldne skind over skuldrene. I den pludselige åndeløse stilhed, som kun forstyrredes af hjerternes banken, hævede han armene med en majestætisk bevægelse og uddelte langsomt sin pavelige velsignelse med stærk og klangfuld stemme, der syntes selve Herrens røst, så overraskende lød den fra disse voksblege læber, og dette blodløse, skrøbelige legeme, den virkede som et lynslag – atter brød bifaldsstormen løs, så snart toget dannede sig for at gå bort samme vej, det var kommet – begejstringen steg til vanvid, man nøjedes ikke med at klappe i hænderne, men gav sig luft i glædesskrig, der snart lød fra mund til mund.

Det begyndte omkring Sankt Peters statue i en begejstret gruppe: "*Evviva il papa re! Evviva il papa re!*" Leve kongepaven! Leve kongepaven!

Som en løbeild for dette råb gennem mængden, og snart hørtes det fra tusinde og tusinde læber som en glødende protest mod den udplyndring, kirkestaten havde lidt.

Tro og kærlighed var hos de forsamlede så opildnet ved denne opløftende højtidelighed, ved synet af denne kongelige pragtudfoldelse, at alle glemte jorden og timeligheden, blev revet bort til drømmenes verden, betaget af ønsket om at se den længselsfuldt attråede konge over sjæle og legemer, jordens uindskrænkede hersker. Her var alene sandheden, lykken – kun i denne tanke fandtes frelse.

Ham skulle alt gives, verden og menneskeheden skulle tilhøre ham! "*Evviva il papa re! Evviva il papa re!*"

Ak, dette krigsråb, som havde bragt så meget blod til at flyde, dette den blindes hengivelsesskrig, hvis virkeliggørelse ville få så mange tårer til at rinde!

Det oprørte Pierre i hans inderste sjæl, og fik ham til ilsomt at forlade tribunen, hvor han sad, som om han sådan kunne undslippe den afgudsdyrkelsens smitte, han følte omkring sig.

Mens toget vandrede afsted, gik han et øjeblik langs venstre sideskib i vrimmel, i trængsel og i larm, som var ved at betage ham sans og samling, og da han tvivlede på, at han kunne nå ud på graden uden komme i stimmel, fik han pludselig den ide at benytte sig af en åben dør og søge tilflugt i en gang, hvorfra man ad en trappe kunne komme op på kuplen. En kirkebetjent, som stod i døren, så et øjeblik på ham, men standsede ham ikke – synet af Pierres gejstlige dragt og måske endnu mere den begejstring, der fyldte luften, fik ham til at se igennem fingre med reglementet.

Han lod Pierre gå forbi, og den unge mand ilede rask op ad trappen, stadig højere op, for at flygte fra tumlen, flygte hen, hvor der var fred og stilhed.

Og pludselig blev alt dødsstille omkring ham – skrig og råb døde hen bag de tykke mure, som kun umærkeligt syntes at dirre.

Trappen var lys og god, ad brede trin steg man op i et slags tårn. Da han kom ud på skibets tag, drog han lettet vejret, henrykt over at komme ud i det klare solskin, her højt oppe, hvor luften var ren og kølig som midt ude på landet.

Forbavset gled hans blik hen over uhyre masser af bly og zink og sten, en hel luftstad, hvis befolkning levede og åndede under den blå himmels tag.

Han så kupler, klokketårne, terrasser, ja huse med haver med frisk blomsterflor, opdyrket af de håndværkere, der til stadighed havde reparationsarbejde på basilikaen, og som boede og arbejdede, spiste, drak, sov heroppe.

Men nu gik han hen til balustraden, han ville se de kæmpemæssige statuer af Frelseren og de tolv apostle tæt på – kolosser på over tre meter – som altid måtte gøres i stand, og hvis arme, ben og hoved kun sad fast ved hjælp af en uendelighed af kramper og jernbånd og store cementklininger, og da han nu hældede sig frem for at kaste et blik ned over Vatikanets brunrøde tagbunker, var det ham, som om de råb, for hvilke han flygtede, igen steg op til ham fra pladsen dernede.

Hurtigt trak han sig tilbage og tog atter fat på opstigningen gennem den pille, der førte til selve kuplen.

Først var der en trappe, derpå snævre skrå gange, så nogle enkelte trin mellem kuplens dobbelte mure.

Nysgerrigt skubbede han en dør op og gik atter ind i basilikaen. I en højde af 60 meter fra jorden stod han på et lille

galleri, rundt om kuplen, lige over frisen, hvor man læser inskriptionen – *Tu es Petrus et super hanc petram oedificabo ecclesiam meam et tibi dabo claves regni coelorum* [Note 1)] … med syv fod høje bogstaver. Da han støttende sig på rækværket bøjede sig ned over den frygtelige afgrund, fik han igen råbene lige op i ansigtet, hørte atter det vanvittigt begejstrede skrig fra den vrimlende mængde nede i skibet og sidegangene.

Højere op gik han nu, kom ud på et nyt galleri, denne gang over vinduerne under de prægtige mosaikker. Herfra så han vrimlen nedenunder i formindsket målestok, forsvindende i det svimlende dyb, hvor de kolossale statuer, konfessionsaltret, Berninis glimrende tronhimmel tog sig ud som legetøj, mens råbene, afgudsdyrkelsens krigsråb på ny steg op, strejfende hans øre som en tordenstorm, der forstærkes af sin egen voldsomhed.

Højere op, stadig højere, lige til det ydre galleri, lanternens ydre galleri, svævende oppe i selve himmelen, måtte han flygte for at undgå larmen.

Dette bad i luft og sol i det uendelige, ak, hvor han dog nød det – hvor det dog var en lindring efter al den øredøvende skrigen og støjen dernede i vrimlen.

Over ham hævede sig nu kun den forgyldte bronzekugle. Konger og kejsere har besøgt den hule kugle, hvor menneskestemmen lyder som tordenbrag, hvor hver en lyd giver genklang.

Han var kommet ud over koret og kunne nu se ned på de pavelige haver, hvis træer her oppe fra lignede lave buske. Han genså de gange, hvor han forleden dag havde vandret med Narcisse. Den franske have lignede et smyrnatæppe i afdæmpet

farvepragt. Den store mørkegrønne lind var som en stillestående skovsø, køkkenhaven og vingården bredte sig i lysere farver for hans undrende blik, springvandene, det leontinske tårn, hvor paven tilbragte de varmeste dage, lå som små, hvide pletter i det grønne, som omsluttedes af Leo den 4. tykke fæstningsmur.

Derpå gik han rundt om lanternen, langs det smalle galleri, og havde pludselig hele Rom liggende udbredt dybt nede ved sine fødder. Længere borte, fjernt i vest havet; mod øst og syd bjergenes sammenhængende kæder, mens campagnen strakte sin grågrønne ensformighed over synskredsen.

Aldrig før havde Pierre fået et så storslået indtryk af den evige stads majestæt.

Her lå Rom for hans øjne i fugleperspektiv, som udbredt og tegnet på et kort. En sådan fortid, en sådan historie, så meget storhed samlet i dette lille rum; huse som bitte småt legetøj, en ussel mosplet på den uhyre store jord!

Hvor tydeligt skelnede han ikke alle de forskellige bydele, kapitoliet, Forum, Palatinerbjergets ruiner, Quirinalet over den middelalderlige by, liggende helt oppe i et hjørne ved Tiberens gule vande, der trægt rullede afsted.

En ting slog ham især, det bælte af gråhvide nybygninger, der havde dannet sig om det gamle, røde, solstegte midtpunkt. Den ny bydel lå der som et sindbillede på den foryngelse, der her var forsøgt, det gamle hjerte forvandledes kun langsomt, mens de nye bygninger skød op som paddehatte om efteråret.

Men i middagssolens klare skin genfandt Pierre ikke det lyse og klare Rom, han havde set, den dag han kom. Det var ikke

længere den smilende by, halvt tilsløret af en gylden tåge som i en barndoms drøm.

Det forekom ham, at der nu hvilede over den et gnistrende lys, en ubøjelig hårdhed og en dødens tavshed.

Af den antikke by så man Kapitoliets vældige tårn, Palatinerbjergets sorte cypresser og ruinerne af Septimius Severus' palads, som afblegede ben af en vældig forstenet forverdens kolos, der af en syndflod var kastet hid.

Lige for tronede den moderne by med Quirinalets langstrakte bygninger, afpudset og overstrøget med en gulagtig farve, der stod grelt mod havens trægrupper, og bagved, på Viminales højder fortonede de nye kvarterer sig med deres overkalkede mure, en kridtby, hvor de tusinde små vinduer dannede sorte striber.

På forskellige steder afbrødes ensformigheden: her hævede Villa Medici sig med sin dobbelte kampanile, det rustfarvede Engelsborg, Sankt Maria Maggiores klokketårn, der skinnede som et alterlys, de tre kirker på Aventinerbjerget, halvt skjulte mellem træer, Palazzo Farnese med sin gamle tagkonstruktion og en uendelighed af kupler, der glødede i solens brand. Og Pierre følte atter sit hjerte snøre sig sammen foran denne mægtige by, så hård og så lidt stemmende med hans drømmes Rom, det foryngede og håbefulde Rom, som han havde troet at finde den første morgen, men som nu svandt og viste sig at være en stad, uforanderlig i hovmod og herskesyge, halsstarrig til det yderste!

Pierre forstod det pludseligt, det var som en åbenbaring, der viste sig for ham.

Var det den ceremoni, han nylig havde overværet, og hvis fanatiske udbrud endnu lød for hans øren?

Eller var det måske snarere synet af denne by, der lå for hans fødder som en balsameret dronning, der endnu regerer som støv i sin grav?

Han kunne ikke gøre sig det klart, formodentlig var det en virkning af begge dele. Men det stod ham nu fuldstændig klart, at katolicismen ikke kan eksistere uden den verdslige magt, og at den uundgåeligt vil forsvinde den dag, da den ikke længere er konge her på Jorden.

For det første var der atavismen, fortidens indflydelse, den lange rækkefølge af Cæsars arvtagere, paverne, de store kirkefyrster, i hvis årer Augustus' blod stadig havde rullet, og som alle attråede verdensherredømmet.

Hvad gjorde det, at de boede i Vatikanet, de kom fra de kejserlige boliger på Palatinerbjerget, fra Septimius Severus' palads, og deres politik havde gennem århundrederne altid været en drøm om det romerske overherredømme. Alle folkeslag skulle bøje sig for Rom!

Hvis dette verdensrige, denne fuldstændige magt over legemer og sjæle ikke var til, mistede katolicismen sin grundbetingelse for overhovedet at eksistere, for kirken kan kun rent politisk indrømme tilværelsen af et kejserrige eller kongerige; kejsere og konger er kun midlertidige delegerede, de har det hverv at regere over folkene, indtil de skal overlevere dem til kirken.

Alle nationer, hele menneskeheden på Jorden tilhører kirken, der har magten fra Gud.

Hvis kirken den dag i dag er den kirkelige hersker, da er det kun fordi den har måttet bøje sig for den stærkeres ret og fuldbyrdede kendsgerningers magt, men dette er kun sket under højtidelig protest imod det uretfærdige overgreb, der forholder den besiddelsen af dens ejendom, og med forventning om at Kristi forjættelse vil gå i opfyldelse og en given dag lægge jorden og menneskene ind under dens enevældige magt.

Sådan er den by, der skal komme, det katolske Rom, der for anden gang skal blive verdens herskerinde.

Rom hører med til drømmen, det er Rom, som har løftet om evigt liv, og det er selve Roms jordbund, der har givet katolicismen dens uslukkelige tørst efter eneherredømme.

Derfor var det også, at pavedømmet følte sig i den grad knyttet til Rom, at en pave kun i Rom kan være katolsk pave.

Og Pierre, der stod og lænede sig til det spinkle jernrækværk, hældende ud over det svælg, hvori den alvorsfulde by lå og blev stegt i solen, blev i den grad betaget, at der gik en skælven gennem hele hans legeme.

En ting stod fast. Hvis Pius den 9. og Leo den 13. havde bestemt sig til at leve som fanger i Vatikanet, var det, fordi dette var en nødvendighed, hvis de ville blive i Rom.

En pave kan ikke forlade Rom og være kirkens overhoved et andet sted.

Desuden vil en pave, hvordan end hans opfattelse af de nuværende forhold måtte være, ikke føle sig berettiget til at give afkald på den verdslige magt. Han har her en arv at forsvare, som han ikke kan opgive, og at det desuden er et livsspørgsmål, er hævet over al tvivl.

Derfor har Leo den 13. også bibeholdt titlen af verdslig herre over Kirkestaten, han har jo desuden, som de andre medlemmer af det hellige kollegium, før valget måttet aflægge ed på at bevare dette herredømme ubeskåret.

Hvis Italien i et århundrede vedbliver at have Rom til hovedstad, vil paverne i et århundrede ikke undlade på det bestemteste at fordre tilbagegivelsen af deres kongedømme.

Og hvis der en dag kom et forlig i stand, ville det utvivlsomt som grundlag have afståelsen af et stykke land. Hed det sig ikke den gang, der var tale om en udsoning, at den daværende pave bestemt forlangte i det mindste at få den leontinske stad med en neutral vej derfra til havet. Intet er ikke nok, man kan ikke gå ud fra intet for at nå alt.

Men så ubetydeligt et territorium den leontinske stad er, var den dog allerede en smule kongelig jord. Med det som udgangspunkt skulle man bemægtige sig resten, Rom, Italien, derpå de nærmeste nationer og endelig hele verden.

Aldrig har kirken opgivet ævred, selv de dag, da den slået og udplyndret syntes døende. Aldrig giver den afkald, for den tror på fremtiden, den betragter sig selv som uforgængelig og evig. Hvis man giver den en sten til at hvile dens hoved på, håber den snart at kunne komme til at eje den mark, hvorpå stenen ligger, og herredømmet der, hvor markerne er.

Hvis det ikke lykkes for den ene pave at tage arven i besiddelse, vil den næste optage arbejdet, og de næste ti, tyve paver arbejde videre. De regner ikke med århundreder.

Derfor kan en olding på fire og firsindstyve år begynde på foretagender, så store, at de kræver flere menneskealdre inden

de fuldendes, for paven ved fuldt ud, at hans efterfølgere vil fortsætte og gennemføre, hvad han har grundlagt.

Det slog Pierre, hvor dumt det var at drømme om en pave med åndelig magt alene lige overfor denne gamle hæderens og ærgerrighedens by, som ikke ville slippe purpuret.

Ak, hvor de her måtte være gennemtrængte af forbavselse og foragt overfor denne mærkelige indbildning fra norden. En pave uden jord, uden undersåtter, uden militærvagt og uden kongelige æresbevisninger, kun åndelig, kun moralsk myndighed, indelukket i et tempel og kun styrende verden med sin velsignende håndbevægelse, ved godhed og barmhjertighed!

Dette kunne kun være et gotisk påfund, uklart og uforståeligt for den romerske gejstlighed, der vel var troende, ja overtroisk, og som lod Gud blive i ly i tabernaklet for at regere i hans navn og styre alt til Himlens bedste, som brugte al deres snildhed for at komme ud af det, når tiderne var strenge, og som med diskret nedslåede øjne og dæmpede skridt skred fremad, stadig arbejdende på Kristi endelige sejr også over det timelige, på at genoprette det rige på Jorden, hvor paven engang skulle trone som alle folkeslags herre.

Hvad mon en fransk prælat – hvad mon kardinal Bergerot f.eks. ville sige til et sådant mål – han, der kun tænkte på ydmyghed og på barmhjertighed, der røgtede sit hellige kald ved at hjælpe de fattige og de undertrykte?

Han ville sikkert forbavses, hvis han kunne kaste et blik ind i Vatikanet og se, hvad der foregik!

Hvor det ville være svært for ham at fatte det hele, at sætte sig på de andres standpunkt, og hvilken sorg ville han ikke føle over ikke at kunne samstemme med disse rodløse planter, disse

mænd uden fædreland, der altid sad bøjet over verdenskortet, fordybet i planer, der kunne sikre dem magten!

Dage og uger ville gå – man måtte opholde sig i Rom. Selv havde han nu allerede boet der i en måned og så nu først klart, mens han endnu havde Sankt Peterskirkens pavemesse og den kongelige pomp i frisk erindring, stod hér, højt over oldtidsbyen, som lå dernede i sin dybe, tunge søvn og drømte sin evighedsdrøm.

Men atter gled hans blik ned over pladsen foran basilikaen, og han så menneskestrømmen, de 40.000 troende vrimle ud som en tæt myreflok på den hvide marmorflisebelægning. Og atter syntes han skriget brød frem: "*Evviva il papa re, evviva il papa re!*" Leve kongepaven!

For lidt siden, mens han flygtede op ad trappen, syntes det ham, at de tykke mure dirrede under lydbølgerne, at hele stenkolossen skælvede i sin grundvold under hyldningsråbet, der drønede under dens hvælvinger!

Og her genfandt han det, her steg det fra gaden op og fyldte himmelrummet!

Skælvede kæmpebygningen under hans fod da ikke som et træ i vår, når safterne stiger op i grenene med fornyet livskraft? Var det ikke den katolske kirke, der prøvede at blæse nyt liv i dette Herrens hus, i denne konge for alle templer, som den havde villet så stor og så mægtig, og fra hvis uhyre haller livet nu begyndte at ebbe bort?

Mængden blev ved at strømme ud, pladsen var sort af mennesker. En forfærdelig sørgmodighed listede sig over Pierre, for hans sidste håb fejedes bort, vejredes hen med disse råb.

Endnu dagen forud, mens han overværede højtideligheden, havde han kunnet lade sig narre, havde kunnet glemme pengenes uundværlighed over den skrøbelige olding, hvis mægtige sjæl strålede ud af diamantøjnene som symbolet på hans magt over alle sjæle.

Men nu var det forbi med hans tro på denne evangeliske sjælehyrde, der var fri for alle timelige lænker, og hvis rige ikke var af denne verden.

Ikke Peterspengene alene lænkede Leo den 13. til Jorden – han var også en slave af overleveringerne – Roms evige behersker; han var bundet til denne jord, kunne ikke forlade den evige stad eller opgive sin verdslige magt.

Og slutningen måtte nødvendigvis være døden på dette sted – Sankt Peters kuppel måtte falde i grus som den kapitolinske Jupiters tempel. Katolicismens ruiner ville dække Jorden, mens skismaet brød ud alle vegne – en ny tro måtte opstå blandt de ny folk! Som i et fjernt tragisk syn så han sin drøm svinde bort, så sin bog rives i tusinde stykker, spredes for alle vinde under det voldsomt drønende råb fra al verdens katolikker: "*Evviva il papa re! Evviva il papa re!*"

Atter forekom det ham, at marmorkolossen under hans fod dirrede, vaklede, lige så affældig og udslidt som de gamle, rådne samfund!

Under nedstigningen havde Pierre atter den overraskelse at møde monsignor Nani på skibets tag. Prælaten ledsagede de to franske damer, moder og datter, der var henrykte over hans overordentlig store venlighed.

Da monsignor Nani fik øje på Pierre, tiltalte han ham med det sædvanlige smil:

"Nå, min kære søn! Hvad synes De så? Føler De Dem ikke glad, opbygget ved denne skønne højtidelighed?"

De skarpe øjne ransagede Pierre lige ind i sjælen – han fulgte udviklingen af den unge mands sindstilstand, og smilet forsvandt ikke.

"Ja, ja vist så ... nå, jeg ser til min glæde, at De er en fornuftig ung mand ... jeg begynder virkelig at håbe, Deres kedsommelige sag alligevel vil få en god ende!"

8

Når Pierre om formiddagen var hjemme, havde han vænnet sig til at opholde sig nogle timer i Palazzo Boccaneras lille, forsømte have.

Denne dag var stille og yndig, luften var mættet af duften fra de modne appelsiner, der hang på de hundredårige træer, hvis symmetriske rækker var den eneste antydninger af gangene, som for længst var forsvundet under ukrudtet.

Han mærkede også den bitre lugt af buksbom fra de store buske, der var vokset op midt i haven i bassinet, som nu var fyldt med jord.

På disse milde og klare oktoberdage følte han sig gennemstrømmet af en sælsom glæde over livet, mens han gled hen i drømmerier om lidelsens kummer og den almindelige broderlighed, som gjorde, at han satte endnu mere pris på solens milde varme i denne berusende luft. Han satte sig på en omstyrtet søjle under et mægtigt laurbærtræ, der udbredte en dunkel og forfriskende skygge.

Ved siden af ham stod den antikke sarkofag, og den lille kilde løb med sin krystalklare rislen ud af den tragiske maske, som var anbragt på muren.

Han læste aviserne og nogle breve fra den brave fader Rose, som fortalte ham om sit værk, om de ulykkelige i Paris, hvor gaderne allerede lå mørke og fugtige under tågen og var dækket med smuds og ælte.

Ak, hvor megen elendighed var der ikke i de kolde lande. Mødre og børn ville snart sidde rystende af kulde i de utætte

kvistkamre, frosten ville snart standse arbejdet. Han tænkte på hele den fattige befolknings elendighed under sneen, mens de, der hørte hjemme under denne varme sol, i dette land med blå himmel og lykkelig dovenskab, selv om vinteren kunne sove under åben himmel, i ly for vinden på de lunkne fliser.

En formiddag traf han Benedetta siddende på søjlen.

Hun udstødte et let overraskelsesudbrud og blev i første øjeblik lidt forlegen, for hun havde hans bog, *Det ny Rom* i hånden.

Hun havde læst den en gang uden rigtigt at forstå den. Hun bad ham sætte sig ved siden af sig, idet hun åbenhjertigt tilstod, at hun var gået herned for i ro at kunne hengive sig til læsningen af den, ligesom en dum skolepige.

De tilbragte en times tid sammen i hyggelig passiar. Og skønt hun undgik at tale om sig selv, følte han, at hendes bekymringer havde nærmet dem til hinanden, som om hendes egne lidelser havde åbnet hendes hjerte og bragt hende til at føle for alle dem, som led i denne verden. Hun havde endnu aldrig skænket dette en tanke, i sit patriciske hovmod havde hun betragtet rangfølgen som en guddommelig institution, der umuligt kunne rokkes, de fornemme foroven, de simple forneden.

Og der var ting i denne bog, som vakte hendes forbavselse, og som hun havde svært ved tilegne sig.

Hvad ville det sige, at interessere sig for folket, tro, at det havde den samme sjæl og de samme sorger, og at arbejde på dets lykke som en broder?

Hun anstrengte sig uden at det dog rigtigt ville lykkes hende. Hun havde en dump frygt for at begå en synd, for det ville dog

vist være rigtigst ikke at forandre noget ved den sociale orden, som var indstiftet af Gud og helliget af kirken.

Hun var ganske vist godgørende, uddelte regelmæssigt sine små almisser, men hun gav ikke af hjertet, hun manglede virkelig medfølelse, født og opdraget som hun var og stammende fra en forskellig race, der var skabt til at trone oppe i himlen højt over mængden af de almindelige udvalgte.

Og de traf hinanden andre formiddage i skyggen af laurbærtræet ved siden af den syngende kilde, og Pierre, der ikke havde noget at tage sig for og var træt af at vente på en afgørelse, der trak mere og mere ud, blev betaget af lyst til at indgive denne unge kvinde følelsen for den befriende broderlighed.

Han læste fader Roses breve for hende, og han fik hende til at gyse ved den forfærdelige hulken, der stiger op fra de store byer. Da hun havde disse dybe, ømme øjne og da hun selv var gennemtrængt af lykken ved at elske og blive elsket, hvorfor kunne hun da ikke sammen med ham indrømme, at kærlighedens lov var den eneste frelse for den lidende menneskehed. Hun indrømmede det, kunne også tro på demokratiet, på samfundets omdannelse i broderlighed, men hos andre folkeslag, ikke her i Rom, for hun kunne ikke styre sig for at le, når han udviklede, at Trastevere skulle slutte broderskab med de gamle fyrstelige paladser.

Nej, her kunne der ingen forandring ske, disse tilstande havde varet alt for længe!

I det hele gjorde eleven ikke videre fremskridt, men hun var dybt rørt over den trang til kærlighed, der opfyldte præsten, og som han havde overført på hele menneskeheden.

På disse solbeskinnede oktoberdage blev knyttet et varmt, broderligt venskab mellem dem. De elskede hinanden med en dyb og ren kærlighed.

En dag, da Benedetta stod med albuen hvilende på sarkofagen, talte hun om Dario, hvis navn hun hidtil ikke havde nævnt.

Ak, hvor den stakkel havde været tilbageholden og angerfuld efter sin ubesindighed.

Først var han rejst tre dage til Napoli for at skjule sin forlegenhed, og man sagde, at La Tonietta, den elskværdige demimonde med de hvide rosenbuketter, var rejst efter ham, dødeligt forelsket i ham. Efter han var kommet tilbage, så Benedetta ham kun om mandagen hos donna Serafina, hvor han med øjnene bønfaldt om tilgivelse og undgik at være alene med hende.

"I går," fortsatte hun, "mødte jeg ham på trappen, jeg gav ham hånden, han forstod, at jeg havde tilgivet ham, og blev meget glad ... Herre Gud, man kan da ikke blive ved at være vred, og så er jeg bange for, at han for at trøste sig skal gøre dumheder med den unge dame ... han måtte da have at vide, at jeg stadig elsker ham og venter på ham ... ak! han er min, kun min! Han ville for altid kaste sig i mine arme, hvis jeg kunne sige et ord, men det går så dårligt med sagen."

Hun tav, og to store tårer glimtede i hendes øjne.

Skilsmisseprocessen syntes at være gået helt i stå på grund af de forhindringer, der hver dag ligesom syntes at vokse op af jorden.

Det var sjældent at hun græd, og Pierre blev rørt over at se hendes tårer. Hun havde selv sagt med sit rolige smil, at hun

ikke kunne græde mere. Men hendes hjerte smeltede, og overvældet støttede hun sig til den gamle sarkofag, mens den lille kilde fortsatte sin blide, yndefulde musik.

Tanken om døden stod pludselig for Pierre ved synet af denne henrivende unge kvinde, der lænede sig til den gamle stenkiste, hvorpå fauner gantedes med nymfer i et afsindigt bakkanal og erindrede om den kærlighedens almagt, med hvis symbol de gamle yndede at smykke deres grave for at antyde livets evighed.

En let vind sendte duften af appelsiner og buksbom fra den solbeskinnede og ensomme have.

"Når man elsker, er man så stærk," mumlede han.

"Ja, De har ret," svarede hun, der nu igen smilede. "Jeg er et barn ... men det er Deres bogs skyld. Jeg kan egentlig kun forstå den, når jeg lider, men jeg gør dog fremskridt, ikke sandt? Siden De ønsker det, så lad da alle fattige være mine søstre og brødre, alle, der ligesom jeg har sorger."

En mandag aften klokken et kvarter over ti var kun de unge mennesker samlede i donna Serafinas salon. Monsignor Nani havde kun vist sig et øjeblik og kardinal Samo var netop gået sin vej.

Ved siden af kaminen sad donna Serafina stille og betragtede advokat Moranos plads, som altid stod tom. På sofaen sad Benedetta og Celia og foran Dario og Narcisse Habert. Alle talte og lo. Habert morede sig med at drille den unge fyrste, som han sagde, at han havde set sammen med en meget smuk pige.

"De skal ikke gøre nogen røverkule af Deres hjerte, for hun var storartet ... hun gik ved siden af Dem, og De drejede ned ad

en afsides gyde, Borgo Angelico, hvor jeg ... jeg var så hensynsfuld ikke at følge efter."

Dario smilede som en lykkelig mand, der ikke er i stand til at fornægte sin lidenskabelige beundring for skønheden.

"Ja, det må vel have været mig, jeg nægter det ikke ... men med sagen forholder det sig ganske anderledes end De lader til at tro ... "

Og idet han vendte sig mod Benedetta, der også syntes at more sig uden skygge af skinsyge, fortsatte han:

"Det er den stakkels pige, som du ved, jeg for en seks uger siden traf grædende ... ja, perlearbejdersken, der stod og græd, fordi hun var blevet arbejdsløs, og som gav sig til at løbe i forvejen for at vise mig, hvor hendes forældre boede, da jeg ville give hende penge ... Pierina, du husker det nok?"

"Pierina, jo vist så."

"Siden har jeg mødt hende fire, fem gange, og sandt er det, hun er så ualmindelig smuk, at jeg standser for at passiare lidt med hende ... forleden dag fulgte jeg hende hen til en fabrikant, og da hun ikke heller kunne få arbejde der, gav hun sig til at græde ... og for at trøste hende lidt ... kyssede jeg hende ... ak, hun blev ganske forlegen, men glad, rigtig glad ... "

De brast alle i latter over hans historie, men Celia tog sig i det og sagde meget alvorligt:

"Men Dario, De kan da nok begribe, at hun er forelsket i Dem, De må ikke gøre hende ulykkelig."

Dario tænkte åbenbart ligesom hun, for han betragtede Benedetta og rystede på hovedet, som om han ville sige, at han ikke gengældte denne kærlighed. En perlearbejderske af folkets laveste lag, nej, selv om hun var smuk som Venus var hun dog

ikke noget for ham. Selv morede han sig over sit romantiske eventyr, som Narcisse lavede om til en sonet i gammel stil: Den skønne perlesyerske bliver dødeligt forelsket i den unge fyrste, der går forbi, smuk som dagen. Han har villet give hende en daler, rørt over hendes ulykke, men fra det øjeblik drømmer hun kun om ham, der er lige så gavmild som smuk, og følger ham overalt. Den skønne perlearbejderske, der har afslået at tage daleren, beder med dueøjne om en almisse, som fyrsten en aften skænker hende, idet han giver hende sit hjerte.

Benedetta morede sig over denne spøg, men Celias engleagtige ansigt blev ved at være alvorligt, og hun gentog bedrøvet:

"Dario, Dario, hun elsker Dem og De volder hende sorg!"

Nu blev contessinaen også medfølende og sagde:

"Men er de da ikke velstillede, disse folk?"

"Å," udbrød fyrsten, "det er en elendighed, som man ikke kan gøre sig noget begreb om. Den dag, hun førte mig hjem med sig, var jeg ganske syg af det. Det var forskrækkeligt."

"Ja, nu husker jeg det," sagde Benedetta, "vi havde jo i sinde at gå hen og se til dem, de stakler. Det er en skam, at vi har kunnet glemme det så længe. Kunne De ikke, fader Froment, for Deres studiers skyld have lyst til at tage med og således få lejlighed til at se Roms fattige klasser på nært hold?"

"Jo," svarede han, "det er min agt, før jeg forlader Rom at iagttage den del af folket, der lider, de arbejdsløse, de brødløse! Det er en sygdom, som er fælles for alle nationer, og den kan kun helbredes ved at bortskaffe årsagerne til elendigheden. Når rødderne ikke længere får næring, dør træet."

"Det er altså en aftale" sagde hun, "De tager med os derhen i morgen ... Dario fører an."

Denne, som med en forbavset mine havde hørt på præsten, uden rigtigt at forstå billedet med træet og rødderne, kom nu med indvendinger.

"Nej, nej, Benedetta, gå du kun derhen med fader Froment, hvis det kan more dig ... men jeg har været der én gang og jeg kommer der ikke oftere! Da jeg gik derfra var jeg så medtaget, at jeg tænkte på at gå i seng! Nej, det er *for* bedrøveligt, man kan ikke tænke sig, hvor forfærdeligt det var."

I dette øjeblik lød der en misfornøjet stemme henne fra kaminen. Donna Serafina brød sin lange tavshed.

"Dario har ret. Send dem nogle penge, kære Benedetta, jeg vil også gerne give dem noget ... men der er mange andre steder, hvor du vil have mere udbytte af at føre ham hen ... du vil virkelig få ham til at rejse herfra med en smuk erindring om vor by."

Det var romersk hovmod, der talte ud af hende. Hvorfor skulle man vise disse kræftskader frem; man burde altid tage sig ud, kun lade de fremmede se Rom i galladragt og festpragt!

"Kom, fader," sagde nu Narcisse, "jeg har rent glemt at anbefale Dem at se dette kvarter af Rom – Slotsvænget – De vil ikke fortryde det. Det er karakteristisk for det nye Rom og er meget interessant."

Og idet han vendte sig til Benedetta sagde han:

"Det er altså afgjort. I morgen formiddag træffer vi Dem dernede. Jeg skal først sætte fader Froment lidt ind i forholdene for at han bedre kan forstå alt ... skal vi sige klokken ti?"

Før Benedetta svarede ham, henvendte han sig til sin tante og sagde:

"Kære tante, fader Froment har mødt tiggere nok i vore gader til at han kan se alt. Og forresten, efter hvad han skriver i sin bog, vil han ikke få andet at se i Rom, end hvad han kender fra Paris. Han siger et sted: sulten er ens overalt."

Derpå sagde hun blidt og overtalende til fyrsten:

"Kære Dario, du vil gøre mig en stor fornøjelse ved at tage derhen med mig. Hvis du ikke er med, savner vi jo ethvert påskud, til at komme der ... vi tager vognen og træffer herrerne derhenne, og det kan blive en rigtig rar tur ... det er så længe siden vi har været ude sammen."

Det var utvivlsomt det, som gjorde det tillokkende for hende, at hun således kunne få lejlighed til fuldt ud at forlige sig med ham. Han følte det og kunne ikke undskylde sig, men ville slå det hen i spøg.

"Kære Benedetta, du skaffer mig sikkert onde drømme hele resten af ugen. En lysttur af den slags er nok til at ødelægge ens livslyst i flere dage."

Han forsøgte forgæves at få dem fra det. De lo kun ad ham og trods donna Serafinas misbilligende tavshed blev turen fastsat til klokken ti næste formiddag.

Da Celia gik, beklagede hun meget ikke at kunne komme med. Hun, der var som en lilje i knop, interesserede sig kun for Pierina.

I sideværelset hviskede hun i øret på sin veninde:

"Se nøje på denne skønhed, min kære Benedetta, for at du kan sige mig, om hun er smuk, meget smuk, smukkere end alle andre."

Næste dag, klokken ni, da Pierre traf Narcisse ved Engelsborg, forbavsede det ham at finde sin landsmand helt optaget af sin kunstneriske begejstring.

Til at begynde med var der ikke tale om de nye kvarterer eller om den frygtelige finansielle katastrofe, som de havde forårsaget.

Den unge mand var stået tidligt op for at tilbringe en time foran "Den hellige Therese" af Bernini.

Når han ikke havde set billedet i 8 dage, fortalte han, at han led under det og var grædefærdig ligesom af længsel efter den elskede.

Han havde sine bestemte tider, hvor han tilbad hende, men på forskellig måde efter belysningen. Om formiddagen var det en hengivelse med hele hans sjæl i det klare morgenlys, som overgød hende med hvidt, om eftermiddagen var det en martyrs blodige lidenskab i den synkende sols skrå stråler, hvis flammer syntes at gløde om hende.

"Min ven," sagde han i sin trætte tone med fugtige øjne, "De har ingen anelse om hendes yndefulde opvågnen i morges. En uerfaren og ren jomfru, som åbner sine øjne i smægtende forundring over Jesu favntag. Å, det er betagende!"

Så blev han roligere og efter et par skridt, fortsatte han, som en praktisk fyr, der befinder sig meget vel ved tilværelsen:

"Hør nu, vi går ganske langsomt til Slotsvænget, hvis bygninger De kan se dernede lige overfor os og undervejs skal jeg fortælle Dem, hvad jeg ved. En historie, så mærkelig, et af disse anfald af spekulationsfeberen, der er storslået som et forrykt genis vanvittigt skønne værk. Nogle af mine slægtninge

har sat mig ind i det hele. De har selv haft en finger med i spillet og har minsandten tjent svære summer."

Derefter fortalte han den mærkelige tildragelse med en finansmands klarhed og tydelighed, idet han hele tiden anvendte de tekniske betegnelser, som om han var fuldstændig inde i sagen:

Efter Roms erobring var hele Italien vild af begejstring ved tanken om endelig at besidde den ivrigt attråede hovedstad, den gamle og stolte evige stad, som havde forjættelsen om verdensherredømmet. I begyndelsen var det et berettiget udslag af et ungt, nyskabt folks glæde og forhåbninger, et folk, som længtes efter at styrke sin magt.

Det drejede sig om at tage Rom i besiddelse og deraf skabe en nutids hovedstad, som var et stort kongerige værdig, men frem for alt drejede det sig om at gøre den sund og rense den for det skarn, som vanærede den.

Man kan ikke mere forestille sig det ubeskrivelige smuds, hvori pavernes by, det af kunstnernes begrædte *Roma sporca*, druknede – ikke engang latriner, fordi gaderne var tilstrækkelige, de ærværdige ruiner var omdannet til oplagspladser, adgangen til de gamle, fyrstelige paladser tilsvinet af skarndynger, bunker af affald og stoffer i gæring fandtes alle vegne og forvandlede gaderne til giftige kloakker, arnested for konstante epidemier.

Nødvendigheden af omfattende kommunale arbejder trængte sig på, det var en virkelig frelsende forholdsregel, en foryngelse og betryggelse og forlængelse af livet, ligesom man også måtte tænke på at bygge nye huse for de ny indbyggere, som måtte strømme til fra alle kanter.

Det var jo gået sådan i Berlin efter det tyske kejserdømmes oprettelse, byen havde set sin befolkning vokse med lynets hastighed i hundredtusindvis.

Uden tvivl ville Rom også fordoble sin folkemængde og drage til sig provinsernes bedste kræfter, nu da den var blevet landets midtpunkt.

Desuden kom forfængeligheden til hjælp, man måtte vise det faldne regimente fra Vatikanet, hvad Italien formåede, den pragt, som skulle stråle ud fra det nye Rom, det tredje Rom, som skulle overgå de to andre, det kejserlige og det pavelige, ved sine gaders herlighed og sin myldrende menneskemængde.

I de første år iagttog imidlertid byggebevægelsen nogen forsigtighed, man var klog nok til ikke at bygge mere end nødvendigt. I et spring var befolkningen blevet fordoblet fra to hundrede tusind til fire hundrede tusind: hele den lille verden af embeds- og bestillingsmænd, som er knyttet til regering og administration, hele den skare, som lever af staten, eller som håber at skulle leve af den, for ikke at tale om de lediggængere og dagtyve, som altid følger i hælene på et hof.

Det var en første årsag til rusen, ingen var i tvivl om, at denne fremgang jo ville fortsætte, ja endog tiltage. I så tilfælde var staden fra i går ikke tilstrækkelig, men måtte uden tøven kunne møde morgendagens krav ved at udvide Rom udenfor byen, i alle de gamle forladte forstæder.

Man fortalte også om Paris under det andet kejserdømme, at den blev så stor og forvandledes til en lys og sund by, men ved Tiberens bredder var der fra den første time af den uheldige omstændighed, at man ikke handlede efter en fælles plan, og at

der ikke var en mand med et klart blik, som var herre over situationen, støttet af formående pengeinstitutter.

Det, som forfængeligheden havde påbegyndt, ærgerrigheden at ville overgå cæsarernes og pavernes Rom i pragt, ønsket om igen at gøre den evige stad til jordens midtpunkt og dronning, det gjorde spekulationen en ende på i et af disse ejendommelige børskrak, en af disse orkaner, som rejser sig og ødelægger alt uden varsel og uden at kunne standses. Pludselig gik rygtet om, at grundstykkerne, som før havde kostet fem francs pr. kvadratmeter, nu solgtes for hundrede og feberen tog til, feberen hos et helt folk, som spil ophidser.

En skare af spekulanter fra Højitalien havde slået sig ned i Rom, det ædleste og svageste af alle bytter. For disse fattige og forsultne bjergboere begyndte jagten efter nydelser nu i dette vellystige syden, hvor livet er så mageligt, så at selve klimaets fortrin, som i og for sig var fordærvende, påskyndede deres sædelige opløsning, og desuden behøvede man jo kun at bukke sig for at samle penge op i skovlfulde mellem ruinerne af de første bydele, som blev reguleret.

Modige folk, som havde færten af de ny gadeanlæg, havde indkøbt grundejendommene, som skulle eksproprieres og på mindre end to år forøgede de deres kapital med det tidobbelte. Så voksede smitten og forgiftede den hele by fra nabo til nabo. Indbyggerne blev på deres side også revet med, alle samfundsklasser blev gale lige fra fyrsterne, borgerne og husejerne til de næringsdrivende, bagerne, urtekræmmerne og skomagerne; så vidt gik det, at man bagefter som eksempel anførte en bager, som gik fallit med en gæld på 45 millioner.

Til sidst var det ikke andet end et fortvivlet spil, et frygteligt spil, hvis febrilskhed havde afløst det pavelige lotteris langsomme og regelbundne gang, et spil med millioner som indsats, hvor jordstykker og bygninger kun fandtes på papiret og tjente til påskud for børsjobberi.

Den gamle fra fædrene nedarvede forfængelighed, som havde drømt om at omdanne Rom til en verdenshovedstad, udartede sådan til vanvid i denne hidsige spekulationsfeber med købere, der byggede for at sælge igen uden besindighed og uden standsning, akkurat som man kaster aktier på markedet, så mange som bogtrykkerpressen gider levere.

Sikkert er det, at aldrig har en by i udvikling frembudt et lignende skue. Når man den dag i dag søger at begribe det, står man ganske forvirret. Folkemængdens tal havde overskredet 500.000 og syntes at blive stående der, men ikke desto mindre skød der stadig ny bydele frem af jorden i større og større skarer. For hvilken fremtidens nation byggede man med et sådant raseri? Ved hvilken sindets forvirring var man kommet til det punkt ikke at afvente beboerne, men at opføre tusinder af lejligheder til fremtidige indbyggere, som *muligvis* ville indfinde sig?

Den eneste undskyldning var den forudsætning, at det tredje Rom, Italiens triumferende hovedstad, ikke kunne have mindre end en million indbyggere. Det var ganske vist ikke tilfældet endnu, men de ville sikkert komme. Ingen fædrelandsven kunne tvivle om det uden at være landsforræder, og man byggede og byggede uden ophør for de 500.000 borgere, der var under opsejling. Man brød sig ikke en gang om tidspunktet for

deres ankomst, det var tilstrækkeligt, at man kunne gøre regning på dem.

Endnu kunne de selskaber i Rom, som var dannet for opførelsen af de store boulevarder gennem de gamle, usunde og nu nedrevne kvarterer, sælge eller bortleje deres ejendomme og tjene store summer. Kun dannede der sig nu, efterhånden som galskaben tog til, andre selskaber med den hensigt udenfor Rom at bygge andre kvarterer, hele små byer, som man slet ikke følte noget behov for.

Udenfor St. Johannes- og St. Laurentius-porten opstod forstæder som ved et trylleslag. På Villa Ludovisis uhyre terræn fra Porta Salaria til Porta Pia blev grundplanen lagt til en by. Endelig ved Slotsvænget var det en hel stad, som man på en gang ville bringe til verden med en kirke, en skole og et torv, og her drejede det sig ikke om små arbejderboliger, beskedne lejligheder for småfolk, nej, det var kæmpestore bygningsværker, virkelige paladser på 3-4 etager med ensformige og umådelige facader, som gjorde disse ny udenbys kvarterer til rene babyloniske bydele, der kun kunne befolkes af hovedstæder som Paris og London, hvor livet pulserer kraftigt, og industrien er udviklet. Det er forfængelighedens og spillelidenskabens uhyre frugter, og hvad er det ikke for en side af historien, hvilken besk lære, når Rom, som nu er ruineret, tilmed må se sig vanæret ved dette grimme bælte af store kridtede og tomme kaserner, som for størstedelen er ufuldendte og hvis ruiner ligger strøet over de græsbegroede gader.

Den endelige og uundgåelige katastrofe var forfærdelig. Narcisse angav grunden til det så tydeligt og klart, at Pierre

fuldt ud forstod det. Naturligvis var talrige aktieselskaber skudt frem i denne spekulationens ager: *La Società d'Edilizia et Construzione*, *La Fondaria*, *La Tiberiana*, *L'Esquilino*. Næsten alle sammen lod de bygge, opføre uhyre huse, hele gader for at sælge dem igen, men de spekulerede også med grundene, solgte dem med stor fortjeneste til småspekulanter, som skød frem alle vegne fra og selv drømte om fortjeneste i den vedvarende opgang, som den voksende spekulationsfeber forårsagede.

Det værste var imidlertid, at disse borgermænd, disse butiksfolk uden erfaring og uden penge satte sig i hovedet, at de også ville bygge ved hjælp af banklån, og henvendte sig til aktieselskaberne som havde solgt dem grundstykkerne, for hos dem at få de nødvendige midler til fuldførelsen af bygningerne. For det meste fandt disse aktieselskaber sig en skønne dag nødt til at lade sig udlægge grundene og bygningerne, selv om de ikke var fuldført, blot for ikke at tabe det alt sammen, hvad der medførte en forfærdelig ophobning af forpligtelser på deres hænder, en tvungen årsag til deres ruin.

Hvis indbyggermillionen havde taget de lejligheder, som man satte i stand til at modtage dem i denne forunderlige, forhåbningsfulde drøm, ville gevinsten være blevet uberegnelig, men disse indbyggere satte sig uheldigvis for *ikke* at komme, ingenting blev lejet ud, og lejlighederne stod tomme. Så kom krakket med lynets hast, med uhørt voldsomhed og det af to grunde.

Først og fremmest var de ejendomme, som byggeselskaberne havde bygget, så kolossale, at de var vanskelige at købe, hvorfor de små kapitalister blev skræmt tilbage, som ønskede at

anbringe deres penge i grundejendomme. Arvelighedens lov havde virket, bygherrerne havde set for stort, en række af pragtfulde paladser, der skulle knuse de andre tidsaldre, men nu stod mørke og tomme som et uhørt vidnesbyrd om en afmægtig forfængelighed. Der var altså ikke tale om at få private kapitaler, som kunne eller ville erstatte byggeselskabernes.

Den anden grund var, at andre steder, i Paris eller Berlin, blev de ny bydele og forskønnelserne udført for landets egne opsparede penge, i Rom derimod blev alt bygget på kredit med tre måneders veksler og især med penge fra udlandet. Det gik ganske simpelt fra det ene bankhus til det andet, de franske bankierer lånte til 3½ eller 4 procent til de italienske bankierer, som på deres side igen lånte spekulanterne og bygherrerne til 6, 7, ja endog 8 procent.

Man kan så forestille sig udfaldet, da Frankrig efter budskabet om Italiens forbund med Tyskland trak sine 800 millioner ud på mindre end to år. Et umådeligt tilbageslag fandt sted. Det tømte de italienske banker, og alle de kreditforeninger, som spekulerede i grundejendomme og bygninger, blev nu tvunget til også at betale tilbage og måtte derfor henvende sig til aktieselskaberne, som havde ret til at udstede obligationer. På samme tid satte de skræk i regeringen og truede den med at indstille arbejderne og således kaste 40.000 arbejdsløse på gaden, hvis staten ikke tvang syndikaterne til at låne den de 5-6 millioner i obligationer, som de trængte til, hvad regeringen til slut gjorde af skræk for en almindelig bankerot. Selvfølgelig, da forfaldsdagen kom, kunne de 5-6 millioner ikke betales tilbage, eftersom husene hverken

blev lejet ud eller solgt, så at elendigheden begyndte og påskyndedes fra den ene fallit til den anden. Småspekulanterne faldt over bygmestrene, som igen faldt over kreditforeningerne og disse igen over bankerne, som på deres side kastede sig over den almindelige kredit og ødelagde folket. Se – på den måde bliver en ren kommunal krise en forfærdelig finansiel ulykke, en fare for hele nationens undergang, en hel milliard kastet bort og Rom opfyldt af moderne, hæslige ruiner, som man må skamme sig over. Lejlighederne gabende og tomme, alt sammen for de fem eller seks hundrede tusind indbyggere, som man venter på den dag i dag.

Forresten havde regeringen selv i den ærens medbør, som blæste, store fremtidssyner. Det gjaldt om at samle alle stumperne til et triumferende Italien og lade det på 25 år fuldføre den fordring på enhed og storhed, som andre nationer havde brugt århundreder til at befæste.

Der herskede derfor en febrilsk virksomhed og anvendtes uhyre udgifter til kanaler, havne, landeveje, jernbaner og umådelige, imponerende offentlige arbejder i alle byerne. Man improviserede og organiserede stormagten uden at regne efter.

Efter forbundet med Tyskland opslugte krigs- og marineministeriets budget millioner til ingen verdens nytte, og man tilfredsstillede kun de stadigt voksende krav ved obligationer, og statslån fulgte på statslån hvert evige år. Alene i Rom kostede opførelsen af krigsministeriet 10 millioner og finansministeriet 15. Man brugte 100 millioner til kajerne, som ikke er færdige, og man bortkastede mere end 250 millioner i forsvarsarbejderne omkring byen.

Det var endnu engang og vil stadig være en opblussen af den nedarvede forfængelighed, afgrøden af denne jord, som kun kan udfolde sig i alt for store planer, lysten til at blænde og erobre verden fra det øjeblik af, da man har sat foden på Kapitolium, i det støv, som er opdynget der af alle de menneskeriger, der her er styrtet sammen, det ene oven på det andet.

"Å, kære ven," fortsatte Narcisse, "hvis jeg nedlod mig til at fortælle de rygter, som løber omkring, og som man hvisker hinanden i ørene, hvis jeg anførte visse kendsgerninger, ville De blive forbavset og forfærdet over den grad af vanvid, hvortil spillelidenskabens smitsomme feber har kunnet bringe hele denne by, som i grunden er så fornuftig, så ligeglad og så egenkærlig. Det er ikke alene småfolk, de uvidende og fæhoveder, som har ruineret sig, men fornemme familier, næsten hele den romerske adel har her udøst deres gamle formuer, deres guld, paladser og samlinger af mesterværker, som de skyldte pavernes gavmildhed. Disse kolossale formuer, som det har taget århundreders nepotisme at samle på enkelte hænder, de er smeltet som voks i nutidsspekulationens udjævnende ild."

Så glemte han, at han talte med en præst og begyndte at fortælle en af disse tvivlsomme historier:

"Her er for eksempel vor fælles ven, fyrst Dario Boccanera, den sidste af slægten, som nu er reduceret til at leve af smulerne fra sin onkel kardinalens bord, der ikke selv har mere end sin gage; han ville sikkert køre med fire, hvis den mærkelige historie med Villa Montefiori ikke havde været. Men De må jo allerede være sat ind i det. De uhyre grunde til denne villa blev

solgt til et selskab for 10 millioner. Derpå bliver fyrst Onofrio, Darios fader, bidt af en gal spekulant, køber i dyre domme sine egne grunde tilbage, spiller på børsen og giver sig til at bygge, endelig kommer katastrofen og river med sig, foruden de ti millioner, alt, hvad han selv ejede, levningerne af Boccaneraernes før så kolossale formue … men hvad man uden tvivl ikke har fortalt Dem, er de skjulte årsager, den rolle, som grev Prada spillede, den henrivende contessinas fraskilte mand. Han var fyrstinde Boccaneras elsker, den dejlige Flavia Montefiori, som havde bragt fyrsten villaen. Å, hun var en vidunderlig skabning, meget yngre end sin mand. Man påstår, at Prada havde krammet på manden gennem konen og fik hende til at blande sig i sagerne, når den gamle fyrste nølede med at give sin underskrift. Prada vandt millioner ved dette foretagende, nu bruger han dem med megen forstand. Hvad angår den smukke Flavia, som nu er en moden dame, så ved De, at hun reddede sig lidt formue ud af ulykken og meget pænt gav afkald på titlen som fyrstinde Boccanera, hvorefter hun købte sig en smuk mand, meget yngre end hun selv, af hvem hun fik lavet en marki Montefiori. Han holder hende munter og smuk trods hendes 50 år … den eneste, det gik ud over i denne affære, var vor fælles ven Dario, som nu er fuldstændig ødelagt og dog bestemt på at ægte sin kusine, der ikke er rigere end han selv; ganske vist elsker hun ham, og han kan ikke lade være at elske hende lige så højt, som hun elsker ham. Ellers ville han for længst have taget en eller anden amerikansk millionarving, som så mange andre fyrster, med mindre kardinalen og donna Serafina havde sat sig imod det, for de to er også heltesjæle i deres art, ægte romere i stolthed og stivsind, som vil bevare

deres blod frit for enhver fremmed indblanding ... lad os kort sagt håbe, at den brave Dario og den yndige Benedetta må blive lykkelige sammen."

Han holdt op, men fortsatte med lavere stemme, efter at de var gået nogle skridt:

"Jeg har en slægtning, som har tjent næsten 3 millioner ved Villa Montefiori. Å. Hvor jeg er ked af, at jeg først kom hertil efter disse spekulationstider. Hvor det må have været morsomt – og sikke forretninger for en koldblodig spekulant."

Men idet han pludselig løftede hovedet, så han foran sig det ny kvarter på Slotsvænget; hans udtryk forandrede sig, hans kunstneriske sans oprørtes over de moderne vederstyggeligheder, hvormed man havde besudlet det pavelige Rom.

"Nej, se dog det! Oh, Augustus' by, Leo den 10. by, den evige magts og skønheds by!"

Pierre var også som lynslået. Her, hvor der fordum strakte sig et fladt terræn rundt om Engelsborg, langs med Tiberen, helt hen til Monte Marios skråning, var der opstået en hel by af store, klodsede huse, alle ens med brede gader, som skar hinanden i rette vinkler, et umådeligt dambræt af ensartede bygninger. Fra ende til anden gentog de samme facader sig, man kunne tage dem for en samling klostre, kaserner, hospitaler, hvis ensartede linjer fortsatte i en uendelighed. Og forbavselsen, det forunderlige og pinlige indtryk kom især af den næsten uforklarlige katastrofe, der havde stivnet denne by midt under bygninger, som om en troldmand en dag ved et slag med sin stav havde standset arbejderne, tømt de larmende værksteder og ladet byggeforetagenderne blive stående sådan,

som de var i det givne øjeblik, i bedrøvelig forladthed. Man traf dem på alle forskellige stadier, lige fra jordarbejderne, dybe udgravninger til fundamenterne, som ukrudtet nu dækkede, til huse, der var helt færdige til beboelse. Der var huse, hvis mure netop hævede sig over jorden, og der var andre, der var nået til anden eller tredje etage eller var helt opbygget med tag over, men ellers åbne for alle vinde som tomme bure.

Endelig var nogle fuldendte, men ikke malet udvendig og manglende træværket i vinduer og døråbninger, andre havde nok døre, men disse var tilspigret som låget på en ligkiste, døde lejligheder uden en levende sjæl, endelig var nogle delvist beboede af den mærkeligste befolkning.

Det var umuligt at beskrive, hvilket bedrøveligt indtryk det hele gjorde. Det mindede om Torneroses dødssøvn. Alt hensmuldrede under den brændende sol i forventning om en opvågnen, som aldrig syntes at skulle komme.

Sammen med sin ledsager var Pierre gået ind i de brede, øde gader, hvor der herskede en stilhed som på en kirkegård, ikke en vogn og ikke et menneske at se. Nogle steder var der ikke en gang fortov, som på en mark voksede græsset over hele gaden, der vendte tilbage til naturtilstanden.

Mange steder havde ejerne spigret brædder for døre og vinduesåbninger for at slippe for at betale vinduesskat. Andre næppe påbegyndte huse, var omgivet af plankeværker for at hindre røverpak fra at indlogere sig i kældrene.

Men især var det ynkeligt at se disse unge ruiner, høje, pragtfulde bygninger, der ikke var fuldendte og endnu ikke i stand til at leve deres liv som stenkæmper og derfor nu forfaldt,

så at man var nødt til at stive dem af med bjælker, for at de ikke skulle synke sammen til en grusdynge.

Hjertet snørede sig sammen som i en by, hvor indbyggerne var blevet hjemsøgt af pest, krig og bombardement – disse gabende bygninger syntes at have bevaret sporene af alskens ulykker. Ved tanken om, at det var en for tidlig fødsel og ikke et dødsfald, tiltog sørgmodigheden, ødelæggelsen ville gå sin sikre gang, før de indbyggere, som man drømte om og forgæves ventede på, ville kunne få bragt liv i disse dødfødte huse. Dertil kom den rædsomme ironi, at der på hvert gadehjørne var pragtfulde marmorplader, som bar gadernes navne, berømte navne lånt fra historien: Gracchus, Scipio, Plinius, Pompejus, Julius Cæsar strålede fra disse ufuldendte og sammensynkende mure, som en spot, som et slag, fortiden gav den moderne afmagt lige i ansigtet.

Pierre blev igen mindet om den kendsgerning, at Roms hersker, hvem han end på et givet tidspunkt var, altid blev grebet af marmorvanvid, af den forfængelige trang til at bygge og efterlade de kommende slægter sit eftermæle i sten.

Efter at cæsarerne havde opfyldt Palatinerbjerget med dens paladser, og efter at paverne havde ombygget det middelalderlige Rom og fyldt det med deres våbenskjolde, kom nu den italienske regering, der ikke så snart var blevet Roms herre, før den ville gøre byen større og prægtigere, end den nogen sinde havde været.

Det var selve jordbundens påvirkning, det var Augustus' blod, der steg de sidstkomne til hovedet, så at de også ville gøre det tredje Rom til en ny dronning på Jorden. Derfra skrev de vældige foretagender, de kæmpemæssige kajer, ministerierne

sig, der i størrelse kappedes med Colosseum. Derfra skrev sig de ny kvarterer med enorme huse, der var vokset op rundt om den gamle by som lige så mange småbyer.

Han erindrede det hvide bælte, der omgav de gamle, røde tage, som han havde set fra kuplen af Sankt Peters kirken, og som på afstand lignede forladte kalkbrud. For det var ikke alene i Slotsvænget, det var også ved Porta Giovanni, ved Porta St. Lorenzo samt porten ved Villa Ludovisi på Viminale og Esquilinerbjerget, at disse ufuldendte og tomme kvarterer allerede forvitrede i de forladte gaders græs. Det så ud, som om jordbunden nu var udpint efter to tusinde års forbavsende frugtbarhed, og som om monumenternes sten nægtede igen at ville spire i den, det er, som når man i meget gamle frugthaver planter blommetræer og kirsebærtræer – de sygner hen og dør.

Det ny monarki kunne formodentlig ikke suge næring i Roms jordbund, der var udpint af den hundredårige vækst af så mange templer, cirkusser, triumfbuer, basilikaer og kirker. Det var med overvældende sørgmodighed, at man så fortidens mægtige skaberkraft synke hen til denne afmagt. Rom, der havde dækket verden med sine uforgængelige mindesmærker, kunne nu kun frembringe ruiner.

"En skønne dag bygger man den nok færdig," sagde Pierre.

Narcisse så forbavset på ham og sagde:

"Til hvem?"

Det var netop det fortvivlede. Disse fem eller seks hundred tusinde mennesker, som man havde drømt om og som man stadig ventede på, hvor var de henne, var de i de nærmeste provinser eller i de fjerne, afsides byer? Selv om den varme, patriotiske begejstring i erobringens første dage havde kunnet

håbe på en sådan befolkning, måtte man nu være latterlig blind for at tro på, at den nogen sinde ville komme. Man havde gjort sine erfaringer, Rom stod stille, her var nu ingen grund til at tro på et fordoblet indbyggerantal, hverken de fornøjelser, der blev tilbudt, eller fortjenesten af en handel og industri, som ikke fandtes, eller det samfunds åndsliv, der ikke rørte sig, ville være i stand til det. I alle tilfælde ville der gå masser af år. Hvordan skulle man befolke disse boliger, der stod og ventede på lejere? Til hvem skulle man fuldføre disse huse, der nu stod som skeletter og faldt sammen i sol og regn? De ville evindelig blive stående sådan, nogle åbne for alle vinde, andre lukket og tavse som grave, unyttige og forladte.

Men hvis den milliard, der var anvendt her, uigenkaldeligt var sat over styr, kunne man så ikke ønske en Nero, hensynsløs og storslået, som med hakke og fakkel ville nedrive og brænde det hele i den hævnende fornufts og skønheds navn?

"Ak," udbrød Narcisse, "der har vi contessinaen og fyrsten."

Benedetta havde ladet vognen holde på hjørnet af en af de lange, øde gader, og kom nu gående hen imod dem med Dario under armen. De var begge meget fornøjede over udflugten og tænkte ikke mere på den elendighed, som de var kommet for at se.

"Å, hvor vejret er dejligt," udbrød hun, da de nåede hen til de to herrer, "se, hvor smukt solen skinner, og det er så yndigt at spadsere her, ligesom man var på landet."

"Min kære Benedetta," sagde Dario, "du glemmer jo rent, at vi er kommet her, fordi du absolut ville besøge disse mennesker, og det vil sikkert spolere den smukke dag for os ... vent nu lidt og lad mig finde mig til rette. Jeg har ikke megen stedsans, hvor

jeg ikke bryder mig om at komme … men det er også et skrækkeligt kvarter med disse døde gader og huse, hvor der ikke er butik eller noget som helst, man kan bide mærke i … jeg tror, det er denne vej. Følg med og lad os se ad."

Og de satte sig i bevægelse hen imod Tiberen, hvor der var begyndt at danne sig en befolkning. Husejerne søgte at gøre det mest mulige ud af de huse, som var færdige, de lejede dem ud til røverkøb og gjorde ikke alt for mange ophævelser, når lejerne lod dem vente med betalingen. De endte dog altid med at betale lidt. Men det værste var, at efter ødelæggelsen af de gamle ghettoer og de gennembrydninger, der var gjort for at lufte ud i Trastevere, havde hele sværme af proletariatet, uden brød, uden hjem og næsten uden klæder, slået sig ned i de ufuldendte huse, og havde oversvømmet dem med deres lidelse og deres skarn. Man havde været nødsaget til at se igennem fingre med dette uvæsen for at denne voldsomme elendighed ikke skulle vise sig åbenlyst midt på offentlig gade. Det var disse forfærdelige lejere, som beboede de store paladser, man havde villet skabe, store bygninger på fire, fem etager, hvor man gik ind gennem monumentale porte, smykkede med statuer og udhuggede balkoner, der båret af karyatider løb langs hele facaden.

Træværket, døre og vinduer manglede, når de fattige familier havde valgt deres bolig, lukkede de åbningerne, som de bedst kunne, med brædder eller klude. Nogle foretrak store, fyrstelige sale, mens andre holdt mere af mindre rum, hvor de så krøb sammen mellem pjaltet linned, som hang til tørre alle vegne – på de pragtfulde altaner nedover facadernes billedhuggerarbejde, hvis luksus og overdådighed al denne elendighed og usseldom formelig hånede, og under de høje

porthvælvinger, hvor prægtige ekvipager skulle køre ud og ind, flød der strømme af stinkende smuds, mellem bunker af fejeskarn og affald stod pøle af halvråddent vand, der ikke havde afløb andet steds end ud over fortovet.

To gange havde Dario måttet bede selskabet vende om, han kunne ikke huske vejen eller kende huset, desuden blev hans miner for hvert minut mørkere.

"Jeg skulle vist have drejet til venstre, men man bliver jo rent forstyrret i hovedet i så gyselige omgivelser og mellem så rædsomme mennesker."

Her lå en bunke lasede unger og rodede i gadesnavset. De var utrolig smudsige, omtrent nøgne, næsten sorte i huden, med parykker, der mest lignede sammenfiltret krølhår.

Mellem dem trampede mødrene om i fedtede og frynsede skørter, med åbenstående nattrøjer, der kun dårligt skjulte deres svære bryst og underliv. Mange stod lige op og ned og holdt med skingrende stemmer faddersladder, andre sad henslængt på gamle stole, med hænderne i skødet i timevis uden at lægge to strå over kors.

Af mænd var der kun meget få, og de lå alle med næsen ned i det solstegte græs – de "hvilede sig" og snorkede ganske højt, mens solen gennembagte deres ryg. Men aller værst var dog den lugt, der strømmede ud fra husene og deres beboere, ja, dette menneskekvæg, som her levede i svineri og fattigdom, i selvopgivelse og ladhed.

"Ja, kære Benedetta, jeg må sandelig tilstå, at jeg hverken ved ud eller ind i denne ødelæggelsens vederstyggelighed," erklærede fyrsten endelig, idet han tilkastede kusinen et

fortvivlet blik. "Vær nu rimelig, du har vist allerede set nok, lad os komme tilbage til vognen."

Det var øjensynligt, at han var ilde til mode. Benedetta plejede at sige om ham, at han slet ikke forstod at bære modgang eller lidelse.

En sådan vandring var ham ganske ufattelig, han fandt det meningsløst, ja forbryderisk at gøre sig livet surt ved den slags skuespil. Man var da ikke sat på Jorden for at pine sig selv med andres elendighed. Og i sin naive egenkærlighed havde han en indgroet modbydelighed for alt, hvad der var stygt, fattigt og usselt, så at han formelig blev syg ved at se noget sådant, blev overfaldet af en art åndelig og legemlig lammelse.

Men Benedetta, der egentlig også var oprørt, ville ikke give tabt i Pierres nærværelse. Hun så på den unge præst, der lod til at være aldeles optaget af disse for ham så mærkelige ting. Hun så hans ansigt udtrykke den dybeste, den inderligste medfølelse, og derfor samlede hun sig – hun ville også vise, at hun forstod de fattiges og de undertryktes lidelser, hun ville også gøre, hvad hun kunne for at lindre dem.

"Nej, nej, Dario, vi må ikke opgive dette på halvvejen ... de andre to herrer vil se alt, ikke sandt?"

"Ja, ganske vist," svarede Pierre, "dette er jo en yderst vigtig fase af det moderne Rom, man lærer mere her end ved de klassiske spadsereture gennem monumenter og ruiner!"

"Nej, nu overdriver De, kære Froment," erklærede Narcisse. "Men jeg indrømmer, at dette er interessant – meget interessant ... de gamle koner især ... ja, de er ganske mærkeligt udtryksfulde, disse gamle koner."

Nu brød Benedetta ud i et glad beundringsskrig ved synet af en meget smuk, ung pige, der stod lige foran dem.

"O, che bellezza!"

Og i det samme genkendte Dario Pierina Med en henrykt mine sagde han:

"Men det er jo netop hende, vi søger. Hun kan vise os vej."

Den unge pige havde allerede i nogle øjeblikke fulgt efter den velklædte gruppe uden at turde nærme sig. Først holdt hun de strålende øjne fæstet på fyrsten, og hele hendes dejlige ansigt lyste som en forelsket slaves, derpå betragtede hun Benedetta uden vrede med en ydmyg ømhed, med en følelse af resigneret lykke over at se, hvor smuk hendes tilbedtes brud var.

Og Pierina svarede virkelig i et og alt til Darios beskrivelse, høj og kraftig med gudindebarm, en tyveårig Juno med en lidt svær, fast hage, næse og mund fuldendt skønne, store, blide kvieøjne og en hud så strålende klar, som var den forgyldt af selve solens stråler.

"Vil du være så god at vise os vej, kære barn?" spurgte Benedetta i en venlig og fortrolig tone. Den unge piges vidunderlige skønhed var hende en trøst midt i disse stygge omgivelser.

"Ja, frue, med største fornøjelse."

Hun ilede afsted foran dem med sine hullede sko, sin gamle, brune, uldne kjole, der nylig var både lappet og vasket. Man havde fornemmelsen af, at Pierina gerne ville være ren og ordentlig, i den retning dannede hun også en modsætning til kvarterets øvrige beboere, men det var måske hendes ualmindelige dejlighed, der kastede sine stråler over den fattige dragt og fik hende til at ligne en gudinde.

"*Che bellezza, che bellezza,*" fortsatte Benedetta at sige, mens de fulgte efter hende. "Det er en fryd at betragte en sådan skønhed, ikke sandt Dario?"

"Jeg vidste nok, at du ville synes om hende," svarede fyrsten smigret over kusinens bifald og stolt over at have fundet Pierina Nu ville han ikke mere tilbage til vognen. Nu kunne han hvile sine øjne, der var trætte af alt det fæle, han havde måttet se på.

Bagved dem kom Pierre, der ligeledes var fuld af beundring, hvorimod Narcisse kritiserede den unge pige, hvis ydre aldeles ikke var efter hans smag, der kun søgte det sjældne og forfinede.

"Ja, ja vist så ... hun *er* smuk ... men lad mig dog være fri for denne romerske type, den er i grunden så klodset og så sjælløs ... kød og blod og intet andet, ikke spor af ånd eller himmel."

Men nu stod Pierina stille og viste dem sin moder, der sad på en gammel kasse foran et prægtigt hus, der ikke var færdigt. Hun måtte også have været meget smuk, men nu var hun kun en ruin, øjnene var sløve af fattigdom, munden vansiret af sorte, fordærvede tænder, ansigtet rynket og pluskæbet, figuren aldeles ødelagt; desuden var hun oprørende smudsig, det gråsprængte hår hang i uredte tjavser ned over den lave pande, skørt og nattrøje var fulde af fedtpletter og rifter, gennem hvilke man kunne se det bare skind.

På hendes skød sad et lille barn, det yngste, og sov. Hun betragtede den lille med et underligt dumt blik, lignede et dyr, der ikke gider røre sig, og som finder sig i sin skæbne uden at tænke over noget som helst, uden at forstå, hvorfor hun havde sat disse børn i verden, eller hvorfor hun ammede dem.

"Ja, ja, vist," sagde hun og løftede hovedet, "det er den herre, der var her og gav dig en daler, fordi du sad og græd. Og nu kommer han her igen med sine venner ... ja, ja, der dog endnu gode mennesker til."

Og så fortalte hun dem sin historie uden at blive ivrig eller tage på veje ... ja, uden at prøve på at vække medlidenhed.

Hun hed Giacinta – havde ægtet en murer Tomaso Gozzo, havde syv børn, Pierina og så Tito, en lang knøs på 18 år, derpå fire småpiger og så endelig denne lille dreng, som sad på hendes skød. I mange tider havde de boet i Trastevere, i et gammelt hus, der nu var revet ned. Og det så næsten ud, som om man med det samme havde ødelagt og forstyrret deres tilværelse, for lige siden de havde søgt ly i Slotsvænget, var den ene ulykke efter den anden brudt ind over dem: Tomaso og Tito havde intet arbejde, alle byggeforetagender var standset, nu for nylig var også fabrikken lukket, hvor Pierina hidtil havde tjent sit brød ved at lave voksperler. Ingen bragte regelmæssig fortjeneste til huse, man måtte leve af tilfældigt arbejde, og det gik kun kummerligt.

"Hvis damerne og de gode herrer vil gå ovenpå, så træffer de Tomaso og hans broder Ambrogio, som vi har taget til os, og de kan måske bedre forklare det alt sammen ... ja, herregud ... Tomaso, han sliber sig sagtens en skraber, hvad skal man sige, Tito sover også – han har jo ingenting at tage sig til ... "

Og så pegede hun på en høj, velvoksen knøs med stor næse, fast mund og Pierinas dejlige øjne, som lå henslængt i græsset.

Han nøjedes med at løfte hovedet og kaste et mistroisk blik til de fine folk. Han rynkede panden, da han så det henrykt blik, søsteren kastede til fyrsten. Så lagde han sig atter til ro, men

denne gang blev han ved med halvlukkede øjne at følge Pierinas og Darios bevægelser.

"Pierina, tag og følg de fremmede op, siden de ønsker at se, hvordan vi har det."

Flere af nabokonerne kom nu til med bare fødder i udtrådte tøfler, de slæbte dovent benene efter sig og havde en sværm småbørn hængende i skørterne. Halvvoksne pigebørn i pjaltede og hullede kjoler viste sig også, der iblandt sagtens også Pierinas søstre, med stort, sort purret hår i tjavser ned over vidunderlig dejlige øjne, så ens i udseende og klædedragt, at kun mødrene kunne skelne dem fra hinanden. Og i det klare, varme solskin vrimlede de på det smudsige fortov som en sigøjnerlejr mellem disse pragtfulde, halvfuldendte bygninger, der allerede lignede ruiner.

Med blid stemme sagde Benedetta nu til fætteren:

"Nej bliv du hernede ... du skal ikke gå med os op, kære Dario, vent på os i solskinnet. Fader Froment og hr. Habert ledsager mig jo."

Dario smilede nok så glad, ja, han foretrak bestemt at blive ude i den friske luft, han tændte sig en cigaret og gav sig til at gå langsomt frem og tilbage, idet han drog et lettelsens suk.

Pierina gik hastigt ind under den store porthvælving med det prægtige murværk. Vestibulen var belagt med marmorfliser, der dækkedes af et tykt lag smuds og lignede en stald mere end noget andet. Derefter steg man op ad en bred stentrappe med gennembrudt og udskåret rækværk – trinnene havde allerede begyndt at slå revner, og her lå snavset også i bunker. Overalt sås spor af sorte og fedtede fingre – de kalkede vægge, som

endnu manglede dekorationer og forgyldning, var fulde af pletter og griseri.

Pierina stod stille på første sals rummelige afsats, og råbte så ind ad en høj og bred døråbning, uden fylding eller fløj:

"Fader! Der er en dame og to herrer, som gerne vil tale med dig."

Så vendte hun sig om mod Benedetta: "Lige frem – på den tredje sal." Med disse ord gjorde hun omkring og løb ned ad trappen meget hurtigere, end hun var gået op.

Benedetta og hendes to ledsagere gik gennem to umådelige sale, hvor gulvet var overstrøet med kalkpuds og gipsstumper, hvor vinduesåbningerne gabede uden træværk eller ruder. Og så stod de omsider i et mindre rum, hvor hele familien Gozzo havde indrettet sig med de stumper og stykker, der udgjorde deres møbler.

På gulvet, hvor jernbjælkerne endnu ikke dækkedes af brædder, lå fem – seks forrevne, plettede halmmadrasser.

Et langt, temmelig helt bord stod i midten, der var også nogle haltende stråstole hist og her, bundet sammen med sejlgarnsstumper. Det besværligste havde været at få de brede vinduesåbninger stoppet til, to var lukket med brædder, mens en tredje og en dør skjultes af gammelt bolster, der var både hullet og snavset i høj grad.

Tomaso, mureren, lod til at blive meget forbavset – det var øjensynligt, at han ikke var vant til at modtage så fornemme gæster. Han sad ved bordet med hagen støttet på de foldede hænder, i færd med at hvile sig – som Giacinta havde sagt. Det var en sværlemmet fyr på henved fem og fyrre – med stort hår og skæg, et langt ansigt, der midt i fattigdom og usselhed havde

bevaret en romersk senators overlegne ro. Ved synet af de to udlændinge kom dog et mistroisk glimt i de sorte øjne, han lettede på sig, men da Benedetta trådte ind, smilede hun straks, og før hun havde fået forklaret grunden til dette besøg, svarede Tomaso:

"Å, jeg ved så godt, hvem De er. Jeg har en gang hjulpet min fader med at mure et vindue til i Palazzo Boccanera."

Og så nedlod han sig til at svare på hendes spørgsmål og sagde til Pierres store forbavselse, at de naturligvis ikke havde det sådan videre godt, men at han ville kunne slå sig nogenlunde igennem, hvis han bare kunne få arbejde to dage om ugen. Egentlig talt tog han sig ikke så nær, at han havde smalhans til huse – så kunne man da gøre, hvad han ville, var fri for at slide og slæbe. Det var den gamle historie om smeden, der ikke ville dirke den rejsendes kuffert op, fordi han ikke kunne tænke sig muligheden af at røre ved sit værktøj i middagsstunden, når han skulle have sin lur. Her havde de da altid tag over hovedet uden at betale en skilling – og de behøvede så grumme lidt for at skaffe det nødvendige til føden.

"Å, fader, så længe vi havde paven, var der såmænd ingenting i vejen ... fader var murer som jeg, og hele sit liv har han haft stadigt arbejde i Vatikanet, og når jeg har et par skillings fortjeneste, er det alle dage derfra ... jeg skal sige Dem, at vi er blevet så forvænt ved disse ti års store byggerier, vi stod på stigen fra morgen til aften, og tjente lige så meget, som vi gad. Selvfølgelig fik vi mere mad, var finere i tøjet den gang, havde råd til at more os, og derfor synes vi måske, at det er lidt drøjt at suge på labben ... men – under paven – da var her minsandten anderledes, da skulle De have set, hvor godt vi havde det! Ingen

skatter og intet vrøvl! Alting var godt køb, den gang kunne man leve i fred og ro."

I dette øjeblik hørtes henne fra en halmsæk i en krog af stuen en brummen, der forresten ikke forstyrrede Tomaso:

"Nå, det er bare min broder Ambrogio, han siger, at han ikke er enig med mig ... han holder nu med republikanerne, var med i -49 – 14 år gammel ... men det bryder vi os ikke om – vi har taget os af ham, da vi hørte, at han lå i en kælder og var ved at dø af sult og sygdom – det skind!"

De fremmede så medlidende på den stakkels mand. Han var knap tres og så ud som den affældigste olding, ødelagt og afmagret af feber, næppe i stand til at slæbe benene efter sig, når han krøb frem fra sin halmsæk.

Han var mindre og spinklere end broderen, så en del livligere ud og havde været snedker. Men trods alder og sygelighed havde hans træk bevaret en sælsom glans – et martyr- eller apostelansigt med et ædelt, tragisk udtryk.

"Paven, paven!" brummede han, "jeg siger ikke noget om paven. Men det er nu *hans* skyld alligevel, at tyranniet stadig sidder til højbords! I -49 kunne han – og han alene – have givet os republikken, så ville det ikke nu se så pinegalt ud for os allesammen!"

Ambrogio havde kendt Mazzini, og han drømte endnu undertiden med vag ærefrygt om en republikansk pave, som skulle styre verden i frihed og broderlighed.

Men senere havde Garibaldi forstyrret disse drømmerier, han vidste nu ikke rigtig besked med det alt sammen, siden den store frihedshelt, som han tilbad, anså pavedømmet for uværdigt til at virke for menneskehedens frigørelse. Desuden

var hans ungdomsanskuelser og forhåbninger strandet på livets sørgelige virkelighed.

"Ambrogio," fortsatte Tomaso fredsommeligt, "paven er og bliver pave, og når man er klog, holder man sig til ham, netop fordi han altid er pave – det vil sige den, der har overtaget! Hvis der skulle stemmes den dag i morgen, stemte jeg straks på ham!"

Den gamle fyr svarede ikke straks. Hans medfødte forsigtighed havde allerede beroliget ham.

"Men jeg stemte imod ... evig og altid imod! ... og du ved meget vel, at majoriteten er på vor side ... det er forbi med pavens kongerige. Selve Borgo ville gøre vrøvl og opstand ... men alligevel mener jeg aldeles ikke, at man ikke på en eller anden måde skal se at blive enig med ham, for religionen – den må man respektere hele verden over!"

Pierre hørte opmærksomt på den gamles ord.

Omsider kom han med et spørgsmål:

"Er der mange socialister i Rom mellem folket?"

Denne gang lod svaret endnu længere vente på sig.

"Socialister, fader, å, ja, vel er der socialister, men mange færre end i andre store byer ... det er jo en nymodens opfindelse, som trækker de utålmodige til sig ... og de forstår ikke ret meget af, hvad der prækes for dem ... vi andre – vi, som var for friheden, vi kan aldrig gå med på bål og brand og blodsudgydelse."

Og han tav, ville ikke gå videre ind på den sag i disse fremmede menneskers nærværelse. Han begyndte at stønne og strakte sig ud på halmsækken, mens Benedetta, der befandt sig ilde i den kvalme luft, gav sig til at sige farvel efter at have

hvisket til Pierre, at de vist helst måtte give deres almisse til konen dernede på gaden.

Tomaso havde allerede sat sig ned ved bordet igen med hagen støttet på hænderne, alt imens han nikkede et farvel til sine gæster, der udtrykte den største ligegyldighed overfor deres gøren og laden.

"Farvel, De herrer – farvel, frue, det var jo rart, at jeg kunne sige Dem, hvad De ønskede at vide."

Men på dørtærsklen brød Narcisse ud i begejstring over Ambrogio:

"Ak, kæreste ven! Hvilket mesterværk! ... det kan man da endelig kalde skønhed ... ligefrem vidunderlig skønhed! Det er sandelig noget andet end pigens banale ansigt! ... her er man da vis på ikke at ledes vild af jordiske fristelser! Jeg kan ikke fordrage at sættes i bevægelse af kødets lyst ... så De disse rynkers uendelighed, så De det evighedens blink i de gamle øjne, dette gådefulde hvide skæg, der som en snesky svævede om oldingens ædle ansigt! Man kommer uvilkårlig til at tænke på Gud Fader!"

Neden under sad Giacinta på den gamle kasse med sit barn på skødet, og et par skridt fra hende stod Pierina foran Dario betaget af henrykkelse over at se ham ryge sin cigaret, mens Tito, stadig liggende på maven i græsset, vogtede på deres mindste bevægelser som en tiger, der er rede til at fare løs på sit bytte.

"Fruen så vel selv, hvor dårligt vi bor," begyndte Giacinta med sin rolige, lidt klagende stemme. "Vi har lige akkurat tag over hovedet, men plads er der nok af – det må man sige. Bare det ikke trak så forskrækkeligt, om morgenen og om aftenen er

man næsten ved at blæse væk, og så er jeg i en evig skræk for, at børnene skal falde igennem hullerne i gulvet."

Og så fortalte hun om en kone, der en aften i mørke havde taget fejl af en dør og en vinduesåbning, var styrtet ned på stenbroen og havde slået sig ihjel på stedet.

En lille pige var faldet ned ad trappen og havde brækket begge armene, forresten kunne man godt ligge og dø i de store forladte bygninger, uden at nogen menneske sjæl brød sig om det.

Dagen forud havde man således fundet en gammel mand, der vist måtte være død af sult for mere end en uge siden, og han var sagtens blevet liggende der på en bunke gipsaffald, hvis folk ikke var blevet opmærksomme ved den rædsomme lugt.

"Havde man bare nogenlunde til føden!" mumlede Giacinta, "men der kniber det – og når man så oven i købet skal amme, er det drøjt nok, for så græder den lille, når jeg ikke har lidt at give ham … og jeg er næsten ved at græde med, det er såmænd ikke min skyld, at han må sulte!"

I de stakkels, sløve øjne kom der tårer, men hendes bedrøvelse gik pludselig over til harme ved synet af Tito, der lå i græsset uden at tage mindste hensyn til de fornemme fremmede, der vist nok ville betænke hende med en almisse, og imod hvem man da allenfals uden skade kunne være en smule høflig.

"Hej, din dovenkrop, hej Tito, se du kommer på benene, og det i en fart, din ubehøvlede knægt! ser du ikke de fremmede?"

Knøsen lod først som ingenting, men omsider endte han med at lette på sig, han så uhyre muggen ud og vidste næppe,

om han gad svare Pierre, der prøvede at få ham til at udtale sig om arbejdernes forhold.

Tito gav korte, gnavne, mistroiske svar: Når der ikke var arbejde at få noget steds, gjorde man jo bedst i at sove, det hjalp ikke noget at gøre vrøvl eller gale op. Man fik finde sig i det og tage livet, som det faldt uden at ærgre sig mere end nødvendigt.

Socialister! Å, ja, der var vel nok socialister, men han kendte forresten ingen. Og af hans trætte, lade holdning fremgik det tydeligt, at hvis faderen holdt på paven og onklen på republikken, så var det hele ham så rasende ligegyldigt.

Pierre mærkede her et tegn på racens forfald eller snarere på en vis dorsk søvnighed, der herskede mellem folket her.

Men da Pierre blev ved at spørge, ville vide, hvor gammel Tito var – i hvilken skole han havde gået, i hvilket kvarter han var født, svarede Tito i en kort, overlegen tone, idet han pegede på sit bryst:

"Io son romano di Roma!"

Dette var da også tilstrækkeligt:

"Jeg er romer fra Rom!"

Pierre smilede vemodigt og tav. Aldrig havde han haft et mere levende indtryk af denne racestolthed, denne fortidens hædersglans, der tyngede så svært på nutidsslægten.

Hos denne degenererede knøs, der knap nok kunne læse og skrive, levede minderne om cæsarernes storhed, han kendte sin fødestads historie, var fortrolig med de store kejseres og de berømte pavers navne. Hvorfor skulle man slide og slæbe, når man en gang havde været verdens hersker? Hvorfor skulle man

ikke leve i fornem ladhed i den skønneste af alle byer, i Jordens herligste klima?

"Io son romano di Roma!"

Benedetta gav moderen en almisse, Pierre og Narcisse fulgte hendes eksempel, mens Dario, der også havde givet Giacinta penge, fik en smuk ide: han ville ikke forbigå Pierina, syntes heller ikke godt, han kunne byde hende penge, derfor trykkede han et let kys på spidsen af sine fingre, vinkede til den unge pige og sagde i en elskværdig tone:

"Jeg bringer skønheden min hyldest!"

Og dette fingerkys var så smukt, passede så godt til den venlige fyrste og til pigens tilbedende holdning, at det var som et vers i et gammelt elskovskvad.

Pierina rødmede af glæde, ja hun mistede aldeles fatningen og greb Darios hånd, som hun med lidenskabelig heftighed trykkede mod sine læber, mens de strålende øjne udtrykte lige så megen taknemlighed som forelskelse. Men Titos pande rynkedes, han greb søsteren i kjolen og rev hende bort fra den unge fyrste, mens han brummede:

"Tag du dig bare lidt i agt – jeg skal dræbe både ham og dig!"

Nu mente Benedetta, at det var bedst, de kom bort, for en hel flok pjaltede koner og børn havde samlet sig om dem og belejrede dem med udstrakte hænder og bønlige blikke. Hele gaden var i bevægelse, og en fortvivlet klage steg fra den græsgroede stenbro op mod de store marmorbygninger. Og hvad kunne man her gøre? At lindre al denne elendighed var der ikke tale om, man måtte hellere se at komme afsted jo før jo hellere, men Pierres og Benedettas hjerter blødte, mens de iværksatte flugten hen til vognen, i hvilken Dario og hans

kusine tog plads, begge med et udtryk af lettelse over at slippe bort fra dette alt andet end lystelige skue. Benedetta var dog ret tilfreds med sig selv, hun havde været modig, og hun trykkede Pierres hånd til farvel, da Narcisse erklærede, at han beholdt præsten og agtede at spise frokost med ham i den lille café på St. Peterspladsen, hvorfra man havde en så udmærket udsigt over Vatikanet.

"Forlang så lidt hvid genzanovin," råbte Dario, der atter var blevet munter, "den er udmærket til at jage bedrøvelige tanker på flugt."

Men Pierre viste sig at være umættelig i sin tørst efter oplysninger. På vejen udspurgte han Narcisse om de lavere lag af Roms befolkning, om deres liv, vaner, sæder. Kundskaber havde de aldeles ikke. Industri var der ingen af, heller ikke nogen videre handel med yderverdenen. Mændene lærte et eller andet almindeligt håndværk og søgte kun arbejde i selve staden. Kvinderne var beskæftigede ved fabrikationen af de bekendte romerske perler, de broderede eller havde arbejde i huse, der solgte souvenirs, medaljer, rosenkranse og andre til faget hørende genstande.

Men når kvinderne giftede sig og fik en flok børn, var det kun dårligt bevendt med arbejde udenfor hjemmet. Kort sagt, befolkningen var lad, levede fra hånden til munden af det mindst mulige arbejde. De nøjedes med grøntsager, dårligt lammekød, uden fordringer og uden fremtidsplaner, uden bekymring for den dag i morgen. De eneste laster, man kunne bebrejde dem, var tilbøjelighed til spil og de røde og hvide vine, der produceres i omegnen. Desværre ophidsede nydelsen af denne drik sindene i en sørgelig grad, så at kniven ved

festlighedernes slutning kun alt for ofte blev brugt til at afgøre kiv og strid på den mest tragiske måde.

Pigerne var sædelige. Uægte fødsler meget fåtallige. Det kom af, at familiefølelsen endnu var så stærk, og familiefaderens myndighed næsten uindskrænket. Brødrene vågede også over søstrenes renhed, som denne Tito, der var så streng mod Pierina og passede på hende, ikke af lav skinsyge, men virkelig for hendes rygtes skyld, for familiens ære. Og dog havde disse mennesker ikke megen religion, de levede i barnagtig overtro, tilbad Madonna og alle mulige helgener, ingen tænkte på Gud eller Frelseren.

Sådan forklaredes det let, at alt fremskridt var udelukket i denne befolkning. Bag den lå jo århundreders velplejede dovenskab, smigrede forfængelighed og en fattigdom, som man bar med ubekymret lethed.

Når mændene ikke havde lært et håndværk, når de hverken var murere, snedkere eller bagere, tog de tjeneste som tyende hos præsterne og var således direkte eller indirekte i pavens sold. Derfor fandtes også to bestemt adskilte partier: De gamle carbonari, de senere Mazzinis og Garibaldis tilhængere, disse var de talrigste, og de boede for størstedelen i Trastevere. Så var der Vatikanets venner, der levede af kirken og som stadig længtes efter pavedømmets enevælde.

Men på begge sider tog man sagen med ro, man afhandlede den i fredsommelighed, uden at det faldt nogen ind, at man kunne gøre en anstrengelse, sætte noget igennem. En eller anden pludselig vakt lidenskab måtte da feje romernes medfødte sunde fornuft bort, drive dem til yderligheder. Og hvad kunne så spektakler egentlig nytte? Fattigdommen var så

gammel i gårde, himlen var så blå, luften så klar, det bedste var dog at hvile sig i fred og ro, når solen brændte på.

Ganske vist var elendigheden nu større end før blandt Roms arbejdere, men grunden hertil var, at den indfødte befolkning virkelig aldeles intet havde tjent ved de kolossale byggeforetagender, der i femten år havde vendt op og ned på store bydele.

Først havde over 40.000 arbejdere oversvømmet byen, kommende nordfra, og disse folk var både mere hårdføre og billigere end romerne, der oven i købet slet ikke tænkte på at spare, når de tjente mere end de strengt taget skulle bruge.

Da man derfor efter krisen havde hjemsendt alle de fremmede arbejdsfolk, stod de indfødte uden en skilling i lommen, ligesom i en uddød stad, hvor alle værksteder var lukket, og hvor der ikke var håb om fortjeneste i lange tider. Og så faldt alle tilbage i deres forrige ladhed, ganske glade over, at al denne travlhed var overstået, over igen i fred at kunne nyde en uforstyrret siesta, over at kunne hellige sig deres gamle kærlighed, fattigdommen – den ubekymrede tilværelse fra hånden til munden uden en skilling, men stolt og fornem alligevel, som det sømmer sig en romersk borger.

Men hvad der især gjorde indtryk på Pierre, var den uhyre forskel mellem fattigdom i Rom og fattigdom i Paris. Her var manglen større, fødemidlerne modbydeligere, urenligheden endnu mere oprørende. Hvor kunne det da være, at folk her bar deres elendighed med større lethed? Hvorfor var disse usle skabninger muntre trods alt?

Han mindedes vinteren i Paris, når han besøgte de fattiges boliger, hvor sneen føg ind gennem sprækkerne, hvor familien

krøb sammen uden brød eller varme, og hans hjerte svulmede af den inderligste medfølelse, en medfølelse og en sorg, disse romere ikke havde været i stand til at vække hos ham.

Og med et gik det op for ham: her i Rom led fattigfolk ikke af kulde. Ak ja, her var altid en evig trøst: solen skinnede fra en dejlig, blå himmel, en himmel fra hvilken en blid varme dalede ned over de ulykkelige, der sultede. Hvad gjorde det da, at hjemmet var fattigt og usselt, man kunne jo sove under åben himmel i den lune vinds milde luftning. Ja, selve sulten mistede sin brod, når man kunne strække sig hen ad gaden i det bløde græs og vente på, at en gunstig skæbne skulle sende hjælp. Klimaet gjorde folk ædruelige, her behøvedes hverken alkohol eller kraftige kødspiser for at trodse tåge og kulde.

I den gyldne aftenrøde plejede man sin velsignede dovenskab, fattigdom var nær ved at blive en fornøjelse i denne luft, der lod til at være tilstrækkelig til at leve af.

Narcisse fortalte om Napoli, om kvartererne ved havnen og i Santa Lucia med de smalle, stinkende gyder, hvor vasketøj hang til tørre, hvor beboernes tilværelse foregik ude i fri luft. Kvinder og børn, der ikke var nede på gaden, tog stade på de luftige træaltaner, som hang på hvert et hus. Der sad de og syede og sang, der vaskede og redte de sig, der hvilede de sig.

Men gaden var dog folkets forsamlingssal, der vrimlede en broget mængde, og der fandt man altid et og andet, der kunne stille både sult og tørst. På små borde i kærrer solgtes til uhyre billig pris granatæbler og vandmeloner, makaroni og nudler, stegt fisk, muslinger, alskens fødevarer, som allerede var tilberedt, som kunne fortæres på stedet uden ulejlighed, uden anstalter.

Alt, mens de talte sammen, var Pierre og Narcisse nået til Sankt Peterspladsen, og de satte sig ved et af bordene udenfor den café, hvor de allerede en gang havde spist frokost. Dugen var ikke aldeles ulastelig, men udsigten var pragtfuld, basilikaen lige for, Vatikanet til højre over den majestætiske søjlegang. Pierres øjne søgte straks op til vinduerne i anden etage, til de lukkede vinduer, bag hvilke den hellige fader levede og åndede, og hvor man aldrig så liv eller bevægelse. Og da opvarteren kom med den bestilte frokost, berørte Pierre let Narcisses arm for at vise ham noget.

"Å, se dog, kære ven! Se dog op til det vindue, som De siger er pavens … kan De ikke se en skikkelse med et blegt ansigt, der står ganske stille?"

Narcisse smilede:

"Det er vel sagtens den hellige fader i egen høje person. De ønskede jo så ivrigt at se ham – nu har De manet ham frem."

"Jeg forsikrer Dem, at der står en hvid skikkelse ved vinduet og ser ned på os"

Narcisse var sulten, han spiste hurtigt, mens han blev ved at spøge:

"Han ser på os, siger De? Så var øjeblikket jo velvalgt til at beskæftige os med ham og hans anliggender … jeg lovede før at fortælle Dem, hvordan han havde fået Sankt Peters arv sat over styr i det frygtelige krak, hvis ødelæggelses vederstyggelighed vi nylig har betragtet, og et besøg i Slotsvænget kan udmærket bruge denne min beretning som passende afslutning."

Og uden at forsømme frokosten, begyndte han en lang forklaring. Ved Pius den 9.s død beløb arven sig til noget over 20 millioner. I lang tid var det kardinal Antonelli, der bestyrede

pengesagerne, og han havde anbragt summen dels hos huset Rothschild, dels hos forskellige nuntiaturer, der skulle gøre dem frugtbringende. Men da Antonelli gik alt kødets gang, indkaldte hans eftermand, kardinal Simeoni, de udestående summer, som han ville benytte i selve Rom, og det var den gang Leo den 13. nedsatte en kommission af kardinaler til at bestyre arven, sekretær blev monsignor Folchi. Denne prælat, der i henved tolv år spillede en betydelig rolle, var søn af en embedsmand i Datariet, der efterlod ham en million, som han havde samlet ved behændige finansoperationer.

Folchi havde arvet faderens anlæg, og viste sig at være en så ypperlig administrator at kommissionen lidt efter lidt overlod ham styret, og aldrig blandede sig i hans beslutninger, idet den nøjedes med at approbere den rapport, han ved de regelmæssige møder forelagde den. Renterne var kun én million årlig, og da udgiftsbudgettet androg syv, gjaldt det jo om at tilvejebringe de resterende seks. Af Peterspengene gav paven Folchi tre millioner om året, og mens han stod ved roret, gjorde han det mesterstykke ved kloge spekulationer at fordoble denne sum, så at han aldrig behøvede at tage til kapitalen, og kunne lade St. Peters arv forblive urørt.

Fuld af beundring over en sådan dygtighed afskedigede den hellige fader sin private forretningsfører, en hr. Sterbini, og overlod sin formue til Folchi, siden denne så udmærket forstod at bestyre St. Peters arv. Sekretæren kom således i høj gunst, var på magtens tinde.

Men snart kom modgangens dage, jorden rystede allerede under fødderne på ham, og sammenstyrtningen skete med lynets hurtighed. En af pavens spekulationer bestod desværre i

at låne store summer til de romerske fyrster, der i den omsiggribende byggegalskab ville købe grunde uden at eje den nødvendige kapital. Som garanti gav de den hellige fader aktier i de store foretagender, så at Leo den 13. ved krakket stod med hænderne fulde af værdiløse papirer. Desuden var der en anden uheldig historie med en bank, man uden held prøvede at grundlægge i Paris, en bank, der var baseret på en ekstrakatolsk kundekreds, på obligationer man vanskeligt kunne få anbragt i Italien. For at lokke folk til, blev der sagt, at paven var med i forretningen. Desværre medførte husets fallit et tab af tre millioner for Hans Hellighed.

Situationen blev mere og mere kritisk, efter som paven blev draget ind i den voldsomme hvirvel, der den gang susede gennem Rom under selve Vatikanets vinduer.

Monsignor Folchi styrede ganske vist, men paven bar hele ansvaret, for sekretæren gjorde intet skridt uden først at spørge den hellige fader, som naturligvis fristedes ved udsigten til at forøge sin formue og således få magt over den stad, man voldeligt havde fraranet ham, og atter blive enehersker der i kraft af sin rigdom.

Alligevel blev Folchi naturligvis syndebuk, da katastrofen brød ind over dem alle. I kommissionen var den mægtige prælat almindelig forhadt, kardinalerne var rasende over hans uindskrænkede myndighed, desuden var Folchi både vanskelig og herskesyg, så at det var en let sag for de øvrige medlemmer at gøre paven bange ved at fortælle ham alle de rygter, der verserede om sekretæren.

Denne blev snart tvunget til at træde fra og faldt så grundigt i unåde, at han siden ulykkens dag forgæves havde tigget om en

audiens hos Leo den 13., der med største hårdhed afslog at tage imod ham, som om han derved ville straffe både sig selv og Folchi, fordi de havde ladet sig rive hen af deres begærlighed efter jordisk gods og vinding. Imidlertid havde Folchi med stor værdighed båret sin ulykke, han klagede aldrig, var from og lydig, bevarede som en ubrødelig hemmelighed størrelsen af den sum, der var sat overstyr i disse afsindige spekulationer. Man gættede både på ti, tyve og tredive millioner, sandheden var sagtens en fjorten, femten millioner.

Efter koteletter med stegte tomater bragte opvarteren en høne. Narcisse skar for og bemærkede som slutning:

"Nu er dette hul imidlertid udfyldt, som jeg før sagde Dem, med de store summer, paven har inkasseret i Peterspenge. Alligevel siger man at den hellige fader ikke skal være blevet helt klog af den lidte skade, for jeg ved fra meget troværdige folk, at han stadig spekulerer – med forsigtighed, det forstår sig – hans forretningsfører er igen en prælat, monsignor Marzolini, tror jeg ... men, Herregud, Hans Hellighed har ret – man må sandelig følge med sin tid."

Med stigende interesse og voksende sørgmodighed havde Pierre lyttet ti] sin landsmands tale. Han indså, at alt dette var yderst menneskeligt og naturligt, men han havde dog aldrig tænkt sig muligheden af, at denne store sjælehyrde skulle give sig af med så jordiske ting som finansoperationer.

Han pintes ved tanken om, at Kristi statholder, Jesu stedfortræder på Jorden, de fattiges guddommelige ven skulle spille på pengemarkedet, være med i børsjobberi.

Og så den smertelige modsætning! Så mange millioner deroppe i låste kister i Vatikanet. Så mange millioner, der

arbejdede, øgedes, skiftede plads for stadig at indbringe mere, som guldæg, der rugedes ud af en gniers lidenskabelige ømhed ... og så lige ved siden af, dør om dør med pavens slot, i disse sørgelige, nys opbyggede ruiner, en så bundløs usseldom og elendighed, så mange mennesker i smuds og uføre, mødre med udtørret bryst, mænd i dovenskab og uværdighed, oldinge, der døde af mangel som udslidte lastdyr.

Ak, barmhjertigheds Gud, kærligheds Gud, var dette også tænkeligt? Selvfølgelig forstod han meget godt, at kirken behøvede støtte i materiel henseende, den kunne ikke være til uden penge, og det var nødvendigt, politisk rigtigt at skaffe midler til veje, ved hvis hjælp den kunne hævde sin slægt og bekæmpe sine modstandere.

Men hvor var det dog sårende, ja oprørende at dens overhoved skulle nedlade sig til at være spekulant og handelsmand for at erobre den plads, der tilkom ham som verdens behersker!

Og jo mere Pierre tænkte over sagen, jo større blev hans forbavselse. Kunne man forestille sig noget mærkeligere, noget mere gribende end denne tingenes tilstand?

Her sad paven indelukket i sit slot – i et fængsel, derom var ingen tvivl, men et fængsel med udsigt fra 100 vinduer over uendeligheden – over Rom – campagnen – de fjerne højder.

Hans Hellighed kunne hver dag, hver time, vinter og sommer, høst og vår betragte byen under sit fængsels mure – byen, som man havde stjålet fra ham, hans egen stad, som han forlangte igen med stadig protest mod voldshandlingen. Fra første færd havde han med egne øjne set, hvordan den forvandledes, havde set de gamle bydele falde for hakken, set

nye gader anlægges, grunde sælges, bygninger vokse op af jorden, så at et hvidt bælte dannedes om den rødbrune, solstegte stad. Og så var han selv – den hellige fader – med dette skuespil for øje, blevet revet med af byggegalskab, af spekulationsvanvid.

Her i de aflåste gemakker var den høje, stoiske fange blevet beruset i den grad, at han havde taget del i sine landsmænds afsindige anstrengelser for at gøre byen stor og skøn, mens han på samme tid prøvede at berige sig ved røret i forretningslivet, som var fremkaldt af den samme italienske regering, han omtalte som en røver, og så pludseligt mistede han millioner i en kolossal katastrofe, en katastrofe, han burde have ønsket, men som han ikke havde forudset!

Nej, aldrig havde en detroniseret monark adlydt mærkeligere indskydelse og indladt sig på et mere tragisk eventyr, der traf ham som en tugtelse. Og han var ikke blot konge, han var Guds sendemand, han så Gud selv i den tilbedende kristenheds øjne!

Desserten var lige blevet serveret, gedeost og frugt, og Narcisse var i færd med en klase druer, da han hævede blikket og sagde:

"Jamen De har ret, kære ven. Jeg ser meget godt den blege skygge oppe bag ruderne i den hellige faders vindue."

Pierre, som ikke slap vinduet ud af øje, sagde langsomt:

"Ja, ja, den har været borte, men er nu lige kommet igen og står der stadig uden at røre sig, og ganske hvid."

"Hvad fanden vil De, han skal bestille?" fortsatte den unge mand med sin trætte mine, uden at man blev klog på, om han gjorde nar. "Han er ligesom alle mennesker og kigger ud af

vinduet, når han vil adsprede sig lidt, så meget mere som der virkelig er noget at se på uden at blive træt af det."

Det var netop denne kendsgerning, som mere og mere opfyldte Pierre og betog ham med en stadig voksende bevægelse. Man talte om det lukkede Vatikan, og han havde forestillet sig et skummelt palads, omsluttet af høje mure, for ingen havde sagt og ingen syntes at vide, at dette palads beherskede Rom og at paven så verden fra sit vindue.

Denne umådelige udsigt kendte Pierre godt, eftersom han havde set den fra Janiculum og senere igen fra Raphaels loggier. Og basilikaens kuppel, og det, som Leo den 13. i dette øjeblik beskuede ubevægelig og hvid bagved sine vinduer, det fremmanede Pierre i sit indre og så det med ham. Midt i campagnens uhyre ørken, som begrænsedes af Sabiner- og Albanerbjergene, så Leo den 13. de syv berømte høje. Janiculum, som kronedes af træerne om Villa Pamphili, Aventinerbjerget, hvor der nu ikke fandtes mere end tre kirker, halvt skjulte mellem løvet, Coelius længere borte og endnu tom, men smykket med Villa Matteis modne oranger, Palatinerbjerget med en tynd række cypresser, der skød op der, som på Cæsarernes grav, Esquilinerbjerget, hvor Santa Maria Maggiores spinkle klokketårn hævede sig, Viminalet, der lignede et stenbrud med sin forvirrede og hvidtede samling af nybygninger, Kapitolium, netop antydet ved senatorpaladsets firkantede kampanile, Quirinalet, hvor kongeslottet strakte sig skinnende gult mellem havernes mørke skygger.

Han så foruden Santa Maria Maggiore alle basilikaerne og de fire hundrede kirker i Rom, som gør den til en kirkegård med kors. Han så de berømte mindesmærker, vidnesbyrdene om

århundreders forfængelighed, Engelsborg, en kejsergrav omdannet til en pavelig fæstning, den hvide linje af de andre grave dernede på Via Appia, så de spredte ruiner af Caracallas thermer, af Septimius Severus hus, søjler, søjlegange, triumfbuer, derefter de pragtelskende kardinalers paladser og villaer fra renæssancetiden, Palazzo Farnese, Palazzo Borghese, Villa Medici og andre og atter andre i en mylder af tage og gavle.

Men især så han under sit eget vindue til venstre det afskyelige, ufuldførte nye Slotsvængekvarter. Om eftermiddagen, når han spadserede i sin have, som omgives af Leo den 4.s mur ligesom et kastel, havde han det afskyelige syn af den lille dal ved foden af Monte Mario, som man i byggegalskabens feber har ødelagt for at anbringe teglbrænderier.

De grønne skrænter er oprodede, gullige grøfter gennemskærer dem til alle sider, mens brænderierne, som er lukket, kun er ynkelige ruiner med deres høje, døde skorsten, hvorfra ingen røg stiger op mere, og på alle andre tider af dagen kunne han ikke nærme sig sit vindue uden at se de forladte bygninger, som havde givet arbejde til så mange brænderier, disse dødfødte bygninger, hvor der nu til dags ikke var andet end Roms vrimlende elendighed, der rådnede bort som en opløsning af det gamle samfund.

Pierre forestillede sig dog navnlig, at Leo den 13., den hvide skygge deroppe, til sidst glemte den øvrige by og lod sine drømme fæste sig på Palatinerbjerget, der nu til dags er uden krone og kun løfter sine sorte cypresser op mod den blå himmel. Uden tvivl genopbyggede han i sin tanke

kejserpaladserne, han så store, røde purpurklædte skygger hæve sig, det var hans virkelige forfædre, kejsere og ypperstepræster, de eneste, der kunne sige ham, hvordan man regerede over alle folk som verdens selvhersker.

Så gik hans blik til Quirinalet, hvor han fortabte sig i timevis ved dette syn af kongemagten lige over for. Hvilket mærkeligt sammentræf, disse to paladser, som ser på hinanden, Quirinalet og Vatikanet, som træder frem og er opført på middelalderens og renæssancens Rom, hvis tagbeklædninger, stegte og forgyldte af solens brand, løber om i hinanden langs Tiberens bred.

Med en almindelig teaterkikkert kunne paven og kongen se hinanden tydeligt, når de stillede sig ved vinduet. De er ikke andet end prikker, som let kan overses i denne ubegrænsede udstrækning, men hvilken afgrund er der ikke imellem dem, hvor mange århundreder af historien, hvor mange slægtled, som har kæmpet og lidt, hvor megen død, storhed og udsæd for den dunkle fremtid!

De ser hinanden, stadig optaget af den evindelige kamp om, hvem der skal eje folket, hvis mængde bølger for deres øjne, hvem der skal være eneherskeren, ypperstepræsten, sjælehyrden eller kongen, den jordiske hersker!

Sådan forestillede Pierre sig Leo den 13.s tanker og drømmerier bagved disse ruder, hvor han stadig bildte sig ind at kunne skelne hans blege ansigt.

Ved betragtningen af det nye Rom med de gamle stadsdele ødelagt og de nye hærgede af en sand ulykkesstorm, måtte han utvivlsomt fryde sit hjerte over den italienske regerings uhyre vanskæbne. De havde stjålet staden fra ham, og de havde set ud,

som om de mente, at nu skulle de vise ham, hvordan man lavede en stor hovedstad, og de endte med en sådan katastrofe, med en masse hæslige og unyttige bygninger, som de ikke engang havde råd til at fuldføre. Han kunne kun være henrykt over den forfærdelige forlegenhed, hvori den ulovlige regering var kommet, den politiske og finansielle krise, en tiltagende national lidelse, hvori dette regimente syntes at trues med undergang en skøn dag. Og dog – havde han ikke selv et patriotisk hjerte, og var han ikke selv en søn af dette Italien, som han elskede, hvis ånd og gamle ærgerrighed rullede med blodet i hans årer! Nej, intet ville han gøre mod Italien, tvært imod ville han arbejde på, at det atter blev Jordens herre, og midt i hans forhåbningsfulde glæde følte han uden tvivl smerte ved at se det ødelagt, truet af fallit, stillende til skue dette omkalfatrede og ufuldendte Rom, der var ligesom en tilståelse af dets afmagt.

Hvis nu en dag dynastiet Savoyen gik til grunde, stod han der jo for at træde i dets plads og tage byen i besiddelse igen, som han i femten år kun havde set fra sit vindue som bytte for murere, der rev ned og byggede op. Han blev atter herren og regerede over verden fra denne stad, hvem profeterne troede forjættet et evigt liv og verdensherredømmet.

Der åbnede sig endnu større vidder, og Pierre tænkte på, hvad Leo den 13. mon så hinsides Rom, på den anden side af den romerske campagne, Sabiner- og Albanerbjergene i den hele kristenhed. Såsom han havde været indelukket i sit Vatikan i 18 år og kun havde haft udsigt over verden gennem vinduet i sit fængsel, hvad så han mon deroppe fra, og hvilke genlyde,

hvilke sandheder trængte ind til ham fra det moderne samfund?

Undertiden måtte lokomotivets fløjten nå ham fra Viminales højder, hvor banegården ligger. Det var så vor videnskabelige civilisation, folkeslagene, som nærmes til hinanden, den fri menneskehed, som går fremtiden i møde. Drømte han måske selv om frihed, når han skuede til højre og anede havet langt borte hinsides Via Appias grave?

Havde han nogen sinde selv villet gå sin vej og forlade Rom og traditionen for at grundlægge et andet sted det ny demokratis pavedømme? Siden man sagde, at hans ånd var så klar og vidtskuende, måtte han have forstået, han måtte have skælvet ved at høre de fjerne rygter, som kom fra visse lande, hvor man kæmpede, således fra Amerika, hvor oprørske biskopper var i gang med at erobre befolkningen. Var det for ham eller for sig selv, de arbejdede? Hvis han ikke kunne følge dem, hvis han hårdnakket forblev i sit Vatikan, bundet på hænder og fødder af læresætninger og overleveringer, var der så ikke fare for, at et brud ville indtræffe engang? Tanken om et skisma, selv om det var fjernt, opfyldte ham med en voksende angst. Det var netop derfor, han havde ageret forsonende mægler, som ville samle i sin hånd alle kirkens spredte kræfter, idet han lukkede øjnene for visse biskoppers dristighed, for så vidt som hans overbærenhed kunne til stede det, og selv gjorde anstrengelser for at erobre folket og stillede sig på dets side mod den styrtede kongemagt.

Men ville han nogen sinde komme videre?

Befandt han sig ikke indemuret bagved Vatikanets bronzedøre, i den strenge katolske troslære, hvortil

århundreder lænkede ham? Det var håbløst, der fandtes ingen udvej, det ville være ham en umulighed at give afkald på sin håndgribelige og almægtige styrke, denne helt åndelige magt, denne sjældne mandighed hinsides, som bragte menneskeheden for hans fødder, som fik de valfartende til at kaste sig på knæ og kvinderne til at besvime.

Forlade Rom, give afkald på den timelige magt, det ville være at forrykke midtpunktet for katolicismen, han ville ikke længere være katolicismens hoved, men en anden, hoved for noget andet.

Hvilke urolige og bekymrede tanker der bag dette vindue, når aftenvinden engang imellem bragte ham det ubestemte billede af den anden, den ny religion, som han frygtede, skønt den endnu var uklar, men stadig udviklede sig under de fremrykkende folkeslags dumpe fodslag, hvoraf lyden nåede hans øre fra alle steder af synskredsen.

Men i dette øjeblik følte Pierre, at det, der holdt denne hvide, ubevægelige skygge oppe bag de lukkede ruder, var stoltheden og den urokkelige forvisning om sejren. Hvis menneskene ikke var tilstrækkelige, ville et under ske.

Han havde den bestemte overbevisning om, at han igen ville blive herre over Rom, og hvis det ikke blev ham selv, ville det blive hans eftermand. Havde kirken med sin ubetvingelige livskraft ikke evigheden for sig? Forresten, hvorfor skulle det ikke blive ham selv? Kan Gud ikke gøre det umulige? Hvis Gud *ville* det, kunne byen, trods alle menneskelige fornuftslutninger og trods kendsgerningernes logiske orden, blive givet ham tilbage i morgen ved en eller anden pludselig begivenhed. Ak, hvilken fest for denne fortabte datter, hvis tvivlsomme

hændelser han stadig havde fulgt, mens faderøjnene vædedes af tårer. Han skulle hurtigt glemme de udskejelser, han nu havde iagttaget i 18 år til alle timer af døgnet og til alle årstider. Muligvis tænkte han på, hvad han skulle gøre med de ny kvarterer, som de havde besudlet den med, skulle han rive dem ned eller lade dem stå som et vidnesbyrd om erobrernes vanvid? Det ville igen blive den gamle, ærværdige og døde stad, som foragtede de mere legemlige sorger for renlighed og velvære og strålede ud over verden som en forklaret sjæl i de henrundne århundreders overleverede herlighed. Hans drømmerier blev ved, og han forestillede sig den måde, hvorpå det skulle gå for sig, måske allerede i morgen den dag.

Alt var bedre end huset Savoyen, endog republikken! Hvorfor ikke et republikansk forbund, som kunne adskille Italien efter de gamle politiske inddelinger, give ham Rom tilbage og udvælge ham til statens naturlige protektor? Dernæst vendte hans blikke sig ud over Rom, udover Italien, hans drøm strakte sig bestandig videre, indbefattede også det republikanske Frankrig, Spanien, som kunne blive det på ny, selv Østrig kunne blive vundet engang, alle katolske nationer blive Europas forenede stater i fred og broderskab under hans høje ledelse som konge og ypperstepræst. Til sidst forsvandt alle de andre kirkesamfund, alle sekterne kom til ham som den eneste hyrde, Jesus regerede i ham over det hele verdensdemokrati.

Pierre blev pludselig afbrudt i disse drømmerier, som han tillagde Leo d. 13.

"Å, kære ven," sagde Narcisse, "se dog på statuernes farver der i søjlegangen!"

Han havde bestilt sig en kop kaffe og røg med velbehag en cigar, idet han atter hensank i sin eneste hovedinteresse, den forfinede æstetik.

"Ikke sandt, de er rosenfarvede, men med et lilla skær, som om englenes blå blod strømmede i deres stenårer … det er solen i Rom, som forlener dem med dette overjordiske liv, for de lever virkelig, jeg har set dem smile til mig og strække armene ud i den dejlige skumring … å, Rom, vidunderlige og betagende stad, man kunne leve af luften ligeså fattig som Job i bestandig fryd over at indånde dens trylleri."

Denne gang kunne Pierre ikke lade være at forundres ved tanken om hans skarpe stemme og hans klare og tørre sjæl som finansmand.

Hans tanke faldt igen på Slotsvænget, og en forfærdelig sørgmodighed greb ham ved fremmaningen af så megen elendighed og lidelse. Han så på ny det uhumske skarn, hvori så mange medskabninger gik til grunde, denne skændige sociale uretfærdighed, som fordømmer det store flertal til en dyrisk tilværelse, uden glæde og uden føde. Da hans blik på ny vendte sig mod Vatikanets vinduer, troede han at se en bleg hånd hæve sig bag ruderne, og han tænkte på den pavelige velsignelse, som Leo den 13. gav de troende fra hele kristenheden højt oppe fra, ud over Rom, udover campagnen og bjergene, og denne velsignelse forekom ham pludseligt latterlig og afmægtig, eftersom den ikke i så mange århundreder havde mægtet at lindre en eneste af menneskehedens smerter, og eftersom den ikke havde bragt det til at vise en smule retfærdighed mod de ulykkelige, som kæmpede med døden dernede under vinduet.

9

Da Benedetta havde ladet Pierre vide, at hun ønskede at tale med ham, gik han om aftenen i mørkningen ned i den lille dagligstue, hvor han traf hende i passiar med Celia.

"Jeg har set Deres Pierina," udbrød den unge pige, netop da han kom ind, "og det oven i købet sammen med Dario, eller rettere sagt, hun stod og ventede på ham i en af alleerne på Pincio. Han smilede til hende, og jeg forstod straks, hvordan det hang sammen ... men hvor hun et smuk!"

Benedetta morede sig over denne begejstring, men hun havde dog et smerteligt træk ved munden, for skønt hun var meget fornuftig, begyndte denne forelskelse, som hun mærkede var ung og stærk, dog at ængste hende. At Dario morede sig, det lod hun gå, hun kunne jo ikke give sig hen til ham, og han var ung og ikke præst, men denne stakkels pige holdt for meget af ham, og hun var bange for, at det skulle blive alvorligt, hvad Pierinas ualmindelige skønhed lod frygte. Hun gav sig derfor til at tale om noget andet og udbrød:

"Kom og sæt Dem ned, fader ... vi sidder her og sludrer ... stakkels Dario beskyldes for at gøre kur til alle Roms skønheder ... man siger, at han er den lykkelige, der sender de hvide roser, som Tonietta i de sidste fjorten dage har vist sig med på Corsoen."

"Ja, men det er ganske vist," sagde Celia ivrigt. "Først var man i tvivl og nævnte den lille Pontecorvo og løjtnant Moretto, men nu ved alle, at Dario er Toniettas udkårne. Forresten gik han i også op til hende i hendes loge forleden i operaen."

Pierre huskede nok denne Tonietta, som den unge fyrste en dag havde vist ham på Monte Pincio. Hun var en af de få demimondedamer, som "selskabet" i Rom beskæftigede sig med. Og han huskede også den særlige grund, som gjorde hende berømt, det uegennyttige lune, hun undertiden fik, kun at modtage en buket hvide roser hver morgen fra sin elsker. Når hun derfor undertiden flere uger i træk viste sig på Corsoen med disse uskyldighedens blomster, var der altid en vis bevægelse mellem damerne af det gode selskab og en levende nysgerrighed for at få navnet på den udvalgte og tilbedte mand at vide.

Da den gamle marki Manfredi, der havde efterladt hende sit lille palads, var død, var hun blevet berømt for sin smagfulde ekvipage og sine toiletters rige tarvelighed. Kun hendes hatte var lidt udfordrende.

"Hun tager sig meget godt ud," sagde Celia med sin oprigtige jomfrumine, "og smuk er hun også med de store, blide øjne, men så køn som Pierina er hun langt fra ... dog er det altid en fornøjelse at se hende."

Benedetta gjorde uvilkårlig en bevægelse, som om hun igen ville skubbe Pierina til side og udbrød smilende:

"Ak ja, den stakkels Dario ruinerer sig jo med at købe hvide roser. Jeg skal dog drille ham lidt ... de ender alligevel med at tage ham fra mig, de lader mig ikke beholde ham, hvis det varer alt for længe, før vore sager kommer i orden ... heldigvis har jeg fået bedre efterretninger. Sagen skal igen for, og tante er netop ude i den anledning."

Da Victorine kom med lampen, rejste Celia sig for at gå, og Pierre, der også havde rejst sig, gjorde mine til at trække sig

tilbage.

"Bliv lidt, jeg må endelig tale med Dem," sagde Benedetta og vendte sig mod Pierre.

Celia blev stående og spurgte ivrigt om nyt angående skilsmissen, og om de da snart kunne holde bryllup.

"Nu har du altså håb igen, og du tror, at den hellige fader vil give dig din frihed?" udbrød hun og kyssede Benedetta varmt. "Ak, min søde pige, jeg er så glad for din skyld, og hvor morsomt det kan blive, når du og Dario bliver gift ... hvad mig selv angår, er jeg også rigtig fornøjet, for jeg tror, at fader og moder er blevet trætte af min stædighed. Endnu i går sagde jeg ganske roligt til dem: "Jeg vil have Attilio, og I skal lade mig få ham." Men så blev fader aldeles rasende, overvældede mig med bebrejdelser, truede ad mig med knyttet hånd og sagde, at han havde lyst til at slå mit stivsindede hoved sønder og sammen, men pludseligt vendte han sig mod moder, der havde siddet ganske stille, og råbte: "Nå – så giv hende da hendes Attilio og lad os få fred ..." – å, jeg er så glad ... så glad."

Pierre og Benedetta kunne ikke lade være at le. Endelig kom hun afsted med sin kammerpige, der sad og ventede på hende i det yderste værelse.

Så snart de var alene, sagde Benedetta:

"Min kære ven, man har overdraget mig at give Dem en vigtig meddelelse ... det lader til, at Deres nærværelse i Rom har gjort en vis opsigt, og at der er de græsseligste historier i omløb om Dem. Deres bog betegnes som et opråb til skisma, og De selv skulle være et ærgerrigt og uroligt hoved, der efter at have udgivet Deres bog i Paris nu er ilet til Rom for at gøre reklame og skandale ... hvis De endnu sætter pris på at komme til

audiens hos paven for at forsvare Deres sag, råder man Dem til ganske at forsvinde i to eller tre uger for at man kan glemme Dem."

Pierre stod som himmelfalden. Man ville dog til sidst ende med at gøre ham rasende ved at påtvinge ham ideen om skisma, om en berettiget og befriende skandale ved sådan at pine ham og tære på hans tålmodighed. Han var lige ved at fare op for at forsvare sig, men hvad kunne det hjælpe overfor denne unge dame, der utvivlsomt både var oprigtig og venligt stemt for ham.

"Hvem har anmodet Dem om at give mig det råd?"

Hun svarede ikke, smilede blot.

Han udbrød ivrigt:

"Det er monsignor Nani, ikke sandt?"

Uden ligefrem at svare på hans spørgsmål gav hun sig til at rose prælaten. Denne gang havde han lovet at stå hende bi i den skilsmissesagen. Han havde talt længe med hendes tante, donna Serafina, om den, og hun var netop nu taget hen til det hellige officium for at forklare ham, hvad der oprindeligt var blevet foretaget. Pater Lorenzo, tantens og niecens skriftefader skulle også være til stede, for ideen til skilsmissen var egentlig hans værk, han havde altid rådet de to damer til at bryde denne forbindelse, der var indgået med så smukke forhåbninger.

"Monsignor Nani kan opnå alt, derfor er jeg så glad over, at han har taget sig af min sag ... min kære ven, bær Dem nu også fornuftigt ad og gør ingen vanskeligheder. De kan være sikker på, at han bedst ved, hvad De bør gøre."

Med bøjet hoved stod Pierre og overvejede, hvad han skulle gøre. Rom havde ganske taget ham fangen, hver time på dagen

var der noget, der vakte hans nysgerrighed, og tanken om at blive der endnu nogle uger var ham ingenlunde ubehagelig.

Han følte ganske vist, at denne evindelige udsættelse måske ville sløve hans vilje, og at den ville ende med at tage modet fra ham. Men hvad var der vel at frygte, da han jo dog havde tilsvoret sig selv ikke at opgive en tøddel af sin bog og kun at se paven for højt og tydeligt at bekende sin ny tro. Han gentog sagte denne ed og gav derpå efter.

Da han bad undskylde den ulejlighed, han gjorde i paladset, udbrød Benedetta:

"Tal ikke om det – jeg er så glad over Dem, og jeg vil beholde Dem. Jeg bilder mig ind, at Deres nærværelse vil bringe os alle lykke."

De blev enige om, at han ikke mere skulle gå og drive sin i nærheden af Peterskirken og Vatikanet, hvor det stadige syn af hans præstekjole kunne vække opmærksomhed. Han lovede i en otte dages tid så godt som slet ikke at forlade paladset, da han ønskede at læse nogle bøger, noget af selve Roms historie. De talte endnu et øjeblik sammen. Klokken slog seks, og der var allerede ganske mørkt på gaden.

"Hans Eminence har ikke været ganske rask i dag?" spurgte han.

"Å jo, han har kun været lidt træt," svarede contessinaen. "Min onkel har ladet mig vide, at han ville lukke sig inde i sine værelser med don Vigilio, som skulle skrive nogle breve for ham … deraf kan man da se, at der ikke er noget alvorligt i vejen med ham."

De tav, og der var stilhed overalt, ingen støj hverken på gaden eller i det gamle, tomme palads, stumt og tankevækkende som

en grav. Midt i denne søvndyssende stilhed fo'r Victorine pludselig ind som en stormvind og råbte åndeløs og forhastet:

"Contessina – contessina!"

Benedetta havde rejst sig, hun var blevet ganske bleg, som om hun anede en ulykke.

"Men hvad er der på færde? ... hvorfor kommer du løbende på den måde?"

"Dario, hr. Dario, der nede ... jeg var gået ned for at se, om lygten var tændt i porten ... det glemmes så ofte ... og der i porten, i skyggen, snublede jeg over hr. Dario ... han ligger på jorden og har fået et knivstik et eller andet sted!"

Benedetta udstødte et skrig:

"Død!"

"Nej ... nej, såret."

Men hun hørte ikke, hun blev ved at skrige højere og højere:

"Død ... død ..."

"Nej, vist ikke nej, han har talt til mig ... men for Guds skyld, vær dog stille! Han har bedt mig tie, han vil ikke have, at man skal vide noget om det, han sagde, jeg skulle hente Dem alene, men siden De nu er her, kan han jo komme ned for at hjælpe os. Vi kan godt trænge til hans hjælp."

Pierre hørte på hende, han var også fuldstændig forfærdet.

Da hun ville tage lampen, skælvede hendes hånd, og der var blodpletter på den. Ved synet af dette begyndte Benedetta igen at klage og græde.

"Men så ti dog stille," udbrød Victorine.

"Lad os gå derned uden at gøre støj. Jeg tager lampen med, for vi må da kunne se os for ... kom nu hurtigt."

Nede i porten foran indgangen til vestibulen lå Dario på fliserne, han var formodentlig blevet såret på gaden og havde kun haft kræfter til at gøre disse få skridt, før han faldt. Han var besvimet, meget bleg og lå med sammenpressede læber og lukkede øjne.

Benedetta, der midt i sin smerte havde genfundet sin slægts viljekraft, klagede ikke og skreg ikke længere, med store, forvildede øjne betragtede hun ham, som om hun ikke fattede dette. Det forfærdelige var kommet som et lyn, uforudset og uforklarligt midt i den øde stilhed. Såret havde ikke blødt meget, kun klæderne var tilsølet.

"Hurtigt … hurtigt," sagde Victorine sagte efter at have ladet lampens lys falde hen over ham for at orientere sig. "Portneren er her ikke, han opholder sig altid hos snedkeren her ved siden af for at gantes med konen, De kan selv se, at han ikke endnu har tændt lamperne, men han kan komme hjem … vi må straks bære fyrsten op i hans værelse."

Som en praktisk og dygtig kvinde havde hun genvundet hele sin koldblodighed, mens de to andre, der, skønt de endnu var så betaget af rædsel, at de ikke kunne mæle et ord, adlød hende med barnlig lydighed.

"Contessina, De må lyse for os. Tag lampen, men hold den lavt, så at vi kan se trinnene … De, fader, må tage ham ved benene, og jeg tager ham under armene. De skal ikke være bange, det kære barn vejer ikke meget."

Det var et sørgeligt tog op ad den brede, monumentale trappe med de lave trin, men det lettede transporten ved det usikre lys fra lampen, som Benedetta bar. Victorine vedblev at give sine ordrer med sagte stemme, men ellers undgik de

enhver støj, og alt var sunket hen i stilhed i den gamle, uddøde bygning. Store skygger dansede langs de høje vægge og op ad det hvælvede loft. De var nødt til at gøre holdt, den trappe syntes aldrig at skulle få ende. De begyndte atter at gå.

Heldigvis lå Darios lejlighed på første sal, den bestod af et soveværelse, et toiletværelse og en dagligstue i flugt med kardinalens i den fløj, som vendte ud mod Tiberen. De havde kun at følge galleriet og liste sig afsted for at dæmpe lyden af deres skridt. Endelig lykkedes det dem at få den sårede lagt på sin seng.

"Så langt kom vi da," sagde Victorine og smilede tilfreds. "Sæt lampen fra Dem, contessina, her på bordet ... De kan være sikker på, at der er ingen, som har hørt os. Det var et held, at donna Serafina er gået ud, og at Hs. Eminence har lukket sig inde med don Vigilio ... jeg svøbte hans skuldre ind i mit skørt, så der er ikke kommet en dråbe blod noget sted, og om lidt skal jeg selv gå ned og tørre op med en svamp i porten ..."

Hun standsede, gik hen og betragtede Dario og sagde hurtigt:

"Han ånder ... nu må De begge blive hos ham, mens jeg løber ben efter doktor Giordano, der har set contessina komme til verden og er en pålidelig mand."

Da de var blevet alene med den sårede, som stadig var besvimet, i dette halvmørke værelse, der syntes opfyldt af uhygge, stillede Benedetta og Pierre sig hver på sin side af sengen uden at kunne sige et ord. Hun vred sine hænder med dump stønnen, som om hun trængte til at give sin smerte luft. Hun bøjede sig ned og spejdede efter livstegn på dette blege ansigt med de lukkede øjne. Han åndede ganske vist, men

meget langsomt og næsten umærkeligt. Der steg dog en svag rødme op i hans kinder, og endelig åbnede han øjnene.

Straks greb hun hans hånd og trykkede den, som om hun ville udtrykke hele sit hjertes angst, og hun var lykkelig, da hun mærkede, at han svagt gengældte hendes håndtryk.

"Du ser mig ... og forstår mig ... min Gud, hvad er der dog sket?"

Han svarede ikke, syntes urolig over Pierres nærværelse, men da han havde genkendt ham, så han sig om som for at opdage, om der var andre til stede i værelset. Endelig mumlede han:

"Er der nogen, som har set mig ... er der nogen, som ved det?"

"Nej, nej, du kan være ganske rolig. Sammen med Victorine har vi bragt dig herop uden at møde en sjæl. Tante er gået ud, og onkel er på sine værelser."

Det syntes at lette ham, og han smilede.

"Jeg ønsker, at ingen får det at vide; det er sådan en tosset historie."

"Men herre min Gud, hvad er der sket?" spurgte hun igen.

"Jeg ved det ikke ... jeg ved det ikke ..."

Han lukkede øjnene med et udmattet udtryk og syntes at ville undgå at svare på spørgsmålet, men det lod til at gå op for ham, at han gjorde bedre i straks at tilstå en del af sandheden.

"En mand, der formodentlig passede mig op, stod skjult i skyggen af porten ... og da jeg ville gå ind, satte han sin kniv der i skulderen på mig."

Skælvende bøjede hun sig endnu dybere ned over ham, og idet hun så ham ind i øjnene, spurgte hun:

"Men hvem er da denne mand?"

Men da han mumlede med en stemme, der blev svagere og svagere, at han ikke vidste det, at manden var løbet sin vej i mørket uden at det havde været muligt at se, hvem det var, udstødte hun et frygteligt skrig.

"Det er Prada, det er Prada, tilstå det, jeg ved det godt!"

Hun var rent fra sans og samling.

"Jeg ved det, hører du! Jeg har ikke villet tilhøre ham, og han vil ikke have, at vi skal fra hinanden, hellere vil han dræbe dig den dag, jeg bliver fri og kan ægte dig, jeg kender ham ... aldrig bliver jeg lykkelig ... det er Prada, det er Prada."

Men en pludselig kraft var kommet over den sårede, og han nedlagde en bestemt protest.

"Nej ... Nej, det er ikke Prada, og heller ikke nogen, der har handlet efter hans tilskyndelse ... det sværger jeg dig til. Jeg har ikke kunnet genkende manden, men Prada er det ikke ... nej ... nej!"

Dario talte med sådan overbevisning, at Benedetta troede ham, men hun blev igen grebet af forfærdelse ved at mærke, hvordan den hånd, hun holdt i sin, blev kold og slap. Udmattet af den anstrengelse, han havde gjort, var han igen besvimet og lå nu med blegt ansigt og lukkede øjne. Han så ud, som om han var ved at dø.

Fortvivlet gled hendes skælvende hænder hen over ham.

"Ak Gud, fader, se dog, se dog ... han dør, han dør ... han er allerede ganske kold ... ak! Gud i Himlen, han dør!"

Pierre gjorde sig umage for at berolige hende og sagde:

"Han har talt for meget og har derfor atter mistet bevidstheden ... jeg forsikrer Dem, at jeg kan føle hans hjerte banke ... føl selv, læg Deres hånd her ... for Guds skyld, tag nu

ikke sådan på vej, doktoren kommer jo nu straks ... og alt bliver nok godt ..."

Men hun ville ikke høre ham, og han blev vidne til et mærkeligt optrin, som fyldte ham med forbavselse. Pludseligt kastede hun sig over den elskede og omfavnede ham lidenskabeligt, hun badede hans ansigt med sine tårer og dækkede det med kys, mens hun stammede:

"Ak, hvis jeg mistede dig – hvis jeg mistede dig ... hellere jeg var blevet din egen ... da ville det være frygteligt for mig! Men, madonna, den barnekærlige gudsmoder *kan* ikke være så grusom imod os! Hun kan ikke nænne at rive os fra hinanden, før vi er blevet lykkelige i hinandens favn ... hvis du nu døde, hvis jeg nu skulle miste dig, min evig elskede, ville jeg altid, altid fortryde, at jeg så længe har kunnet være hård imod dig, at jeg ikke har villet lytte til mit eget hjertes røst!"

Var det virkelig den rolige og fornuftige dame, der med tålmodighed ventede på, at hendes lykkes time skulle komme?

Pierre var forfærdet og genkendte hende ikke. Indtil nu havde han set hende tilbageholden og så bly, med en næsten barnlig ynde, som syntes at være selve hendes natur. Nu måtte Boccaneraernes voldsomme blod være kommet i kog. Under påvirkning af angsten, det var hele den nedarvede heftighed, hovmodet og den rasende lidenskabelighed, som var sluppet løs. Hun ville have sin del af livet og kærligheden, og hun jamrede og klagede, som om døden, idet den tog hendes elskede, sønderflængede hendes eget kød.

"Jeg beder Dem," sagde Pierre, "vær dog lidt rolig ... han lever, hjertet slår ... De bliver selv syg, hvis De ikke behersker Dem."

Men hun ville dø med Dario.

"Ak, min elskede, hvis du går bort, så tag mig med dig ... jeg lægger mig ved dit hjerte og jeg knuger dig i mine arme, så fast, at de bliver nødt til at begrave os sammen ... ja, ja, selv om vi dør, bliver vi dog forenet. Jeg har lovet dig at være din, og trods alt vil jeg være det, selv i jorden, hvis det er nødvendigt! Ak, min elskede, åbn dine øjne og kys mig, hvis du ikke vil, at jeg skal dø ..."

Gennem det gamle, skumle vindue var der gået et pust af vild lidenskab, af ild og blod, men nu overvældede gråden Benedetta, og hun sank hulkende og sønderknust ned på kanten af sengen. Heldigvis gjorde Victorines tilbagekomst en ende på denne scene. Hun havde lægen med.

Doktor Giordano var en lille mand på henved de tres med hvide krøller, rødmosset og glatraget. Hans klerikale praksis havde givet ham udseende af en elskværdig prælat. Han sagdes at være en udmærket mand, der tilså de fattige for intet og var i besiddelse af megen tålmodighed og diskretion, når dette forlangtes. I løbet af tredive år havde han plejet alle Boccaneraer, kvinder og børn og selve Hs. Eminence kardinalen havde kun ham til læge.

Mens Victorine lyste for dem, afklædte han med Pierres hjælp Dario, der på grund af smerterne vågnede af sin besvimelse. Han undersøgte såret og erklærede straks med sin smilende mine, at der ingen fare var. Det drejede sig om at holde sengen en tre ugers tid, og der var ingen større fare på færde. Som alle Roms læger beundrede han også et smukt ført knivstik, han så næsten hver dag knivstik mellem sine tilfældige patienter i de lavere klasser, og efter at han med kendermine og en vis beundring havde betragtet såret, hviskede han til fyrsten:

"Vi kalder det en advarsel ... manden har ikke villet slå Dem ihjel. Stødet er ført ovenfra ned efter i den kødfulde del, endog uden at berøre benet ... han har været behændig, det er et rigtig net stykke arbejde."

"Ja," mumlede Dario, "han har skånet mig. Han havde kunnet gøre det af med mig."

Benedetta hørte intet. Da lægen havde erklæret, at det ikke var alvorligt, og at afkræftelsen og besvimelserne kun kom af den voldsomme nervøse rystelse, var hun sunket sammen på en stol. Det var afslappelsen efter det frygtelige anfald af fortvivlelse. Blide tårer løb langsomt ud af hendes øjne.

Hun rejste sig, gik hen og gav Dario et tavst og lidenskabeligt kys.

"Hør nu, doktor," sagde fyrsten, "ingen behøver at vide noget om dette. Det er latterligt ... en rigtig flov historie. Det lader til, at ingen har set noget af det undtagen fader Froment, som jeg beder om at bevare det som en hemmelighed ... det er jo ganske overflødigt at forurolige kardinalen eller min tante og husets venner og bekendte."

Doktor Giordano smilede stille, idet han sagde:

"Nej, naturligvis, De kan være ganske rolig ... for alle andre er De faldet på trappen og har forvredet skulderen ... og nu, da De er forbundet, prøv så at sove lidt uden for meget feber. Jeg kommer igen i morgen tidlig."

Nu begyndte et helt nyt liv for Pierre. Dagene gled ensformige og rolige hen. I den første tid gik han slet ikke udenfor det gamle, tavse palads, men læste og skrev, og den største adspredelse var hen på eftermiddagen at gå ned i Darios værelse, hvor han altid var sikker på at træffe Benedetta. Efter

at fyrsten i otte og fyrretyve timer havde haft en temmelig voldsom feber, gik det nu godt fremad med helbredelsen. Historien om den forvredne skulder var i den grad blevet taget for gode varer, at kardinalen forlangte, at donna Serafina, trods sin strenge økonomi, skulle lade endnu en lampe tænde på trappen for at noget sådant ikke oftere skulle ske.

I denne fredelige tilværelse indtraf der kun en sidste forstyrrelse eller snarere en trussel om det. Pierre blev blandet ind i det en aften, da han sad inde hos rekonvalescenten.

Benedetta var gået bort et øjeblik, da Victorine, der havde bragt den syge en kop kødsuppe, bøjede sig ned mod ham, idet hun igen tog koppen og hviskede:

"Der er en ung pige, De ved nok hende, Pierina, der hver dag grædende kommer og spørger til Dem ... jeg kan ikke blive af med hende, hun driver om her ... og jeg ville derfor hellere sige Dem det ..."

Mod sin vilje havde Pierre hørt disse ord, og det hele stod ham klart. Det gik i samme øjeblik op for ham, hvordan alt hang sammen.

Dario så, hvad han tænkte, og uden at svare Victorine sagde han:

"Nå – javel, fader, det var dette bæst, denne Tito ... De må indrømme, at det var idiotisk af ham."

Skønt han påstod intet at have gjort, som kunne give broderen grund til at give ham en "advarsel" om at holde sig fra hans søster, smilede han dog forlegent, det var tydeligt, at han selv følte sig lidt flov over denne historie. Og det var ham åbenbart en lettelse, da præsten lovede at tale med den unge

pige, hvis hun kom igen og lade hende forstå, at hun måtte holde sig borte fra paladset.

"En rigtig dum historie," gentog fyrsten, der lod, som om han var meget misfornøjet over det hele, "den hører jo ikke hjemme i vort århundrede."

Pludselig tav han, Benedetta kom ind. Hun satte sig ved sengen, og timerne gled stille hen i det gamle, tavse værelse i det uddøde palads, hvor man ikke hørte en lyd.

Da Pierre igen begyndte at gå ud for at trække lidt frisk luft, holdt han sig til denne del af byen. Via Giulia interesserede ham, han kendte dens fordums pragt på Julius den 2.s tid. Under karnevallet havde væddeløbene til fods eller til hest fundet sted her. De begyndte ved Palazzo Farnese og strakte sig ned til Sankt Peters Plads.

Han havde netop læst en beretning om, hvordan den franske konges ambassadør d'Estrèe, marki af Coure, som beboede Palazzo Sacchetti, her havde fejret dauphinens fødsel ved at give tre store væddeløb med udfoldelse af en ganske overordentlig pragt. Gaden var overstrøet med blomster, og alle vinduer smykkede med de rigeste tæpper. Den anden aften blev der på Tiberen afbrændt et stort fyrværkeri, som forestillede Argonauterskibet, der førte Jason til erobringen af det gyldne skind. En anden gang sprang Fontana Farnese med vin.

Hvor dette lå langt tilbage og hvor forandret alt var, hvilken ensomhed og stilhed herskede nu i denne gade, som den lå der i sørgelig storhed og forladthed, bred og lige, solbeskinnet eller tåget midt i det øde kvarter.

Klokken ni om formiddagen skinnede solen ned ad gaden og gjorde brolægningen blændende hvid, og mens solen skiftede

lys til skygge langs ad dens to sider, lå de gamle, indslumrede huse med deres antikke, jernbeslåede porte, tilgitrede vinduer og hele etager med lukkede skodder, som om man aldrig mere ville slippe dagens lys ind her.

Når en port stod åben, så man gennem dybe hvælvinger ind i gårde, der var fugtige og kolde og ligesom klostrenes omgivet af søjlerækker.

Og i de tilstødende gyder, der førte ned mod Tiberen, var der små, stilfærdige butikker, en bager, en skrædder, en bogbinder, nogle elendige frugthandlere med fine tomater og fine salathoveder på et bord, vinhandlen anbefalede sig med vine fra Frascati og Genzano, men de, der skulle drikke vinen, syntes at være døde. Midt i gaden ligger nu et fængsel med en modbydelig, gul mur, det hjælper heller ikke til at gøre den tiltalende. Men det var især om aftenen, når mørket faldt på, at Pierre blev grebet af den forladthed og hellige rædsel, der hvilede over Via Giulia. Ikke en sjæl, fuldstændig ensomhed! Ikke et lys i et eneste vindue, kun den dobbelte række gaslygter, der med lange mellemrum som natlamper kæmpede med mørket. Alle døre var lukkede og låsede, og ikke en lyd trængte ud igennem dem. Kun hist og her var der et oplyst vinudsalg, bag hvis matte ruder der brændte en lampe, men man hørte hverken stemmer eller latter. Af levende var der kun de to skildvagter ved fængslet, den ene foran indgangen, den anden på hjørnet af en gyde, begge tavse og ubevægelige i den døde gade.

Men han fattede den mest levende interesse for hele dette gamle kvarter. Fordum havde det været elegant, nu var det sunket hen i stilhed, glemt af samtiden. Ved San Giovanni dei

Fiorentini på det sted, hvor den nye Boulevard Vittorio Emanuele har vendt op og ned på alt, følte man stærkest modsætningen mellem de nye fem etages huse, der næppe var færdige, strålende af billedhuggerarbejde, og de sorte, sammensunkne, uanselige bygninger i de tilstødende smågader.

Om aftenen strålede de elektriske kupler, mens gasblussene i Via Giulia og de tilstødende gader lignede osende lygter. Det var de gamle, berømte gader, Banchi Vecchi, Pellegrino, Monserrato og en uendelighed af smågader, der skar dem og forenede dem alle, førende ned til Tiberen, og så smalle, at vogne vanskeligt kunne komme gennem dem.

Og hver af dem havde sin kirke, en mængde kirker, der næsten var ens, meget dekorerede og stærkt forgyldte, kun åbne, når der blev holdt gudstjeneste, men da fyldt af sol og røgelse.

Der var kirken i Via Giulia, dernæst San Giovanni dei Fiorentini, Sant' Biagio della Pagnotta, Sankt Eligio degli Orefici og bagved Palazzo Farnese De dødes Kirke. Han holdt af at gå derind og drømme om sagntidens Rom, om de bodfærdige, der gjorde tjeneste her, og hvis pligt det var at hente de lig, som måtte ligge uden begravelse i omegnen.

En aften havde han overværet gudstjenesten, der blev holdt over to ukendte lig, der i fjorten dage havde ligget ubegravede på en mark til højre for Via Appia.

Men Pierres yndlingstur blev snart de nye kajer langs Tiberen, lige overfor den anden facade af Palazzo Boccanera. Han behøvede kun at gå ind ad en smal gyde for at komme ud på et ganske ensomt sted, der gav hans tanker flugt. Kajen var

ikke færdig, det så endog ud, som om man helt havde standset arbejderne. Det var en umådelig arbejdsplads med bunker af skærver, tilhuggede sten, halvt ødelagte pæle og værktøjsskure, hvis tage var ved at synke sammen.

Flodsengen har stadig hævet sig på samme tid, som de evindelige udgravninger har sænket overfladen på begge sider af floden. Det var også som et værn mod oversvømmelser, at man ville lukke vandene inde mellem disse to kæmpemæssige fæstningsmure.

Endnu var der ikke nivelleret, de tilkørte jordmasser lå hen, som de var aflæsset, og der var store fordybninger mellem materialerne, som lå og flød. Fattige børn legede mellem grusbunkerne, arbejdere uden beskæftigelse lå og sov i solen, og koner hængte deres vasketøj til tørre på stenbunkerne, men for Pierre var det et fredlyst tilflugtssted, hvor han i timevis kunne falde i tanker, mens han betragtede floden, kajerne og byen lige overfor.

Til venstre fortonede Trasteveres tage sig gråblå, halvt skjulte i tåge på den klare himmel. Til højre gjorde floden en bøjning hinsides San Giovanni dei Fiorentini, på den modsatte bred dannede poplerne ved Helligåndshospitalet et grønt bælte, og i horisonten hævede Engelsborg sig. Men det var især den modsatte bred, som fængslede ham, for en stump af det rigtig gamle Rom var blevet stående urørt derovre.

Fra Sisto-broen til Engelsborgs bro var der på den højre bred et stykke, hvor man endnu ikke var begyndt at anlægge kajerne, der skulle indeslutte floden mellem høje og hvide fæstningsmure. Og den var i sandhed et overraskende og

vidunderligt syn, denne flodbred med en rest af pavernes gamle by.

Ud imod Via Lungara havde de ensformige facader i tidernes løb forandret sig, men bagsiderne af husene, helt nede ved vandet, var forblevet uregelmæssige, rødbrændte i de hede somre, så at de lignede gammelt malm. Og hvilken sammenhobning og utroligt roderi.

For neden var mørke hvælvinger bygget over flodens vand, med murene hvilende på pæle. Stejle, mugne trapper førte op fra bredden, den ene terrasse lå ovenpå den anden, flere stokværk med små, uregelmæssige vinduer, der sad på må og få, det ene hus klinet op ad det andet, og overalt balkoner og trægallerier i vild forvirring, broer kastet over gårdene, trægrupper, der så ud, som voksede de på tagene, og kvistudbygningerne anbragt mellem de røde skorstene.

En kloak løb ud gennem et gammelt tilsølet stenrør og plaskede ned i floden med larm og støj. Overalt, hvor der ikke var huse, var bredden dækket af yppig plantevækst, ukrudt, buske og slyngplanter i et virvar.

Elendigheden og snavset forsvandt i solens strålende glans, de gamle, medtagne huse skinnede som guld, og mellem vasketøjet, der hang til tørre i vinduerne, blev de røde skørter til purpur og linnedet til blændende sne. Og højere oppe over kvarteret hævede Janiculum sig i hele sin glans med cypressernes og pinjernes fine konturer.

Undertiden kunne Pierre i lang tid stå lænet over det tykke brystværn og med hjertet fuldt af de døde århundreders tungsind se Tiberen rinde afsted.

Man kunne ikke tænke sig noget mere dovent end dette gamle vand, dets bedrøvelige langsomhed på bunden af denne babyloniske løbegrav, hvori det var blevet indespærret i de uendelige fængselsmure, lige, glatte og nøgne. I solskinnet forgyldtes den gule flod med spejlinger af grønt og blåt i de lette krusninger, som strømmen frembragte. Men så snart den kom ind i skyggen, fik den en mudret farve, tyk og slimet så at husene lige over for ikke engang kunne spejle sig i den.

En bedrøvelig forladthed, en tavshedens og ensomhedens flod!

Vel kunne den efter vinterens regntid bruse afsted som en truende strøm, men i de lange måneder med klar himmel blev den dvask og løb tavs gennem Rom, uden en lyd, der mindede om liv. Man kunne stå der hældet over den den hele dag uden at se en båd komme forbi, uden at et sejl oplivede den.

De sparsomme både, de to eller tre små dampere, der kom fra kysten, og de småskibe, som bragte vin fra Sicilien, stoppede alle op ved foden af Aventinerbjerget. Ovenfor var den kun en ørken, i hvis døde vande hist og her en ubevægelig fisker lod sin snøre hænge ned.

Pierre så aldrig andet. Lidt til højre stod en overbygget båd, en slags halvrådden Noahs ark, måske et flydende vaskeri, hvor der aldrig viste sig et menneske. Desuden lå der på en mudderbanke en båd, hvis ene side var trykket ind, et sørgeligt tegn på, at al sejlads var umulig og opgivet.

Ak, hvilken ruin af en flod, lige så uddød som de berømte ruiner, den var blevet træt af at beskytte gennem så mange århundreder.

En morgen så Pierre Pierina stå bag et af værktøjsskurene. Hun stak hovedet frem og stirrede ufravendt på vinduet i Darios værelse på hjørnet af gyden og kajen.

Formodentlig var hun blevet forskrækket over den måde, hvorpå Victorine havde modtaget hende, og hun havde ikke oftere spurgt til ham, men her kom hun, og da hun havde fået at vide af en af folkene, hvor hans vindue var, tilbragte hun hele dage med at betragte det og med bankende hjerte vente, at der skulle vise sig et tegn, der varslede om frelse og håb.

Præsten gik nærmere, stærkt bevæget ved at se denne kongelige skønheds rørende tilbedelse. Han hverken skændte på hende eller jagede hende bort, han var venlig, næsten munter overfor hende, talte med hende om hendes familie, som om intet var sket, og sørgede for at komme til at omtale fyrsten, så at hun kunne forstå, at han om fjorten dage igen ville være på benene. Straks var hun faret sammen, sky og mistænksom og lige ved at flygte. Da det blev hende meddelt, fik hun tårer i øjnene.

Og idet hun kyssede på fingrene ad ham, udbrød hun:

"*Grazie, grazie* – tak, tak" og løb sin vej.

Senere havde han ikke set hende.

En morgen, da Pierre gik hen til Sankt Brigida på Farnesepladsen for at sige messen, blev han overrasket ved at møde Benedetta, der kom ud af kirken med en ganske lille flaske olie i hånden.

Hun forklarede ham ligefremt, at hun hver anden eller tredje dag hos degnen fik nogle dråber af den olie, der brændte i en lampe foran en madonna, til hvem hun havde ubetinget tillid.

Hun tilstod også, at hun aldeles ikke stolede på andre end denne ene, for hun havde aldrig opnået noget, når hun havde henvendt sig til andre endda meget bekendte madonnaer af marmor, ja endda af sølv. Hun tilføjede, som om det var den naturligste ting af verden, en ting, hvorom der ikke kunne være mindste tvivl, at grunden til Darios hurtige helbredelse var disse dråber olie, hvormed hun morgen og aften gned Darios sår. I hendes øjne var det næsten et lægemiddel.

Pierre blev ængstelig og dybt bedrøvet over at mærke en så barnagtig overtro hos denne yndefulde og vel begavede kvinde, men han tillod sig ikke engang at smile.

Om aftenen, når han kom tilbage fra sine spadsereture, tilbragte han i reglen en times tid i Darios værelse. Benedetta ville have, at han skulle fortælle dem, hvad han havde taget sig for i dagens løb for at adsprede den syge fyrste, og hvad han fortalte, hans forbavselse, hans indtryk og undertiden hans harme, fik en vemodig ynde her i dette rolige, stille værelse. Men især når han kom udenfor kvarteret, når han talte sig varm om de romerske haver, hvor han plejede at gå om morgenen, straks, når de blev lukket op, for at være i fred, bragte han et friskt pust fra de smukke træer, de rislende vande og den vide synskreds.

Det var ikke de største af haverne, han syntes bedst om. I Villa Borgheses have, Roms lille Boulogneskov, var der prægtige trægrupper og kongelige alleer, hvor ekvipagerne viste sig om eftermiddagen før den uundgåelige tur på Corsoen. Men han foretrak den lille, lukkede del af haven foran villaen, denne skinnende marmorvilla, hvor der findes det skønneste museum i verden, hvor der midt i den smukke græsplæne er et bassin,

prydet af en venusstatue og rundt om symmetrisk opstillede rester af antikke værker, vaser, statuer, søjler og sarkofager. Han følte sig tiltrukket af den, som den lå der solbeskinnet og melankolsk.

På Monte Pincio havde han en gang tilbragt en henrivende morgen, han syntes, der lå en særlig ynde over dette sted med de spredte stedsegrønne træer og den storartede udsigt over hele Rom og Sankt Peterskirken, langt borte i det blide, klare solskin.

Ved Villa Albani og Villa Pamphili var der dejlige pinjer, store og stolte, mægtige ege med knudrede grene og mørkegrønt løv. Her bredte egenes løvværk et tiltalende halvlys over alleerne, den lille sø syntes drømmende, med grædepile og siv. Men det, der gjorde det stærkeste indtryk på ham, var, at han ved at følge en lav mur pludseligt og uventet igen så Peterskirken ligge for sig.

Den viste sig her på en helt anden måde: Rom forsvandt mellem skråningen af Monte Mario og en anden skovbevokset højde, der helt skjulte byen, så at den mægtige kuppel syntes at ligge oven på nogle spredte blokke, hvide og røde. Den ragede op over nogle af husene i Borgo og de sammenhobede bygninger af Vatikanet og basilikaen, og bagved i det fjerne lå en blåagtig tåge ud over den uendelige campagne.

Men det var i særdeleshed i de mindre pragtfulde haver, at Pierre blev gennemtrængt af den ånd, der hvilede over dem.

Villa Mattei på skråningen af Coelius med sine terrasser som aloekantede alleer, laurbærtræerne og den bitre buksbom, der var klippet som lysthuse, oranger, roser og springvand.

Han tilbragte dejlige timer her, følte sig lige så vel til mode, som da han på Aventinerbjerget besøgte de tre kirker, der ligger skjult mellem træerne. Mellem dem havde han især følt sig tiltalt af dominikanernes vugge. Den lille, indesluttede have hviler i stille fred, fuld af orangetræer i hvis midte Sankt Dominicus' hundredårige, knudrede træ hæver sig, stort og mægtigt med modne frugter.

Og alle disse haver, som Pierre om aftenen beskrev, vakte hos Benedetta og Dario mindet om haven ved Villa Montefiori, der nu er ødelagt, men fordum var så smuk, og hvor der voksede de smukkeste orange træer i hele Rom, en hel skov af hundredårige træer, under hvis skygge de havde lært at elske hinanden.

"Å, jeg kan huske," sagde Benedetta, "at når de blomstrede, var der en vellugt, så stærk og så bedøvende, at jeg en gang blev liggende i græsset uden at kunne stå op ... kan du huske det, Dario ... du tog mig i dine arme og bar mig hen til springvandet, hvor der var frisk og køligt."

Hun sad som sædvanlig på kanten af hans seng og holdt ham i hånden.

Dario smilede og sagde:

"Jeg husker det godt. Jeg kyssede dine øjne, og du åbnede dem endelig ... du var ikke så grusom den gang, du lod mig kysse dine øjne, så meget jeg ville ... men vi var børn, hvis vi ikke havde været det, ville vi have været mand og kone straks i den store have, der duftede så stærkt, og hvor vi løb om i ubundet frihed."

Hun nikkede, overbevist om, at det var Madonna alene, der havde beskyttet dem.

"Ja, det er sandt," sagde hun, "hvilken lykke, når vi nu kan komme til at tilhøre hinanden, uden at englene behøver at græde over os."

Altid talte de om, at skilsmissesagen nu syntes at være kommet i et heldigt spor, og Pierre hørte dem hver aften tale om, hvor henrykte de var ved udsigten til deres forestående forbindelse.

Denne gang blev sagen ledet af en mægtig hånd, og donna Serafina hjalp til af alle kræfter, for der gik ikke en dag, uden at hun kom med en eller anden god efterretning. Hun længtes efter snart at få ende på sagen for navnets æres skyld og for at få det bevaret, for Dario ville ikke gifte sig med andre end med sin kusine, og desuden ville dette ægteskab klare alt, undskylde alt og gøre ende på den pinlige situation.

Den modbydelige skandale og al den folkesnak havde endt med at gøre hende rasende, og desuden ønskede hun med muligheden af et konklave for øje, at hendes broders navn skulle stå rent og uden plet, og dertil var en sejr nødvendig. Aldrig havde hendes livs ærgerrighed, håbet om at se sin slægt give kirken en tredje pave, pint hende som nu. Det var, som om hun trængte til trøst i sin ensomme tilværelse, siden hendes eneste glæde i denne verden, advokat Morano, så hårdhjertet havde slået hånden af hende.

Altid gik hun rundt i sin mørke dragt, virksom og livlig, så smækker, at man bag fra kunne tage hende for en ung pige.

Hun var sjælen i det gamle, tavse palads, og Pierre mødte hende overalt, når hun som en omhyggelig husmoder havde øje med alt. Hun vågede omhyggeligt over kardinalen, hilste på

ham i tavshed, og hver gang fik hun som et stik i hjertet, når hun kun så hans magre ansigt og de dybe rynker i hans pande.

Hun gengældte næppe Pierres hilsen, hun var ganske ligegyldig lige overfor denne lille, fremmede præst og tålte ham kun som medlem af familien for at tækkes monsignor Nani og vise sig forekommende mod vicomte Philibert de la Choue, der havde ført et så mægtigt pilgrimstog til Rom.

Ved altid at være vidne til Benedettas og Darios ængstelse og utålmodighed endte Pierre lidt efter lidt med at dele deres forhåbninger om en snarlig afgørelse. Sagen skulle for kongregationen, hvis første afgørelse til fordel for skilsmissen ikke havde ført til noget, da monsignor Palma, ægteskabets forsvarer, havde forlangt en yderligere undersøgelse. For øvrigt ville denne første afgørelse, der kun var gået igennem med en stemmes majoritet, sikkert ikke være blevet taget for gyldig af den hellige fader.

Det drejede sig om at samle stemmer mellem de ti kardinaler, hvoraf Kongregationen bestod, og overtale dem, så at der kunne opnås omtrentlig enstemmighed. Det var et vanskeligt arbejde, for Benedettas familieforhold, hendes slægtskab med kardinalen, som man skulle have troet ville have lettet det, gjorde det tværtimod vanskeligere midt i Vatikanets indviklede intriger. Ved at trække skandalen i langdrag håbede man at ødelægge hans udsigter til muligvis at blive pave.

Det var for at erobre disse stemmer, at donna Serafina hver dag satte sig i bevægelse. Pater Lorenzo, hendes skriftefader, var rådgiver, og hver dag gik hun hen til ham i det germaniske kollegium, jesuitternes sidste tilflugtssted i Rom. Forhåbningerne om et heldigt udfald støttede de især på, at

Prada, der var trist og ked af det hele, bestemt havde erklæret, at han slet ikke mere ville give møde. Og da modparten således frafaldt klagen og trak sig tilbage, var det naturligt, at Benedettas og Darios forhåbninger voksede hver dag, når donna Serafina kom hjem og fortalte dem, at hun nu troede sikkert at have vundet endnu en stemme.

Men den allerfarligste, den mand, de alle var bange for, var monsignor Palma, der af Kongregationen var valgt til at forsvare ægteskabets hellige sag. Han havde næsten uindskrænket magt og kunne i alt fald trække sagen i langdrag, så meget han ville.

Hans første tale havde været meget ugunstig for Benedetta, og man talte om, at han næste gang ville være endnu mere ubarmhjertig, så urokkelig var hans overbevisning om, at klagerinden havde uret her, og overfor en sådan kraftudfoldelse nyttede det ikke, at de andre kardinaler stillede sig velvilligt eller rådede den hellige fader til at samtykke i ægteskabets ophævelse.

Derfor var Benedetta også ved igen at tabe modet, da hendes tante en skønne dag kom hjem fra et besøg hos monsignor Nani og beroligede hende med den besked, at en fælles ven havde lovet at tale med monsignor Palma. Men det ville sikkert blive en dyr historie.

Monsignor Palma, den store teolog og den fuldstændig hæderlige mand, havde haft den ulykke i en fremrykket alder at blive forelsket i en niece, en overordentlig skøn, ung pige, som han for at skjule en skandale havde set sig nødsaget til at gifte med en slubbert, der pinte og plagede den stakkels kvinde, ja mishandlede hende.

Skinnet bevaredes dog, men netop i denne tid var prælaten så træt og overlæsset med fordringer, at han ikke ejede de nødvendige penge til at frelse sin nieces mand, der ved at snyde i spil var kommet i en slem forlegenhed. Og den udmærkede idé var så at frelse den unge mand ved at betale gælden og derefter skaffe ham en stilling uden at sige noget om det til onklen, der så en aften, da det var blevet mørkt, kom og takkede donna Serafina med tårer for hendes godhed.

Den aften sad Pierre hos Dario, da Benedetta kom ind, smilende og strålende af glæde.

"Det er besørget, det er besørget! Nu var han hos min tante, og han har lovet hende evig taknemmelighed. Nu er han nødt til at vise sig medgørlig imod os."

Dario, der var lidt mere mistroisk, spurgte:

"Men har han sat sit navn på et eller andet papir, har han formelt forpligtet sig til noget?"

"Å nej, hvor kan du tro sligt! Det var jo en så kilden sag. Men alle siger, at man kan stole på den mand."

Alligevel ængstede Darios ord hende og lagde en dæmper på hendes glæde. Hvad om monsignor Palma trods den tjeneste, man havde gjort ham, viste sig at være ubestikkelig? Så var jo intet opnået, og ventetiden skulle atter begynde.

"Jeg har heller ikke fortalt dig," fortsatte hun, "at jeg omsider har besluttet at underkaste mig deres meget omtalte undersøgelse. Ja, i morges har jeg med min tante været hos to læger."

Atter smilede hun fornøjet uden spor af forlegenhed.

"Og så?" spurgte han lige så roligt.

"Ja, hvad så? De så naturligvis, at jeg ikke havde faret med usandhed, og de gav mig en slags attest på latin … det var nok aldeles nødvendigt, hvis monsignor Palma skulle tale for mig."

Så vendte hun sig om mod Pierre.

"Å, alt det latin, kære fader! … det kunne forresten have moret mig at forstå, hvad der stod, og jeg tænkte på at bede Dem oversætte papirerne, men min tante ville ikke lade mig beholde dem, hun sagde, de straks måtte sendes bort."

Meget forlegen nøjedes Pierre med at ryste på hovedet, for han kendte godt den slags attester og vidste, hvor vanskeligt det ville have været at oversætte dem uden at såre selv den mindst blufærdige.

"Nå," sluttede Benedetta, "nu håber vi altså, at monsignor Palma vil vise sig taknemmelig. Du, min egen Dario, skal bare skynde dig at blive rask til den længselsfuldt ventede dag, der skal se vor lykkes sol stå op."

Men den unge fyrste havde været uforsigtig, var stået op, før såret helt var lægt, og fik et tilbagefald, så Pierre hver aften kom ind og fortalte om sine spadsereture for at adsprede rekonvalescenten.

En dag, da Pierre havde besøgt Campo Verano, Roms store kirkegård, traf han Celia og Benedetta siddende ved Darios seng.

"Hvad for noget, fader," udbrød den lille fyrstinde, "hvor kan det dog more Dem at spadsere på en kirkegård?"

"Å, disse franskmænd," sagde Dario, som ikke kunne tåle at tænke på døden, "disse franskmænd gør sig livet surt med sværmeri for sørgelige skuespil."

"Mon," indvendte Pierre med blid stemme, "man kan da ikke altid skubbe tanken om døden fra sig ... man gør dog bedst i at se virkeligheden i øjnene."

Nu fo'r fyrsten op.

"Virkeligheden, virkeligheden! Hvortil kan det nytte? Når virkeligheden er styg, set jeg ikke på den, men gør mig umage for at glemme den."

Men med roligt og smilende ansigt fortsatte præsten ikke desto mindre at fortælle, hvor overrasket han var blevet ved kirkegårdens skønhed, ved de velholdte gravsteder og de mange pragtfulde monumenter, der skinnede i solens glans. Her var et godt bevis på arvelighedens magt, det var jo ganske tydeligt Via Appias gravmæler, der her hævede sig i stolt hovmod, trodsende døden.

På den højest liggende del af Campo Verano kom denne omstændighed mest til syne: der lå ophobet kapeller, templer, kæmpemæssige statuer, grupper med flere personer, mange skrækkelig smagløse, men uhyre kostbare, og beundringsværdigt var det at se, hvor godt marmoret her bevaredes, det fik i de glødende somre et gyldent skær, og hverken mos eller fugtighed satte en plet på den blændende hvidhed, der tonede frem mellem cypressernes mørke grene. Alt så festligt ud, regnen ødelagde ikke marmoret som i de dødes haver i det kolde nord.

Benedetta endte med at afbryde Pierre, da hun så, at Dario ligefrem blev ilde tilpas ved præstens beskrivelser. Hun spurgte Celia:

"Sig os en gang, om den jagt var morsom?"

Netop da Pierre kom ind, var fyrstinden ved at fortælle om en rævejagt, hun og moderen havde overværet.

"Å ja, kære Benedetta, den var overmåde interessant? Vi mødtes kl. 12 ved Caecilia Metellas grav, hvor der var indrettet en buffet med telt om. Og masser af mennesker, flere udlændinge, de unge herrer fra gesandtskaberne, officerer, og så naturligvis alle vi andre ... herrerne i røde kjoler og damerne i ridedragt ... klokken 1 blæstes der til afmarch, og så galopperede vi afsted i over halvtredje time, så at vi først fik ræven langt, langt borte fra mødestedet.

Jeg kunne ikke rigtig følge med, men jeg så alligevel det hele ... å, det var forfærdelig morsomt hele jagtselskabet måtte sætte over en mur, grøfter og gærder ... de for afsted som vanvittige efter hundene ... der var to af herrerne, som kom til skade, å, ikke noget videre forresten, et forvredent håndled og et brækket ribben! ... "

Dario lyttede ivrigt til hendes ord, for disse rævejagter var de fornemme romeres bedste fornøjelse, det var dem en fryd at galoppere henover campagnen, den flade campagne, der vrimlede af forhindringer, at kappes med ræven i list og snildhed, når den flygtede for støverne, blev borte, dukkede frem igen og endelig styrtede af træthed.

"Å," udbrød han fortvivlet, "er det da ikke utåleligt, at man skal ligge her i dette værelse og dø af kedsomhed!"

Benedetta smilede stille, det faldt hende end ikke med en tanke ind at blive stødt eller bedrøvet over den naive selviskhed, der gav sig luft i den unge mands ord.

Hun var jo så lykkelig over at have ham her for sig selv, i denne stille sygestue, hvor kun hun plejede og passede ham! For

i hendes lidenskabelige kærlighed var der noget moderligt, hun forstod så vel, at han ikke morede sig her, at han trængte til lidt adspredelse, her kunne han ikke modtage besøg af sine venner, han havde selv ønsket, at de skulle holdes borte, han var bange for, de på en eller anden måde skulle komme efter sandheden, eller at historien om den forvredne skulder kunne forekomme dem lidt underlig. Men det var Corsoen, han længtes efter, det var ham et frygteligt savn ikke, som han plejede, at se hele Rom drage forbi mellem fire og fem. Han søgte at få så meget at vide, som muligt, og når Celia kom, var der ingen ende på alle de spørgsmål, hun måtte besvare. Havde hun set den, mødt den, hvordan stod det til med dens flamme, hvilke ny historier satte sladresøstrene i bevægelse. Han var umættelig, for den art begivenheder havde jo hidtil udfyldt hans tilværelse.

Nu havde Celia intet mere at meddele ham, og hun sad et øjeblik tavs med sine klare øjne fæstet på Dario, mens det gådefulde jomfrusmil svævede over de lukkede læber.

"Hvor det dog er langvarigt at få sådan en skulder bragt i orden!"

Mon dette barn havde gættet sandheden?

Hendes tanker drejede sig jo altid om kærlighed! Dario kastede et forlegent blik til Benedetta, der vedblev at smile på sin rolige måde.

"Å, hør en gang, Dario, i går på Corsoen mødte jeg en dame."

Hun brød af, lidt ængstelig for at have sagt for meget, men så tog hun alligevel mod til sig og fortsatte i en fortrolig kammeratlig tone:

"Ja, en smuk, ung dame, som du kender rigtig godt. Hun havde alligevel en buket hvide roser ... "

Her lo Benedetta ganske fornøjet og så smilende på Dario. Hun havde de første dage drillet ham en smule, fordi en vis dame ikke sendte bud og spurgte til ham. Han var egentlig ganske glad over sådan at komme ud af dette forhold, der egentlig generede ham lidt, skønt det dog sårede hans forfængelighed en smule, at Tonietta så hurtigt havde trøstet sig.

"Ak ja," sukkede han, "ude af øje og ude af sind!"

"Den, man elsker, er aldrig ude af sind!" sagde Celia meget alvorligt.

Men nu rejste Benedetta sig for at rette på den syges hovedgærde.

"Min egen Dario," hviskede hun, "nu vil alle disse bekymringer snart få ende, jeg tager dig helt og holdent, og du skal ikke engang skænke de andre en tanke!"

Hans blik hvilede på hende med den inderligste kærlighed, og han kyssede hende på hånden, idet han erklærede, at han aldrig havde elsket nogen anden kvinde i verden, og det var sandt, ligesom hun ganske sikkert heller ikke tog fejl i at tro, at han udelukkende ville tilhøre hende, når de blev mand og hustru.

"Men hvad der morer og fornøjer mig," sagde Dario nu pludselig, "det er at lægge mærke til, at De for hver dag, der går, bliver mere forelsket i Rom."

Pierre nikkede og svarede:

"Ja, det har De ret i!"

"Det sagde vi Dem jo nok," bemærkede Benedetta, "der må tid til, lang tid til at forstå og begribe vor vidunderlige stad. Hvis De kun var blevet her i fjorten dage, ville De have fået et

elendigt indtryk af al ting, mens jeg nu, efter Deres to måneders ophold, er sikker på, at De aldrig vil kunne tænke på os uden med venskab, ja længsel."

Hun var så smuk og så elskelig, mens hun sagde dette, at den unge præst atter samtykkende måtte bøje hovedet.

Nu rejste Celia sig op, hun måtte sige farvel:

"Ja, ja, så går jeg ... Til lykke og gid I snart må kunne holde bryllup ... Dario ... har jeg sagt Dem, at jeg vil have min forlovelse deklareret inden månedens udløb ... Ja, vist så, jeg skal nok tvinge fader til at gøre en pragtfuld fest i den anledning ... gid vi kunne holde bryllup samme dag, det ville være dejligt!"

Det var to dage senere, at Pierre, efter en lang spadseretur gennem Trastevere fik øjnene op for mange sørgelige, ja forfærdelige tilstande i Rom.

Allerede flere gange havde han vandret om mellem denne bydels usle befolkning. Han nærede jo en til lidenskab grænsende medfølelse for alle fattige og ulykkelige mennesker.

I Paris, i de græsselige forstadsrønner havde han set rædsler, en menneskehed, der lå i bunker og rådnede. Men intet kunne dog sammenlignes med dette stillestående, ubekymrede svineri i stor stil.

Når solen skinnede allerklarest, lå der en tung, kold, fugtig em over disse krinkelkroge og gyder, der lignede kældergange. En kvælende, kvalmende stank slog over alt den forbigående i møde. Her lugtede af harske, sure fødemidler, af menneskekvæg, der ikke gad rejse sig af sit eget smuds.

Husene var gamle, uregelmæssige bygninger, udført i det sære virvar, der tiltaler de romerske kunstnere, med sorte

døråbninger, gennem hvilke man vovede sig ad smalle trapper ned i kældre eller op på træsvaler, der stod eller hang som ved et mirakel af ligevægt.

Facaderne var både vinde og skæve, over alt afstivet med bjælker og stænger. Boligerne var ubeskrivelige reder, fulde af støv og snavs. Maden blev lavet hos mærkelige frugt- og grønthandlere, for det meste midt ude på gaden, for selve kvarterets beboere gad end ikke tænde ilden i deres køkkener. Men i de usle butiksvinduer sås stykker af polenta og fisk, svømmende i stinkende olie, kogte grøntsager, uhyre hvidroer, selleriknopper, blomkål, klistret spinat.

Kødet hos slagterne var flænset itu – blåsort – halse af kreaturer med store blodklumper …

Brødet lå stablet op i bunker som runde brosten i bagernes vinduer, de fattige frugthandlersker udstillede kun peber og pinjekogler, deres døre var behængt med tørrede tomater, som var trukket på en snor, mens på den anden side spækhøkernes butikker var de mest tiltalende med deres saltmad og ost, hvis skarpe lugt dæmpede stanken fra rendestenen.

Lotteriets kontorer, hvor de vindende numre var slået op, vekslede med knejper, knejper for hver tredive skridt, med store skilte, som priste de romerske chateauvine: Genzano, Manus og Frascati.

Og over hele kvarteret en myldrende folkemængde, pjaltet og smudsig, hoveder af halvnøgne børn, myldrende fulde af utøj, kvinder med udslået hår i snævert liv og underskørt, skrigende og gestikulerende, gamle mænd, der sad på bænkene uden at gide røre sig for at undgå de stikkende fluer, et helt liv i lediggang og uvirksomhed, midt i den stadige bevægelse frem

og tilbage af små æsler, der trak små kærrer, af mænd, der drev kalkuner, nogle ængstelige rejsende, som øjeblikkelig blev overfaldet af en bande tiggere, skoflikkere anbragte sig ganske roligt med deres arbejde på fortovet.

Udenfor en lappeskrædders dør var der fastgjort en spand fyldt med jord, hvori en saftfyldt plante groede.

Fra alle vinduer, fra alle balkoner hang vasketøjet på snore fra det ene hus til det andet tværs over gaden, det var en udstilling af unævnelige pjalter, der var som faner, vidnende om den frygtelige elendighed.

Pierre følte sit broderhjerte bevæges af en umådelig medynk.

Ja, det var nødvendigt at rive disse lidelsernes og smitsoternes bydele ned, hvor folket så længe havde sygnet hen ligesom i et forgiftet fængsel, og han var stemt for hygiejne og nedrivning, parat til at slå det gamle Rom ihjel til forargelse for kunstnerne. Allerede Trastevere var noget forandret, nye gader gennemskar den, sande lufthuller frembragt ved hjælp af hakken, der gjorde plads for sollyset, det, som var tilbage, syntes endnu mere sort og skident midt i disse nedbrudte huse i disse nye lysninger, store grundstykker, hvor man endnu ikke havde kunnet bygge noget op.

Denne by i udvikling interesserede ham overordentligt, senere hen ville man utvivlsomt gennemføre ombyggelsen, men hvor ville den tid ikke være betagende, når den gamle stad kæmpede med døden i den nye efter så mange vanskeligheder. Man måtte have kendt uhumskhedernes Rom, der var druknet i smuds, spildevand og fejeskarn.

Ghettoen, der for nylig var sløjfet, havde i århundreder indsuget en sådan menneskelig råddenskab i sin jord, at stedet,

der nu var bart og fuldt af affaldsdynger, stadig udsendte en væmmelig peststank, så man gjorde vel i at lade det tørre og rense i solskinnet. I alle disse kvarterer på begge Tiberbredder, hvor man har udført betydelige kommunale arbejder, træffer man for hvert skridt det samme billede: Man følger en snæver, stinkende, iskold gade mellem mørke husrækker, hvis tage næsten berører hinanden, og kommer så pludselig til en åben plads, en lysning, som er bragt til veje ved øksehug i dette vildnis af gamle, skabede rønner.

Der er pladser, brede fortove, høje hvide bygninger overlæsset med billedhuggerarbejder, alt sammen i sin vorden, fuldt af grus og spærret med plankeværk. Overalt tilløb til gader, en kæmpemæssig byggeplads, som den finansielle krise truer med at gøre vedvarende; morgendagens stad standset i sin vækst og stående i hele sin elendighed med sine umådelige og forhastede påbegyndelser.

Det var dog alligevel en god og sund sag og i social henseende ubetinget nødvendig for en nutids storstad, hvis man ikke ville lade det gamle Rom rådne hen på stedet ligesom en oldtids-kuriositet, et museumsstykke, man opbevarer under glas.

Da Pierre senere gik fra Trastevere til Palazzo Farnese, hvor man ventede ham, gjorde han en omvej gennem Pettinari-gade og derefter gennem Giubbonarigade. Den første er mørk og indeklemt mellem hospitalets høje, sorte mur og elendige huse, den anden helt livlig med sin stadige menneskestrøm, som glæder sig ved synet af guldsmedenes vinduer og ved manufakturhandlernes udstillinger, hvor man ser umådelige blå, gule, grønne og røde tøjstykker med skinnende farver.

Både dette arbejderkvarter, som han for nylig var kommet igennem, og det kvarter for småhandlende, som han nu var i, fremkaldte i hans ånd det kvarter for den forfærdelige elendighed, som han allerede havde set, de ynkværdige masser af fattige arbejdere, som arbejdsløsheden havde tvunget til at tigge og som slog sig ned i de pragtfulde og forladte bygninger på Slotsvænget, det stakkels, sørgelige folk, det bliver ved at være barn og holdes i overtro og uvidenhed som vilde ved hjælp af århundreders præstevælde. Det er så vant til forstandens mørke nat og til legemlige lidelser, at det trods alt den dag i dag står udenfor den sociale bevægelse og er lykkeligt, når man bare vil lade det nyde sin stolthed, sin dovenskab og sin sol i fred.

Folket syntes blindt og døvt i sit fald, det fortsatte sit gamle stillestående liv midt i det ny Roms omkalfatringer uden at føle andet end lede ved dem. De gamle kvarterer er revet ned, sædvanerne er forandret og levnedsmidlerne dyrere, men det ser ud, som om lys, renlighed og sundhed generer folket, når det skal betales med en arbejder- og pengekrise.

Men enten man ville eller ikke, så var det i grunden ene og alene for folket, at man rensede Rom og byggede staden op på ny for at gøre den til en stor nutidshovedstad, for det er demokratiet, som er endemålet for alle disse nutidsforandringer, det er folket som i morgen vil være arving til disse steder, hvorfra man fordriver smuds og sygdom, hvor arbejdets lov til sidst vil udforme sig og gøre ende på elendigheden.

Det er grunden til, at man, selv om man bander de afstøvede ruiner, som holdes pæne, Colosseum befriet for sin vedbend og ukrudt, hele den vilde flora, som de unge amerikanerinder

putter i deres herbarier, selv om man bliver gnaven over de grimme fæstningsmure, som indeslutter Tiberen, og begræder de gamle romantiske flodbredder med deres græs og deres hytter, dog må erindre, at livet fødes af døden, og at morgendagen nødvendigvis må blomstre op af fortidens aske.

Mens Pierre tænkte på disse ting, var han kommet til den øde og strenge Farneseplads med de tillukkede huse og de to springvand, hvoraf det ene uophørligt udsendte en perleregn i den dybe stilhed, og han betragtede et øjeblik det svære, firkantede palads med dets nøgne og monumentale facade, dets høje portal, hvor den trefarvede fane vajede, dets tretten vinduer ud til pladsen og dets berømte frise, der skyldes en så vidunderlig kunst. Så gik han ind.

En af Narcisse Haberts venner, "attaché" ved gesandtskabet hos den italienske konge, ventede på ham, da han havde tilbudt at vise ham den umådelige bygning, den skønneste i Rom, som Frankrig havde lejet til bolig for sin gesandt. Å, hvilken kolossal bygning – prægtig og dog forgængelig, den uhyre gård med gange, med kæmpetrapper, med endeløse gange og umådelige gallerier og sale.

Det var en kongelig dødens pragt, en isnende kulde strålede ud fra murene og trængte til marv og ben på de menneskemyrer, som flakkede om under hvælvingerne. Med et forbeholdent smil tilstod også attacheen, at gesandtskabet var ved at kede sig ihjel, man blev stegt om sommeren og frøs om vinteren.

Kun den del, der blev beboet af gesandten, første etage, som vender ud til Tiberen, var venlig og livlig. Der så man fra det

berømte Caracci-galleri, Janiculum, Corsinihaverne og Acqua Paola.

Efter en stor sal kommer så arbejdsværelse, stille og fredeligt i det muntre solskin, mens spisesalen, soveværelserne og de følgende sale, som var beboet af personalet, falder hen i en sidegades skumle dunkelhed. Alle disse uhyre gemakker, 6-8 meter høje, har smukke malede eller udhuggede lofter, nøgne mure, hvoraf nogle er dekoreret med freskomalerier og møbler, som ikke passer sammen, prægtige konsolspejle imellem moderne godtkøbsvarer. Og dette sørgelige indtryk stiger til forargelse, når man kommer ind i galla-gemakkerne, de store modtagelsessale, som vender ud til piazzaen.

Ikke et møbel, ikke et tapet, kun den nøgne elendighed, prægtige sale, man har forladt og overladt til edderkopper og rotter. Gesandtskabet bruger kun et af dem, hvor de støvede arkiver dynges op på borde af umalet træ, på gulvet og i alle krogene. Ved siden af er den uhyre sal, som går igennem to etager og er over femten meter høj, den havde den forrige ejermand, kongen af Napoli forbeholdt sig, og den er nu et sandt pulterkammer, hvor man ser skygger – ufuldførte statuer og en meget smuk sarkofag mellem en beskrivelig dynge af alle slags ituslåede genstande. Det er dog kun en del af paladset, stueetagen er fuldstændig ubeboet, den franske malerskole i Rom har en del af anden etage, mens gesandtskabet fryser i den mest beboelige del af første etage og er nødt til at give afkald på alt det øvrige og lukke døren i lås for at undgå det unødvendige besvær med at gøre rent.

Ganske vist var Palazzo Farnese en konge værdigt, det var opført af pave Paul den 3. og uden afbrydelse i mere end

hundrede år beboet af kardinaler. Men hvilken grusom ubekvemmelighed, hvilken forfærdelig sørgmodighed er der ikke over denne umådelige ruin, af hvis værelser de tre fjerdedele er unyttige, umulige og afskåret fra livet.

Og om aftenen fyldes forhallen, gården, trappen og korridorerne med en tæt tåge, som de sparsomme gasblus forgæves kæmper med på dens uendelige rejse gennem denne sørgelige stenørken for at nå til gesandtens varme, venlige salon.

Pierre gik ud fra paladset, betaget, med hovedet fuldt at tanker. Alle de andre paladser, alle de store romerske paladser, som han havde set på sine spadsereture, steg op for hans erindring, afklædt deres pragt, berøvet de fyrstelige herskaber fra fordums tid og nedsunket til kun at være ubekvemme lejligheder. Hvad skulle man gøre med disse gallerier! disse mægtige sale nu til dags, hvor ingen formue var stor nok til at føre det herlige liv, de var blevet opført til, ja ikke en gang til at lønne det nødvendige personale.

De var snart talte, de adelsmænd, der som fyrst Aldobrandini med en talrig familie kunne bebo et helt palads for sig. Størsteparten udlejede forfædrenes gamle boliger til selskaber og til privatmænd og forbeholdt sig selv en etage, undertiden endog kun en lejlighed i en afsidesliggende krog.

Sådan var i Palazzo Chigi stueetagen udlejet til en bank, første sal til den østrigske gesandt, mens fyrsten og hans familie delte anden sal med en kardinal. I Palazzo Sciarra er første sal udlejet til udenrigsministeren, anden sal til en senator, mens fyrsten og hans moder nøjes med stueetagen. I Palazzo Barberini er stueetagen, første og anden sal lejet ud til

forskellige familier, mens fyrsten har installeret sig på tredje sal i de tidligere domestikværelser. I Palazzo Borghese var stueetagen udlejet til en antikvitetshandler, første sal til en frimurerloge og hele resten til familier, mens fyrsten kun har beholdt nogle få værelser i en lille, borgerlig lejlighed. Udlejet var Palazzo Odescalchi, Palazzo Colonna og Palazzo Doria, mens fyrsterne i dem fører en tilbagetrukket tilværelse som gode værter, der vil drage den størst mulige profit af deres ejendom ved at sætte tæring efter næring.

En ødelæggende vind var faret hen over den romerske adel, de største formuer var gået til grunde i den finansielle krise, kun meget få havde bevaret deres formue og hvilken formue. En død, ubevægelig rigdom, som hverken handel eller foretagsomhed kunne bringe på fode igen. De talrige fyrster, som havde indladt sig på forretninger, var udplyndrede, og de andre, forskrækkede og belagte med uhyre afgifter, som slugte omtrent en tredjedel af deres indtægter, havde for fremtiden kun at vente på at se deres sidste uvirksomme millioner svinde bort og dele sig i stumper og stykker, kort sagt dø ligesom alt andet, når det ikke mere frugtbargøres i en levende jordbund.

Det var kun et spørgsmål om tid, før den endelige ødelæggelse var uafvendelig og måtte komme med en absolut historisk nødvendighed. De, som bestemte sig til at leje ud, de kæmpede dog for livet, søgte at vænne sig til nutiden og bestræbte sig for at befolke ørkenen i deres alt for store paladser, hos de andre derimod var allerede døden gæst, de stivsindede og overmodige, der sluttede sig inde i deres slægts grav, som tilfældet var med det frygtindgydende Palazzo Boccanera, der faldt hen i støv, gennemisnet af mørket og

stilheden, hvor man kun med lange mellemrum hørte den gamle karet som en dump rullen på græsset i gården, når kardinalen en sjælden gang forlod sit hjem.

Pierre var imidlertid særlig forbavset over disse to på hinanden følgende besøg i Trastevere og i Palazzo Farnese, de forklarede gensidig hinanden og de løb tilsammen ud i en slutning, som han aldrig endnu havde draget med en så forfærdende klarhed.

Fra dette øjeblik forfulgte den tanke ham som forestillingen om dommedag. Folket, det havde han truffet så elendigt, så uvidende og så dvask tålmodigt, i den langvarige barndom, som historien og klimaet holdt det i, så at der krævedes lange år til opdragelse og undervisning, før det kunne danne et stærkt, sundt og arbejdsomt demokrati, der forstod både sine rettigheder og sine pligter.

Aristokratiet derimod var i færd med at afgå ved døden inde i sine sammenstyrtende paladser, og det var ikke andet end en udmattet, vanartet slægt, som i øvrigt var så blandet med amerikansk, østrigsk, polsk og spansk blod, at det rene romerske blod blev en sjælden undtagelse, ikke at tale om, at dette aristokrati havde ophørt at tilhøre kirken og hæren af modbydelighed for at tjene et konstitutionelt Italien, idet de lod det hellige kollegium, hvor nu kun parvenuer bar purpuret, i stikken.

Mellem de små forneden og de store foroven fandtes der ikke nogen velhavende borgerstand, som var stærk ved sin unge opblomstren og tilstrækkelig oplagt og klog til at kunne være den foreløbige opdrager for folket. Borgerstanden var endnu kun fyrsternes tidligere tjenerskab, forpagtere, intendanter,

notarer og advokater, som bestyrede deres ejendomme, der var hele denne verden af embeds- og bestillingsmænd af enhver rang og klasse, deputerede og senatorer, som regeringen havde ført hid fra provinserne, og endelig var der den sværm af grådige høge, der slog sig ned over Rom, folk som Prada, rovmennesker fra hele riget, hvis klør og næb fortærede alt, både folket og adelen.

Hvem havde man dog arbejdet for? For hvem havde man udført kæmpearbejderne i det ny Rom, for hvem havde man næret forhåbninger så store, at de ikke kunne blive virkelighed? Her susede et rædslens pust, en bragen hørtes, som i alle broderhjerterne vakte en tårefyldt uro. Ja, det var truslen om dommedag, ikke folket endnu og ikke længere adelen, og en borgerstand, som ødelægger alt, hvad der endnu lever mellem ruinerne.

Hvilket forfærdeligt symbol, disse ny paladser, som man havde bygget efter fortidspaladsernes kæmpemodel, disse uhyre, pragtfulde ny paladser, som ventede på de hundredtusinder af sjæle, der ikke kom, disse paladser, hvor den voksende rigdom skulle sætte bo og lade den ny verdens hovedstad stråle i sejrrig pragt, og som ikke desto mindre var blevet elendige, smudsige og allerede faldefærdige tilflugtssteder for folkets nød, for alle tiggere og alle landstrygere.

Da mørket faldt på, tilbragte Pierre en times tid på Tiberkajen udenfor Palazzo Boccanera. Det var en hel forfriskning, denne mærkelige ensomhed, som han holdt af trods Victorines advarsel, der erklærede, at stedet ikke var sikkert.

I virkeligheden kunne ingen røverroman have fremstillet en mere tragisk dekoration end denne blåsorte nat. Ikke et menneske, ingen fodgængere, en stilhed, et mørke, en tomhed, som strakte sig til højre, til venstre og lige ud. Pæleværket, som til alle sider omgav den umådelige, forladte plads, spærrede endda vejen for hundene. Ved hjørnet af det store, i mørket skjulte palads kastede et gasblus sit matte lys over den ujævne kaj, og materialerne, som lå der, dyngerne af mursten og huggede sten, kastede store, ubestemte skygger. Til højre glimtede nogle lys på St. Johannesbroen og i vinduerne af Helligåndshospitalet. Til venstre i den uendelige baggrund, som dannedes af flodsengen, forsvandt de fjernere bydele, i mørket og lige overfor lå Trasteveres huse på bredden ligesom blege, ubestemte fantomer med deres få vinduer, mens oven over en mørk stribe var det eneste tegn på Janiculum, hvor lygterne fra en eller anden spadserevej højt oppe viste en trekant af stjerner.

Især Tiberen betog dog Pierre med sin sørgmodige majestæt i disse nattetimer. Han stod lænet til stenbrystværnet og betragtede dens løb, mens timerne langsomt gled hen, han så den rulle afsted mellem de svære mure, der i denne stund mere end nogen sinde lignede høje sorte fængselsmure bygget op om en vældig kæmpe. Og så drømte han om denne plads' mærkelige fortid, han mindedes ofte sagnet om de umådelige rigdomme, der siges at hvile på dens bund i mudderet. For hver gang barbarerne faldt over Rom, skulle paladsernes og templernes skatte være styrtet i Tiberen for ikke at falde i voldsmændenes hænder.

Ja, det forekom ham ofte, at han så guld lyne og glimte dernede i det gule vands plumrede dyb. Han drømte om den syvarmede lysestage, Titus havde bragt hjem fra templet i Jerusalem, drømte om statuer og kunstværker, om kostbare metaller, gyldne bægre, smykker og perler i bunker.

Var det umuligt at iværksætte en plan, om hvilken man flere gange havde talt? Var det utænkeligt at udtørre floden, gennemsøge dens leje, få fat i alle de vidunderlige herligheder, dens vande i århundreder havde skjult? Måske lå stadens frelse på Tiberens bund!

Men i denne mørke nat drejede Pierres tanker sig kun om den nøgne virkelighed. Han fortsatte sine betragtninger fra om dagen, der havde bragt ham til at besøge Trastevere og Palazzo Farnese. Her foran dette døde vand kom han til den overbevisning, at valget af Rom til at gøre til en moderne hovedstad var den store vildfarelse, som det unge Italien nu måtte bøde for.

Og han vidste godt, at dette valg havde været uundgåeligt, Rom var hæderens dronning, den gamle verdens herskerinde. Uden Rom var og blev den nationale enhed umulig. *Uden* Rom var der intet Italien, og *med* Rom syntes det ikke at kunne trives. Ak, denne døde flod, hvor dens stemmer lød dæmpet og fortvivlet i natten. Ikke en båd, ikke spor af det liv og den virksomhed, der ellers oplivede vandene i de store byers midte.

Man havde ganske vist haft store planer, Rom skulle være havnestad, kæmpemæssige arbejder, udgravning af flodsengen for at tillade store skibe at gå op til Aventinerbjerget, men det var kun fantasifostre, man kunne ikke gøre indløbet sejlbart, da det hele tiden sandede til.

Og en anden grund til fortvivlelse var den romerske campagne, den døde ørken, der gennemstrømmedes af en død flod, og som dannede et ufrugtbart bælte om Rom.

Man talte nok om at grave grøfter i den og beplante den, man diskuterede spørgsmålet, om den i gamle dage havde været frugtbar, men Rom lå nu engang midt i en umådelig kirkegård, som en by fra fordums dage, der nu for bestandig var skilt fra den moderne verden ved denne landstrækning, over hvilken århundredernes støv nu hvilede.

De geografiske betingelser, der tidligere havde givet Rom herredømmet over den kendte verden, eksisterede ikke mere i vore dage. Civilisationens midtpunkt har flyttet sig, Middelhavet er delt mellem mægtige nationer. Alt samler sig i Milano, industrien og handelens by, mens Rom kun er et gennemfartssted.

Forgæves er de heltemodige anstrengelser, man i fem og tyve år har gjort for at drage den ud af den uovervindelige søvn, som stadig hviler over den! Den hovedstad man med for megen skyndsomhed har villet danne, er næsten blevet til naturens ødelæggelse. Den befolkning, som er kommet til, regeringen, kamrene, embedsmændene flygter bort, så snart den varme tid kommer for at undgå det dødbringende klima, det går så vidt, at hoteller og butikker er lukket, at gaderne og promenaderne står tomme. Byen har ikke noget eget liv, men falder tilbage i en dødlignende tilstand, så snart det kunstige liv, der satte den i bevægelse, ophører.

Alt er forventning i denne hovedstad, hvor befolkningen hverken tiltager eller aftager, man hvor en ny tilstrømning af

mennesker og penge var nødvendig for at befolke de umådelige og unyttige bygninger i de ny kvarterer.

Efterhånden som natten skred frem, slukkedes lysene i Trastevere lidt efter lidt. Pierre blev længe stående opfyldt af mørke tanker, imens han så ned i det sorte vand. Alt var mørke, kun henne i Janiculums uigennemtrængelige skygge skinnede de tre gasblus. Intet genskin gav længere Tiberen nogen gylden glans, der kunne minde om de rigdomme, som fandtes i flodens hemmelighedsfulde dyb, sagnet om den syvarmede lysestage, guldkarrene og smykkerne, der var sænket i floden, svandt hen i nat, ligesom selve Roms oldtidshæder. Ikke en lysning, ikke en lyd, kun det tunge fald af den store kloak, som man ikke kunne se, kun den store, herlige, den evige himmel udfoldede det strålende lys af sine milliarder stjerner oven over skyggefloden, der beskyttede de snart tre tusinde år gamle ruiner.

Da Pierre, før han gik op til sig selv, ville gå ind og se til Dario, traf han Victorine, der var derinde for at gøre i stand til natten. Da hun hørte, hvor han havde været, udbrød hun:

"Hvad hører jeg, fader, har De nu igen været henne på kajen og det på denne tid! ... De vil måske også have Dem et godt knivstik ... jeg skulle nok vare mig for at lufte mig så sent i denne forbistrede by."

Derpå vendte hun sig mod fyrsten, der sad i en lænestol og smilede:

"Denne pige, Pierina, har ikke været her siden, men jeg har set hende gå og luske om på byggetomterne ..."

Med en bevægelse stoppede Dario munden på hende, og idet han henvendte sig til præsten, sagde han:

"De har talt vel med hende. Dette fæ, denne Tito kunne mageligt finde på at komme og sætte mig sin kniv i den anden skulder ... "

Han stoppede pludseligt. Benedetta, der lydløst var kommet ind for at sige godnat til ham, stod foran ham. Han blev forlegen, ville tale og komme med erklæringer over sin fuldstændige uskyldighed angående dette eventyr. Hun smilede og sagde ganske blidt:

"Min kære Dario, jeg kender meget godt hele din historie. Du må da ikke tro, jeg er så dum, at jeg ikke skulle have tænkt over den og forstået den ... når jeg ikke er kommet med spørgsmål, da er det, fordi jeg vidste, jeg lige fuldt holdt af dig."

Hun var desuden så lykkelig, for hun havde samme aften fået at vide, at monsignor Palma, ægteskabets forsvarer i skilsmissesager, havde vist sig erkendtlig for den tjeneste, man havde vist niecens mand, og var kommet med et nyt indlæg, som var sagen gunstig. Helt kunne prælaten ikke gå fra sine tidligere udtalelser, men han havde på en behændig måde manøvreret med kendsgerningerne, så at en skilsmisse syntes nødvendig. Han havde dvælet ved den unge dames fromhed og dyder, der måtte tale meget til hendes fordel, og uden at udtale sig med bestemthed havde han appelleret til Kongregationens klogskab.

Når monsignor Palma således kom med de samme argumenter som advokat Morano, og Prada stadig ikke ville give møde, syntes det utvivlsomt, at Kongregationen ville stemme for ægteskabets ophævelse med en majoritet, der kunne tillade den hellige fader at vise sig imødekommende.

"Ak, kære Dario, nu ser vi enden på vore trængsler. Men hvilken masse penge har det ikke kostet! Tante siger, vi næppe får råd til at drikke det bare vand."

Hun lo med en ung forelsket piges frejdige ligegyldighed.

Det var ikke selve retssagen, der havde været så kostbar, for den kostede intet, men det var en uendelighed af småudgifter, som skulle erlægges til de underordnede bestillingsmænd, lovundersøgelser, afskrifter, indlæg og forsvarstaler.

Og selv om man selvfølgelig ikke ligefrem kunne købe kardinalernes stemmer, var der nogle, der havde kostet store summer når man havde måttet sikre sig eminencernes omgivelser. I Vatikanet har store pengegaver, når de anvendes med takt, altid haft overbevisende kraft og klaret de største vanskeligheder, og endelig var der monsignor Palmas nevø, som havde været rædsomt dyr.

"Ikke sandt, kære Dario," sagde Benedetta, "nu da du er rask igen, så er alt, hvad vi forlanger, kun tilladelse til at gifte os ... jeg er endda, hvis det endelig skal være, villig til at give dem mine perler, det eneste værdifulde, jeg endnu ejer!"

Han lo med, for penge havde aldrig spillet nogen rolle for ham. Han havde aldrig haft nok af dem, men han gik ganske simpelt ud fra, at de skulle leve hos hans onkel kardinalen, der jo ikke kunne kaste det unge par på gaden. Hundrede tusinde eller to hundrede tusinde francs ... det gjorde intet indtryk på ham, han havde hørt tale om skilsmisser, der havde kostet fem hundrede tusind francs. Han sagde også spøgende:

"Lad dem også få min ring, giv dem alt, kære Benedetta, når vi bare må leve lykkelige her i dette gamle palads, selv om vi bliver nødt til at sælge møblerne."

Hun blev ganske begejstret, og i et lidenskabeligt udbrud af kærlighed tog hun hans hoved imellem begge sine hænder og kyssede ham på øjnene.

Idet hun vendte sig mod Pierre, sagde hun pludselig:

"Å – undskyld fader – jeg har en besked til Dem. Da monsignor Nani før var her og bragte os de gode efterretninger, bad han mig sige til Dem, at De holder Dem for meget tilbage, at De må virke for Deres sag."

Forbavset hørte Pierre på hende og udbrød:

"Men det er jo ham selv, der har rådet mig til at forsvinde".

"Ja, ganske vist ... men nu synes øjeblikket at være kommet til at hilse på folk og tale Deres sag og i det hele sætte Dem i bevægelse. Og det er sandt, han har fået navnet at vide på den, der som aktor skal undersøge Deres bog. Det er monsignor Fornaro, som bor på Navonepladsen."

Pierre blev mere og mere forbavset.

Det var aldrig sket før, at navnet på den, som skulle være aktor, var blevet kendt, det havde altid været en hemmelighed for at sikre vedkommendes fuldstændige handlefrihed.

Var det måske en hel ny æra, der begyndte nu under hans ophold her i Rom?

Han svarede kun:

"Ja, det er godt, nu skal jeg handle. Jeg skal aflægge besøg hos Gud og hver mand."

10

Straks næste dag ville Pierre sætte sig i bevægelse, han havde jo kun en tanke – få ende på denne sag. Men atter blev han grebet af usikkerhed. Til hvem skulle han først henvende sig, på hvis dør skulle han først banke, hvem skulle hans første besøg gælde, når han ville undgå enhver fejl i en kreds, hvor han skimtede så meget forfængelighed, så utrolig mange besværligheder og krogveje. Og da han i gangen udenfor sit værelse var så heldig at få øje på don Vigilio, kardinalens sekretær, bad han denne om at ulejlige sig ind til ham et øjeblik.

"De gør mig nok en tjeneste, fader, jeg betror mig til Dem, trænger til et råd af Dem."

Han havde en fornemmelse af, at den lille mand med det overdrevne diskrete væsen og de frygtsomme lader var uhyre velunderrettet og netop af den grund stadig søgte at smutte bort for at blive fri for Pierres spørgsmål og bestræbelser, der let kunne kompromittere ham.

Forresten havde han i den senere tid vist sig en smule mere forekommende, hans små, sorte øjne lynede, når de mødte den unge præsts, som om han nu selv havde god lyst til at meddele sig og fuldt ud fattede den utålmodighed og den spænding, der pinte Pierre ved således i måneder at holdes hen i uvished, uden at turde tage noget som helst skridt.

"Jeg beder Dem undskylde," begyndte Pierre, "at jeg byder Dem her ind i et uordentligt værelse, men jeg har i morges fået tilsendt linned og vintertøj fra Paris … jeg havde jo kun en lille vadsæk med mig, da jeg kom – tænkte i det højeste at blive her

en fjorten dages tid og nu har jeg været i Rom i over tre måneder, uden at min sag har gjort mindste fremskridt."

Don Vigilio rystede på hovedet,

"Ja, ja vist – det ved jeg."

Så forklarede Pierre ham, at monsignor Nani gennem contessinaen havde rådet ham til at sætte sig i bevægelse, gøre visitter, forsvare sin bog, og at han var i allerstørste forlegenhed, da han ikke havde nogen anelse om at ordne disse forskellige besøg på en formålstjenlig måde. Burde han f. eks. allerførst gå til monsignor Fornaro, der skulle aflægge rapporten om værket, og hvis navn man havde meddelt ham?

"Hvad siger De?" udbrød don Vigilio aldeles forbløffet, "er monsignor Nani gået så vidt? ... nej – dette havde jeg sandelig ikke ventet!"

Og revet med af sin overraskelse, fortsatte han hastigt:

"Nej, nej, begynd ikke med monsignor Fornaro, gå allerførst hen og gør Deres ydmyge opvartning hos præfekten for Indexkongregationen, Hans Eminence kardinal Sanguinetti, for han bliver rasende og glemmer ikke, hvis De springer ham over, og det kan så let komme ham for øre ..."

Han holdt inde og tilføjede med en let gysen:

"Ja for alting – *alting* kommer til disse herrers kundskab ..."

Og efter en kort betænkning, som om han gav efter for en modig indskydelse, der drev ham til at vise Pierre sin sympati, tog han den unge præsts hånd i sin og tilføjede:

"Min kære fader Froment, jeg forsikrer Dem, at jeg med glæde vil hjælpe Dem, for De er en enkel og sanddru natur, og jeg kan ikke tåle, at man således holder Dem på pinebænken ... men det umulige må De ikke forlange af mig ... hvis De kun

anede, hvor mange farer og vanskeligheder, der truer os ... dog tror jeg, jeg tør sige Dem, at De aldeles ikke må vente støtte hos min herre, Hans Eminence kardinal Boccanera, der flere gange i min nærværelse har udtalt sig imod Deres værk ... men min herre er jo en hellig og fuldt ud retfærdig mand, en grundhæderlig karakter, og selv om han ikke forstår Dem – angribe Dem vil han aldrig, han tier stille af hensyn til sin søsterdatter, som han elsker højt, og som holder sin hånd over Dem. Derfor må De endelig ikke, når De ser ham, prøve på at forsvare Deres bog, det kan aldeles ikke hjælpe, men kun ophidse ham."

Pierre tog denne meddelelse med ro, han havde straks ved sit første møde med kardinalen og senere hen, når han en sjælden gang havde truffet eminencen, forstået, at han her kun ville møde aldeles bestemt modstand.

"Så er det altså bedst, jeg aflægger ham et besøg og ærbødigt takker ham for hans neutrale holdning?"

Men her fo'r don Vigilio op i forskrækkelse:

"Nej, for alt i verden! Hvor kan det falde Dem ind ... så forstår han jo, at jeg har talt med Dem ... og det ville være rædsomt for mig ... ville gøre mig ganske umulig ... jeg har *aldeles* intet sagt, mærk Dem det! ... Gå De bare til *alle* kardinalerne, til dem allesammen ... ikke sandt ... Andet har jeg ikke rådet Dem til, aldeles ikke andet ..."

Og hermed var det forbi, han ville ikke sige mere og listede ud af værelset, idet han forfærdet kiggede til højre og til venstre, mens han rystende og bævende ilede bort.

Pierre begav sig altså straks på vej til kardinal Sanguinetti. Klokken var ti, og der var udsigt til at træffe Hans Eminence på

den tid af formiddagen.

Kardinalen boede nær ved den franske kirke i Rom, San Luigi dei Francesi i en smal, mørk gade på første sal i et lille palæ, der var ret borgerligt indrettet og møbleret. Det lignede aldeles ikke den stolte ruin, der var kardinal Boccaneras bopæl, og havde ikke det sørgmodighedspræg, som hvilede over Via Giulia. Her var hverken tronsal eller kardinalshat under baldakin eller lænestol til paven, to værelser brugtes som ventesale, en sal, hvor eminencen tog imod; alt var tarveligt, ja uhyggeligt, mahognimøbler i empirestil, støvede tæpper og gardiner, der så falmede og forslidte ud. For resten måtte Pierre stå en god tid og ringe før tjeneren uden hastværk bekvemmede sig til at lukke op på klem og svare, at Hans Eminence allerede den foregående dag var taget ud til Frascati.

Og så huskede Pierre på, at kardinal Sanguinetti var biskop i Frascati, hvor han ejede en villa, som han boede i en gang imellem, når han trængte til ro, eller når han fandt det hensigtsmæssigt af politiske hensyn at fjerne sig fra Rom en kort tid.

"Og tror De, Hans Eminence snart kommer tilbage?"

"Det kan jeg ikke sige ... Hans Eminence var upasselig og vil have fuldstændig ro – modtager ikke besøg derude på landstedet."

Da Pierre atter stod ude på gaden, følte han sig ganske forvirret ved dette første uheld. Skulle han straks begive sig til monsignor Farnaro, det lod jo på monsignor Nani, som om sagen skulle fremmes i en fart.

Piazza Navone lå lige i nærheden, så det var ret fristende straks at aflægge sin visit. Men så huskede han, at don Vigilio

havde pålagt ham at gå til *alle* kardinalerne og han fik den gode idé at se om kardinal Sarno skulle være at træffe, ham kendte han jo desuden fra donna Serafinas mandagsmodtagelser, og trods hans reserverede holdning ansås han af alle for at være en yderst indflydelsesrig personlighed, en af det helligste kollegies mægtigste medlemmer, hvilket ikke forhindrede hans nevø, Narcisse Habert, fra at erklære ham for at være den mand, der havde mindst klarhed over alle mulige udenrigske spørgsmål. Selv om han ikke havde sæde i Indexkongregationen, kunne han dog vel altid give et godt råd og måske ved sin store indflydelse virke på sine kolleger.

Pierre vandrede altså lige til Propagandaens Palæ, hvor han var sikker på at træffe kardinalen.

Fra Den Spanske Plads kan man se paladsets tunge facade. Bygningen ligger på et hjørne mellem to gader, er uhyre stor, nøgen og massiv.

Og Pierre forvildede sig, ikke mindst på grund af sit dårlige italiensk, gik op ad trapper og ned ad trapper, frem og tilbage i labyrinter af gange og sale.

Omsider havde han dog det held at møde kardinal Sarnos sekretær, en ung, elskværdig præst, som han havde truffet i Palazzo Boccanera.

"Ja – vist tror jeg, Hans Eminence vil modtage Dem, det var udmærket, at De kom nu – kardinalen er altid her om formiddagen ... vær så venlig at gå med mig, så skal jeg vise Dem vej!"

Og det var virkelig en hel rejse.

Kardinal Sarno, der længe havde været sekretær for propagandaen, var nu formand i den kommission, der ordnede

sager angående de af katolicismen nylig erobrede lande i Asien, Afrika, Amerika og Australien, og som sådan havde han i paladset et modtagelsesværelse, kontorer, en mængde underordnede, over hvilke han svang sin styrende svøbe som en gammel, fortrinlig embedsmand, der i en menneskealder har siddet på sin kontorstol uden nogen sinde at fjerne sig fra pult og aktstykker, uden at kende mere til yderverdenen end netop det lille stykke gade, han kunne se gennem sit vindue, og hvor fodgængere og vogne, en masse ham uvedkommende personer, passerede forbi.

Ved enden af en bælgmørk gang, hvor gasblus hele dagen igennem brændte, bad sekretæren sin ledsager tage plads på en bænk, og efter et stift kvarters forløb kom han tilbage, stadig forekommende og elskværdig.

"Hans Eminence er beskæftiget – en aldeles uopsættelig konferents med missionærer, som skal bort allerede i aften. Men det kan ikke vare længe. Jeg skal følge Dem ind i hans arbejdsværelse, hvor De vil være så god at vente på Hans Eminence!"

Da Pierre var blevet alene, så han sig om med let forståelig nysgerrighed. Stuen var rummelig uden luksus, med grønt tapet og grønt damaskesbetræk på møblerne, der var af meget mørkt træ.

Gennem de to vinduer, der vendte ud til en snæver sidegade, faldt et dæmpet dagslys ned over de mørke vægge og det falmede gulvtæppe, og foruden to konsoller var der kun et skrivebord henne ved vinduet – et simpelt skrivebord, hvis voksdugsbetræk var både sprukkent og slidt, og omtrent

forsvandt under den masse af papirer og dokumenter, der i bunkevis dækkede det.

Et øjeblik nærmede Pierre sig, så på den gamle lænestol, på det skærmbræt, der skulle holde trækken borte fra den kuldskære mand, og på det simple, tilgrisede blækhus.

Så begyndte han at blive lidt utålmodig, han følte sig uhyggelig her i den kvalme kontorluft, i den dybe stilhed, der næppe blev brudt af de få forbikørende vognes dæmpede rullen.

Men netop som han gav sig til at gå op og ned ad gulvet, faldt hans øjne på et kort, der snart i den grad optog hans tanker, at han glemte alt andet.

Det var et kort med forskellige farver, over hele den katolske verden – hele Jorden – hvor farverne angav, om landstrækningerne var helt erhvervet for den katolske kirke, eller om denne endnu måtte kæmpe mod hedninger, og disse sidste territorier var inddelt i vikariater eller præfekturer, alt eftersom Propagandaen ordnede det. Gud har jo givet verden til sin kirke, men kirken må selv tage sin ejendom i besiddelse, der er altid vildfarelser og kætterier, der hersker rundt omkring.

Derfra skriver sig den evindelige kamp. Folkeslagene må endnu erobres af den sande lære, som i apostlenes tid, da Kristus sendte dem ud i verden for at prædike evangeliet.

I middelalderen var det kirkens hverv at organisere Europa, uden så meget som at prøve på at tilvejebringe en forsoning med Orientens forfaldne kirke.

Derpå brød reformationen ud – skisma og atter skisma – det halve Vesteuropa blev protestantisk, og hele det ortodokse Østeuropa måtte generobres. Men efter den ny verdens opdagelse vågnede den gamle krigsånd i kirken, Roms

ærgerrighed fordrede denne halvdel af jordkloden for sig – missionærer blev sendt ud for at kristne disse folk, hvis tilværelse hidtil var ukendt.

Og så dannedes der de nuværende store afdelinger af kristenheden – på den ene side stod de katolske nationer, hvor troen kun skulle vedligeholdes, og som uindskrænket styredes af statssekretariatet med bopæl i Vatikanet, på den anden side de andre – de skismatiske eller hedenske folk, som skulle føres tilbage til folden eller omvendes, og over hvilke Propagandakongregationen søgte at få herredømme. Endelig havde selve Propagandaen måttet dele sig i to grene for at lette arbejdet: den orientalske afdeling, som særligt beskæftigede sig med dissidenterne i østen, og den latinske afdeling, hvis magt strækker sig over alle missionslandene.

En uhyre erobringsorganisation – et umådeligt net med stærke og tætte masker, der kastes over verden, og af hvilket ikke en sjæl skulle slippe ud.

For første gang i sit liv fik Pierre en idé om dette uhyre maskineri, der nu i århundreder havde arbejdet på at samle menneskeheden under kirkens overhøjhed. Paverne havde skænket store summer, man besad et betydeligt budget, propagandaen viste sig for Pierre som en særstillet magt, et pavedømme i pavedømmet, og han forstod du, hvorfor præfekten kaldtes "den røde pave", for han ejede jo også uindskrænket myndighed, en erobrer og hersker, hvis hænder strækkes fra den ene ende af verden til den anden.

Kardinalsekretæren havde jo nok Centraleuropa, et lille punkt på kloden, men *han* regerede over hele resten, over endeløse strækninger, fjerne lande, der næppe nok var kendte.

Og hertil kom tallene. Rom regerede kun uomtvisteligt over 200 millioner katolikker, hvorimod skismaerne: orientens og reformationens lande allerede oversteg dette tal, dersom man lagde dem sammen, og hvor umådelig blev ikke denne forskel, når man hertil føjer de milliarder af vantro, hvis omvendelse endnu hørte fremtiden til.

Og disse tal gjorde et så stærkt indtryk på Pierre, at en gysen for gennem ham. Var dette muligt, omtrent 5 millioner jøder, henved 200 millioner muhamedanere, over 700 millioner tilhængere af Brahmas og Buddhas lære, for ikke at nævne de 100 millioner andre hedninger af alle religioner- i alt en milliard, iblandt hvilke kun 400 millioner kristne levede i stadig kamp, en halvdel *for*, en anden *imod* Rom.

Var det muligt, at Kristus i atten århundreder kun havde erobret en tredjedel af menneskeheden, at Rom, den evige, almægtige stad kun kunne regne på en sjettedel af folkemængden? Kun en sjæl af seks var frelst. Hvor frygteligt!

Men kortet talte rent ud, Roms herredømme var kun en lille, rød plet, sammenlignet med de øvrige guders, med de umådelige strækninger, som Propagandaen endnu havde at erobre. Og så rejste det spørgsmål sig: Hvor mange århundreder ville endnu gå, inden Kristi forjættelse gik i opfyldelse, inden hele verden blev hans lov undergivet, inden det religiøse og det borgerlige samfund smeltede sammen og kun dannede én tro og ét rige? Og man kunne ikke værge sig mod en vis forbavselse, når man stod overfor dette uhyre arbejde, ved at se den ro, det herskede i Rom, ved gejstlighedens seje tålmodighed, der aldrig har tvivlet, der den dag i dag mindre end nogen sinde nærer ringeste tvivl om det

værk, der udføres af bisper og missionærer, som altid utrætteligt virker i kirkens tjeneste uden nogen sinde at standse, ganske som de uendelig små, der skaber en verden, med den urokkelige overbevisning, at den dag vil oprinde, da Rom bliver herre over alt os alle.

Ak, denne hær – denne evigt marcherende hær – den så Pierre i ånden, hørte den, hinsides havene, gennem landene, hvor den forberedte og sikrede den politiske erobring i religionens navn. Fra Narcisse vidste han, med hvilken opmærksomhed de forskellige ambassader vogtede på Propagandaens bevægelser. Den åndelige magt støttede den timelige, de vundne sjæle boede i legemer. Derfor var der også en stadig kamp, i hvilken Kongregationen begunstigede Italiens eller missionærer fra venligtsindede nationer, hvis sejr den ønskede. Alle dage havde der hersket skinsyge mellem den og dens franske medbejler i Trospropagandaen i Lyon, der var lige så rig, lige så mægtig, og i sin midte talte *flere* fremragende og energiske mænd. Den romerske Propaganda forlangte ikke alene en betydelig skat, men stillede sig på alle mulige måder i vejen for den franske og var altid på færde for at hæmme dens fremskridt. Mange gange har franske missionærer måttet vige pladsen for italienske eller tyske munke.

Og under denne trosiver skimtede Pierre politiske rænker, der blev smedet her i dette stille og støvede arbejdsværelse, hvor solens stråler aldrig trængte ind.

Atter gennemfo'r en kuldegysen ham – den gysen, man føler ved ting, hvis tilværelse man kender, men som pludselig viser sig i et forfærdeligt og skrækindjagende lys. Kunne det ikke skræmme den modigste, bringe den viseste ud af ligevægt, at

iagttage denne evigt arbejdende maskine, der ikke nøjedes med at fange sjælene, men virkede også for at bemægtige sig al verdslig magt og lagde planer langt ud i en uoverskuelig fremtid.

Hvilken vidunderlig drøm! Rom lå der smilende, roligt ventende på det århundrede, hvor den i sit skød havde optaget de 200 millioner muhamedanere, de 700 millioner brahmanere og buddhister, som alle folkeslag samledes om, den åndelige og timelige dronning i Kristi sejrrige navn.

En hosten fik Pierre til at vende sig om. Han fo'r sammen ved at se kardinal Sarno, som han ikke havde hørt komme – og han havde en fornemmelse, som om han blev grebet i færd med at gøre noget galt, at krænke en anden mands hemmeligheder ved at betragte dette kort. En dyb rødme gled over hans ansigt.

Men kardinalen, der havde set på ham med sine sløve øjne, gik lige hen til sit bord og satte sig træt i sin stol uden at sige et ord.

Han vinkede med hånden og betydede Pierre, at han ikke behøvede at kysse ringen.

"Jeg har taget mig den frihed at gøre Deres Eminence min opvartning ... Deres Eminence er da ikke lidende? ..."

"Nej – det er kun den kedsommelige forkølelse, som jeg ikke kan blive kvit ... og så er jeg i disse dage aldeles overlæsset med forretninger ..."

Pierre betragtede kardinalen – her i det dæmpede, triste dagslys, så han end mere gusten og sammenskrumpet ud, den venstre skulder syntes end mere skæv. Selv blikket var sløvt i det gamle, jordslåede ansigt. Han mindedes en af sine onkler, en udslidt gammel kontormand, der efter tredive års tjeneste

havde netop dette udslukte blik, denne samme pergamentsgule farve, dette usigelig trætte udtryk. Var det tænkeligt, at denne mand, denne lille, tørre olding, hvis sorte kjole hang løst om den magre skikkelse var verdens behersker – præfekt for den mægtige Kongregation, der intet bestemte, som han ikke havde godkendt?

"Sæt Dem et øjeblik, fader ... Siden De er kommet til mig, er der vel noget, De ønsker, jeg skal gøre for Dem?"

Og mens han satte sig til rette for at høre på Pierre, bladede han med sine magre fingre i de dokumenter, som lå foran ham.

Pierre var lidt generet af, at hans besøg således på forhånd blev antaget at have en egennyttig hensigt. Han bestemte sig til at gå lige løs på sagen.

"Ja, jeg er ganske rigtigt kommet her for at bede Deres Eminence om et råd. De ved uden tvivl, at jeg er her i Rom for at forsvare min bog, og jeg ville være meget taknemmelig, hvis Deres Eminence med Deres store erfaring ville lede mig og hjælpe mig med det."

Han fremsatte ganske kort sagens sammenhæng. Men efterhånden som han talte, så han, at kardinalen blev uopmærksom, tænkte på andre ting og til sidst slet ikke hørte på ham.

"Å-ja. De har skrevet en bog, som vi talte om en aften hos donna Serafina ... det er en fejl, en præst bør ikke skrive. Hvad nytter det? ... og hvis Kongregationen forfølger ham for det, er den utvivlsomt i sin gode ret. Hvad vil De have, jeg skal gøre? Jeg er ikke medlem af Kongregationen, jeg kender intet til denne sag ... aldeles intet."

Forgæves søgte Pierre at sætte ham ind i den og få ham til at interessere sig for den. Han var ganske uimodtagelig og ligegyldig. Det var, som om denne store begavelse, der var så klar og forstående på det område, hvor den i fyrretyve år havde bevæget sig, mistede disse egenskaber, så snart det drejede sig om ting, der lå udenfor det. Øjnene blev tommere og tommere, ansigtet faldt sammen og antog et dumt, fraværende udtryk.

"Jeg kender intet til denne sag ... aldeles intet," gentog han, "og forresten indlader jeg mig aldrig på at anbefale nogen."

Han tog sig dog sammen og sagde:

"Men Nani ... han ved alting! Hvad råder han Dem til?"

"Monsignor Nani har været så venlig at lade mig vide, at monsignor Fornaro er aktor og har rådet mig til at hilse på ham."

Kardinalen blev forbavset, han ligesom vågnede, og der kom igen lidt liv i hans øjne.

"Nej virkelig ... ja, når Nani har gjort det, så må han jo have en grund ... De skulle gå op til monsignor Fornaro."

Pierre rejste sig for at tage afsked og trak sig tilbage med et dybt buk. Kardinalen fulgte ham ikke til døren, men satte sig straks igen, og i det stille værelse hørtes nu kun lyden af hans benede fingre, der bladede i dokumenterne.

Pierre fulgte rådet og gik hen til Piazza Navone. Men hos monsignor Fornaro sagde en tjener ham, at hans herre var gået ud, og at man måtte komme tidligt, henad klokken ti, for at træffe ham. Det var altså først den følgende formiddag, han kunne få foretræde. Han skaffede sig imidlertid nogle oplysninger om prælaten. Han var født i Napoli og begyndte sine studier hos Barnabiter-fædrene der i byen, men fuldendte

dem på seminariet i Rom og havde derpå i lang tid været lærer ved det gregorianske universitet. Nu var han konsulent ved flere kongregationer, domherre ved Santa Maria Maggiore, men han brændte af begærlighed efter at blive domherre ved Sankt Peterskirken for derigennem at nå en sekretærpost ved Konsistorium, en stilling, der gav kardinals rang og ret til at bære den røde kappe. Han var en lærd teolog, men kunne ikke modstå lysten til at beskæftige sig med litterære arbejder og skrev nu og da artikler i religiøse tidsskrifter, men var så forsigtig at gøre det under pseudonym. Man sagde, han var noget verdslig.

Så snart Pierre havde givet sit kort, blev han indladt, og han ville måske have fået formodning om at være ventet, hvis den modtagelse, han fik, ikke havde været præget af den oprigtigste forbavselse, blandet med nogen uro.

"Fader Froment … fader Froment!" gentog prælaten og betragtede kortet, som han endnu havde i hånden. "Vær så god at komme ind … jeg var lige ved at nægte mig hjemme, for jeg har et arbejde for, som haster … men det gør ikke noget … vær så god at tage plads."

Pierre studsede af beundring ved synet af denne store, smukke og kraftige mand, der trods sine fem og halvtredsindstyve år så blomstrende ud. Prælaten var omhyggeligt barberet, havde næppe et gråt hår i det bølgende hår, fugtige læber og smilende øjne, den mest indtagende og den mest dekorative blandt de romerske præster, Pierre havde set. Og det store værelse med stærkt lys gennem to brede vinduer ud til Piazza Navone, var møbleret med en smag, som nu til dags er meget sjælden hos den romerske gejstlighed, og

fyldt med en behagelig duft; den omgav ham som en ramme af godt humør og velvilje.

"Sæt Dem ned, fader, og sig mig, hvad der skaffer mig æren af Deres besøg." Han var nu ganske herre over sig selv, ligefrem og velvillig. Skønt Pierre kunne forudse dette spørgsmål, blev han dog forlegen. Skulle han straks gå lige løs på sagen og ligefrem sige ham grunden til sit besøg? Han følte, det ikke alene var den hurtigste, men også den værdigste fremgangsmåde.

"Monsignor, jeg ved, det skridt, jeg her gør, er udenfor reglerne. Men man har rådet mig dertil, og det forekommer mig, at mellem hæderlige mænd kan det ikke være galt med god vilje at stræbe efter sandhed."

"Men hvad er det da, De ønsker?" spurgte prælaten, idet han smilede med en troskyldig mine.

"Oprigtig talt, har jeg fået at vide, at Kongregationen har overleveret Dem min bog, *Det Ny Rom* og anmodet Dem om så undersøge den, og jeg tillader mig at komme til Dem for det tilfælde, at De muligvis skulle ønske nogle oplysninger hos mig."

Men monsignor Fornaro syntes ikke at bryde sig om at høre mere. Han førte begge hænder op til hovedet og lænede sig tilbage, stadig elskværdig og høflig.

"Nej, nej, sig ikke mere, De vil bedrøve mig ved at gå videre ... lad os gå ud fra, at man har ført Dem bag lyset, for man må intet vide, og man ved intet, den ene lige så lidt som den anden ... gør mig den tjeneste at tale om noget andet."

Heldigvis havde Pierre bemærket den virkning, monsignor Nanis navn overalt gjorde, og han fik derfor den gode idé at

forsøge det her og svarede:

"Det være langt fra mig, monsignor, at gøre noget, som kunne være Dem ubehageligt, og jeg gentager, at det ikke ville være faldet mig ind at komme op og gøre Dem ulejlighed, hvis monsignor Nani ikke havde nævnt Deres navn for mig og angivet mig Deres bolig."

Også denne gang forfejlede disse ord ikke deres virkning. Som over alt, hvad monsignor Fornaro gjorde, var der også en vis ynde over den måde, hvorpå han gav efter.

"Hvad siger De ... er det monsignor Nani, der har røbet dette? Jeg skal nok skænde på ham for det og gøre mig lidt vred ... men hvad ved han for øvrigt, han er ikke medlem af Kongregationen, han kan jo have taget fejl ... De kan jo sige til ham, at han har taget fejl, og at jeg aldeles ikke har noget at gøre med den sag ... det vil lære ham en anden gang ikke at åbenbare hemmeligheder, der bør være hellige for alle."

Derpå fortsatte han venligt med smilende øjne og et elskværdigt smil:

"Men når monsignor Nani ønsker det, vil jeg gerne tale lidt med Dem, kære hr. Froment, på den betingelse, at De ikke får noget at vide af mig hverken om min indstilling eller om, hvad der er sagt i Kongregationen."

Nu var det Pierres tur til at smile, for han beundrede den lethed, hvormed alt lod sig ordne, når kun formerne blev iagttaget. Og han gav sig igen til at udvikle sagen, udtrykte sin forbavselse over, at hans bog blev forfulgt, og sin uvidenhed om, hvad der egentlig bebrejdedes ham.

"Men hvad er det dog, De der siger!" udbrød prælaten forbavset over så megen uskyldighed. "Kongregationen er en

domstol, der ikke selv angriber. Deres bog bliver forfulgt, fordi man ganske simpelt har angivet den."

"Ja, jeg ved, den er angivet ..."

"Klagen over den er kommet fra tre franske bisper – hvis navne De tillader mig at fortie, og Kongregationen har været nødt til at skride ind og undersøge den."

Pierre så ganske forvildet på ham. Angivet af tre franske bisper, men hvorfor? I hvilken hensigt! Pierre kom til at tænke på sin velynder og sagde:

"Men kardinal Bergerot har dog skrevet et rosende brev til mig angående den. Jeg har sat det som fortale i bogen. Det måtte da være mig en garanti for, at det franske præsteskab synes om den?"

Monsignor Fornaro rystede ganske lidt på hovedet, før han bestemte sig til at svare.

"Å – jo, ganske vist er der brevet fra Hans Eminence, et meget smukt brev ... jeg tror dog, han havde gjort bedre i ikke at skrive det ... for sin egen skyld ... og især for Deres."

De tav begge. Pierre følte, at der åbnede sig en afgrund for hans fødder, han vovede ikke at gå videre, pludselig udbrød han:

"Men hvorfor just min bog, hvorfor ikke de andre bøger? Det er ikke min mening at ville være angiver, men jeg kender mange bøger, som Rom lukker øjnene for, og som er ganske anderledes farlige end min."

"De har ganske ret. Vi ved godt, at vi ikke kan ramme alle slette bøger, og vi beklager det meget. De må erindre det utallige antal værker, vi i så fald måtte læse. De vil derfor kunne forstå ... vi fordømmer de værste i flæng."

Han indlod sig beredvilligt på at forklare sig nøjere. Egentlig burde bogtrykkerne ikke trykke nogen bog, før manuskriptet havde været forelagt en bisp til godkendelse, men nu til dags, da produktionen af tryksager blev så overvældende, var det indlysende, at det ville være et uoverkommeligt arbejde for bisperne, hvis alle bogtrykkerne ville følge denne regel. Man havde hverken tid, penge eller de nødvendige folk til dette enorme arbejde. Kongregationen fordømte også masser af udkomne bøger uden undersøgelse, når de henhørte til visse kategorier. For det første alle bøger, der var farlige for sæderne, såsom erotiske bøger og romaner. Dernæst Bibelen, oversat til moderne sprog, for de hellige skrifter kan ikke gives i hænderne på enhver. Desuden bøger omhandlende trolddom, videnskabelige værker, historie og filosofi, der ikke var i overensstemmelse med dogmerne, kætterske eller religiøse skrifter, hvor religionen sattes under diskussion. Det var visse love, som forskellige paver havde givet, og hvorefter Kongregationen forfattede fortegnelsen over forbudne bøger. Når man ville gennemblade den, ville man finde, at fordømmelsen især gik ud over bøger, skrevet af præster. Overfor vanskeligheden og uoverkommeligheden af det store arbejde, ville Rom dog i det mindste sørge for at holde justits i selve kirken. Det var altså tilfældet med Pierres bog.

"De kan nok forstå," fortsatte han, "at vi ikke vil gå hen og gøre reklame for en masse skadelige bøger ved at udtale en særlig fordømmelse over dem. Der er legioner af dem hos enhver nation, og her er hverken papir eller blæk nok til at ramme dem. Vi nøjes med fra tid til anden at slå ned på en, når den er af en berømt mand eller indeholder foruroligende

angreb på troen. Det er tilstrækkeligt til at erindre verden om, at vi eksisterer og forsvarer os uden at opgive noget hverken af vore rettigheder eller forpligtelser."

"Men min bog ... min bog," udbrød Pierre, "hvorfor denne forfølgelse mod den?"

"Jeg skal forklare Dem det, min kære hr. Froment, så vidt som det er mig tilladt. De er præst, Deres bog har gjort lykke, De har ladet en billig udgave udkomme, der sælges meget. Jeg taler ikke her om dens litterære værdi, som er stor, der er et pust af virkelig poesi over den, som har slået mig, og jeg yder Dem her min oprigtige anerkendelse... men De kan da ikke forlange, at vi under disse omstændigheder skulle lukke øjnene for et værk, hvori De slutter af med tilintetgørelsen af vor hellige religion og ødelæggelsen af Rom?"

Pierre stirrede på ham. Han var ved at miste vejret af forbavselse.

"Men du store Gud! ... Roms ødelæggelse! ... jeg vil jo forny Rom og igen gøre det til verdens herskerinde!"

Og i varme og lidenskabelige ord forsvarede han sig og erklærede sig overbevist om, at katolicismen ved at vende tilbage til den oprindelige kirke, ville forynges ved Jesu broderlære, at paven, befriet for jordisk herredømme, ville kunne herske over hele menneskeheden ved barmhjertigheden og kærligheden og frelse verden fra den forfærdelige sociale krise, som truer den, for at føre den til Guds sande rige!

"Hvor er det muligt, at den hellige fader ikke skulle være med mig? Er det ikke hans egne hemmelige tanker, og min eneste fejl er, at jeg er kommet for tidligt og for åbent frem med dem.

Hvis man ville tillade mig at tale med paven, ville jeg sikkert kunne udvirke, at han standsede forfølgelsen mod mig."

Monsignor Fornaro sagde intet, men rystede kun på hovedet uden at tage den unge præsts svar ilde op. Hans smil blev tvært imod elskværdigere, som om han morede sig over så megen uskyldighed og drømmeri. Endelig sagde han muntert:

"Ja, det er meget godt. – Det er ikke mig, der lægger bånd på Dem … det er mig forbudt at sige noget … men den verdslige magt, den verdslige magt …"

"Ja – den verdslige magt?" spurgte Pierre.

Prælaten tav igen. Han løftede sit elskværdige ansigt mod himlen og gjorde en bevægelse med sine hvide hænder. Derpå sagde han:

"Og så er der Deres ny religion … for det ord forekommer to gange … den ny religion, den ny religion … du store Gud!"

Han gjorde igen den samme bevægelse og syntes at more sig i den grad, at Pierre tabte tålmodigheden og udbrød:

"Monsignor, jeg ved ikke, hvordan Deres rapport kommer til at lyde, men jeg kan forsikre Dem, at jeg aldrig har tænkt på at angribe dogmet. Jeg har handlet i god tro, det må De kunne forstå! Det fremgår af hele min bog. Jeg har kun villet skrive en fromhedens og frelsens bog … ret og rimelighed fordrer, at der tages hensyn til den gode mening."

Monsignor Fornaro var blevet meget rolig, meget faderlig.

"Ah – den gode mening," udbrød han og rejste sig for at tage afsked. "Min kære hr. Froment," tilføjede han, "jeg beder Dem være overbevist om, at jeg føler mig smigret over det skridt, De har gjort overfor mig … jeg kan selvfølgelig ikke sige Dem, hvordan min rapport bliver, vi har allerede talt for meget om

denne sag, og jeg burde egentlig have nægtet at høre på Deres forsvar. Men De skal altid finde mig rede til at stå Dem bi i alt, hvad der ikke strider mod min pligt ... men jeg frygter meget for, at Deres bog vil blive fordømt."

Og på et nyt udbrud af Pierre svarede han:

"Åh ja ... det er gerningerne, man dømmer og ikke hensigten. Alt forsvar er egentlig derfor overflødigt, bogen foreligger jo, sådan som den nu engang er. Med alle Deres forklaringer forandres der intet i den ... det er også derfor, Kongregationen aldrig lader de anklagede give møde, den tager kun imod en ren og klar tilbagekaldelse fra dem ... det er også det klogeste for Dem at gøre, kald Deres bog tilbage og underkast Dem ... nå, De vil ikke? Ah, hvor De er ung, min ven."

Han lo højt ved at bemærke det udtryk af oprørskhed og den ubetvingelige stolthed, der lyste i hans unge vens øjne.

Da de var ved døren, sænkede han stemmen og sagde:

"Hør nu engang, jeg skal dog gøre noget for Dem, jeg vil give Dem et råd ... egentlig kan jeg intet udrette. Jeg skriver min rapport, den trykkes, læses, men man behøver ikke af den grund at tage hensyn til den ... sekretæren ved Kongregationen, pater Dangelis derimod – kan gøre *alt*, selv umuligheder ... gå derfor til ham i dominikanerklostret bag ved Den Spanske Plads ... De skal ikke omtale mig ... farvel, kære ven, farvel."

Pierre var helt fortumlet, han stod på Piazza Navone og vidste ikke mere, hvad han skulle tro eller håbe.

Han var optaget af en nedslående tanke: Hvorfor fortsætte denne kamp, hvor modstanderne var ukendte og uangribelige? Hvorfor fortsætte at stride for sin sag heri dette forræderske Rom?

Han gjorde bedre i at flygte, rejse tilbage til Paris straks, forsvinde, glemme sine bitre skuffelser i udøvelsen af de mest beskedne barmhjertighedsgerninger. Han var i stemning til at opgive alt, det værk, som han så længe havde drømt om, forekom ham umuligt at fuldbringe. Men midt i sit sindsoprør gik han videre og nærmede sig – trods alt – målet.

Først kom han til Corsoen, så til Via Condotti, og da han nåede Den Spanske Plads, havde han besluttet også at aflægge pater Dangelis et besøg.

Dominikanerklostret lå derhenne, nedenfor Trinita de' Monti.

Ak, disse dominikanere!

Pierre havde altid før tænkt på dem med en vis ærbødig skræk. Igennem århundreder havde de jo været en så kraftig støtte for præsteherredømmet og dets enevælde!

Kirken kunne takke dem for en stor del af sin myndighed – det var håndfaste soldater, der havde ført sejren igennem; mens Sankt Francisco vandt de ydmyges sjæle, erobrede Sankt Dominicus de mægtige, de dannede, de overlegne ånder.

Og han gik til kampen med brændende nidkærhed, med inderlig tro, brugte alle midler: Ordet, bogen, ja retslig tvang. Om han end ikke grundlagde Inkvisitionen, så var han ikke bange for at bruge den – hans blide broderlighedsånd gøs ikke tilbage for at bekæmpe vranglæren med ild og sværd.

Han og hans munke levede i kyskhed og lydighed – disse stolte og vilde tiders store dyder – vandrende fra stad til stad, forkyndte de den rene lære, stræbte efter at drage de vantro til kirkens skød og anklagede dem for de gejstlige domstole, når ordet ikke virkede.

Også med videnskaben befattede Sankt Dominicus sig, han ville tilegne sig den, ville forsvare Guds rige også ved dannelse og kundskab, var således en forløber for den englegode Sankt Thomas, middelalderens lys.

Sådan spredtes dominikanerne over alverden, de støttede den romersk-katolske lære ved at prædike i alle berømte skoler. Næsten altid i strid med universiteterne vågede de strengt over dogmerne og virkede uafladeligt for pavedømmet, de var aller mægtigst blandt de kunstens og videnskabens dyrkere, der har rejst katolicismens vældige bygning, som den nu står.

Men nu – nu da Pierre følte, hvordan denne bygning rystede i sin grundvold, den, som han før havde anset som en fast klippe, der skulle stå i al evighed, nu måtte han uvilkårlig stille det spørgsmål: Hvad nytter disse arbejdere fra en svunden tid, med samt deres politi og deres domstole, der er omstyrtet af had og harme, med deres ord, hvortil ingen mere lytter, deres bøger, der ikke læses!

Nu har dominikanerne jo udspillet deres rolle som videnskabsmænd, som civilisationens bærere. Nu da moderne granskere med uafviselige sandheder bringer dogmetroen til at briste overalt.

Ganske vist er det stadig en indflydelsesrig og ret blomstrende orden, men ak – hvor fjernt ligger ikke den tid, da deres general førte det store ord i Rom, da han var herre i paladset og ejede klostre, skoler, undersåtter rundt om i Europa! Nu har de af denne uhyre arv kun stumper tilbage – nogle fremragende stillinger, som f. Indexkongregationen, der førhen hørte ind under Inkvisitionen, hvor de havde uindskrænket myndighed i gamle dage.

Pierre blev straks ført ind hos pater Dangelis i en stor, hvid, nøgen sal, hvor solens lys frit strømmede ind gennem høje, brede vinduer. Der var kun et bord, nogle taburetter, og et stort messingkrucifiks hang på væggen. Ved bordet stod en mand omkring de halvhundrede, meget mager. Den hvide og sorte ordensdragt faldt i stive folder ned om den smækre skikkelse. Et par grå øjne stirrede med uhyggelig fasthed ud af et ansigt, hvor næse og mund var tegnet med lige, bestemte linjer over en smal, stædig hage. Hans tale var klar, meget kortfattet, isnende høflig.

"Fader Froment, forfatter af *Det Ny Rom* – ikke sandt?"

Og med disse ord satte han sig, idet han med en håndbevægelse betydede den unge mand, at han også kunne tage plads.

"Vil De være så god, fader, at meddele mig grunden til Deres besøg?"

Og så måtte Pierre atter frem med sin redegørelse, sit forsvar, og det var ham så meget mere pinligt, som hans ord her faldt i en dødsstilhed, uden spor af en opmuntrende mine fra tilhøreren.

Pater Dangelis sad uden at røre sig, med hænderne foldet over knæet og de gennemtrængende øjne fæstet på Pierre.

Da denne omsider tav, sagde han uden hast:

"Fader Froment, jeg anså det for min pligt at lade Dem tale ud – men i grunden behøvede jeg slet ikke at høre på Dem. Deres sag går sin gang – og ingen magt på Jorden kan forandre noget ved den ... jeg indser derfor ikke, hvad der fører Dem her til, og hvad De venter af mig."

Med let skælvende stemme kom Pierres lidt dristige svar:

"Jeg venter godhed og retfærdighed!"

Et blegt smil, der røbede ydmyg hovmodighed, svævede et øjeblik om munkens smalle læber.

"Vær De uden bekymring. Gud har altid i sin miskundhed oplyst mig i udførelsen af mit beskedne hverv! Desuden har jeg ikke at yde retfærdighed, jeg er simpelthen en embedsmand, der ordner og gennemser aktstykker. Og det er alene deres eminencer, Kongregationens medlemmer, der skal udtale sig om Deres værk ... det vil de sikkert gøre ... med den helligånds bistand, og De har kun at bøje Dem for Deres dom, når den er stadfæstet af Hans Hellighed."

Her brød han af, stod op, så at Pierre også måtte rejse sig. Altså var det aldeles de samme ord, som han havde hørt af monsignor Fornaro, kun den korte tone, en slags rolig tapperhed, fandtes ikke i den forekommende prælats erklæring.

Overalt stødte Pierre imod samme hemmelighedsfulde, navnløse magt, dette vældige maskineri, hvis forskellige hjul ikke ville vide noget om hinanden eller om dem, den knuste. Sådan ville de nok længe lade ham løbe fra Herodes til Pilatus ... uden at han nogen sinde fik rede på, hvem der var den styrende ånd, hånden, der satte hjulene i gang. Her måtte han kun underkaste sig.

Men før han opgav ævred, ville han dog også på dette sted prøve, hvad virkning monsignor Nanis navn kunne gøre.

"Jeg beder Dem undskylde, at jeg uden nytte har gjort Dem ulejlighed, men jeg har i dette tilfælde troet, jeg burde tage hensyn til et velvilligt råd, monsignor Nani forleden gav mig."

Men her overraskedes Pierre i højeste grad. Næppe havde han meddelt pateren, at den fornemme prælat interesserede sig for hans sag, før det magre ansigt opklaredes af et smil. Læberne krummede sig med et udtryk af ufordulgt ringeagt og ironi. Han blev en skygge blegere og i de kloge øjne glimtede et lyn.

"Å, De kommer fra monsignor Nani. Men hvorfor henvender De Dem da ikke til ham, hvis De trænger til støtte og beskyttelse – når De har ham, behøver De sandelig ingen anden – han er almægtig – gå De kun til ham – gå til ham."

Og dette var al den trøst, Pierre fik her. Han blev vist tilbage til den, der havde sendt ham. Han mærkede, at han var ved at miste fodfæste og besluttede at gå hjem for at tænke sig om, før han gjorde nye skridt. Straks havde han lyst til at rådføre sig med don Vigilio og efter bordet den aften var han så heldig at møde kardinalens sekretær i gangen, netop som han med et lys i hånden begav sig til sit værelse.

"Å – jeg har så meget at sige Dem, kære don Vigilio, gør mig dog den tjeneste at følge lidt med mig og ofre mig en hals times tid."

Præsten vinkede, at han skulle tie stille. Så hviskede han:

"Så De fader Paparelli på første sal?"

Pierre så ofte den gamle, fruentimmeragtige præst med det blegfede ansigt og det lumske, søgende blik, der i allerhøjeste grad mishagede ham, og blev ret overrasket over don Vigilios ængstelige spørgsmål.

Imidlertid var denne uden at vente på svar ilet hen til enden af gangen, hvor han stod og lyttede i nogen tid, så kom han listende tilbage og fo'r ind til Pierre, idet han slukkede lyset.

"Så, nu har vi da fred," mumlede han, da døren var lukket. "Og hvis De vil, bliver vi ikke siddende her i dagligstuen, men går ind i Deres sovekammer, to mure er altid sikrere end en!"

Da lampen så stod på bordet, og de begge to sad i det sælsomt sørgmodige og falmede gamle værelse, så Pierre, at sekretæren var syg – han rystede i feberen, og aldrig havde de små, sarte øjne glødet stærkere i det gulblege, udmagrede ansigt.

"De har det nok slet ikke godt i dag? Men jeg skal forresten ikke trætte Dem!"

"Ak, ja, – jeg er virkelig rigtig dårlig – jeg har ild i hele kroppen ... men jeg vil netop tale med Dem, – jeg kan ikke holde dette ud længere ... jeg *må* sandelig have luft en gang."

Var det sine lidelser han ville glemme? Eller pinte den lange tavshed ham, så at han nu endelig måtte tale fra leveren? Han fik Pierre til at fortælle om sine forskellige besøg og deres udfald, og blev ganske urolig, da den unge mund meddelte ham kardinal Sarnos og pater Dangelis forskellige udtalelser.

"Ja, ganske rigtigt – ganske rigtigt – det slår akkurat til! Jeg havde netop ventet dette, og alligevel oprøres jeg på Deres vegne, – for det hele minder mig jo om alt, hvad jeg selv har gennemgået! ... her taler jeg ikke om kardinal Sarno – hans tanker er andet steds og han hjælper ingen. Men denne Fornaro – denne Fornaro!"

"Han lod netop til at være en elskværdig mand, – stillede sig ret velvilligt, og jeg har al grund til at tro, mit besøg vil virke formildende på hans rapport!"

"Han! Jo kattevenligere han har vist sig imod Dem, jo værre vil han flå Dem bagefter! Han æder Dem i et par mundfulde! Å

– De aner ikke, hvordan han er – altid på udkig efter noget, der kan ophøje ham selv – han tramper på alle os andre sølle fyre, hvis nederlag, han tror fornøjer de store, for hvem han kryber … jeg foretrækker så langt den anden – pater Dangelis er en grusom mand, men han er alle dage både åben og ærlig – og oven i købet meget klog – dog vil jeg sige Dem, at pater Dangelis uden at blinke lod Dem brænde som en visk halm, hvis han havde magten … å – kunne jeg blot sige Dem alt – kunne jeg afsløre for Dem de græsselige hemmeligheder, man her ruger over, rive sløret at alt det hykleri, al den maskerede hovmod og umættelige ærgerrighed, der lister rundt både højt og lavt i dette modbydelige, feje, nærige, forræderiske – ja, forbryderiske samfund!"

Da Pierre så ham så ophidset, så flammende vred, prøvede han på at fraliste ham nogle oplysninger om den sag, der vedrørte ham selv, og som han hidtil ikke havde kunnet få ud af den frygtsomme mand.

"Jamen, sig mig bare, hvor vidt min sag er kommet. Da jeg straks efter min ankomst talte med Dem, sagde De mig, at endnu var aktstykkerne ikke kommet kardinalen i hænde. Men nu er papirerne vel samlet og ordnet, ikke sandt? … og – – ja, nu falder det mig ind – monsignor Fornaro talte om tre franske bisper, som havde angivet min bog og fordret, at den blev forfulgt. Tre bisper! Kan det virkelig tænkes?"

Harmfuld trak don Vigilio på skuldrene.

"Å – De er en ren, uskyldig, godtroende sjæl! Jeg undres over, at angivelsen kun kommer fra *tre* steder! – Ja, jeg har selv set flere af aktstykkerne, – og jeg havde nok en anelse om sagens natur … de tre prælater er: først bispen i Tarbes, der øjensynlig

er sendt ud af De Hellige Fædre i Lourdes – så bisperne i Poitiers og i Evreux – der begge er kendte for deres ultramontane sindelag, og svorne fjender af kardinal Bergerot … denne sidste – det ved De vel? – er overmåde ilde set i Vatikanet, hvor hans gallikanske ideer, hans vidtskuende liberalisme ofte vækker stor harme på allerhøjeste steder … og så behøver De sandelig ikke at gå dybere i sagen … De er ved dens kerne. – De gode, de almægtige fædre i Lourdes fordrer, at Hans Hellighed her skal statuere et eksempel … gennem Dem ramme den samme kardinal Bergerot, der har været uforsigtig nok til at skrive et brev, hvori han udtrykker sit bifald, og som De har ladet trykke foran i Deres bog! … I lange tider har Indexkongregationens domme egentlig kun været hip, som de høje prælater tildelte hinanden i mørket. Angiveriet blomstrer i sin fuldeste pragt, og så benytter man sin magt efter forgodtbefindende. Jeg kunne såmænd fortælle Dem de mest utrolige kendsgerninger. Harmløse bøger, som blev udvalgt mellem hundrede andre, ene og alene for at fælde en idé, komme en mand til livs, for bagved bogen står altid en eller anden personlighed, der er højt stillet, eller langt borte. Her trives en sådan yngel af rænker, her strømmer en sådan kilde af misbrug, hvor den aller laveste personlige hævn kan tilfredsstille sin tørst, at hele Indexkongregationen er ved at ramle sammen, og at man i pavens nærhed stærkt tænker på at omorganisere den – og det snart, hvis det ikke skal ende med skandale og foragt … naturligvis fatter jeg overmåde vel, at man gerne beholder en sådan myndighed – men de våben, der bruges må dog være nogenlunde propre … man må heller ikke forarges ved alt for megen frækhed, ved alt for skrigende

uretfærdighed, man må ikke ligefrem gøre sig til latter ved alt for vidtdreven barnagtighed!"

Pierre lyttede til don Vigilios ord, mens hans hjerte efterhånden fyldtes af forbavselse og smerte. Ganske vist havde han her i Rom ofte nok haft en fornemmelse af, at han blev forfulgt af mægtige fjender – han så jo, at De Hellige Fædre fra Lourdes betragtedes med ærbødighed, at de havde myndighed gennem de rige gaver, paven modtog fra dem. – Han gættede, at han nok ville komme til at bøde hårdt for de sider i bogen, hvor han talte om Lourdes og hvad der foregik. Desuden var det også gået op for ham, at han kunne have vakt forargelse ved den glæde, han udtrykte ved, at Rom skulle miste sin timelige magt, *kun* skulle være herre over sjælene, og aller værst var det, at han havde talt om en "ny religion" – det var et overmåde uheldigt ord, der i sig selv var et våben i angivernes hænder. Men hvad der mest bedrøvede og undrede ham var don Vigilios utrolige udtalelse angående kardinal Bergerot, hvis brev blev betragtet som en brøde, stor nok til at ramme den ærværdige sjælehyrde som et forræderisk slag bagfra, siden man ikke vovede at angribe ham åbenlyst.

Tanken om at skade og bedrøve denne elskelige mand, hvis tilværelse var idel kærlighed, pinte Pierre mere end han kunne sige. Og hvor var det ikke fortvivlende i disse stridigheder, hvis mål alene skulle være barmhjertighed og retfærdighed, at finde alle disse usle, lave bevæggrunde – nærighed, ærgerrighed, nag og personlig hævn.

Og derpå oprørtes Pierres sjæl imod Indexkongregationens afskyelige dumhed, som han nu til fulde forstod. Han havde været hos sekretæren og hos monsignor Fornaro, set nærmere,

hvordan man gik frem, vidst, at den hele indretning var gammeldags – aflægs, en fortidens bastille, der nu gik i barndom. Man følte endnu, hvilken frygtelig magt, den fordum havde ejet, den gang bøgerne var sjældne, og kirken kunne straffe med bål og brand, men nu var den skrevne og trykte tanke vokset til en evigt strømmende flod, som overstrømmede verden og rev alt med sig, nu var Indexkongregationen overvældet og svundet ind til en stadig større magtesløshed, som kun så sig i stand til at gøre indsigelser imod skrifter med gejstligt indhold – og endog her var dens virken forvrænget, fordærvet af lave lidenskaber, den var kun et redskab for rænker, had og hævngerrighed indenfor kirkens område. Ak – denne ødelæggelsens vederstyggelighed, denne ubestridelige affældighed, denne almindelige lammelse midt i omverdenens spottende ligegyldighed! Katolicismen, denne civilisationens mægtige forkæmper var nu sunket så lavt, at den fordømte og brændte bøger – bunkevis og uden nærmere overvejelser! – og hvilke bøger! Næsten al skønlitteratur, filosofi, fortidens og nutidens videnskab! Kun få af de bøger, der udgives nu om stunder, ville undgå bål og brand, hvis man ejede myndighed som tidligere. Og når man lukker øjnene, er det fordi man ved, at det er ganske uoverkommeligt at få al ting undersøgt, gennemset og ødelagt, men alligevel bevares skinnet. Man lader, som om man var åndens herre, kirken bærer sig ad som en gammel suveræn, der ikke har noget rige, men dog bliver ved at sidde til doms, uden at nogen bekymrer sig om ham mere. Satte man imidlertid, at Indexkongregationen ved et eller andet mirakel igen erhvervede sin magt, da kunne man jo intet mere få trykt uden bispens samtykke, alle bøger, alle skrifter måtte

først gå igennem Kongregationens hænder, og åndsfriheden ville – være svinebundet. Måtte man da ikke lukke hvert et bibliotek, spærre for hvert et fremskridt og hver en videnskabens erobring? I vore dage er Rom et sørgeligt vidnesbyrd om den virkning, Kongregationen udøver – den evige stad ligger hen som en øde mark, som et træ, hvis saft er udtæret under den pavelige regerings tryk. Rom er så åndeligt ufrugtbar, at ikke et eneste værk endnu har set dagens lys, skønt 25 år er gået, siden staden blev Italiens fri hovedstad! Alt falder sammen i urimelighed og i barnagtighed.

I den dybe tavshed, der fulgte don Vigilios ord, slog Pierre pludselig ud med hånden og så fortumlet på sekretæren, der udbrød:

"Og så ved De vel – at det hele – det hele er *dem*, altid *dem*, der bærer skylden!"

Pierre, der ikke forstod, hvad han mente, blev lidt forbavset og urolig over denne bemærkning, der ikke syntes at stå i forbindelse med det foregående.

"Hvem mener De?"

"Jesuitterne."

Den lille magre, gulblege præst havde i dette ord lagt hele sin lidenskabeligheds sammentrængte raseri. Ak! han var nu ligeglad, om han nu igen begik en dumhed! Nu havde han engang sagt sin mening – men han kastede dog et ængsteligt blik rundt langs væggene.

Derpå lettede han sig ved en ordstrøm, der var så meget mere ustandselig, som han i så lang tid havde måttet trænge den tilbage i sit hjerte.

"Å, de jesuitter, de jesuitter! … De tror, De kender dem, men De har ikke anelse om deres modbydelige handlinger eller deres uberegnelige magt. Der er ikke andre end dem … overalt og altid! Når der overgår Dem en smerte, når der sker Dem en ulykke, når De lider, og når De græder, tænk straks: "Det er dem, der er de igen!" Jeg er ikke engang sikker på, at der ikke ligger en her under sengen eller i det skab der! … ak! jesuitterne, jesuitterne! De har slugt mig og sluger mig endnu med hud og hår!"

Med usikker stemme fortalte han sin historie.

Han var ung og forhåbningsfuld, tilhørte en familie af den lavere adel, havde en smuk formue, en livlig og letbevægelig fantasi, og så en smilende fremtid i møde.

Han ville ubetinget have været prælat nu med udsigt til at nå de højeste poster, men han havde begået den dumhed at tale ondt om jesuitterne, og ved to eller tre lejligheder at modarbejde dem. Og fra det øjeblik var det hans overbevisning, at de havde ladet alle tænkelige ulykker regne ned over ham.

Hans fader og moder var døde, hans bankier flygtet med pengene, de gode embeder slap ham ud af hænderne, hver gang han var lige ved at få dem. I sin præstelige gerning blev han i den grad forfulgt af det uafladeligste uheld, at han havde været lige ved at blive bandlyst.

Han var først kommet til ro, da kardinal Boccanera havde fået medlidenhed med hans ulykker og taget ham i sin private tjeneste.

"Her er et tilflugtssted, en nødhavn. De hader Hans Eminence, der aldrig har hørt til dem, men endnu har de ikke vovet at angribe hverken ham eller hans … å, jeg gør mig ingen

illusioner – de får nok fat i mig alligevel. Måske får de vor samtale i aften at vide, og det kan komme mig dyrt at stå, for det er en fejl af mig at tale om det, men jeg kan ikke lade være … de har stjålet hele min livslykke, de har skaffet mig alle mulige elendigheder på halsen, alt, alt, siger jeg Dem."

Pierre blev mere og mere uhyggelig til mode, han ville gøre et forsøg på at spøge og udbrød:

"Nej, hør nu … det er da ikke jesuitterne, der har skaffet Dem feber."

"Jo, vist er det så," udbrød don Vigilio ivrigt. "Jeg fik feberen på bredden af Tiberen en aften, da jeg var gået derned for at græde af fortvivlelse over, at de havde jaget mig bort fra den lille kirke, hvor jeg gjorde tjeneste."

Hidtil havde Pierre ikke troet på jesuitternes frygtelige magt.

Han hørte til den slægt, der trak på smilebåndet af varulve, og som fandt den almindelige skræk for disse sorte mænd lidt barnagtig, og ikke troede, at de skjulte sig i murene og terroriserede familierne.

Det stod for ham som ammestuehistorier, der var blevet overdrevet af religiøse og politiske lidenskaber.

Han stirrede på don Vigilio med forbavselse og begyndte at blive bange for, at han her havde at gøre med en gal mand.

Han var her imidlertid kommet til at tænke på jesuitternes mærkværdige historie. Sankt Franciscus af Assisi og Sankt Dominicus er sjælen og ånden i middelalderen. Den ene var udtrykket for de smås brændende tro, den anden dogmernes forsvarer, der prædikede læresætningerne for de mægtige og dannede.

Ignatius Loyola optrådte ved overgangen til nutiden for at løfte den alvorlige arv, der var stedt i fare ved forsøgene på at lempe den efter de ny forhold, og igen skænke den herredømmet over den verden, der skulle fødes.

Dengang så det jo ud, som om Gud i sin stadige kamp mod synden var ved at blive overvundet, for det lod til, at den gamle stræben efter at kue naturen og dræbe mennesket i selve mennesket med dets onde lyster og lidenskaber, dets hjerte og dets blod, måtte ende med et nederlag, hvori kirken stod i fare for at gå til grunde, og det var jesuitterne, der frelste den af denne fare og skaffede den sejr ved at hævde, at det var kirken, der nu måtte gå folkene i møde, da disse ikke længere søgte kirken.

Hovedsagen var deres erklæring om, at man kan gå på akkord med Himlen. De firede for sæder og fordomme, ja for lasten. Smilende, forekommende, uden strenghed og med deres elskværdige diplomati, var de rede til at udlægge den største vederstyggelighed til ære for Gud.

Dette er deres krigsråb, og deres sædelære danner sig herefter, den lære, man har villet betragte som en forbrydelse: at alle midler er tilladelige for at nå målet, når målet er Guds og kirkens tarv! Og denne lære slår igennem på en aldeles overvældende måde!

Dens bekendere myldrer frem, og det varer ikke længe, før de er over hele Jorden, og over alt træder de op som herskere. De bliver kongernes skriftefædre, de erhverver umådelige rigdomme, de har en sådan evne til at trænge sejrrigt frem, at de ikke kan sætte foden i et land, før de straks er i besiddelse af det. Sjæl, legeme og magt og myndighed!

Det er især skoler, de grundlægger, for de forstår, at magten tilhører den kommende slægt – den opvoksende ungdom, og at man må være herre over den, hvis man vil regere evindeligt. Deres magt bliver snart så stor, at de bliver pavedømmets uundværlige forkæmpere.

De bemægtiger sig Rom, Rom, hvor deres general i så lange tider har hersket, hvorfra befalingerne til deres hemmelige og geniale politik er udgået og som lystres blindt af deres talløse hær, hvis kloge organisation dækker jorden med net af jerntråde bag bløde fløjlshænder, der til fuldkommenhed forstår at lede den stakkels, lidende menneskehed. Men det vidunderligste i dette er dog jesuitternes forbløffende levedygtighed, uden ophør forfulgte, fordømte og henrettede kommer de stadig på fode igen!

Aldrig så snart er deres magt befæstet, før den bliver upopulær.

Der rejser sig et forbitrelsens skrig mod dem, de frygteligste beskyldninger, de mest skandaløse processer, hvor de fremstilles som folk, der ødelægger sæderne og fremmer det onde.

Pascal overleverer dem til den offentlige foragt, parlamentet brænder deres bøger, universitetet erklærer deres lære og undervisning for gift!

Der vækkes i ethvert land uroligheder og kampe, der opstår forfølgelser mod dem og de jages ud overalt! I et helt århundrede vandrede de hjemløse rundt, derpå kaldes de tilbage, og kommer de atter over grænserne, jaget ud med hadefulde skrig, vender de tilbage, så snart sindene igen er faldet til ro. De rammes endda af den knusende ulykke at en

pave ophæver deres orden, men en anden opretter den igen, og fra det øjeblik er de nogenlunde tålt.

Pierre vidste, at de tilsyneladende her i Rom var sat fra magten. De gjorde ikke mere præstegerning, de ledede ikke længere Det Romerske Kollegium, hvor de havde uddannet så mange sjæle, og da de ikke selv havde nogen skole, var de henvist til fremmed gæstfrihed, de havde beskedent trukket sig tilbage i Det Germanske Kollegium, hvor der var et lille kapel. Der underviste de og skriftede også endnu, men i stilhed uden den fordum sædvanlige pragt.

Og var det tænkeligt, at de af klogskab trak sig tilbage, at deres forsvinden kun var en list, i ly af hvilken de i al hemmelighed fortsatte at være almægtige herrer, en skjult vilje, der ledede alt?

Man sagde ganske vist, at proklamationen om pavens ufejlbarhed var deres værk, det våben, hvormed de havde bevæbnet sig, mens de lod, som det var et værge, man gav pavedømmet i de forestående afgørende kampe, som de i deres visdom forudså, at de sociale omvæltninger ville fremkalde.

Skulle det altså være sandt, hvad don Vigilio med hemmelighedsfuld gysen fortalte om deres skjulte myndighed over kirkens styrelse og deres hemmelige, men fuldstændige magt i Vatikanet?

Det dæmrede i Pierres sjæl, og han spurgte pludseligt:

"Er monsignor Nani da jesuit?"

Dette navn syntes at gøre don Vigilio meget urolig, han gjorde en bevægelse med sin skælvende hånd og sagde:

"Ak – han er alt for klog, alt for behændig, til åbenlyst at høre til ordenen! Men han kommer fra Det Romerske Kollegium,

hvor hans samtidige er blevet opdraget. Han har indsuget jesuitternes lære, der er i fuldstændig samklang med hans egne anlæg. Han var fuldt ud klar over den fare, der er ved en upopulær og generende dragt, og ville stå uafhængig – men han er ikke desto mindre jesuit. Å, ja, jesuit lige til fingerspidserne og til sin inderste sjæl – oven i købet i høj grad. Han har den overbevisning at kirken kun kan sejre ved at benytte sig af de menneskelige lidenskaber, men alligevel elsker han kirken oprigtigt, han er from og en meget god præst, der tjener Gud uden svaghed for den absolutte magt, han giver dem, der øver præstegerningen. Og så er han vennesæl, ude af stand til at gøre sig skyldig i en voldsomhed eller en fejl, har indgående kendskab til de højere samfundsklasser, blandt hvilke han har levet meget – både i Paris og Wien. Hans stilling som assessor ved Det Hellige Officium, gør ham bekendt med alt, hvad der i de sidste ti år er kommet frem af "fortrolige" sager, han ved alt, kender alt … å, han er ingen fej jesuit, hvis sorte dragt vækker mistro, men han er føreren, der uden uniform tager bestemmelserne, han er hovedet og hjernen!"

"Ak! hvis De vidste," fortsatte don Vigilio, "hvordan han er med overalt og har en finger med i spillet overalt. Jeg forsikrer Dem, at der ikke har været en eneste sag her i huset uden at jeg på bunden af den har sporet ham. Han har redet trådene ud eller bragt dem i ulave af grunde, som han selv alene kender."

Og i sin uimodståelige trang til meddelelse fortalte han, hvordan monsignor Nani utvivlsomt havde arbejdet på Benedettas skilsmisse, og at man kunne antage, han ville påskynde Benedettas og Darios bryllup for at få ende på den afskyelige sladder, der var i omløb i "selskabet", hvor man

fortalte, at fætter og kusine levede sammen her i paladset med kardinalens vidende. Eller måske var denne skilsmisse opnået ved hjælp af penge og mægtige beskyttere, med vilje blevet trukket i langdrag, og nu hurtigst muligt fremskyndet for at skade selve kardinal Boccanera, som jesuitterne kunne ønske at blive kvit ved en nær forestående vigtig begivenhed.

"Jeg holder mig til den sidste antagelse," sluttede don Vigilio med at sige, "så meget mere, som jeg i aften har fået at vide, at paven er syg. Med en olding på henved fire og firsindstyve år er en pludselig katastrofe meget sandsynlig, og paven kan ikke have snue, uden at hele Det Hellige Koncilium og prælaterne kommer i bevægelse på grund af den forestående ærgerrighedskamp. Men jesuitterne har altid bekæmpet kardinal Boccanera. De burde være for ham på grund af hans rang og fasthed overfor Italien, men de er urolige ved tanken om at få en sådan herre, de finder ham utidig barsk, stædig og stiv, lidet smidig til den diplomatiske krig, som kirken fører den dag i dag. Og det ville ikke forbavse mig, om man søgte at gøre hans valg umuligt ved de mest underfundige og skamløse midler."

Pierre begyndte at blive bange for alle de rænker, der udklækkedes i mørket, og hans frygt blev forøget her midt i nattens stilhed i dette gamle palads ved Tiberens bred, her i Rom med alle de sagnrige dramaer.

Han kom pludselig til at tænke på sig selv og sin sag og sagde:

"Men hvad angår alt dette egentlig mig? Hvorfor synes monsignor Nani at interessere sig for mig, hvoraf kommer det, at han har noget at gøre med processen mod min bog?"

Don Vigilio slog ud med armene.

"Å, det kan man ikke vide, man ved aldrig rigtigt, hvordan det hænger sammen. Men en ting kan jeg forsikre Dem, og det er, at han intet har kendt til sagen, før De var blevet angivet af de tre biskopper, og undersøgelsen allerede var overdraget pater Dangelis. Jeg har også fået at vide, at han den gang gjorde sig umage for at dysse sagen ned, formodentlig fandt han den overflødig og upolitisk. Men når Kongregationen først har slået kløerne i noget, er det næsten umuligt at få den til at give slip, så meget mere som han straks ville have løbet panden mod pater Dangelis, der som god dominikaner er en lidenskabelig modstander af jesuitterne. Det var den gang, han fik contessinaen til at skrive til vicomte de la Choue for at lade ham sige Dem, at De skulle komme til Rom og forsvare Dem, og tilbyde Dem at bo i paladset under Deres ophold her."

Denne meddelelse satte Pierre i største forbavselse.

"Er De vis på det?"

"Aldeles sikker. Jeg hørte tale om Dem en mandag aften, og jeg har allerede sagt Dem, at han syntes at vide god besked om Dem. At han havde læst Deres bog og var meget optaget af den, er jeg sikker på."

"Hvis De tror, at han deler mine ideer, ville han jo, hvis han var ærlig, forsvare sig selv ved at forsvare mig."

"Nej, De tager ganske fejl ... han fordømmer sikkert Deres ideer såvel som Deres bog og Dem selv. Under hans indsmigrende elskværdighed skjuler sig foragt for den svage, had mod den fattige og kærlighed til magten. Han tilgiver Dem aldrig, at De har stillet Dem på de smås side og at De har udtalt Dem imod den verdslige magt."

Pierre greb sig fortvivlet med begge hænder om hovedet og udbrød:

"Men sig mig dog, *hvorfor* har han ladet mig komme hertil og bo i dette palads? Hvorfor i to måneder lade mig drive om i Rom og trætte mig med de vanskeligheder, der møder mig overalt, når det ville have været så let for ham at lade Indexkongregationen fordømme min bog, hvis den generede ham? Ganske vist ville det ikke være gået roligt af, for jeg var ganske bestemt på ikke at bøje mig, men højt og tydeligt at aflægge min bekendelse selv imod Roms afgørelse."

Don Vigilio så med lysende øjne ind i det unge ansigt og udbrød:

"Men det var måske netop det, han *ikke* har villet. Han ved, at De er meget begavet og begejstret. Jeg har ofte hørt ham sige, at man ikke bør kæmpe ansigt til ansigt med begavelse og begejstring."

Pierre hørte ikke mere, hvad han sagde, han havde rejst sig op og gik frem og tilbage i værelset i stærk bevægelse:

"Men det er jo nødvendigt, at vi får klarhed over dette og forstår det, hvis jeg skal fortsætte kampen. De må gøre mig den tjeneste at give mig de mest indgående oplysninger om alle dem, der har at gøre med min sag ... jesuitter, jesuitter overalt! og derved er jo intet at gøre, men lad mig få ordentlig besked om dem allesammen!"

"Å, monsignor Fornaro – han er ligesom man vil have ham, men han er jo også blevet opdrættet i Det Romerske Kollegium og De kan være sikker på, at han er jesuit, såvel ved opdragelse som ved sin stilling og formedelst sin ærgerrighed. Han tørster efter at blive kardinal, og hvis han en skønne dag bliver

kardinal, vil han tørste efter at blive pave. Alle sammen er de lige fra seminariet kandidater til pavestolen!"

"Og kardinal Sanguinetti!"

"Jesuit, jesuit! Forstå mig vel, han har været det længe, har ikke været det endnu længere og er det nu ganske sikkert på ny. Sanguinetti har leflet med alle magthaverne. I lang tid antog man, at han var stemt for forsoningen mellem Den Hellige Stol og Italien, men da det mislykkedes, tog han med voldsomhed parti imod erobrerne. Ligeledes er han gentagne gange raget uklar med Leo d. 13., har derpå sluttet fred og lever den dag i dag i Vatikanet i diplomatisk tilbageholdenhed. I det hele har han kun et mål: tiaraen, og det viser han endda alt for tydeligt, hvad der jo slider en kandidat op. For tiden synes kampen dog at indskrænke sig til ham og kardinal Boccanera og af den grund er det, han igen har gjort sig gode venner med jesuitterne og benytter deres had til sin rival, idet han gør regning på, at de i deres iver efter at fortrænge denne vil være tvunget til at understøtte ham. Jeg tvivler dog på det, da jeg kender deres snuhed, som er alt for stor til, at de uden betænkning ville protegere en kandidat, der allerede er så kompromitteret. Utroligt og lidenskabeligt forfængelig som han er, aner han intet, men eftersom De siger mig, at han er i Frascati, er jeg vis på, at han af klogskabshensyn har skyndt sig at gemme sig der ved efterretningen om pavens sygdom."

"Nå og paven selv, Leo d. 13.?"

Her tøvede don Vigilio et øjeblik, mens hans øjenlåg skælvede svagt.

"Leo den 13.? Han er jesuit! Å, jeg ved godt, man mener, han er for dominikanerne, og på en måde er det sandt, da han tror

sig besjælet af deres ånd. Han har stillet sig gunstigt overfor Den Hellige Thomas og har gennemført den gejstlige undervisning efter hans lære. Men der er samtidig jesuitter mod deres eget vidende og vilje, og den nuværende pave afgiver et udmærket eksempel derpå. Studér hans handlinger, undersøg hans politik, og De vil deri finde udfoldelsen af den jesuitiske tankegang. Det ligger i, at han uden at vide af det er opfyldt med den og samtidig, fordi alle de påvirkninger, som træffer ham, direkte eller indirekte udgår fra dette sted. Hvorfor tror De mig dog ikke? Jeg forsikrer Dem på ny, at de har erobret alt, optaget alt, og at Rom tilhører dem lige fra den laveste klerk til Hans Hellighed selv!"

Han blev ved og svarede på hvert navn, som Pierre anførte, med det samme hårdnakkede og vanvittige udråb: "Jesuit, jesuit". Det syntes, som om det var umuligt at være noget andet i kirken, og at den eneste sande forklaring var, at præsteskabet var nødt til at gå på akkord med den ny tid, hvis det ville redde sin Gud – katolicismens heltetid var forbi, og den kunne for fremtiden kun holde sig i live med diplomati og list, ved indrømmelser eg akkorder.

"Og denne Paparelli: jesuit, jesuit," fortsatte don Vigilio, idet han instinktivt sænkede stemmen, "den ydmyge og frygtelige jesuit, jesuitten i sin aller modbydeligste bestilling som spion og forfører. Jeg vil sværge på, at han er blevet anbragt her for at passe på Hans Eminence, og man må se den geniale snildhed og smidighed, hvormed han er blevet i stand til at udføre sit hverv, i den grad at han nu er enerådende; den, som åbner døren for hvem, det behager ham, idet han benytter sin herre som sin ejendom, lægger et pres på enhver af hans beslutninger

og bemægtiger sig ham ved langsomt at tage ham tomme for tomme. Ja, det er løven, som erobres af insektet, det er det uendelige små, som råder over det uendelige store, denne elendige præst, denne lakaj, hvis bestilling er at sidde ved kardinalens fødder som en tro hund, regerer i virkeligheden over ham og driver ham, hvorhen han vil! Å, den jesuit! Tag Dem i agt for ham, når han lydløst går forbi i sin fattige præstekjole som en gammel madam i et sort skørt med det bløde, rynkede og gudhengivne fjæs. Se efter, om han ikke er gået bag døren, ind i skabene eller under sengen. Jeg siger Dem, at de vil æde Dem, ligesom de her ædt mig, og at de også vil skaffe Dem feber og pest på halsen, hvis De ikke passer på."

Pludselig stod Pierre stille foran præsten. Han mistede fodfæstet, frygt og vrede havde til slut betaget ham. Alt i alt, hvorfor ikke? Disse mærkelige historier *måtte* være sande.

"Men giv mig så et råd," råbte han. "jeg har netop bedt Dem komme ind til mig i aften, fordi jeg ikke længere vidste hverken ud eller ind, og fordi jeg trængte til at komme på ret køl igen."

Her holdt han inde og begyndte igen sin voldsomme vandren frem og tilbage, som drevet af overstrømmende lidenskab.

"Nej, nej, sig ikke noget, det er forbi, jeg vil hellere rejse. Denne tanke er allerede faldet mig ind, men i et øjebliks fejhed for at forsvinde, vende hjem og leve i fred og ro i min afsides krog. Men hvis jeg rejser nu, da vil det blive som hævner og dommer for at råbe ud fra Paris, hvad jeg har set i Rom, hvad man har gjort ud af kristendommen, Vatikanet, som smuldrer til støv, den liglugt, som stiger op derfra, den tåbelige illusion hos dem, som håber en dag at se nutidens sjæl stige fornyet op af denne grav, hvori århundreders forrådnelse hviler. Å, jeg skal

ikke give efter, jeg skal ikke bøje mig, jeg skal forsvare min bog med en ny bog, og den skal vække opsigt i verden, det lover jeg Dem, for den skal melde om dødskampen hos en religion, som man må skynde sig med at få begravet, hvis dens levninger ikke skal forgifte menneskeheden!"

Dette gik over don Vigilios forstand. Den italienske præsts snævre tro og uvidende rædsel for ny ideer vågnede i ham. I forfærdelse foldede han sine hænder.

"Ti dog stille, dette er jo gudsbespottelser ... desuden kan De jo ikke drage bort sådan uden at forsøge endnu engang at se Hans Hellighed, som er den enerådende. Jeg ved, at De vil blive overrasket, men fader Dangelis har midt i sin spot givet Dem det eneste gode råd: Vend tilbage til monsignor Nani, for han er den eneste, som kan åbne Vatikanets port for Dem."

Pierre fo'r igen op i vrede.

"Hvordan? Jeg skulle gå fra monsignor Nani for atter at vende tilbage til ham. Hvad er det for en leg? Må jeg finde mig i at være en kastebold, som flyver frem og tilbage mellem alle ketcherne? I grunden gør man nar ad mig?"

Ødelagt og udmattet lod Pierre sig falde ned i sin stol lige overfor præsten, som ikke rørte sig af stedet, og hvis sorte øjne stirrede ud af et ansigt, der var blygråt af alt for megen nattevågen, hvis hænder stadig bevægedes af en svag rysten. Længe var der tavshed.

Så forklarede don Vigilio, at han rigtig nok havde en anden idé: han kendte lidt til pavens skriftefader, en franciskaner, der var meget ligefrem, og til hvem han kunne henvise ham. Måske kunne denne mand være ham til nytte, trods hans ubetydelighed. Det var da altid et forsøg værd.

Og tavsheden begyndte igen. Pierre, som ørkesløs stirrede på væggen, lagde endelig mærke til det gamle maleri, som havde bevæget ham så dybt den dag, han kom. Ved lampens blege skin fik han lidt efter lidt billedet til at udfolde sig og leve som en legemliggørelse af sin egen sag, af sin afmægtige fortvivlelse udenfor sandhedens og retfærdighedens ubarmhjertigt tillukkede dør.

Å, denne forstødte kvinde, denne kærlighedens martyr, som hulkede i sit udslåede hår, der skjulte hendes ansigt, hvor hun dog lignede ham, som hun der var faldet om på paladsets trappe ved den ubarmhjertigt tillukkede dør.

Hun rystede af kulde i sin lette dragt, og hun røbede ikke sin hemmelighed – ulykke eller fejltrin – i sin umådelige smerte og forladthed. Under hænderne, der var presset imod ansigtet, tillagte han hende sine egne træk, hun blev hans søster lige som alle de fattige skabninger uden hjem og beskyttelse, der sørger over at være nøgne og alene og slider sig op ved at ville trænge ind i menneskenes onde boliger.

Aldrig kunne han betragte hende uden at føle medynk med hende, og i dette øjeblik blev han så bevæget ved at finde hende igen, ukendt uden navn, uden ansigtstræk, og dog badet i de strideste tårer, at han pludselig gav sig til at udspørge don Vigilio.

"Ved De, hvem der har malet dette gamle maleri? Det rører mig i min inderste sjæl ligesom et mesterværk?"

Forbavset over dette uforudsete spørgsmål, som kom uden nogen forberedelse, løftede præsten hovedet og betragtede billedet, med endnu større forundring, da han nøjere havde

undersøgt det sværtede, forsømte billede i dets tarvelige indramning.

"Hvorfra kommer dette maleri? Hvordan kan det være, at man har forvist det til dette værelse?"

"Å," sagde han med ligegyldig mine, "det er ingenting, af den slags gamle, værdiløse malerier findes der rigeligt alle vegne. Dette har uden tvivl altid hængt her. Jeg ved det ikke. Jeg har ikke engang lagt mærke til det før."

Endelig rejste han sig med forsigtighed, og denne bevægelse var nok til at give ham en sådan kuldegysning, at han med nød og næppe kunne sige farvel, mens tænderne klaprede af feber.

"Nej, De skal ikke følge mig ud, lad lampen blive her i værelset ... til slut vil jeg blot sige endnu engang, at det bedste ville være, om De overgav Dem til monsignor Nanis omsorg, for han er i det mindste en overlegen ånd. Jeg har sagt Dem det lige fra Deres ankomst, at enten De vil eller ej, så vil De ende med at gøre, som han vil, og hvad nytte er det så til at stampe mod dråben? Sig aldrig et ord om vor samtale i nat, det ville være min visse død!"

Han åbnede dørene uden støj, så mistroisk til højre og venstre ud i den mørke korridor, så vovede han skridtet og forsvandt. Han kom ind til sig selv så sagte, at man slet ikke hørte lyden af hans fodtrin i den gamle bygnings gravstilhed.

Næste dag lod Pierre, som igen havde fået sin kamplyst, og som ville forsøge alt, sig anbefale af don Vigilio til pavens skriftefader, den franciskanerpater, som sekretæren kendte lidt til, men han traf der en skikkelig munk, den samvittighedsfuldeste mand af verden, som øjensynligt var valgt så beskeden og enfoldig, uden nogen indflydelse, for at

han slet ikke skulle misbruge sin almægtige stilling hos den hellige fader. Det var også en noget søgt ydmyghed fra dennes side kun at ville have til skriftefader den laveste af munkeordenerne, de fattiges ven og den hellige betler fra landevejen.

Denne pater havde ikke desto mindre ry som taler, fuld af tro. Paven var nærværende ved hans prækener, gemt bag et forhæng efter reglen, for selv om han som ufejlbar ypperstepræst og hersker ikke kunne modtage belæring af nogen præst, gik man ud fra, at han som menneske alligevel kunne have nytte af ordet. Men fraregnet hans medfødte veltalenhed var den gode pater i virkeligheden en ganske simpel sjælevasker, skriftefaderen, som hører efter og forlader synder uden nogensinde at huske på de uhumskheder, han tvætter i bodfærdighedens vand. Ved at se ham virkelig være så fattig og intetsigende opgav Pierre at bede om hans mellemkomst, som han mærkede ville være til ingen nytte.

Den dag forfulgtes han lige til om aftenen af billedet af denne armodens uselviske elsker, den "yndige Franciscus", som Narcisse Habert kaldte ham. Ofte havde han forundret sig over ankomsten af denne ny Jesus, så blid og overbærende mod mennesker, dyr og ting, med hjertet glødende af den mest brændende kærlighed til de ulykkelige i dette egenkærlige og nydelsessyge Italien, hvor glæden over skønheden er den eneste dronning.

Utvivlsomt er tiderne forandret, men hvilket væld af kærlighed har der ikke måttet til i de gamle dage under middelalderens store lidelser, for at en sådan trøster for de små skulle skyde frem af folkets jordbund og give sig til at forkynde

hengivelse og afkald på rigdom, rædsel for den rå magt, lighed og lydighed, som skulle sikre freden over Jorden.

Han gik på vejene klædt som den aller fattigste, sin grå kutte snøret med et reb, med sandaler på sine nøgne fødder, uden pengepung og uden stav, og de talte højt og frit, med digteriske vendinger og en overlegen dristighed, opstillede sig alle vegne som dommere, idet de angreb de rige og mægtige, og vovede at anklage de slette præster og de udsvævende og menederske biskopper.

Et højt lettelsens råb modtog dem, befolkningen fulgte dem i store skarer, de var vennerne og befrierne for alle de små, som led.

I begyndelsen blev Rom også uroligt over disse oprørere, paverne tøvede med at anerkende ordenen, og da de endelig gav efter, var det sikkert i den tanke selv at drage fordel af denne ny kraft, erobringen af den laveste del af folket, af den umådelige og uformelige masse, hvis dumpe trussel har lydt gennem alle tidsaldre, selv i despotiets tider.

Fra da af havde pavedømmet bestandig i den hellige Franciscus' sønner en stadig sejrrig hær, en omflakkende hær, som bredte sig overalt på landeveje, i landsbyer, i stæderne, som trængte ind til arbejderens og bondens arne og vandt de enfoldiges hjerter.

Kunne man forestille sig en sådan ordens folkelige magt, som syntes at strømme ud fra selve folkets indvolde?

Derfra kom dens hurtige trivsel, brødrenes antal blev overordentlig stort på nogle få år, klostre grundlagdes alle vegne, den tredje orden Note 2) erobrede lægfolket ved at give det sit mærke og optage det, og det, der beviste, at det var

frembragt af selve jordbunden, et kraftigt flor af den folkelige stamme, det var, at en hel national kunst skulle vokse op deraf, i malerkunsten, renæssancens forløbere og selve Dante, sjælen i Italiens genialitet!

I nogle dage havde nu Pierre set disse store, gamle munkeordener og traf stadig på dem i det moderne Rom.

Franciskanerne og dominikanerne, som så længe i fællesskab havde stridt for kirken, to rivaler, besjælede af samme tro, de var stadig der som genboer i deres vældige klostre med det velhavende udseende, men det så ud, som om franciskanernes ydmyghed i længden havde stillet den i skygge.

Muligt var det også, at deres rolle som folkets venner og befriere var udspillet efter den tid, da folket har befriet sig selv ved sine politiske og sociale erobringer, og kampen stod nu alene mellem dominikanerne og jesuitterne, prædikanterne og lærerne, som begge to hævder for sig retten til at forme verden efter deres tros lignelse.

Det var kamp til enhver tid, hvor Rom, den øverste magt i Vatikanet, var den evindelige indsats.

Vel havde dominikanerne den hellige Thomas på deres side, men de følte deres gamle dogmatiske viden vakle under deres fødder, de måtte daglig afstå lidt af deres land til de andre, som sejrede ved tidsånden. Desuden var der kartheuserne, iført deres kutte af hvidt tøj, de tavse og rene helgener, grublerne, som flygter bort fra verden ind i den stille klostercelle, de fortvivlede og de trøstede, hvis antal måske bliver mindre, men hvis orden vil leve evigt ligesom smerten og ensomhedstrangen altid vil eksistere.

Der var benediktinerne, børn af St. Benedikt, hvis beundringsværdige ordensregel har helliget arbejdet, de blev ihærdige dyrkere af kunst og videnskab og længe var de mægtige redskaber for tidens civilisation, idet de fremmede den almindelige oplysning ved deres uhyre historiske og kritiske arbejder, og dog undrede Pierre, som elskede dem og som to hundrede år tidligere ville have søgt sin tilflugt hos dem, sig over at se dem bygge en uhyre bolig på Aventinerbjerget, til hvilken Leo den 13. allerede har givet millioner, som om nutidens og fremtidens videnskab endnu havde en mark, hvor de kunne høste – til hvad nytte? når arbejderne er forandret, og dogmerne kun er der for at spærre dem vejen, der vil ind, og dog respekterer dem og ikke vil slå dem ned.

Endelig var der den uhyre mængde af ringere ordener, som man regnede i hundredvis. Hvert broderskab havde sin tarvelige eller pragtfulde indretning, visse dele af Rom bestod kun af klostre, og hele denne befolkning støjede, virkede og smedede rænker bag de tavse facader i interessernes og lidenskabernes bestandige strid. Den tidligere udvikling af samfundet, som havde frembragt den, havde ingen gyldighed længere, men ikke desto mindre satte de sig i hovedet at ville leve, til mindre og mindre nytte, svækkede som de var, bestemt til en langsom dødskamp den dag, da på engang jorden og luften ville svigte dem i det ny samfunds skød.

På de spadsereture, Pierre nu igen foretog, var det nu for det meste ikke ordensbrødrene, at han stødte på. Han havde særlig at gøre med lægbrødrene, dette romerske præsteskab, som han snart kendte til fuldkommenhed.

Et endnu kraftigt hierarki opretholdt dets klasser og rækkefølge. På toppen omkring paven regerede den pavelige familie af kardinaler og prælater, meget højtstående, meget fornemme og stolte trods deres tilsyneladende venlighed. Under dem dannede sognekirkernes præsteskab ligesom en borgerstand, værdig, klog og mådeholden, så at patriotiske sognepræster ikke engang var sjældne.

Den italienske okkupation, som nu havde varet et kvart århundrede, havde medført det ejendommelige resultat ved ansættelse af en hel verden af embedsmænd til at rense de romerske præsters liv inden døre, hvor kvinden tidligere spillede en så afgørende rolle, at Rom stadig regeredes af tjenestepigemaitresser, der styrede de gamle ungkarles husholdninger.

Endelig kom man til det laveste lag af præsteskabet, som Pierre havde studeret med interesse, en hel masse elendige præster, lurvede og halvnøgne, der som sultne dyr gik på jagt efter en messe og slog sig ned i tvivlsomme knejper i selskab med tiggere og tyve.

Men han havde endnu mere interesse af de rejsende præster, der strømmede til fra hele kristenheden, de lykkesøgende, de ærgerrige, de troende og de gale, som Rom drog mod sig, ligesom lyset om natten lokker insekterne til fra mørket.

Af alle nationer, af enhver stand og af enhver alder, styrtede de afsted, jaget af deres lyster, og løbende hinanden på ærmet fra morgen til aften omkring Vatikanet for at få noget af det bytte, de var kommet efter. Overalt fandt han dem igen, og han sagde lidt skamfuld til sig selv, at han var en af dem, og at han

lagde sin enkelte person til den utrolige masse af præstekjoler, som man mødte i gaderne.

Å, hvilken ebbe og flod, dette bestandige tidevand i Rom, sorte kjoler, munkekutter af alle farver! Seminarierne fra alverdens forskellige lande drog gennem gaderne med deres flokke af elever i række og geled: Franskmændene ganske sorte, sydamerikanerne sorte med blå skærf, nordamerikanerne med røde skærf, polakkerne med grønne, grækerne med blå, tyskerne med røde, skotterne med violet, romerne med violette eller sorte eller røde, bøhmerne i brune, og alle de andre med broderier og kanter og knapper i hundrede farveafskygninger.

Så var der desforuden broderskolerne … bodssamfundene i hvide, sorte, blå, grå dragter mod hætter og små slag – grå, blå, sorte, eller hvide. Det kunne undertiden se ud, som om pavernes Rom atter var opstået, man mærkede, at der endnu var liv til stede, mærkede, at her kæmpedes for tilværelsen i det moderne Rom, hvor nutidens banale dragt for hver dag bliver mere og mere almindelig.

Men skønt Pierre løb fra den ene prælat til den anden, var sammen med sine ordensbrødre, gik i kirke, kunne han dog ikke vænne sig den romerske kultur, til de fromhedsytringer, han her så – alt forundrede ham, hvis det da ikke stødte ham. En søndag, da han var gået ind i Santa Maria Maggiore, fik han fornemmelsen af at befinde sig i en ventesal, alt var jo rigt og overdådigt, prægtige søjler støttede loftet, der kunne passe i et hvilket som helst hedensk tempel, tronhimlen over det pavelige alter strålede af guld og broderi, konfessionens marmor skinnede i hvid glans. Allermest pragtfuldt var dog Borghese-kapellet – men Guds nærhed fornemmede han intet steds.

I midterskibet fandtes ikke en bænk, ikke en stol, en ustandselig strøm af troende travede gennem kirken som en flok travle rejsende, der skal nå toget. Deres smudsige sko efterlod mærker på gulvets kostelige mosaikindlægning. Kvinder og børn havde sat sig ned ved foden af søjlerne, aldeles som man ser dem på banegårde, når ventetiden bliver for lang. Og inde i et sidekapel sagde en præst en messe for denne tilfældigt forsamlede skare, der i række stod og spærrede gangen, som om de skulle have billet til en teaterforestilling.

Overalt var det den samme friluftsbefolkning, der drev rundt i lys og sol – ikke kunne lide at sætte sig til ro og kun aflagde Vorherre et kort, lille, fortroligt besøg, udenfor de store gallaforestillinger, hvortil hele Rom strømmede sammen, nu i San Paolo, nu i San Giovanni, nu i selve Sankt Peters basilika.

Kun i Gesu-kirken fandt han en anden søndag spor af nordens stille højtidsfuldhed. Der stod bænke, der sad kvinderne i lun varme under de rigtsmykkede hvælvinger, hvis guldforsiringer, billedhuggerarbejder og malerier trods deres overlæssethed tager sig udmærket godt ud, nu da de lidt grelle og barokke farver i tidens løb er en smule afbleget og sammensmeltet.

Men hvor mange kirker stod ikke tomme, og iblandt dem var der mange af de ældste og mest berømte!

Fire hundrede kirker – det var mange – selv for en stad som Rom. I flere kom der kun folk på visse højtidsdage, de åbnede kun dørene en gang om året, deres helgens festdag. Andre levede på en eller anden berømt relikvie, der kunne hjælpe og trøste den menneskelige elendighed. Aracoeli-kirken ejede således et lille undergørende Jesusbarn, Sant' Agostino havde

"Madonna del Parto", den gudsmoder, som kunne skaffe kvinder en heldig forløsning.

Nogle var berømte for deres vievand, olien i deres lamper, en træstatues eller et marmorbilledes mirakelkraft.

Nogle stod hen – tomme og forladte – kun besøgt af turister. Kirkebetjentene passede på som museumsvagter. Nogle havde bevaret et sælsomt betagende præg, som f. eks. Santa Maria Rotonda – en rund cirkushal, hvor den hellige jomfru sad som gæst i Olympen.

Også kirkerne i de fattige bydele interesserede Pierre. I Santa Maria i Trastevere savnede han den levende tro, den folkelige menighed, han havde ventet at se flokkes her.

En eftermiddag havde han hørt kirkesangerens vældige stemme bruse gennem et aldeles tomt rum, en jammerlig ørkenagtig ensomhed.

En anden dag havde han set San Crisogono smykket, vel til en fest næste dag, søjlerne betrukket med rødt damask, portierer og draperier hang mellem pillerne, vekselvis gule og blå, røde og hvide gardiner, og han var flygtet, stødt og oprørt over disse markedsdekorationer, der så lidt svarede til hans forestillinger om, hvad der passede sig i Herrens hus.

Ak, hvor var man her langt borte fra hans barndoms stille kirker, der, hvor han i tro og enfoldighed havde bedt. Over alt genfandt han samme form i den antikke basilika, tilpasset efter romersk smag i det sidste århundrede af Bernini og hans elever.

I St. Luigi dei Francesi, hvor stilen dog er en smule renere i sin fine enkelthed, rørtes han kun ved mindesmærkerne over de store hedengangne, som sov i fremmed jord under

marmorfliserne. Og da han søgte efter gotisk arkitektur, begav han sig hen for at se Santa Maria sapra Minerva, der sagdes at være Roms eneste kirke i denne stil, men han forbavsedes over al måde ved at se de fortrykte piller med marmorbeklædning. Spidsbuerne vovede ligesom ikke at stræbe opad, kvaltes i rundbuestil med tunge, klodsede hvælvinger!

Ak nej, den ild, som her ulmede i asken, kom sandelig ikke fra det højt blussende bål, der fordum havde antændt og omspændt hele kristenheden fjern og nær!

Tilfældigvis mødte han her monsignor Fornaro, der erklærede den gotiske stil for afgjort kætteri. Den første kristne kirke, den sande kirke, var og blev dog basilikaen, en affødning af templet, og det nærmede sig til gudsbespottelse at tage den gotiske domkirke som det virkelige, sande udtryk for den kristne kirke, for gotikken var et angelsaksisk åndsfoster, som ikke stod meget langt fra Luthers frygtelige oprørsgeni.

Pierre ville først tage til genmæle, men lagde bånd på sin lyst – han var bange for, at han i sin iver skulle sige for meget.

Var prælatens ord ikke et slående bevis på, at han havde ret, når han over alt her fik en fornemmelse af, at den romerske katolicisme kun var en omdannelse af hedenskabet?

Andetsteds er kristendommen vokset op under andre påvirkninger og har udviklet sig så vidt forskelligt, at den nu er meget nær ved at stå fjendtlig overfor den evige stad og på skismaens dag vil vende sig imod Rom, moderstaden! Svælget uddybes for hver en dag, der går – afvigelserne øges med hvert år, mens nye samfundslag dannes og gamle omformes. Det er forgæves, at man søger enhed – på alle kanter rykker skismaens time nærmere. Og en anden ting stødte ham ved den romerske

basilika – from og følelsesfuld, som han i grunden var, savnede han klokkerne, de store fuldtonende malmklokker, der lyder for høje og lave, der havde ledsaget hans barneskridt til Guds hus. Klokker må der til – og klokketårne mangler Rom – der findes kun kupler.

Det kunne ikke nytte, han ville skyde den tanke fra sig, den trængte stadig stærkere ind på ham. Rom er ikke Frelserens by – Jesu by – fra hvilken klokkerne kimer og kalder, fra hvilken bønnen stiger op på malmtoner mellem svalernes og rågernes hvirvlende vingeslag.

Imidlertid blev Pierre ved at beskæftige sig med sin sag, han blev lidt efter lidt så irriteret af alle de små og store vanskeligheder, han mødte på sin vej, at han mærkede, hvordan der i hans sind vågnede en trods, han hidtil ikke havde kendt – en trods, der drev ham til at aflægge visitter, til at hjemsøge kardinalerne, den ene efter den anden – alle sammen, som don Vigilio havde rådet ham til.

Og han kom på sin pilgrimsgang i berøring med de andre kongregationer, den gamle pavelige regerings forskellige ministerier, hvis antal nu til dags vel var indskrænket, men som dog var et sælsomt indviklet maskineri, med hver sin kardinal som præfekt, kardinalmedlemmer, der holdt møder, rådgivende prælater og en masse underordnede embedsmænd.

Flere gange måtte han gå til kansleriet, hvor Indexkongregationen har sit sæde, og han forvildede sig i en labyrint af gange og trapper, rum og sale. Straks ved indgangens søjlehal lagde der sig en isnende fornemmelse over ham, han følte sig uhyggelig til mode inden disse gamle mure, i

dette store slot, Bramantes mesterværk, den reneste type på romersk renæssance, på nøgen skønhed.

Propagandakongregationen kendte han allerede, der havde jo kardinal Sarno modtaget ham. På sine vandringer, som han blev sendt fra den ene til den anden kardinal, lærte han bispernes og munkeordenernes, konciliets og ritens kongregationer at kende. Ja, han så endda glimt af konsistoriets, datariets og den pavelige bods- og afladsdomstols kongregationer. Det var kirkens styrelse med dens vidt forgrenede mekanisme, der strakte sit scepter over den ganske verden, udvidede dens magt, dømte i alle trosspørgsmål, undersøgte og straffede forbrydelser, tilstod gunstbevisninger, solgte aflad. Man kunne ikke forestille sig den mængde sager, der hver evige dag forelagdes Vatikanet, omhandlende de alvorligste, vanskeligste, mest indviklede spørgsmål, hvis løsning gav anledning til dybtgående studier og gennemgribende forskninger.

Alle disse utallige besøgende ville have svar på endnu talrigere andragender. Rom var altid fuld af gæster fra alle verdens hjørner, fra kristenhedens fjerneste lande strømmede der ansøgninger, bønskrifter, breve, omfangsrige aktstykker, der hobede sig op i vældige bunker rundt om i de forskellige kontorer. Og det vidunderligste ved det hele var den dybe tavshed, den fuldstændige diskretion, der over alt herskede midt i et så kæmpemæssigt arbejde. Alle hjulene i det uhyre maskineri var så vel passede, så omhyggeligt smurte, at ingen rustpletter eller brist var at se noget steds og at hele mekanismen gik og virkede uden mindste knirken eller standsning. Trods tidens tand, trods århundreders uundgåelige

slid anede man ikke, at et så kolossalt arbejde her hver dag fuldbragtes.

Men var dette ikke netop kernen i kirkens politik? Tie, skrive så lidt som muligt, vente, vise tålmodighed. Pierre måtte beundre denne vidunderlige bestyrelse, der, ældgammel som den var, forbavsede ham ved sin sælsomme levedygtighed og myndighed. Han syntes, han blev revet med, draget ind i disse kongregationers net af jern, der syntes ham et udslag af den mest absolutte magt, han endnu havde set i verden. Det nyttede ikke, at han ofte lagde mærke til sprækker og revner, tyndslidte steder, hvor et hul snart måtte vise sig. Han måtte vel sagtens en skønne dag bukke under, siden han nu en gang havde vovet sig ind i maskineriet. Han mærkede, hvordan han blev hvirvlet afsted, følte så vel, at han ville blive knust i denne malstrøm af rænker og indflydelser, der sattes i bevægelse af så uendelig megen begærlighed og forfængelighed, fordærvelse og ærgerrighed, usselhed og storhed. Og hvor var den henne – den evige stad, om hvilken han havde drømt? Hvor svulmede ikke hans hjerte af harme, og hvor blev han ikke træt og modløs, efterhånden som han indså, at han ikke med sin bedste vilje kunne forsvare sig imod det virkelige Rom!

Efterhånden fik han klarhed over mange ting, som han hidtil ikke havde forstået. En dag, da han var hos kardinal Sarno talte denne om frimurerne, og udtrykte sig med en så isnende harme, at der gik et lys op for Pierre, som altid før havde betragtet frimureriet omtrent som jesuitterne, det vil sige, som noget, der tilhørte en svunden tid, og nærmest havde lyst til at trække på skulderen ad de ammestuehistorier, der gik om disse mænds hemmelighedsfulde virksomhed, som en gang skulle

have styret verden. Han havde aldrig forstået det raseri, som greb visse folk, når de hørte dette selskabs navn. En prælat og oven i købet en dannet, fin prælat havde med overbevisning fortalt Pierre, at Djævelen i egen person – en gang om året i det mindste, præsiderede, synlig for alle, ved logens møder. Og nu begreb han, at kirken – den romersk-katolske kirke – betragtede frimurersamfundet som en rival, en konkurrent. Selv om kirken anså sig – måtte anse sig for den eneste overordnede myndighed, følte den dog, at de andre var dens fjender – meget gamle fjender, som *måske* kunne vinde sejr. Og sammenstød var så meget mere forståelige, som der i de to samfunds ordning var en så stor lighed. Samme tragten efter almindelig overhøjhed, samme internationale område, samme hemmelighedsfuldhed, organisation, ritus, dogme: Gud imod Gud, tro imod tro, myndighed mod myndighed, samme erobringstrang. Det var som to store handelshuse oprettet i samme gade, de generede hinanden, og det ene måtte vige for det andet! Men om nu katolicismen syntes Pierre affældig, truet med ruin, nærede han endnu mindre tillid til frimureriet og dets magt. Han havde søgt oplysninger, erkyndiget sig om logen her i Rom, hvor de to medbejlere stod ansigt til ansigt, hvor stormesteren tronede overfor Hans Hellighed selv. Han havde nok hørt sige, at de sidste romerske fyrster havde troet, de var nødsaget til at lade sig optage i logen for at få fred og ikke forværre deres sønners ikke meget lystelige stilling.

Men var det ikke ene og alene omstændighederne, der tvang dem – bøjede de sig ikke kun for samfundsbevægelsens uundgåelige drivkraft? Mon ikke frimureriet også stod på en vulkan, og ville logen ikke en skøn dag forlise i sine egne

retfærdigheds- og sandhedsideers sejr, de ideer, den så længe havde forsvaret midt i historiens nat og vilkårlighed?

Det er jo en gang en kendsgerning, at ideernes sejr dræber den sekt, der har rejst fanen for dem, gør unyttig, ja en smule latterlig det apparat, medlemmerne har troet nødvendigt for at gøre indtryk på menneskenes indbildningskraft.

Karbonarismen overlevede ikke frihedens triumf, den forsvandt, da man havde opnået, hvad den fordrede, og den dag, den katolske kirke styrter sammen, har frimurerne fuldført deres store oplysnings- og befrielsesværk – der vil ikke mere være noget for dem at udrette!

Nu til dags ville logernes almagt kun være et dårligt erobringsredskab, bundet som de er ved overleveringer og fordærvet ved en mængde ceremonier, som man kun kan smile ad. De ville kun være en klub eller en hjælpeforening, hvis videnskabens mægtige pust ikke rev nationerne med sig og hjalp med til at styrte en forældet religion.

Pierre blev forresten træt og ødelagt af al denne løben. Han overvældedes af ængstelse, men *ville* ikke forlade Rom uden at have kæmpet til det yderste, ikke drage bort, før håbets sidste lysglimt var slukket. Han havde set alle de kardinaler, hvis indflydelse kunne komme ham til nytte. Han havde besøgt kardinalvikaren i den romerske diocese – en lærd mand, der havde konverseret ham om Horats og udspurgt ham om Frankrigs budget som en lidt vildfarende politiker, uden med et ord at berøre den sag, der havde ført Pierre til ham.

Han havde ligeledes aflagt besøg hos storpønitentiaren, som han havde set i Palazzo Boccanera.

Kardinalen var en høj, mager olding, med et furet askeansigt, han havde kun strenge, dadlende ord til overs for bogen, strenge ord imod de unge præster, som fordærvedes af århundredets lærdomme og skrev skadelige værker.

Endelig havde han i Vatikanet haft foretræde hos kardinalsekretæren, der fungerede som Hans Helligheds udenrigsminister og var en overordentlig mægtig mand, med hvem de alle havde skræmt Pierre, idet de erklærede, at en unådig modtagelse ville få den aller uheldigste indflydelse på sagens udfald.

Den unge mand havde straks bedt om undskyldning, fordi han var kommet så sent, og var blevet modtaget på det venskabeligste af en meget forekommende mand, hvis rolige, afdæmpede diplomatvæsen mildnede et ret strengt ydre. Kardinalen havde ladet ham tage plads, vist interesse for sagen, udspurgt Pierre, lyttet til hans forsvar og sagt nogle opmuntrende ord, men alligevel stod det tydeligt for den unge mand, at hans sag ikke gjorde spor af fremskridt, og at kardinalsekretæren næppe var den, der skulle skaffe ham adgang til den hellige fader. Og om aftenen kom han hjem til Via Giulia, træt og forstyrret, ophidset og modløs efter at have aflagt så mange visitter, talt med så mange mennesker, han var overvældet af en forvirrende følelse, syntes, han blev grebet og hvirvlet rundt i en usynlig malstrøm, blev trukket ind i en maskine med hundrede hjul, der ville knuse ham eller i det mindste ødelægge den smule forstand, han endnu havde tilbage.

Han mødte netop på gangen don Vigilio og ville atter tale med ham, forsøge at få et godt råd af ham. Men sekretæren

vinkede, at han intet ville høre, intet kunne forklare i dette øjeblik – så sig kun om med forvildede miner. Derpå hviskede han hurtigt lige ind i øret på Pierre:

"Har De været hos monsignor Nani? – Nej? ... Så se, De skynder Dem at aflægge ham et besøg. Jeg har jo allerede sagt Dem, at det er det eneste, De har at gøre!"

Pierre fulgte rådet, hvad nyttede det at stride imod? Han havde jo besluttet intet at forsømme, men forsøge alt muligt for at fremme sin sag, og han ville jo også benytte sit ophold i Rom til at se og lære så meget som muligt.

Næste morgen stod han i en alt for tidlig time under søjlerækkerne ved Sankt Peterskirken, derfra drejede han ind i det hellige officiums' gade, kom til palæet bag ved sakristiet, i et stille, ensomt kvarter, hvor fodgængere og vogne kun sjældent passerede. Kun solen var der altid, og den kastede sit varme lys over de små hvide brosten.

Man anede basilikaens nærhed, indåndede en svag røgelsesduft, vandrede om i klosterfred i århundreders søvn. Og der ligger det hellige officiums palæ, stort og tungt, nøgent og imponerende, en høj, gul facade med én række vinduer. Den del af slottet, som vender ud mod sidegaden, er mere skummel, med smallere vinduer, matte ruder, små glughuller.

I den strålende sol lå den store skidengule, firkantede bygning der så tillukket og indadvendt som et hemmelighedsfuldt fængsel.

Pierre fo'r sammen, men smilede straks ad sin dumme ængstelse. Den hellige romersk-katolske inkvisition, det hellige officiums kongregation, som det nu til dags benævnedes, var ikke mere som i svundne tider den skrækindjagende domstol,

der sendte folk på bålet eller til græsselige pinsler, der ikke kendte til skånsel og havde hånd- og halsret over menneskeheden. Dog havde den bevaret hele sin gamle diskretion, man arbejdede i al hemmelighed, trådte sammen hver onsdag uden at et ord, et pust nogen sinde slap udenfor de tykke mure … dens domme ramte stadig kætteriet – men nu dømtes kun værkerne, den ejede ingen virksomme våben mere – hverken fængsel eller stål – brand eller bål – den måtte nu nøjes med at protestere og kunne kun tildele sine gejstlige undergivne straf for forseelser i embedsforhold.

Da Pierre var kommet ind og blev ført til monsignor Nani, hvis embede som assessor gav ham ret til at bo i selve palæet, følte han sig straks behageligt overrasket.

Værelset var rummeligt, mod syd, oplyst af den varme, muntre sol. En lun temperatur virkede beroligende, trods den temmelig stive stil i møblementet, og de mørke, fine farver – man fik fornemmelsen af en kvindes nærværelse ved synet af den mildhed, der overalt lyste op mellem omgivelsernes alvor og ro. Her var ingen blomster, men en behagelig duft slog den indtrædende i møde.

Pierre følte sig vel tilpas, hans forpinte hjerte bankede roligere, og han trak vejret lettere, end han i mange dage havde gjort. Monsignor Nani gik straks hen til ham med det venlige smil på det glatte ansigt og et blink i de blå, livlige øjne. Han rakte begge hænder til den unge mand.

"Godmorgen, min kære søn – det er smukt af Dem at se til mig … kom her og sæt Dem ned, så skal vi tales ved som et par gode venner."

Og uden at vente spurgte han Pierre ud, venligt, forekommende – med kærlig, faderlig betoning i den blide stemme.

"Nå, lad mig så høre, hvordan det står til? Sig mig, hvad De har foretaget Dem, siden vi sås?"

Trods don Vigilios betroelser kunne Pierre ikke modstå denne mands indtagende væsen – han troede tydeligt at mærke, hvor sympatisk monsignor Nani betragtede ham og hans sag. Han åbnede straks sit hjerte, fortalte om kardinal Sarno, monsignor Fornaro, pater Dangelis, om alle de besøg og visitter han havde aflagt hos indflydelsesrige personligheder. Han talte om, hvordan han nu så længe havde løbet fra dør til dør gennem alle Roms kongregationer i denne umådelige bikube, hvor arbejdet gik for sig så stille og lydløst, talte om sin træthed, sin nedtrykte stemning, sin forvirrede hjerne.

Og monsignor Nani lyttede til hans ord med en yderst veltilfreds mine, nikkede nu og da bifaldende med hovedet og udbrød:

"Ser man det! ... udmærket! ... aldeles rigtigt, mit barn! ... å, Deres sag går fremad ... ypperligt ... alting vil snart klare sig!"

Han var henrykt, uden uklædelig spot. Kun i de blå gennemtrængende øjne lynede det nu og da, som om han ville se den unge præst lige ind i sjælen, se, om han snart ville falde til føje og lystre højere ordre. Var han snart træt og spag nok – havde det tre måneders ophold i Rom haft den tilsigtede virkning? Var der omsider kastet koldt vand nok på hans oprørske begejstring?

Med et spurgte monsignor Nani:

"Men min kære søn, De taler slet ikke om kardinal Sanguinetti."

"Hans Eminence er jo i Frascati – monsignor – jeg har endnu ikke set ham!"

Ved dette svar løftedes de bløde, velplejede hænder besværgende mod loftet, og det milde ansigt så overmåde ængsteligt ud.

"Ak – ham *må* De tale med – De må endelig tale med Hans Eminence! Dette er uomgåelig nødvendigt! Husk dog på, at han er Indexkongregationens præfekt! Vi kan først rigtig virke, når De har aflagt ham en visit. Han er vigtigere end alle de andre! Skynd Dem ud til Frascati, min kære søn!"

Og Pierre kunne kun svare med et ærbødigt buk:

"Jeg skal ufortøvet følge Deres råd, monsignor."

11

Skønt Pierre vel vidste, at han ikke kunne komme til kardinal Sanguinetti før henad klokken elleve, var han dog taget med et tidligt tog, og klokken ni stod han ude på den lille banegård i Frascati. Han havde allerede været der en gang før og havde foretaget den klassiske tur til de romerske pragtbygninger, der strækker sig fra Frascati til Rocca di Papa og fra Rocca di Papa til Monte Cavo. Han glædede sig til en behagelig spadseretur langs Albanerbjergenes skråninger, hvor Frascati er bygget imellem roser, oliventræer og vinhaver, og hvor man som fra et forbjerg set ud over campagnens umådelige, rødlige hav, lige til Rom, der som en hvid marmorø ligger i det fjerne.

Dejlige Frascati! På den grønnende skråning ved foden af Tusculums skovklædte højder, med den berømte terrasse, hvorfra man har den skønneste udsigt i verden, med de gamle fornemme villaer midt i pragtfulde parker, hvor cypresser, pinjer og ege står grønne hele året rundt! I en time havde han henrykt vandret om ad veje, kantet med ældgamle, knudrede oliventræer eller overskygget af store træer i de tilstødende ejendomme og ad duftende stier, da han pludselig uventet traf en bekendt, som han helst havde undgået.

Han var gået ned i nærheden af banegården, hvor der i de gamle vinhaver i nogle år havde hersket en travl bevægelse i retning af nybygninger.

Han blev overrasket ved, at en elegant kalechevogn med to heste for, der kom fra Rom, standsede lidt fra ham, og at man kaldte ham ved navn.

"Hvad ser jeg, fader Froment, er De kommet ud at spadsere her så tidligt på dagen?"

Han så nu, at det var grev Prada, der stod af og lod vognen køre videre, mens han selv gik det sidste stykke vej ved siden af den unge præst.

Efter et venskabeligt håndtryk sagde han:

"Jeg tager sjældent herud med jernbanen, jeg foretrækker min egen vogn. Så får man også hestene rørt ... De ved, jeg har noget for herude, et helt byggeforetagende, som desværre ikke går synderlig godt, det er derfor jeg er nødt til at tage langt oftere herud, end jeg egentlig har lyst til."

Pierre kendte godt denne sag. Boccaneraerne havde været nødt til at sælge deres pragtfulde villa, der var bygget efter Jacques de la Portes tegning i den sidste halvdel af det sekstende århundrede. Det var en kongelig sommerresidens i skyggefulde omgivelser med bassiner og springvand og især en berømt terrasse, der sprang frem over den romerske campagnes uendelighed. Efter sin moder havde Bernadette arvet udstrakte vinhaver neden for Frascati, som hun havde bragt Prada i medgift i det øjeblik, da Roms byggegalskab havde smittet provinserne. Prada havde fået den idé at bygge et helt kvarter af mindre villaer i smag med dem, der ligger uden om Paris. Men der meldte sig få købere, krakket var kommet, og nu søgte han med besvær at afvikle dette fortvivlede foretagende efter at have udbetalt sin kone hendes part, da de var blevet skilt.

"Og ser De, med vogn kan man komme og tage bort, når man vil, mens man med jernbanen er en slave af tiden. I formiddag skal jeg nu have et møde med entreprenører, taksationsmænd

og sagførere, og jeg ved ikke, hvor megen tid det vil tage mig ... en dejlig egn, ikke sandt? Vi har lov til at være stolte af den i Rom. Skønt jeg for øjeblikket har mange genvordigheder her, kommer jeg dog aldrig herud, uden at mit hjerte svulmer af glæde."

Han fortalte ikke, at hans veninde, som han kaldte hende, Lisbeth Kauffmann, havde tilbragt sommeren i en af de ny villaer, hvor hun havde indrettet sig et henrivende atelier og modtaget besøg af hele fremmedkolonien, der bar over med hendes forhold til Prada, fordi hun var rig, talentfuld og indtagende. På grund af sin tilstand var hun for fjorten dage siden taget ind til Rom, hvor hun havde bragt en stor dreng til verden, og denne begivenhed havde atter sat fart i sladderen såvel i de verdslige som gejstlige kredse, hvor man på ny talte om Bernadettes og Pradas skilsmissehistorie. Hans kærlighed til Frascati havde sikkert sin grund i behagelige erindringer derfra og i glæden og stoltheden over denne søns fødsel.

Pierre følte sig forlegen og havde en vag følelse af ubehag overfor greven, men han ville vise sig erkendtlig for den venlighed, Prada viste ham, og spurgte derfor til hans fader, den gamle Orlando, helten fra frihedskampen.

"Å, når man undtager benene, befinder han sig udmærket, han kan mageligt leve hundrede år. Stakkels fader, jeg ville så gerne have haft ham ud at bo i et af disse småhuse i sommer. Men han vil ikke, han bliver ganske stædig, så snart man taler om, at han skulle forlade Rom. Der er, som om han frygtede, man skulle erobre byen fra ham, mens han var borte."

Han gav sig til at le og tilføjede:

"Han talte forresten om Dem endnu i går, fader, og undrede sig over, at han aldrig så Dem."

Det bedrøvede Pierre, for han var kommet til at holde af Orlando med ærbødig hengivenhed. Siden det første besøg havde han to gange været hos ham, men hver gang havde den gamle mand nægtet at tale med ham om Rom, så længe hans unge ven ikke havde set alt og forstået alt.

"Jeg beder Dem sige ham," udbrød Pierre, "at det ikke er, fordi jeg har glemt ham, at det har trukket ud med mit besøg, det er kun fordi jeg vil adlyde ham. Jeg forlader ganske bestemt ikke Rom uden at hilse på ham og sige ham, hvor rørt jeg er over den modtagelse jeg har fået af ham."

De gik langsomt op ad vejen mellem nogle nye villaer, hvoraf enkelte ikke var færdige. Og da Prada fik at vide, at Pierre var taget derud for at hilse på kardinal Sanguinetti, brast han igen i latter. Når han lo, lignede han en elskværdig ulv, som viste sine hvide tænder.

"Ja, det er rigtigt, siden paven er blevet syg, bor han her ... å, De kan tro, han går i en ordentlig feber."

"Hvorfor?"

"Naturligvis fordi efterretningerne om den hellige faders helbred ikke var gode i morges. Da jeg forlod Rom, hed det sig, at han havde haft en meget dårlig nat."

Ved en omdrejning af vejen standsede han foran et gammelt kapel, en lille kirke, der lå for sig selv i kanten af en olivenskov. Ved siden af lå der en meget forfalden bygning, der formodentlig var den gamle præstebolig, og hvoraf netop en præst kom ud. Han var stor og korpulent, havde et tykt og

gustent ansigt og lukkede omhyggeligt af efter sig, før han gik bort.

"Der skal De se en," sagde greven spottende, "der også har hjertebanken. Han går sikkert op til kardinalen for at høre nyt."

Pierre havde forbavset betragtet præsten.

"Å, men jeg kender ham jo," sagde han, "det er ham, jeg så dagen efter min ankomst hos kardinal Boccanera, til hvem han bragte en kurv figner. Forresten kom han for at bede om en anbefaling til sin unge broder, der var blevet fængslet for et knivstik, tror jeg ... for øvrigt nægtede kardinalen ham lige ud at give ham en befalingen."

"Det var nok ham. Tidligere kom han meget på Villa Boccanera, hvor hans broder var gartner. Nu er han kardinal Sanguinettis svorne mand ... ak! Det er en løjerlig fremtoning, denne Santobono. De har vist ikke den slags i Frankrig. Han lever ganske alene i dette forfaldne hus og forretter tjeneste ved det gamle kapel her, hvor der måske ikke tre gange om året kommer en sjæl for at høre messen, det er en fuldstændig sinecure, der tillader ham at leve af en gage på – tusinde francs ... som en bondefilosof og dyrke sin temmelig store have, som De kan se der bagved de høje mure."

Haven strakte sig ned ad skråningen bagved præsteboligen, omhyggeligt aflukket overalt, som om man ville holde end også uvedkommendes blik ude. Man så kun oven over muren til venstre et pragtfuldt, kæmpemæssigt figentræ, hvis løvværk tegnede sig sort mod den klare himmel.

Prada gik videre og fortsatte med at tale om Santobono, der øjensynligt interesserede ham. –

Præsten var patriot og garibaldist, født i Nemi, udgået fra de lavere samfundslag, men han havde læst en del, kendte Roms fordums storhed og drømte om det romerske kejserriges genoprettelse til fordel for det unge Italien. Og det var blevet hans inderlige overbevisning, at kun en stor pave kunne virkeliggøre denne drøm om at gribe tøjlerne og erobre alle andre nationer.

Det var jo ganske ligefremt, da paven regerede over millioner af katolikker. Var måske halvdelen af Europa ikke hans? Frankrig, Østrig og Spanien ville falde ham til fode, når de så, at han var mægtig nok til at give verden love.

Hvad Tyskland og England og de andre protestantiske nationer angik, ville de ufejlbarligt blive undertvunget, da pavemagten var den eneste dæmning, som man kunne stille op mod de forvildelser, der en dag måtte knuses imod den.

Ikke desto mindre havde han i politisk henseende erklæret sig for Tyskland, da han antog, at Frankrig måtte knækkes, før det kastede sig i pavens arme. Modsigelser og vilde indbildninger summede rundt i dette uklare hoved, hvis halvgale ideer let kunne udarte til voldsomheder på grund af hans races oprindelige råhed.

Han var en barbarisk evangelist, en ven af de fortrykte og lidende, i slægt med de religiøse fanatikere og i stand til at øve store dyder og begå store forbrydelser.

"Ja," fortsatte Prada, "han har sluttet sig til kardinal Sanguinetti med hud og hår, fordi han i ham tror at se muligheder for den store pave, den pave, der skal gøre Rom til hovedstad for alle folkeslag. Men det forhindrer ham ikke i også at arbejde for sin egen personlige ærgerrighed, han vil f. eks.

gerne være domherre, opnå en eller anden lille villighed, det så De selv, da hans broder trængte til en hjælpende hånd for at komme ud af sine forlegenheder. Man holder på en kardinal, lige som man holder på et nummer i lotteriet, hvis kardinalen bliver pave, vinder man en formue … derfor ser De ham også nu med lange skridt ile afsted for at få at vide, om Leo den 13. skal dø, og om hans nummer kommer ud ved at Sanguinetti bliver smykket med den tredobbelte krone."

"Tror De virkelig, at det er så alvorligt med paven?" spurgte Pierre lidt urolig.

Greven smilede og slog ud med begge armene.

"Ja, det ved man jo aldrig. De, som har interesse i det, tror jo altid, han er på det yderste. Jeg mener, han har det dårligt … noget galt indvendig, siger man … og i hans alder kan alt jo let tage en alvorlig vending."

Du gik videre uden at sige noget. Lidt efter spurgte Pierre:

"Mon hvis den hellige stol nu skulle blive ledig, ville kardinal Sanguinetti da have udsigt til at beklæde den?"

"Udsigt dertil! … ja, ser De, det er nu også noget, man aldrig ved. Sikkert et det imidlertid, at man nævner ham mellem dem, der kan være tale om. Hvis ønsket om at blive det var tilstrækkeligt, ville Sanguinetti sikkert være den vordende pave, for det er hans livs drøm, og han er lidenskabelig, har en jernvilje. Men netop det er hans ulykke, han slider sig op, og det ved han godt selv. Når de sidste dages kampe nærmer sig, er han i stand til alt. De kan være sikker på, at han er taget herud i dette kritiske øjeblik, fordi han mener bedre at kunne lede kampen på afstand, når han lader, som han ønsker at være uden for den."

Han udviklede, hvordan Sanguinetti siden pavens forrige sygdom i foråret havde levet i en dødelig angst for, at jesuitterne skulle støtte kardinal Boccanera, selv om denne ikke holdt synderligt af dem.

Ganske vist var han barsk og af en vidtgående og farlig fromhed i dette overbærenhedens århundrede, men han hørte til patricierne, og hans valg kunne derfor være en angivelse af, at pavedømmet aldrig ville opgive den verdslige magt.

Siden da havde Boccanera været et stadigt skræmmebillede for Sanguinetti, der uafladeligt grundede på at blive denne farlige rival kvit. Han benyttede skandalen med Benedetta og Dario og fremstillede hele tiden Boccanera som Antikrist, der ville fuldende pavedømmets ruin.

Hans sidste forsøg på igen at vinde jesuitterne var at lade sine tilhængere udsprede, at han ikke alene i princip ville holde på pavernes verdslige magt, men at han endog påtog sig at erobre denne magt tilbage.

Han havde en plan, om hvilken der hviskedes i krogene, og som ufejlbarligt ville føre til sejr: han ville tillade katolikkerne at stemme og lade sig vælge og således besætte pladser i kammeret, først hundrede, derpå to hundrede, og endelig tre hundrede, så ville han styrte det regerende dynasti og stifte et stort forbund af de italienske provinser, hvor den hellige fader, der atter havde erobret Rom, skulle være det ophøjede overhoved.

Derpå gav Prada sig igen til at le, idet han viste sine hvide tænder, der syntes som skabt til at holde fast på deres bytte.

"De kan se, at vi må være på vor post for at forsvare os, for det er jo meningen at ville sætte os på døren. Det går dog heldigvis

ikke altid, som præsten præker, men den slags drømmerier har ikke desto mindre en stor magt over masser af overspændte hjerner, se f. eks. denne Santobono. Han er netop en af dem, som Sanguinetti med et ord kan få til hvad som helst ... å, gode ben har fyren, han er allerede kommet helt derop og går nu ind i kardinalens lille palads, den hvide villa med de udhuggede balkoner."

Klokken var elleve, og da Pierre tog afsked med greven for at gå hen og gøre sin visit, beholdt denne hans hånd et øjeblik i sin og sagde:

"Hør engang, hvis De vil være elskværdig, så spiser De frokost med mig ... når De er færdig med Deres visit, kom gå hen til mig på den restaurant med den røde facade. Om en time er jeg færdig med mine forretninger, og jeg vil være henrykt over ikke at skulle spise alene."

Pierre begyndte med at sige nej, men da han ingen passende undskyldning kunne finde, endte han med at modtage indbydelsen. Han var også mod sin vilje blevet indtaget af Pradas elskværdighed.

Da han havde forladt greven, behøvede han kun at gå gennem en gade for at komme til indgangen af kardinalens bolig. Da denne lagde an på at gøre sig populær, kunne man let få adgang til ham, især i Frascati stod hans dør åben for enhver nok så beskeden præstekjole.

Pierre blev derfor straks ført ind, og da han huskede, hvor gnaven tjeneren havde været, hvordan denne havde frarådet ham at rejse herud, da Hans Eminence ikke kunne lide at blive forstyrret, når han ikke var rask, blev han temmelig forbavset over denne modtagelse.

Der syntes virkelig heller ikke at være spor af sygdom i denne smukke villa, hvor alt smilede og strålede i det herligste solskin.

Ventværelset, hvor man lod ham være alene, var dårligt møbleret med smagløse, røde fløjlsmøbler, men det var fyldt med det skønneste lys og vendte ud mod denne mærkelige campagne. Så flad og så nøgen, men så uforlignelig skøn lå den, drømmerig, dækket af fortidens uforgængelige tågeslør.

Mens han ventede, gik han hen og stillede sig ved et åbent vindue, der vendte ud mod en balkon, og fortabte sig i beskuelsen af det uendelige græshav, der strakte sig hen mod det fjerne Rom, over hvilket St. Peterskirkens kuppel hævede sig som et lille, skinnende punkt, næppe større end neglen på en lillefinger.

Næppe var han kommet derhen, før lyden af stemmer nåede ham, og da han lænede sig frem, opdagede han, at det var Hans Eminence selv, der stod på balkonen ved siden at og talte med en præst. Han så kun præstekjolen, men det stod ham straks klart, at det måtte være Santobono. Hans første indskydelse var at trække sig tilbage, men de ord, han hørte, fik ham til at blive stående.

"Om et øjeblik får vi det at vide," sagde Hans Eminence med sin kraftige stemme. "Jeg har sendt Eufemio til Rom. Han er den eneste, jeg har tillid til. Der kommer det tog, han er med."

Langt nede på den uendelige slette sås et tog, ganske lille, som et stykke legetøj. Formodentlig var det for at passe på dets ankomst, at Hans Eminence var gået ud på balkonen, hvor han nu stod og støttede sig til rækværket med blikket hvilende på det fjerne Rom.

Santobono sagde ivrigt noget, som Pierre ikke forstod, men kardinalens svar var tydeligt:

"Ja, min søn, en katastrofe ville være en stor ulykke. Gid Herren i lang tid vil bevare Hans Hellighed for os."

Han standsede, og da han ingen hykler var, tilføjede han forklarende:

"At han i det mindste vil bevare ham for øjeblikket, for tidspunktet er uheldigt! Jeg er i den største uro, for Antikristens tilhængere har vundet meget terræn i den sidste tid."

"Ak! hvis Deres Eminence vil handle, sejrer De!"

"Jeg ... men min kære søn, hvad vil De da have, jeg skal gøre? Jeg er jo kun et redskab for mine venner og for dem, der har tiltro til mig ... det er kun den hellige stols sejr, vi arbejder for ... *de* må hævde og hver især virke for at spærre vejen for det onde, sådan at det gode kan vinde frem ... ak! hvis Antikrist kom til magten ..."

Dette ord, Antikrist, som således blev gentaget, kunne Pierre ikke rigtig forstå. Pludseligt huskede han, at greven havde sagt: "Antikrist, det er kardinal Boccanera!"

"Min søn, tænk Dem engang Antikrist i Vatikanet. Han ville fuldbyrde religionens ødelæggelse ved sit ubøjelige hovmod og sin stædighed, for der er ingen tvivl om, at han er det forfærdelige dyr, som profeterne omtaler, og som truer med at drage alt med sig ind i afgrunden og mørket. Jeg kender ham – han vil gribe om templets piller, sønderbryde dem og begrave sig selv sammen med hele katolicismen under ruinerne. Der vil ikke gå mere end et halvt år, før han er jaget ud af Rom, i strid med alle nationer, forbandet af Italien, og omflakkende vil han vise verden genfærdet af den sidste pave."

Santobono modtog denne forfærdelige forudsigelse med en dump knurren og en undertrykt ed.

Toget var imidlertid kommet til stationen, og mellem de få rejsende, der stod ud, så Pierre en lille præst ile afsted så hurtigt, at præstekjolen flagrede ham om benene.

Det var fader Eufemio, kardinalens sekretær, der satte al respekt til side og gav sig til at løbe op ad vejen, da han så sin herre på altanen.

"Å, der kommer Eufemio!" udbrød Hans Eminence i den højeste spænding, "nu får vi noget at vide – nu får vi uendelig meget at vide."

Sekretæren var faret ind ad gadedøren, og han kom så hurtigt op ad trappen, at Pierre næsten i samme øjeblik så ham åndeløs fare gennem venteværelset og forsvinde i kardinalens kabinet. Hans Eminence var gået ind for at tage imod ham, men de kom næsten straks efter ud på balkonen begge to.

"Det var altså sandt, at natten havde været dårlig ... Hans Hellighed har ikke sovet. Koliksmerter har man sagt Dem. I hans alder er det meget alvorligt, det kan kalde ham bort i løbet af et par timer. Og hvad siger lægerne?"

Pierre kunne ikke høre svaret, men han hørte kardinalen sige:

"Å, lægerne – de ved jo aldrig noget. Når de ikke vil udtale sig, plejer døden for øvrigt ikke at være langt borte ... min Gud! hvilken ulykke, hvis den hellige faders sygdom ikke kan trækkes ud i nogle dage."

Der blev stille nogle øjeblikke, derpå hørte han igen kardinalens stemme:

"Ja, min kære Santobono, De har ret, her må handles ... selve den hellige kirke står på spil. Forresten er det jo umuligt, at Himlen ikke er med os, der kun vil dens triumf. Hvis det gøres nødvendigt, vil den vide at knuse Antikrist."

Derpå hørte Pierre for første gang tydelig Santobonos rå stemme, der i en afgørende tone sagde:

"Å! hvis Himlen skulle tøve, kan man jo hjælpe den."

Derefter hørte han ikke mere, stemmerne tabte sig i en ubestemt mumlen. Balkonen stod tom.

Pierre ventede nogen tid i det rolige venteværelse, der var fyldt af et strålende, fornøjeligt lys, da døren pludselig blev åbnet af en tjener, der førte ham ind. Han blev forundret over at finde kardinalen alene. Han havde ikke set de to præster gå ud, så de måtte ad en anden vej have forladt Hans Eminence.

Kardinalen skred hen imod et af vinduerne. Han var rød i ansigtet, havde em kraftig næse og tykke læber, og til trods for sine tresindstyve år så han ungdommelig ud. Han havde igen påtaget sig det faderlige smil, hvormed han modtog sine underordnede, og da Pierre havde bukket for ham og kysset hans ring, pegede han straks på en stol og sagde:

"Tag plads, min kære søn ... ja, De kommer vel i anledning af denne fortvivlede historie med Deres bog ... jeg er meget glad over at kunne komme til at tale med Dem om den."

Selv satte han sig foran det åbne vindue, som vendte ud mod Rom, som han syntes ikke at ville slippe ud af øje. Pierre mærkede, at han ikke hørte på ham, mens han undskyldte sig, fordi han havde opsøgt ham og forstyrret hans ro. Tilsyneladende var kardinalen imidlertid opfyldt af den elskværdigste opmærksomhed, og Pierre forbavsedes over den

jernvilje, som denne mand måtte være i besiddelse af for at synes så rolig, mens han var opfyldt af en så fortærende uro.

"Deres Eminence vil altså undskylde."

"De har handlet ganske rigtigt i at komme herud, da mit lidt skrøbelige helbred nøder mig til et lille landophold. Forresten har jeg det noget bedre ... det er så naturligt, at De kunne have lyst til at give mig nogle oplysninger og forsvare Deres værk. Det har end også forbavset mig, at jeg ikke har set Dem tidligere, for jeg kender Deres store tiltro til det, og jeg ved, at De ikke undlader noget skridt for at overbevise Deres dommere. Tal De kun nu, min kære søn, jeg er lutter øre."

Pierre lod sig narre af disse velvillige ord.

Han håbede at kunne vinde Indexkongregationens almægtige præfekt for sin sag. Han fandt allerede, at denne var i besiddelse af en sjælden klogskab og en tiltalende ligefremhed.

Den forhenværende pavelige gesandt havde i Brüssel og Wien lært den kunst at tilfredsstille folk med skønne løfter, som han aldeles ikke havde i sinde at indfri.

Pierre talte sig igen varm ved at fremsætte sine ideer om det tilkommende Rom, der endnu en gang skulle blive verdens herskerinde, hvis det ville vende tilbage til Jesu oprindelige lære med dens varme kærlighed til de små og ydmyge.

Sanguinetti smilede, rystede blidt på hovedet og udbrød:

"Fortræffeligt ... fortræffeligt, det er meget godt ... jeg er ganske af Deres mening, min kære søn ... det kan ikke fremstilles bedre, og det er udenfor al tvivl, at alle brave mennesker må være enige med Dem."

Hele den poetiske side af værket tiltalte ham meget, sagde han. Han satte pris på at gå for at være særlig dygtig latiner ligesom Leo den 13., og havde især helliget Virgil sin varmeste beundring.

"Jeg kender så godt Deres udtalelser om foråret, der, når det kommer tilbage, trøster de fattige for vinterens kulde! ... jeg har læst det afsnit tre gange ... og De aner måske ikke, hvor meget det minder om de gamle forfattere. Jeg har på mere end et halvt hundrede steder truffet udtryk, som findes i "Hyrdedigtene". Det er en henrivende bog, De har skrevet ... ganske henrivende."

Han var langt fra nogen tosse, og da han mærkede, at denne lille præst var en begavet mand, endte han med at interessere sig, ikke for ham selv, men for den nytte, han mulig kunne drage af ham. Han levede i en stadig feber på grund af alle de rænker, han smedede, og han søgte altid at benytte de mennesker, Forsynet bragte ham i berøring med, til sin egen fordel. Han vendte blikket bort fra Rom og så Pierre ind i ansigtet, lyttede til hans ord og grundede på, hvordan han kunne anvende ham nu straks i den forhåndenværende krise eller senere, når han engang var blevet pave.

Men Pierre begik igen den fejl at angribe kirkens verdslige magt og at udtale de skæbnesvangre ord: *Den ny religion*.

Kardinalen standsede ham med en håndbevægelse, og stadigt smilende, uden at tabe noget af sin elskværdighed, sagde han, der nu havde dannet sig en bestemt og urokkelig mening:

"Min kære søn, De har ganske vist ret i mange punkter, og jeg er ofte enig med Dem ... ganske enig ... men De kan næppe være uvidende om, at jeg er protektor for Lourdes. Og efter det, De

har skrevet om grotten, kan De da umuligt vente, at jeg skulle erklære mig *for* Dem, imod De Hellige Fædre!"

Pierre blev bestyrtet over denne meddelelse, som han ikke anede. Ingen havde været så forsigtig at underrette ham om dette. Enhver katolsk institution hele verden over har i Rom en kardinal til protektor, udnævnt af den hellige fader, og som skal repræsentere eller om fornødent forsvare den.

"De gode Fædre!" fortsatte Sanguinetti, "har gjort sig mange bekymringer, og dem bør vi ikke forøge … De skulle blot vide, hvad de sender ind i penge for messer! … jeg kender mere end en af vore stakkels præster, som uden dem ville være ved at dø af sult."

Hertil var intet at sige. Pierre havde igen løbet hovedet mod pengespørgsmålet, med den kendsgerning, at den hellige stat hvert år måtte sørge for at få balance i budgettet.

Sanguinetti rejste sig for at tage afsked.

"Min kære søn," sagde han venligt, "De må ikke tabe modet … jeg for min part har jo kun en stemme … men jeg skal ikke glemme de udmærkede forklaringer, De her har givet mig … og hvem ved, hvis Gud er med Dem, sejrer De, selv om vi er imod Dem."

Det var hans sædvanlige fremgangsmåde. Han havde det princip aldrig at berøve nogen alt håb, når de gik fra ham. Hvad kunne det hjælpe Pierre, at fordømmelsen af hans bog var uundgåelig, og at det fornuftigste ville være at tilbagekalde den. Kun en mand som Boccanera ville puste til ilden, der ulmede i sjælene, og bringe den til at slå ud i oprørsluer.

"Håbet beskæmmer ingen," sagde han til sidst med et smil, som om der bag det lå en masse forhåbninger, han ikke turde

give ord.

Pierre var dybt rørt og ligesom genfødt. Han glemte endda den samtale, han havde overhørt, denne brændende ærgerrighed og dette dumpe had mod den frygtede rival. Var det ikke tænkeligt, at Sanguinetti kunne blive den længselsfuldt ventede pave, som ville påtage sig at omordne kirken i de forenede europæiske stater, så at den blev verdens åndelige herskerinde?

Pierre takkede ham varmt og trak sig tilbage.

Kardinalen hengav sig igen til sine drømmerier ved det åbne vindue, hvorfra han i det fjerne så Rom, herlig og lysende som en ædelsten, som tiaraens guld og juveler, i det strålende efterårssolskin.

Klokken var næsten et, da Pierre og grev Prada satte sig til at spise frokost ved et af de små borde i den restaurant, hvor de havde sat hinanden stævne. De var begge blevet opholdt længere, end de havde ventet, men greven syntes at være meget tilfreds, da han havde fået ordnet nogle vanskelige forhold på en fordelagtig måde. Præsten var ligesom levet op igen og hengav sig forhåbningsfuld til nydelsen af denne smukke dag.

Frokosten forløb også på den behageligste måde i den store, lyse sal, som på denne tid af året var ganske tom. På loftet var der malet flyvende amoriner, og væggene var dekorerede med landskaber. De spiste godt og drak den hede frascativin, der varmer, som om de gamle vulkaner havde givet noget af deres ild til den jord, hvori den var vokset.

De talte længe om Albanerbjergene, som i fortryllende, yndefuld vildhed hæver sig over den flade campagne.

Pierre havde gjort den almindelige tur fra Frascati til Nemi med vogn og var så ganske betaget, at han udtalte sig med stor begejstring om turen. Det første stykke af vejen, fra Frascati til Albano, gik over de bølgende høje langs en rosenbevokset skråning, hvor der mellem vin og oliven stadig åbnede sig udsigter over campagnens umådelige bølgelinje. Til højre lå landsbyen Rocca di Papa amfiteatralsk på en højde oven over Monte Cavo, omgivet af hundredårige træer.

Når man på dette sted af vejen vendte sig mod Frascati, så man i det fjerne, i udkanten af en pinjeskov, ruinerne af Tusculum, store rødlige mure stegte af århundreders solskin, og hvorfra den vidtstrakte udsigt måtte være henrivende. Derpå kom man gennem Marino med den brede, skrånende gade, den store kirke og Colonnaernes gamle, sortladne og halvt ødelagte palads.

Gennem en egeskov gik vejen så langs bredderne af Albanosøen, og her stod man overfor en udsigt, der måske er den skønneste i verden: Hinsides det ubevægelige og klare vandspejl lå ruinerne af Alba Longa, til venstre Monte Cavo med Rocca di Papa og Palazzuola, til højre Castel Gandolfo højt over søen, på en klippe. I det udbrændte krater, som i en kæmpemæssig grønklædt skål, lå søen slumrende, tung og død, en plade af smeltet metal, i hvis ene side solen spejlede sig med gylden glans, mens den anden side var sort som natten.

Derefter hævede vejen sig op til Castel Gandolfo, der lig en hvid fugl hvilede på klippen mellem søen og havet, og hvor der selv i den mest brændende sommerhede altid blæste en kølig, frisk vind. Tidligere var den berømt på grund af den pavelige

villa, hvor Pius den 9. holdt af at hvile sig, men hvor Leo den 13. aldrig satte sin fod.

Derpå gik det nedad, og nu kom de grønne, majestætiske ege igen, en dobbelt række kolosser med hundrede grene, to eller tre gange hundredårige, og endelig nåede man Albano, en lille by, mindre nymodens end Frascati, med tydelige spor af sin oprindelige vildhed. Derpå Ariccia med Palazzo Chigi, skovbevoksede højder, broer udspændt over mørke afgrunde, så Genzano og endelig Nemi, stadig mere ensomme og vildere egne, skjulte mellem klipper og træer.

Nemi havde gjort et uudsletteligt indtryk på Pierre, dette Nemi, der på afstand, ved bredden af sin sø, ligner en feernes by, og som viser sig at være så modbydelig snavset, når man endelig når den. Den ligger desuden halvvejs i ruiner, men beherskes endnu af Orsiniernes tårne, der som en ond ånd fra fortiden synes at ville vogte over vilde sæder, voldsomme lidenskaber, kiv og knivstik.

Her var Santobono født, præsten, hvis broder var morder, og som selv syntes at huse morderiske tilbøjeligheder, der lyste ud af de ondskabsfulde, flammende øjne.

Og nu søen, rund som en udslukket måne, der var faldet ned her i bunden af dette krater, dybere og mere indsnævret end Albanosøen, omgivet af en kraftig plantevækst med en vidunderlig frodighed, der stammede fra de bestandige vanddampe, der udvikler sig under solens brændende stråler og samler sig i denne uddybning som et ildsted under en dampkedel. Det er en varm og tung fugtighed, gangene i haverne der omkring dækkes af grønligt mos, og tykke tåger fylder ofte om morgenen den vældige skål med hvid damp, der

ligner en troldkvindes dampende, forheksede mælk. Pierre erindrede tydeligt, hvor ilde han havde befundet sig ved bredden af denne sø, hvor de svundne tiders oprørende forbrydelser syntes at slumre, en hel, mystisk religions afskyelige ritus midt i disse henrivende omgivelser. Han havde set den, da aftenen faldt på, i skyggen af de omgivende skove, som en anløben metalplade, sort og forsølvet i tung ubevægelighed. Dette vand, så klart og så dybt, dette øde vand uden en båd, dette døde vand så majestætisk og kirkegårdsagtigt, havde efterladt et ubeskriveligt sørgmodigt indtryk i hans sjæl – han havde jo med et fået en fornemmelse af dødens beskhed. Midt i denne alt for yppige frodighed blev han grebet af en sælsom håbløshed! Ak – disse mørke bredder, der gled ned under den sorte, stille vandflade hist ovre i den runde dal!

Grev Prada gav sig til at le ad Pierre.

"Ja – De har forresten ret. Nemisøen er ikke altid opmuntrende. Jeg har set den i gråvejr ganske blyfarvet, og det klareste solskin er end ikke i stand til at lyse den op. Jeg ved nok, at jeg ville dø af kedsomhed, hvis jeg skulle leve med dette vand for øjnene. Men søen sættes jo højt af lidenskabelige digtersjæle, der tror på storslåede følelser med drama, tragedie og den slags optog!"

Nu rejste de sig fra bordet for at drikke kaffen ude på terrassen, og samtalen slog ind i en anden retning.

"Har De i sinde at gå til selskabet hos fyrst Buongiovanni i aften? For en udlænding vil det være et højst ejendommeligt skue, og jeg råder Dem til at holde Dem borte."

"Jeg har forresten fået en indbydelse," svarede Pierre, "en af mine venner, hr. Narcisse Habert, ansat ved den franske legation, har skaffet mig den og lovet at ledsage mig."

Der skulle ganske rigtigt være fest i Palazzo Buongiovanni på Corsoen – en af de store fester, som nu til dags hørte til sjældenhederne. Der sagdes, at man ville udfolde megen pragt. Intet skulle spares, for om aftenen skulle der deklareres forlovelse mellem husets datter, den lille fyrstinde Celia og hendes Attilio. Faderen havde pludselig givet sit minde – rygtet talte om et nyt heftigt optrin, hvor fyrsten skulle have givet sin datter en ørefigen og være gerådet i et raseri, der var ved at gå over til slagtilfælde, men intet havde kunnet rokke Celias blide standhaftighed, og omsider lod fyrsten sig bevæge til at samtykke i et ægteskab med minister Saccos søn, den unge løjtnant Attilio, og sin datter – hvilken mærkelige begivenhed selvfølgelig gjorde den største opsigt i Roms forskellige kredse – både den sorte og den hvide!

Grev Prada lo igen.

"Å – De vil komme til at overvære mange sælsomme optog, kan De tro. Jeg er naturligvis glad på min fætters vegne. Attilio er en udmærket flink og elskværdig ung mand. Men De kan ikke forestille Dem, hvor jeg længes efter at se min værdige onkel, Hans Excellence agerdyrkningsministeren, træde ind i de fyrstelige haller. Dette syn ville jeg ikke undvære for alt i verden! Fader tager al ting fra den højtidelige side – han meddelte mig i morges, at han ikke havde lukket et øje hele natten i anledning af festligheden hos Buongiovannis."

Han tav et øjeblik, så fortsatte han:

"Hør, min kære Froment, klokken er allerede halv tre, og der går ikke tog før kl. 5. Ved De hvad, De skulle såmænd køre med mig til Rom."

Pierre protesterede.

"Nej, nej, De er alt for elskværdig. Jeg har lovet min ven Narcisse at spise til middag med ham, jeg tør ikke lade mig opholde."

"Men jeg opholder Dem heller ikke, tvært imod. Vi skal nok være i Rom inden fem. Det er en vidunderlig skøn tur, især på denne tid af dagen. Se Dem om, jeg lover Dem den dejligste solnedgang!"

Han trængte ind på Pierre, der ikke i en hast kunne finde en gyldig grund til at undslå sig for at modtage hans venlige tilbud, desuden følte den unge præst sig ganske indtaget i grevens uimodståelige elskværdighed og muntre væsen.

De tilbragte endnu en meget behagelig time sammen, talte om Rom, om Italien, om Frankrig, gik så igen ind i Frascati, hvor greven skulle tale med en tømrermester, og da klokken slog tre, kørte de afsted i den magelige vogn, som rask rullede afsted, trukket af et par vælige heste. Det var ganske rigtigt en henrivende tur til Rom gennem den endeløse, nøgne campagne under den høje, klare himmel, i den lune høsteftermiddag.

Først passerede vognen skråningerne omkring Frascati, mellem en række vinhaver og olivenplantninger. Den brolagte vej gjorde så en drejning. Fodgængerne blev fåtallige, nu og da et par bondemænd med gamle filthatte, et hvidt muldyr, en æselkærre, kun om søndagen var der fuldt i skænkestuerne og rundt om i de små bitte landsteder, hvor velstående håndværkere spiste stegte gedekid.

De kom forbi et monumentalt springvand. En stor fåreflok nødte kusken til at holde an et øjeblik, da vejen ganske spærredes af de brægende dyr.

Og helt henne i baggrunden, hinsides den rødligt tonende campagne, sås den fjerne stad i aftenens violette tågeslør, syntes at drage sig længere bort, efterhånden som hestene rask travede ned ad skråningen og kom ud på campagnens flade. Snart lå Rom i synskredsen som en grå stribe, kun oplyst hist og her af en hvid stjerne, stammende fra en eller anden solbeskinnet marmorfacade. Så sank også striben i jorden, druknende i den endeløse slettes dønning.

Og kalechen rullede afsted, Albanerforbjergene lå bagved, mens et hav af græs- og stubmarker strakte sig til højre, til venstre, foran, så langt øjet rakte – og her var det, greven med et bøjede sig frem, idet han skyggede med hånden for øjnene:

"Å, se dog derhenne på vejen foran os, hvis det ikke er vor gode Santobono, der skridter ud, skal jeg tage meget fejl ... se, hvor det går for ham, mine heste har ondt ved at indhente ham."

Pierre hældede sig også frem. Jo, det var præsten fra Santa-Maria i Frascati. Høj, knoklet, som skåret ud i hårdt træ med den lange præstekjole flagrende under den hastige gang. I det fine lys, i de gule solstrålers skin så han ud som en skarp blækklat i landskabets bløde linjer, og han vandrede afsted med en så bestemt holdning, med skridt så faste og regelmæssige, at han mindede Pierre om selve skæbnen, den ustandselige, fremadskridende. I den højre hånd bar han noget, som man endnu ikke kunne skelne.

Da køretøjet havde indhentet ham, gav Prada sin kusk befaling til at sagtne hestenes gang, og så begyndte han at tale med præsten:

"God dag, hvordan går det, fader?"

"Tak, hr. greve, ellers tak, alt står vel til."

"Og hvor skal De hen i dag? – det ser ud, som om De havde hastværk?"

"Til Rom, hr. greve."

"Hvad for noget? Skal De til Rom på denne tid af dagen?"

"Å, jeg kommer såmænd lige så hurtigt derhen som greven selv … jeg er ikke bange for at gå den smule vej, og hvad der er sparet, er fortjent."

Han skridtede ud, vendte næppe ansigtet mod Prada, der hviskede til Pierre, uden at Santobono hørte det:

"Å, vent lidt, vi tager ham med os, han er ganske morsom at tale med."

Så tilføjede han med højere stemme:

"Siden De skal til Rom, fader, så skulle De virkelig sidde op, her er magelig plads til Dem?"

Uden at lade sig nøde tog Santobono imod tilbuddet.

"Mange tak skal greven have, så sparer jeg da på mine sko."

Og så satte han sig på det lille sæde baglæns, efter at han med bestemt ydmyghed havde afslået pladsen ved siden af greven, som Pierre høfligt bød ham. Han holdt i hånden en lille havekurv fuld af figner, ordnet med smag og halvvejs dækket af friske, grønne blade.

Hestene trak til, og i rask trav gik det atter afsted over campagnens jævne, brede landevej.

"Nå, så De agter dem til Rom," gentog greven for at indlede en samtale.

"Ja, ja vist. Jeg skal bringe vor højærværdige eminence, kardinal Boccanera nogle figner, de sidste i år, som jeg har lovet ham."

Han havde stillet kurven på sit skød og holdt den forsigtigt mellem sine grove hænder.

"Å ja, de er fra Deres berømte figentræ! ... de er kendte for deres sødme og finhed ... Men sæt dog den kurv fra Dem, De vil da ikke sidde sådan og ruge over den til vi når Rom. Giv mig den, så skal jeg sætte den i kalechen for Dem."

Præsten sad og vred sig, slap ikke kurven ud af hænderne.

"Tak, å tak, greven er alt for elskværdig ... den generer mig ikke det mindste, og den står bedst her bos mig, jeg er bange for, at kurven skal vælte – vil helst holde på den."

Santobonos krampagtige omhu for de figner morede Prada kosteligt, han skubbede til Pierre og spurgte så videre:

"Holder kardinalen da så meget af Deres figner?"

"Å, ja, det kan greven stole på. Da Hans Eminence om sommeren opholdt sig på sin villa, ville han kun spise figner fra mit træ, og så kan De nok selv indse, at jeg gerne under Hans Eminence en glæde, jeg så let kan skaffe ham."

Men nu tilkastede han Pierre et så hvast blik, at Prada indså nødvendigheden af at forestille de to kolleger for hinanden.

"Fader Froment bor netop i Palazzo Boccanera. Han har været der i over tre måneder."

"Det ved jeg nok," lød Santobonos rolige svar. "Jeg har set fader Froment hos Hans Eminence en dag, da jeg var inde med

en kurv figner. Men den gang var de ikke helt modne, disse her er meget bedre."

Han tilkastede sin kurv et velvilligt blik og klemte den med de grove hænder, der var dækket af en rødbrun hårvækst.

Og så tav de alle tre stille, mens campagnen bredte sig ud til alle sider.

Husene lå for længst bagved dem, ikke en mur, ikke et træ, kun de uhyre bølgelinjer, med det korte, sparsomme græs.

Et tårn, en ruin dukkede nu op til venstre og hævede sig mod den klare himmel i ensom majestæt. Så lå der til højre en stor fold med pæleindhegning, indenfor hvilken man så omrids af okser og heste, andre okser, der blev drevet hjem fra pløjning, mens forpagteren på en lille rød hest galopperede rundt og så efter, om al ting var i orden til natten.

Nu og da blev der livligt på vejen, en *biroccino* – en slags let vogn med uhyre store hjul og et sæde lagt over hjulaksen – rullede forbi med vindens fart. Fra tid til anden mødte kalechen også en *carrotino*, sådan kaldes den lave kærre, i hvilken bønderne siddende i ly under et mangefarvet telt bringer vin, grøntsager og frugt fra herregårdene i omegnen ind til Rom.

Langt fra kan man høre hestenes bjælder klinge, mens de lunter hen ad vejen, de passer sig selv, da bonden som oftest sover de retfærdiges søvn inde i vognen. Kvinder kom også hjem i små flokke på en tre, fire stykker – med opkiltet kjoleskørt, bart hår og højrøde sjaler over skuldrene.

Og så blev vejen atter stille og ensom, der blev mere og mere øde, ikke en vandringsmand, ikke et dyr på lange, lange strækninger – solen sank rød og rund helt henne i synskredsen

hinsides dette tomme hav, der var så storslået sørgmodigt i sin ensformighed.

"Og paven, fader?" spurgte Prada med et, "er han død?"

Santobono fo'r ikke en gang sammen.

"Jeg håber," svarede han stille, "at Hans Hellighed endnu må have mange år at leve i til kirkens forherligelse."

"Nå, så har De altså haft gode efterretninger, da De i morges var hos Deres biskop, kardinal Sanguinetti."

Denne gang dirrede det lidt i Santobonos ansigt.

Han var altså blevet set? Han selv havde i sin ivrighed ikke lagt mærke til de to herrer, der gik bagved ham henad vejen.

"Å," svarede han og fattede sig straks, "man ved aldrig, hvad man skal tro om efterretningerne fra Vatikanet ... det lader til, at den hellige fader har haft en dårlig nat – jeg beder Gud unde ham fred i den nu tilstundende!"

Så tav han, så alvorlig ud og tilføjede:

"Men skulle herren i sin visdom kalde Hans Hellighed til sig, vil han sikkert ikke lade sin hjord være uden hyrde. Han har nok allerede valgt og mærket den fremtidige pave!"

Dette smukke svar bragte et strålende smil frem på Pradas ansigt.

"Hør, fader, De er ligefrem storartet ... så De tror, det er Vorherre, som udnævner paverne i Rom! ... Leo den 13.s efterfølger skulle altså sidde og vente et steds? ... Jeg var ellers af den formening, at menneskene ved den lejlighed ret kraftigt havde en finger med i spillet? ... men De ved måske allerede, på *hvilken* kardinal Herren i nåde har kastet sine øjne?"

Og sådan blev han ved at spøge, uden at hans vantro, letsindige bemærkninger syntes at gøre noget indtryk på

præsten, der endda trak på smilebåndet, da grev Prada gjorde hentydning til det romerske folks skødesynd: Lidenskab for spil, som ved hvert pavevalg giver sig udslag i utallige væddemål. Prada erklærede, at der var en formue at tjene for Santobono. Hvis han virkelig kendte Vorherres hemmelighed, behøvede han jo blot at holde på den udvalgte for at blive en hovedrig mand.

Så gav han sig til at tale om de tre hvide præstekjoler, af tre forskellige størrelser, som hang i et skab deroppe i Vatikanet, altid færdige til at trækkes på af kirkens nysvalgte overhoved.

Mon det var den største, den mellemste eller den mindste, der denne gang kom i brug?

Hver gang paven led af den mindste upasselighed, kom alle hans omgivelser i den heftigste bevægelse. Alle vegne stak ærgerrigheden hovedet frem, alle vegne smededes rænker i snesevis, ikke alene i de "sortes" kreds, nej, hele byen over herskede den voldsomste ophidselse, man tænkte ikke på andet end de forskellige kardinalers udsigt til at blive pave.

"Hør nu en gang, min bedste Santobono, siden De nu lader til at være så usædvanlig velunderrettet, så må De sandelig også lade en smule af Deres viden tilflyde os andre ... bliver det kardinal Moretta?"

Skønt Santobono tydeligvis lagde bånd på sig for at lade rolig og overlegen, forrådte de lynende øjne dog, at dette emne gjorde et dybt indtryk på ham. Og dette forhør kunne han ikke modstå, i en hånsk tone brød han ud:

"Moretta! Hvad tænker De på! ... han står jo i hele Europas sold!"

"Så bliver det måske kardinal Bartolini?"

"Nej – aldrig! ... Bartolini har hele sit liv villet gabe for højt, han får ingen verdens ting!"

"Men hvad siger De til kardinal Dozio?"

"Dozio, Dozio! ... hvis Dozio vinder sejr, kan vor Hellige Kirke lige så godt straks pakke sammen – han er en lige så lav som ondskabsfuld sjæl!"

Prada løftede hænderne, som om han ikke vidste flere kardinaler, der kunne fremstille sig. Han ville drille Santobono ved ikke at nævne Sanguinetti og få ham til at fortale sig af arrighed. Med et så det ud, som om der gik et lys op for Prada. Han udbrød i en lettet tone:

"Å, nu ved jeg det! Jeg kender Deres mand. Det er ingen anden end kardinal Boccanera!"

Denne gang blev Santobono ramt lige i hjertet. Gammelt nag og fædrelandskærlighed vågnede i ham. Han lukkede allerede munden op for at gøre indsigelser, råbte: "Nej, nej og atter nej!"

Men han tog sig i tide sammen, sad uden at røre en mine med sin lille kurv på skødet, den ydmyge gave til en mægtig mand – hans fingre krummede sig som i krampe, og han måtte et øjeblik lukke øjnene, før han med tiltvungen ro kunne svare:

"Hans Eminence, den højærværdige kardinal Boccanera, er en hellig mand, værdig i alle måder til at beklæde tronen. Kun frygter jeg for, at han i sit had til vort nye Italien vil så splid og uenighed i kirkens skød!"

Prada så nok, at hans ord havde virket, derfor gik han videre, ville gyde olie i ilden:

"Ja, ja, men ham ville De dog gerne have, De holder personlig alt for meget af ham til ikke at glæde Dem over, at han sikkert står aller øverst på listen ... jeg tror nok, jeg denne gang ikke

tager fejl, for det er den almindelige mening, at konklavet umuligt kan vælge nogen anden. Og da vor højærværdige kardinal er en mand over middelhøjde, bliver det nok størrelse nr. 1, vi denne gang skal bruge."

"Størrelse nr. 1 – størrelse nr. 1!" mumlede Santobono i en knusende tone, "ja, med mindre ..."

Han brød af, fik atter magt over sin frembrydende harme. Og Pierre, der ikke havde blandet sig i samtalen, beundrede hans selvbeherskelse, for han havde jo i frisk erindring den samtale, han nylig havde overhørt hos kardinal Sanguinetti.

Jo nærmere de kom til Rom, jo tydeligere forstod han, at denne kurv med figner kun var et påskud til at trænge ind i Palazzo Boccanera, hvor en af husets egne folk – fader Paparelli utvivlsomt – kunne give en gammel kammerat underretning om tilstanden.

Men hvor var det dog mærkeligt at se en så heftig mand i den grad bevare herredømmet over sig selv og ikke med en mine forråde de følelser, der rasede i hans indre!

På begge sider strakte den øde campagne sine endeløse græsmarker. Pradas blik gled adspredt hen over dem, og uden ret at vide hvorfor faldt han hen i sørgmodige drømmerier. Han gav sig med et til at tænke højt:

"Ja – De ved vel nok, hvad folk vil sige, hvis han nu gik hen og døde ... det er ikke rigtig heldigt med disse pludselige, gådefulde dødsfald – disse heftige koliksmerter. Disse sygdomme, hvis forløb omhyggeligt skjules ... ja, ja vist så – gift!– vil man sige – gift, som de andre!"

Pierre fo'r op i forfærdelse. Paven skulle være forgivet?

"Hvad siger De – gift? – gift som de andre!"

De så forbløffede på hinanden. Gift, som i Borgiaernes tid, som i gamle dage – nu i slutningen af det nittende århundrede! Var det tænkeligt?

Pierre fandt at denne idé var både urimelig og latterlig. Men Santobono sad som en støtte, blinkede end ikke med øjnene. Prada rystede på hovedet, og nu henvendte han sig direkte til Pierre:

"Ja – jeg sagde netop gift som de andre ... her i Rom er man stadig bange for gift – og ikke uden grund! Så såre et dødsfald indtræffer pludseligt, under usædvanlige omstændigheder, tænker man altid på gift, generer sig heller ikke for at give tanken ord. Og læg så mærke til, at der intet steds i verden indtræffer så mange pludselige dødsfald som netop her i Rom. Om årsagen til denne kendsgerning skal jeg ikke kunne meddele Dem noget, feberanfald, siger man ... jo, jo, gift – om den tales der overalt – gift, der dræber som lynet uden at efterlade mindste spor ... den berømte opskrift, der går i arv fra slægt til slægt, fra kejserne til paverne, lige ned til vor nøgterne, borgerlige tidsalder."

Nu smilede Prada selv – man så, at han for sin part også stillede sig lidt vantro over for disse historier, som han dog ikke ganske kunne slå hen. Han kom med kendsgerninger – begivenheder – fortalte, at romerinderne skaffede sig af med generende ægtemænd eller elskere ved hjælp af den røde tudses gift.

Locusta var mere praktisk, brugte plantestoffer, kogte gift af en urt, der vist måtte være aconitum.

Efter Borgiaernes gift kom Aqua Toffana, der i Napoli solgtes med San Nicolaus af Baris billede uden på flasken, den gift var

nok lavet med arsenik som hovedbestanddel.

Prada kunne mange mærkelige historier om knappenåle, hvis stik bevirkede pludselig død, om et bæger vin, som man forgiftede ved at kaste en roses blade i den, en bekkasin, man skar igennem med en Kniv, der var forgiftet på den ene side, sådan at en af de to, som spiste sammen, blev dræbt.

"Jeg har selv i min ungdom set en af mine venners forlovede på selve bryllupsdagen styrte død om i kirken, fordi hun havde lugtet til en blomsterbuket ... hvorfor vil De benægte, at denne frygtelige hemmelighed ikke skulle være gået i overlevering og endnu var kendt af nogle indviede?"

"Kemien," svarede Pierre, "har gjort for store fremskridt. Hvis de gamle satte deres lid til sådanne hemmelige giftstoffer, var det, fordi man savnede ethvert middel til at analysere dem. Den, der nu prøvede at benytte Borgiaernes giftblanding, ville vandre lige ind på anklagebænken i en kriminalret. Det er kun gamle ammestuefortællinger, og nu tåler publikum dem næppe nok i føljetonromaner."

"Ja, ja da," sagde greven og smilede, "De har måske ret ... men prøv engang på at sige det til Deres vært, kardinal Boccanera, hvis bedste og ældste ven, monsignor Gallo, sidste sommer døde i hans arme i løbet af to timer."

"I løbet af to timer ... af en blodprop eller en hjertelammelse dør man på to minutter."

"Ja, det er sandt, men spørg ham, hvad han tænkte på, da han så Gallos rædsomme dødskamp, så de fordrejede træk, i hvilke han ikke længere kunne kende sin vens ansigt! Han har været fuldstændig overbevist om, at monsignor Gallo var blevet

forgivet, fordi han var hans fortrolige, hans rådgiver, hvis vise ord kunne sikre ham sejren."

Pierre var helt forfærdet. Han henvendte sig til Santobono, hvis irriterende tavshed begyndte at forbavse ham.

"Det er utroligt og forfærdeligt. Tror De også på disse skrækindjagende historier?"

Men præsten rørte sig ikke. Hans tykke, violette læber vedblev at være presset sammen, og hans sorte, brændende øjne veg ikke fra Prada. Denne blev ved med at nævne eksempler.

Monsignor Nazzarelli havde man fundet i hans seng, ukendelig og sorteblå som et stykke trækul. Monsignor Brando var styrtet død om i selve St. Peterskirken i sakristiet under aftengudstjenesten, iført sin hellige embedsdragt.

"Men Gud bevares!" udbrød Pierre, "De fortæller mig så meget, at jeg ender med at blive ganske bange, jeg vil for fremtiden kun spise blødkogte æg her i Deres forfærdelige Rom."

Både Pierre og greven lo af dette udfald mod Rom. Men deres samtale havde fremmanet et frygteligt billede af Rom, den evige forbrydelses by, hvor gift og dolk, magtsyge og nydelseslyst i to tusinde år, lige fra den første mur blev rejst, havde lagt dens beboere våben i hænderne, plettet stenbroen med blod og kastet ofrene i Tiberen eller puttet dem i jorden.

Mord og gift under kejserne, gift og mord under paverne, den samme modbydelige bølge havde rullet de døde hen over den klassiske jordbund i solens sejrrige glans.

"Hvor om alting er," sagde greven, "så er forsigtighed alle dage en borgmesterdyd. Man påstår, at mere end en kardinal

ryster og bæver! Jeg kender en, som kun spiser det kød, der er købt og tillavet af hans egen kok. Og selve paven er ængstelig ..."

"Hvad siger De ... paven selv skulle være bange for at blive forgivet!" udbrød Pierre forbavset.

"Ja, min kære, det påstår man i det mindste. Vist er det, at der er situationer, hvor han må betragte sig selv som den mest truede. Kender De ikke den gamle opfattelse, man har i Rom, at en pave ikke bør blive alt for gammel, og at man, når han aldeles ikke vil lægge sig til at dø, hjælper lidt til! Så snart en pave begynder at gå i barndom og bliver en byrde, måske endda en fare for kirken, er hans plads i Himlen. Men det ordnes altid på en overmåde pæn måde. Den mindste forkølelse kan være et passende påskud til at forhindre ham i at falde i staver på St. Peters stol."

Han fortalte mærkelige småting om dette, hvordan f. eks. en prælat havde foreslået et helt forsigtighedssystem, blandt andet også en lille vogn med hængelås for de indkøb, der gjordes til Hans Helligheds bord, der forresten var meget tarveligt. Men denne vogn var dog aldrig blevet andet end et forslag.

"Nå, Herre Gud," udbrød han og lo, "man skal dog dø en gang ... og når det nu oven i købet er til held for kirken ... ikke sandt, fader?"

Den ubevægelige Santobono havde nu sænket blikket og betragtede sin lille kurv, han holdt på sine knæ, med så megen opmærksomhed, som om det havde været selve hostien, men da greven således henvendte sig direkte til ham, kunne han ikke undgå at se op. Han åbnede ikke munden, men nøjedes med at bøje hovedet langsomt.

"Ikke sandt, fader," gentog Prada, "det er Gud alene og ikke gift, der bestemmer, når man skal dø? ... man siger, det var stakkels monsignor Gallos sidste ord, da han udåndede i sin vens, kardinal Boccaneras arme."

For anden gang bøjede Santobono hovedet uden at tale. De tav alle tre og faldt i tanker.

Vognen rullede stadig videre gennem campagnens nøgne vidder. Den lige vej syntes ingen ende at have, og langs siderne sås aldrig andet end store, tørre tidsler og kæmpemæssige fennikel med gule blomster.

Pludseligt fik de øje på et firspand af okser, der var blevet forsinket ved et eller andet arbejde og som nu fortonede sig stovte og store mod den matte aftenhimmel midt i den tungsindige ensomhed.

Længere henne lå en flok får, og vinden førte den stramme lugt af deres uddunstninger over til de forbikørende. Nu og da gøede en hund, det var den eneste lyd i denne tavse ørken, hvor dødens fred syntes at herske.

Lige for lå Rom mod den krystalklare himmel til baggrund. Byen blev større og større, dens tårne og kupler hævede sig som en hvid marmorstad, fremstået af tågerne over en fortryllet haves grønsvær.

"Matteo," råbte Prada til kusken, "hold ved Osteria Romana," og idet han vendte sig til sine rejsefæller, tilføjede han:

"Jeg beder Dem undskylde, men jeg vil forhøre, om jeg kan få nogle friske æg hjem til min fader. Han holder så meget af dem."

Lidt efter standsede vognen ud for en tarvelig kro, der havde det stolte og velklingende navn: *Antica Osteria Romana*, men ikke

var andet end et bedested for fragtmænd, hvor kun jægerne nu og da indlod sig på at drikke en flaske hvid vin og spise en æggekage og et stykke skinke. Om søndagen drog Roms småborgere herud, men i ugens løb kunne der gå dage, hvor der ikke kom en sjæl.

Greven sprang hurtigt ud af vognen og sagde:

"Det skal kun vare et øjeblik, jeg kommer straks tilbage."

Osteriet bestod af en langagtig bygning med to stokværk. Man kom op til første sal ad en udvendig trappe af ru, solstegte sten.

Hele bygningen var forfalden og havde en farve som gammelt guld. I stueetagen var der gæstestue, stald og nogle skure til vogne og redskaber. Ved siden af huset stod nogle pinjer, det eneste træ, der vil vokse i denne ufrugtbare jord, og der var et lysthus af rør med en fem-seks borde af skrubhøvlede brædder.

Som baggrund til dette fattige og bedrøvelige sted hævede der sig resterne af en antik vandledning, hvis gabende, halvt sammenstyrtede buer var det eneste, der afbrød den uendelige, ensformige synskreds.

Men greven kom straks tilbage og sagde:

"Hør engang, fader, De vil vel nok drikke et glas hvid vin. Jeg ved, De er selv noget af en vingårdsmand, og her har de en vin, som De bør gøre bekendtskab med."

Uden at indvende noget stod Santobono langsomt ud af vognen, idet han sagde:

"Å, jeg kender den, jeg kender den. Det er en vin fra Marino, den vokser i en jord, som er meget magrere end Frascatis."

Og da han stadig ikke slap kurven med figner, men tog den med sig, sagde greven lidt utålmodigt:

"Nå, De behøver da ikke at slæbe den med, lad den bare blive stående i vognen."

Præsten svarede ikke, men gik i forvejen, mens Pierre nu også stod af. Han var nysgerrig efter at se et osteri, et at disse forstadsværtshuse, man havde fortalt ham om.

Prada var kendt her, og der kom straks en gammel, høj, mager kone med majestætisk holdning trods den elendige påklædning. Forrige gang havde hun fået et halvt dusin æg skrabet sammen, og nu skulle hun gøre sit bedste, men hun kunne ikke love noget, for hønsene lagde deres æg rundt om i alle kroge.

"Ja, det er godt, se nu efter dem og lad os få en flaske hvid vin så længe."

De gik alle tre ind i gæstestuen, hvor der allerede var mørkt. Skønt den varme tid var forbi, summede masser af fluer rundt om, og en lugt af sur vin og harsk olie mødte dem i døren. Da de havde vænnet sig til mørket i stuen, kunne de se, at det store værelse var møbleret med kluntede borde og bænke af træ, og at der var to gæster, som sad ubevægelige og tavse med fulde glas foran sig.

På en lav stol ved indgangen sad en mager, ung pige, husets datter, rystende af feber og med hænderne foldet mellem sine knæ.

Da de så, hvor uhyggeligt der var, sagde greven:

"Lad os få vinen udenfor, der er meget bedre, det er så mildt."

Da moderen ledte efter æggene, og faderen var ved at reparere et hjul i et af skurene, så måtte datteren rejse sig, og hun satte med rystende hænder vinen og tre glas på et af bordene i lysthuset. Hun stak pengene for vinen i lommen og

gik igen hen og satte sig uden et ord og med en gnaven mine over at måtte røre sig.

De tog plads ved bordet, Prada fyldte glassene trods Pierres indsigelser, han sagde, det var ham umuligt at drikke vin på den måde mellem måltiderne.

"Nå, ja, klinke med os kan De da i alt fald ... ikke sandt, fader, den er tiltalende, denne lette vin ... men nu, da paven er syg, så lad os drikke på hans velgående."

Santobono drak sit glas ud i et drag og smækkede med tungen. Han havde forsigtigt stillet kurven på jorden, og idet han tog sin hat af, trak han vejret dybt. Aftenen var henrivende, en vidunderlig klar himmel med gyldent anstrøg hvælvede sig over campagnens uendelige hav, der var ved at sove ind i ubevægelighed og hellig fred. En let brise bragte dem duften af græs og vilde blomster.

"Ak, Gud, hvor her er godt at være," mumlede Pierre, der blev betaget af aftenens skønhed, "og hvor man i denne ørkens evige ro må kunne glemme den øvrige verden."

Prada, der igen havde fyldt Santobonos glas, morede sig over noget, som han alene havde lagt mærke til, og som han ved at blinke med øjnene henledte Pierres opmærksomhed på. Nogle magre høns gik rundt om dem og søgte efter insekter i græsset. En af dem, en lille sort en, havde fået øje på kurven og nærmede sig dristigt til den. Da den var ganske nær ved den, blev den bange og trak sig lidt tilbage, men fristelsen var for stor, og da der stak en figen frem mellem to blade, listede den sig igen langsomt hen, løftende benene meget højt, og pludselig huggede den til med næbbet i figenen.

Prada, der havde moret sig over dette som et barn, kunne ikke holde sig længere, men brast i latter.

"Pas på, fader, pas dog på Deres figner!" udbrød han.

Santobono var netop i færd med at tømme det andet glas. Med hovedet holdt tilbage og øjnene hævet mod himlen nød han sin vin.

Han fo'r op, så sig om og forstod det hele, da han fik øje på hønen. Han blev fuldstændig rasende, men hønen, der netop huggede for anden gang i figenen, slap ikke og løb bort med sit bytte, idet den baskede med vingerne, så hurtigt og så komisk, at både Prada og Pierre lo af fuld hals ad Santobono, der i afmægtigt raseri løb efter den og truede ad den med knyttede næver.

"Der har De følgen af, at De ville slæbe kurven herind. De skulle have ladet den blive i vognen," sagde greven. "Hvis jeg ikke havde passet på, ville hønen have spist hele stadsen!"

Præsten svarede ikke, men mumlede noget mellem tænderne og satte sin kurv på bordet. Han tog bladene bort og ordnede frugten, så at hullet blev dækket, og da det hele igen så pænt og pynteligt ud, blev han atter rolig.

Det var nu på tide at komme afsted, solen nærmede sig horisonten, natten var nær. Greven begyndte at blive utålmodig:

"Nå ... hvad bliver det til med de æg!"

Da konen ikke viste sig, gik han hen for at se efter hende. Han kiggede ind i stalden og vognskuret, men da hun ikke var der, gik han om bag huset.

Pludselig standsede han.

På jorden foran ham lå den lille, sorte høne stendød. Ved næbbet piblede lidt mørkt blod stadig frem.

Først blev han kun forbavset. Han bukkede sig og følte på hønen. Den var stadig varm, blød og bøjelig som en klud. Men så. blev han forfærdelig bleg. Han forstod pludselig, hvordan det hang sammen, og han stivnede at rædsel.

Som et lyn fo'r det ham gennem hovedet, at Leo den 13. var syg, at Santobono var løbet op til kardinal Sanguinetti for at høre nyt og nu rejste til Rom for at forære kardinal Boccanera en kurv med figner.

Og han huskede på, hvad de havde talt om lige fra Frascati, pavens mulige død, kandidaterne til tiaraen og de uhyggelige historier om gift, der endnu svævede om Vatikanet. Han tænkte på præsten med den lille kurv på skødet, huskede, hvor omhyggelig han havde passet på den, han så den lille, sorte høne hakke i kurven og løbe bort med en figen i næbbet. Og nu lå den lille høne der for hans fødder – død!

Der var ikke skygge af tvivl hos ham, men han havde ikke engang tid til at tænke over, hvad han skulle gøre, for bag ved sig hørte han en stemme sige:

"Men det er jo den lille høne ... hvad er der i vejen med den?"

Det var Pierre, som, da Santobono igen havde sat sig op i vognen, også var gået om bag huset for at se på ruinerne af vandledningen.

Prada skælvede, som om det var ham, der var den skyldige, og ganske instinktmæssigt, uden at tænke derover, svarede han med en løgn.

"Ja, den er død ... de var oppe at slås. Netop da jeg kom, kastede den høne, som De kan se der henne, sig over den for at

rive figenen, som den endnu havde i næbbet, til sig, og den må have hakket det lille kræ ihjel! De kan se, den bløder endnu."

Hvorfor sagde han dette? Det forbavsede ham selv, mens han fandt på det. Ville han måske være situationens herre og ikke have nogen medvider i den afskyelige hemmelighed for siden at have frie hænder til at handle, som han ville?

Han skammede sig i denne fremmedes nærvær, men samtidig opstod hos ham en trang til i ro at overveje sagen fra sit eget personlige standpunkt, før han tog sit parti. Han var jo et hæderligt menneske og skulle i alt fald nok sørge for, at ingen blev dræbt denne gang.

Pierre tvivlede ikke om sandheden af Pradas ord og sagde:

"De er utrolige, de høns, de er indbyrdes næsten mere stridbare end menneskerne. Jeg holdt høns hjemme, og da en af den havde såret sin ene klo, kom de andre, da de så den bløde, og gav sig til at hakke i såret."

Prada gik videre. I det samme kom konen, som efter megen søgen havde fundet fire æg. Han skyndte sig at betale hende og kaldte på Pierre, der var blevet stående.

"Kom nu, vi må skynde os. Vi kommer ikke til Rom, før det er bælgmørkt."

I vognen sad Santobono roligt og ventede. Han havde igen indtaget sin plads på det lille sæde og lænede sig mod bukken, de lange ben havde han trukket ind under sig, og han havde atter kurven på skødet.

Han holdt sine store hænder beskyttende over den, som om det var en sjælden og skrøbelig ting, der kunne blive ødelagt ved det mindste stød af vognen.

Hans præstekjole fortonede sig som en sort plet.

I det svære bondeansigt, hvor et par års teologiske studier kun havde efterladt få spor, syntes kun de lynende øjne at leve. De brændte af en mørk, lidenskabelig ild.

Prada blev aldeles forbløffet ved synet af denne mands forstenede ro og urokkelige fatning. Det gøs i ham, men han fattede sig, og da vognen igen rullede hen ad vejen, bemærkede han:

"Det var godt, vi fik det glas vin, det skal beskytte os mod den usunde luft, fader – kunne paven bare følge vort eksempel, var der såmænd ingen fare for hans liv!"

Men denne gang svarede Santobono kun med en dump knurren. Han havde ingen lyst til at tale mere og sank hen i tavshed, mørk som selve natten, der nu sneg sig over dem.

Og Prada selv faldt i tanker, sad med øjnene fæstet på præsten og grundede over, hvad han her skulle gøre. Vejen drejede, vognen vedblev at køre fremad på den endeløse chaussé, der i det tiltagende mørke rullede sig ud som et lyst bånd, mens den umådelige campagne på begge sider lidt efter lidt dækkedes af et slør, druknede i sine skygger.

I de jævne bølgedales dyb samlede mørket sig i violette masser, det syntes at brede sig som stigende vand og lidt efter lidt glide ud over det korte græstæppe, der snart lignede en farveløs havflade.

Alt flød sammen. Fra den ene synskreds til den anden sås snart kun en nattesort dæmning. Og atter herskede et ørkenøde viden om. En enlig kærre rumlede dovent forbi. For sidste gang hørtes bjældernes klang og tabte sig i det fjerne. Ikke en forbigående, ikke et dyr viste sig mere. Alt døde hen.

Farver og lyd smeltede sammen i den frembrydende nat, søvnen dalede ned med tilintetgørelsens stille fred. Til højre dukkede nu og da op af mørket levninger af vandledninger, der lignede stykker af kæmpemæssige tusindben, som århundreders le havde hugget midt over, så kom atter et tårn til venstre, et stort mørkt tårn, der strakte sig op mod himlen som en tyk, sort pæl. Buer af vandledninger krummede sig over vejen og fik, set fra denne side, en aldeles umådelig størrelse imod den mørkerøde himmel, hvor solen var ved at gå ned.

Ak – denne vidunderlige time, denne tusmørkets stund, dagens død, når alting her ude i Roms campagne bliver dunkelt og sløres til, smelter hen i nøgen uendelighed, i en sælsomt enkel umådelighed. Her er intet – intet uden terrænets bølgende lune og synskredsens lige linje, kun hist og her en lys plet at en ruin i ensom majestæt, i stille uindskrænket overlegenhed, løftende sin murtinde mod den klare himmelbue. Men solen sank dybere til venstre, henne ad havet til. Den gled stille ned ad den klare aftenhimmel som en ildkugle i rød blændende glans.

Langsomt dukkede den under horisonten, ingen skyer var der, kun nogle sønderrevne dampflager, ret som om havet pludselig kogte op under det kongelige besøg af den røde lue, og næppe var dagens dronning forsvundet, før denne side af himlen dækkedes med mørk purpurglød, mens campagnen blev grå, og ved enden af den farveløse slette lå nu kun en bladsø, der lidt efter lidt blegnede bagved vandledningernes sorte buer. På den anden side stod andre buer, men disse hævede sig i en fin rosenrød tone mod den blegfarvede himmel. Og endelig svævede dampskyerne bort, flammesøen udsluktes i

mørk tungsindighed. En blå, stille askefarve bredte sig over himmelhvælvingen, hvor stjernerne tændtes en efter en, mens lysene i Rom helt henne i det fjerne, langt nede ved jorden, skinnede som små fyr.

Og i den dybe stilhed, mellem sine to tavse ledsagere, sank Prada hen i aftenens usigelige sørgmodighed, der fyldte hans sind med usigelig modløshed, mens han stadig grundede på, hvad han skulle gøre med den grufulde hemmelighed, tilfældet havde givet i hans hænder.

Han kunne ikke vende øjnene fra Santobono, hvis træk forsvandt i mørket, og som sad ganske rolig, mens hans klodsede skikkelse vuggedes af vognens bevægelse. Prada blev ved at gentage for sig selv, at han dog umuligt kunne se på, at man således forgav et menneske.

Fignerne var ganske sikkert tiltænkt kardinal Boccanera, og det var egentlig greven ganske ligegyldigt, om der var en kardinal mere eller mindre i Rom, om der blev valgt en pave, hvis mulige virkning på historien var vanskelig at forudse. I Pradas hidsige kamp for tilværelsen og med det erobrersyn, han havde på livet, havde han hidtil altid ment, det var bedst at lade skæbnen råde, for ikke at tale om, at han ikke indså, hvad ondt der var i, at den ene ulv rev den anden ihjel, eller den ene præst ødelagde den anden. Sådan noget morede ham og opmuntrede hans vantro.

Desuden indså han, at det kunne blive ret farligt for ham, hvis han blandede sig i en sådan historie, rodede op i alle de lave rænker, i alle den sorte kreds' uudgrundelige og lidet hæderlige planer.

Men kardinalen var ikke den eneste, hvis liv her blev truet. Disse figner kunne let komme i hænderne på personer, som han ikke ville volde fortræd. Og forestillingen om et eller andet forfærdeligt spil af tilfældigheder pinte ham hele tiden.

Uden at han egentlig selv var herre over sine tankers retning, fremmanedes Benedettas og Darios skikkelser for ham. Hvis nu en af de to spiste den dødbringende frugt?

Benedetta var forresten ikke videre udsat – Prada vidste godt, at hun altid indtog sine måltider sammen med donna Serafina, at de end ikke fik samme mad som kardinalen.

Men Dario derimod spiste hver dag frokost med onklen, og som i et syn så Prada den unge fyrste segne om i kardinalens arme, så ham, som stakkels monsignor Gallo, rystet af krampe, askegrå i ansigtet, med indfaldne øjne – lynslået på et par timer!

Nej, nej – dette var forfærdeligt. En sådan nederdrægtighed måtte ikke ske, og så tog han en beslutning.

Han ville vente til det blev ganske mørkt, og så ville han ganske roligt tage kurven fra Santobono og kaste den ud i et eller andet hul, uden at mæle et ord.

Præsten forstod så nok, hvad klokken var slået, og den anden, den unge fremmede mand ville ikke mærke noget. Forresten var det ham det samme – for han havde ikke i sinde at give nogen forklaring over sin handlemåde.

Og fra det øjeblik, han havde fattet den beslutning at kaste kurven bort, var han ganske rolig, han ville udføre sin plan, når vognen kørte under Porta Furba – det ville være udmærket, ingen ville kunne hindre ham fra der i mørket at få den ting besørget.

"Vi er blevet forsinket – vi kommer ikke til Rom før klokken seks," bemærkede han henvendt til Pierre. "men De har tid nok til at klæde Dem om og komme hen til Deres ven!"

Og uden at vente på svar fortsatte han, denne gang til Santobono:

"Deres foræring kommer noget sent, fader!"

"Å," sagde denne, "Hans Eminence tager imod til kl. otte. Og desuden skal han ikke have dem i aften. Man spiser ikke figner på denne tid af dagen. I morgen til frokost vil Hans Eminence se dem stå på sit bord."

Atter tav de en stund.

"I morgen, i morgen til frokost, ja, selvfølgelig!" gentog Prada, "og kardinalen kan rigtig stille sin lyst, hvis han alene skal få bugt med dem alle!"

Uden at tænke derover busede Pierre ud:

"I morgen spiser Hans Eminence sikkert ganske alene frokost, for fyrst Dario skulle egentlig allerede i dag have været i Napoli, en lille rekreationsrejse efter den sygdom, der i over en måned har holdt ham inde."

Med et standsede han – han huskede om hvem og til hvem han talte.

"Å, kære fader Froment, gener Dem ikke. Det er jo nu allerede en gammel historie … den rører mig ikke mere … nå, så den unge mand gør en lille rejse?"

"Ja, det var da bestemmelsen, med mindre rejsen pludselig er blevet opsat. Jeg venter ikke at træffe ham i palæet, når jeg nu kommer hjem."

Atter hørte man en stund kun hjulenes rumlen hen ad den jævne landevej. Og Prada faldt atter i tanker, blev på ny grebet

af uvished. Hvis Dario ikke var i fare, hvorfor skulle han da blande sig i den sag?

Han blev ganske træt af at spekulere og endte med at give sine tanker luft i ord.

"Det er forresten meget rimeligt, at han tager bort for ikke at vise sig ved Buongiovannis fest, for konciliet er netop i dag trådt sammen for at afgive sin kendelse i skilsmissesagen … ja, om lidt får jeg at vide, om den hellige fader endelig har ophævet mit ægteskab."

Hans stemme tilsløredes en smule, da han udtalte disse ord, man mærkede, af det gamle sår alligevel smertede. Hans forfængelighed – hans stolthed var blevet alt for dybt krænket, da denne kvinde, hans hustru for loven, havde kastet vrag på ham for at vælge en anden. Han fo'r sammen, som om en kold vind havde gennemisnet ham, og for at give samtalen en anden retning bemærkede han:

"Det er virkelig lidt køligt i aften … og på denne tid af dagen er det ikke godt at færdes ude her i Rom – når natten falder på, kan man så let hente sig en ordentlig feber på halsen, hvis man er uforsigtig. Træk tæppet op om Dem – stop godt ned om benene, hører De."

Nu nærmede de sig i tavshed Porta Furba. En sært uhyggelig fornemmelse lagde sig tyngende over dem alle tre – det var, som om campagnens dødssøvn listede sig over dem. Endelig så de porten ved stjernernes skin, og den var ikke andet end en af Acqua Felices buer, under hvilken vejen løb. Det så ud, som om den uhyre murlevning spærrede passagen. Endelig åbnede den kæmpemæssige bue sig som en stor porthvælving, og de kørte ind i bælgmørket, hvor vognens rumlen lød dobbelt stærkt.

Da de kom ud på den anden side, sad Santobono endnu med sin kurv på skødet, og Prada stirrede på frascatipræsten uden selv at fatte, hvorfor han havde følt sig som lamslået, så at det havde været ham umuligt at røre en hånd og kaste disse figner bort, ud i nattens mørke. Og dog var han fast bestemt på at handle, den gang de kørte ind under buen. Hvad var der dog foregået i hans sjæl? Han havde endda bøjet sig frem for at måle de bevægelser, han skulle gøre. Nu følte han sig overvældet af en voksende mangel på beslutsomhed, det var ham aldeles umuligt i dette øjeblik at skride ind, han trængte til at overveje sagen med sig selv i ro og fred. Desuden havde det ingen hast, Dario var borte, og den skæbnesvangre gave ville ingen ulykker kunne volde før næste dag. Nu i aften fik han sin dom af konciliet, han ville få at vide, i hvor høj grad Himlens retfærdighed kunne bøjes af menneskenes løgn og nærighed. Selvfølgelig kunne han ikke se på, at nogen blev forgivet, end ikke kardinal Boccanera, hvis liv eller død forresten aldeles ikke vedkom ham personlig. Men var det ikke skæbnen, der i denne lille kurvs skikkelse gik frem, uden at kunne standses? Sad han ikke her og nød sin magtfuldkommenhed, idet han sagde til sig selv, at han kunne råde over skæbnen, hindre den i at fuldbringe sit værk? Han var et bytte for modstridende følelser, der kæmpede i hans sjæls inderste. Han ræsonnerede ikke, det var ham aldeles umuligt at handle, og dog var han overbevist om, at han, før han den aften gik til ro, ville putte et advarselsbrev i palæets postkasse, alt mens han glædede sig ved den tanke, at han, hvis det passede ham bedre, *kunne* lade være at gøre noget som helst.

Og således kørte de videre i en sælsom træt tavshed, i aftenens kølighed, der syntes at have gennemisnet dem alle tre.

Forgæves tvang Prada sig til at tale, gav sig til at udmale festen hos Buongiovannis, fortalte alt, hvad han vidste om de storartede tilberedelser, der var gjort. Hans ord faldt til jorden, tonen var åndsfraværende og mat.

Forgæves tog han fat på et andet emne, ville opmuntre Pierre, hentydede til samtalen med kardinal Sanguinetti, der havde været så venlig, så forekommende, og skønt den unge mand egentlig var ret fornøjet med udfaldet af sit besøg i Frascati, skønt han vendte hjem med den forestilling, at hans bog måske ikke var fordømt, at han måske, hvis man støttede ham, kunne vinde sejr, svarede han dog kun med enstavelsesord. Han var også fordybet i tungsindige drømmerier.

Santobono mælede ikke et ord, gjorde ikke en bevægelse, var som forsvundet i nattens mørke og stilhed.

Og lysene i Rom kom nærmere. Husene dukkede frem, til højre, til venstre, først spredt, siden i uafbrudte rækker. Det var forstaden, med hække og oliventræer, der stak toppen op over havemurene, høje portaler, prydede med vaser og billedhuggerarbejde – og så endelig selve byen med små, lave, grå huse, fattige butikker og simple beværtningssteder, ud fra hvilke der nu og da lød skrig og skænderi.

Prada ville endelig køre sine to ledsagere til Via Giulia og sætte dem af en halvt hundrede meter fra palæet.

"Det er aldeles ingen omvej for mig … det er bedst, De kommer så nær Deres hjem som muligt. De har jo hastværk, bedste fader Froment."

Via Giulia lå allerede og sov, øde og stille som sædvanlig, tungsindig og ensom, med sin dobbelte række døsige gasblus, og de var næppe steget af vognen, før Santobono skridtede ud – ville ikke vente på Pierre, der forresten, som han plejede, gik ind ad den lille dør i gyden.

"Så ses vi om lidt, fader!"

"Ja – ved festen. Farvel, hr. greve, og mange tak for køreturen!"

Både Prada og Pierre så efter den klodsede skikkelse, der skred hen til palæet og styrede mod den høje port, som endnu ikke var lukket. De så Santobonos skygge falde over åbningen, så forsvandt han med sin lille, skæbnesvangre kurv.

12

Klokken var ti, da Pierre og Narcisse, som havde spist til middag i Caffe de Roma og bagefter var faldet i en lang samtale, gik til fods ned ad Corsoen for at komme til Palazzo Buongiovanni, men de havde alverdens besvær med at nå porten.

Vognene kørte frem i tætte rækker, og mængden af nysgerrige, som, trods politiet stod på post, strømmede ud over kørebanen, blev så tæt sammenpresset, at hestene ikke kunne komme frem. På den lange, monumentale facade strålede de ti høje vinduer på første sal med en klarhed som dagslys fra de elektriske lamper, som med deres glans oplyste gaden, ekvipagerne, menneskevrimlen, og det hele hav af lidenskabelige og ivrige hoveder midt i den almindelige tumult.

Og her var mere end den sædvanlige nysgerrighed efter at se uniformerne og de prægtigt klædte damer stige ud. Pierre begreb i en fart, at denne mængde var kommet for at afvente kongen og dronningens ankomst, for herskaberne havde lovet at vise sig ved det bal, som fyrst Buongiovanni gav for at fejre sin datter Celias trolovelse med løjtnant Attilio Sacco, søn af en af Hans Majestæts ministre.

Tilmed var dette ægteskab interessant som den heldige løsning af en romantisk kærlighedshistorie, der satte hele byen i bevægelse. Alle talte om parrets ungdom og skønhed, om den ihærdige trofasthed, som endelig sejrede over alle forhindringer, og som begejstrede både høje og lave.

Det var denne historie, som Narcisse netop havde fortalt Pierre, der allerede til dels kendte den, mens de ventede på, at klokken skulle blive ti.

Der blev påstået, at når fyrsten til sidst havde givet sit minde efter en forfærdelig scene, så havde han kun gjort det af frygt for ellers en skøn dag at se Celia forlade paladset ved sin elskers arm. Hun havde ikke truet ham med det, men der fandtes i al den uberørte jomfrus standhaftighed en sådan foragt for alt andet end hendes kærlighed, at han følte, hun var i stand til at begå de værste dårskaber i al uskyldighed.

Fyrstinden, hans gemalinde, havde forholdt sig ligegyldigt som en flegmatisk englænderinde, der mente, at hun havde gjort nok for familien ved at bringe sin mand 5 millioner i medgift og skænke ham fem børn.

Fyrsten, som var urolig og svag trods sin voldsomhed, hvori man opdagede det gamle romerske blod, svækket ved blandingen med den fremmede race, handlede her kun af frygt for at se sin familie og sin formue styrte sammen, efter at de indtil da var forblevet uskadte i patriciernes almindelige ruin. Når han endelig gav efter, var det for at styrke sin stilling ved hjælp af datteren og få den ene fod fast i Quirinalet uden at behøve at trække den anden fra Vatikanet.

Ganske vist var det en svidende skam, og hans gamle stolthed blødte ved foreningen med Saccos parvenufamilie, men Sacco var minister og var gået så hurtigt fra det ene held til det andet, at han syntes i stand til at stige endnu højere og efter landbrugsministeriet erobre finansministeriet, som ham i lang tid havde attrået.

Med ham var den sikre kongegunst og et betrygget tilbagetog ad denne vej, hvis paven en dag skulle falde fra. Desuden havde fyrsten forhørt sig om sønnen og var på forhånd noget afvæbnet overfor denne Attilio, som var så smuk, så tapper og så hæderlig, og som måske var Italiens hæderfulde fremtid.

Han var soldat og kunne bruges til de højeste poster. Man føjede ondskabsfuldt til, at den sidste grund, som havde bestemt fyrsten, der var meget gerrig og fortvivlet over at skulle opsplitte sin formue mellem de fem børn, var den heldige lejlighed til at kunne spise Celia af med en ubetydelig medgift.

Da så han havde givet sit samtykke til ægteskabet, havde han besluttet sig til at fejre deklarationen med en glimrende fest, som man nu kun sjældent gav dem i Rom, med dørene stående på vid gab for alverden, konger til gæster og paladset strålende af lys som ved de store højtider i gamle dage, idet han var parat til ved denne lejlighed at give adskilligt af det guld ud, som han ellers værgede så hårdnakket. Han ville på trods vise, at han ikke var besejret, og at Buongiovannierne ikke skjulte noget eller havde noget at rødme over.

Rent ud sagt påstod folk, at denne trods ikke kom fra ham selv, men at den mod hans vidende var blevet indgivet ham af den stille, uskyldige Celia, som ville vise sin lykke ved Attilios arm for hele Rom, der gav sit bifald til denne kærlighedshistorie, der endte som det smukkeste eventyr.

"For pokker!" sagde Narcisse, som blev standset af mængden, "vi kommer aldrig derop. De har jo trommet hele byen sammen."

Og da Pierre blev forbavset over at se en prælat køre forbi i karet, sagde han:

"Å, De vil løbe på mere end en af dem deroppe. Selv om kardinalerne ikke tør vove det på grund af kongens nærværelse, så kommer dog prælaterne ganske sikkert. Det drejer sig om en neutral salon, hvor de sorte og de hvide kan omgås. Desuden er festlighederne ikke så talrige her i byen!"

Han forklarede at foruden de to store hofballer måtte der overordentlige omstændigheder til for at bestemme adelen til at give sådanne fester.

To eller tre af de sortes saloner åbnedes nok en gang hen imod slutningen af karnevallet, men overalt erstattedes de kostbare fester med små danseballer mellem venner. Nogle fyrstinder havde ganske simpelt en dag, hvor de tog imod. Med hensyn til de fåtallige hvide saloner holdt de sig ligeledes til en nyere kreds, mere eller mindre blandet, eftersom ikke en eneste af hustruerne var blevet den uomtvistede dronning for den ny verden.

"Endelig er vi der da," sagde Narcisse på trappen.

Pierre hviskede med ængstelse til ham:

"Lad os ikke forlade hinanden. Jeg kender kun en smule til bruden, men jeg ville sætte pris på, at De præsenterer mig."

Det var imidlertid endnu et langt og drøjt arbejde at komme op ad den store trappe, sådan strømmede de ankommendes skare ind. Selv i gamle dage i vokslysenes og olielampernes tid havde den aldrig strålet i et sådan lyshav. Elektriske lamper stod i buketter i de prægtige bronzekandelabre, der prydede afsatserne og overgød dem med deres hvide lys. Man havde skjult de kolde marmorvægge med en mængde store gobeliner, Amors og Psykes historie, vidundere, som havde været i familiens besiddelse fra renæssancetiden. Et tykt gulvtæppe

dækkede sliddet på trinnene, og hele skove af planter udfyldte hjørnerne med palmer, store som træer.

Nyt blod strømmede til og opvarmede den gamle bygning, en genopstandelse af liv stod op med den skare smilende og strålende kvinder, hvis blottede skuldre og arme funklede af diamanter og juveler.

Da de var kommet op, bemærkede Pierre straks ved indgangen til den første salon fyrst og fyrstinde Buongiovanni, som stod ved siden af hinanden og modtog gæsterne. Fyrsten, der var blond, men begyndte at blive grå, var stor og tynd, havde de blege nordiske øjne i arv efter sin moder, men ansigtet var energisk som hos en forhenværende pavelig kaptajn.

Fyrstinden havde et lille fint, rundt ansigt og syntes kun at være tredive år; til trods for at hun var oppe i fyrrerne, var hun endnu smuk, og hendes smilende blidhed kunne intet bringe ud af ligevægt, eftersom hendes lykke bestod i at kunne tilbede sig selv. Hun bar en dragt af rødt atlask, og strålede med et underfuldt smykke af store rubiner, som syntes at kaste korte flammer over den blændende hvide hud og ind i det fine lyse hår. Af de fem børn var den ældste søn på rejse og de tre småpiger i pensionat, så Celia var den eneste, der var til stede, hun bar en tarvelig kjole af hvidt musselin, var henrivende med de store uskyldige øjne og den rene mund og beholdt lige til slutningen af sit elskovseventyr sin lighed med en stor liljeknop, uigennemtrængelig i jomfruelig hemmelighedsfuldhed. Saccos var lige kommet, og Attilio, som havde stillet sig ved siden af sin brud, bar sin simple løjtnantsuniform, men var så uskrømtet og åbenlyst henrykt over sin store lykke, at hans smukke hoved med den

kærlighedsfulde mund og de løfterige øjne strålede i en sjælden forening af ungdom og styrke. Begge to viste sig der ved dørtærsklen side om side i deres sejrrige kærlighed som selve livsglæden og livets sundhed, med et håb, som ikke indskrænkede sig til morgendagens forjættelser, og alle gæsterne, som så dem således ved deres indtrædelse, måtte smile og røres, så de glemte deres egen ondskabsfulde og sladderagtige nysgerrighed i en grad, så at de måtte holde af dette smukke og henrykte elskovsfulde par.

Narcisse gik frem for at præsentere Pierre, men Celia gav ham ikke tid til det, hun gik hen imod præsten og førte ham hen til sine forældre.

"Fader Froment, en ven af min kære Benedetta!" Der udveksledes en stiv hilsen. Pierre var rørt over Celias venlighed, hun hviskede hastigt til ham:

"Benedetta kommer her om lidt med sin tante og med Dario! Hun er rent lyksalig i aften! Og De skal se, hvor hun er dejlig!"

Pierre og Narcisse lykønskede på det hjerteligste den glade brud. Men de kunne ikke blive stående, den stadig fremtrængende strøm af gæster skubbede dem bort, fyrsten og fyrstinden kunne ikke få tid til andet end netop nikke og smile til de indbudnes skare, der drog forbi dem, og da Celia havde fulgt de to unge mennesker hen til Attilio, måtte hun gå tilbage til sine forældre, hvor hun som en yndig lille festens dronning modtog lykønskninger fra alle sider.

Narcisse kendte lidt til Attilio. Der udveksledes atter håndtryk, man ønskede brudgommen til lykke, og derpå manøvrerede de to venner for at kunne blive i den første sal, der i sandhed frembød et interessant skue.

Det var et stort rum, betrukket med grønt fløjl oversået med guldblomster, den kaldtes våbensalen og indeholdt en ret god samling af gamle kyrasser, huggerter, kårder og sabler, hvoraf de fleste havde tilhørt slægten Buongiovanni i det femtende og sekstende århundrede. Og midt imellem alle disse skarpe og blanke mordredskaber fandtes en aldeles yndig lille portechaise fra forrige århundrede, en nydelig tingest, prydet med malerier og forgyldning, hvori den nulevende fyrstes oldemoder, den for sin skønhed vidtberømte Bettina, var blevet båret til kirke i højtideligt optog.

For resten dækkedes murene af historiske malerier: Slagstykker, fredsslutninger, kongelige fester, ved hvilke Buongiovannierne havde spillet en rolle, for ikke at tale om familieportrætter: prægtige skikkelser, feltherrer til lands og til vands, højtstående prælater, kardinaler, blandt hvilke pave Buongiovanni selvfølgelig indtog hæderspladsen. Og mellem alle disse stolte minder om en højadelig fortid, ved siden af den usigelig fornemme lille portechaise, under de mange aners høje billeder stod nu også hr. og fru Sacco nogle få skridt fra vært og værtinde og modtog deres del af lykønskningerne.

"Se bare, fader!" hviskede Narcisse til Pierre, "se, der har vi Saccos, den lille sortsmudsede mand og fruen, i lilla silke."

Pierre genkendte straks Stefana, som han havde truffet hos gamle Orlando, han kendte det lyse, venlige smil, den lille, fine skikkelse, der allerede nu var en smule for svær. Men Pierre betragtede med stor interesse hendes mand, der var mørk og mager, med fremstående hage og krum ørnenæse, store øjne lyste i det gulladne ansigt, der mindede om en munter polichinelmaske fra Napoli. Hele skikkelsen var i ustandselig

bevægelse, og hans munterhed var så smittende, at han i en fart havde taget sine omgivelser med storm. Især var hans stemme indtagende, mægtig og malmfuld som et velstemt instrument, der aldrig forfejlede sin virkning på tilhørerne og vandt alle for ham.

Når man så, hvilken lykke han gjorde i denne for ham fremmede kreds, var det ikke svært at fatte det svimlende held, der i de sidste år havde fulgt ham i politikkens middelmådige og brutale omgivelser.

Han havde i anledning af sønnens giftermål vidst at manøvrere med sjælden behændighed, havde udvist en overdreven finfølelse overfor Celia, ja overfor Attilio selv, idet han på det bestemteste havde nægtet sit samtykke under påskud af, at han ikke ville beskyldes for at jage efter rigdom og fornemhed, han havde ikke givet sit ja, før han havde rådspurgt den gamle Orlando, hvis højsind var blevet til ordsprog hele Italien over. Denne holdning var ham så meget lettere, som han meget vel vidste, at heltene fra frihedskrigen både ville mene og sige, at den fyrstelige familie kunne prise sig lykkelig ved at få en svigersøn som hans Attilio, der ikke alene var smuk, men også både god, tapper og hæderlig, der ville bringe nyt, sundt blod ind i den gamle hensygnende slægt og blive fader til prægtige børn.

Saccos' hensynsfulde ærbødighed imod helten gjorde et udmærket indtryk overalt, og det var uhyre snildt af ham at påberåbe sig Orlandos navn, uden et øjeblik at lade sig mærke med, at han godt kendte den dybe foragt, Orlando nærede for hans hele karakter og handlemåde, og den gamle frihedshelts fortumlelse over at se sin snedige, nærige nevø komme til

magten, da han var overbevist om, at Sacco ville ødelægge det Italien, Orlando havde ofret sine kræfter og sin ejendom.

"Å, ja," hviskede Narcisse igen til Pierre, "Sacco er en smidig og praktisk fyr, som forstår at putte en grovhed i lommen uden at kny. Men det lader jo til, at den slags folk er nødvendige, at der behøves mænd uden mange betænkeligheder, når staterne kommer i nød og trang og gennemgår politiske og finansielle kriser. Der siges, at Sacco ved sin urokkelige frejdighed, sin utrolige sejhed og sin uovervindelige snildhed overfor vanskeligheder, har forstået at vinde kongens ubegrænsede tillid ... se dog bare på ham, se nu, om man ikke skulle tro, han allerede var herre her i huset, som han står der omringet af en flok krybende hofmænd!"

Og Narcisse havde virkelig ret. Gæsterne passerede hilsende forbi fyrsten og fyrstinden, men blev stående i klynge omkring Sacco, for han repræsenterede embeder, pensioner og ordner, og selv om en og anden forbavsedes over at se ham her, mager, sortsmudset og gestikulerende i dette fornemme hus, så vidste enhver, at han var fremtiden, var folkeånden, den nye magt, der endnu ikke helt var afgæret eller formet, men som overalt spirede frem af den romerske jordbund, hvor patriciatet henlå i ruiner.

"Å Gud! Hvilken vrimmel!" mumlede Pierre, "hvem er dog denne utallige masse, hvad er det for mennesker?"

"Å," lød svaret, "selskabet er allerede ret blandet! Det er hverken sort eller hvidt, men må nærmest kaldes gråt. En evolution er jo også uundgåelig – en yderliggående stædighed som kardinal Boccaneras kan umuligt findes hos en hel by, et helt folk. Kun selve paven kan blive ved at stå på sit oprindelige

veto. Men hans omgivelser vil bestandig bevæge sig enten i den ene eller i den anden retning – de er undergivet forvandlingens lov. Og trods modstræben vil Rom om nogle år være italiensk ... De ved måske hvordan man indretter sig? Når en fyrste har to sønner, slutter den ene sig til kongen, mens den anden bliver ved Vatikanet ... Herregud, leve skal de jo alle sammen! De fornemme familier, der svæver i dødsfare, har ikke mod nok til at begå selvmord af bare hoffærdighed ... og jeg har forresten allerede sagt Dem, at vi her befinder os på neutral grund, for fyrst Buongiovanni har været en af de første patriciere, der indså nødvendigheden af en forsoning. Han forstår, at hans penge ikke forrenter sig – vover ikke at sætte dem i et industrielt foretagende, vil heller ikke spekulere med dem. Efter hans død skal formuen spredes mellem de 5 børn, der så atter stykker den ud. Derfor har han sluttet sig til Quirinalet uden helt ud at bryde med paven, han er en forsigtig mand ... men derfor kan De også her ved hans fest iagttage et nøjagtigt billede af samfundets sørgelige tilstand ... alt vakler, overalt hersker ubestemthed og pjalteri, samme blanding, som De vil finde i husherrens anskuelser og forestillinger."

Han brød af ... nævnte for Pierre de bekendte personligheder, som nu trådte ind.

"Se, der er en general, som siden sidste Afrikafelttog er meget populær. Her kommer i aften mange militære spidser, alle Attilios overordnede, som er indbudt for at hædre den unge mand ... se – der kom den tyske gesandt ... det er meget muligt, at vi snart skal se hele *corps diplomatique* – herskaberne vil jo beære ballet med deres nærværelse ... å, læg for modsætningens skyld mærke til den tykke herre derhenne? En meget

formuende og indflydelsesrig deputeret. Han tilhører den nys dannede højere borgerstand. For tredive år siden var han simpelthen forpagter på en af fyrst Albertinis ejendomme, en af de landmænd, man undertiden ser galoppere om på Roms campagne med lange støvler og bredskygget filthat ... å – skynd Dem at se på den prælat, som lige nu træder ind ad ..."

"Ham kender jeg," sagde Pierre, "det er jo monsignor Fornaro."

"Ja, netop – monsignor Fornaro – en personlighed, om jeg må bede ... nu husker jeg forresten, at De har sagt mig, det er ham, der skal afgive rapport om Deres bog ... han er en smuk prælat – aldeles fortryllende ... se, hvor yndefuldt han hilser på husets frue! Og hans holdning er hævet over enhver kritik. Den korte, violette silkekappe gør en vidunderlig virkning, båret af denne ulastelige skikkelse!"

Og Narcisse blev ved at opremse fyrster og fyrstinder, hertuger og hertuginder, diplomater og ministre, politikere og embedsmænd, borgere og militære, det utroligste sammensurium af alle mulige kredse, for ikke at tale om en hel masse udlændinge: englændere, amerikanere, tyskere, spaniere, russere – hele det gamle Europa og det ny verden.

Så vendte han pludselig tilbage til familien Sacco, til den lille fru Sacco – fortalte om hendes store og gode gerninger, om de anstrengelser, hun havde gjort for at støtte sin mands ærgerrighed, ved at åbne sit hus og tage imod. Denne nydelige, lille dame med det beskedne, blide ansigt var en overmåde snedig person, der havde de solideste egenskaber, besad en utrættelig udholdenhed, var tålmodig, stædig, ordentlig og sparsommelig. Derfor bødede hun også stadig ved sin ligevægt

og sin urokkelige ro på mandens overstrømmende livlighed. Sacco skyldte hende meget, uden at nogen anede det. Men endnu var det ikke lykkedes hende at samle en "hvid" kreds, der kunne tage magten fra de "sorte".

Der kom aldrig andre hos hende end hendes jævnlige, ikke en fyrste kom i hendes hus, om mandagen dansede man bos hende, som man dansede i tyve andre borgerlige huse, uden at man lagde mærke til hendes selskaber.

En virkelig "hvid" salon, der havde nogen indflydelse på menneskene og begivenhederne i Rom var endnu kun et tankeeksperiment.

"Læg mærke til hendes bittersøde smil, mens hun ser sig om her," sagde Narcisse. "jeg tvivler ikke om, at hun prøver på at lære, hvordan hun skal bære sig ad. Nu da hun er kommet i slægt med en fyrstelig familie håber hun formodentlig at kunne få den fine verden til at komme hos sig."

Der var nu sådan en trængsel i salen, at de unge mennesker var ved at kvæles og blev klemt og trykket op mod væggen. Narcisse trak derfor præsten afsted med sig. Der blev danset i malerigalleriet, en lang sal på 25 meters længde, kongeligt smykket med mesterværker og hvis vinduer endte ud mod Corsoen.

Forfriskninger blev budt om i marmorsalen, hvor en Venus, fundet i nærheden af Tiberen, rivaliserede med den på Kapitoliet. Derpå fulgte en række pragtfulde sale, som endnu strålede i gammeldags pragt med antikke møbler, som kunsthandlerne lurede på i tilfælde af en kommende uundgåelig ruin.

Mellem disse sale var der især en, som var berømt. En lille, rund sal i Ludvig d. XV's stil, rigt prydet med spejle i udskårne trærammer af overordentlig prægtigt og smagfuldt rokokoarbejde.

"Lad os gå herind," sagde Narcisse, "her kan man da trække vejret ... her er der blevet stillet lænestole til de smukke damer, der ønsker at sidde og blive beåndede og gjort kur til."

Rundt om sad der virkelig allerede smågrupper af damer, leende og samtalende med nogle herrer, der ligeledes var flygtet herind fra trængslen i den anden sal.

"Se der!" udbrød Narcisse, "der har vi monsignor Nani, som står og taler med den østrigske gesandts frue."

Da Nani fik øje på dem, kom han hen til dem, og alle tre gik de hen i en vinduesfordybning for at tale sammen i ro. Prælaten smilede henrykt over festens pragt uden at opgive noget af sin sjæls renhed, der lod til at være pansret med uskyld mellem alle disse blottede skuldre og arme, som han ikke engang syntes at se.

"Ak, min kære søn," sagde han til Pierre, "hvor det glæder mig at træffe Dem ... nå, hvad siger De så om Rom i fuld galla?"

"Aldeles storartet, monsignor."

Nani talte rørt om Celias store fromhed og lod, som om han i fyrsten og fyrstinden kun så tilhængere af Vatikanet, og som om han ikke anede, at kongen og dronningen ville komme. Derpå udbrød han pludselig:

"Jeg har forresten haft Dem i tankerne hele dagen, min kære søn. Jeg havde fået at vide, at De var taget ud for at hilse på Hans Eminence kardinal Sanguinetti i anledning af Deres sag ... sig mig en gang, hvordan tog han imod Dem?"

"Å! Meget fortroligt ... først lod han mig forstå den forlegenhed, hans stilling som protektor for Lourdes satte ham i. Men da jeg gik, var han meget elskværdig, og han ligefrem lovede mig sin hjælp med en hensynsfuldhed, som rørte mig."

"Nej virkelig! Det forbavser mig for øvrigt ikke. Hans Eminence er så god."

"Ja, monsignor, jeg må indrømme, at jeg kom tilbage med lettet hjerte og fuld at håb. Det forekom mig, som om min proces nu var halvt vundet."

"Ja det er rimeligt ... jeg forstår det så godt."

Nani var stadig smilende. Der var en lille smule ironi i dette smil, men den var så fin, at man ikke mærkede brodden.

Hav tav et øjeblik og tilføjede derpå roligt:

"Ulykken er, at Deres bog i forgårs et blevet fordømt af Indexkongregationen, der havde holdt et ekstramøde ifølge sekretærens opfordring. Og dommen vil endda blive Hans Hellighed forelagt til underskrift i overmorgen."

Pierre betragtede ham med et ganske forvildet blik. Hvis det gamle palads var styrtet sammen over hans hoved, ville han ikke være blevet mere overvældet. Alt var altså tabt. Hans rejse til Rom og alle de anstrengelser, han her havde gjort, skulle altså ende med dette nederlag, som han således fik at vide midt under festlighederne. Han havde ikke engang kunnet forsvare sig, han havde spildt tiden til ingen nytte uden at komme på det rene med, hvem hans modstandere egentlig var! Vreden steg ham til hovedet, og han kunne ikke lade være med halvsagte og med bitterhed at udbryde:

"Ak! Hvor man har holdt mig for nar! At tænke sig, at en kardinal endnu i morges sagde til mig: "Hvis Gud er med Dem,

vil De blive reddet trods alt" ... jo, nu forstår jog det hele ... man vil, at jeg skal krybe til korset, men jeg kan ikke, jeg kan ikke endnu. Jeg er alt for opfyldt af forbitrelse og sorg."

Nani så på ham, nysgerrigt og forskende, så sagde han:

"Men min kære søn, der er endnu intet afgjort, så længe den hellige fader endnu ikke har skrevet under. De har hele dagen i morgen ... og endda formiddagen i overmorgen. Mirakler kan der jo altid ske."

Og idet kardinalen sænkede stemmen, mens Narcisse var optaget af at betragte damerne, tog han Pierre til side og sagde:

"Hør en gang, jeg skal sige Dem noget, men det er en stor hemmelighed ... om lidt, under kotillonen, skal De gå ind i den lille spejlsal. Jeg skal være der, og vi kan da tale sammen i ro."

Pierre nikkede, mens prælaten fjernede sig og forsvandt i mængden.

Men det susede for Pierres øren. Hvordan kunne han håbe at få udrettet noget på en dag, da han havde spildt tre måneder uden en gang at kunne opnå foretræde hos paven? Åndsfraværende hørte han på Narcisses udvikling om kunst.

"... Det er forbavsende, hvor kvindernes skønhed taber sig i vor rædsomme demokratiske tid. De bliver kluntede, formløse og skrækkelig simple. Se en gang, ikke en har de florentinske linjer, den lille barm, den slanke, kongelige hals ... å jo, der sidder dog en, som ikke er ilde, den blonde der henne med diademet ... ser De hende, monsignor Fornaro går nu hen til hende ..."

Monsignor Fornaro gik rundt fra den ene smukke dame til den anden, smilende og behagelig. Han var uimodståelig den aften, hans høje imponerende skikkelse, hans ungdommelige

ydre og indsmigrende ynde kom til sin ret. Der var ingen letfærdige historier i omløb om ham, man betragtede ham kun som en elskværdig prælat, der satte pris på dameselskab.

Han fik øje på Narcisse, som han kendte, og den unge mand nærmede sig for at hilse på ham.

"Monsignor befinder Dem vel ...?"

"Tak! Meget godt ... særdeles godt ... hvad det dog er for en henrivende fest."

Pierre bukkede. Det var altså den mand, hvis rapport havde haft til følge, at hans bog blev fordømt. Hvad han især bebrejdede ham, var hans kattevenlighed og hans løgnagtige løfter.

Men den snu prælat måtte have haft følelsen af, at Pierre var blevet underrettet om Kongregationens kendelse, for han fandt det mest bekvemt at lade, som han ikke kendte den unge mand, og nøjedes med at bøje hovedet, idet han smilede.

"Hvilken mængde mennesker," fortsatte han, "og hvor der er mange smukke damer! ... det er snart ikke muligt længere at røre sig i denne sal ..."

Alle stolene var nu optaget af damer, og luften begyndte at blive kvælende hed, mættet som den var af parfume og blomsterduft. Vifterne bevægedes hurtigere, og samtalernes vage summen blev nu og da afbrudt af en klar latter.

En eller anden nyhed syntes at vække almindelig opmærksomhed, den hviskedes fra gruppe til gruppe.

Den særdeles velunderrettede monsignor Fornaro ville selv være den, der bragte nyheden til torvs, og han spurgte derfor højt:

"Ved De, hvad det er, der interesserer folk så meget?"

"Den hellige faders helbred?" udbrød Pierre modigt. "Har hans tilstand måske forværret sig siden i morges?"

Prælaten så forbavset på den ungt mand og svarede med et anstrøg af utålmodighed:

"Ak nej … aldeles ikke, Hans Hellighed har det, Gud være lovet, meget bedre. En af Vatikanets embedsmænd sagde mig for lidt siden, at han havde været lidt oppe i eftermiddag og havde kunnet modtage sine venner, ganske som han plejer."

"Man har dog været urolig," sagde nu Narcisse. "Jeg tilstår, at vi oppe i gesandtskabet var ængstelige, for et pavevalg i dette øjeblik ville have været en alvorlig historie for Frankrig. Vi ville have været magtesløse … vor republikanske regering bærer sig forkert ad ved at behandle pavedømmet med ligegyldighed … men forresten ved man jo aldrig rigtig, om paven er syg eller rask. Jeg ved fra sikker kilde, at han var lige ved at gå bort sidste vinter, men der var dengang ikke en sjæl, der talte om det, og forrige gang, da alle aviserne slog ham ihjel, så jeg ham selv rask og yderst vel tilfreds … jeg tror, han bliver syg, når man ønsker det –"

Med en håndbevægelse syntes monsignor Fornaro ligesom at ville skyde dette emne til side og sagde:

"Nej, man er ganske beroliget … her er ikke mere tale om sygdom … det, der sætter alle damerne i en sådan bevægelse er, at konciliet i dag med stor majoritet har vedtaget skilsmisse i Pradas sag."

Pierre blev igen stærkt betaget. Da han ikke havde haft tid til at tale med nogen, siden han var kommet tilbage fra Frascati, turde han ikke tro, at nyheden var sand, men prælaten tilføjede:

"Det er ganske vist ... jeg har det fra et af Kongregationens medlemmer ... å, undskyld, der ser jeg en dame, som jeg må hilse på ..."

Han skyndte sig hen til en af damerne. Da han ikke kunne komme til at sidde ned, stod han foran hende og bøjede sin høje skikkelse over hende, som om han helt ville omspænde hende med sin galante høflighed. Den unge kvinde var frisk, meget nedringet og lo fornøjet, mens den violette silkekappe strejfede hendes nøgne skuldre.

"De ved vel nok, hvem den dame er?" spurgte Narcisse, "ikke? ... det er grev Pradas veninde, den henrivende Lisbeth Kauffmann, der for nylig har skænket ham en stor søn, og som i aften for første gang igen viser sig i selskabslivet ... De ved nok, at hun er tysk, at hun har mistet sin mand, at hun maler lidt, forresten slet ikke så galt. Man er meget overbærende overfor damer, der tilhører fremmedkolonien, og fru Kauffmann er almindelig afholdt for sin elskværdighed og for den gæstfrihed, hun udfolder i sit lille, smukke hus i Prins Amadeo-gade ... De kan selv forstå, at efterretningen om Pradas endelige skilsmisse må interessere hende i højeste grad."

Og hun var virkelig meget indtagende, den skønne Lisbeth, meget blond, rød og hvid og mild, med sin fine silkehud, sine ømme, blå øjne og den lille elskværdigt smilende mund.

Hun sad der i en hvid atlaskeskjole, overbroderet med guldpailletter, strålende glad, fri og frank, lykkelig ved at elske og blive elsket igen. Omkring hende hviskedes den opsigtvækkende nyhed, og de bemærkninger, man mumlede i ly af vifterne, syntes kun at være smigerord til den livsglade, smukke, unge kvinde.

Alles øjne hvilede på hende, men hun lod ikke til at føle sig forlegen ved den almindelige opmærksomhed. Hun modtog med henrykt mine monsignor Fornaros ærbødigt galante hyldest og smilede sejrsstolt, da han med rosende, kunstforstandige ord omtalte et billede – "Madonna med en lilje" – som hun nys havde sendt til en udstilling.

"Ak, hvor vor kære contessina vist er lyksalig!" sagde Pierre. "Jeg forstod ikke, hvad hendes lille veninde Celia mente, da han før talte om sin Benedettas glæde og fortalte mig, hvor skøn og henrykt hun var … det er sagtens i anledning af denne lykkelige efterretning, at hun i aften viser sig ved festen, for hun har jo slet ikke været ude, siden hun tog bort fra grev Pradas hus, hun har levet ganske stille, som om hun bar sorg …"

Men nu fik Lisbeth øje på Narcisse, som hun hilste på med et smil, og han måtte hen at sige godaften til hende, da han også havde besøgt hende i hendes atelier.

Han kom tilbage til Pierre, netop som man rundt om stak hovederne sammen og betragtede en ny gæst, hvis indtrædelse var en begivenhed under de forhåndenværende omstændigheder.

"Å, det er virkelig grev Prada i egen person!" udbrød Narcisse i største forbavselse. "Han er en stolt fyr at se på! Hvis han blev klædt på i fløjl og guld, ville han tage sig ud som den pragtfuldeste eventyrer fra det femtende århundrede – en karl, der uden betænkeligheder plukker de roser, der vokser på hans vej!"

Prada skred fremad, med munter, næsten triumferende mine. Og over det brede, hvide skjortebryst, som kjolens opslag indrammede i sort, så hans rovfugleansigt virkelig pragtfuldt

ud! De mørke øjne skinnede med hård metalglans, og den tykke knebelsbart drog en kulsort streg over den voldsomme mund og den fast mejslede hage, mens de spidse ulvetænder lyste mellem de røde læber.

Med et hastigt, skarpt blik mønstrede han de tilstedeværende damer, så fik han øje på Lisbeths smilende, rosenrøde skønhed, og hans ansigt formildedes, rovdyrudtrykket dæmpedes, han gik lige hen til hende, og uden at bryde sig det mindste om alle de nysgerrige blikke, der vogtede på enhver af hans bevægelser, bøjede han sig ned til hende og talte et øjeblik sagte med hende.

Monsignor Fornaro trådte diskret et skridt tilbage og overlod greven sin plads ved den smukke dames side.

Prada fik vel hos Lisbeth bekræftelse på den nyhed, der beskæftigede selskabet, for han slog ud med hånden og smilede lidt tvungent, idet han rettede sin brede skikkelse og kastede et udfordrende blik rundt i salen.

Så opdagede han Pierre og kom hen i vinduesfordybningen til den unge præst, hvis hånd han hjerteligt trykkede, derpå udvekslede han og Narcisse en venlig hilsen, og med sin sædvanlige ligefremhed sagde greven:

"Der kan De se, jeg fik ret med hensyn til min skilsmisseproces ... det er nok en kendsgerning, at vort ægteskab er ophævet ... men jeg tilstår, at den hele sag er så fræk, så idiotisk – ja, så sjofel, at jeg virkelig ikke rigtig kunne tro, den skulle få sådan en udgang!"

"Ja," erklærede Pierre, "jeg ved, at efterretningen er aldeles autentisk. Monsignor Fornaro havde hørt den af et konciliemedlem. Han sagde, majoriteten var knusende."

Prada lo højt.

"Nej – dette er virkelig utroligt! Aldrig har retfærdighed og sund fornuft fået et værre stød. Bare vi nu også kunne få det borgerlige ægteskab opløst, så skulle hele Rom sandelig få noget at le ad! ... jeg skal i pomp og pragt føre min lille veninde der henne til altret i Santa Maria Maggiore – og vor kære søn skal komme med til stadsen på sin ammes arm!"

Hans latter var alt for høj, hans hele væsen alt for heftigt i denne hentydning til barnet, der gjorde skilsmissegrunden til en latterlighed.

Led han virkelig i dette øjeblik. Hans læber dirrede, så at man så de hvide tænder, han skælvede af tilbagetrængt harme, man mærkede, at han anstrengte sig for at holde sin lidenskab i tømme og ikke bryde ud i raseri midt i salen for alles øjne.

"Og har De hørt den anden nyhed, kære Froment?" vedblev han hastigt. "Ved De også, at grevinden kommer herhen i aften?"

Han kaldte altid Benedetta "grevinden", ville glemme, at hun ikke mere var hans hustru.

"Ja – jeg hørte før, at hun skulle komme!" svarede Pierre.

Han tøvede et øjeblik, men gav så efter for en pludselig indskydelse og tilføjede, som om han ville forberede greven på en ubehagelig overraskelse:

"Vi får vist også fyrst Dario at se, for han er nok ikke rejst til Napoli, som jeg sagde. Der kom noget i vejen i sidste øjeblik!"

Pradas ansigt blev mørkt som natten, han mumlede med dæmpet stemme:

"Nå, fætteren kommer med! Ja, ja, da, så får vi dem begge at se – at se – begge to!"

Prada tav – det så ud, som om alvorlige tanker stormede ind på ham, og mens de to unge mennesker fortsatte deres samtale, trådte han lidt længere ind i vinduesfordybningen, trak en notesbog op af lommen, rev et blad af og skrev med store bogstaver fire linjer, sålydende: "Man siger for vist, at Judas' figentræ vokser i Frascati – dets frugt bringer død over dem, der ønsker at blive pave. Spis ikke de forgiftede figner – lad hverken folk eller fæ røre dem!"

Derpå lagde han papiret sammen – lukkede det med et frimærke og skrev udenpå: "Hans Eminence kardinal Boccanera". Da han atter havde lagt brev og notesbog i sin brystlomme, trak han vejret dybt, og hans ansigt klarede op, så at han igen kunne le.

Det var, som om en rædslens vind isnende var faret hen over hans hoved. Uden rigtig at have klarhed over sig selv og sine fornemmelser havde han med et følt en uimodståelig trang til at slå bommen i for en ubeskrivelig fejhed, en mulig afskyelighed.

Han kunne ikke følge den tankeforbindelse, der havde ført ham til at skrive de advarende ord, her, lige på stedet, uden tøven, som om ulykken svævede ham over hovedet. Han vidste kun et, det nemlig, at han, når han gik hjem fra ballet, ville lægge brevet i postkassen på Palazzo Boccaneras port. Nu havde hans sjæl ro!

"Hvad er der i vejen med Dem, kære Froment, De ser så alvorlig ud?" spurgte han, idet han på ny blandede sig i de unge herrers samtale.

Og da Pierre havde meddelt ham, hvordan det stod til med den sag, der var årsagen til hans ophold her i Rom, da han

sagde, hvor modløs og nedtrykt han var over at vide alt tabt, brød greven ud i en opmuntrende tone, som om han trængte til at døve sine egne bekymringer ved at trøste andre:

"Å – kære fader Froment – De må ikke opgive ævred, så går alting galt. De har jo tiden for Dem, der kan min sandten ske meget i et helt døgn! En time, et minut kan vende et menneskes skæbne og forandre tingenes tilstand!"

Han så sig om med lynende øjne:

"Kom nu med! Vi må ind i balsalen! Den skal være aldeles vidunderlig, siger de allesammen!"

Han tilkastede Lisbeth et kærligt blik, og fulgt af Narcisse og Pierre banede han sig med møje vej til det nærliggende galleri mellem en tæt sammenstuvet masse af kvinder, hvis nøgne skuldre og arme omsvævedes af den duft, der sætter menneskelige lidenskaber i bevægelse, vækker kærlighed, skaber liv, volder død!

Salen var uforlignelig pragtfuld – 10 meter lang og dobbelt så bred. Dens otte fag vendte ud til Corsoen, og fra vinduerne skinnede det elektriske lys ud over gaden som den klare dag.

Syv umådelige marmorkandelabre, som klynger af elektriske lamper forvandlede til kæmpemæssige fakler, gød deres skær ud over det store rum, og langs gesimsen strålede andre lamper, indesluttede i kupler som fint formede blomsterbægre, tulipaner, roser, pæoner.

Det gammeldags, røde, guldindvirkede fløjlsbetræk på væggen luede i flammeglans. Der var også ildblomster på purpurgrund, over døre og vinduer faldt kostelige kniplingsdraperier, broderet med silkeblomster i alle farver – blomster overalt – elektriske flammeblomster, guldblomster,

silkeblomster i strålende mangfoldighed. Men under det pragtfulde, med gyldne rosetter prydede loft hang husets uvurderlige skat, en samling mesterværker, som intet museum kunne opvise magen til.

Der var malerier af Raphael, Titian, Rembrandt og Rubens, Velasquez og Ribera, kunstværker, der her i det strålende lys steg frem i evig ungdomskraft, som var de med et vækkede til åndens udødelige liv.

Deres majestæter skulle først komme hen ad midnat, så ballet var allerede begyndt, og gennem salen svang sig de valsende par – lyse, fint farvede, lette kjoler hvirvlede forbi mellem strålende uniformer og glimrende smykker og dekorationer. Mændenes dragt var overbroderet med guld, damernes med perler; silke, fløjl og atlask slæbte hen over gulvet i overdådig pragt.

"Dette er virkelig et vidunderligt syn!" erklærede Prada stadig i en noget ophidset tone. "Kom med herhen, lad os stille os i en vinduesfordybning, der har vi et godt overblik og kan stå i ly for puf og stød af de dansende."

Narcisse var blevet borte i vrimlen, så Pierre stod alene med grev Prada, da de omsider nåede hen til den attråede plads, valsen sluttede netop nu, og parrene gav sig til at spadsere op og ned i salen under munter samtale, da alles hoveder pludselig vendte sig for at betragte nogle nye gæster, hvis indtræden gjorde almindelig opsigt.

Ved advokat Moranos arm skred donna Serafina stolt og rank ind i salen – hendes høje skikkelse omsluttedes af en karmoisinrød atlaskesdragt, som bar hun broderens farve – kardinalfarven. Og aldrig havde hun været strammere snøret,

aldrig havde hendes smækre midje set ungdommeligere ud, aldrig havde hendes hårde, furede frøkenansigt under det kridhvide hår, der ikke mildnede de skarpe træk, båret et mere herskesygt sejrsudtryk til skue.

Gennem salen gik et tydeligt lettelsens suk, for over alt i Rom havde man bestemt misbilliget advokat Moranos handlemåde, da han brød den trediveårige venskabsforbindelse, som knyttede ham til donna Serafina. Uvenskabet havde nu varet over to måneder, til stor forargelse for alle. I Rom nærer man stor ærbødighed for trofasthed, derfor var man også rørt over forsoningen, der var en af de vigtigste følger af skilsmisseprocessens heldige afslutning.

Morano, der angerfuldt viste sig med sin gamle veninde under armen, var et sindbillede på kærlighedens triumf, moralens sejr, ordenens opretholdelse.

Men begejstringen steg, da man bagved tanten og hendes ven fik øje på Benedetta og Dario, der arm i arm trådte ind. At hun viste sig med ham selve den dag hendes ægteskab var blevet opløst, at hun viste en sådan ringeagt for al mulig vedtægt, at hun åbent og ærligt tilstod sin grænseløse kærlighed til Dario, det fandt man så skønt, så modigt, så ungdommeligt og forhåbningsfuldt, at det unge par blev modtaget med beundrende blikke og en lydelig enstemmig bifaldsmumlen.

Som det før var tilfældet med Celia og Attilio, fløj alle hjerter dem i møde, da de viste sig strålende af ungdom og skønhed, med lykkens vidunderlige glorie om hovedet.

Dario var endnu lidt bleg efter det lange sygeleje. Han så endnu lidt mager og træt ud med de skønne, lysende barneøjne, det brune, let krøllede skæg, den slanke skikkelse, hvis stolte

holdning røbede Boccaneraernes gamle fyrsteblod. Og Benedetta, den hvide jomfru under den sorte hårfylde, der dannede en hjelm over den rene pande, Benedetta var rolig og fornuftig, men om hendes mund svævede et smil, man kun yderst sjældent så på det stille ansigt, og som derfor var så meget mere fortryllende, et smil der kastede et sælsomt skær over hendes lidt vel svulmende læber og gav de dybe, sorte øjne en himmelsk, uendelig stråleglans.

Benedetta var som forklaret, det var hende, som var hun atter det lyksalige barn i Monterings haver, og denne renhed i glæden, denne ublandede lykke, havde givet hende den tanke at klæde sig i en glat, hvid kjole, en rigtig ungpigekjole, der gav hende en slående lighed med en høj lilje, et sindbillede på den jomfruelighed, hun havde bevaret for sin sjæls udvalgte brudgom. Arme og skuldre skjultes kysk af den højhalsede kjole, hendes vidunderlige skønhed var en elskovshemmelighed, der sov her, almægtig under de hvide slør.

Ikke en nål, ikke en ring, ikke et armbånd bar hun, kun et eneste smykke, et halsbånd, men et kongeligt halsbånd, den berømte perlekrans, som hun havde arvet efter moderen, og som hele Rom kendte. Perlerne var fabelagtig store, og som de lå der om den slanke hals, forlenede de hendes enkle dragt med kongelig pragt og herlighed.

"Ak!" mumlede Pierre, "hvor hun er lykkelig, og hvor hun er dejlig!"

Øjeblikkelig fortrød den unge præst, at han havde givet sine tanker ord, for ved siden af lød et dybt, stønnende suk, en dump knurren, der mindede ham om grevens nærhed.

Men Prada samlede sig i en hast, han rettede sig og bemærkede med forholdsvis rolig stemme:

"Nå, det kan man minsandten kalde frejdighed! Jeg gad vidst, om de skal giftes og føres til brudekammeret på stående fod!"

Så lod det til, at han fortrød sin upassende spøg, han var bange for, Pierre skulle ane, hvor nær sagen gik ham, og han tilføjede, denne gang helt behersket:

"Hun ser virkelig meget godt ud i aften! Hun har overordentlig smukke skuldre, så det er jo en triumf at tage folk sådan med storm uden at være nedringet!"

Og han fortsatte at tale om Benedetta, som han hårdnakket kaldte "grevinden", men han var trådt endnu et skridt tilbage i vinduesfordybningen, vel for at ingen skulle se, hvor bleg han var, eller lægge mærke til hans rynkede pande og dirrende læber,

Han var ikke i stand til at tage kampen op i dette øjeblik, til at vise sig smilende og trodsig ved siden af det unge par, der så uskyldigt og så uforbeholdent stillede sin lykke til skue. Og Prada var glad ved, at majestæternes ankomst afledte opmærksomheden fra ham og hans forhenværende hustru.

"Å – se, der har vi kongen og dronningen!" udbrød han og vendte sig om mod vinduet, "se bare den trængsel nede på gaden!"

Og gennem de lukkede vinduer trængte virkelig larm og støj op i salen.

Pierre så i de elektriske lampers skin, hvordan en masse hoveder stimlede sammen om kareterne. Allerede flere gange havde han mødt kongen på dennes daglige spadseretur til Villa

Borghese, hvor han vandrede om som en almindelig dødelig, uden eskorte, ledsaget af en adjudant.

Til andre tider kørte Hans Majestæt en lille enspændervogn. På bukken sad da en tjener i sort liberi. En gang var dronningen med, de trak frisk luft som et par velhavende borgerfolk, og de forbigående nøjedes da med en ærbødig hilsen, uden råb og hurra, der kunne genere parret. Derfor var Pierre, som havde bevaret forestillingen om kongelig pragt og højhed, ret forbavset og samtidig rørt over den elskværdighed og fortrolighed, der syntes at herske i majestæternes umiddelbare nærhed.

Han havde hørt en del småhistorier fra Quirinalet, alle omtalte kongens venlige ligefremhed, hans fredsommelighed, hans lidenskab for jagt, ensomhed og frisk luft, der ofte bragte ham til at længes efter og drømme om et uafhængigt liv, langt fra magtens og højhedens byrde, til hvilken han syntes så lidet skikket.

Men dronningen var især afholdt, hun var så hæderlig og så naturlig, så fuld af ligevægt og ro, at hun vist var den eneste dame i Rom, der ikke anede alle de skandaler og rænker, som opførtes rundt om hende. Hun beskæftigede sig meget med litteratur, besad en fint dannet smag for læsning, var glad over sin gode forstand og sine virkelig usædvanlige kundskaber. Hun stod højt over sine omgivelser i dannelse, vidste det, og holdt af at lade sit lys skinne, men altid på en elskværdig og indtagende måde.

Både Prada og Pierre blev et øjeblik stående med blikket fæstet på gaden og dens trængsel.

"Når de har set dronningen, går de ganske rolig deres vej – det er alt, hvad de ønsker … og jeg kan forsikre Dem for, at der ikke er en eneste politibetjent til stede … ak, ja, sådan er det at være afholdt! …"

Atter lagde mørke skyer sig over hans ansigt, men da han talte, var hans tonefald dog spøgefuldt:

"Pas nu på, kære Froment! Vi må endelig se majestæternes indtrædelse – det er det aller smukkeste øjeblik i aftenens fest!"

Efter nogle minutters forløb holdt orkestret pludselig op at spille polka og intonerede med kraft kongens honnørmarch. Der blev heftig uro mellem gæsterne, balsalen tømtes halvvejs.

Majestæterne kom ind, ledsaget af fyrst og fyrstinde Buongiovanni, som havde modtaget dem nedenfor trappen.

Kongen var i sort kjole, dronningen bar en strågul atlaskeskjole, besat med dejlige kniplinger, og under diamantdiademet, der hvilede på det smukke, blonde hår, tog hun sig meget ungdommelig ud. Et friskt, sundt ansigt, der lyste af elskværdighed, mildhed og forstand. Musikken skingrede gennem salene med voldsom begejstring. Bagved forældrene viste Celia sig nu, midt i den strøm af gæster, der ville se majestæterne, så kom Attilio, Saccos, familien, officielle personligheder. Honnørmarchen blev spillet færdig, der blev udvekslet hilsener, smil og blikke, mens hele selskabet i ærbødig afstand stimlede sammen, stod på tåspidserne og strakte hals i den strålende belysning, der gav juveler og smykker dobbelt glans.

Omsider tav musikken og præsentationerne kunne gå for sig. Majestæterne, for hvilke Celia allerede var blevet forestillet, ønskede hende tillykke med faderlig venlighed.

Men Sacco var meget forhippet, både som fader og som minister, på at få sin søn præsenteret. Han bøjede sin smidige ryg, fandt en strøm passende og velklingende ord, anbefalede den unge kriger til kongen og talte inderlige ord til dronningen om den forelskede brudgoms lykke. Atter smilede majestæterne og viste sig overordentlig venlige også mod fru Sacco, der holdt sig tilbage, forsigtig og beskeden som altid.

Og nu skete en lille begivenhed, der snart gik fra mund til mund og vakte mange kommentarer salen over.

Dronningen fik øje på Benedetta, som Prada straks efter deres bryllup havde forestillet, og hvis sjældne skønhed og rørende ynde havde gjort et dybt indtryk på Hendes Majestæt, der nu vinkede hende hen til sig og begunstigede hende med nogle særligt venlige ord. Naturligvis stod alle de tilstedeværendes øren på stilke for at opfatte og senere hen kunne gengive udtrykket for dronningens bevågenhed. Den høje dame, der aldeles ikke interesserede sig for sladder og skandalehistorier, var øjensynlig uvidende om ægteskabets ophævelse og Benedettas ny trolovelse, men dog gjorde denne tilfældige hændelse umådelig opsigt, og resten af aftenen taltes der mere om de ord, den dydigste og klogeste af alle dronninger havde henvendt til Benedetta, end om den lykønskning, hvormed hun havde beæret festens lille dronning – den anden brud og Benedetta strålede i lykke og skønhed, der overgik al forstand, hun nød sin triumf ved siden af den brudgom, hun efter så mange genvordigheder endelig havde tilkæmpet sig.

Men for Prada var dette en ubeskrivelig lidelse. Mens majestæterne fortsatte at underholde sig med de damer og

herrer, som kom og hilste på dem, mens officerer og diplomati med damer defilerede forbi de kongelige, så Prada kun Benedetta i al hendes glans og herlighed, og hun forekom ham hundredfold skønnere og mere attråværdig end nogen sinde før, som hun der stod ved sides af Dario. Det forekom ham, at festen blev givet i anledning at *deres* trolovelse, musikken spillede for *dem*, alle Roms skønneste og fornemste damer var samlet i festskrud til ære for *dem*. Lysene skinnede, og diamanterne funklede for dem. De alene gav festen en slags apoteoseglans, hvor majestæternes smil overstrålede hele den øvrige herlighed. Dronningen var den gode fe, der bragte dem alle lykkens vidunderlige gaver!

Og i denne sælsomme stund syntes denne kvindes triumf at være som et slag ansigtet på den mand, hvis hustru hun havde været, han kunne næsten ikke tåle at være under samme tag som den, der havde revet al den dejlighed ud af hans arme. Ikke alene hans stolthed og hans lidenskab var her dybt såret – nej – også hans materielle lykke blev revet ham ud af hænderne ved familien Saccos triumf. Var det virkelig sandt, at nordens kraftige erobrere sygnede hen her i Roms blødagtige luft? ... eller hvorfor følte han sig så underlig mat og modløs? I formiddags, under besøget i Frascati, ved mødet med bygmestrene derude syntes han, at hans formue truedes at ruin og fallit, skønt han gjorde alt for ikke at se, hvor slet hans forretning stod, skønt han lukkede ørene for alle de rygter, der svirrede om ham. Her ved festen fik han atter et endnu stærkere indtryk af sine sagers fortvivlede stilling. Syden vandrede fremad til sejr.

Sacco var ved at overvinde ham, han så med harme den lille, smidige mands triumferende smil og dybe buk.

Denne Sacco, der nu var minister og kongens yndling, giftede sin søn ind i en af Roms fornemste slægter, han var på vejen til hæder og værdighed, regerede allerede over folk og kapital – hvilket nyt slag i ansigtet på Prada, der blev skubbet til side!

Alt styrtede sammen omkring ham. Sacco røvede hans millioner, Dario tog Benedetta – hans sjæl våndede sig i utilfredsstillet attrås bitreste smerte – en smerte, der aldrig kunne lindres!

Og atter hørte Pierre et suk, så dybt, så stønnende pinefuldt, at han vendte sig om mod greven, idet han spurgte:

"Har De det ikke godt?"

Men da han lagde mærke til, hvor bleg Prada var, og hvordan han kun med en overmenneskelig anstrengelse bevarede sin ro, fortrød han sit spørgsmål, som for øvrigt heller ikke blev besvaret. For at bortlede grevens tanker gav han sig til at anstille betragtninger over den prægtige fest, som nu var i fuld gang.

"Ak ja! Deres fader havde ret, vi franskmænd med vor katolske opdragelse, der selv i disse tvivlens dage er så grundig, vi ser altid i Rom kun pavernes hundredårige Rom, uden næsten at vide eller kunne forstå de gennemgribende forandringer, der år efter år former nutidens, Italiens Rom. De aner ikke, den gang jeg kom hertil, hvor kongen og regeringen og det unge folk, der arbejder for at skabe sig en hovedstad, var underordnede spørgsmål for mig. Jeg skød dem til side og tog

intet hensyn dertil i min drøm om at genføde Rom til en ny, kristelig og evangelisk stad til folkenes held og lykke."

Greven smilede let, og med en håndbevægelse henledte han Pierres opmærksomhed på galleriet, hvor fyrst Buongiovanni i dette øjeblik bøjede sig for kongen, og fyrstinden hørte på Saccos galanterier. Det pavelige aristokrati var kuet, parvenuerne anerkendte, de "sorte" og de "hvide" i den grad blandet sammen, at der nu kun var undersåtter, der snarlig ville komme til at udgøre et folk. Attilios og Celias ægteskab var som et symbol på denne sammensmeltning, den sejrrige kærlighed og ungdom, som kvæler gammelt had og udjævner alle stridigheder, når brudgommen slår armene om bruden, han har vundet – for at verden kan gå sin vante gang.

"Se en gang," sagde Pierre, "hvor de trolovede er smukke! Unge og muntre ser de smilende fremtiden i møde. Jeg kan forstå, at kongen er kommet her hen for at glæde sin minister og fuldbyrde foreningen mellem sin trone og en af de gamle romerske familier. Det er god, fornuftig og faderlig politik. Men jeg antager også, han har forstået den rørende betydning, der ligger i dette giftermål, det gamle Rom, som i denne yndige unge piges skikkelse uskyldig og kærlighedsfuld giver sig hen til det unge Italien, til denne varmhjertede og brave unge mand. Gid denne forbindelse må blive lykkelig, og gid der ud af den må fremstå det store land, som I kæmper for, og som jeg nu, da jeg har lært jer at kende, af min ganske sjæl ønsker jer."

Hans gamle drøm om et evangelisk Rom, som beherskede verden, havde lidt et smerteligt skibbrud, men han udtalte dette ønske om en ny lykke for den evige stad med så megen inderlighed, at Prada uvilkårligt udbrød:

"Jeg takker Dem. Det, De der ønsker os, er enhver god italieners stræben!"

Men hans stemme skælvede. Mens han betragtede Celia og Attilio, var Benedetta og Dario kommet hen til dem, strålende af det samme henrykte smil. Men da de to par således stod sammen, lykkelige og glade, havde han ikke længere kraft til at blive stående og se på dem. Han led for meget!

"Jeg er ved at dø af tørst," sagde han pludseligt, "kom med hen til buffeten og lad os få noget at drikke."

De forsøgte på at komme bag om sværmen langs vinduerne, men i trængslen blev de skilt fra hinanden, og Pierre kom hen i nærheden af de to par, Celia fik øje på ham og vinkede venligt ad ham. Den dyrkelse, hun ydede al skønhed, havde begejstret hende for Benedetta, og idet hun foldede sine små hænder foran hende, som for en madonna, sagde hun:

"Ak! fader, gør mig den tjeneste at sige til hende, at hun er smuk, å, mere end smuk, skønnere end alt skønt på Jorden. Skønnere end solen, månen og stjernerne ... jeg forsikrer dig, det løber mig koldt ned ad ryggen ved at se dig i den grad dejlig, dejlig som selve lykken og kærligheden."

Benedetta lo og sagde:

"Du er lige så smuk ... Det er, fordi vi er lykkelige, at vi er smukke."

"Ja, lykkelige," gentog Celia sagte. "Husker du en aften, du sagde til mig, at det næppe ville lykkes at formæle konge og pave. Attilio og jeg gør det dog ... og vi er så lykkelige."

"Men det gør Dario og jeg ikke ... tvært imod!" udbrød Benedetta livligt. "Den aften sårede du mig. Hvis man blot elsker hinanden, kan man alt."

Da Pierre endelig nåede hen til døren ind til salen, hvor buffeten var, traf han Prada, der stod feberagtig uden at kunne løsrive sig fra det syn, han ville flygte bort fra. Det var således med blødende hjerte, at han betragtede dansen, der igen begyndte. Der blev spillet op til en française, og Benedetta med Dario og Celia med Attilio var vis-a-vis. Det var så smukt at se disse to unge og glade par danse, ombølget af kærlighedens stråleglans, at kongen og dronningen nærmede sig og smilende så til.

Alle var begejstrede.

"Jeg dør af tørst, kom nu," gentog Prada, der endelig kunne løsrive sig fra sin pine.

Han lod sig skænke et glas islimonade og drak den som en febersyg, der forgæves søger at slukke den indvendige ild, som fortærer ham.

Omtrent halvdelen af den store sal, hvor buffeten var indrettet, havde man fyldt med småborde som på en cafe for at folk kunne sidde ned i stedet for at spise stående, og da Prada ved et af disse borde fik øje på Narcisse, der sad og underholdt Lisbeth, gik de hen til dem.

"De ser, jeg har sørget for behageligt selskab," sagde Narcisse muntert. "Da De var blevet borte for mig, vidste jeg ikke bedre end at byde fruen armen og føre hende her ind."

"Ideen var så meget bedre," udbrød Lisbeth med sin smukke latter, "som jeg var overmåde tørstig."

De sad med en kaffeis foran sig.

"Jeg lider også af tørst i den grad, at jeg slet ikke kan få den slukket," sagde greven. "De tillader vel, at vi tager plads hos Dem. Lidt kaffeis kan måske gøre godt ... ah! min kære, må jeg

forestille Dem fader Froment, en af de mest fremragende blandt Frankrigs unge præster."

De blev alle fire siddende og talte sammen nogen tid, alt imens de morede sig over de gæster, der passerede forbi. Skønt Prada var elskværdig mod sin veninde, mærkede man godt, at han var adspredt. Nu og da forglemte han sig og faldt i tanker. Hans øjne søgte uvilkårligt hen imod galleriet ved siden af, hvorfra dansemusikken lød.

"Men min kære ven," sagde Lisbeth deltagende, da hun så ham så bleg og tavs, "hvad tænker De på ... er De ikke rask?"

Han svarede hende ikke, men udbrød pludseligt:

"Nej hør ... der kommer et par, som det er en fornøjelse at se på! Det kan man kalde kærlighedslykke!"

Og med en let bevægelse antydede han markise Montefiori, Darios moder og hendes anden mand, Jules Laporte, forhenværende sergent ved Schweizergarden og femten år yngre end sin frue. Hun havde fanget ham på Corsoen med sine ildfulde øjne, der endnu var pragtfulde, havde fået lavet en marki Montefiori ud af ham og triumferede nu over at have ham for sig selv alene. På ballerne og i selskaberne slap hun ham ikke, og trods al skik og brug trak hun stadig rundt med ham under armen lykkelig over at kunne fremvise den kønne gardist, som hun var så stolt af. De stod begge og drak champagne og spiste smørrebrød ved buffeten. Hun var, trods sine halvtredsindstyve år, endnu i besiddelse af en vis storslået skønhed; han havde en frejdig optræden, var vant til at gøre lykke hos damer med sin brutale munterhed.

"De ved nok," sagde greven sagte, "at hun har måttet redde ham ud af en grim historie. Han skaffede folk relikvier og

levede af at forsyne klostrene i Schweiz og Frankrig med dem. Han havde lavet en hel forretning med eftergjorte relikvier – det var jøder her, som lavede dem af lammeknogler ... alt forseglet og forsynet med de mest autentiske påskrifter. Historien blev dysset ned, der var tre højtstående gejstlige, som også var blandet ind i den ... ak, lykkelige mand! Se, hvor hun sluger ham med øjnene, og han ligner jo sandfærdig en adelsmand, som han der står og holder tallerkenen for hende, mens hun spiser en kylling!"

Derpå gav han sig til at tale om Rom med skærende spot. Kvinderne var uvidende, stædige og skinsyge. Når en kvinde først havde erobret en mand, beholdt hun ham hele livet igennem, han blev hendes ejendom, hun disponerede over ham når som helst! Og han anførte kærlighedsforhold, som aldrig tog ende, som f. eks. donna Serafinas og Moranos. De blev til virkelige ægteskaber. Han gjorde nar ad denne mangel på bevægelighed, denne tyngde, der lå over det hele, som de ikke kunne ryste af uden at fremkalde de ubehageligste katastrofer og de kedsommeligste skandaler.

"Men hvad går der af Dem, kære ven?" udbrød Lisbeth og lo. "Det er tvært imod meget smukt, det De der fortæller os. Når man elsker hinanden, skal man blive ved med det – altid."

Hun var henrivende med det smukke, blonde hår og de fine, buttede skuldre. Narcisse sad smægtende med halvlukkede øjne og sammenlignede hende med et billede af Botticelli, han havde set i Florence. Tiden gik imidlertid. Pierre, der igen var sunket hen i bedrøvelige tanker, hørte pludselig en forbigående dame sige, at kotillonen var begyndt, og kom nu i tanke om, at monsignor Nani havde sat ham stævne i den lille spejlsal.

"Går De?" spurgte Prada, da han så Pierre bukke for Lisbeth.

"Nej, endnu ikke."

"Det var godt. Gå ikke uden at tage mig med! Jeg trænger til at røre benene og skal følge Dem hjem ... De træffer mig her."

Ved indtrædelsen i den lille spejlsal så Pierre monsignor Nani sidde i en lav sofa ganske alene, da kortillonen havde lokket alle hen til galleriet. Der var ganske stille, man kunne næppe høre musikken. Pierre lod undskylde, at han havde ladet vente på sig.

"Det gør ikke noget, min kære søn," sagde monsignor Nani med sin uforanderlige venlighed. "Jeg havde det rigtig rart her i denne afkrog ... da trængslen blev for voldsom, flygtede jeg herind."

Han nævnte ikke majestæterne, men lod forstå, at han på en høflig måde undgik at komme i nærheden af dem. Når han overhovedet var kommet, da var det egentlig på grund af hans store godhed for Celia og for at antyde, at Vatikanet ikke helt havde brudt med Buongiovannierne, denne gamle familie, der havde spillet en så stor rolle i pavedømmets historie. Ganske vist kunne Vatikanet ikke bifalde dette parti, der skulle forene det gamle Rom med det unge kongerige Italien, men paven ville helt holde sig tilbage – det skulle ikke siges, at Hans Hellighed slog hånden af sine trofaste tilhængere.

"Hør nu", fortsatte prælaten, "det er Dem selv, jeg nu vil tale om. Jeg har sagt Dem, at Kongregationen er blevet enig om at fordømme Deres bog, men dommen vil først blive den hellige fader forelagt til underskrift i overmorgen. De har altså en hel dag for Dem."

Pierre kunne ikke lade være at afbryde ham med en vis heftighed.

"Ak, monsignor. Hvad vil De have, jeg skal gøre? Jeg har tænkt over det og jeg ser ingen mulighed for at kunne komme til at forsvare mig ... hvordan skal jeg trænge ind til Hans Hellighed, der jo desuden er syg?"

"Ak! Hvad hans sygdom angår ..." mumlede Nani med et fint smil. "Hans Hellighed har det meget bedre. Han har i dag, som hver onsdag, gjort mig den ære at modtage mig. Når han er lidt anstrengt, og man fortæller, at han er meget syg, lader han dem snakke, det skaffer ham ro og giver ham lejlighed til blandt sine omgivelser at danne sig en mening om visse folks ærgerrighed og utålmodighed."

Men Pierre var alt for sønderknust til rigtig at høre efter, hvad han sagde, og fortsatte:

"Nej, alt er forbi, jeg er fortvivlet. De talte til mig om et mirakel ... jeg tror ikke synderligt på mirakler. Da jeg nu har tabt slaget i Rom, rejser jeg tilbage til Paris og fortsætter kampen derfra ... min sjæl kan ikke resignere, mit håb om frelse ved kærlighed kan ikke dø, og jeg svarer med en ny bog, hvori jeg skal sige, i hvilken jord den nye religion skal spire."

Nani svarede ikke, men betragtede ham med sine klare øjne, hvori intelligensen strålede som en hvæsset stålklinge. I stilheden i den tunge og varme luft lød dansemusikken et øjeblik tydeligere, man hørte nogle valsetakter, der døde hen igen.

"Min kære søn, verden er en dårlig rådgiver ... husker De, da De kom hertil? Da lovede jeg Dem, hvis De forgæves havde søgt audiens hos paven, at hjælpe Dem?"

Da han så den unge præsts ængstelige mine, fortsatte han:

"Hør blot rigtig på mig … Hans Hellighed får desværre mange dårlige råd. Han har blandt sine omgivelser folk, hvis hengivenhed undertiden lader det skorte på den ønskelige omtanke. Jeg har allerede sagt det, jeg har frarådet Dem at gøre uoverlagte skridt … jeg har for over tre uger siden personligt leveret Deres bog til paven, for at han kunne gøre sig bekendt med den. Det anede mig nok, at man havde forhindret ham i at læse den … og det er nu overdraget mig at sige Dem, at Hans Hellighed har vist Dem den særdeles venlighed at læse Deres bog og ønsker at se Dem."

Pierre kunne ikke tilbageholde et glædes- og taknemmelighedsudbrud.

"Ak! Monsignor … monsignor …"

Nani tyssede på ham og så sig uroligt om, som om han frygtede, man skulle have lyttet til deres samtale.

"Ti nu bare stille … det er en hemmelighed. Hans Hellighed ønsker at se Dem uden at man skal vide det … hør nu efter. Klokken er to. Altså i aften klokken ni præcis kommer De til Vatikanet og spørger efter hr. Squadra. Man lader Dem da passere frit ind. Ovenpå venter hr. Squadra på Dem og vil føre Dem til hans Hellighed. Men ikke et ord det, ikke en sjæl må ane dette!"

Pierre var overvældet af glæde og taknemmelighed.

Han havde grebet prælatens bløde og fine hænder.

"Å, monsignor, hvordan skal jeg udtrykke min tak for Dem? Der har været nat og oprør i min sjæl, siden det gik op for mig, at jeg var en kastebold for disse mægtige eminencer, som kun gjorde nar ad mig, men De har frelst mig, jeg er igen sikker på

at sejre, eftersom jeg endelig kan kaste mig for Hans Helligheds fødder, han, som er ophavet til al sandhed og retfærdighed. Han kan ikke andet end frifinde mig, der elsker ham, beundrer ham og er overbevist om kun at have kæmpet for hans politik og hans kæreste tanker ... Nej, nej! Det er umuligt, han vil ikke skrive under og fordømme min bog!"

Nani, som havde frigjort sine hænder, søgte at berolige Pierre med faderlig mine, men dog med et lille hånligt smil over et så unyttigt spild af begejstring. Det lykkedes ham, og han bad den unge mand om at fjerne sig.

Orkestret var begyndt igen langt borte.

Da så Pierre forlod monsignor Nani med mange fornyede taksigelser, sagde han ganske ligefremt: "Husk på, min kære søn, at lydighed er det *eneste* store."

Pierre, som nu kun havde tanke for at komme afsted, genfandt næsten øjeblikkelig Prada i våbensalen.

Deres majestæter havde lige forladt ballet, ledsaget af Buongiovannierne og Saccoerne. Dronningen havde omfavnet Celia som en moder, mens kongen trykkede Attilios hånd, beviser på en velvilje, hvorover begge familier var strålende. Mange af de indbudte fulgte imidlertid de kongeliges eksempel og gik allerede i små selskaber, og greven, som lod til at være i en særlig grad ophidset og mere skarp og bitter end sædvanlig, var også længselsfuld efter at komme afsted.

"Endelig er De der! Jeg ventede Dem: Nå, skal vi så stikke af i en fart? Deres landsmand hr. Narcisse Habert har bedt mig sige Dem, at De ikke skulle lede efter ham, da han er gået ned for at følge min veninde Lisbeth til hendes vogn. Jeg trænger ganske

bestemt til luft. Jeg vil tage en spadseretur til fods og vil følge med Dem til Via Giulia."

Da de nu tog deres overtøj i garderoben, kunne Prada ikke lade være igen at gøre nar, idet han med sin brutale stemme bemærkede:

"Jeg har nu set dem drage afsted, Deres gode venner, alle fire sammen, og de gjorde ret i at hjem til fods, da der ikke var plads i kareten. Denne donna Serafina! Hvilken frækhed at komme trækkende herhen med sin Morano for at triumfere over den troløses tilbagekomst! De to andre, de to unge, ja, jeg tilstår, at det falder mig vanskeligt at tale med ro om dem, for de har ved at vise sig på den måde i nat begået en skændig handling, sjælden både ved sin ukyskhed og sin grimhed."

Hans hænder rystede, mens han blev ved at mumle:

"Lykkelig rejse for den unge mand, som tager til Napoli! Ja, jeg har hørt fortælle til Celia, at han rejser i aften kl. 6 til Napoli. Nå! Mine gode ønsker følger ham. Lykkelig rejse!"

Da de var trådt udenfor, trak de vejret lettere ved at forlade de kvælende hede saloner og komme ud i den vidunderlige, klare og kolde nat.

Det var en af disse prægtige romerske måneskinsnætter, hvor byen sover under den umådelige himmel i en elysisk klarhed som hensunket i en drøm om det uendelige.

Dg valgte den smukkeste vej, ned ad Corsoen og fulgte derpå Victor Emanuel Boulevard.

Prada var lidt roligere, men stadig ironisk. Uden tvivl snakkede han for at bedøve sig med en febrilsk ordstrøm, idet han vendte tilbage til de romerske damer ved denne fest, som han før havde fundet prægtige, men nu spottede over.

"Ja, de har smukke kjoler, men de passer dem ikke, disse kjoler, som de lader komme fra Paris og som de naturligvis ikke har kunnet prøve. Det er det samme med deres smykker, de har stadig deres diamanter og navnlig perler, af skønneste slags, men de er indfattet så klodset, at de ender med at blive hæslige. De skulle blot kende deres uvidenhed og deres letsindighed under deres tilsyneladende hovmodighed. Alt er hos dem på overfladen, selv religionen, under den intet uden uudgrundelig tomhed. Jeg så dem spise ved buffeten af alle livsens kræfter. Å, hvad det angår, har de en fortræffelig appetit. Læg mærke til, at i aften har gæsterne opført sig pænt og ikke spist alt for meget, men hvis de overvågede et hofbal, så skulle de se en ubeskrivelig plyndring, buffeten stormet, retterne opslugt og et slagsmål af ualmindelige slughalse."

Pierre svarede kun med enstavelsesord. Han var helt opfyldt af sin overstrømmende glæde over denne audiens hos paven, som han allerede drømte om og forberedte i dens mindste detaljer uden dog at kunne betro sig til nogen.

De to mænds skridt gav genlyd på den tørre brolægning i den brede, tomme oplyste gade, mens månen kastede sine sorte, skarpe skygger omkring dem.

Pludselig tav Prada stille. Han havde udtømt sit forråd af snakkesalighed og praleri og var nu helt optaget og lamslået af den forfærdelige kamp, som kæmpedes i hans indre.

Allerede havde han to gange i sin lomme følt efter den med blyant skrevne billet, hvis fire linjer han gentog: "Et sagn påstår, at Judas' figentræ vokser op igen i Frascati, dødbringende for enhver, der engang vil være pave. Spis ikke dets forgiftede figner og giv dem hverken til folk eller fæ!" Billetten var der, han

følte den og han havde kun villet ledsage Pierre for at kaste den i brevkassen på Palazzo Boccanera. Han blev ved at gå i et hurtigt tempo, billetten skulle ligge i postkassen inden ti minutter. Ingen magt i verden skulle hindre ham i at kaste den i den, eftersom det var hans bestemte vilje. Aldrig ville han tage den forbrydelse roligt at lade folk forgifte!

Han led imidlertid forfærdelige pinsler. Denne Benedetta og denne Dario havde fremkaldt hos ham et sandt uvejr af skinsygt had, så han derover glemte Lisbeth, som han elskede, og barnet, dette kød af hans kød, som han var så stolt af. Kvinder havde altid hos ham fremkaldt voldsom attrå, og dem, som gjorde modstand, havde han taget med magt. Nu fandtes der dog en i verden, som han havde begæret, som han havde gjort til sin ejendom ved at ægte hende, og hun havde ikke villet føje ham. Denne hans egen kone havde han aldrig besiddet og ville han aldrig komme til at eje. For at få hende ville han i gamle dage have sat ild på Rom, men nu spurgte han sig selv, hvad han vel skulle gøre for at hindre hende i at blive en andens.

Å, denne tanke, som igen fik såret i hans side til at bløde, tanken om denne anden, der stjal hans ejendom! Hvor de to vist lo ad ham! Hvor de havde moret sig med at gøre ham latterlig ved at udsprede løgn om ham!

Uden selv at fæste synderlig lid til det havde han beskyldt dem for at være elsker og elskerinde, som mødtes i det mørke Palazzo Boccanera, hvis kærlighedshistorier var hele sagnfortællinger. Nu ville det sikkert ske, efter at de var blevet fri og i det mindste frigjorte for det kirkelige bånd. Han så dem ved hinandens side, han så deres omfavnelser, deres kys, deres

afsindige henrykkelse. Nej! Nej! Det var umuligt, før skulle verden forgå!

Da Pierre og han derefter forlod Victor Emanuel Boulevard for at gå ind gennem de gamle, snævre og krogede gader, der fører til Via Giulia, så han sig selv igen, kastende billetten i postkassen, og tænkte sig derefter, hvordan tingene ville gå for sig. Billetten ville ligge roligt i kassen til om morgenen, så ville sekretæren, don Vigilio, som efter kardinalens udtrykkelige ordre havde nøglen, komme ned i god tid, finde brevet og give det til Hans Eminence, som ikke tillod, at man lukkede noget brev op. Fignerne ville blive kastet bort, der ville ikke længere være mulighed for en forbrydelse, den sorte verden ville tie. Men hvis billetten *ikke* fandtes i kassen, hvad ville da ske? Han tænkte sig denne mulighed, så tydeligt fignerne komme på bordet til måltidet kl. 1 i den smukke, lille kurv, der var så nydeligt dækket med blade. Som sædvanlig var Dario der, alene med sin onkel, eftersom han først skulle rejse til Napoli om aftenen. Ville både onklen og nevøen spise figner eller kun den ene af dem og hvem så? Her blev hans syn uklart og tåget, det var på ny skæbnen, der var sat i gang, skæbnen, som han havde truffet på vejen til Frascati, styrende mod sit ukendte mål, uden at nogen standsning var mulig, og overvindende alle hindringer. Den lille kurv med figner gik bestandig videre i sit nødtvungne ærinde, og ingen hånd i verden var stærk nok til at standse dens fart.

Via Julia strakte sig i det uendelige, helt hvid i måneskinnet, og Pierre vågnede som af en drøm foran Palazzo Boccanera, der var hel sort under den sølverne himmel. Klokken slog tre på en kirke i nabolaget.

Han mærkede en gysen ved tæt ved sig at høre denne jammerfulde klage som af et døende såret dyr, denne dumpe stønnen, som greven i sin forfærdelige sjælekamp atter lod høre mod sin vilje.

Men i samme øjeblik brast han i en hånlatter og sagde, idet han trykkede præstens hånd:

"Nej, jeg vil ikke gå længere. Hvis nogen så mig her i denne stund, ville han tro, at jeg igen var blevet forelsket i min kone."

Han tændte sig en cigar og fjernede sig i den lyse nat uden at vende sig om.

13

Da Pierre vågnede, blev han ganske forundret ved at høre klokken slå elleve. Efter ballet, fra hvilket han var kommet så sent hjem, havde han sovet et barns fredelige søvn med en overvældende fornemmelse af lykke.

Og så snart han nu slog øjnene op, mødte de solens klare skin, der trængte ind ad vinduerne og fyldte hans hjerte med det lyseste håb.

Hans første tanke var den, at han omsider skulle se paven – i aften klokken ni! Ti timer endnu! Hvad skulle han tage sig for hele denne velsignede dag, hvis klare, skyfri himmel syntes ham et godt varsel?

Han stod op, åbnede sine vinduer, lod den lune luft strømme ind til sig og trak vejret dybt.

Han mærkede igen den duft, der først dag havde fortryllet hans sanser, den ubeskrivelige duft, der mindede om roser og appelsiner.

Var det muligt, at dette var december måned? Hvilket skønt land, hvor april blomstrede frem ved vinterens begyndelse?

Han klædte sig på og støttede panden mod vinduesposten, mens han blik svævede ud over floden, ud over det evigt grønne Janiculum. Så faldt hans øje på haven lige nedenfor, og der så han Benedetta siddende ved det gamle springvand.

Han gik derned, han kunne ikke holde sig i ro, han måtte ud – ud i sol og lys og skønhed!

Benedetta modtog ham netop med det glædesudbrud, han ventede af hende. Hun rakte begge hænder ud imod ham og

sagde:

"Ak, kære fader Froment, hvor jeg er lykkelig, hvor jeg er lykkelig!"

Ofte havde de to tilbragt en morgentime i denne stille, glemte krog. Men hvor mangen stund havde ikke været sørgmodig, når de begge to var nedtrykte og tynget af deres bekymringer!

I dag så ingen af dem, at gangene var overgroet med ukrudt, at alting var forsømt, at buksbombuskene voksede vildt i det gamle bassin – alting forekom dem så strålende, så fortryllende. Luften var svanger med forhåbninger, med liflige drømme om fremtidslykke, i hvilke det var sødt at hvile sin henrykte sjæl! Og så var der så lunt og så varmt under det gamle laurbærtræs skygge, i den krog, hvor springvandets fine stråle sang med sin klingre fløjtetone! Fra den gamle sarkofag steg en mild kølighed op, fauner bortførte nymfer i vildt lidenskabeligt favntag, de var hundrede mile borte fra nutiden, dybt inde i svundne tider – langt, langt fra de moderne bygningsarbejder, fra de oprodede kajer, fra det Rom, hvor en verden med møje arbejdede sig frem af fortidens storhed og forfald.

"Ak, ja," gentog Benedetta, "hvor jeg dog er lykkelig! ... jeg kunne ikke trække vejret i min stue, mit hjerte er så svulmende fuldt af glæde, at det måtte her ud i Guds friske luft, i den strålende sol, for at banke frit!"

Hun sad ved springvandet på den omstyrtede søjle, der blev brugt som bænk, og hun vinkede til præsten, at han skulle sætte sig ved hendes side.

Aldrig havde han set hende sådan stråle af skønhed med det sorte hår over den liljehvide pande, der formelig gav genskin,

mens solen spillede hen over den og tændte lysende glimt i de store, bundløse øjnes dyb.

Hun smilede, et lyst barnesmil lå om den rene, formfuldendte mund, den gode fornuftige Benedetta glædede sig over at være fri og kunne hengive sig til sin kærlighed uden at fortørne Gud eller mennesker. Og hun lagde planer, drømte højt om en lyksalig fremtid.

"Nu er alt så let at ordne! Jeg har fået skilsmisse, og jeg bliver sagtens løst af det borgerlige ægteskab, når kirken allerede har givet sit minde. Og til foråret skal jeg giftes med Dario, måske før, hvis det lykkes os at påskynde sagernes ordning – der er jo altid en del formaliteter ... i aften kl. seks rejser han til Napoli i anledning af en ejendom, vi havde der i nærheden, og som vi nu har måttet afhænde, for dette har kostet mange penge ... men hvad gør det, siden vi nu endelig må få hinanden! ... om et par dage – når han kommer hjem igen, skal vi have det så yndigt, vi skal være sammen den hele lange dag, og ikke en eneste bedrøvelig tanke skal formørke vor himmel! Jeg har ikke lukket et øje, siden jeg kom hjem fra det pragtfulde bal, så mange planer har jeg lagt, storartede planer, kan De tro! Å ja, De skal selv få at se, for jeg slipper Dem ikke – De kommer ikke herfra, før De har været med til mit bryllup!"

Han gav sig til at spøge med hende, smittet af dette overstrømmende væld af glæde og ungdomsfriskhed – så at han måtte gøre vold på sig for ikke at fortælle om sin egen lykke, om det håb hans forestundende audiens hos paven havde vakt i hans hjerte.

Men han havde lovet monsignor Nani at tie. I den lille haves stilhed lød nu og da et skarpt fugleskrig, der stadig kom igen,

og nu løftede Benedetta hovedet, idet hun med et smil betragtede et bur, som hang i et vindue på første sal.

"Ja, ja vist, Tata! Råb rigtig højt, vær bare glad! Alle her i huset skal være fornøjede i dag!"

Herefter vendte hun sig om med en munter skolepigemine:

"De kender vel Tata ... hvad for noget? Har De aldrig set Tata! Det er jo min onkels papegøje! Jeg forærede ham den i fjor forår – og han elsker den fugl – den får lov at stjæle mad fra hans egen tallerken. Han passer den selv, flytter buret ud og ind, er meget bange for, at den skal få en forkølelse. Den står i hans spisestue, det eneste sted i hans lejlighed, hvor der er lidt lunt."

Pierre så nu også op på det nydelige dyr, en smuk, lille, grønliggrå papegøje, der hang i burets ståltråde og gyngede, idet den baskede med vingerne, mens solens stråler spillede på de glatte, silkebløde fjer.

"Kan den tale?" spurgte han.

"Nej – kun skrige og støje op!" svarede Benedetta leende. "Onkel siger rigtignok, at han så udmærket forstår den – de taler sammen som et par venner!"

Pludselig kastede hun sig over et andet emne, som om en tankeforbindelse bragte hende fra den ene til den anden af sine onkler:

"Hør, fader – De har jo fået brev fra vicomte de la Choue? ... han skrev til mig i går, at han var meget bedrøvet over Deres uheld med hensyn til den audiens hos Hans Hellighed. Han havde så fast håbet, at De skulle tale hans sag – vinde en glimrende sejr for hans og Deres eget parti."

Pierre fik ganske rigtigt temmelig hyppigt brev fra vicomten, hvori denne klagede over den vigtige rolle hans modstander,

baron Fouras, havde spillet ved overrækkelsen af Peterspengene. Det var det intolerante, gammelkatolske parti, der her atter hævede hovedet og alvorligt truede nykatolicismen og dens forkæmpere. Han pinte og plagede Pierre, til hvem han sendte højst indviklede planer og overslag – i tilfælde at, at den unge mand omsider opnåede foretræde hos paven.

"Ja – jeg fik et brev i søndags, og i aftes, ved min hjemkomst fra Frascati, lå der endnu et på mit bord ... ak, kunne jeg dog snart sende ham gode efterretninger!"

Atter overvældedes han af sin glæde over, hvad der forestod, han skulle se paven, åbne sit brændende hjerte for den hellige fader, der sikkert ville opmuntre ham og støtte ham i hans virken for de små og de ydmyge, for samfundets stedbørn. Og pludselig syntes han, at han måtte tale, måtte betro Benedetta den hemmelighed, der fyldte hans hjerte:

"De må vide," sagde han, "at jeg skal til audiens hos paven i aften!"

Benedetta forstod ikke straks, hvad han mente:

"Hvad er det, De siger?"

"Ja, monsignor Nani har i morges på ballet været så venlig at meddele mig denne gode efterretning. Paven, til hvem monsignor Nani har givet min bog, ønsker at se mig ... og i aften klokken ni har jeg foretræde!"

Hun rødmede af glæde over Pierres held, så inderligt tog hun del i, hvad der hændte ham. Hun var kommet til at betragte ham som en gammel ven, og at han netop samtidig med hende selv fik sit højeste ønske opfyldt, betragtede hun som et sikkert tegn på, at de alle skulle nå deres mål. Hun brød ud i overtroisk fryd:

"Ak, De kan slet ikke tænke Dem, kære ven, hvor glad jeg er over dette, over at den hellige fader omsider vil se Dem. Nu er jeg mere tryg med hensyn til fremtiden, for det bringer lykke over alle dem, der bor under tag med Dem, lynet kan ikke træffe vort hus!"

Hun lo højt, klappede i hænderne, var så munter, at Pierre blev ganske forskrækket.

"Tys. Tys, kære contessina! Ingen må vide noget om dette! Jeg bønfalder Dem om at være tavs som graven, sig intet til Deres tante eller til Hans Eminence ... monsignor Nani kunne blive vred på mig!"

Så lovede hun ham at tie. Hun talte med dyb rørelse om monsignor Nani, der i hendes sag havde været familiens velgører, hvem hun skyldte tak for, at hendes ægteskab var blevet ophævet. Atter brød hun ud i glæde:

"Hør, min kære ven, indrøm mig nu, at lykke er det eneste, som giver livet værd! ... nu vil De da vel ikke have mig til at græde over alle dem, der lider sult og kulde! I lykken er helsebod for alt! Man glemmer jo både sult og tørst og kulde, når man er rigtig glad!"

Forbavset betragtede han den unge kvinde, der fandt en så overraskende løsning på dette frygtelige samfundsspørgsmål. Han mærkede, at hele hans apostelgerning var forgæves overfor denne datter af et skønt land, der gennem slægtled havde modtaget en arv af fornem overlegenhed, han havde præket for hende, søgt at bibringe hende kærlighed til de ydmyge og undertrykte, søgte at vinde hende for det nye Italien, som var hans drøm, håbet hos hende at vække medfølelse for en ny tid,

fuld af barmhjertighed mod alle dem, der våndede sig i smerte og lidelse.

Og hun, der havde vist medlidenhed og følelse, da hun selv var modløs og bedrøvet, da hendes eget hjerte blødte af dybe sår, hun fejrede nu i sin henrykkelse lykkens sejr som et barn af den glødende sommer og af vintre, der er lune som våren selv!

"Men," indvendte han, "alle mennesker er da ikke lykkelige?"

"Ak, jo – det er de netop! De kender slet ikke vore fattigfolk! Giv De bare en af vore Trastevere-piger den knøs, hun elsker, så skal De se hende stråle som en dronning, spise det tørre brød om aftenen og nyde det som den dejligste kage! Mødre, der redder deres børn af sygdom, mænd, der vinder et slag eller det store lod, alle er de ens – alle fordrer de kun lykke og nydelse … det nytter ikke, at De vil stille Dem op og fordele alting efter Deres skøn. Der er altid mennesker, som synger af fryd, ofte, uden selv at vide hvorfor – når den velsignede sol som i dag skinner varmt og klart over dem!"

Han slog ud med hånden, nænnede ikke at lægge en dæmper på hendes glæde ved nu at tale om dem, der i denne stund droges med døden, bukkede under for sjæls- eller legemssmerter.

Men pludselig trak en sky over solen, en mørk skygge lagde sig over haven, og en isnende gysen fo'r gennem ham. Mon det var laurbærtræets alt for stærke lugt, duften fra de bitre buksbom, der gjorde ham svimmel her i denne gamle krog mellem rester af fortidens pragt og lidenskab, eller var det bakkanalets yppige skikkelser rundt om sarkofagen, der vakte dødstanken i hans sjæl midt i elskovs højeste lyst, mellem fauners og nymfers vilde favntag? Et øjeblik syntes det ham, at

kildens rislen blev til en kvalt hulken, at alt styrtede sammen under den skrækkelige, kolde skygge, der lagde sig over dem, som om den var selve dødens usynlige hånd.

Men Benedetta havde grebet begge hans hænder i overstrømmende glæde, og hendes faste varme håndtryk vakte ham til bevidsthed om hendes nærhed, der altid virkede betagende på ham, så vidunderlig smuk som hun var.

"De har en trodsig discipel, kære lærer ... ak, min ven – jeg har et slemt, hårdt hoved ... men hvad skal man sige, der er forestillinger, som nu en gang ikke lader sig banke ind i det! Nej, nej – aldrig får De Deres ideer til at spire i romerindernes hjerne ... De må holde af os, som vi er, nøjes med os i vor ungdoms skønhed og frodige styrke!"

Og hun var virkelig dejlig, strålende i lyksalighed, så skøn, at han fik lyst til at bøje knæ for hende, som for en guddom, for den almægtige, der behersker verden.

"Ja, ja," stammede han, "skønhed, skønhed er en magt, en udødelig magt! Ak – hvorfor kan den dog ikke i evighed stille den fattiges sult, læske hans tørst!"

"Å, tænk nu ikke på det," udbrød hun muntert, "det er dejligt, vidunderlig dejligt at leve ... kom med – jeg tror, det er frokosttid. Tante venter på os."

De plejede at spise klokken et, og de sjældne gange, Pierre var hjemme til frokost, indtog han et måltid sammen med de to damer i den lille spisestue på anden sal, der vendte ud til den mørke, sørgmodige gård.

I samme time serveredes kardinalens frokost på første sal i en solbeskinnet stue med en skøn udsigt over Tiberen.

Hans Eminence satte stor pris på at have sin nevø med ved bordet, for sekretæren don Vigilio lukkede aldrig munden op, med mindre man spurgte ham om noget. De to måltider var aldeles forskellige, både hvad spiseseddel og opvartning angik, kun et anretterværelse neden under var fælles.

Men skønt damernes spisestue var og blev skummel i den dæmpede grønlige belysning fra gården, herskede der den dag ved bordet den muntreste stemning. Donna Serafina, der ellers sad stiv som en pind, syntes mildnet af en eller anden hemmelig glæde. Hun nød vel sagtens endnu gårsdagens triumf og forsoningen med sin gamle ven, og det var hende, der først gav sig til at rose ballet i høje toner, skønt majestæternes nærværelse havde generet hende ikke så lidt, hun fortalte, at hun ved udfoldelsen af megen taktik havde undgået en præsentation. Forresten håbede hun, at hendes gamle venskab for Celia, hvis gudmoder hun var, tilstrækkeligt forklarede hendes tilstedeværelse i denne neutrale salon, hvor alle partier havde givet møde.

Imidlertid var hun dog ikke ganske fri for betænkeligheder i den anledning, for hun meddelte, at hun straks efter frokosten havde i sinde at aflægge et visit i Vatikanet hos sekretærkardinalen, med hvem hun skulle tale om et velgørenhedsværk, for hvilket hun var patronesse. Hun mente, dette besøg ville gøre sin virkning dagen efter Buongiovannis fest.

Forresten havde hun aldrig været ivrigere eller mere forhåbningsfuld med hensyn til broderens udsigter og store fremtid. Hun betragtede det næsten som uundgåeligt, at kardinal Boccanera blev pavens efterfølger – ja tænkte allerede

på det navnetræk, der skulle syes på hans pavelige udstyr, hvor slægtens våben nødvendigvis måtte figurere.

Benedetta fortsatte at le og spøge. Hun talte om Celia og Attilio med den inderlige deltagelse, et elskende hjerte føler for en ligesindet venindes kærlighedslykke.

Da desserten blev serveret, vendte hun sig om til tjeneren og spurgte i en overrasket tone:

"Men hvor er de figner, Giacomo?"

Tjeneren så på hende med en søvnig mine – han forstod øjensynlig ikke, hvad hun mente.

"Hvor bliver de figner af, Victorine? Hvorfor kommer de ikke på bordet nu?"

"Hvilke figner, contessina?"

"De figner, jeg i morges så i anretterværelset, da jeg gik ud i haven … dejlige var de, i en smuk, lille kurv, jeg var ganske forbavset over, at der var så gode figner på denne tid af året … og du ved, Victorine, hvor meget jeg holder af dem – jeg har gået og glædet mig til dem hele morgenstunden!"

Victorine gav sig til at le:

"Å ja, vent så, contessina – nu husker jeg, at denne præst derude fra Frascati i går aftes bragte dem til Hans Eminence. Jeg stod i porten, og han sagde tre gange, at de skulle stå på Hans Eminences bord til frokost – de skulle stå i kurven, som han bragte dem … så har de vel sagtens gjort, som han ønskede det …"

"Nå – det er virkelig nydeligt!" udbrød Benedetta med komisk harme, "sidder de to deroppe og propper sig med figner! Jeg synes dog, de kunne unde os andre et par stykker!"

Donna Serafina blandede sig i samtalen og spurgte:

"Det var den præst, der plejede at besøge os ude på villaen – ikke sandt, Victorine?"

"Ja, ganske rigtigt, Santobono. Han er præst ved den lille kirke i Frascati … når han nu kommer, spørger han altid efter fader Paparelli – de har vist været kammerater på seminariet. Og i går var det fader Paparelli selv, der lukkede ham ind – med samt hans kurv … og tænk – så havde tjeneren alligevel glemt den kostbare kurv, så at ingen ville have fået godt af de figner, hvis Paparelli ikke selv i flyvende fart var kommet ned i anretterværelset efter dem – nå, han bar dem så højtideligt op, som om det var det hellige sakramente. Sandt er det, at Hans Eminence holder så meget af dem!"

"I dag skal min broder ikke gøre dem stor skade," fortsatte fyrstinden, "for han er ikke rigtig vel tilpas og har haft en dårlig nat."

Ved at høre Paparelli nævne gentagne gange var hun blevet eftertænksom. Slæbbæreren mishagede hende med sit laskede og rynkede ansigt og sin tykke, korte figur, som et helligt fruentimmer i sort nederdel, navnlig efter at hun havde bemærket det ualmindelige herredømme, han tiltog sig over kardinalen, trods sin ydmyghed og ringhed, han var kun en tjener og tilsyneladende en af de laveste, og dog styrede han, hun følte, at han bekæmpede hendes egen indflydelse og lavede om på det, hun havde gjort for at få sin broders ærgerrige ønsker til at sejre. Det værste var, at hun allerede to gange havde ham mistænkt for at tilskynde kardinalen til handlinger, som hun anså for virkelige fejlgreb.

Muligvis havde hun taget fejl; hun ydede ham dog den retfærdighed, at han besad sjældne fortjenester og en

fuldstændig eksemplarisk gudsfrygt.

Imidlertid var Benedetta blevet ved at le og spøge, og da Victorine gik ud, kaldte hun på tjeneren:

"Hør, Giacomo, du skal gå et ærinde for mig ..."

Hun holdt op for at sige til tanten og Pierre:

"Jeg beder jer, lad os gøre vore rettigheder gældende. Jeg ser dem ved bordet dernede, næsten lige under os. Onkel løfter bladene op, forsyner sig med et velvilligt smil, rækker kurven til Dario, som igen rækker den til don Vigilio, og de spiser alle tre med salvelse. Ser I dem ikke?"

Hun så dem i det mindste, og det var hendes trang til at være i Darios nærhed, hendes stadige tanke, som fløj til ham, der således manede ham frem sammen med de to andre. Hendes hjerte var dernede, hun så, hun hørte, hun følte med alle sin elskovs skærpede sanser.

"Giacomo! De skal gå ned og sige til Hans Eminence, at vi er ved at dø af begærlighed efter at smage hans figner, og han ville være meget elskværdig, hvis han sendte os dem, han ikke selv vil have!"

Donna Serafina lagde sig imellem med sin alvorlige stemme:

"Giacomo! Jeg beder Dem ikke at røre Dem af stedet."

Hun henvendte sig til niecen:

"Nu kan det være nok med din barnagtighed. Jeg har en rædsel for den slags drengestreger."

"Å, tante," mumlede Benedetta, "jeg er så lykkelig, det er så længe siden, jeg har leet og moret mig!"

Hidtil havde Pierre ikke givet sit besyv, idet han simpelt hen frydede sig over at se hende i den grad glad. Da der blev tavshed, fortalte han om sin forbavselse om dagen før på den

sene årstid at have set frugter på det berømte figentræ i Frascati. Det kom sandsynligvis af dets stilling op ad den store mur, som gav træet læ!

"Nå, så De har set det berømte figentræ?" spurgte Benedetta.

"Ja vel, og jeg har endda rejst sammen med de figner, som De har fået sådan en lyst til."

"Hvordan det? Rejst med fignerne?"

Han fortrød allerede, hvad han var kommet til at sige, men foretrak dog at tale ud.

"Jeg mødte en dernede, som kom kørende og absolut ville tage mig med til Rom. Undervejs tog vi Santobono op, der ellers glad og fro ville tilbagelægge vejen til fods med sin kurv. Vi stoppede endda et øjeblik i et osteri."

Han blev ved at fortælle om rejsen og talte om sit stærke indtryk ved farten over den romerske campagne, dækket af tusmørket.

Men Benedetta så skarpt på ham, hun anede, med hvem Pierre havde kørt – hun vidste, at Prada hyppigt aflagde besøg dernede ved sine grundejendomme og bygninger.

"En, en," mumlede hun, "greven, ikke sandt?"

"Jo, frue, det var greven," sagde Pierre, "jeg har set ham igen i nat, han var ude af sig selv, og man må beklage ham."

De to damer blev ikke krænkede, den unge præsts kærlige bemærkning var sagt med sand og dyb følelse, præget af den overstrømmende menneskekærlighed, han ville brede ud over alle levende væsener og livløse genstande.

Donna Serafina sad ubevægelig og lod, som om hun intet havde hørt, mens Benedetta med en håndbevægelse syntes at sige, at hun hverken kunne føle kærlighed eller had for en

mand, som var blevet hende fuldstændig fremmed. Alligevel lo hun ikke mere og sagde til sidst, idet hun tænkte på den lille kurv, som havde kørt i Pradas vogn:

"Nu har jeg slet ikke længere lyst til fignerne og foretrækker ikke at have spist af dem."

Straks efter kaffen forlod donna Serafina dem, hun sagde, at hun ville klæde sig på for at tage til Vatikanet.

Benedetta og Pierre blev endnu siddende lidt ved bordet og snakkede som gode venner med den gamle livlighed.

Præsten talte igen om audiensen, om sin længsel og sin glade utålmodighed. Klokken var knap to, endnu syv timers ventetid. Hvad skulle han bestille og hvordan skulle han få denne uendelige eftermiddag til at gå?

Så fik Benedetta en meget god idé.

"Eftersom vi alle er så fornøjede, vil vi blive sammen. Dario har sin vogn, og han må nu, ligesom vi, være færdig med sit måltid, og jeg vil sende bud til ham om at hente os og køre os en lang tur langs med Tiberen."

Hun klappede i hænderne af glæde over den smukke plan, men lige i det samme øjeblik kom don Vigilio med en forstyrret mine.

"Er fyrstinden her ikke?"

"Nej, tante er gået ud. Hvad er der i vejen?"

"Det er hans Eminence, som sender mig. Fyrsten blev noget utilpas, da han gik fra bordet. Å, det er sikkert ikke noget alvorligt."

Hun gav et skrig fra sig, snarere af overraskelse end af uro.

"Hvordan, Dario? Vi går alle sammen ned. Kom dog, fader! Han må ikke være syg, når vi skal ud at køre med ham!"

Da hun så på trappen traf Victorine, lod hun hende gå med ned.

"Dario er ikke rigtig rask. Vi kan måske få brug for dig."

Alle fire gik de ind i det store, ældgamle og tarveligt møblerede værelse, hvor fyrsten nu havde tilbragt en hel måned på grund af såret i skulderen.

Man kom dertil gennem en lille salon, fra toiletværelset ved siden af forbandt en korridor disse værelser med kardinalens private gemakker, spisesalon, soveværelset og arbejdsværelset, alle forholdsvis små og indrettet i en gammel stor sal ved hjælp af skillevægge. Desuden var der et kapel, hvis dør fandtes i korridoren, et simpelt, bart værelse, hvor der kun var et alter af malet træ, men ikke et tæppe, ikke en stol, kun det hårde, kolde flisegulv til at knæle på og bede.

Benedetta trådte ind og løb straks hen til sengen, hvor Dario lå udstrakt, fuldt påklædt. Tæt ved ham stod kardinal Boccanera med en faderlig mine. Trods sin begyndende uro beholdt den høje, stolte skikkelse sin kongelige, ulastelige sindsro.

"Hvad er der, Dario? Hvad er der sket med dig?"

Fyrsten smilede, han ville berolige hende. Han var kun meget bleg og så ud, som om han var beruset.

"Å, det er ingen ting. Lidt svimmelhed. Tænk dig, det er, som om jeg havde drukket for meget. Pludselig så jeg dobbelt og blev aldeles ør, som om jeg skulle falde. Jeg havde lige tid til at kaste mig på min seng."

Han åndede dybt som et menneske, der trænger til at få luft. Nu var det kardinalen, som gav oplysninger:

"Vi var lige i ro og mag færdig med måltidet, jeg gav don Vigilio ordre for eftermiddagen, og jeg var netop ved at rejse

mig fra bordet, da jeg så Dario stå og vakle. Han ville ikke sætte sig igen, men gik herind, tumlende, som om han gik i søvne, idet han lukkede dørene op med famlende hænder. Vi fulgte efter ham uden at begribe det. Jeg tilstår, at jeg er i tvivl, og at jeg ikke forstår det hele."

Han slog ud med hånden og pegede rundt i værelset, der så ud, som om en ulykke var sket. Alle dørene stod på vid gab, man så i række toiletværelset, korridoren, ved enden af hvilken spisesalen viste sig med det endnu dækkede bord, servietterne kastet omkring og stolene trukket frem. Alligevel var de endnu ikke bange.

Med høj røst gjorde Benedetta den sædvanlige bemærkning i sådanne tilfælde:

"Bare I ikke har spist noget skadeligt!"

Smilende og med en ny håndbevægelse talte kardinalen om sin anretnings sædvanlige tarvelighed.

"Å! Æg, lammekoteletter, en tallerken syre, det har da ikke kunnet ødelægge hans mave. Jeg drikker kun det klare vand, og han nyder et par fingerbøl hvid vin. Nej, nej! Det er ikke maden, der har gjort det."

"Og desuden," tillod don Vigilio sig at bemærke, "ville Hans Eminence og jeg i så fald også være syge!"

Dario, som et øjeblik havde lukket øjnene, åbnede dem igen, trak vejret stærkt og forsøgte at smile.

"Nå, nå, det bliver ikke til noget. Jeg befinder mig allerede bedre. Jeg må til at røre mig lidt."

"Så skal du høre," sagde Benedetta, "et forslag, som jeg vil komme med. Du tager mig og fader Froment med i vognen, og du kører os langt, langt ud i campagnen."

"Med fornøjelse! Det er en udmærket idé. Victorine, hjælp mig dog."

Han havde rejst sig op, idet han med besvær støttede sig på sengekanten, men før pigen var kommet til, fik han et let krampeanfald og faldt tilbage igen, halv bevidstløs. Kardinalen, som stod ved sengekanten, modtog ham i sine arme, mens contessinaen nu for alvor blev bange.

"Å, Gud i Himlen, nu begynder det igen. Hurtigt, vi må have en læge."

"Hvis De ønsker det, skal jeg løbe efter ham!" tilbød Pierre, som denne scene nu også bragte ud af fatning.

"Nej, ikke De, De skal blive hos mig. Victorine, skynd dig. Hun kender hans adresse. Doktor Giordano, ved du, Victorine!"

Pigen gik, og en tung stilhed herskede i værelset, hvor nu en ængstende gysen tog til minut for minut, Benedetta, som var meget bleg, stod atter tæt ved sengen, mens kardinalen, som holdt på Dario, hvis hoved hvilede mod hans skulder, så på ham, mens en forfærdelig mistanke steg op i ham, endnu ubestemt. Han så her det samme gråblege ansigt, det samme forfærdede ansigtsudtryk, som han havde bemærket hos sin kæreste ven, monsignor Gallo, da han på samme måde støttede ham mod sit bryst to timer før hans død.

Det var den samme afmagt, den samme fornemmelse af, at han nu kun omfavnede et elsket væsens kolde legeme, hvis hjerte var ved at standse, men især for det den stigende tanke om en gift, som kom fra mørket og ramte i mørket omkring ham som et lyn.

I lang tid stod han sådan bøjet over sin nevø, den sidste af hans slægt, idet han undersøgte, studerede og genfandt

tegnene på den hemmelighedsfulde og uafvendelige lidelse, som allerede havde røvet ham halvdelen af ham selv.

Men Benedetta hviskede bedende:

"Onkel, du bliver træt, lad mig også få lov at holde på ham … jeg skal nok tage ganske blødt og sagte, han vil gerne have mig i sin nærhed, måske kommer han til sig selv, når jeg tager ham i mine arme."

Boccanera vågnede af sine dybe tanker, han så på Benedetta, flyttede sig, og da han havde lagt den bevidstløse Dario i hendes arme, bøjede han sig med tårefyldte øjne ned over den unge pige, trykkede hende til sig og kyssede hende på panden, gav hende et langt kys, der røbede al hans dødsens angst og fortvivlelse og kun lidet lignede den ophøjede ro, der ellers omgav ham.

"Ak, mit stakkels, elskede barn! Mit stakkels barn!" stammede han og vaklede som en stor eg, der rammes af lynet.

Men han tog sig øjeblikkelig sammen, blev atter herre over sin bevægelse, og mens Pierre og don Vigilio sad med hænderne i skødet, fortumlet over at være så aldeles til overs i al denne jammer, gav kardinalen sig til at vandre langsomt op og ned ad gulvet. Lidt efter lidt var det, som blev Darios kammer ham for lille, for han gik videre, først ud i toiletværelset, så i gangen, endelig helt ind i spisestuen. Han blev ved at gå frem og tilbage, uden at standse, uden at hvile, med tankefulde, afmålte skridt, bøjet hoved, ganske fortabt i mørke drømmerier. Hvilken vrimmel af alvorlige tanker bevægede sig under denne ædle pandes stolte hvælving, i denne troende sjæl, i dette højfornemme sind, som havde givet sig Gud i vold og intet kunne gøre for at undgå skæbnens tilskikkelse, Vorherres vilje?

Nu og da kom han hen til sengen, betragtede den syge, hvis træk hærgedes af lidelsen. Så vandrede han videre, blev borte, kom frem igen, som om han blev drevet afsted og ikke kunne stride imod den magt, der satte ham i bevægelse, så ensformigt, så regelmæssigt.

Måske fejlede han, måske var dette kun et pludseligt ildebefindende, ad hvilket lægen ville le, og som hurtigt ville gå over. Her måtte han vente og håbe. Og atter gik han frem og tilbage, intet kunne rumme mere uhyggelig ængstelse, midt i den ulykkesvangre stilhed, end denne høje oldings faste skridt, som han gik der, ventende på sin skæbne. Døren fløj nu op, Victorine trådte forpustet ind.

"Doktoren, her er doktoren, jeg traf ham hjemme!"

Med sin sædvanlige smilende mine stak doktor Giordano sit lille rødmossede, hvidkrøllede hoved ind ad døren.

Hele hans væsen og udseende havde noget beskedent og venligt, der indgød tillid og gav ham lighed med en elskværdig diskret præstemand. Men så såre han havde kastet et blik rundt i stuen, set de angstfulde miner, blev hans ansigt alvorligt, antog det tillukkede bestemte udtryk, der havde skaftet ham en stor gejstlig praksis, og da han trådte hen til den syge, undslap der ham kun et par ord, oven i købet udtalte med dæmpet stemme:

"Hvad, er det fyrsten? ... begynder vi nu igen?"

Han hentydede sagtens til det nys helbredede knivstik. Hvem var det dog, der således forfulgte Dario, som dog var en harmløs person, hvor var de skjulte fjender? For resten kunne ingen forstå sammenhængen, undtagen Benedetta, og hun var

så rasende ængstelig, så længselsfuld efter at blive beroliget, at hun kun tænkte på at få doktorens mening at høre.

"Å, doktor, sig dog hurtigt, at der intet er i vejen, se på ham, undersøg ham. Jeg tror, jeg bliver forstyrret af alle disse rystelser … der kan jo intet være i vejen, for lidt siden var han så rask og så munter … ikke sandt, det er ingenting – det har intet at betyde – vel?"

"Nej – nej, vist ej – kære contessina … det er naturligvis intet af betydenhed – lad os nu se på ham …"

Men han vendte sig først med et dybt buk mod kardinalen, der kom fra spisestuen med sin ensformige tankefulde gang og nu tog plads ved fodenden af sengen uden et ord, uden en bevægelse. Han fæstede de mørke, dybe øjne på lægen, der uden tvivl i dem kunne læse en dødelig angst, for han bøjede sig straks over den syge, som om han forstod, at her måtte intet øjeblik spildes. Og efterhånden som undersøgelsen skred frem, veg al farve fra lægens venlige, fredsommelige ansigt. En dump rædsel lagde sig over hans træk, og hans læber bevægedes af en let dirren. Det var netop ham, der havde været til stede ved monsignor Gallos dødsleje, ham der havde skrevet attesten, som angav dødsårsågen at være et anfald af ondartet feber. Her så han de samme forfærdelige symptomer, den grålige hudfarve, øjnenes sløve udtryk – og den gamle romerske læge, der var så vant til pludselige dødsfald, mærkede, at dødsvinden atter strøg ham forbi, uden at være ganske klar over om det var Tiberens giftige pust eller den gamle sagngift, der her var på færde igen. Han løftede omsider hovedet, atter mødte hans blik Boccaneras urolige, mørke øje, der hvilede fast på ham.

"Hr. Giordano," spurgte kardinalen endelig, "der er da ingen grund til alvorlig ængstelse, vel … det er vel kun et anfald af almindelige fordøjelsesbesværligheder?"

Lægen bukkede igen. Han forstod ved lyden af den let skælvende stemme, at Hans Eminence var i den dødeligste angst, og anede, at han atter skulle rammes af en rædsom ulykke, der ville røve ham en af de få, han elskede.

"Deres Eminence har sikkert ret … fordøjelsesbesværligheder – ja selvfølgelig – men disse ubehageligheder kan blive ret farlige, når der støder feber til – det er overflødigt at forsikre Deres Eminence om min forsigtighed og ømhed …"

Han brød af og sagde i en forandret tone, med en bestemt, erfaren læges tonefald:

"Men her er ingen tid at spilde, fyrsten må klædes af og bringes ordentligt i seng. Lad mig et øjeblik være alene med min patient, det er bedst."

Imidlertid holdt han Victorine tilbage og bad hende hjælpe sig med at få fyrsten afklædt, hvis hun ikke var tilstrækkelig, kunne der kaldes på tjeneren. Det var øjensynligt, at han ønskede familien fjernet. Og kardinalen forstod ham, tog blidt men bestemt Benedettas arm og førte hende ud i spisestuen, fulgt af Pierre og don Vigilio.

Da døren var lukket, herskede en uhyggelig, forventningsfuld tavshed i denne spisestue, som vintersolen fyldte med lys og varme. Bordet var endnu dækket, krummer lå på dugen, en halvfuld kaffekop stod der sammen med figenkurven, hvis blade var skudt til side, men hvor kun to, tre frugter manglede.

Tata, papegøjen, var krøbet ud af sit bur foran vinduet og sad nu på sin pind i en stor, gul solstribe, hvori støvfnuggene

dansede. Den havde hørt op med at skrige og glatte sine fjer med næbbet og sad nu pænt stille. Forbavset over alle de mennesker, der kom derind, lagde den hovedet på siden for bedre at kunne betragte dem med sine runde, kloge øjne.

I febrilsk forventning om hvad der foregik i værelset ved siden af, slæbte minutterne sig uendelig langsomt hen.

Don Vigilio havde stille sat sig hen i en krog, Pierre og Benedetta var blevet stående, tavse og ubevægelige. Kardinalen gik atter op og ned ad gulvet. Det så ud, som om han derved forsøgte at berolige sin utålmodighed og komme til klarhed over de tanker, der hvirvlede rundt i hans hoved. Allerede to gange, når han passerede bordet, havde han ladet sit blik glide hen over det, som om han søgte noget.

Var det måske den kaffe, han ikke havde fået, eller brødet, hvis krummer endnu lå spredt over dugen, eller benene, der var blevet tilbage af lammekoteletten. Men da han tredje gang gik forbi, mødt hans øjne figenkurven. Han standsede, som om der pludselig gik et lys op for ham. Den idé, han havde fået, overvældede ham helt, men han vidste straks, hvordan han skulle bære sig ad for at forvandle sin mistanke til vished.

Et øjeblik stod han rådvild uden at kunne finde på noget og betragtede fignerne. Endelig tog han en af dem og undersøgte den, men der var intet at se på der og han skulle netop til at lægge den hen igen, da papegøjen, som holdt meget af figner, udstødte et gennemtrængende skrig. Det slog ham, at han her kunne foretage det forsøg, han ønskede.

Langsomt, med et ansigt så alvorligt og mørkt som selve natten, gik han hen til papegøjen med figenen og gav den til

Tata uden vaklen eller betænkning. Det var et meget smuk fugl, det eneste dyr, han virkelig havde holdt af.

Den strakte sig frem, og, mens solen spillede henad de spraglede fjer, greb den figenen med kloen og huggede næbet i den, men den spiste ikke meget af den og lod den snart falde.

Alvorlig og ubevægelig stod kardinalen og så til. Da der var gået tre minutter, syntes han at blive beroliget, han kløede papegøjen på hovedet, den drejede det opad og betragtede sin herre med små, røde øjne, der skinnede som rubiner. Pludselig faldt den bag over, og uden så meget som at slå med vingerne styrtede den ned på gulvet. Tata var stendød!

Boccanera hævede hænderne mod himlen, forfærdet over, hvad han nu vidste. Store Gud, hvilken forbrydelse og hvilken forfærdelig fejltagelse, et skrækkeligt spil af skæbnen! Der undslap ham intet smertensskrig, men skyggen over hans ansigt var blevet grum og sort.

Men der var dog en, som skreg, og det var Benedetta, der såvel som Pierre og don Vigilio i begyndelsen med forundring og til sidst med rædsel havde fulgt kardinalens forsøg.

"Gift! Gift! Ak, Dario, min elskede ... min sjæl! ..." udbrød Benedetta i fortvivlelse.

Men kardinalen greb sin niece fast om håndleddet, og idet han kastede et sideblik til de to små præster, sekretæren og den fremmede, der havde overværet denne scene, udbrød han:

"Ti stille ... ti dog stille barn!"

Men hun rev sig løs med voldsomhed, og opfyldt af raseri, vrede og had udbrød hun:

"Hvorfor skulle jeg tie? Det er Prada, som har gjort det. Jeg skal angive ham, jeg vil have hans liv! ... jeg siger dig, at det er

Prada, jeg ved det godt, for hr. Froment kørte i går med ham fra Frascati sammen med denne Santobono og disse figner ... ja, jeg har vidner, det er Prada ... det er Prada!"

"Nej, nej ... De er jo afsindig ... ti dog stille."

Kardinalen havde igen grebet hendes hænder og søgte med hele sin overlegne myndighed at få hende beroliget. Han, som kendte den indflydelse, kardinal Sanguinetti havde over Santobonos let bevægelige natur, kunne forklare sig det hele. Det var ikke nogen egentlig medviden, men en dump tilskynden; dyret var blevet ophidset og sluppet løs mod den farlige rival i det øjeblik, da pavestolen efter al sandsynlighed ville blive ledig.

Sandsynligheden, ja visheden om dette var slået ned i ham som et lyn, uden at han behøvede at forstå hele sammenhængen med dens lakuner og dunkelheder. Sådan *var* det, han følte, at sådan *måtte* det være.

"Nej ... hører du, det er *ikke* Prada ... han har ingen grund til at ville mig noget ondt, og det var mig, man ville til livs. Her var det mig, der fik disse frugter i foræring ... ser du, det er kun et tilfældigt ildebefindende, som har forhindret mig i at spise størstedelen af dem, for det er jo en kendt sag, at jeg holder meget af dem, og jeg, som gjorde løjer med den stakkels Dario, der var den eneste, som spiste af dem, bad ham levne et par til mig i morgen ... denne rædsel var mig endnu forbeholdt, og det er ham, som er blevet ramt ved et frygteligt spil af skæbnen ... ak! Herre, Herre! har du da forladt os?"

Han havde tårer i øjnene, men han stod skælvende og syntes endnu ikke overbevist.

"Men, onkel, du har jo ikke en eneste uven, hvor kan du da tro, at denne Santobono har villet myrde dig?"

Det varede et øjeblik, før han kunne finde et fyldestgørende svar. Han havde allerede besluttet at være tavs! Pludseligt faldt der ham noget ind, og han måtte finde sig i at benytte en løgn.

"Santobono har altid været lidt forstyrret, og jeg ved, at han afskyr mig, siden jeg afslog at hjælpe hans broder ud af fængslet. Han ville have, at jeg skulle give denne broder, der tidligere har været gartner hos os, en anbefaling, som han aldeles ikke fortjente ... det dødeligste had har ofte ingen alvorligere grund. Han har bildt sig ind, at han havde noget at hævne."

Benedetta var alt for overvældet til tit fortsætte denne samtale. Hun sank tilintetgjort ned på en stol.

"Ak! min Gud! min Gud!" udbrød hun. "Det et jo ganske ligegyldigt, hvem der har gjort det. Det drejer sig nu kun om at redde Dario ... han *må* reddes ... hvor det dog varer længe med dem derinde ... hvorfor kommer Victorine ikke og henter os?"

Der blev igen stille i stuen. Uden at sige noget tog kardinalen kurven og satte den ind i et skab, som han lukkede af, hvorefter han stak nøglen i lommen. Formodentlig var det hans hensigt, så snart det blev mørkt, at gå ned og kaste dem i Tiberen. Men da han vendte sig, faldt hans øjne på de to præster, og han sagde roligt og bestemt:

"Mine herrer, jeg behøver næppe at anmode Dem om at være tavse ... der er skandaler, som det er vor pligt at forskåne kirken for, den *er* ikke og *kan* ikke være skyldig. At overlevere en af vore til de civile domstole, selv om han er en forbryder, er ofte ensbetydende med et slag mod kirken i sin helhed. Hvis de

onde lidenskaber får fat i en sådan sag, vælter de hele ansvaret for den over på kirken. Vi har kun at overgive morderen i Guds hænder, og han vil ganske sikkert få sin straf. Hvad angår mig selv, der personligt er ramt i mine ømmeste følelser, da erklærer jeg herved i Hans navn, som døde på korset for os, at jeg hverken er vred eller hævngerrig, at jeg udsletter morderens navn af min erindring og skjuler hans afskyelige handling med gravens evige tavshed."

Hans høje skikkelse syntes at blive endnu højere, da han med løftet hånd udtalte denne ed og overgav sine fjender til Himlens retfærdighed, for det var ikke alene Santobono, han tænkte på, men også kardinal Sanguinettis uheldsvangre indflydelse, som han havde gættet bag ved forbrydelsen.

Da Pierre og don Vigilio bøjede sig for at love ham tavshed, greb en uimodståelig bevægelse ham, og det var med tårekvalt stemme, at han stammede:

"Ak, mit stakkels barn, vor slægts sidste skud, mit hjertes eneste håb og kærlighed, dø – og dø en sådan død."

Benedetta var faret op og udbrød:

"Dø! ... hvem skal dø ... Dario? Jeg *vil* ikke, at han dør, vi vil pleje ham, lad os nu gå ind til ham. Vi tager ham i vore arme og frelser ham. Kom onkel, skynd dig. Jeg *vil* ikke, jeg *vil* ikke have, at han må dø!"

Hun gik hen imod døren, og intet ville have forhindret hende i at gå ind i det andet værelse, da Victorine netop i det samme åbnede døren.

Hun så ganske forstyrret ud, og trods hendes sædvanlige ro havde hun nu helt mistet modet.

"Doktoren beder frøkenen og Hans Eminence om at komme ind straks ... med det samme."

Pierre var som lamslået og blev samtidig med don Vigilio tilbage i spisestuen i stedet for at gå med de andre. Her var altså giften, som i Borgiaernes tid, omhyggeligt skjult i disse frugter af en forbryder, som man ikke engang vovede at nævne.

Han kom til at tænke på samtalen i vognen på hjemvejen fra Frascati, hvor han, som pariser, tvivlede om disse giftblanderhistorier, som han kun troede på i femte akt af et melodrama.

De var altså virkelig sande, disse modbydelige historier om forgiftede buketter og knive, imod hvilken prælaterne og endda selve paven måtte tage forholdsregler.

Denne Santobono var ligefrem en giftblander, det var hævet over enhver tvivl.

Pludseligt viste Pradas skikkelse sig i Pierres erindring. For lidt siden, den gang Benedetta havde angrebet ham så voldsomt, var Pierre lige ved at tage ham i forsvar og sige, at han vidste, hvorfra denne kurv var kommet, og hvem det var, der havde bragt den.

Men en betragtning stivnede blodet i hans årer. Selv om Prada ikke havde udført forbrydelsen, så havde han dog været medvider. Som et lyn fo'r erindringen om den lille sorte høne, der var død i skuret ved osteriet, ham gennem hovedet. Og her nedenfor sin pind lå Tata, ligeledes død med nogle dråber blod om næbbet.

Hvorfor havde Prada løjet for ham, da han fortalte ham om en kamp mellem hønsene? Det var et helt væv af lidenskaber og skjulte bevæggrunde, som Pierre ikke var i stand til at finde

rede i. Han kunne ikke tænke på ankomsten til Palazzo Boccanera om morgenen uden at gyse, han anede dunkelt, at der måtte være foregået noget forfærdeligt ved den dør.

Prada vidste alt! Prada havde kunnet forhindre det, men han havde tilladt den blinde skæbne at fuldbyrde sit dødsværk.

Da Pierre vendte sig, så han don Vigilio stadig sidde på den samme stol i en krog. Han så i den grad medtaget ud, at Pierre troede, han også var syg.

"Er De dårlig?" spurgte han.

"Nej, nej, jeg har ikke spist af dem ... du gode Gud, når jeg tænker på, at jeg havde den største lyst til dem, og det var kun beskedenhed, der afholdt mig, da jeg så, at Hans Eminence ikke spiste selv."

Der gik en gysen gennem hans legeme, og i sin skræk mumlede han sukkende: "Ak, Paparelli, Paparelli!"

"Hvad mener De dermed?" udbrød Pierre, "anklager De ham. Tror De, det er *dem*, der står bag det?"

De nævnte ikke ordet jesuitter, men den store, mørke skygge gled gennem det solfyldte værelse og syntes et øjeblik at fylde det med mørke og nat og kulde.

"*Dem*, ja, selvfølgelig," udbrød don Vigilio, "det er *altid* dem! Når tårer rinder og mennesker drages med døden, er det altid dem, der er på færde! Det havde været ude med mig, det forbavser mig, at jeg er sluppet fra det ... ak, Paparelli, Paparelli."

Han tav og ville ikke sige mere. Med forvirrede blikke stirrede han på væggen, som om han ventede at se slæbbæreren komme ud af den med sit udviskede, rynkede gamle jomfruansigt, med sin slæbende gang, for med

hemmelighedsfuld mine selv at sætte kurven med fignerne på bordet.

De besluttede at gå ind i soveværelset, hvor man måske kunne trænge til deres hjælp. Et hjerteskærende syn mødte dem her. Doktor Giordano, der anede en forgiftning, havde i den sidste halve time anvendt de sædvanlige midler, brækpulvere og derpå magnesia.

Han havde ladet Victorine piske i æggehvide i vand, men sygdommen tiltog med en så rivende hurtighed, at alle midler var frugtesløse. Dario lå afklædt på ryggen, med armene udstrakt oven på lagenet og så forfærdelig ud i den angstfulde beruselse, der karakteriserer det hemmelighedsfulde og skrækindjagende onde, for hvilket monsignor Gallo og så mange andre var bukket under. Han syntes overvældet af en svimlende sløvhed, øjnene sank mere og mere ind i hulerne, mens der over ansigtet, som var indskrumpet og ældet, lå en grå jordagtig skygge.

Han havde lukket øjnene, og det eneste levende hos ham var det lange og besværlige åndedrag, der hævede hans bryst. Benedetta stod og hældede sig over den døendes ansigt. Hun led med ham og var i den grad overvældet af sin hjælpeløse smerte, at hun selv næsten var ukendelig, så bleg og så forvildet i sin angst, at hun så ud, som om hun på samme tid som Dario måtte blive dødens bytte.

Kardinal Boccanera havde taget doktor Giordano hen i en vinduesfordybning og talte sagte med ham.

"Der er vel intet håb?" spurgte han.

Doktoren slog ud med hånden, bedrøvet og håbløs:

"Ak, nej. Jeg må gøre Deres Eminence opmærksom på, at om en time er alt forbi."

De tav begge nogle øjeblikke.

"- og det er jo den samme sygdom, som Gallo døde af?" spurgte kardinalen, og da doktoren ikke svarede, men skælvende så til siden, tilføjede han:

"Ondartet feber, ikke sandt, doktor?"

Giordano forstod godt, hvad kardinalen mente. Det var tavshed, han forlangte, så at forbrydelsen for bestandig kunne blive skjult for ikke at plette den moderlige kirkes gode navn og rygte.

Der var en vis storhed om denne halvfjerdsindstyveårige olding, der lige så lidt ville skade sin åndelige familie som samtykke i, at hans jordiske familie skulle udsættes for det uundgåelige smuds, en opsigtsvækkende proces ville føre med sig.

Med sin blide, præstelige mine bukkede lægen og sagde:

"Det er ganske rigtigt, som Deres Eminence siger, en ondartet feber."

Der kom to store tårer i Boccaneras øjne. Nu, da kirken vat sikret, blødte hans hjerte igen.

Han bønfaldt lægen om at gøre et sidste forsøg på det umulige, men Giordano rystede på hovedet og pegede med skælvende hånd på den syge.

Havde det været hans fader eller moder, kunne han ikke have gjort mere! Det var døden. Hvorfor da trætte og pine den døende?

Og da kardinalen overfor den sig nærmende katastrofe tænkte på sin søster Serafina og blev fortvivlet ved tanken om,

at hun ikke kunne tage afsked med sin nevø, hvis hun tøvede i Vatikanet, hvor hun rimeligvis var, tilbød doktoren at hente hende med sin vogn, som han havde ladet holde nedenfor. Det var tyve minutters sag, og han kunne være tilbage igen, hvis man i sidste øjeblik skulle trænge til hans hjælp.

Alene tilbage i vinduesfordybningen stod kardinalen, ubevægelig og tavs som døden selv.

Gennem vinduet så han med tårefyldte øjne op mod himlen, og hans skælvende hænder strakte sig i glødende anråbelse: O, Gud! eftersom den menneskelige viden er så kort og forfængelig, eftersom denne læge går sin vej sådan, glad over at kunne drage sig ud af den forlegenhed, hans afmagt har bragt ham i, o, Gud! hvorfor gør du ikke et under for at vise din ubegrænsede magts herlighed? Et under, et under, det fordrede han med kraft af sin fromme sjæls hele dybde, en befalende bøn fra en Jordens fyrste, som troede at have gjort Himlen en betydelig tjeneste ved at ofre hele sit liv til kirken. Han fordrede det for sin slægts vedbliven, for at den sidste mandlige ætling ikke skulle gå så elendigt til grunde, for at han kunne ægte denne højtelskede kusine, som nu græd og var så ulykkelig. Et under, et under for disse to kære børn!

Et under, som genfødte familien, et under, som udødeliggjorde Boccaneraernes berømmelige navn ved at tillade, at der af dette unge ægtepar opstod et afkom uden tal af helte og troende!

Da kardinalen trådte tilbage helt ind værelset, viste han sig som forklaret. Øjnene strålede af troens inderlighed og ånden for fremtiden kraftig og hengiven, fri for enhver svaghed.

Han havde befalet sig i Guds hånd og havde besluttet selv at give Dario den sidste olie. Med en håndbevægelse kaldte han på don Vigilio og førte ham ind i det lille sideværelse, der tjente ham til kapel, hvortil han altid bar nøglen hos sig. Dette nøgne værelse, hvor ellers ingen kom ind, dette rum, hvor der kun fandtes et lille alter af malet træ, som prydedes af et stort kobberkrucifiks, havde i paladset ry som et helligt, ukendt og forfærdeligt sted, for der fortaltes, at Hans Eminence tilbragte natten der på knæ i samtale med Gud selv.

Når han nu gik derind åbenlyst og lod så at sige døren stå på vid gab, måtte det være, fordi han ville tvinge Gud til at gå ud derfra, i sin længsel efter at se det vidunderlige!

Bag ved alteret var der et skab, hvor kardinalen gik hen for at tage sin stola og sin messesærk. Dåsen til den hellige olie var ligeledes der, en meget gammel sølvdåse, prydet med Boccaneraernes våben. Don Vigilio var kommet ind i kammeret i følge med kardinalen for at hjælpe ham, og straks lød vekselvis de latinske ord:

"Fred med dette hus!"

"Og med alle dets beboere!"

Døden kom så truende, var så nær forestående, at alle de sædvanlige forberedelser nødtvungent måtte opgives. Der var hverken de to vokslys eller det lille bord med den hvide dug. Da hjælperen ikke havde medtaget vievandskarret og vievandskosten, måtte præsten nøjes med at gøre bevægelserne, da han velsignede værelset og den døende med ritualets ord:

"Herre! Du bestænker mig med isop og jeg renses. Du tvætter mig, og jeg skinner hvidere end sne!"

Benedetta faldt på knæ, skælvende over hele legemet ved synet af kardinalen med den hellige olie, mens Pierre og Victorine lidt længere bagved også knælede ned, ude af sig selv ved den smertelige storhed af dette skue.

Med de store øjne, forstørrede i det snehvide ansigt, forlod contessinaen ikke et øjeblik sin Dario, som hun ikke kunne kende længere med det jordfarvede ansigt og huden, der var grå og rynket som en oldings.

Og det var ikke til deres bryllup, som onklen havde bifaldet og ønsket, at denne almægtige kirkefyrste nu bragte sakramentet, det var til den sidste afsked, den menneskelige afslutning på al stolthed, døden, som tilintetgør og henvejrer slægter, som vinden bortfører støvet på vejene!

Han kunne ikke tøve, med sagte røst læste han trosartiklen i hast.

"Jeg tror på én Gud!"

"Amen," svarede don Vigilio.

Efter de rituelle bønner fremsagde denne sidste litaniet, for at Himlen skulle forbarme sig over den stakkels menneskesjæl, som var i færd med at træde frem for Gud, hvis et Guds under ikke ville skåne ham.

Så tog kardinalen, uden at give sig tid til at vaske sine fingre, og lukkede dåsen med den hellige olie op, og idet han, som det i nødstilfælde er tilladt, indskrænkede sig til en enkelt salvning, anbragte han med sølvnålen en eneste dråbe på den indtørrede mund, som døden allerede havde hærget.

"Ved denne hellige salvelse og ved sin allerhelligste barmhjertighed tilgiver Herren dig, hvad du har syndet ved synet, hørelsen, lugten, smagen og følelsen."

Ak, hvor var hans hjerte brændende af tro, da han fremsagde disse råb om tilgivelse, om at den guddommelige barmhjertighed skulle udslette de synder, der var begået ved de fem sanser, de fem døre, som står åbne til sjælen for den evige fristelse.

Men det var samtidig med det håb, at hvis Gud havde straffet det stakkels menneske for hans synder, ville han måske vise den barmhjertighed at give ham tilbage til livet, så snart han havde fået syndsforladelsen. Livet, o, Herre! Livet, for at denne Boccaneraernes gamle stamme endnu kan skyde skud og blive ved at tjene dig igennem tiderne som stridsmænd og som præster!

Et øjeblik stod kardinalen med skælvende hænder og betragtede den døendes stumme ansigt og lukkede øjnene i forventning om underet, men der skete intet. Don Vigilio tørrede munden med en lille smule vat, men ikke engang et lettelsens suk udgik fra læberne.

Den sidste bøn blev fremsagt, og kardinalen vendte tilbage til kapellet, fulgt af sin hjælper, mens den forfærdelige stilhed atter begyndte.

Der kastede de sig begge på knæ, og kardinalen sank hen i en brændende bøn, liggende på det bare gulv. Med øjnene løftet mod krucifikset, så han intet mere, hørte han intet mere, gav sig helt hen og bønfaldt Jesus om at tage ham i den unge mands sted, hvis der behøvedes et offer, idet han endnu stadig ikke mistvivlede om at kunne bøje den himmelske vrede, så længe Dario havde en gnist af liv, og så længe han selv lå der på knæ i samtale med Gud.

Han var på en gang ydmyg og overlegen. Skulle der ikke kunne opnås en forståelse mellem Gud og en Boccanera? Det gamle palads kunne være styrtet sammen, han ville ikke have mærket dets fald.

Imidlertid havde intet rørt sig i sygeværelset under trykket af den tragiske majestæt, der efter den højtidelige handling syntes at herske over huset. Da var det, at Dario slog øjnene op. Han betragtede sine hænder og så dem så ældede og gennemsigtige, at en umådelig længsel efter livet viste sig i hans øjne. Uden tvivl fik han i dette lyse øjeblik, midt i den overvældende giftrus for første gang bevidstheden om sin tilstand.

Ak! Dø med en sådan smerte, i en sådan elendighed, hvad var det ikke for en oprørende rædsel for denne letsindige og egenkærlige skabning, for denne mand, som elskede skønhed, glæde og lys, og som ikke kendte til lidelse. Den grusomme skæbne tugtede alt for hårdt hans uddøende slægt i hans person. Han fik afsky for sig selv og blev grebet af en fortvivlelse, en barnlig skræk, der gav ham kræfter til at rejse sig op fra sit leje og stirre fortabt rundt i værelset for at se, om ikke alle havde forladt ham.

Da hans blik traf Benedetta, som stadig knælede ved foden af sengen, drev hans følelser ham for sidste gang imod hende, han strakte armene ud mod hende så lidenskabeligt, som hans kræfter tillod det, og stammede hendes navn:

"Ak, Benedetta, Benedetta!"

I stum, ubevægelig venten hvilede hendes øjne på den elskede. Den forfærdelige sygdom, som rev hendes Dario bort, syntes mere og mere at betage hende og tilintetgøre hende, efterhånden som han blev svagere.

En åndeagtig bleghed bredte sig over hendes træk, og gennem hendes klare øjensten begyndte man at skimte hendes sjæl, men da hun så ham rejse sig op og med udstrakte arme kalde på hende, rejste hun sig også, gik hen til sengen og blev stående der.

"Jeg kommer, min elskede Dario! Her er jeg!"

Pierre og Victorine, som stadig lå på knæ, overværede dette højtidelige optrin, hvis storhed naglede dem til gulvet som et overjordisk syn, hvor mennesker ikke mere kunne skride ind.

Hun selv, Benedetta, talte og handlede som et væsen, der var frigjort for alle vedtægtens bånd, som allerede var ude over livet og som kun så mennesker og ting langt borte fra, fra det ubekendte dyb, hvori hun snart skulle forsvinde.

"Ak, Dario, de har villet skille os ad. Ja, det er, for at jeg ikke skulle give mig hen til dig. Det er, for at vi to aldrig skulle blive lykkelige i hinandens arme, at de har besluttet din død. De vidste godt, at den også ville medføre min. Og det er denne mand, som dræber dig! Ja, *han* er din morder, selv om en anden har ført slaget. Det er ham, der er den sande årsag, ham, som har stjålet mig fra dig, da jeg stod i begreb med at blive din, ham, som har ødelagt vort liv, ham, som har strøet ud omkring os den forbandede gift, der dræber os begge! Ak! Jeg hader ham! Hvor jeg hader ham! Jeg ville ønske, jeg kunne knuse ham med mit had, før jeg udånder i din favn!"

Hun hævede ikke stemmen, men sagde disse forfærdelige ord i en dyb, mumlende tone, ganske stille, men med lidenskab.

Prada blev ikke engang nævnt, og hun vendte sig knap om til Pierre, som stadig lå ubevægelig bagved hende, for at sige i en befalende tone:

"De, som får hans fader at se, De skal sige ham, at jeg har forbandet hans søn! Denne kærlige, gamle helt elskede mig højt, og jeg elsker ham højt endnu, men det ord, De skal bringe ham, vil sønderrive hans hjerte. Jeg vil ikke desto mindre have, at han *skal* vide det, han *må* vide det for sandhedens og retfærdighedens skyld."

Ude af sig selv af angst og hulkende i en sidste krampetrækning rakte Dario igen armene ud, da han mærkede, at hun ikke længere så på ham, og at hendes klare øjne ikke mere mødte hans.

"Benedetta, Benedetta!"

"Jeg kommer, jeg kommer, min egen Dario! Her er jeg."

Hun havde nærmet sig endnu mere, så hun næsten rørte ved ham, stående oprejst ved sengen.

"Ak! Den ed, jeg havde aflagt til Madonna om ikke at tilhøre nogen mand, ikke engang dig, før Gud havde tilladt det og velsignet vor forening ved en af sine tjenere! Jeg satte en næsten guddommelig stolthed i at være ren jomfru som den hellige gudsmoder, uvidende om kødets lavhed og smuds. Og det var samtidig en udsøgt, sjælden og uvurderlig kærlighedsgave, jeg ville give den elsker, mit hjerte havde udkåret sig, for at han skulle være for bestandig enehersker over min sjæl og mit legeme ... denne jomfruelighed, som jeg var så stolt af, den har jeg værget mod den anden, som man værger sig mod en ulv. Jeg har værget den under tårer mod dig, for at du ikke i helligbryderisk lidenskab skulle besudle denne skat før tiden! Hvis du blot anede, hvilke forfærdelige kampe jeg også har stridt med mig selv for ikke at føje dig. Jeg havde en afsindig trang til at råbe til dig om at tage mig, besidde mig og føre mig

med dig, for det var dig helt og holdent, som jeg attråede, og det var mig selv helt og holdent, som jeg hengav. Ja, uden forbehold som en vidende og fuldt bevidst kvinde, der forstår, hvad hun går ind på, og forlanger hele kærligheden, den kærlighed, som skaber ægtefællen og moderen … ak, min ed til Madonna, hvor har det været svært at holde den, når det gamle blod bruste i mig, og nu – hvilken ulykke, hvilken fortvivlelse, hvilken grænseløs elendighed!"

Hun gik endnu nærmere, mens hendes hviskende stemme blev mere indtrængende og lidenskabelig:

"Husker du den aften, du kom hjem med et knivstik i skulderen? Jeg troede, du var død, og jeg skreg af raseri ved tanken om, at du skulle gå bort, og jeg skulle miste dig, uden at vi havde kendt lykken. Jeg blev vred på Madonna, jeg fortrød i det øjeblik, at jeg ikke var blevet fordømt sammen med dig for at dø med dig, i et så inderligt favntag, at man måtte begrave os sammen … og at tænke sig, at denne frygtelige advarsel ikke var til nogen nytte! Jeg har været blind og tåbelig nok til ikke at høre efter formaningen. Nu er du truffet igen, de stjæler dig fra min kærlighed, og du går bort, før jeg har givet mig hen, mens der endnu var tid. Ak! Min jammerlige stolthed, min tåbelige drøm!"

I hendes kvalte stemme lød mod hendes vilje vreden hos den praktiske og fornuftige kvinde, hun altid havde været. Kunne Madonna, der var så moderlig, ønske de elskendes ulykke? Kunne hun føle harme eller sorg ved at have set dem lykkelige i hinandens arme?

Nej, nej, englene ville ikke græde over at se to elskende, som holdt af hinanden, selv uden kirkens velsignelse, nej – de ville

smile og synge af glæde, og det var utvivlsomt en forfærdelig tåbelighed ikke at nyde kærlighedens fulde glæde, mens livsblodet rullede i årerne og hjertet bankede af længsel!

"Benedetta, Benedetta!" gentog den døende i barnlig skræk over således at skulle gå alene ud i den sorte, evige nat.

"Her er jeg, her er jeg, elskede Dario! Jeg kommer."

Da hun derpå tænkte sig, at pigen gjorde mine til at rejse sig for at hindre hende i at gøre det, hun ville, sagde hun:

"Lad være, Victorine! Intet i verden kan mere forhindre det, det er jo stærkere end alt, stærkere end døden. For lidt siden, da jeg lå på knæ, var der noget, som drev mig frem. Jeg ved, hvor jeg går hen ... og har jeg desuden ikke svoret den aften, de ville myrde ham første gang, har jeg ikke lovet at gå med ham i graven, hvis det behøvedes! Lad mig kysse ham og lad ham tage mig med sig, så er vi døde og dog forenede for altid."

Hun gik tilbage til den døende og berørte ham nu.

"Elskede Dario, her er jeg!"

Og nu skete det utrolige!

I voksende begejstring, i vildt, opflammende kærlighedsglød begyndte hun at klæde sig af.

Først tog hun kjolelivet af, og de hvide arme, de hvide skuldre strålede i dagens lys, derpå faldt skørtet, de hvide fødder stod nøgne på tæppet, endelig gled det sidste slør. Med uskyldighedens dristighed, med rolig overlegenhed, som om hun var ganske alene.

Og der stod hun som en høj, hvid lilje, strålende, blændende skønhedspragt – uden at værdige menneskeblikket en tanke. Hun lyste op, hun bredte herlighed over det sørgelige værelse med sin vidunderdejlighed, med sit kongelige legeme, der var

mere fuldkomment end nogen af hendes fødebys marmorstatuer.

Der stod hun med sin dronningehals, med sin valkyriebarm, med den stolte, bløde linje fra hoved til hæl! Og hun var så kridhvid, at hverken marmoret eller duerne eller sneen i dens mest uplettede renhed kunne tåle en sammenligning med hende!

"Min Dario, nu kommer jeg, her har du mig!"

Slået med lamhed, betaget af henrykkelse, som ved et himmelsk drømmesyn, betragtede Pierre og Victorine den unge kvinde med øjne, der blev blændet, blindet af denne skikkelses stråleglans!

Victorine vovede end ikke en bevægelse for at hindre Benedetta i at udføre sit sælsomme forsæt, hun var overvældet af en art hellig rædsel, som griber mennesker ved synet af vanvittige handlinger, hvis bevæggrund er kærlighed eller tro.

Og Pierre fattede storheden i Benedettas gerning, forstod, at her kunne han kun bøje sit hoved i beundring og ærbødig gysen.

Over denne jomfruskikkelse faldt end ikke skyggen af noget urent, som hun stod der i sin liljehvide herlighed, strålende som en sol, glødende som den følelse, der så ganske fyldte hendes lidenskabelige sjæl.

Hun stødte ham ikke mere end et sandhedens værk, legemliggjort af et vidunderligt geni.

"Min Dario, her er jeg, her er jeg!"

Og Benedetta lagde sig ved sin elskedes side, tog ham i sine arme, omslyngede den døende, der ikke havde kraft nok til at gengælde hendes omfavnelse.

"Min Dario, her er jeg, her er jeg!"

Hun trykkede ham i sin favn, trykkede ham til sit bryst med hele den lidenskab, der i årevis havde ulmet under den tilsyneladende ro, under den hvide, rene standhaftighed.

Og i denne højtidelige stund faldt Pierres øje på Boccaneraernes våben over hovedgærdet af sengen: Et gammelt broderi af guld og silke på violet fløjl. Ja, der stod den ildspyende drage, der stod det vilde, glødende valgsprog: *Bocca nera, alma rossa!* Sort mund, rød sjæl – munden formørket af lidenskabens brøl, sjælen flammende i tro og kærlighed!

Hele den gamle slægts heftighed vågnede her i denne sidste datter, der skøn og herlig fejrede sin vidunderlige og rædselsfulde trolovelse med døden.

Og synet af dette våben vakte i Pierres sjæl en anden erindring. Han mindedes billedet af Cassia Boccanera, bruden, der havde hævnet sin elskedes død ved at kaste sig i Tiberen sammen med hans morder og brudgommens afsjælede legeme. Så han ikke her det samme fortvivlelsens favntag kæmpe med døden, samme nedarvede lidenskabelighed, kastende sig i graven med den udvalgte, den eneste, den elskede?

De to ætlinge af Boccanera-slægten lignede hinanden som to søstre – Cassia, hvis træk bevaredes deroppe i salen, og Benedetta, der her søgte døden i sin elskedes arme, begge havde samme fine, barnlige skønhed, begge samme svulmende mund, samme drømmende øjne i den lille, fuldendte ansigtsoval med den lave, standhaftige pande og den fastformede hage.

"Min Dario, her er jeg, her er jeg!"

I et sekund, der var som en evighed, favnede hun ham. Med hele sin sjæls styrke, med sit væsens dybeste inderlighed styrtede hun sig ind i det ukendte mørke, der åbnede sig for den elskede, til hvem hun hengav sig med en kærlighed, der nåede ud over døden, ind i evigheden, for hende havde dødens tegn på Darios ansigt mistet deres rædsel, hun så dem ikke, hun knugede sig ind til ham, der i dødsøjeblikket endelig opnåede den længselsfuldt attråede lykke, og hvis arme slyngede sig om hende med den sidste rest af livskraft, med en så krampagtig styrke, at det så ud, som ville han tage hende med sig.

Var det smerte, var det fortvivlelse eller var det et overmål af lyksaligheder, der i dette øjeblik så voldsomt overvældede Benedetta, at alt blodet blev drevet til hendes hjerte, så at det brast? Hun udåndede i sin døde elskers favn, så fast knuget i hans arme, at de aldrig i evighed kunne skilles.

Et jamrende suk genlød i den dybe stilhed.

Victorine havde forstået, hvad der var sket, hun trådte et skridt nærmere, mens Pierre stod ubevægelig, fuldstændig betaget af det vidunderlige, der var hændt for hans øjne.

"Men se, se dog!" hviskede Victorine omsider med grådkvalt stemme, "hun rører sig ikke, hun ånder ikke mere. Mit stakkels barn! Mit stakkels barn! Hun er død!"

Og præsten mumlede hen for sig:

"Store Gud! Hvor de er skønne!"

Og det var sandt! Aldrig så menneskeøjne større skønhed end den, der strålede ud fra disse to dødes træk.

Darios ansigt, der nys var grågult og fortrukkent i smerte, lå allerede der med dødens klare bleghed og højtidelige ro, med

træk, hvis udtryk røbede en glæde, som overgik al forstand.

Benedetta var alvorsfuld, den bløde mund havde fået et fast træk, mens hele ansigtet i sin marmorhvidhed udtrykte en uendelig smerteblandet lykke.

Deres sorte lokker flød sammen, og øjnene, der stod vidt åbne, mødtes i et sidste blik, fuldt af usigelig kærtegnende ømhed. De lå der i evighed, knugede til hinandens bryst. I lykkens stund var de vandret ud af forkrænkeligheden, de havde overvundet døden, og de strålede her i evig kærligheds sejrsglans.

Men omsider brød Victorines sorg ud i så heftige klageskrig, at de hørtes over hele huset, og Pierre kunne aldrig rigtig sanse, hvordan det gik til, at værelset pludselig var fuldt af en mængde mennesker, der alle skreg og græd og jamrede.

Kardinalen måtte være kommet fra sit kapel, fulgt af don Vigilio, og omtrent på samme tid vendte doktor Giordano tilbage med donna Serafina, som var forberedt på nevøens nærforestående død, for hun stod ganske stille, som lammet af de skrækkelige slag, der på så kort tid havde ramt hendes hus.

Selv doktoren var ganske forstyrret og prøvede med sagte stemme at give en forklaring over det skete – talte om hjerteslag, om et blodkars sprængning.

Victorine, hvis lange, tro tjeneste i denne time gjorde hende til sit herskabs lige, vovede at afbryde lægen:

"Ak, hr. doktor, de elskede hinanden alt for højt, derfor er min egen Benedetta død med sin Dario!"

Da donna Serafina havde kysset de to unge på panden, prøvede hun på at lukke deres øjne, men så såre hun tog hånden bort, gled øjelåget op, og de så atter på hinanden med

evighedens ømhed i det faste blik. Derpå talte donna Serafina om, at det var mest passende, de blev skilte ad, hun forsøgte at løsne deres favntag.

"Å, nej, å, nej!" bad Victorine, "å, lad dem ligge – aldrig får vi dem fra hinanden. Da måtte vi brække deres arme!"

Nu skred kardinalen ind. Gud havde ikke ladet miraklet ske. Han var bleg som et lagen, tåreløs i sin isnende fortvivlelse, der end mere højnede den stolte skikkelse. Han løftede hånden, som om han gav de døde forladelse for alle synder, som om han ville sige, at han, kirkefyrsten, i Himlens navn ville lade disse to elskende i hinandens favn fremstille sig for den evige dommer. Her druknede al vedtægt i den storslåede kærligheds almagt, der bragte den stolte kardinals hjerte til at svulme i inderlig medfølelse med deres lidelser i livet og i uendelig beundring af deres skønhed i døden.

"Lad dem hvile i fred, min søster! Forstyr ikke deres søvn ... lad kun deres øjne være åbne, siden de vil se på hinanden og aldrig trættes til tidens ende! Og lad dem kun sove i hinandens favn, siden de ikke har syndet hernede, og siden de kun har omfavnet hinanden for at lægge sig til hvile i gravens skød."

Og så talte den romerske fyrste med det stolte, ublandede adelsblod, der endnu kunne varmes ved mindet om kamp og elskov:

"To Boccaneraer *kan* sove sådan, hele Rom vil beundre og begræde dem. Lad dem kun have hinanden, min søster! Herren kender dem – han venter dem!"

Alle tilstedeværende faldt på knæ, mens kardinalen fremsagde bønnen for de døde.

Natten kom, mørket listede sig ned i stuen, og snart brændte ved sengens hovedgærde to vokskerter som et par stjerner.

Og uden at Pierre selv vidste af det, stod han med et nede i den forladte have ved Tiberens bred. Forvirret af sorg og træthed og trængende til frisk luft måtte han være gået derned.

Natten rugede over den stille, yndige krog, over den gamle sarkofag, over springvandet med den klingende, fine fløjtetone, og laurens krone, den bitre buksbom, orangetræerne langs kanten af bedene var kun ubestemte masser under den sorteblå himmelhvælving.

Ak – hvor var der roligt og fredeligt i den stille, sørgmodige have! Og hvor mindet om Benedettas muntre latter nu var som en trøstesløs genklang.

Ak – al denne klingende glæde over den nærforestående lyksalighed! Den lå nu deroppe bag de tykke mure – knust – i tilintetgørelsens mulm og nat.

Hans hjerte snøredes sammen så smertefuldt, at han måtte græde højt – hulkende satte han sig på den omvæltede søjle, der, hvor hun i morges havde vinket ham hen til sig – i den luft, hun havde indåndet, og som syntes ham at gemme en duft af den rene, yndige kvinde, der ikke var mere.

Pludselig slog et ur i nærheden seks, og Pierre fo'r sammen – han huskede, at han i aften skulle have foretræde hos hans Hellighed.

Om tre timer altså!

Under den forfærdelige begivenhed havde han slet ikke tænkt på det – og nu forekom det ham, at år og dag var gået, siden monsignor Nani meddelte ham, at paven ville se ham.

Han syntes, det var en gammel, næsten forglemt aftale, han syntes, han var blevet en gammel mand, hvis hjerte og forstand var forvandlet under en strøm af mærkelige begivenheder.

Og med møje rejste han sig op. Om tre timer skulle han altså begive sig til Vatikanet og omsider få audiens hos paven.

14

Om aftenen, da Pierre kom ud fra Borgoen foran Vatikanet, slog tårnuret i den dybe stilhed, der allerede havde bredt sig over kvarteret, et fuldttonende slag. Klokken var halv ni. Han var kommet for tidligt, besluttede derfor at vente tyve minutter, så at han akkurat klokken ni kunne stå udenfor den dør, hr. Squadra skulle åbne for ham.

Og denne ventetid var ham en velkommen hvile, bevæget og sorgbetynget som han var efter dagens oprivende begivenheder. Han var som lamslået på sjæl og legeme efter at have tilbragt resten af eftermiddagen ved det dødsleje, hvor Benedetta og Dario sov den evige søvn i hinandens favn. Spise havde været ham umuligt, han hjemsøgtes uafladeligt af dette storslåede og smertefulde syn: De elskendes billede svævede stedse for hans blik. Uafladeligt steg tårerne ham i øjnene, og dybe, hulkende sukke trængte sig over hans læber.

Ak, hvor længtes han ikke efter at søge ensomheden, hvor han i fred og ro kunne hengive sig til sin sorg, give sin tilbagetrængte smerte luft i gråd og hulken. Hans hele sjæl smeltede hen i inderlig medlidenhed med disse to, der først i døden blev forenet, hans hjerte svulmede af medfølelse ved at tænke på al den elendighed, al den sorg, verden rummer, over al den uretfærdighed, han allerede havde set, ung, som han var, over al den uforskyldte lidelse, om hvilken hans bog talte. Og al denne smerte, al denne ulykke overvældede ham, så at han, ved hvert skridt han tog, var ved at briste i gråd og strække sine arme anråbende op mod den sorte nattehimmel.

For at komme en smule i ligevægt og samle sig lidt gav han sig til at vandre frem og tilbage på Peterspladsen. På denne tid af aftenen bredte den sig i mørke og øde. Da han trådte derud, var det, som styrede han hen over et skyggehav i mulm og nat.

Men lidt efter lidt vænnede han sig til mørket, den store plads oplystes kun af fire kandelabre med syv blus hver, der stod på de fire hjørner af indhegningen om obelisken, og af nogle spredte gasblus langs basilikaen. Under den dobbelte søjlerække brændte andre lygter, der kastede et sælsomt skær over de fire, vældige søjlerader, hvis skygger så højst fantastiske ud i det sparsomme, gule lys.

Og på selve pladsen sås kun obelisken at hæve sig som et blegt spøgelse. Facaden af St. Peterskirken skimtedes også som en drøm, alting var lukket og slukket, den vældige bygning slumrede i ubevægelig tavshed. Kuplen kunne han derimod ikke se, den stod som en blålig runding, en kæmpemæssig skygge på himlen.

Springvandenes rislen nåede hans øre, og efterhånden skelnede han strålerne, der steg op og faldt ned som regn i kummerne. Og over den vældige plads hvælvede himlen sig uden måne som et telt af mørkt fløjl, hvor stjernerne glimtede som karfunkler: Karlsvognen lige over Vatikanet med sine gyldne hjul, sin gyldne stang, mens Orion strålede med sine store stjerner i bæltet over det sted, hvor Via Giulia var.

Pierre betragtede Vatikanet. Men han så kun en forvirret masse af indviklede, sammenhobede facader, hvor to små lamper lyste i den etage, paven beboede, ellers var kun San Damasogården oplyst af det skær, som faldt ud fra de store ruder i galleriet. Og ikke en lyd hørtes, intet rørte sig i skyggen.

Nu kom to mennesker gående over pladsen, så forsvandt en tredje, deres skridt lød endnu en stund gennem natten i det fjerne, og atter blev der fuldstændig ensomhed omkring Pierre, ingen spadserende, ingen forbigående, end ikke skyggen af en vagabond i søjlernes skov, der var lige så øde og tom som fortidens tavse og vilde urskove. Og hvilken højtidelig ørken, hvilken sælsom, stolt tavshed. Aldrig havde han før sådan haft indtryk af den evige søvns højhed, af gravens uhyre, mørke, ædle uendelighed.

Klokken manglede nu ti minutter i ni, og Pierre besluttede sig til at styre hen imod malmdøren. Den ene fløj stod åben ved enden af søjlerækken til højre. Han huskede, hvad Nani havde sagt ham. Ved hver dør skulle han kun spørge efter hr. Squadra, intet videre, og alle dørene ville åbne sig for ham, han behøvede kun at gå videre.

Ingen i verden vidste noget om dette hans besøg hos paven, siden Benedetta ikke var mere. Indenfor malmdøren stod en schweizer ganske stille. Pierre sagde det navn, monsignor Nani havde lært ham:

"Hr. Squadra?"

Schweizeren rørte sig ikke, pegede kun til højre ind i den store vestibule mod Piatrappen, den umådelige firkantede stentrappe, som fører op til San Damasogården. Og ikke en sjæl – den dæmpede genlyd af hans egne trin – kun gasblussenes søvnige lys gennem de matte, hvide kupler.

Oppe i gården mindedes han at have set den en dag fra Rafaels Loggier med sin søjlerække, sit springvand, sin hvide stenbro under den brændende sol. Men de fem, seks vogne mod de stive kuske var der ikke mere, over alt ensomhed, en bleg,

bar firkant sov her gravens søvn i lygternes dæmpede skær, som kastede et hvidligt lys over de tre fladers store ruder. Helt ængstelig i denne uhyggelige dødsstilhed gik han en smule hurtigere, styrede til højre mod perronen, hvis trin fører til pavens bolig.

Der stod en pragtfuld gendarm i fuld uniform.

"Hr. Squadra?"

Atter pegede skildvagten uden et ord op ad trappen. Vejen var fri.

Pierre steg op. Trappen var bred med magelige, lave trin, rækværk af hvidt marmor, murene gule.

I de matte kupler så gasblussene ud, som om de var skruet ned til natten af sparsommelighed. Og i dette natlampelys kunne intet være mere sørgmodigt og mere majestætisk end disse blege og kolde rum. På hver trappeafsats stod en schweizer med sin hellebard, og i den tunge søvnens stilhed, der lagde sig over det uhyre store slot, hørtes kun disse soldaters trin, der vandrede op og ned, sagtens for at værge sig imod søvnens angreb.

Gennem den fremadlistende dæmring i den store, dirrende stilhed syntes det Pierre, at disse trapper aldrig ville få ende. Ved hvert stokværk troede han, det var det sidste, og da han stod i anden etage syntes han, at han i hundrede år havde vandret op ad trapper. Men foran døren til Den Clementinske Sal stod den sidste schweizer.

"Hr. Squadra?"

Gardisten trådte til side, for at den unge mand kunne komme ind.

Den uhyre sal var i denne belysning endeløs umådelig. De pragtfulde dekorationer, billedhuggerarbejde, malerier, guldprydelser, alt smeltede hen i vag tusmørkeforvirring, i en drømmepragt, hvor guld og juveler sov. Forresten var der ikke et møbel, det uendelige marmorgulv tabte sig i halvmørkets dæmring.

I den modsatte ende af salen, tæt ved en dør, forekom det Pierre, at han skimtede menneskelige skikkelser, det var tre gardister, der sad og halvsov.

"Hr. Squadra?"

Langsomt rejste den ene skildvagt sig og forsvandt. Og Pierre forstod, at han skulle vente. Han vovede ikke at røre sig, han ængstedes ved lyden af sine egne trin på gulvets fliser.

Han nøjedes med at se sig om og fremmane den masse af mennesker, som så ofte fylder denne sal. For endnu i dag går alle gennem Den Clementinske Sal, en gennemgang – en art vagtstue, hvor der er meget livlig færdsel om dagen. Men så såre natten kommer, bliver her stille – så fortvivlet stille, som om den følte sig lidt træt af alle de trin, der har genlydt på dens gulv!

Langt om længe viste gardisten sig på dørtærsklen til det tilstødende værelse, fulgt af en mand på omtrent fyrretyve år, ganske sortklædt, en mellemting mellem en herskabstjener og en degn. Hans ansigt var glatraget og overmåde korrekt, næsen lidt svær, øjnene store, klare, med et fast blik.

"Hr. Squadra?" sagde Pierre for sidste gang.

Manden bukkede – han var hr. Squadra. Og så bad han med en ny bøjning Pierre følge med, hvorpå begge uden hastværk begyndte at vandre gennem en endeløs række sale.

Pierre, der af Narcisse var sat ind i etiketten ved de almindelige pavelige audienser, genkendte de forskellige sale og vidste, hvortil de brugtes, hvem der opholdt sig i dem ved de forskellige lejligheder.

Hver af Vatikanets embedsmænd eller indehavere af en hofcharge har kun lov at overskride dørtærsklen til en bestemt sal, så at de personer, paven modtager, går fra hånd til hånd. Fra tjenerskabet til adelsgarden, så til æreskammerherrerne, dernæst til gehejmekammerherrerne og endelig til paven. Men efter klokken otte tømmes salene, kun få lamper brænder i de øde rum, der ligger hen i et halvmørke, hvori søvnens stilhed er omtrent eneherskende.

Først kom de gennem tjenersalen. "Bussolantierne" er simple dørvogtere, klædt i rødt fløjl, broderet med pavens våben, de har den bestilling at følge de besøgende til æresforværelsets dør. I den sene time var kun en tjener til stede – han sad i en krog, hvor der var så mørkt, at hans purpurkjole syntes sort. Han så op og lod Pierre og hans ledsager passere i mørket, der udslukte dagens pragt.

Derefter var det gendarmernes sal, hvor kardinalernes sekretærer og højere embedsmænd skulle vente på deres foresattes tilbagekomst. Den var aldeles tom, ikke en af de smukke, blå uniformer med hvidt læder, ikke en eneste af de fine præstekjoler, som ellers i modtagelsestimerne vrimlede her. Den tilstødende sal var ligeledes tom, den forbeholdtes palatinergarden, som rekrutteres blandt Roms borgerstand og bærer sort uniformsfrakke, guldepauletter og rød fjerbusk i chakoten.

Nu drejede de til højre ind i en anden række sale, hvoraf den første også var tom. Det var Gobelinsalen, en prægtig ventesal med sit høje, malede loft og sine vidunderlige gobeliner af Audran, der forestillede Jesus, der gør mirakler, og Brylluppet i Kana.

Tom var ligeledes adelsgardens sal, med sine træskamler, sin konsol til højre, over hvilken hænger et stort krucifiks mellem to lamper, den brede dør i baggrunden går ind til et mindre værelse, en art alkove, indeholdende et alter, hvor den hellige fader siger messe alene, mens de andre knæler på den tilstødende sals marmorfliser i strålende uniformer.

Tom er Æresforhallen, hvor paven giver offentlig audiens, modtager indtil to-tre hundrede mennesker på en dag.

Overfor vinduerne, på en lav forhøjning, står tronen, en forgyldt lænestol, betrukket med rødt fløjl, under en tronhimmel af samme fløjl.

Ved siden af står skamlen til fodkysset.

Så er der to konsoller, til højre og til venstre, den ene med et taffelur, den anden med et krucifiks, begge dele mellem et par høje armstager med vokslys.

Væggene dækkes helt op til frisen af rødt silkedamask med palmer i Ludvig den 14.s stil. Loftet er dekoreret med allegorier, og det pragtfulde marmorgulv dækkes kun lige foran tronstolen af et smyrnatæppe.

Men når paven giver særligt indbudne foretræde, da er denne sal kun forhal, hvor alle prælaterne, kirkens højtstående tjenere, gesandter og højere embedsmænd venter på deres tur.

To æreskammerherrer gør tjeneste, en i violet dragt og en med kappe og kårde, og de fører den lykkelige til næste sal.

Gehejmeforhallen, hvor gehejmekammerherren tager imod vedkommende.

Dette var endnu den pragtfuldeste sal, den livligste, strålende i uniformernes glans, i rødt og i violet, i den sindsbevægelse, der naturligvis steg, efter som man nærmede sig til det allerhelligste, der beboedes af den udvalgte, af den eneste. Her bankede hjertet i forventning om den højhed, til hvilken man gennem stadig stigende pragt førtes ind.

Men på denne tid af aftenen sås ingen, ikke en moders sjæl ikke en lyd, ikke et trin, kun tavsheden, der fra loftets mørke dalede ned over den røde fløjlsstol, kun en osende lampe, der stod på en hjørnehylde og oplyste en del af salen med sit søvnige lys.

Hr. Squadra, der endnu ikke havde vendt sig om, men stadig langsomt vandrede fremad, stod nu et øjeblik stille i Gehejmeforhallen, som om han ville give Pierre tid til at samle sig lidt, før døren til helligdommen åbnedes for ham.

Kun gehejmekammerherrerne havde lov til at opholde sig her, og kun kardinalerne måtte vente i denne sal, inden de fik foretræde hos Hans Hellighed.

Om dagen stod en adelsgardist skildvagt ved denne dør, nu var her tomt som overalt, og man måtte i tanken fremmane de fornemme herskaber, der ellers fyldte den.

Selve salen var lidt smal – de to fag vendte ud til det ny kvarter ved Slotsvænget – et tredje derimod til St. Peterspladsen – dette vindue var ganske nær ved den dør, som førte ind til den lille tronsal.

Der, mellem døren og vinduet, plejede en sekretær at have sin plads. Og stadig samme konsol med samme krucifiks,

mellem samme lamper.

Et stort taffelur i en ibenholts kasse, indlagt med messing, stod og dikkede ganske højt.

Men nu opdagede hr. Squadra, at Pierre gik med sin hat i hånden – etiketten fordrede, at man lod sin hovedbedækning blive liggende i Bussolantisalen, kun kardinalerne fik lov at beholde baretten. Han tog med en beskeden mine hatten og lagde den på en konsol, og uden et ord, med en velvillig bøjning tilkendegav han, at han nu skulle melde Pierre hos den hellige fader.

Den unge mand stod stille, ventende i heftig bevægelse.

Han måtte trække vejret dybt, var ganske betaget af forventning om, hvad der nu ville komme.

Og dog var hans hoved ganske klart, han havde trods halvmørket godt set, at pavens berømte bælg, disse pragtfulde sale, hvis lofter har vidunderlige dekorationer og hvis vægge dækkedes af kosthare stoffer og dejlige gobeliner, at alle disse rum var kolde, tomme, af møbler fandtes kun skamler, konsoller og tronstole, lamper, taffelure, krucifikser, ja endog tronstolen var gaver fra alle fire verdenshjørner, bragt til Rom ved højtidelige lejligheder af enigt troende katolikker. Ingen hygge, men kedsommelighed, stivhed, nøgenhed overalt. Hist og her var der bredt tæpper på de prægtige marmorgulve, men man fik alligevel kolde fødder.

For nylig var der også indrettet varmeapparater, men man turde ikke bruge dem af frygt for, at Hans Hellighed skulle blive forkølet. Men hvad der mere end al kulden gennemisnede Pierre, det var den uafbrudte stilhed, den gravens tavshed, som hersker over alt, som overgik alt, hvad han havde tænkt sig, det

var ham, som om hele det uhyre store slot har faldet i en uendelig tilintetgørelsens søvn, og skulle sove her evigt i det dæmpende natlampelys.

Pludselig blev stilheden afbrudt. Uret i ibenholtkassen slog ni! Hvad for noget! var det kun ti minutter siden han var gået ind ad malmdøren! Han syntes, han havde vandret afsted gennem sale og opad trapper i dage og uger! Han ville bekæmpe sin nervøse uro, for han var ikke rigtig sikker på sig selv, var bange for, at han pludselig skulle miste ligevægten og bryde ud i gråd og hulken.

Derfor gav han sig til at gå langsomt frem og tilbage foran uret, betragtede krucifikset og konsollen, lampens kuppel, hvor der sås spor af en tjeners fedtede finger. Den brændte så døsigt og så svagt, at han fik lyst til at skrue på den, men han turde ikke.

Så stod han lidt stille igen, med panden støttet mod den kølige rude ved det vindue, der vendte ud til Peterspladsen.

Et minut følte han sig betaget, det umådelige Rom strakte sig ud mellem persiennernes sprækker, det samme Rom, som han havde set fra Raphaels Loggier, det Rom, som han havde genopbygget den dag, han fra den lille restauration på torvet havde troet at se Leo den 13. ved sit vindue.

Men det var det natlige Rom, et Rom, som blev endnu større i mørket, ubegrænset som den stjernebesatte himmel. I dette uendelige hav med de sorte bølger kunne man kun skelne de store gader omdannet til mælkeveje, ved det, hvide, elektriske lys. Victor Emanuels Corso, dernæst Via Nazionale og endelig Corsoen, som skar dem i en ret vinkel og selv blev skåret på

samme måde af Tritongade, en fortsættelse af Via San Nicola da Talentino, som gik ud til Thermepladsen og banegården.

Hinsides Victor Emanuel-corsoen og Via Nazionale henimod den gamle del af Rom lyste nok nogle torve og boulevarder op, men natten havde sænket sig over alt det øvrige. Resten var kun et mylder af små, gule lysninger, stumper af en halvt udslukt himmel, som var fejet ned på Jorden.

Sjældne stjernebilleder, som tegnede sære, men skønne figurer og forgæves søgte at kæmpe og frigøre sig for mørket.

De var druknet, udvisket i dette forvirrede kaos af den tidligere stjernes rester, som var gået til grunde og nu kun var som en slags selvlysende støv. Hvilken mørk uendelighed, således overstrøet med lys, hvilke uhyre masser af dunkelhed og ukendthed, som syntes at have opslugt den evige stads 27 århundreder, dens ruiner, dens mindesmærker, dens folk og dens historie, så at man ikke længere kunne sige, hvor den begyndte eller hvor den endte, muligvis strakte den sig til mørkets uendelige grænse og omfattede hele natten, muligvis var den så lidt tilbage, at den næste dags sol kun ville belyse dens smule aske.

Pierres nervøse ængstelse voksede imidlertid, trods hans bestræbelser for at dæmpe dem, fra det ene øjeblik til det andet, selv overfor dette højtidelige, fredelige hav af mørke.

Han gik bort fra vinduet og skælvede over hele legemet ved at høre en sagte lyd af fodtrin, som fik ham til at tro, at nogen kom efter ham.

Lyden kom fra salen ved siden af, den lille tronsal, hvis dør var blevet stående på klem.

Da han ikke hørte lyden mere, blev han dristig i sin febrilske utålmodighed og stak hovedet ind for at se. Det var atter en sal, betrukket med rødt damask, temmelig stor, med en forgyldt armstol, beklædt med rødt fløjl under en tronhimmel af samme stof. Man fandt også den uundgåelige konsol, det høje elfensbenskrucifiks, uret, de to lamper og lysestagerne, to store vaser på søjler, to andre, mindre, udgået fra Sèvres og prydet med et portræt af den hellige fader. Alligevel mærkede man der noget mere hygge, et smyrnatæppe dækkede flisegulvet, nogle lænestole stod i række langs væggen, og en imiteret kamin, draperet med stof, tjente som pendant til konsollen.

Paven, hvis gemak stødte op til denne sal, modtog sædvanligvis der de personer, han ville udmærke.

Pierres angst steg ved at tænke på, at han kun havde denne sal at gå igennem, og at bag denne simple trædør der var Leo den 13.

Hvorfor mon de lod ham vente?

Gjorde de anstalter til at tage imod ham i denne sal for ikke at lade ham komme i alt for fortrolig berøring med Hans Hellighed? Man havde fortalt ham om hemmelighedsfulde besøg, som var blevet aflagt på den samme tid, om ukendte personer, som var indført på lignende måde i stilhed, højtstående personer, hvis navne blev hvisket ganske sagte.

For hans vedkommende måtte det være, fordi han blev anset for kompromitterende, og fordi man ville tale med ham i fred og ro uden at binde sig til noget og uden omgivelsernes vidende.

Så forstod han pludselig, hvad der var årsagen til den støj, han havde hørt, da han på konsollen tæt ved lampen så en lille

trækasse, en slags dyb bakke med hanke, hvori fandtes service til et måltid: tallerken, flaske og glas.

Det gik op for ham, at hr. Squadra havde opdaget dette service i gemakket, lige havde bragt det derhen, da han var kommet ind for at rydde lidt op.

Han kendte pavens store nøjsomhed, måltiderne, som blev indtaget ved et lille bord, det hele anrettet på en gang i denne lille kasse, lidt kød, lidt grønt, et par fingerbøl rødvin efter lægens anordning, men navnlig kødsuppe, anrettet i en kop, som han holdt af at byde sine yndlinge, de gamle kardinaler, et helt foryngelsesmåltid for de gamle mennesker.

Leo den 13.s daglige udgifter beløb sig til otte francs. Hvor er I henne, i Alexander den 6.s udskejelser eller i fester fra Julius den 2. og Leo den 10.s dage? Der hørtes imidlertid igen en lille støj, som han ikke kunne forklare sig, fra gemakket. Han blev bange for sin nysgerrighed og skyndte sig at trække hovedet til sig, da han troede at se hele den lille, røde tronsal blusse op i en pludselig brand midt i den døde stilhed, hvori den hvilede.

Så foretrak han at give sig til at gå med små skridt, da han var alt for urolig til at kunne stå stille. Nu erindrede han, at han hørte Narcisse tale om denne hr. Squadra, en højtstående person, den vigtigste og indflydelsesrigeste mand, Hans Helligheds højtelskede kammertjener, som var den eneste, der kunne formå ham til på modtagelsesdagen at iføre sig en ren, hvid præstekjole, hvis den, han havde på, var alt for tilsmudset af tobak. Hans Hellighed ville ligeledes hårdnakket hver aften lukke sig inde alene i sit gemak uden at tillade nogen at sove i sin nærhed, eller måske af uro, som en gnier, der vil sove alene med sin skat. Det gav anledning til stadige ængstelser, da der

virkelig ingen mening var i, at en gammel mand på pavens alder afspærrede sig således.

Hr. Squadra sov jo vel i et tilstødende værelse, men bestandig lyttende efter og altid parat til at adlyde den sagteste kalden. Det var også ham, som med ærbødighed lagde sig imellem, hvis Hans Hellighed vågede for længe eller arbejdede for meget.

Hvad dette punkt angår, så forstod Hans Hellighed vanskeligt fornuft, stod op i søvnløse nætter, lod ham vække en af sekretærerne for at diktere ham sine bemærkninger eller sætte på papiret et udkast til en pavelig rundskrivelse.

Når han var ved at redigere en sådan, blev han ivrig og kunne have tilbragt dage og nætter med det, ligesom i gamle dage, da han var stolt af sine gode latinske vers, og morgenrøden tit overraskede ham i færd med at file på en strofe.

Han sov meget lidt, da han stadig var optaget af at arbejde med sin sjældne hjernevirksomhed, som bestandig blev ægget af ønsket om at virkeliggøre en eller anden tidligere idé. Hukommelsen alene var i den sidste tid blevet noget svækket. Muligvis havde hr. Squadra fundet Hans Hellighed dårligere som følge af overdrevent arbejde, eftersom der allerede dagen før fortaltes, at han var syg og han for det meste undlod at tage medicin.

Mens Pierre således gik ganske langsomt frem og tilbage, blev han lidt efter lidt betaget af tanken om denne store og kongelige skikkelse. Fra de ubetydelige enkeltheder i det daglige liv steg han op til sit åndelige liv, til sin rolle som kirkens overherre, hvilken Leo den 13. uden tvivl agtede at gennemføre.

Han havde i San Giovanni di Laterano set oprulle sig den uendelige frise, hvor billederne af 255 paver er fremstillet, og han spurgte sig selv, hvem der var Leo den 13.s forbillede i denne lange rækkefølge af middelmådige, hellige, forbryderiske og åndfulde mænd. Skulle det være en af de første paver, som var så ydmyge, en af dem, som fulgte efter hinanden i de tre første århundreders liv i løndom, simple formænd for begravelseskasser, broderlige hyrder for det kristne fællessamfund? Var det pave Damasus, den første store bygherre, denne lærde hjerne, som yndede ånd og vid, den ivrigt troende, som lukkede katakomberne op for de fromme? Var det Leo den 3., hvis kække hånd kronede Karl den store og fuldførte bruddet med Orienten, der var påbegyndt ved den store skisma, dernæst bragte kejserværdigheden til Occidenten ved den almægtige vilje af Gud og hans kirke, som fra den tid rådede over kronerne? Var det den forfærdelige Gregor den 7., tempelrenseren, kongernes herre, var det Innocens den 3., var det Bonifacius den 8., disse herskere over sjæle, folk og troner, væbnet med den rasende bandstråle, regerende over den skrækslagne middelalder med et sådant herrevælde, at katolicismen aldrig havde været så nær ved virkeliggørelsen af sin drøm? Var det Urban den 2. eller Gregor den 9. eller en anden af de paver, i hvis hjerter flammede den glødende lidenskab efter korstog, trang til hellige eventyr, som fik folkene til at rejse sig og kastede dem ud på togt efter det ukendte og det guddommelige? Var det Alexander den 3., som forsvarede pavedømmet mod kejserdømmet, som stred til enden for ikke at afgive noget af den højeste myndighed, han havde fra Gud, og som til sidst sejrede, idet han satte sin fod på Frederik

Barbarossas nakke? Var det, lang tid efter Avignons bedrøveligheder, Julius den 2., som bar harnisket og styrkede den hellige stols politiske magt? Var det Leo den 10., renæssancens gavmilde og berømmelige beskytter og beskytter for et stort kunstens århundrede, hvis ånd dog var så kortsynet og uforudseende, at han behandlede Luther simpelthen som en oprørsk munk?

Var det Pius den 5., den sorte og hævnende reaktion, der med bålenes flammer revsede Jorden, som var blevet hedensk igen, eller var det en anden af de paver, som regerede efter Tridentinerkonciliet i den absolutte tro, der var ført tilbage til sin oprindelighed og havde frelst kirken ved dens egen stolthed, stædighed og faste fordring om blind agtelse for alle dogmer?

Var det ved pavedømmets nedgang, da det kun var en slags ceremonimestre, som gav tonen an ved festerne i de store europæiske kongehuse, var det Benedict den 14., den uhyre ånd, den dybsindige teolog, som med sine bundne hænder ikke mere kunne råde over kongedømmerne af denne verden, og derfor havde tilbragt sit skønne liv med at regulere forholdene i Himlen?

Således rullede pavedømmets historie op for ham, den vidunderligste af alle historier, alle mulige skæbner, de laveste og elendigste som de højeste og prægtigste, en ihærdig vilje til at leve, som trods alt havde holdt det oppe igennem brand og mord og nationernes ruin, stadigt kæmpende hårdnakket i pavernes person. Denne vidunderlige række af selvherskere, erobrere og betvingere, alle herrer over verden, selv de svage og ringe, alle berømmelige ved den uforgængelige herlighed fra Himlen, når man således fremmanede dem i det hundredårige

Vatikan, hvor deres skygger uden tvivl vågnede op om natten og vandrede omkring i de endeløse gallerier og gennem de uhyre sale i denne gravstilhed, hvis rædsel måtte være frembragt af deres sagte skridt hen over marmorfliserne.

Nu tænkte Pierre imidlertid, at han godt kendte den store pave, som Leo den 13. ville være. Det var lige i begyndelsen af katolicismens vælde, Gregor den Store, erobreren og lovgiveren.

Han var af en gammelromersk stamme, lidt af det gamle kejserblod rullede i hans årer. Han styrede Rom, som var frelst fra barbarerne, han lod kirkegodserne opdyrke, han fordelte Jordens frugter, en tredjedel til de fattige, en tredjedel til præsteskabet og en tredjedel til kirken. Dernæst var han den første, som indførte Propagandaen, sendte sine præster ud for at civilisere og fredeliggøre folkene og drev det så vidt, at han lagde Storbritannien under Kristi guddommelige lov.

Så kom efter et uhyre mellemrum af sekler Sixtus d. 5., der både var politiker og finansmand, en gartnersøn, der under pavekronen viste sig som en af de største og smidigste hjerner i en tid så frugtbar på gode diplomater.

Han fyldte skatkammeret og pugede penge sammen for at kunne regere som den herre, der altid har i sine kister det nødvendige guld til krig og fred. Han tilbragte hele år i underhandlinger med konger, men han tvivlede aldrig om sin sejr.

Aldrig heller gik han imod tidens strøm, han tog den, som den var, og søgte derefter at ændre den efter Den Hellige Stols interesser som mægler for alt og for alle, idet han allerede

drømte om en europæisk ligevægt, hvori han mente at skulle være midtpunktet og herren.

Alt i alt en meget hellig pave, en glødende mystiker, men dog pave, den mest frigjorte og den mest enerådende ånd, der samtidig var statsmand, bestemt på handling for at sikre Guds rige her på Jorden.

For øvrigt lod Pierre i den begejstring, som havde grebet ham, trods sin beslutning om at være rolig, al klogskab og al tvivl fejes bort, og han spurgte sig selv, hvorfor man således skulle adspørge fortiden.

Var Leo d. 13. ikke den eneste, var han ikke den store pave, han havde set i sin bog, som han havde afmalet efter sit hjerte, sådan som sjælene attråede og ventede ham? Ganske vist var det aldeles ikke noget absolut lignende billede, men det fulgte af sig selv, at de store træk var sande, for at menneskeheden ikke skulle tvivle om sin frelse.

Hele sider af bogen fremstod i flammeskrift for hans øjne, han genså sin Leo den 13., den kloge statsmand, forsoneren, som arbejdede på kirkens enhed og ville gøre den stærk og uovervindelig i den nærtforestående uundgåelige kamp.

Han så ham igen frigjort for bekymringen for den jordiske magt, større og renere, strålende af sædelig renhed, den eneste virkelige myndighed, der havde fattet den livsfare, det var, at overlade løsningen af det socialistiske spørgsmål til kristendommens fjender, og som havde besluttet derefter at skride ind i nutidsstriden ligesom Jesus i gamle dage til værn for de fattige og ringe.

Han så ham igen stille sig på demokratiets side, anerkende den franske republik, lade de forjagne konger blive i deres

landflygtighed og virkeliggøre den forudsigelse, som lovede Rom verdensherredømmet, når pavedømmet havde gjort troen til ét og gik i spidsen for folket.

Tiderne fuldkommes, Cæsars magt var knust, paven ene tilbage, og folket, den store, tavse hob, som disse to magter så længe stredes om, gjorde bedst i at hengive sig til paven – til faderen, fordi det nu vidste, at han var retfærdig og kærlig med glødende hjerte og udstrakt hånd, med åbne arme for de brødløse arbejdere og tiggerne fra landevejene.

I den forfærdelige katastrofe, som truede det rådne samfund, i den frygtelige elendighed, som hærgede byerne, var der ingen anden løsning mulig end Leo d. 13., den forudbestemte, den nødvendige genløser, hyrden, der var sendt ud for at frelse sine får fra den truende ulykke, idet han genoprettede det kristne fællesskab, den første kristendoms glemte guldalder.

Endelig regerede retfærdigheden, sandheden strålede som solen, alle mennesker blev forsonet, kun én nation, levende i fred og adlydende arbejdets udjævnende lov under beskyttelse af paven – barmhjertighedens og kærlighedens evige bånd!

Så blev Pierre ligesom løftet op, båret og stødt fremad. Endelig, endelig skulle han se ham, udøse sit hjerte, åbne sin sjæl. Nu havde han i så mange dage ønsket dette øjeblik lidenskabeligt, kæmpet med hele sit mod for at nå målet, og han erindrede sig de stadigt voksende hindringer, som man havde stillet i vejen for ham lige fra hans ankomst til Rom, den lange kamp, det endelige uventede held, der fordoblede hans feber og skærpede hans ønske om at sejre.

Jo, jo, han måtte sejre, måtte beskæmme bogens modstandere. Hans Hellighed *kunne* ikke fornægte den bog!

Havde han ikke simpelthen givet pavens hemmelige tanker udtryk, måske for tidligt, men det var dog en tilgivelig fejl. Han erindrede også sin erklæring til monsignor Nani dengang han havde svoret, at aldrig ville han selv tilbagekalde sin bog, for han fortrød intet og ville ikke fornægte en tøddel af, hvad han havde skrevet!

Endnu i denne stund syntes han, at han var så standhaftig som nogen sinde, han troede, han ejede vilje til at forsvare sig og til at sejre i kraft af sin tro og den glødende begejstring, som opflammedes ved tanken om dette attråede møde med den hellige fader. Hans forventning var spændt i højeste grad efter denne endeløse vandring gennem det uhyre, store slot, der stumt og mørkt omsluttede ham med sine tykke mure.

Imidlertid fik han en fornemmelse, som om hans klarsyn blev sløvet og hans tænkeevne forvirret. Han fattede ikke, hvordan han skulle træde ind, hvad han skulle sige, hvordan han skulle udtrykke sig. En bunke sælsomt vage og tunge ideer hobedes op i hans hjerne, en masse, der ligesom knuste ham med sin vægt, uden at han imidlertid ville indrømme, at han på forhånd følte sig lammet.

I sin sjæls inderste *var* han allerede knust, trættet, uden anden drivkraft end sin drøms høje flugt, sin uendelige medfølelse for menneskehedens frygtelige elendighed! Ja, ja – sådan skulle det være. Hastigt ville han træde ind, ville kaste sig på knæ og tale, som hans hjerte bød ham det – tale fra sin bevægede sjæls dyb.

Og den hellige fader ville da smile til ham, ville sende ham bort med løfte om ikke at underskrive dommen over hans bog,

over et værk, hvor han så sig selv helt og fuldt ud, med sine kæreste tanker!

Pierre blev med et så overvældet af sin bevægelse, at han måtte hen til vinduet for at køle sin brændende pande imod ruden. Det susede for hans øren, hans ben rystede under ham, mens blodet som en brusende strøm for ham til hjertet og bankede ham i tindingerne.

Og så tvang han sig til slet ikke at tænke mere, han så ud over den sovende stad, som overskyggedes af nattens fred, og bad om lidt af den tilintetgørelsens ro, søvnen giver den trætte vandrer. Han ville undslippe de pinefulde tankers jagende vrimmel, prøvede på at finde sig til rette i gaderne, på at genkende bygninger og monumenter efter deres plads. Men alt svømmede for hans øje som i et uendeligt hav, han forvirredes mere og mere, sank til bunds i dette svælg, hvor lysene syntes ham forræderske lygtemænd! Ak, ak, være stille, være rolig – ikke tænke mere, glide over i den genfødende nats hvile, den evige nat, hvor alting finder søvnens fred, hvor der er helsebod for al Jordens smerte og lindring for alle sorger! Pludselig fo'r han sammen, han fornemmede, at nogen stod bag ved ham – han vendte sig om med en let skælven.

I den sorte dragt ventede hr. Squadra på den unge mand. Atter bøjede han sig og vinkede, derpå vandrede han afsted, gennem den lille tronsal, åbnede langsomt en dør, trådte til side og lukkede den lydløst efter sig.

Pierre stod i Hans Helligheds gemak. Han havde frygtet, at han skulle overvældes af en sindsbevægelse, så stærk og så uimodståelig, at den rent betog ham sans og samling – han

havde hørt tale om kvinder, der styrtede bevidstløse til jorden eller fo'r frem, båret på begejstringens vinger.

Og pludselig blev han grebet af en voldsom reaktion, hans glødende feber køledes som ved et trylleslag, han blev aldeles rolig og fuldstændig klartskuende. Ved indtrædelsen her i den hellige faders eget værelse stod dette mødes afgørende karakter klart for ham. Han fattede, hvad det ville sige, at han, den unge, uerfarne mand her fremstillede sig for paven, for kirkens primas, herren over alle troende sjæle! Hans skæbne, hans hele fremtid afhang af denne sammenkomst og dens udgang, og det var sagtens denne overbevisning, der gennemisnede ham her på helligdommens dørtærskel – som han betrådte med fødder, der næppe kunne bære ham!

Senere, når han tænkte tilbage på denne dag, så han den ramme, hvori han havde set Leo den 13., det store værelse, betrukket med gult damask, en uhyre alkove, hvori sengen helt forsvandt, og det sparsomme møblement. En chaiselong, et skab, nogle kister, de kendte kister, hvori efter sigende St. Peterspengenes skat opbevaredes under tredobbelt lås. Et møbel i Ludvig den XIV's stil, en slags skrivebord med ciseleret kobberbeslag, stod foran en konsol i Ludvig den XV's stil, hvor en lille lampe brændte foran et højt krucifix. Forresten var værelset tomt med undtagelse af tre lænestole og fire eller fem andre stole rundt om på gulvet, der var dækket med et temmelig slidt tæppe.

Leo den 13. sad i en af lænestolene ved et lille bord, hvorpå der stod en lampe med skærm. Desuden lå der tre aviser, to franske og en italiensk, denne var foldet ud, som om paven lige

havde lagt den fra sig for at røre rundt i et glas saft og vand, der stod ved siden af ham, med en lang, forgyldt teske.

Som han havde set værelset, så han pavens påklædning, den hvide klædeskjortel med knapper af samme farve, den hvide kalot og det hvide slag, det hvide, guldfrynsede skærf, på hvis ender var broderet gyldne nøgler. Hans strømper var også hvide, tøflerne af rødt fløjl, og på dem var der ligeledes brodereret guldnøgler.

Pierre blev forbavset over hans ansigt og hele skikkelsen, der forekom ham i den grad formindsket, at han næppe kunne kende den igen.

Det var fjerde gang, Pierre så paven. Første gang var en dejlig aften i haverne, hvor han smilende havde gået med sine små gammelmandsskridt og hørt på, hvad en af hans ynglingsprælater fortalte ham. Pierre havde dernæst set ham modtage deputationen med Peterspengene, set den højt elskede pave med kinderne rødmende af tilfredshed, mens kvinderne rakte ham punge og huer fyldte med guld rev deres smykker af og kastede dem for hans fødder og gerne havde revet deres hjerter ud for ligeledes at byde ham dem. Pierre havde set ham i St. Peterskirken i højtideligt optog forrette gudstjenesten i hele sin glans som den synlige Gud, der tilbedtes af kristenheden. Og nu så han ham igen i denne lænestol i hans gemak, så lille og så skrøbelig, at Pierre følte en sorgblandet ængstelse ved at betragte ham. Halsen var især mærkværdig, usandsynlig tynd, en hals som på en lille, meget gammel og hvid fugl.

Ansigtet havde en elfenbensagtig bleghed og en mærkelig gennemsigtig klarhed, man kunne se lyset fra lampen tværs

gennem den store, fremspringende næse, som om alt blodet var veget bort fra den.

Den store mund med de kridhvide læber dannede en smal stribe over den nederste del af ansigtet, og kun øjnene var stadig unge og smukke, dejlige øjne, der skinnede og funklede med en sort diamants spil og strålede med en magt, der åbnede sjælenes løndør, tvang dem til at bekende sandheden højt og lydeligt.

Tynde, fine, lette hårlokker tittede frem nedenfor kalotten og dannede en lys ramme om det blege ansigt, hvis hæslighed lutredes og dæmpedes af alt det hvide, af al den sælsomme ujordiske renhed, hvor kødet syntes at svinde bort i et sjælsrent liljeflor.

Men straks efter bemærkede Pierre ved sig selv, at hr. Squadra denne gang ikke havde ladet ham vente for at få Hans Hellighed til at tage en ren kjole på, for den, han bar, var stærkt plettet af tobak, brune striber løb ned over knapperne, og på pavens skød lå et lommetørklæde spidsborgerligt bredt ud til at tørre sig på.

Forresten så Leo den 13. rask ud, han var øjensynlig kommet over gårsdagens upasselighed, som han plejede, ret hurtigt som en fornuftig, mådeholden olding, der ingen organisk lidelse har og simpelthen hver dag gør et skridt ned ad bakke for en gang stille og rolig at dø, udånde, slukkes som en lampe, der ikke har mere olie.

Lige straks da Pierre kom ind, følte han de strålende øjne, de to diamantøjne hvile på sig. I den mærkeligt dybe stilhed brændte de to lamper i værelset med høj, stadig flamme, alt her i det uhyre slot var hensunket i søvnens fred, udenom havde

man fornemmelsen af, at det gamle Rom var forsvundet, druknet i mulm og mørke som i et blækhav, hvori stjernerne spejlede sig.

Pierre måtte træde nærmere, tre gange bøjede han knæ og kyssede derpå pavens fod, der hvilede på skamlen. Intet ord hørtes, ikke en bevægelse gjorde den hvide olding, og da den unge præst atter løftede hovedet, mødte han atter de to sorte diamanter, de kloge flammeøjne, der brændte ham helt ind i sjælen.

Leo den 13. havde ikke villet spare ham for fodkysset, heller ikke bad han ham sætte sig, men lod ham stå foran sig et øjeblik, inden han tog ordet, og mens han talte, holdt han ham bundet under sit herskerblik.

"Min søn, De har ivrigt ønsket at se mig, og jeg har samtykket i at opfylde dette Deres ønske."

Han talte fransk, lidt usikkert med udpræget italiensk accent, og så langsomt, at man godt kunne have nedskrevet ordene som efter diktat. Stemmen var klangfuld med en svag næselyd, en kraftig, rungende røst, der så meget mere forbavsede, som den kom fra et skrøbeligt legeme og blege, blodløse læber.

Pierre nøjedes med igen at bøje knæ som tak for den store gunst, der var ham tilstået, han vidste, at han ikke turde svare, før han direkte blev udspurgt.

"Bor De i Paris, min søn?"

"Ja, Hellige Fader."

"Er De ansat ved en af denne stads hovedkirker?"

"Nej, Hellige Fader, jeg er kun hjælpepræst ved den lille kirke i Neuilly."

"Å, nå, ja, jeg ved, hvor den ligger, i nærheden af Boulogneskoven – ikke sandt? ... og hvor gammel er De, min søn?"

"Fire og tredive år, Hellige Fader."

Her fulgte en kort tavshed. Leo den 13. tog endelig øjnene fra Pierres ansigt. Hans magre hånd straktes ud imod glasset. Han rørte lidt rundt og drak en mundfuld saft og vand, langsomt, eftertænksomt, som han vel sagtens både tænkte og handlede i almindelighed.

"Jeg har læst Deres bog, min søn, ja, størstedelen i alt fald. I almindelighed får jeg kun brudstykker forelagt, men en person, der interesserer sig for Dem, har leveret mig hele Deres bog og indstændigt anmodet mig om at gennemlæse den, og jeg har gjort, som man bad mig."

Han gjorde en let bevægelse med den ene hånd.

Pierre troede heri at se en art protest mod den ensomhed, i hvilken han blev holdt af sine omgivelser, disse skinsyge omgivelser, der vogtede på, at intet udefra "foruroligede Hans Hellighed", som monsignor Nani selv havde udtrykt sig.

"Jeg takker Hans Hellighed for den store ære, der er mig bevist," tillod den unge mand sig nu at bemærke. "Det er en nåde og en lykke, jeg aldrig havde vovet at håbe på."

Han var så lykkelig. Han bildte sig ind, at sejren var vundet, da han så paven sidde der så rolig, så fredelig, da han hørte ham omtale bogen, som om han kendte den til bunds.

"Ikke sandt, min søn, De kender jo hr. vicomte Philibert de la Choue? Jeg følte mig straks slået ved den lighed, der er mellem visse af Deres ideer og denne meget hengivne tjener, der

forresten allerede mere end en gang har givet os beviser på sit trofaste sindelag."

"Ja, Hellige Fader, jeg kender vicomten, og jeg tror, han nærer venskab for mig. Vi har talt meget sammen, og det er ikke så underligt, om jeg har udtrykt nogle af hans yndlingstanker."

"Nej, nej vist ej – der er for eksempel dette spørgsmål om korporationerne, som han beskæftiger sig med, måske en smule *for* ivrigt. Da han sidst var her i Rom, talte han med mig om den sag, sjældent ihærdigt, ja, en anden af Deres landsmænd, en udmærket, en højst begavet mand, baron Fouras, som anførte det skønne pilgrimstog med Peterspengene, bad mig ligeledes om audiens i den anledning. Men, jeg kan egentlig ikke sige, at de to herrers meninger var overensstemmende. Den ene bad mig endelig ikke gøre, hvad den anden på det indstændigste havde anmodet mig om at sætte igennem."

Samtalen tog fra begyndelsen en forkert retning. Pierre følte, at den gled bort fra bogen, men han mindedes det højtidelige løfte han havde givet sin ven vicomten, mindedes, at han havde lovet, hvis lejligheden frembød sig, at forsøge, om han kunne få et afgørende ord fra paven angående det vigtige spørgsmål, om korporationerne skulle være fri eller tvungne, åbne eller lukkede. Siden han var kommet til Rom, havde han fået brev på brev fra den fortvivlede vicomte, der jamrede sig over at være syg og sengeliggende i Paris, mens hans fjende og modstander, baron Fouras, benyttede sig af den udmærkede lejlighed som anfører for pilgrimstoget til at aflokke paven en bifaldsytring, som han naturligvis ville bruge til det yderste ved sin

hjemkomst. Og nu mente Pierre, øjeblikket til at tjene sin ven var kommet.

"Den hellige fader ved bedre end vi andre, hvad visdom og klogskab vil sige. Baron Fouras tror, at frelsen, løsningen af arbejderspørgsmålet simpelthen vil findes, hvis man genopretter de gamle, frie korporationer, mens vicomte de la Choue nærer den overbevisning, at disse korporationer skal beskyttes af staten, undergives nye love og regler. Og denne opfattelse er ganske vist mere i overensstemmelse med nutidens ideer om samfundsreformer … hvis Hans Hellighed ville være så nådig at udtale sig til gunst for denne sidste opfattelse, ville det nykatolske parti i Frankrig sikkert vide at bringe det skønneste resultat ud af et sådant ord, der muligvis kunne frembringe en hel arbejderbevægelse i kirkelig retning!"

Leo den 13. svarede med sin rolige mine:

"Men det kan jeg slet ikke. Fra Frankrig modtager jeg altid anmodning om at gøre ting, som jeg ikke kan, som jeg på ingen måde vil. Men jeg vil bede Dem sige til vicomte de la Choue fra mig, at hvis jeg ikke ser mig i stand til at låne ham øre, så har jeg lige så lidt føjet baron Fouras. Han har heller ikke fået andet end udtrykket for min inderligste bevågenhed med hensyn til Deres kære, franske arbejderstand, der gemmer så store muligheder i retning af troens genoprejsning. De må dog forstå i Frankrig, at der er så mange spørgsmål angående biting, rene organisationsspørgsmål, som jeg umuligt kan behandle uden derved at give dem en betydning, som de ikke har, og vække vrede og skinsyge ved at begunstige visse partier på andres bekostning!"

Om hans læber svævede et blegt smil, i dette øjeblik var han den kloge, forsonlige politiker, der på ingen måde ville kompromittere sin ufejlbarlighed og vove sig ud i unyttige eventyr. Og han drak atter en mundfuld saft, tørrede sig om munden med lommetørklædet, som en konge, hvis repræsentation er til ende for den dag, som nu hviler sig, og har valgt denne fredsommelige, stille aftentime til uden hast eller jag at behandle et interessant emne.

Pierre forsøgte føre samtalen tilbage til bogen:

"Vicomte Philibert de la Choue har været så venlig imod mig, han venter med megen spænding på at høre, hvad der bliver af min bog, derfor ville jeg sætte stor pris på at kunne bringe ham et godt ord fra den hellige fader!"

Paven blev stiltiende ved at tørre sig om munden.

"Jeg har gjort vicomtens bekendtskab hos Hans Eminence kardinal Bergerot, en ædel mand, hvis inderlige kærlighed til næsten burde kunne skabe et troende Frankrig!"

Denne gang gjorde Pierres ord virkning.

"Å ja, kardinal Bergerot, det var godt, De huskede mig på ham! Jeg læste hans navn foran i Deres bog. Det var en meget uheldig indskydelse at skrive sådan til Dem – og, min søn – De har begået en alvorlig fejl ved at offentliggøre kardinalens brev ... jeg har ondt ved at fatte, at kardinal Bergerot kan have læst Deres bog, da han skrev til Dem og sendte Dem sit hele udelte bifald. Jeg foretrækker at tro, han har begået en ubesindighed og ikke overvejet indholdet af visse sider i bogen. Hvordan kan han holde med Dem, når De angriber dogmerne, når De kommer med revolutionære teorier, som i bund og grund ville ødelægge vor hellige religion, hvis de blev til andet

end teorier? Hvis han virkelig har udtrykt sit bifald efter at have læst sådanne ting, må jeg sandelig anse ham for en smule forrykt, det er den eneste undskyldning, jeg kan finde overfor en sådan fremgangsmåde … ganske vist hersker der jo en yderst slet tone i en lille del af den franske gejstlighed. De gallikanske ideer vokser op som ukrudt, en oprørets ånd imod vor myndighed – en uafladelig trang til fri tænkning og til usundt føleri."

Han blev livlig, italienske ord blandede sig nu og da i hans tale, den store stemme med næselyden rungede gennem salen med malmtoner fra den skrøbelige, snehvide, magre skikkelse.

"Kardinal Bergerot skulle tage sig i agt, for vi knuser ham den dag, vi ser, at han er en oprørsk og ulydig søn af vor kirke. Han skal være et lydighedens eksempel. Vi vil tilkendegive ham vort højeste mishag, og vi håber, at han vil falde til føje. Selvfølgelig er ydmyghed og barmhjertighed store dyder, og vi har altid hos kardinalen sat stor pris på disse rosværdige egenskaber. Men bagved disse dyder bør ikke være skalkeskjul for et oprørsk hjerte, for de er intet, når de ikke støttes af lydighed – lydighed, de store helgeners skønneste smykke!"

Forbavset, ja forfærdet lyttede Pierre til den hellige faders strenge ord. Han glemte rent sig selv og sin egen sag over den almægtige harme, han ved at nævne Bergerots navn havde nedkaldt over den mand, som i hans øjne var selve godheden og overbærenheden.

Don Vigilio havde atter ret. Angivelsen fra bisperne i Poitiers og Evreux skulle over Pierres hoved ramme modstanderen imod deres ultramontane umedgørlighed – den milde, gode kardinal Bergerot – hvis sjæl strømmede over af medfølelse for

al menneskelig lidelse, hvis uudtømmelige barmhjertighed strakte sig beskyttende over alle fattige og sorgfulde.

Han var fortvivlet over dette uventede udfald. Han kunne endda finde sig i, at biskoppen i Tarbes, de gode grottefædres redskab, klagede over ham, fordi han i sin bog havde angrebet Lourdes, hvorimod de to andre prælaters lumskhed oprørte ham, vakte en bitter harme i hans sjæl. Han så med forundring, at den svage olding, med den tynde, afpillede fuglehals brød ud i en vrede, der var så voldsom, at hans hele legeme dirrede. Han så nok, at dette var kirkens overhoved, der til det yderste ville hævde sine rettigheder.

Hvor var det muligt, at Pierre ved sit første øjekast så ganske havde taget fejl af den mand, han stod foran. Dette var virkelig ingen livstræt olding, som for den kære husfreds skyld var rede til alskens indrømmelser?

Et pust strøg pludselig igennem det stille, søvnige værelse – det var kampens fjerne larm – tvivl, der vaktes til live igen – alle hans gamle ængstelser, hele hans uro!

Ak – det var jo dog den pave, man havde skildret ham, da han kom her til Rom! En umådelig hovmodig mand, forstandsmenneske snarere end følelsesmenneske, fra ungdommen besat af en så umættelig ærgerrighed, at han på forhånd lovede sin familie sejren, for at de skulle gøre de ofre, hans fremtidsdrømme fordrede. Fra det øjeblik han havde besteget pavestolen, røbede han ved enhver lejlighed en enestående viljekraft – han ville herske, herske overalt, herske som almægtig, enevældig suveræn!

Virkeligheden stod her for Pierres øjne – og alligevel kæmpede han for at jage dette syn fra sig, for igen at gribe

drømmen.

"Ak, Hellige Fader, det ville være mig en stor sorg, om Hans Eminence i anledning af min ulykkelige bog skulle have en times bekymring. Jeg er jo den eneste skyldige her og må selvfølgelig stå til ansvar for min brøde, men kardinal Bergerot har kun lyttet til sit usigeligt kærlige hjertes røst. Han elsker alle dem, der er ulykkelige her i verden!"

Leo den 13. svarede ikke. Atter hvilede de pragtfulde øjne på den unge mand, disse øjne, der ene levede i dette ubevægelige alabaståsyn – atter betragtede han Pierre med et fast, forskende blik. Og i sin feberagtige spænding syntes Pierre, at dette blik for hvert sekund blev mægtigere og mere strålende.

Nu forekom det ham, at han bag ved denne hvide kirkefyrste så den lange række paver, han nys i ventetiden havde fremmanet. Helgener og herskere, krigere, asketer, diplomater og teologer, der med sværd og med kors havde hersket og rådet over kongeriger som simple provinser i et land, Gud havde givet dem i hænde! Og nu, selv nu, da al denne verdslige storhed var forbi, nu sad denne skrøbelige, magre, blege olding tronende i en sådan åndens overhøjhed at kvinder sank om, lynslået af hans guddomsstrålers magt! Her var det ikke alene fortidens hædersglans, der oprullede sine vidunderbilleder – nej, Himlen selv åbnede sig i mysteriets evige herlighed.

Han havde nøglerne til Himlens port, som han lukkede op for sjælene – det gamle sindbillede levede endnu i al sin evige kraft, frigjort for al forkrænkeligheds støv og smuds.

"Ak, Hellige Fader, hør min bøn! Skal nogen straffes, da lad det blive mig. Her er jeg, udtal dommen over mig, men gør ikke

min straf endnu hårdere. Lad ikke en uskyldig lide for min brøde!"

Uden at svare vedblev Leo den 13. at se på ham med flammende øjne. Og Pierre så ikke mere Leo den 13., den to hundrede og seks og halvtredsindstyvende i rækken – Jesu Kristi statholder – apostlenes arvtager, den almindelige kirkes enevældige overhoved, Occidentens patriark, Italiens primas, ærkebisp og metropolit i provinsen Rom, herre over kirkens rørlige og urørlige gods.

Han så den pave, der var hans drøm, Leo den 13., som den forjættede Messias, den himmelsendte frelser, besværgende den skrækkelige samfundskatastrofe, der truede den gamle, rådne verdensorden. Han så hans store, smidige begavelse, hans vidtskuende forstand, hans broderlige forsonlighedstaktik, der undgik sammenstød, arbejdede på at opnå overensstemmelse – det store barmhjertigheds væld, der strømmede fra hans sjæl ud over masserne og gav menneskeheden sit reneste hjerteblod som tegn på en ny forening. Han hævede sig som eneste moralske myndighed, som eneste mulige bånd – et fredens og kristenkærlighedens bånd, som en fader, hvis ord alene kan kvæle uretfærdighed mellem børnene, tilintetgøre fattigdom. Give love for arbejdets frigørelse, idet folkene føres tilbage til den oprindelige kirkes tro, til det gamle kristne samfunds mildhed og visdom.

Og i den dybe stilhed i det tyste slot strålede denne høje skikkelse i uovervindelig almagt, i vidunderlig majestæt!

"Ak, Hellige Fader, hør i nåde på mig! Lad straffen ikke heller ramme mig. Vær miskundelig, vær barmhjertig! Lad ingen straffes, spar og skån alt det, som lider under Solen! Vær god,

vær nådig, vis al den godhed, som Verdens smerte kan skabe i en ædel menneskesjæl!"

Og da han så, at Leo den 13. bestandig tav og lod ham blive stående, faldt han ned på begge sine knæ, som om han bukkede under for den stigende bevægelse, der bragte hans hjerte til at strømme over – det var ham, som om alting styrtede sammen, al den tvivl, al den angst, al den sorg, der så længe havde hobet sig op i hans forpinte sjæl, svulmede som en umådelig bølge og rev den sidste rest af selvbeherskelse med sig – tog den sidste rest af fodfæste fra ham.

Det var denne skrækkelige dag hjemme i Palazzo Boccanera – Darios og Benedettas tragiske endeligt, der tyngede på hans bevidsthed med knusende vægt. Der var alle hans lidelser, siden han kom til Rom – alle de skuffelser, der havde afkølet og dræbt hans begejstring, livets småligheder og menneskenes usselhed.

Og dybt inde i hans sjæl krympede hans evige medlidenhed sig bestandig – han hørte de sultne jamre, så mødre med udtørret barm kysse deres små børn med gråd og hulken, så arbejdsløse fædre knytte hænderne i oprørsk og afmægtig fortvivlelse, han så den forfærdelige elendighed, der er gammel som selve menneskeheden, han så den over alt, stadig voksende, opslugende, ødelæggende, og intetsteds så han skygge af håb om frelse i nøden. Og endnu større, endnu mere grænseløs nagede ham en anden smerte, en vag, trøstesløs lidelse, en almindelig sorg, der ligesom ville drukne hans hele væsen i en sælsom dump fortvivlelse – måske var det selve den smerte, som det volder at leve livet.

"Ak, Hellige Fader, jeg eksisterer ikke, jeg er intet, og min bog er heller intet. Jeg ønskede at se Deres Hellighed, ja – jeg

længtes med hele min sjæl efter at forklare mig, forsvare mig. Og nu ved jeg ikke mere, jeg finder ikke et ord til at udtrykke mig, jeg har kun mine fremvældende tårer, der kvæler mig … ak – jeg er kun et stakkels menneske, jeg trænger kun til at tale om dem, der lider og græder, om de ydmyge og undertrykte! Ak, ja – om de fattige! Dem, jeg i to år daglig så i forstaden – i Paris – de var så elendige, så usle og ulykkelige og så smertefulde. Jeg samlede små børn op i den kolde sne, stakkels uskyldige væsener, som ikke havde fået mad i to dage, så kvinder, som tæredes hen af brystsyge, uden varme, uden føde, i gruelige pesthuller, mænd, som arbejdsstandsning havde kastet på gaden, som var trætte af at søge beskæftigelse, af at tigge om arbejde, som man tigger om en almisse, og som vendte tilbage i mørket, vilde af harme, med forfærdelig hævntørst og forbryderisk lyst til at stikke hele byen i brand. Og den aften – den skrækkelige aften, jeg aldrig kan glemme, da jeg i et usselt tagkammer fandt en moder, som havde taget sig af dage med sine fem børn. Moderen lå på en halmsæk med den nyfødte ved brystet, to lyshårede småpiger sov den sidste søvn, af de to drenge støttede den ene sin blege pande mod væggen, mens den anden lå henslængt midt gulvet med de små hænder knyttede i dødskrampe … ak, Hellige Fader, jeg kommer som udsending fra disse rædslers boliger, jeg kommer i deres navn, som lider sult og nød og kulde, den ydmyge budbringer fra de stakler, som dør af elendighed og mangel under samfundets frygtelige hårdhed og oprørende uretfærdighed. Og jeg bringer den hellige fader deres brændende tårer, jeg lægger deres lidelser for hans fødder, og jeg beder ham høre deres smertensskrig, det skrig, der lyder fra afgrundens dyb som et

råb om retfærdighed, hvis ikke Himlen skal styrte sammen … ak, barmhjertighed, Hellige Fader, nåde, nåde for dem, der græder!"

Han strakte begge arme ud, bad og bønfaldt, mens himmelsk medfølelse strålede ud af de tårefyldte øjne, derpå fortsatte han:

"Og her i Rom – her i det evige – det strålende Rom er elendigheden jo lige så himmelskrigende! I disse måneder har jeg vandret om, mens jeg ventede, vandret om imellem berømte ruiner, og overalt har mit øje mødt uhelbredelige sår, som har gennemisnet mit blod, ak, hvor forfærdeligt er det ikke at se, hvordan alting ødelægges, hvordan alting dør, se så megen pragt og hæder udslukkes og svinde. Hvilken rædsom sørgmodighed overvælder et menneske ved synet af en verden, der synker i graven, opsluges af tilintetgørelsens rædsel, dør af mangel og af sult! Dér – dernede under Deres Helligheds vinduer ligger jo en ødelæggelsens vederstyggelighed, ufuldendte paladser, der falder i grus, som var de ramt af en forbandelsens lynstråle, som var de ved fødslen dødsdømte! Og hvilken befolkning! Her har jeg set elendigheden vise sig med endnu mindre blusel end i Paris – samfundets giftige sår udstilles i al deres forfærdelige ubevidsthed! Hele familier lever i sult og lediggang under den strålende sol, de gamle bliver invalider, familiefaderen sidder med hænderne i skødet og venter, at arbejdet skal falde ned fra himlen, sønnerne sover i det tørre græs, mødre og døtre slæber sig om i skændig, oprørende snakkesalig dovenskab … gid den hellige fader – i morgen, når solen står op, ville åbne vinduet og vække dette store barnefolk, der slumrer i uvidenhed og usselhed, vække det

med sin faderlige velsignelse! Gid Hans Hellighed ville indblæse disse umyndige den sjæl, de mangler, bevidsthed om deres værd som menneske, om arbejdets uundværlige lov, om en fri, broderlig tilværelse, ordnet med retfærdighedens hånd! Ja – den hellige fader skulle skabe et folk af denne forvildede flok, der kun i sine lidelser har undskyldning, fordi den lever som dyr, uden at tænke, uden at fatte, uden at røre sig under de slag, der regner ned over den!"

Lidt efter lidt kvaltes hans stemme af hulken, han kunne næppe tale for sindsbevægelse:

"Og Hellige Fader, hvem skal jeg vel ty til, når jeg vil udrette noget for disse stakler? Ligger jeg ikke for faderens fod? Og er det ikke min plads, når jeg betragter mig som Deres udsending, der sørger, græder og sulter? Kan nogen bedre end faderen forstå, under hvilke byrder disse elendige segner, og er han ikke nærmest til at lindre deres nød, til at hjælpe dem, trøste dem og frem for alt – skaffe dem retfærdighed. Lad døren blive høj. Lad porten blive vid – lad alle komme ind til faderen, de ydmygste og de ringeste af børnene, alle de troende, alle de tilfældigt forbigående, ja selv de oprørske, de ulydige, de vanartede og forvildede børn, som måske ved mildhed og tilgivelse kan frelses fra undergang. Vær det ly, der er åbent for alle, vær den favn, hvor hvilen findes, den gæstmildhedens lampe, der viser de elendige vej til den sikre havn, hvor stormene ikke raser. Hellige Fader, magtfuldkommenhedens ihændehaver, vær også frelse og nåde! Alt kan Hans Hellighed, bagved ham ligger seklers herredømme, han sidder inde med åndelig myndighed til at være alverdens voldgiftsmand. Hellige Fader, hvis majestæt er som Solen, der lyser og skaber liv rundt om, vær

godhedens, barmhjertighedens sol, vær verdens genløser, tag Frelserens gerning, som gennem århundreder er blevet forvansket og nu er i hænderne på de mægtige og de rige, der har forvandlet evangeliets værk til det afskyeligste mindesmærke over hovmod og tyranni! Hellige Fader, kom de ydmyge og de undertrykte til hjælp, før dem hjem til fred og til broderlighed, til det virkelige kristensamfunds retfærdighed … og sig mig – sig mig, at jeg har forstået den hellige fader, udtrykt hans kæreste tanke, hans regerings eneste, inderligste ønske, målet for hans stræben! Alt det øvrige – min bog – alt er mig ligegyldigt. Jeg forsvarer mig ikke, jeg vil jo kun et, pavens forherligelse og menneskehedens lykke! Sig, at man også her i Vatikanets højtidelige fred kan høre det gamle, ødelagte samfund knage og brage i sine fuger. Sig, at den hellige faders hjerte svulmer af medfølelse, sig, at han også ønsker at hindre den truende, overhængende ulykke ved at minde sine forvildede, sine afsindige børn om evangeliets ord ved at lede dem tilbage til renhedens og uskyldighedens tidsalder, til de tider, hvor alle kristne levede som gode og kærlige brødre … ja – er det ikke sådan? Derfor er jeg kommet her, jeg ved, hvor faderens plads er, og jeg bønfalder om medlidenhed, om miskundhed, om retfærdighed, tigger med hele min sjæl, o, af hele min stakkels, fattige, forpinte sjæls magt."

Og her bukkede han under for sindsbevægelsen, segnede om på gulvet, mens hans hele legeme gennemrystedes af en voldsom hulken, af en hulken, der syntes ikke at ville holde op, i hvilken hans hele væsen smeltede som i en heftig storm, hvis bølger rev alting med sig. Der lå han, overvældet som et nervøst barn, han lå der ved den stumme, ubevægelige paves fødder –

ikke som en udsending fra verdens smerte, men som selve menneskeheden opløst i tårer.

Leo den 13., der holdt mest af at føre ordet og i almindelighed måtte gøre vold på sig selv for at lade andre tale, havde først, da Pierre tog ordet, to gange løftet hånden, som om han ville afbryde ham.

Men lidt efter lidt blev han grebet af forundring, revet med af den unge mands lidenskab og lod ham tale ud, lod ham blive ved, indtil han sluttede med det udbrud af smerte, der omsider kastede ham for pavens fod.

En fin rødme havde farvet de gennemsigtige kinder, mens de sorte øjne flammede med endnu større glans. Da han så Pierre segne om, kvalt af tårer, rystet af hulken, bøjede han sig ned og sagde med ængsteligt tonefald:

"Min søn, vær rolig – stå op ..."

Men den unge præst kunne ikke beherske sig, al lydighed, al ærbødighed druknede i den heftige smertens dønning, der gik gennem hans sårede sjæl og nu omsider havde fået luft i tårer.

"Stå op, min søn – dette er ikke passende ... se – tag denne stol – sæt Dem – vær rolig ..."

Og med en myndig håndbevægelse bød han ham nu endelig sidde ned.

Med en kraftanstrengelse rejste Pierre sig op og satte sig for ikke at falde sammen igen. Han strøg håret fra panden, tørrede med hånden tårerne af de brændende øjne og så sig om med en forvildet mine. Han prøvede at samle sig, men var øjensynlig endnu langt fra at være i ligevægt eller forstå, hvad der foregik omkring ham.

"Min søn, De påkalder den hellige fader. Ak, vær vis på, at mit hjerte er fuldt af medlidenhed og kærlighed til alle dem, som lider. Men dette er ikke spørgsmålet. Her gælder det vor hellige religion ... jeg har læst Deres bog – en dårlig bog, det siger jeg Dem straks rent ud – den farligste og formasteligste af bøger, netop i kraft af dens egenskaber – i kraft af de stykker, der har vakt min interesse. Ja, den bog har gjort indtryk på mig flere gange, og jeg ville ikke have læst den til ende, hvis jeg ikke ofte var blevet rørt af Deres tro og begejstring. Det emne er jo så skønt- og det ligger mig så nær ... *Det ny Rom!* ... ak – visselig – visselig kunne der skrives en bog med den titel – men ånden måtte være ganske forskellig fra den, der går gennem Deres værk! ... De tror, De har forstået mig, min søn, tror, De er påvirket af mine skrifter og mine handlinger, så at De bilder Dem ind, det er mine tanker, De giver ord! Ak – nej – nej – det er lang fra tilfældet! ... De har slet ikke forstået mig, derfor er det, jeg har villet se Dem, forklare mig for Dem, overbevise Dem!"

Nu var det Pierre, der stum og ubevægelig lyttede. Og dog var han kommet herhen for at forsvare sig. Han havde higet og længtes efter denne sammenkomst i tre måneder, havde lagt sin bevisførelse og sit forsvar til rette, var ganske sikker på at gå af med sejren, og her sad han og hørte, hvordan hans bog blev behandlet som et slet og farligt værk – uden at han vovede at kny, uden at ty til alle de gode grunde, på hvis uigendrivelighed han så sikkert havde stolet.

Et sælsomt uimodståelig træthed listede sig over ham. Han var som opløst efter sit fortvivlelsesanfald, han følte sig

magtesløs efter denne tårestrøm. Men om lidt ville han nok komme til sig selv – da ville han kunne tale efter sin beslutning.

"Jeg bliver altid misforstået – altid misforstået!" gentog Leo den 13. i en gnaven, utålmodig tone. "Især i Frankrig! Det er ubegribeligt, at man har så megen vanskelighed ved at fatte, hvad jeg mener! Se nu med hensyn til den timelige magt – hvor kan man dog tro, eller tænke, at Den Hellige Stol vil gøre indrømmelser på det punkt? Det er en tale, som er en Herrens tjener aldeles uværdig, det er uvidende menneskers tåbelige drømmerier. Man må da kunne begribe, at hvis pavedømmet overhovedet *skal* eksistere, må dette ske under de omstændigheder, og i den form, hvor det indtil nu har eksisteret! Ser De ikke selv sofismen i Deres udtalelse om pavens magtfuldkommenhed, når han frigøres fra bekymringer for sit jordiske rige? Å ja – det lyder overmåde smukt – den åndelige overhøjhed – herskeren i kraft af barmhjertighed og kristenkærlighed! Men hvem skal så respektere os? Hvem tror De, vil give os så meget som en sten, til hvilken vi kan hælde vort hoved, hvis vi en skønne dag jages i landflygtighed – hvis vi står og skal bede vore stater om nådsensbrød?

Nej, nej ... Rom er vort domæne, vor arv efter en lang række forfædre, den er den evige jord, på hvilken vor hellige kirkes grundvold hviler fast og uomstødeligt. Hvis vi forlader den, vil den apostoliske, romersk-katolske kirke synke i grus. Og selv om vi ville svigte den, *kan* vi slet ikke handle således, bundet som vi er af det ord, vi har givet, af den ed, vi har svoret Gud og mennesker!"

Han tav et øjeblik for at lade Pierre komme til orde. Men den unge præst mærkede til sin store forbavselse, at han intet havde

at svare, for han indså, at Leo den 13. talte, som paven burde og måtte tale.

Al den tyngde og forvirring, der før i forværelset havde været ved at overvælde ham, lettede nu som tåge for Solen – alting blev klart omkring ham.

Han forstod alt, hvad der var hændt ham, siden han kom hertil, de talrige skuffelser og krænkelser, han havde lidt, den pinefulde virkelighed, som havde dræbt hans begejstring, og hans skønne drøm om en genopstandelse af den første kristendom.

Han mindedes den stund, da han fra Sankt Peters kuppel indså, hvor tåbeligt det var at tænke på en pave uden timelig magt her i denne stad, der så hårdnakket holdt på sit purpurskrud.

Den dag var han flygtet fra pilgrimstogets jubelskrig om den hellige faders trone. Pavens sidste trældom, pengetrangen, havde han endda kunnet finde sig i.

Men alt styrtede sammen, da han så det virkelige Rom, den gamle, den stolte, den tusindårige herskerby, hvor kirkens fyrste umuligt kunne tænkes berøvet sin verdslige magt. Alt for mange dogmer, overleveringerne, omgivelserne, ja selve jordbunden gjorde her pavedømmet rodfæstet for bestandig. Kun tilsyneladende kunne der gøres indrømmelser, den time måtte ufravigelig komme, da al gåen på akkord ophørte, hvis pavedømmet skulle eksistere overhovedet.

Det nye Rom ville måske kun fremstå udenfor den gamle pavestad – langt, langt borte i et fjernt land – dér kunne kristendommen måske genfødes, for katolicismens dødsdom ville udtales den dag, den sidste pave blev begravet under

ruinerne af Sankt Peters kuppel, der ville styrte sammen som den kapitolinske Jupiters tempel.

Hvad angik den nuværende pave, da var han trods sin timelige afmagt, sin skrøbelighed og sin alder, alligevel sine forfædres arvtager, ihændehaveren af den største magt på Jorden, Cæsar Imperator, Pontifex Maximus, i hvis årer Augustus' herskerblod endnu kunne bruse med kraft og lidenskab.

"De har nu selv set, at vi altid har stræbt efter enhed ..." fortsatte Leo den 13. "Det var os en stor glæde at få den romerske ritus indført i hele den katolske kristenhed. Det har været en af vor stolteste sejre, for den har virket for vor myndighed. Og jeg håber at vore anstrengelser i Orienten omsider skal føre vore vildledte brødre tilbage til den eneste saliggørende kirkes skød, ligesom jeg ikke tvivler om at overbevise både de anglikanske og de protestantiske menigheder, når den af Frelseren bebudede time slår ... men én ting har De glemt at sige, nemlig den, at kirken umuligt kan opgive dogmet. Det lader tvært imod til, at De tror på muligheden af en overenskomst, på gensidige indrømmelser, og dette er en formastelig tanke, et sprog, som ingen præst kan føre uden at blive strafværdig. Sandheden er og bliver absolut, ikke en sten i bygningen må rokkes ... å, med hensyn til formen siger jeg intet. Da er jeg villig til at føje mig, rede til at vise den størst mulige imødekommenhed, hvis spørgsmålet drejer sig om at omgå visse vanskeligheder, og bruge skånsomme udtryk, der kan lette forståelsen. Det samme gælder om den stilling, vi skal indtage overfor nutidssocialismen, her må der også tages

visse forbehold. Ganske vist er verdens stedbørn, de ydmyge og de undertrykte, genstanden for vor særlige omtanke.

Hvis socialisterne simpelthen kræver retfærdighed, kun har den tanke at yde de svage og de lidende bistand, da må paven netop være den, som er nærmest til at skride ind af al kraft og af al formåen. Har kirken ikke fra Arilds tid været de sørgendes trøst, de fattiges og de ulykkeliges moder? Vi er for alle mulige fornuftige fremskridt, vi bifalder alle nye samfundsformer for så vidt som de virker hen til fred og broderskab … men – vi må på det allerbestemteste fordømme den socialisme, der vil jage Gud Herren bort for at sikre menneskehedens lykke. For noget sådant er vanvid, galskab – et frygteligt skridt tilbage mod fortidens vildskab, der kun kan forårsage katastrofer, bringe blodbad, bål og brand over Verden. Og denne kendsgerning har De ikke betonet stærkt nok, for De har ikke vist, at kun *med* og *i* kirken er fremskridt tænkelige, at den er og skal være den eneste fører, til hvem man ubetinget kan fæste sin lid. Ja – flere gange – og der må jeg atter fordømme Dem – flere gange har jeg haft en fornemmelse af, at De skubbede Gud til side, satte ham i anden række, at religionen i Deres øjne kun var en sindstilstand, et kærlighedens og barmhjertighedens blomsterflor, hvor man uden videre fandt frelse og salighed, og dette er et forfærdeligt kætteri, Gud er alle vegne, er allestedsnærværende som sjæles og legemets herre. Religionen er det bånd, den lov, der binder og styrer menneskeheden, og uden den ville der kun være barbari i denne verden og fortabelse hinsides … og, lad mig gentage det, formen er mig kun af ringe vigtighed. Hovedsagen er, at der ikke rokkes ved dogmet. Vor tilslutning til den franske republik viser til

overflod, at vi slet ikke har i sinde at binde vor skæbne til nogen bestemt regeringsform, hvor høj og hvor ærværdig den end måtte være. Selv om kongehusene går under, er Gud jo evig! Kongerne får dø, når kun Gud Herren lever! Desuden strider den republikanske regeringsform jo aldeles ikke mod den kristne lære. Tvært imod kunne man måske her finde spor af det kristne fællesskab, om hvilket De taler med så rene og så skønne udtryk. Ulykken er, at friheden straks bliver tøjlesløshed, og at vi ofte kun får en dårlig løn, når vi vil mægle ... ak, hvad det dog er for en slet bog, De har skrevet, og dog tvivler jeg ikke om Deres hensigters renhed. Deres tavshed er bevis på, at De begynder at forstå de farlige følger, Deres fejl kan få!"

Pierre vedblev at tie, han var overvældet af de argumenter, der regnede ned over ham. Han følte, at han stod overfor en døv og blind klippe, som det ville være unyttigt og latterligt at forsøge at rokke. Hvorfor da prøve forgæves?

Der var dog ét, som optog ham. Han spurgte sig selv med forbavselse, hvordan det var muligt, at en mand med en sådan forstand og ærgerrighed ikke havde kunnet danne sig mere klare og rigtige ideer om nutidens krav. Han mærkede ganske vist, at paven var velunderrettet og ønskede at vide besked på samme tid, som han i sit hoved rummede hele kristenhedens ønsker og forhåbninger midt i de diplomatiske kampes forviklinger.

Men alligevel ... hvilke lakuner var der ikke! Sagen var formodentlig, at han kun kendte verden, efter hvad han havde set af den under sin korte gesandt periode i Brüssel. Derefter

var han blevet biskop i Perugia, hvor han kun havde blandet sig i det unge Italiens liv.

I de sidste atten år havde han levet som fange i Vatikanet, afsondret fra menneskene, som han kun kom i berøring med gennem sine omgivelser, der vel nok var højst intelligente, men også jævnligt løgnagtige og forræderske. Desuden var han italiensk præst, overtroisk og despotisk, hæmmet af traditionen, underkastet race, indflydelse og forhold, nødt til at give efter på grund af pengespørgsmål og politisk nødvendighed. Dertil kom hans umådelige hovmod, visheden om at være den Gud, som skal adlydes, den eneste retmæssige og fornuftige magt på Jorden.

Men Leo den 13. talte stadig med sin dybe stemme og Pierre hørte ham sige:

"Hvorfor har De skrevet om Lourdes på en så nedsættende måde? Lourdes, min søn, har ydet religionen store tjenester. Jeg har ofte udtalt til dem, som har meddelt mig de så godt som dagligt forekommende mirakler ved grotten, mit inderlige ønske om, at få disse mirakler erkendte og fastslået ved den mest indgående videnskabelighed. Efter hvad jeg har læst, forekommer det mig nu, at selv de mest ildesindede personer ikke længere kan tvivle, for miraklerne er dog bevist på en ganske uomstødelig måde ... videnskaben skal være Guds tjenerinde. Den formår intet mod ham, og det er kun ved ham, den når sandheden. Alle de slutninger, man nu om stunder påstår at have fastslået, og som synes at kuldkaste dogmerne, vil ufejlbarligt en gang vise sig at være blændværk, for Guds sandhed vil sejren år tiden er inde. Dette er for øvrigt kun, hvad ethvert barn ved, og det er tilstrækkeligt til freden og

menneskenes frelse, når de blot ville holde sig dertil ... de kan være overbevist om, min søn, at troen ikke er i modstrid med den sunde fornuft. Har St. Thomas ikke forudset det hele, forklaret det og ordnet det? Deres tro er blevet rokket ved anfægtelser af granskningens ånd, De har haft anfægtelser, som Himlen vil bevare vore præster for her på denne jordbund, i Rom, der er helliget ved så mange martyrers blod. Men vi frygter ikke granskning, studér videre, læs St. Thomas med grundighed, og Deres tro vil vende tilbage, større, mere stålsat og sejrende."

Pierre lyttede til dette lige så forbavset, som om himmelens hvælving var styrtet ned over hans hoved.

Du Himlens Gud, miraklerne i Lourdes videnskabelig bevist, videnskaben i kirkens tjeneste, troen i overensstemmelse med fornuften, St. Thomas tilstrækkelig til århundredets sandhedskrav! Hvad kunne der svares på dette ... og hvorfor svare?

"Den farligste og brødefuldeste bog," tilføjede Leo den 13., "er den, der kaldes *Det Ny Rom*, selve titlen er løgn og bedrag og så meget mere forkastelig, som den er skrevet af en begejstret, talentfuld pen. Det er kort sagt en bog, som den præst, der har forfattet den i en vildfarelsens time, burde brænde offentlig med den samme hånd, der skrev disse sider, fulde af forvildelse og forargelse."

Pludselig rettede Pierre sig i sin fulde højde, og her i dette uddøde, dårligt oplyste værelse, midt i en knugende tavshed var han lige ved at udbryde:

"Ja, det er sandt, jeg havde mistet troen, men jeg troede at have fundet den igen i medfølelsen for verdens elendighed! den

hellige fader var mit sidste håb, den frelser, jeg ventede på. Og nu viser det sig også at være en drøm, han kan ikke være den nye Messias, der skulle bringe fred mellem menneskene i den frygtelige broderkrig, som nærmede sig. Paven kan ikke stige ned af tronen for at gå ud på vejen mellem de ydmyge og fattige for at øve broderskabets og barmhjertighedens hellige værk. Nu vel, så er det ude med ham, med Deres Vatikan og St. Peterskirken. Det vil styrte sammen under folkets stormløb. Folket rejser sig, og videnskaben vokser sig stor! Paven er ikke mere til, her findes kun ruiner!"

Men han udtalte intet af disse ord. Han bøjede sig og sagde:

"Hellige Fader, jeg underkastet mig og jeg fordømmer min bog."

Hans stemme skælvede af modløs bitterhed, og med sine åbnede hænder gjorde han en hjælpeløs bevægelse, som om han havde givet slip på sin sjæl.

Han udtalte den korrekte formular for underkastelsen: *Autor laudabiliter se subjecit et opus reprobavit!*

Intet kunne være mere fortvivlende og mere storslået end denne tilståelse af en brøde og dette selvmord på enhver forhåbning.

Men hvilken frygtelig ironi! Denne bog, som han havde svoret aldrig at ville tage tilbage, for hvis held han havde kæmpet så lidenskabeligt, og som han nu pludselig fornægtede og selv tog tilbage, ikke fordi han fandt den brødefuld, men fordi han indså, at den var unyttig og fantastisk som en elskers forventninger, en digters drømme.

Ja, eftersom han havde taget fejl, eftersom han havde drømt og hverken fandt den Gud eller den præst, der kunne skabe

menneskenes lykke, hvorfor da holde fast ved tanken om muligheden af en genopstandelse! Hellere kaste sin bog til jorden som et vissent blad, hellere fornægte den, rive den fra sig som et dødt lem, der for fremtiden var unyttigt og ubrugeligt!

Leo den 13., der blev lidt overrasket over en så let sejr, udbrød i en glad tone:

"Det er meget rigtigt, meget godt, min søn. De har her sagt de eneste ord, der passede med Deres stilling som præst."

Han forstod ikke Pierre og tog derfor fejl af den virkelige grund til denne oprørers underkastelse, han var stolt og glad over så let at have kunnet bringe ham til tavshed, for hans omgivelser havde skildret ham Pierre som frygtelig revolutionær. En sådan omvendelse smigrede ham derfor meget.

"For øvrigt," fortsatte han, "ventede jeg intet mindre af Deres fortræffelige forstand. At erkende sin fejl, gøre bod for den og underordne, sig er den højeste tilfredsstillelse … der er ingen større her på Jorden!"

Han havde igen taget glasset på det lille bord, og før han drak den sidste slurk givet sig til at røre om i det med den lange teske.

Det forbavsede Pierre atter at se ham, ligesom i begyndelsen, sammensunket og berøvet sin majestæt, som en lille gammel borgermand, der drak sit glas sukkervand, før han skulle i seng. Efter at hans skikkelse havde været stor og skinnende som en stjerne, sank den ned i synskredsen i sin menneskelige middelmådighed.

Pierre så ham igen svag og skrøbelig, med den tynde fuglehals, og det uskønne oldingeåsyn, der var lige vanskeligt at

gengive, med penslen eller med objektiv, i guldmedaljon eller marmorbuste, når man ville fremstille den store, mægtige kirkefyrste, og ikke Papa Pecci.

Og Pierres øjne fæstede sig atter på lommetørklædet, som lå på hans knæ, på den tilsmudsede, tobaksplettede præstekjole. Han følte kun en vemodig medlidenhed med denne olding, en dyb beundring for den ihærdige livskraft, der havde koncentreret sig i de sorte øjne og en agtelsesfuld ærbødighed for denne store hjerne med de vidtrækkende planer til tanker og handlinger uden tal.

Audiensen var endt. Pierre bøjede sig dybt og sagde:

"Jeg takker Deres Hellighed for den faderlige modtagelse, som jeg har fået!"

Men paven ønskede, at han skulle blive lidt endnu for at tale med ham om Frankrig. Han udtalte et varmt ønske om at se det gå fremad, roligt og stærkt, til held og lykke for kirken.

I dette sidste øjeblik havde Pierre et sælsomt syn, der stod for ham som et virkeliggjort drømmebillede. Ved at betragte den hellige faders elfenbenspande og ved tænke på hans høje alder, på at den mindste forkølelse kunne kalde ham bort, kom han uvilkårligt til at mindes det optrin, som skik og brug foreskrev, og som var så grum i al sin storhed: Pius d. 9., Giovanni Mastai, havde været død i to timer, hans ansigt var dækket med et hvidt klæde, han lå omgivet at den sørgende, pavelige familie. Da nærmer kardinal Pecci, pavelig kammerherre, sig til dødssengen, lader klædet tage bort og slår tre slag med sin sølvhammer på ligets pande, idet han hver gang kalder: Giovanni! Giovanni! Giovanni! Og da liget ikke svarer, vender kammerherren sig efter at have ventet nogle sekunder og siger:

"Paven er død!" På samme tid så Pierre henne i Via Giulia, kardinal Boccanera, kammerherren, stå og vente med sin sølvhammer. Han tænkte sig Leo den 13., Gioacchino Pecci, død for to timer siden, med ansigtet dækket af et hvidt klæde, omgivet at sine prælater i dette samme værelse. Han så kammerherren, der nærmede sig, lod klædet tage bort og slog tre slag på elfenbenspanden, idet han hver gang kaldte: Gioacchino! Gioacchino! Gioacchino! Derpå vendte han sig og sagde: "Paven er død!" Kunne Leo den 13. huske de tre slag, han havde ført mod Pius den 9.s pande, følte han nu og da på sin pande den isnende frygt for disse tre slag, den dødbringende kulde af den hammer, han selv havde givet sin *camerlingo*, sin uforsonlige modstander, kardinal Boccanera?

"Gå bort i fred, min søn," sagde Hans Hellighed endelig som en sidste velsignelse. "Deres brøde skal være Dem forladt, siden De har tilstået den og udtalt Deres afsky for den."

Uden at svare, med fortvivlelse i hjertet, trak Pierre sig tilbage, baglæns, således som ceremoniellet påbyder det. Han opfattede denne ydmygelse som en fortjent straf for sine drømmerier. Han bukkede tre gange og gik bort uden at vende sig om, fulgt til døren at de flammende diamantøjne, der ikke forlod ham.

Dog så han paven på bordet tage avisen, som han var i færd med at læse, da Pierre trådte ind, han havde bevaret en levende interesse for pressen og dens udtalelser, skønt han ikke altid forstod at værdsætte de forskellige artikler og i sin ensomhed ofte tillagde ubetydelige skriverier en vigtighed, de slet ikke havde.

De to lamper brændte klart og stille, den dybe tavshed lagde sig atter over den hellige faders gemak.

I forværelset stod hr. Squadra ganske ubevægelig i sin sorte dragt. Og han bemærkede med forundring, at Pierre i sin sindsbevægelse gik forbi ham uden at huske sin hat, der lå på konsollen.

Hr. Squadra tog hatten og rakte ham den med et stumt buk. Uden hast gav han sig til at gå foran ham for at føre ham tilbage til Den Clementinske Sal.

Og så kom den samme vandring i modsat retning, den endeløse vandring gennem endeløse sale.

Ikke et menneske, ikke en lyd, ikke et åndedrag!

I hvert tomt værelse stod den enlige lampe og brændte, som om man havde glemt den, brændte med endnu mere dæmpet lys i den voksende stilhed.

Ensomheden syntes at brede sig, efterhånden som natten skred frem, og i sin skygge indhyllede den de få møbler, der stod spredt i de høje værelser – tronstole, trætaburetter, konsoller, krucifikser, kandelabre – bestandig de samme, der blev gentaget i hver sal.

Og bagved æresforværelset med det røde damask på væggen kom adelsgardens sal, hvor en svag røgelsesduft fra en messe om formiddagen endnu svævede i luften, så var der Gobelinsalen, Palatinergardens Sal, Gendarmernes Sal, og endelig i den sidste, Bussolantisalen, hvor den sidste tjener endnu sad på sin bænk, hensunket i dyb søvn.

De forbigåendes skridt vækkede ham ikke, de lød sagte og dæmpet på flisegulvet i det lukkede palads, der over alt var

muret til som en grav og i denne stille nattetime kun husede tilintetgørelsens tavshed.

Omsider kom de til Den Clementinske Sal, som vagtposten også havde forladt.

Hr. Squadra havde ikke ytret et ord, mens de vandrede fremad – havde end ikke drejet hovedet. Stadig tavs stod han nu stille, gjorde et skridt til siden og lod Pierre passere – så forsvandt han i mørket.

Og den unge præst steg alene ned ad den brede trappes marmortrin, som de matte gaskupler oplyste med dæmpet natlampeskin. Han steg ned, overvældet af stilhedens tynde, nu da end ikke skildvagternes trin genlød i hallen. Han gik gennem Damasogården, som var øde, ned ad Piatrappen gennem halvmørket ud af malmdøren, som en portner langsomt åbnede for ham.

Og hvilken frygtelig dump lyd af det tunge metal, da døren drejede sig på sine hængsler og faldt i – faldt i og lukkedes for alt, hvad der lå bagved den, for alt det mørke, al den tavshed, alle de dogmer og overleveringer, der som mumier sov her – for alle de hundredårige, uomstødelige afgudsbilleder, alle de kæder og bånd, hele det trældommens og enevældens maskineri, sekler og atter sekler havde ophobet indenfor dette slots favnetykke mure!

Porten faldt i, og genlyden dundrede gennem en endeløs række mørke, uddøde gravkamre!

På Peterspladsen, i uigennemtrængeligt mulm, i et hav af nat, stod Pierre alene. Ikke en forsinket vandringsmand – ikke et levende væsen!

Fra den grå mosaikhvælving hævede obelisken sin blege skygge mellem sin fire kandelabre, og som i et drømmesyn sås basilikaens facade at brede sig som to umådelige arme med de fire søjlerækker hyllet i mørke som en stor skov af stentræer.

Og intet andet – kuplen skelnedes næppe mod den måneløse himmel. Som spinkle, bevægelige spøgelser skimtede han efterhånden springvandene, hvis sagte rislen lød som en fjern, mumlende klage i nattens stilhed.

Ak, hvilken sælsom, vemodig majestæt der var over denne plads med Vatikanet, med Sankt Peterskirken hvilende i søvn og mørke!

Pludselig slog kirkeuret ti – langsomme, dumpe slag – aldrig syntes Pierre, han havde hørt timerne falde i uendelighedens og tilintetgørelsens mulm med større højtidelighed.

Ubevægelig stod han, en isnende kuldegysen for gennem hans trætte legeme … hvad *var* der dog sket med ham? Han havde jo kun tilbragt en halv times tid sammen med den blege olding deroppe – og han fornemmede en sønderrivelsens bitterhed, som havde man fravristet ham hans sjæl.

Ja – alt var forbi – den sidste drøm var forsvundet, det sidste håb var slukket – den sidste rest af hans tro var sunket til bunds i hans blødende hjerte!

Nu var det sidste forsøg vovet og mislykket – alt var styrtet sammen, og han lå knust under ruinerne.

Med et kom han i tanker om monsignor Nani, og det slog ham, at han, og han alene havde ret.

Han havde tit nok hørt, at hans kamp ville ende sådan, at alting ville blive ordnet, som monsignor Nani ønskede, og her

så han, at han selv fra begyndelsen til nu kun havde adlydt den mægtige prælat med de bløde hænder.

Men en pludselig fortvivlelse greb ham, en så skrækkelig modløshed overvældede ham, at han fra den mørkets afgrund, der havde opslugt ham, løftede de skælvende hænder op i det tomme rum og råbte ganske højt:

"Nej – nej – du er ikke her, du livets og kærlighedens Gud, du frelsens Gud! Kom dog – lad dig se, siden dine børn dør, fordi de ikke ved, hvem du er, eller hvor du findes i Verdens uendelighed!"

Over den uhyre store plads hvælvede sig den sorteblå fløjlshimmel, i højtidelig tavshed, oversået med en tindrende stjerneflok. Over Vatikanets tage sås Karlsvognen med sine guldhjul, der syntes at være skredet ud fra den rette vej, mens dens gyldne stang pegede opad, længere nede, over Via Giulia var Orion ved at forsvinde, kun en af de tre stjerner på bæltet skinnede endnu gennem natten.

15

Pierre var først faldet i søvn henad morgenstunden, da han var ødelagt af sindsbevægelse og brændte af feber. Ved sin tilbagekomst midt om natten til Palazzo Boccanera havde han mødt den frygtelige sorg over Darios og Benedettas død.

Henimod klokken ni, da han endelig var vågnet og havde spist, ville han straks gå ned i kardinalens gemak, hvor de to elskendes legemer var udstillede for at familien og vennerne kunne bringe dem deres tårer og bønner.

Mens han spiste hørte han af Victorine, som midt i sin fortvivlelse havde været stærk nok til ikke at lægge sig, hvad der var foregået om natten og om morgenen.

Donna Serafina med sin snerpede ærbødighed for det passerede havde atter prøvet på at skille de to legemer fra hinanden. Denne nøgne kvinde, som selv i døden krystede denne ligeledes afklædte mand, krænkede hendes blufærdighed, men tiden var ikke længere belejlig, dødsstivheden var indtrådt, og det, man havde forsømt i det første øjeblik, kunne ikke mere lade sig gøre uden en rædsom vanhelligelse. Deres favntag var så kraftigt, at man for at løsne dem fra hinanden måtte knuse lemmerne. Kardinalen, som ikke havde tilladt, at man forstyrrede deres søvn, deres forening for evigheden, var blevet alvorligt vred på sin søster. Under præstekjolen var han manden af sin slægt, stolt af fortidens lidenskaber, af smukke, vældige kærlighedshistorier og smukke dolkestød, og han sagde, at selv om familien talte to paver, så havde dog store anførere og store følelser også udmærket dem.

Aldrig ville han tillade, at man rørte ved disse to børn, som havde været så rene i deres smertefulde tilværelse, og som alene døden havde forenet. Han var herre i sit palads. Man kunne sy dem ind i det samme ligklæde og spigre samme kiste til over dem. Dernæst skulle den kirkelige handling finde sted i den nærliggende kirke San Carlo, hvor han var kardinal eg hvor han endnu var herre, og hvis det var nødvendigt, ville han gå lige til paven. Det var hans udtrykkelige vilje, som han fremsatte med sådan fynd, at hele husstanden måtte bøje sig uden at tillade sig hverken en mine eller et ord.

Derpå gav donna Serafina sig i færd med at klæde ligene. Ifølge skik og brug var tjenerskabet til stede, Victorine havde hjulpet familien som den ældste og mest elskede tjenerinde.

De måtte nøjes med først at indhylle de to elskende i Benedettas løsnede hår, dette vellugtende, tykke og store hår, der lignede en kongekåbe. Derpå dækkede de dem med det samme liglagen af hvidt silke, der samledes om deres hals og gjorde dem til ét væsen i døden.

Endvidere havde kardinalen forlangt, at de blev bragt ned til ham og lagt på paradeseng midt i tronsalen for at yde dem en sidste hyldest som de sidste af deres navn, disse to tragisk formælede, med hvem Boccaneraernes tidligere så strålende hæder vendte tilbage til støvet.

For øvrigt havde donna Serafina strakt sluttet sig til denne idé, for hun anså det ikke for passende, at hendes niece selv efter døden blev set i dette værelse på den unge mands seng.

Historien fortaltes overalt: Dario var pludselig revet bort på et par timer af en smitsom feber. Benedetta havde udåndet på hans lig i afsindig sorg, idet hun for sidste gang trykkede ham i

sine arme. Kongelige æresbevisninger skulle vises dem, og et skønt gravbryllup beredes dem, som de lå udstrakt begge to på det samme leje til den evige hvile.

Hele Rom var bragt i forvirring ved denne historie om kærlighed og død og talte i hele to uger ikke om andet.

Pierre skulle være rejst samme aften til Frankrig i sit hastværk efter at forlade denne ulykkesby, hvor han måtte efterlade den sidste stump af sin tro, men han ville afvente begravelsen og havde derfor opsat sin rejse til næste aften. Endnu hele denne dag ville han tilbringe i dette palads, som var ved at styrte sammen, tæt ved denne afdøde, som han havde elsket, og for hvem han søgte at finde bønner i sit tomme og mishandlede hjerte.

Da han var kommet ned på første sal foran kardinalens modtagelsesværelse, dukkede erindringen op om den første dag, han havde tilbragt der. Det var den samme følelse af gammel, fyrstelig pragt, men slidt og støvet af tiden. Dørene til de tre umådelige forværelser stod på vid gab, og salene var endnu tomme med deres på grund af det tidlige tidspunkt endnu mørke lofter.

I det første, der var bestemt for tjenerskabet, stod kun Giacomo i sort livre ubevægelig foran den gamle kardinalhat, der var anbragt under tronhimlen, hvis kvaster var halvt fortærede, mens edderkopper spandt deres væv imellem dem.

I det andet, hvor sekretæren før opholdt sig, ventede fader Paparelli, slæbbæreren, på de besøgende, idet han gik med små, sagte skridt. Aldrig havde han mere lignet et meget gammelt fruentimmer i sort nederdel, blegnet og rynket ved alt for

strenge bodsøvelser, med den hovmodige ydmyghed og falske mine af ærbødig almagt.

Endelig i det tredje forværelse, det adelige, hvor kardinalshatten var anbragt på et lille bord foran det store portræt, havde sekretæren, don Vigilio, forladt sit lille arbejdsbord for at stå ved døren til tronsalen og hilse på de personer, som trådte over dørtærsklen.

I denne mørke vintermorgen syntes salene endnu skumlere, endnu mere ødelagte med lasede tapeter, de få støvede møbler, hvis træværk smuldrede hen, takket være ormenes stadige arbejde. Kun lofterne bevarede deres pragtfulde dekoration med forgyldning og storslåede malerier.

Pierre blev modtaget her af en dyb og noget overdreven hilsen af fader Paparelli, hvori man mærkede et lidt spotsk farvel til en overvinder, han følte sig navnlig grebet af de tre umådelige og forfaldne sales vemodige majestæt, disse sale, som i dag førte til tronsalen, der i dag var omdannet til ligkapel, hvori de to sidste børn af dette hus sov deres sidste søvn.

Hvilken stolt og trøstesløs dødspragt, alle de store døre åbne, hele denne tomhed i disse alt for store sale, som nu var tomme og kun rummede den sidste sorg over afslutningen på en hel slægt.

Kardinalen havde lukket sig inde i sit lille arbejdsværelse, hvor han modtog familiens medlemmer og de fortrolige venner, som ville bevidne ham deres medfølelse, mens donna Serafina på sin side havde valgt et sideværelse til modtagelsen af sine veninder, der formodentlig ville vare ved til aften.

Pierre, som af Victorine var blevet oplyst om ceremoniellet, måtte bestemme sig til at gå lige ind i tronsalen, hvor han blev

hilst med et dybt buk af don Vigilio, som bleg og stum ikke engang lod til at kende ham igen.

En overraskelse ventede Pierre. Han havde tænkt sig et oplyst kapel, hvor dagslyset var lukket ude, og hundreder af vokslys brændte omkring katafalken midt i den med sorte draperier behængte sal. Det var blevet fortalt ham, at udstillingen af ligene foregik der, fordi paladsets gamle kapel, der lå i stueetagen, havde været lukket i 50 år og ikke blev benyttet, mens kardinalens lille privatkapel var alt for indskrænket til en sådan ceremoni. De havde også måttet opstille et alter i tronsalen, hvor messerne fulgte efter hinanden fra morgenen af.

For øvrigt blev der ligeledes læst messer hele dagen i privatkapellet, endvidere havde de anbragt to andre altre, et i et lille værelse ved siden af det adelige forgemak, og et andet i en slags alkove, som stødte op til det andet forgemak.

På den måde gik uophørligt og samtidigt præster, især franciskanere og munke, som hørte til de fattige ordner, for at bringe de guddommelige ofre på disse fire.

Kardinalen havde villet, at det hellige blod ikke et øjeblik skulle høre op at rinde for genløsningen af disse to dyrebare sjæle, som svævede bort sammen. I dette sørgeklædte palads standsede klokkeringningen ved messen ikke, den dæmpede mumlen af de latinske ord tav ikke, hostien blev brudt og kalken tømt bestandig, så at Gud ikke et minut kunne fjerne sig fra denne tunge luft, som lugtede af død.

Den forbavsede Pierre fandt tronsalen, ligesom han havde set den ved sit første besøg. Gardinerne var ikke engang trukket for de fire store vinduer, så den mørke vintermorgen trængte ind

med sit svage, grå og kolde lys. Der var endvidere under det udhuggede og forgyldte loft væggenes røde tæpper, broderede med store palmer, fortærede af slid. Den gamle trone var vendt om mod muren i den unyttige forventning om paven, som aldrig kom mere. Kun det improviserede alter, som var rejst ved siden af tronen, gav lidt forandring i dette værelses udseende, som nu var tømt for sine få møbler, stole, borde og konsoller.

Midt i værelset var anbragt på en lav forhøjning det leje, hvorpå Benedetta og Dario hvilede i et væld af blomster. Ved ligenes hovedgærde brændte ganske simpelt to lys, et på hver side. Intet andet ellers end blomster, et sådant flor af blomster, at man ikke kunne begribe, i hvilken fehave de var plukket, især hvide roser, bunker af roser på lejet, bunker at roser, som vældede ud over lejet, dækkede forhøjningen og flød ud over den, ud på salens prægtige flisegulv.

Pierre havde nærmet sig til lejet med dybt bevæget hjerte. Disse to vokslys, hvis små, gule flammer halvvejs tabte sig i det blege dagskær, den stadige hviskende klage fra messerne ved siden af, den gennemtrængende duft af roser, som gjorde luften tung, lagde en uendelig jammer og sørgeklage over den ældgamle, støvede sal, og der var ikke en bevægelse at spore, ikke et åndepust, kun af og til en sagte, kvalt hulken af de få mennesker, som befandt sig der.

Husets tjenerskab afløste uophørligt hinanden, fire stod hele tiden ubevægelige ved hovedgærdet af lejet som en gammel og trofast vagt. Fra tid til anden gik konsistoriets advokat Morano, der tog sig af alt fra morgenstunden, gennem salen med sagte skridt og så ud til at have travlt. På forhøjningen knælede alle de, som kom ind, og bad og græd.

Pierre bemærkede der tre damer, som skjulte deres ansigtet i lommetørklædet. Der var også en gammel præst, som skælvede af smerte og holdt hovedet bøjet, så man ikke kunne skelne hans ansigt, men især blev han rørt ved at se en ung, fattigklædt pige, som han antog for en tjenestepige, hun lå i den grad overvældet at sorg på flisegulvet, at hun tog sig ud der som en ren las af elendighed og lidelse.

Så lagde han sig også på knæ, og med læbernes tilvante stammen forsøgte han at genfinde de latinske bønner, han så ofte havde bedt ved dødslejerne. Hans tiltagende sindsbevægelse forvirrede hans hukommelse, han fortabte sig i det skønne og frygtelige syn af de to elskende, som hans blik ikke kunne forlade.

Under blomsterfloret kunne legemerne næppe skelnes i deres favntag, men de to hoveder dukkede dog frem, indhyllede om halsen af silkeliglagenet. Hvor var de skønne endnu, skønne i endelig tilfredsstillet kærlighedslykke, begge to på den samme pude, hvor deres hovedhår blandede sig sammen.

Benedetta havde beholdt sit guddommelige smil, trofast og ømt, og i al evighed henrykt over at have opgivet ånden i et elskovskys.

Dario derimod var trods sin glæde forblevet mere smertefuld. De havde endnu begge øjnene vidt åbne, og deres blik sænkede sig i hinandens, de blev stadig ved at se fast på hinanden med en kærtegnende ømhed, som intet længere kunne forstyrre.

Min Gud! Var det da sandt, at han havde elsket hende, Benedetta, med denne rene kærlighed, så frigjort for enhver umulig forestilling om at besidde hende!

Pierre blev bevæget i sin inderste sjæl ved at tænke på de yndige timer, han havde tilbragt i hendes selskab, forenet i et venskab, der var lige så sødt som elskov.

Hun var så smuk, så klog og så glødende af lidenskab. Han selv havde haft en så dejlig drøm om med sin frigørende menneskekærlighed at besjæle denne vidunderlige skabning med det brændende hjerte og det rolige ydre, i hvem han så hele det gamle Rom, som han havde villet række og erobre for det nye Italien.

Han tænkte sig, at han underviste hende og udviklede hendes hjerte og forstand ved at indgive hende kærlighed til de små og fattige, denne nutidens strøm af medfølelse for ting og personer.

Nu ville det have fået ham til at trække lidt på smilebåndet, hvis han ikke havde været så betaget af sorg. Hvor hun dog havde været henrivende i sin bestræbelse for at være ham til behag trods de uoverstigelige skranker, som forhindrede hende i at følge ham, oprindelse, opdragelse og stilling! Hun var en lærvillig elev, men ude af stand til virkelige fremskridt. Alligevel havde det en dag set ud til, at hun ville nærme sig ham, som om lidelserne åbnede hendes sjæl for alle kærlighedsgerninger. Derefter var blændværket om lykke trådt imellem, og hun kunne ikke længere forstå andres ulykke, hun var gået bort i sit egenkærlige håb og sin glæde.

Store Gud! Var det da således, at denne slægt, som var fordømt til at forsvinde, skulle ende på denne måde, endnu så skøn til tider og så tilbedt, men i den grad stående udenfor kærligheden til andre, udenfor menneskekærlighedens og

retfærdighedens lov, der ved at ordne arbejdet i fremtiden kunne frelse verden!

Til sidst var der en anden sorgens årsag hos Pierre, som fik ham til at stamme, uden at det blev til en egentlig bøn. Han kom til at tænke på det voldsomme stød, som havde bortrevet disse to børn i en naturen knusende hævn.

Hvilken hån at have lovet den hellige jomfru ikke at skænke sin jomfruelighed til nogen anden end den udkårede ægtefælle, at bløde under denne ed som i en bodsskjorte hele sit liv og så måtte kaste sig hen i døden ved sin elskers bryst, fortvivlet af anger og brændende efter at give sig helt hen!

Hun havde givet sig hen som en sidste indsigelse, og den nøgne kendsgerning med den truende adskillelse var nok til at gøre hende opmærksom på blændværket og føre hende tilbage til naturen.

Atter blev kirken overvundet af den store pave, sædemanden, som førte parrene sammen med sin stadige opfordring til frugtbarhed. Selv om kirken ikke var bukket under på renæssancens tid for angrebet af Venus og Herkules, der blev gravet op af den romerske jord, så fortsattes kampen dog lige bittert, og hvert øjeblik truede de nye folkestammer, som strømmede over af livskraft og tørstede efter livet i deres kamp mod en religion, som kun var begær efter døden, med at rive med sig den gamle katolske kirkebygning, hvis mure slog revner overalt.

I dette øjeblik havde Pierre den følelse, at denne tilbedte Benedettas død for ham var den højeste ulykke. Han betragtede hende bestandig, og hans øjne kom til at svide af tårer. Hun havde gjort ende på hans drøm. Ligesom dagen forud i

Vatikanet hos paven følte han sit sidste håb forsvinde, den så attråede genopstandelse af det gamle Rom som et ungt, frelsende Rom. Denne gang var det slutningen. Det katolske, fyrstelige Rom var dødt og lå der på båren som et marmorbillede. Hun havde ikke kunnet gå til de ydmyge og lidende i denne verden, og hun havde udåndet i det afmægtige skrig om sin egenkærlige lidenskab, da det var alt for sent til at elske og føde.

Hendes gamle slægt døde ud med hende og Dario, her var ingen genopstandelse mulig. Og Pierre, der med inderlig sorg begræd den elskede afdøde, kunne næsten ikke holde sig oprejst, kunne ikke udholde at se hende ligge der på båren, iskold og stiv.

Var det det kolde dagslys, hvor vokskerterne virkede som to gule pletter, der forvirrede hans syn – var det duften af de tusinde roser omkring de to lig, der steg ham berusende til hovedet? Var det præstens uafladelige mumlen henne foran altret bagved ham, der summede for hans øren og hindrede ham i at samle sig til bøn?

Han var bange for, at han skulle segne om på trinnene og rejste sig derfor.

Med trætte bevægelser gik han hen i en vinduesfordybning for at komme til sig selv igen, og der opdagede han med forbavselse Victorine siddende på en bænk, halvt skjult af et gardin. Hun sad der ifølge donna Serafinas ordre og vågede over de to kære børn, som hun kaldte dem, hun holdt sit blik fæstet på dem, der kom ind og gik ud. Hun bad straks den unge mand sætte sig, da hun nok mærkede, at han var lige ved at besvime.

"Ak!" mumlede han med svag stemme efter at have draget et dybt suk, "det er dog godt, at de fik lov at følges ad for sammen at stå op til et nyt og bedre liv!"

Hun trak lidt på skuldrene og svarede også med dæmpet røst:

"Å, fader ... hvorfor tale om et nyt og bedre liv? Når man først er død, er det såmænd allerbedst at sove i fred. De stakkels børn har lidt og sørget nok her på Jorden, jeg ønsker sandelig ikke, de skal begynde forfra!"

Disse ord, der udtaltes stille og naturligt af denne skikkelige, udannede kvinde, gennemisnede Pierres sjæl, der ofte i nattens fredelige timer havde gyst ved tanken om tilintetgørelsens rædsel.

Han fandt, det var heltemodigt, at hun ikke forfærdedes af evighedens uendelighed.

Ak, hvis alle mennesker så roligt kunne leve uden religionsskrupler, som tilfældet er med størsteparten af Frankrigs lavere borgerstand, ville den jordiske tilværelse måske få et andet og meget roligere præg!

Og da hun så det indtryk, hendes ord gjorde på ham, tilføjede hun:

"Men hvad vil De da have, at der skulle være efter døden? Man fortjener da at få lov til at sove, det er også det bedste, man kan ønske sig, og det mest trøstefulde. Hvis Gud virkelig skulle straffe de onde og belønne de gode, ville han få lovlig meget at gøre. Hvordan er dog en sådan domfældelse mulig? Har enhver ikke det gode og det onde i den grad sammenblandet i sig, at det rigtigste ville være at tilgive dem alle?"

"Men disse to," mumlede han, "der var så elskelige og så elskede, de har ikke levet, hvorfor skulle man da ikke gøre sig

selv den glæde at tro, de igen kunne leve og andet steds blive belønnet ved hinandens side i al evighed?"

Hun rystede igen på hovedet og sagde:

"Nej – nej! ... jeg sagde det nok, at min stakkels Benedetta gjorde uret i at pine sig selv med sine ideer om den anden verden og ikke give sig hen til ham, hun elskede så højt ... lykken er en sjælden blomst! ... man angrer blot bagefter, når det er for sent ... se nu engang, hvordan det er gået disse to stakler. For dem er tiden omme, de er døde, og hvad man så siger, nu er de færdige og får aldrig mere nogen fornøjelse af at kysse hinanden."

Gråden overvældede hende, og hulkende fortsatte hun:

"De små stakler, de små stakler ... at tænke sig, at nu er de gået ind til den lange nat, som aldrig får ende ... se dog på dem, hvor hvide de er, og forestil Dem så, at der ikke vil blive andet tilbage end ben af deres to hoveder der på puden, og at kun benene i armene vil omslynge hinanden. Ak lad dem sove, lad dem sove! De lider i det mindste ikke mere, de føler intet mere."

Der opstod en lang tavshed. Delt mellem tvivl og håb betragtede Pierre denne kvinde, der ikke brød sig om præsterne og som havde bevaret sin naturlige enfoldighed, hun var så rolig og tilfreds over at have opfyldt de pligter, hendes beskedne tjenende stilling havde pålagt hende i de fem og tyve år, hun havde tilbragt her i dette fremmede land, hvis sprog hun ikke engang havde kunnet lære. Ak, ja, at være som hun, eje denne ligevægt, være et sundt, snæversynet menneske, der holder sig til jorden og som lægger sig til ro ved aftenstide, fuldstændig tilfreds over at have fuldført sit dagsværk, med den fortrøstning aldrig at vågne mere!

Da Pierre igen så hen til dødslejet, syntes han at genkende den gamle præst, der knælede på trinet, og som lå med bøjet hoved, overvældet af sorg.

"Er det ikke fader Pisoni," spurgte han, "præsten i Santa Brigida, hvor jeg nogle gange har holdt messe? Ak, hvor han græder, den stakkels mand."

Med sin rolige og bedrøvede stemme svarede Victorine:

"Han har såmænd grund til det. Den dag, da han viede min stakkels Benedetta til grev Prada, gjorde han virkelig et net stykke arbejde. Al denne forfærdelse ville ikke være kommet, hvis man straks havde ladet det kære barn få sin Dario. Men de er alle gale i denne væmmelige by med deres politik. Og han her, som virkelig er en skikkelig mand, troede at have gjort et mirakel og reddet verden ved at forene paven med kongen, som han sagde med sit milde smil, sådan en gammel bogorm, der aldrig har brudt sig om andet end gamle sten, De ved nok, deres antikviteter og deres patriotiske ideer, der går hundrede tusinde år tilbage. Og nu kan De selv se, hvordan han græder i dag ... den anden har også været her, det er ikke en halv time siden, pater Lorenzo, jesuitten, der blev contessinaens skriftefader efter fader Pisoni, og som ødelagde alt, hvad denne havde udrettet. Han var også en af den rigtige slags, en, der kunne vende op og ned på al ting og forhindre folk i at være lykkelige med alle sine spidsfindigheder ... jeg ville ønske, at De havde set, hvordan han korsede sig og slog ud med armene, mens han lå på knæ, men De må ikke tro, han græd, nej aldeles ikke ... han syntes at sige til sig selv, at siden alt var gået så forkert, måtte Gud nu til sidst helt have trukket sig ud af denne affære. Desto værre for de døde."

Hun talte sagte uden at standse, som om det var hende en lettelse at blive af med alt det, hun havde haft på hjertet, siden de frygtelige timer hun havde gennemlevet i de sidste døgn.

"Og kender De ikke hende der?" tilføjede hun endnu sagtere, idet hun så hen til en ung, fattigklædt pige, som han havde taget for en af tyendet. Hun lå, opløst i sorg, sammensunket på fliserne, men da hun hævede hovedet og viste et sjældent smukt ansigt, næsten skjult i en pragtfuld, sort hårfylde, udbrød han: "Pierina! Den stakkels pige."

Victorine gjorde en bevægelse, der udtrykte medfølelse og overbærenhed.

"Ja, stakkels pige," sagde hun. "Jeg gav hende lov til at komme herop ... jeg ved ikke, hvordan hun har fået ulykken at vide. Ganske vist støver hun altid om her ved paladset. Hun lod mig kalde ned, og De skulle bare have hørt hende bønfalde og tigge og med hulken bede om endnu en gang at få lov til at se sin fyrste ... Herre Gud, hun gør jo ingen fortræd her ved at ligge på gulvet og se på de to med sine smukke øjne fulde af tårer. Hun har været her en halv time, og jeg havde i sinde at føre hende ud igen, hvis hun ikke havde været ordentlig. Men hun gør jo ingen ting, hun rører sig ikke engang, så lad hende da blive og fylde sit hjerte for hele livet."

Det var et betagende syn at se Pierina, denne uvidende, lidenskabelige og skønne pige således overvældet og lamslået ligge foran denne brudeseng, hvor de to elskende hvilede i hinandens arme, sovende dødens søvn, deres første og evige nat.

Man kunne ikke tænke sig et skønnere ansigt end hendes, præget af sorg og kærlighed. Det var en antik sorgens statue,

men fuld af liv, med den ædle pande, kindens fine runding og den fuldendt skønne mund.

Hvad tænkte hun på? Led hun ved at se sin fyrste for bestandig hvilende i rivalindens arme? Var det en uudslukkelig skinsyge, der stivnede blodet i hendes årer, eller var det sorg over at have mistet ham, at måtte sige sig selv, at hun så ham for sidste gang ved siden af denne kvinde, der forgæves søgte at opvarme ham med sit favntag, der nu var lige så koldt som hans.

Hendes øjne vedblev at være blide, og hendes læber beholdt deres ømme udtryk. Hun fandt dem så rene og så smukke, som de lå der mellem blomsterne. Og i sin egen skønhed, sin ubevidste dronningeskønhed lå hun uden at røre sig som en ydmyg tjenerinde, som en forelsket slavinde, hvis herre døende havde taget hendes hjerte med sig.

Uophørlig kom der folk. De gik med højtidelig langsomhed og bedrøvede lader, knælede, bad nogle øjeblikke og vandrede derpå ud igen på samme måde.

Pierres hjerte snørede sig sammen, da han således så Darios moder, den endnu smukke Flavia, komme ind ledsaget af den kønne Jules Laporte, forhenværende sergent i schweizergarden, som hun havde fået gjort til marki Montefiori.

Da hun den foregående aften var blevet underrettet om dødsfaldet, var hun kommet, men hun mødte nu igen, højtidelig og i pragtfuld sørgedragt, som klædte hendes lidt svære, junoniske skikkelse udmærket. Da hun med dronningeanstand havde nærmet sig dødslejet, blev hun stående et øjeblik med tårer hængende i øjnene.

Før hun derpå ville knæle, så hun, om Jules var ved siden af hende, og med et blik befalede hun ham at blive ved siden af sig.

De blev begge liggende i bøn en passende tid, hun værdig og bedrøvet, han som en mand, der ved at finde sig til rette i livets forskellige forhold, selv de aller alvorligste.

Derpå rejste de sig, forsvandt langsomt ud ad døren, der førte ind til de værelser, hvor kardinalen og donna Serafina modtog familien og dens nærmeste venner.

Fem damer gik derind efter hinanden, mens to munke og den spanske gesandt ved pavehoffet kom ud. Victorine, der havde tiet stille i nogen tid, udbrød pludselig:

"Ah, der kommer den lille fyrstinde, *hun* er bedrøvet ... hun elskede min Benedetta!"

Pierre så Celia komme ind. Hun havde også anlagt sørgedragt for at sige veninden det sidste farvel. Bag hende kom hendes kammerpige med to store buketter af hvide roser i armene.

"Ak, den rare, lille fyrstinde," mumlede Victorine, "hun ville have, at hendes bryllup med Attilio skulle fejres på samme dag som de to kære børns, men de er kommet først, de har allerede haft bryllup og sover nu deres første nat sammen."

Celia korsede sig og kastede sig på knæ, men det var tydeligt at hun ikke bad, hun betragtede de to kære hedengangne, forbavset og betaget over at finde dem så hvide og så kolde og så skønne som marmor. Hvor var det muligt!

For nogle få timer havde hun set dem begge, og nu var livet flygtet bort. Aldrig ville disse læber kysse hinanden mere. De stod for hende endnu fra ballet den foregående nat, så glade, så

strålende at liv og kærlighed. En forbitret protest fyldte hendes unge og frejdige hjerte, et oprør mod denne hensynsløse død. Og vrede, rædsel og smerte, der stivner al lidenskab, stod at læse på hendes ungdommelige og sanddru ansigt.

Hun lukkede sagte øjnene og forsøgte at bede, mens store tårer løb ud under hendes lukkede øjenlåg.

Der gik nogen tid hen i dyb tavshed, som kun blev afbrudt af sagte mumlen henne fra altret, hvor der blev sagt messer. Endelig rejste Celia sig, lod kammerpigen give sig de to rosenbuketter, som hun selv ville lægge på sengen.

På trinet stod hun et øjeblik og betænkte sig, derpå lagde hun sine blomster på begge sider af de to blege ansigter, der sov så fredeligt på den hvide silkepude, men da hun havde prydet sin venindes leje med den sidste, duftende gave, gik hun ikke bort, hun bøjede sig tøvende ned, som om hun søgte efter et kærligt afskedsord, de to elskende kunne tage med sig i graven. Og hun fandt, hvad her skulle siges, for hun trykkede et langt, kærligt kys først på brudens og så på brudgommens iskolde pande.

"Ak, den søde, gode pige!" udbrød Victorine, hvis tårer på ny strømmede, "så De, fader, hvor hun kyssede mine stakkels elskede børn! Ingen har tænkt på at give dem et afskedskys, end ikke hans egen moder ... ak, den kære, lille sjæl – hun tænker vist på sin Attilio i dette øjeblik!"

Nu fik Celia øje på Pierina, der ikke havde rørt sig af stedet i sin stumme fortvivlelse.

Hun kendte hende straks, og hendes kærlige hjerte rørtes, da hun så den unge piges legeme gennemrystes af den voldsomste hulken. Denne elskovssmerte gjorde et dybt indtryk på hende,

hun trådte helt hen til den skønne pige og sagde med dæmpet stemme, der rystede af uendelig medfølelse:

"Vær dog rolig, kære, smukke barn, græd ikke sådan ... prøv at samle Dem ..."

Men hendes venlige ord havde ikke den tilsigtede virkning, for Pierina græd endnu heftigere, hulkede så højt, at man begyndte at lægge mærke til hendes overdrevne sorg. Celia bøjede sig ned over hende, lagde armen om hende, hjalp hende op og førte hende med søsterlig ømhed ud af salen, mens hun hviskede hende kærlige og beroligende ord.

"Gå med dem, kære fader, og se, hvad der bliver af dem," sagde Victorine til Pierre. "Jeg vil ikke gå herfra – det trøster mig at våge over mine børn til det sidste."

Og Pierre fulgte de to unge piger ud i det adelige forgemak, hvor don Vigilio havde sin plads. Her stod nogle stole, som man havde flyttet fra tronsalen, og på en af dem fik Celia den grædende Pierina bragt til sæde, for at hun kunne komme lidt til sig selv.

Den lille fyrstinde blev stående hos hende og talte med hende om de kære hedengangne, som lå derinde i overjordisk skønhed og sov deres sidste søvn i majestætisk ro og fred. Hun var midt i sin sorg fuld af beundring.

Pierre kom hen til dem, og ved at udspørge Pierina hørte han, at broderen, Tito, lå på hospitalet, farligt såret af et frygteligt knivstik. Hjemme i Slotsvænget var elendigheden større end nogen sinde, der havde næppe været det tørre brød i huset, siden vinteren var begyndt. Sorg og jammer overalt – de døde var lykkeligere end de levende! Men Celia klappede den grædende Pierina og trøstede hende, så godt hun kunne:

"Nej, nej, kære barn, sådan må De ikke tale, livet er i sig selv en lykke, når man er ung og smuk som De ... så, så – tør nu Deres tårer og vær en fornuftig pige!"

Hun drog hende med sig, og Pierre blev siddende i lænestolen, hensunket i en sådan bedrøvelse og så dødtræt, at han ikke kunne rejse sig.

Don Vigilio stod på sin post og bukkede ærbødigt for de indtrædende gæster. Om natten havde han haft et voldsomt feberanfald, han rystede nu og da over hele legemet og var ganske gul i ansigtet, mens de sorte øjne glødede. Når han kunne komme til, så han på Pierre med et blik, der røbede den største lyst til at udtrykke de bekymringer og ængstelser, der pinte ham, men rædslen for, at Paparelli skulle se ham gennem den åbne dør, lammede åbenbart hans tunge, for han vovede ikke at nærme sig til Pierre. Omsider fjernede Paparelli sig et øjeblik, og straks stod don Vigilio ved siden af den unge franskmand.

"Så De Hans Hellighed i går aftes?"

Forbavset løftede Pierre hovedet.

"Å, her får man alting at vide, det har jeg jo tit nok sagt Dem! ... og hvad blev resultatet? De har naturligvis simpelthen tilbagekaldt alt, hvad De har sagt og skrevet i Deres bog – ikke sandt?"

Pierres stigende forbavselse var det samme som et bekræftende svar. Forresten lod don Vigilio ham ikke komme til orde, men fortsatte:

"Ja, det tænkte jeg nok, men jeg ville dog gerne være sikker i min sag ... å, jeg kender dem og deres hele fremgangsmåde! Nu

tror De mig måske, nu ser De måske selv, at de kvæler dem, de ikke forgiver!"

Han mente naturligvis jesuitterne. Forsigtigt strakte han hals for at se, om Paparelli var i nærheden.

"Og monsignor Nani – hvad sagde han?"

"Jeg har slet ikke set monsignor Nani endnu," lød det omsider fra Pierre.

"Nå, det troede jeg, han gik gennem salen, lidt før De kom – så må han være gået lige ind til donna Serafina og Hans Eminence for at hilse på dem. Om lidt kommer han tilbage, og så taler han med Dem, skal De se."

Derpå tilføjede han med sin modløse mine, som en slagen mand:

"Jeg sagde Dem jo fra begyndelsen, hvordan alt dette ville ende – ikke sandt?"

Men nu syntes han at have hørt Paparellis listende skridt, han fo'r atter hen på sin plads og bukkede for to gamle damer. Og Pierre blev siddende, overvældet, med halvt lukkede øjne. Han mindedes sekretærens ord den nat, da han tog bladet fra munden, mindedes, hvad han havde sagt om den kloge mand, der aldrig kompromitterede sig, var elskværdig mod alle og til bunds kendte verden gennem sin stilling i Det Hellige Officium. Og pludselig stod al ting så klart for ham, han forstod, med hvilken klog og beundringsværdig taktik Nani havde ledet ham til den handling, han skulle udføre tilsyneladende af egen fri vilje. Først var Nani ærgerlig over, at Pierres bog var anklaget, derefter ængstelig ved tanken om, at den ivrige unge forfatter kunne vække forargelse ved oprørske handlinger – så havde han fået Pierre til Rom og skaffet ham

indbydelsen til at bo i Palazzo Boccanera. Og derefter voksede hindringer og vanskeligheder frem. Pierres ophold i Rom trak ud. Han kunne ikke få paven i tale, man holdt ham hen med løfter og trak ham omkring over alt, sendte ham fra Herodes til Pilatus – fra monsignor Fornaro til pater Dangelis, fra kardinal Sarno til kardinal Sanguinetti. Og omsider, da han var rokket i sin tro på mennesker og ting, træt, udmattet, modløs, fuld af tvivl om alt og alle, fik han den længselsfuldt ventede audiens hos paven, der knuste alle hans håb og alle hans højtflyvende drømme. Nu så han i ånden monsignor Nanis fine ironiske smil, hans gennemtrængende blik, hans kloge politik. Han morede sig med at gøre eksperimenter. Han hørte den bløde, spotske stemme gentage, at det var en sand Forsynets styrelse, der prøvede den unge mand og lod ham lære Rom at kende – bragte ham til forståelse og erkendelse, opdrog ham, så at han kunne undgå fejltrin på vejen til den hellige fader. Og han, der kom med ungdommelig begejstring, med tro på en apostelgerning, med glødende nidkærhed og kamplyst, med overbevisning om aldrig i evighed at skulle tilbagekalde en tøddel af sin bog! Var det ikke den fineste diplomati, den dybeste klogskab sådan at knuse hans følelser imod forstanden, at påkalde hans sunde fornuft, så at den, uden forargelig kamp, tilintetgjorde sit eget unyttige og usande værk, så snart den her, i det virkelige Rom, havde indset tåbeligheden, umuligheden af at drømme om "Et Nyt Rom!"

Netop i dette øjeblik så Pierre monsignor Nani i egen person komme fra tronsalen, og den fornemme prælats tilsynekomst vakte ikke i hans sjæl den harme og det nag, han havde ventet. Tværtimod blev han glad, da monsignor nærmede sig og rakte

ham hånden. Denne gang smilede han imidlertid ikke, som han plejede, han var alvorlig, dybt bedrøvet og bevæget.

"Ak, min kære søn, hvilken forfærdelig rystende begivenhed! Jeg kommer fra Hans Eminence, som jeg traf opløst i tårer! Det er frygteligt, frygteligt!"

Han tog plads på en stol og vinkede til den unge præst, at han skulle sætte sig. Derpå tav han en stund, træt af sindsbevægelse og af trang til hvile efter de sørgelige betragtninger, der tydeligt afspejlede sig på hans smukke, fine ansigt. Så slog han ud med hånden, som ville han fjerne al denne overvældende bedrøvelighed, og hans træk røbede den vante venlighed:

"Nu vel, min kære søn, De har altså talt med Hans Hellighed?"

"Ja, monsignor – i går aftes. Og jeg takker for den store godhed, der er mig bevist!"

Nanis blik hvilede fast og forskende på Pierre, mens et smil svævede ham om munden.

"De takker mig? ... jeg ser altså, at De har været en fornuftig, ung mand, og at De, som De burde, har føjet Dem efter den hellige faders vilje. Jeg var overbevist om, at dette ville ske, jeg ventede intet mindre af Deres store begavelse. Men derfor er jeg alligevel glad over at se, hvor rigtigt jeg havde bedømt Dem!"

Han blev ved i en fortrolig tone: "De må indrømme, at *jeg* aldrig har diskuteret med Dem. Hvorfor skulle jeg det? Jeg var så sikker på, at kendsgerningerne var bedre end nogen som helst bevisførelse. Nu har De selv tilbagekaldt bogen – og dermed falder jo enhver diskussion til jorden af sig selv ... men tænk Dem dog om, min kære søn ... hvor kunne De et øjeblik drømme om muligheden af at føre kirken tilbage til dens

udgangspunkt, til dette oprindelige kristne fællesskab, som De så yndefuldt har skildret. Kirken kan jo ikke standses i den udviklingsretning, Gud selv har givet den, den kan jo umulig efter så mange århundreders forløb komme tilbage til sin begyndelse! ... nej, hvad Gud har gjort, er godt, kirken skal styre verden i dens nuværende skikkelse. Kirken selv fastslår til syvende og sidst bedre end nogen, hvordan dens regering skal formes og bygges, så at den står på et fast grundlag hernede. Og derfor er Deres stormløb mod dens timelige magt et ubodeligt fejlgreb, en forbrydelse, rent ud sagt, for ved at berøve pavedømmet dets verdslige magt, overgiver De det på nåde og unåde til folkenes forgodtbefindende ... *Deres* ny religion er simpelthen en opløsningstilstand – et moralsk anarki – skismaens frihed – med et ord – den guddommelige bygnings sammenstyrtning. De vil med den nedrive den gamle katolicisme, hvis vidunderlige visdom og urokkelige fasthed hidtil har været menneskehedens frelse, og som alene kan redde den for fremtiden og i evighed!"

Pierre følte, at denne mand talte i inderlig overbevisning, han følte, at han virkelig var from og troende, elskede denne kirke med en taknemmelig søns kærlighed, i vished om, at den var den skønneste og den eneste samfundsordning i hvilken menneskene kunne finde fred og lykke. Og når Nani attråede verdensherredømmet, var det visselig ikke alene, fordi magten er sød, men også fordi han følte sig sikker på, at ingen var magten voksen som han.

"Å, man kan naturligvis være uenig med hensyn til midlerne. Jeg for min part hader vold og overgreb, ønsker fredsommelighed så vidt som muligt, forsonlighed og

indrømmelser overfor århundredets ny ideer, der rejser sig imod os, ene og alene fordi der mellem dem og os hersker mangel på forståelse … men jeg har den tro, at vi kan komme til overensstemmelse … og netop fordi det er min overbevisning, er det mig så stor en glæde, at De, min kære søn, erkender Deres fejl, vender tilbage til vor favn og for fremtiden kæmper på vor side – ikke sandt?"

Alle Leo den 13.s argumenter genfandt Pierre i monsignor Nanis ord, og da han ikke ville give noget direkte svar, fordi han var træt og uden spor af harme, trods det sår, der blødte i hans sjæl, bøjede han sig igen og talte langsomt, med dæmpet stemme for at skjule sin bitterhed.

"Jeg gentager, at jeg er fuld af taknemmelighed, fordi Deres Eminence med så varsom hånd har befriet mig fra mine vilde og afsindige drømmerier. Når jeg er blevet en smule roligere i mit sind, når jeg er kommet i ligevægt, vil jeg sikkert tænke på Dem med evig erkendtlighed!"

Monsignor Nani betragtede ham med sine kloge øjne.

Han forstod så godt, at denne unge præst, hvis begavelse han satte pris på, var en kraft, kirken havde mistet.

Hvad ville han nu gøre? En eller anden dumhed, det var mere end sandsynligt. Men prælaten måtte nøjes med nogenlunde at have rådet bod på den første, de andre kunne han desværre hverken forudse eller hindre. Og atter slog han yndefuldt ud med hånden – hver dag måtte have nok i sin egen plage. Omsider talte han:

"Må jeg endnu sige Dem et par ord, min kære søn! Brug Deres ypperlige evner, husk, at Deres lykke som præst og som menneske bunder ud i ydmyghed. De vil blive grænseløs

ulykkelig, hvis De vil bruge Deres udmærkede forstand mod ham, der har skænket Dem denne gave!"

Og atter fjernede han med en håndbevægelse dette emne, hele denne sag, den var skrinlagt, skulle ikke mere drages frem. Nu drejede hans tanker sig om en anden sag, en sag, der lagde en sky over hans pande – en sag, der afsluttedes så tragisk ved disse to ulykkelige børns pludselige død.

"Ak," fortsatte han, "den stakkels fyrstinde, den ulykkelige kardinal! Aldrig har skrækkeligere ulykke ramt et hus! ... nej, dette er for sørgeligt ... dette er for sørgeligt ... dette overgår al menneskeforstand. Man oprøres i sin inderste sjæl ..."

Men i dette øjeblik hørtes stemmer i det andet forværelse, og Pierre så med forbavselse kardinal Sanguinetti, som med ydmyge lader blev modtaget af fader Paparelli.

"Hvis Deres Eminence vil ulejlige sig med at følge mig, skal jeg selv vise vej!"

"Ja, jeg kom i aftes hjem fra Frascati, og da jeg hørte den sørgelige efterretning, ilede jeg straks hertil for at udtrykke min deltagelse og bringe trøst!"

"Vil Deres Eminence opholde Dem et øjeblik ved paradesengen, så skal jeg underrette Hans Eminence om besøget."

"Ja, gør det. Jeg ønsker, at Hans Eminence får at vide, hvilken levende del jeg tager i den forfærdelige sorg, som rammer dette berømte hus."

Han forsvandt ind i tronsalen og Pierre stod som lamslået ved dette overmål af dristighed.

Han mente selvfølgelig ikke, at kardinalen var direkte medvider i Santobonos forbrydelse. Han vovede ikke at måle, i

hvor høj grad Sanguinetti var indirekte skyldig. Men ved at se ham komme her med oprejst pande og højt udtale sørgeord, fik han en urokkelig overbevisning om, at han vidste alt.

Hvordan, og gennem hvem? Det kunne han ikke forklare. Velsagtens på den måde forbrydelser kom dem for øre, der i mørket har lagt planer til mørkets gerning. Og han stod der som gennemisnet af den hovmodige mands frække optræden, der sikkert var en vel overlagt politisk handling, med det mål at give medbejleren et offentligt bevis på agtelse og medfølelse.

"Kommer kardinalen her!" udbrød han uvilkårligt. Monsignor Nani, der læste skyggen af Pierres tanker i hans barneøjne, lod, som om han ikke forstod meningen af dette overraskelsesudbrud.

"Ja, jeg hørte i går, at han var kommet hjem til Rom i går aftes. Han ville ikke blive borte længere, den hellige fader var nu rask igen og kunne trænge til ham."

Skønt dette blev sagt i en ganske naturlig tone, tog Pierre dog ikke fejl, han betragtede nu også prælaten et øjeblik og følte sig straks overbevist om, at monsignor Nani vidste alt.

Nani, der var en gammel ven af huset Boccanera, holdt ganske bestemt meget af Benedetta, hvis skønhed og ynde måtte gøre indtryk på enhver, der havde hjerte. Sådan kunne man forklare de skridt, han havde gjort for at få den unge kones skilsmisse bragt i stand.

Men hvis man skulle tro don Vigilio, var ægteskabets opløsning, der havde kostet en masse penge og en masse ulejlighed, ligefrem en skandale.

Nani havde først trukket sagen i langdrag, derefter påskyndet den og drevet på, så at den fik en opsigtvækkende

slutning, ene og alene for at ødelægge kardinal Boccaneras rygte og fjerne ham fra pavestolen, nu, da konklavet var nærforestående og hans udsigt til at blive Leo den 13.s efterfølger syntes daglig at vokse. Selvfølgelig kunne den intolerante, upolitiske Boccanera ikke være en pave efter Nanis sind, smidig og fredsæl som han var, så at den kloge prælats virken der i huset på en gang som mål havde sat sig contessinaens lykke og en langsom undermineren af kardinalens og donna Serafinas indflydelse i de sortes kreds. Han havde altid bekæmpet søsterens og broderens ærgerrighed, gjort alt for at hindre deres lykkedrøm fra at blive virkelighed. Men selv om han aldrig havde villet se Boccaneraslægten for tredje gang bestige pavestolen, selv om han en kort tid havde støttet kardinal Sanguinetti, så var det kun med lovlige midler, aldrig havde hans tanker forvildet sig ind på forbrydelsens vej, aldrig havde han et eneste øjeblik kunnet nedlade sig til at bruge et våben som denne forfærdelige gift, der havde ramt to uskyldige.

Nej, nej – som han selv før sagde – dette gik over alle grænser, dette måtte oprøre et menneskes inderste sjæl. Han brugte menneskeligere, blidere våben, en sådan brutalitet lå langt fra hans hele karakter og væsen, og hans glatte ansigt med de fine, regelmæssige træk bevarede endnu spor af sorg og harme ved synet af den sørgende kardinal Boccaneras tårer og de to elskende, som lynet havde knust i hans sted.

Pierre, der troede, at Sanguinetti i al hemmelighed var prælatens kandidat, vedblev dog at føle sig forpint og ønskede at vide, hvor meget Nani vidste om den sørgelige begivenheds forhistorie. Han fortsatte derfor samtalen.

"Jeg troede, Hans Hellighed ikke stod på nogen god fod med Hans Eminence, kardinal Sanguinetti. Men det er måske ret naturligt, at paven ikke kan betragte sin efterfølger med synderlig milde blikke."

Monsignor Nani smilede og svarede straks:

"Å, hvad – der har tre-fire gange været uenighed mellem Vatikanet og kardinalen. I alt fald behøver Hans Hellighed ikke at misunde Hans Eminence tiaraen, han ved, at den *ikke* kommer til at pryde kardinal Sanguinettis hoved."

Og så var det, som om han angrede at have udtrykt sig med denne sikkerhed, for han fortsatte:

"Jeg spøger selvfølgelig, Hans Eminence er værdig til at indtage den høje stilling, der måske venter ham."

Men Pierre var nu sikker i sin sag – kardinal Sanguinetti var ikke mere monsignor Nanis kandidat. Han fandt ham vel alt for utålmodig, alt for farlig ved de mærkelige forbindelser, i hvilke han havde indladt sig, ophidset som han var af sin ustyrlige ærgerrighed, der ikke veg tilbage for at fraternisere med alle partier, endda med det unge, patriotiske Italien.

Og situationen klarede sig, Sanguinetti og Boccanera ødelagde hinanden gensidigt, tilintetgjorde hinandens udsigter. Den ene ved sine intriger, ved sine drømme om at erobre Rom gennem valg, mens den anden sad stille og urokkelig i sin intolerance, mens han slyngede bandstrålen ud imod århundredets vildfarelser, ventende fra Gud alene det mirakel, der skulle frelse kirken.

Hvorfor ikke lade disse to overfor hinanden stående magter sønderbrydes med samt deres yderligtgående tendenser?

Boccanera var ganske vist undsluppet den dødsfare, der nys havde svævet over hans hoved, men den tragiske begivenhed havde ikke desto mindre gjort ham umulig som kandidat, han var ødelagt af alle de historier, der summede rundt i hele Rom, og selv om Sanguinetti et øjeblik kunne tro sig befriet for sin generende rival, havde han overset, at han med det samme ramte sig selv ved at benytte midler, der var alt for farlige og truende for hans omgivelser.

Det var øjensynligt, at monsignor Nani var overmåde tilfreds. Pladsen var tom – det var fablen om de to ulve, der sønderrev hinanden, så at der ikke var en stump tilbage af dem, end ikke de to haler. Og inde i de lyse øjne, over hele den fornemme, stilfærdige skikkelse var der en sælsom duft af det store, ukendte – pavens udvalgte efterfølger – beskyttet af hele den sorte hær, til hvis allerdygtigste førere han kunne henregnes.

En mand som Nani tabte aldrig modet, havde altid en løsning på rede hånd. Hvem – hvem skulle være pave efter den gamle Leo den 13.?

Nu rejste han sig og tog kærligt afsked med den unge mand:

"Min kære søn, det er yderst tvivlsomt, om jeg ser Dem mere, derfor ønsker jeg Dem en lykkelig rejse."

Men han gik ikke straks, hans blik fortsatte at hvile på Pierre med det gennemtrængende, forskende udtryk, der var dets særkende. Han bad ham igen sætte sig og tog selv plads:

"Når De nu kommer hjem, så aflægger De vel straks kardinal Bergerot et besøg, ikke sandt? ... vær så god at bringe ham min ærbødige hilsen. Jeg har set lidt til ham, da han var her i anledning af sin udnævnelse. Det er en af den franske

gejstligheds mest begavede mænd. ... ak, ville blot sådanne prælater arbejde hen imod forståelse og enighed i vor hellige kirke ... desværre har jeg en følelse af, at han har fordomme imod os, fordomme, der skriver sig fra forskellen i oprindelse og omgivelser ... han støtter os ikke altid, som han burde."

Overrasket over at høre kardinalen omtalt på denne måde lyttede Pierre med stor interesse til monsignor Nanis ord. Så talte han rent ud og svarede ganske uden forbehold:

"Ja, Hans Eminence har sine aldeles bestemte anskuelser med hensyn til den katolske kirke i Frankrig ... og han har en uovervindelig afsky for jesuitterne ..."

Monsignor Nani løftede hastigt hånden for at bede Pierre tie stille. Han så yderst forbavset ud ... oprigtigt forundret:

"Hvad er det, De siger, kære ven! ... afsky for jesuitterne! Hvordan kan de dog forulempe ham! ... de er jo slet ikke til mere, det er jo fortidens mænd! Har De måske truffet jesuitter her i Rom? Har de i mindste måde generet Dem, de stakkels mennesker, som ikke har det, hvortil de kan hælde deres hoved? ... nej, nej – lad os blot være fri for den bussemand, den virker sandelig ikke mere ... det er jo ligefrem barnagtigt!"

Det var Pierre tur at se forbavset ud, han undredes over den dristige ro, hvormed prælaten behandlede et så brændende spørgsmål, men Nani udholdt hans blik, hans hele udtryk så ud som selve sandhedens bog.

"Å – hvis De med jesuitter mener fornuftige præster, der søger med mildhed og overtalelse at føre oprørske samfund tilbage til kirkens skød i stedet for at indlade sig i frugtesløse, farlige, ørkesløse stridigheder – ja – kære søn, da er vi alle mere eller mindre jesuitter, for man må jo være afsindig, hvis man

ikke vil tage hensyn til den tid, i hvilken man lever … nå – desuden hænger jeg mig ikke i ordlyd, og vi kan såmænd gerne sige jesuitter, hvis De gerne vil have det!"

Atter svævede det fine, ironiske smil om hans mund som et udtryk for hans overlegne forstand:

"Ja, ja – men når De træffer kardinal Bergerot, så må De huske at sige ham, hvor uklogt det er i Frankrig at forfølge jesuitterne, at behandle dem som folkefjender. Det er da så langtfra, at det netop er jesuitterne, som er Frankrigs sande venner, fordi de står på de riges, de mægtiges, de modiges side. Frankrig er jo det eneste katolske land, som endnu har noget virkeligt at sige, den franske nation er den eneste, der er i stand til at yde kirken solid støtte i farens stund. Derfor har den hellige fader også, efter at have søgt en alliance med det sejrende Tyskland, nu definitivt sluttet forbund med Deres fædreland – han har forstået, at Frankrig, trods sit nederlag, var nødvendig for kirkens frelse. Og her har han ene og alene fulgt jesuitternes politik, disse græsselige jesuitter, der er så forhadte i Frankrig! … sig desuden til kardinal Bergerot, at det ville være en skøn gerning for ham at virke for fredens fremme og bringe republikken til at forstå, hvor klogt det var at slutte sig til den hellige faders forsonlighedspolitik. Republikken lader hånt om pavens politiske magt, og deri har den stor uret, for selv om den hellige stol i verdslig henseende er en ret ubetydelig faktor, så bør man aldrig glemme den uhyre store, åndelige myndighed, der hviler i Hans Helligheds hænder – han kan jo hver dag, ja hver time, indvirke på sjælene og sætte bevægelser i gang, der kan få uberegnelige følger. Og sig ham så endelig, at det ligefrem er en ynk at se, hvor usselt republikken

går til værks ved valget af sine biskopper, man skulle sandelig tro, at den med vilje vil svække sin kirkes myndighed. Med meget få undtagelser er de franske bisper nogle svaghjernede personer, og kardinalerne er selvfølgelig heller ikke meget værd, middelmådigheder, der her i Rom hverken har indflydelse eller spiller nogen rolle. De skal få at se, hvilken elendig figur de franske kardinaler vil komme til at gøre ved næste konklave! Hvorfor vil I da være så urimelige og så hadske mod disse jesuitter, der politisk set er jeres venner – hvorfor bruger I ikke deres dygtighed og nidkærhed i republikkens tjeneste, så at I med det samme sikrer jer den fremtidige paves bevågenhed. Han er ligeså nødvendig for jer som for os, han bør vedblivende virke for Leo den 13.s store gerning, den, der bliver så galt bedømt og så tåbeligt bekæmpet. Den hellige faders kæmpeværk bekymrer sig kun lidt om øjeblikkets småligheder, det stræber mod højere fremtidsmål, mod alle folkeslags enhed i den eneste saliggørende kirkes moderfavn! – sig dette til kardinal Bergerot, sig, at han bør og skal stå last og brast med os, at han virker for sit fædreland ved at arbejde med og for os! Pavens efterfølger! ... der er jo hele spørgsmålet! Og ve Frankrig, hvis pavens efterfølger ikke er besjælet af samme ånd som Leo den 13.!"

Han havde atter rejst sig, og denne gang tog han afsked for alvor.

Aldrig havde Pierre hørt ham ytre sig så uforbeholdent.

Men han havde sikkert fået sagt det, han ville sige, med et mål for øje, som han alene kendte, og med en blidhed, en bestemthed, der røbede, at hvert eneste ord var udtryk for en moden, velovervejet tanke.

"Farvel min kære søn, lad mig nu se, De tænker over alt, hvad De har set og oplevet i Rom, brug Deres ypperlige evner og ødelæg ikke ubesindigt Deres tilværelse som menneske og som præst!"

Pierre bukkede og trykkede den smalle, bløde hånd, som prælaten rakte ham, idet han sagde:

"Monsignor, jeg takker atter for den godhed, De har vist mig. Vær forvisset om, at jeg intet skal glemme!"

Han fulgte monsignor Nani med øjnene, så ham fjerne sig i den fine kjole, med lette, spændstige skridt, der bebudede fast håb om fremtidige sejre.

Nej, nej, Pierre skulle sandelig ikke glemme denne Romerrejse!

Nu kendte han den til bunds, den såkaldte enighed i kirken, vor moder, det vornedskab, hvor Kristi bud bliver Cæsars diktatur og verdensherredømmet!

Og disse jesuitter! ... ja, vist elskede de Frankrig, det nærede han ingen tvivl om, de elskede kirkens ældste datter, den eneste magt, der endnu kunne virkeliggøre deres drøm om overhøjhed, men de elskede Frankrig, som de sorte græshopper elskede den bølgende kornager, på hvilken de slår ned, og som de æder op.

En usigelig sørgmodighed sneg sig over ham, når han tænkte på, at al den jammer, han her så i dette store sammenstyrtende hus, ene og alene var deres værk.

Ved at vende hovedet fik han øje på don Vigilio, som støttede sig mod et udskåret skab overfor kardinalens billede. Sekretæren havde skjult ansigtet i hænderne og bøjede ryggen,

som om han ønskede at synke i jorden, forsvinde for bestandig. Hele hans magre legeme rystede i feber og rædsel.

I et øjeblik, hvor han troede, ingen lagde mærke til ham, var han rent sunket sammen i forfærdet sorg.

"Men Gud i Himlen, hvad er der hændt Dem, fader?" spurgte Pierre og gik hen til den fortumlede mand, "er De syg? Kan jeg ikke hjælpe Dem?"

Men don Vigilio pressede hænderne endnu fastere mod sine øjne, og som et kvalt smertensskrig lød ordene fra de blege, sammenknebne læber:

"P-Paparelli, Paparelli!"

"Hvad er der med ham? Hvad har han gjort Dem?"

Nu tog sekretæren hænderne bort, og atter gav han efter for en uimodståelig trang til at lette sit forpinte hjerte:

"Og det spørger De om? Er De da blind og døv og følelsesløs? Så De ikke, hvordan han trak af med Sanguinetti for at føre ham ind til vor eminence? Du retfærdige Gud! Hvilken frækhed, hvilken grumhed at tvinge kardinal Boccanera til at stå ansigt til ansigt med sin forhadte rival – og det oven i købet i et sådant øjeblik! Dette er for galt! Og så De heller ikke, med hvilken uforskammet og lumsk mine han sendte en af husets ældste, mest hengivne veninder, en fornem gammel dame, bort – og hun bad dog kun om at kysse Hans Eminences hånd og vise ham sand, virkelig deltagelse, der kunne have trøstet ham i hans dybe sorg! Jeg siger Dem – og det har jeg sagt før – han er herre her i huset, han åbner og lukker døren efter forgodtbefindende, han holder os alle i sin hånd som en smule støv, han en skøn dag spreder for alle vinde!"

Pierre blev ængstelig ved at se det stakkels menneske i et sådant sindsoprør.

"Nå, nå, kære don Vigilio, fat Dem, De overdriver dog vist!"

"Jeg overdriver … ak, du milde Gud! … ved De, hvad her er sket i nat! Aner De, hvad jeg med egne øjne har set, med egne øren har hørt! … nej – nå, så skal jeg fortælle Dem det!"

Og så berettede han, hvordan donna Serafina var kommet bedrøvet og modløs tilbage fra sit besøg i Vatikanet for i sit hjem at modtages med rædselsbudskabet om den ulykke, der havde ramt hendes slægt.

Hos kardinalsekretæren og senere hos de prælater, der hørte til hendes kreds, havde hun fået meddelelse om, at broderens sag for hver dag stod slettere, at hans uvenners og modstanderes tal stadig voksede, så at hans udsigter til at bestige pavestolen, der året i forvejen var meget gode, nu var tilintetgjort.

Hendes livs drøm var med et slag knust, den ærgerrighed, der havde holdt hende oppe gennem modgang og bekymring af alle arter, lå nu for hendes fod i stumper og stykker, såret til døden.

Hvordan var dette sket? Hvad var hændt?

Fortvivlet havde hun prøvet at få oplysninger desangående, og hun havde da fået nys om en mængde fejlgreb af kardinalen, hvis umedgørlighed og hårdhed havde såret alle dem, der kom i berøring med ham. Man skulle næsten tro, Boccanera med overlæg ville ødelægge sin egen fremtid. Allerværst var det, at donna Serafina overalt så, hvordan broderen havde ladet hånt om hendes råd, mærkede en lumsk, underfundig påvirkning, der tilintetgjorde hendes indflydelse, og hun tvivlede ikke et

øjeblik om, at denne påvirkning skyldtes den snigende, krybende slæbbærer, den blegfede Paparelli. Derfor ville hun også, trods sorg og død og begravelse, have ham afskediget på stående fod, så meget mere, som hans venskab med Santobono efter historien med de forgiftede figner fyldte hendes sjæl med rædsel for fremtiden. Men hun havde næppe berørt denne sag, før hun hos broderen stødte på urokkelig modstand. Han ville ikke høre et ord om at kaste forræderen på døren, var blevet rasende, havde haft et af de anfald, der som en stormvind fejer alt bort, havde bebrejdet hende hendes ondskab mod et menneske, hvis beskedne fromhed var hævet over enhver dadel, mente, at donna Serafina gik hans fjenders ærinde, de uforsonlige fjender, der efter at have myrdet hans ven Gallo, nu også stræbte ham selv efter livet og benyttede de nederdrægtigste, laveste midler. Han ville ikke høre et ord om disse afskyelige historier og skulle nok vise, at *han* ikke fæstede lid til de bagtalelser, man forebragte ham for at skade slæbbæreren. Og hun havde måttet bøje sig for broderens heftighed.

Don Vigilio rystede igen og lagde atter hænderne over sine glødende feberøjne, idet han stønnede:

"Åh – Paparelli, Paparelli!"

Og så mumlede han skældsord – denne listende, beskedne, ræveagtige ydmyghed, denne nederdrægtige spion, som sneg sig rundt på trapper og gange, lurende ved hver en dør for at kunne rapportere. Han tilsølede, fordærvede, ødelagde alt som et usselt insekt, hvis stik forgifter de bedste, ædleste skabninger ... jesuit, jesuit, lakaj og tyran – i al sin lave afskyelighed!

"Men vær dog rolig, fader," gentog Pierre, som trods mandens øjensynlige overdrivelser selv blev grebet af en inderlig ængstelse for dette ukendte, usynlige spøgelse, der truende rejste sig i mørket.

Med stønnende stemme, som om han havde kæmpet en hård dyst og var overvundet, blev sekretæren nu ved:

"Hvad sagde jeg Dem den aften, vi to talte sammen i Deres værelse under lås og lukke? ... jeg skulle ikke have været så åbenhjertig – skulle ikke have givet mig luft ved at fortælle Dem, hvad disse afskum var i stand til ... jeg var sikker på, at De fik det at vide ... og der ser De selv, at jeg havde ret, siden de har forsøgt at tage livet af mig! ... nu bærer jeg mig igen ad som en ussel tåbe ved at tale med Dem – for det hører de også – og næste gang slipper jeg ikke levende fra dem, så – det er forbi, jeg er dødsens – dette ædle hus, hvor jeg troede, jeg kunne være i fred – det bliver min grav!"

Pierre blev grebet af en dyb medfølelse med dette stakkels, syge menneske, hvis opskræmte hjerne hjemsøgtes af stygge drømme, der ødelagde hans forspildte liv i angst og forfølgelsesvanvid.

"Men De skulle flygte! Bliv ikke her, kom med mig – sejr til Frankrig – eller et andet sted, lige meget hvor!"

Forbavset betragtede don Vigilio den unge præst – og så svarede han i en lidt roligere tone:

"Flygte? ... hvorfor? ... de er også i Frankrig. De er alle vegne, over alt! Det nytter ikke at flygte – dem kan man ikke løbe fra ... nej, nej ... lad mig hellere blive, hvor jeg er, og dø her, lige straks, hvis Hans Eminence ikke kan forsvare mig."

Han løftede hovedet og så på det store billede, hvor kardinal Boccaneras prægtige skikkelse strålede i glans og herlighed. Han betragtede sin herre med et bønfaldende blik, der endnu røbede en rest af håb. Men atter sank han sammen, rædslen og feberen rystede ham, så at tænderne klaprede i munden på ham.

"Nej, nej, lad mig bare være – lad mig være! ... få mig ikke til at sige mere! Å – Paparelli, Paparelli! Hvis han kom tilbage, hvis han så og hørte os tale sammen! Aldrig – aldrig mere skal et ord komme over mine læber. Jeg skal binde min tunge – rive den ud af min mund! Lad mig være, hører De – lad mig være ... jeg siger Dem jo, at de ødelægger mig – volder min død! ... å – der kommer han – gå – gå Deres vej – det er ude med mig! ..."

Don Vigilio vendte sig om mod væggen, som om han ville knuse sit ansigt mod stenene – tvinge sin mund til evig tavshed, og Pierre mente, at det var bedst at gå fra ham, lade ham være i fred, da han ellers let kunne gå rent fra sans og samling, ophidset som han var.

Pierre tænkte nu, at han som gæst der i huset burde gøre donna Serafina og kardinalen sin opvartning, og han lod sig derfor straks føre ind i det tilstødende værelse, hvor fyrstinden tog imod.

Han fandt hende helt sortklædt, mere smækker end nogen sinde, siddende rank og stiv i en lænestol, fra hvilken hun et øjeblik langsomt og værdigt rejste sig og besvarede enhver af de indtrædendes hilsen.

Og hun hørte på kondolenceordene, svarede ikke en stavelse, forandrede ikke en mine i det iskolde ansigt, der udtrykte stolthedens sejr over legemlig og sjælelig smerte.

Men Pierre, der nu kendte hende, så i pandens dybe furer, i de tomme, stive øjne, i mundens bitre drag den skrækkelige fortvivlelse over et helt livs knuste forhåbninger, der aldrig, aldrig skulle blomstre frem mere.

Hendes slægt var uddød – det var et frygteligt slag – men værre var det, at hendes broder aldrig skulle blive pave, aldrig skulle nå den storhed, det mål, for hvilket hun havde ofret alle en kvindes drømme om lykke her på Jorden. Midt i så megen sorg var det måske denne hendes ærgerrighed, der var dybest og smerteligst såret.

Hun hilste på den unge præst, husets gæst, som på de andre, men hun forstod at lægge visse afskygninger i denne hilsen, og han følte så godt, at hun i ham kun så den lille, ubetydelige franske præst.

Da han havde udtrykt sin deltagelse, blev han af høflighed stående i nærheden af fyrstinden.

Ikke en lyd, ikke et ord brød den tunge stilhed i stuen. Fire, fem damer sad omkring donna Serafina, i stum og fortumlet ubevægelighed, men hvad der mest slog Pierre var her at få øje på husets gamle, trofaste ven, kardinal Sarno, der lille og sammenskrumpen, med den venstre skulder højere end den anden, mere lå end sad i en stor lænestol, med lukkede øjne. Han havde taget plads for at hvile sig lidt, og så var han faldet i søvn, overvældet at sindsbevægelse, af den dybe stilhed og den kvalme luft i dette sorgens hus.

Drømte han, som han der hvilede, om dette store kristenhedens landkort, der stod indridset under den lave pande med det sælsomt vage udtryk? Mon drømmen og tanken arbejdede videre bagved dette afblegede kontormandsansigt?

Mon han i søvne virkede for den verdenserobring, der skulle udgå og fuldkommes i hans mørke kontor i Propagandapaladset? Damernes rørte og ærbødige blik gled henover den sovende, nu og da udveksledes med sagte stemme bemærkninger om, at Hans Eminence overanstrengte sig, man så geniets træthed i denne døsighed, der nu og da overfaldt ham i den senere tid. Og af denne almægtige kardinal medtog Pierre kun indtrykket af en udkørt olding, der hvilede ud efter en stor sorg og sov som et skikkeligt barn, uden at man kunne se, om søvnen var tegn på begyndende hjerneblødhed eller følgerne af en nat tilbragt med at lægge storslåede planer til Kristi riges udbredelse i fjerne lande.

To damer tog afsked, tre andre trådte ind. Donna Serafina stod atter op, hilste, satte sig ned, stiv, rank, fortvivlet ubevægelig. Kardinal Sarno sov videre. Men det svimlede for Pierre, hans hjerte hamrede vildt i hans bryst. Han bukkede og gik hastigt ud, og da han på vejen til det lille arbejdsværelse, hvor kardinal Boccanera opholdt sig, kom gennem spisestuen, mødte han Paparelli, som med skinsyg iver stod vagt ved døren.

Da slæbbæreren fik øje på Pierre, indså han umuligheden af at formene ham adgang til kardinalen.

For resten var der jo intet mere at frygte af denne slagne mand, der den næste dag med skam måtte drage bort.

"De ønsker at få foretræde hos Hans Eminence ... nå – ja – det er godt ... vent så lidt ..."

Og da han syntes, Pierre stod for nær ved døren, skubbede han ham hen i den anden ende af stuen, som om han var bange for, at den unge mand skulle lytte.

"Hans Eminence er indelukket med kardinal Sanguinetti … De får vente der!"

Sanguinetti havde længe ligget på knæ ved paradesengen i tronsalen, derpå havde han trukket sin visit hos donna Serafina i langdrag for rigtigt at vise, hvilken del han tog i husets sorg, og nu havde han i et kvarters tid været inde i kardinalens arbejdsværelse, uden at man havde hørt andet end en dæmpet mumlen af stemmer gennem den aflåsede dør.

Men ved synet af Paparelli hjemsøgtes Pierre på ny af alt det, don Vigilio i sin elendighed havde åbenbaret.

Han betragtede den hæslige, tykke, korte, oppustede skikkelse med de blegfede, runkne, udblødte træk, den slidte, fedtede præstedragt, der mindede om en simpel gammeljomfrus sjuskede, sorte nederdel. Og han faldt i forbavselse.

Hvor var det dog muligt, at kardinalen derinde, at den ædle fyrst Boccanera, der bar sit fornemme hoved så højt i sin slægts ukuelige stolthed, havde kunnet lade sig styre og råde og beherske af en sådan skabning, af det hæslige, modbydelige, simple kryb? Var det måske netop denne skabningens nedværdigelse, denne dybe, åndelige ydmyghed, der i sin usigelige fornedrelse havde virket, først frastødende, siden tiltrækkende på en mand, der mere end alt manglede og savnede ydmyghedens ufejlbarlige nådegave? Hele Paparellis fremtoning og tilsyneladelse var jo som en bebrejdelse og en modsætning til hans eget væsens hovmod.

Den ædle, skønne fyrst Boccanera, der aldrig kunne fornedres sådan, aldrig kunne trampe på sin ærgerrighed, var måske gennem troens magt nået til med misundelse at se på

denne usle, hæslige skabning, til at beundre og lyde ham som en bod, som den ydmyghedens fornedrelse der åbner synderen Himlens port!

Hvem kan nogen sinde til fulde fatte eller forklare den magt, uhyret kan få over helten, den overlegenhed, den smudsige, af utøj vrimlende helgen får over sine medmennesker, over verdens mægtige i deres rædsel for med helvedes evige piner at skulle betale de glæder, de har nydt på Jorden? Dette var jo løven, der ødelægges at insektet, styrke og herlighed tilintetgjort af en usynlig magt!

Ak – at være som denne skønne sjæl, sikker på Paradisets fred, for sin egen saligheds skyld indhyllet i dette usle klædebon – eje den heldbringende ydmyghed, der får menneskeforstanden til hver morgen at piske sig med tugtens ris og vandre om hernede som tjenernes tjener!

Paparelli stod imidlertid og vogtede på Pierre med de små, grå øjne, der stirrede ud af den gulblege fedtmasse og glippede mellem tusinde små rynker.

Og Pierre begyndte at blive ganske ilde tilpas. Han kunne ikke forstå, hvad de to eminencer så længe kunne afhandle for lukkede døre. Hvilket optrin måtte det ikke være, hvis Boccanera nærede mistanke om, at Sanguinetti stod i forbindelse med Santobono!

Hvilket overmål af ro og frækhed hos den ene at vove sig ind i Boccaneras palads, og hvilken sjælsstyrke hos den anden, hvilken selvbeherskelse for religionens skyld, at tie og modtage rivalens, medviderens besøg som en ganske selvfølgelig kondolencevisit!

Men hvad kunne de ret sige hinanden? Hvor det dog måtte være sælsomt og oplivende at se dem ansigt til ansigt, at høre dem udveksle diplomatiske ord, der passede til forholdene ved en sådan sammenkomst, mens had og harme rasede i deres hjerter.

Pludselig gik døren op, og kardinal Sanguinetti kom ud på den rolige måde, som han fandt passende ved denne sørgelige lejlighed. Hans ansigt var roligt og snarere lidt blegere, end det plejede at være. Kun i hans øjne var der et uroligt udtryk, der antydede, hvor tilfreds han var over at have opfyldt denne pinlige pligt. Han gik bort med forhåbning om for fremtiden at være den eneste, der havde muligheder for at blive pave.

Fader Paparelli skyndte sig hen imod ham og sagde:

"Hvis Deres Eminence vil være af den godhed at følge mig ... jeg skal føre Deres Eminence ud ..."

Og idet han vendte sig mod Pierre, tilføjede han:

"Nu kan De gå ind."

Pierre betragtede dem, da de gik ud, den ene så ydmyg, den anden så triumferende. Derpå gik han ind i det lille arbejdsværelse, der kun var møbleret med et tarveligt bord og tre stole, han traf kardinal Boccanera endnu stående i den stolte og ædle stilling, hvori han havde taget afsked med Sanguinetti, den frygtede og afskyede rival til tronen.

Det var tydeligt, at Boccanera også antog sig selv for det eneste mulige paveemne, for den, som det næste konklave ville vælge.

Men da døren var blevet lukket, og han så den unge præst, hans gæst, der havde været til stede ved hans elskede børns død, overvældede hans bevægelse ham med en pludselig svaghed og

al hans selvbeherskelse forsvandt. Det var menneskenaturen, som krævede sin ret nu da hans uven ikke længere var til stede og kunne se ham. Han vaklede og sank ned på en stol, kvalt af en voldsom hulken. Og da Pierre overensstemmende med ceremoniellet ville kysse ringen, som han bar på pegefingeren, gjorde han en afværgende bevægelse og lod ham sætte sig lige over for, idet han med brudt stemme stammede:

"Nej … nej, min kære søn … sæt Dem der … undskyld mig et øjeblik … sorgen må have luft …"

Han hulkede med hænderne for øjnene, ude at stand til at bekæmpe sin smerte.

Pierre fik tårer i øjnene ved at se denne statelige olding, denne helgen og fyrste, der ellers var så stolt og så behersket, som et stakkels almindeligt menneske være underkastet sorg og lidelse, svag som et barn. Gråden sad ham selv i halsen, men han ville dog prøve med nogle deltagende ord at mildne denne smerte:

"Jeg beder Deres Eminence være overbevist om min oprigtige medfølelse, De har overvældet mig med godhed, og jeg er kommet for at sige Dem, hvor meget dette uoprettelige tab …"

Med en hurtig bevægelse standsede kardinalen ham.

"Nej … nej, sig ikke noget, gør mig den tjeneste ikke at sige noget."

Han blev ved at græde, idet han kæmpede for igen at blive herre over sig selv. Endelig lykkedes det ham, og han tog hænderne fra ansigtet, der lidt efter lidt kom i ro og antog et udtryk som en troendes, der underkaster sig Guds vilje.

Eftersom Gud ikke havde villet gøre et mirakel og havde hjemsøgt dette hus så hårdt, måtte han vel have sine grunde, og

han, Guds tjener, en af de højststillede ved Guds jordiske hof havde kun at bøje sig.

Da tavsheden endnu havde varet nogle øjeblikke, sagde kardinalen med en stemme, som det var lykkedes ham at gøre naturlig og venlig:

"De vil jo forlade os. De rejser i morgen, min kære søn?"

"Ja, i morgen, jeg skal have den ære at tage afsked med Deres Eminence for endnu engang at takke for Deres store venlighed imod mig."

"De har altså fået at vide, at Indexkongregationen har fordømt Deres bog, hvilket jo var uundgåeligt?"

"ja, jeg har haft den særlige gunst at blive modtaget af Hans Hellighed, og overfor ham har jeg underkastet mig og tilbagekaldt min bog."

Der begyndte at komme liv i kardinalens fugtige øjne.

"Å, det var godt. De har handlet ganske rigtigt, min kære søn. De har derved kun gjort Deres skyldighed som præst, men det er der så mange unge mennesker, der ikke gør. – Som medlem af Kongregationen har jeg holdt det løfte, jeg gav Dem. Jeg har læst Deres bog, og jeg har særligt studeret de partier af den, som anklagen var rettet imod. Og når jeg senere har holdt mig neutral og ladet, som om sagen ikke interesserede mig, så at jeg endda undlod at komme til det møde, hvori dommen skulle afsiges, så har det kun været for at glæde min kære, stakkels niece, der holdt meget af Dem og tog Dem i forsvar overfor mig ..."

Sorgen var igen ved at tage magten fra ham, han standsede, for han mærkede, at han ikke ville være i stand til at beherske sig, hvis han dvælede ved erindringen om sin tilbedte

Benedetta. Der var også en slagfærdig skarphed i stemmen, da han fortsatte:

"De tillader, at jeg siger det, min kære søn, det var også en højst forkastelig bog. De havde forsikret mig, at De respekterede dogmet, men jeg er ikke i stand til at forstå, ved hvilken begrebsforvirring De har kunnet blive i den grad forblindet, at Deres egen samvittighed ikke bebrejdede Dem Deres brøde. Respektere dogmet! Du gode Gud, når hele værket kun er en fornægtelse af selve vor hellige religion ... har De da ikke følt, at det at forlange en ny religion var en fuldstændig fordømmelse af den gamle, den eneste sande, den eneste gode, den eneste evige. Dette var tilstrækkeligt til at gøre Deres bog til den mest dødbringende gift, en af disse modbydelige bøger, som man i tidligere tider lod brænde af bødlen, men som man i vore dage er nødt til at lade cirkulere efter at have forbudt den og derved henledet de fordærvedes opmærksomhed på den, hvilket beviser vort århundredes råddenskab ... ak! hvor jeg genkendte vor udmærkede og poetiske slægtnings, den kære vicomte de la Choues ideer! Han er en videnskabsmand, ja, videnskabsmand! ... litteratur og aldeles ikke andet end litteratur! Jeg beder til Gud, at han vil tilgive ham, for han ved sikkert ikke, hvad han gør, eller hvor han ender med sin elegiske kristendom for arbejderne eller sine smukke taler for de unge mennesker af begge køn, hvis tro videnskaben har rokket. Det er egentlig kun Hans Eminence, kardinal Bergerot, som jeg er vred på, for *han* ved, hvad han gør, og gør, hvad han vil ... sig ikke noget, forsvar ham ikke. Han er revolutionen i kirken, han er Guds fjende!"

Uagtet Pierre havde lovet sig selv ikke at svare eller diskutere, havde han dog ikke kunnet tilbageholde en bevægelse som for at gøre en indsigelse mod dette rasende angreb mod den mand, han agtede og elskede højst her i verden. Men han greb sig i det og bøjede sig.

"Jeg har ikke ord stærke nok til at udtrykke min afsky," fortsatte Boccanera hårdt, "ja, min afsky for hele denne hule drøm om en ny religion, for dette opråb til de laveste lidenskaber, der får de fattige til at rejse sig mod de rige ved at love dem, jeg ved ikke hvilken deling af rigdommene, hvilket ejendomsfællesskab, noget som nu om stunder er ganske umuligt! Denne leflen for lavere klasser, hvorved man lover dem, uden at det nogen sinde kan gennemføres, en lighed og retfærdighed, der kun kan komme fra Gud alene den dag, hans almagt finder for godt, for denne beregnende barmhjertighed, der bruges til overfor selve Himlen at skrige op om uretfærdighed og ligegyldighed, denne tårekvalte og klagende barmhjertighed, der er uværdig for stærke hjerter! Som om den menneskelige lidelse ikke var nødvendig til frelse, som om vi ikke blev større, renere og kom den uendelige lykke nærmere gennem smerte og modgang!"

Han havde talt sig varm og var blevet ivrig, men idet han gjorde sig umage for at berolige sig, tilføjede han blidt:

"De ved, min kære søn, at folden altid står åben, og da De har angret, vender De nu tilbage til den. De ved ikke, hvor glad jeg er for det."

På sin side ville Pierre nu også være imødekommende for ikke yderligere at såre denne lidenskabelige og så smerteligt berørte sjæl. Han sagde derfor:

"Deres Eminence må være overbevist om, at jeg skal bestræbe mig for aldrig at glemme Deres indtrængende ord, ligesom jeg heller ikke vil kunne glemme den faderlige modtagelse, Hans Hellighed, Leo den 13. har givet mig."

Men denne bemærkning syntes igen at sætte Boccanera i bevægelse. Det var først enkelte usammenhængende ord, der ligesom uvilkårligt trængte sig over hans læber. Derpå sagde han højt:

"Ja, De har set Hans Hellighed og talt med ham. Han har vel sagt det samme til Dem, som han siger til alle fremmede, at han ønsker forsoning og fred ... jeg ser ham nu kun ved officielle lejligheder. Det er over et år siden, jeg har haft privataudiens hos ham."

Dette offentlige bevis på ugunst, denne seje kamp, der førtes mellem den hellige fader og hans *camerlingo*, opfyldte denne med bitterhed. Det var ham ikke muligt at beherske sig, han talte, idet han formodentlig trøstede sig med, at det var til en ven, en sikker mand, der oven i købet rejste bort næste dag.

"Fred og forsoning! Man kommer langt med disse smukke ord, men de er så ofte tomme, mangler klogskab og mod ... den sørgelige sandhed er, at de atten år, hvori Leo den 13. har gjort indrømmelser, har rokket alt i kirken, og hvis han endnu havde lang tid at regere i, ville katolicismen styrte sammen, blive til en grushob, som en bygning, hvis grundpiller man har undergravet."

Pierre, som dette interesserede i højeste grad, kunne ikke tilbageholde nogle indvendinger.

"Men har han ikke vist megen klogskab, har han ikke vidst at omgive dogmet med uangribelige forskansninger? Og når han

synes at have givet efter, har det dog vel i grunden kun været rent formelt."

"Formelt, ak ja!" udbrød kardinalen med stigende heftighed, "han har sagt til Dem ligesom til de andre, at han formelt gerne gav efter. Et ynkeligt ord, dårlig politik, når det ikke ligefrem er lavt hykleri. Jeg afskyer af mit ganske hjerte denne opportunisme, der som selve århundredet går på jesuitiske rævekløer, og som kun egner sig til at vække tvivl blandt de troende. Det er fejt, modbydelig fejhed, således at kaste sine våben fra sig for at flygte så meget hurtigere. Nej – nej – man skal til det yderste holde på den overleverede, uforanderlige religion, som nu har bestået i atten hundrede år, og som vil blive stående til dagens ende, selve Guds lov."

Han kunne ikke blive siddende, han rejste sig og gik op og ned i værelset, som syntes for lille og lavt til den høje skikkelse. Han gennemgik hele Leo d. 13.s regering, kritiserede den og udtalte dommen over den:

"Enheden, den udskregne enhed, som man roser ham så meget for at ville genindføre i kirken, det er kun den rasende og blinde ærgerrighed, en erobrer viser, når han udvider sit rige uden at undersøge, om de ny, undertvungne folk ikke vil bringe forvirring mellem hans gamle folk og smitte det med dets vildfarelser. Hvis Orientens og de andre landes skismatikere trådte ind i den katolske kirke, ville de utvivlsomt forandre den i den grad, at de ville dræbe den og omdanne den til en ny kirke. Det eneste kloge er kun at være det, man er, men at være det til gavns ... er denne foregivne alliance med demokratiet for øvrigt ikke en fare på samme tid, som det er en skam, en politik, der kan dræbe pavedømmets hundredårige ånd? Kongedømmet er

af guddommelig oprindelse, at opgive det, er at gå imod Gud og virke for republikken. Enhver republik er en anarkisk stat og det mest forbryderiske fejlgreb, man kan begå, er at undergrave troen på myndighed, orden og selve religionen ved at anerkende en republiks lovlighed i den hensigt at opfylde drømmen om et umuligt forlig ... læg en gang mærke til, hvad han har gjort med den verdslige magt. Han gør ganske vist endnu indsigelser, han giver sig mine af at være ubøjelig med hensyn til spørgsmålet om Roms tilbagegivelse. Men i virkeligheden har han jo fundet sig til rette i tabet, og han har definitivt givet afkald på Rom, idet han har anerkendt, at folkene har ret til at bestemme over sig selv, til at jage deres konger bort og leve som vilde dyr i skovene."

Pludselig standsede han, og idet han i et udbrud af nidkær harme hævede armene mod himlen, udbrød han:

"Ak! Denne mand, denne mand, der i sin forfængelighed og sin higen efter at glimre vil blive kirkens ødelæggelse! Denne mand, der fra første færd har arbejdet på at fordærve al ting, opløse al ting, smuldre al ting, for at kunne styre en verden, han således tror at kunne generalisere! Hvorfor – o, almægtige Gud – hvorfor har du endnu ikke kaldt ham til dig!"

Og denne påkaldelse rummede så megen oprigtighed, der lå i tonefaldet et sådant had, øget ved kardinalens virkelige bekymring for den hellige kirke, for Herren, der truedes af alvorlig fare, at også Pierre gennemrystedes af en slags hellig rædsel.

Han så tydeligt, hvordan kardinal Boccanera, der hadede Leo den 13. både for religionens og for sin egen skyld, så, hvordan han allerede i årtier havde siddet her i sit mørke palads og

ventet på pavens død, den død, han officielt skulle stadfæste i embeds medfør. Hvor længselsfuldt imødeså han ikke den lykkelige stund, da han med den lille sølvhammer skulle hanke på Leo den 13.s iskolde pande, mens hele pavehoffet stod rundt om dødslejet! Ak, slå de tre symbolske slag på hjernens væg, for at være sikker på, at den ikke gemte andet end nat og tavshed.

Og tre gange skulle det lyde gennem salen: *Gioacchino, Gioacchino, Gioacchino!* Og liget svarede ikke, *camerlingo*en skulle da vende sig om mod de tilstedeværende med de skæbnesvangre ord: *Paven er død!*

"Men," vovede Pierre at bemærke, "forsoningspolitikken er jo på dagsordenen overalt, forsoning og indrømmelse er tidens løsen, det er jo kun for desto sikrere at vinde sejr, at paven vil give efter i formsager!"

"Han vinder aldrig sejr, han bukker under!" udbrød Boccanera. "Aldrig har kirken sejret uden ved at stå fast som den klippe, der er selve dens gudsendte væsen i al evighed! Og den dag, den selv rokker ved en eneste sten, vil bygningen ufejlbarligt styrte sammen ... husk, hvilke rædselsfulde tider vi havde under Tridentinerkonciliet! Reformationen havde rystet kirkens grundvold, over alt slappedes tugt og sæder, en strøm af ny tanker og forestillinger, undfanget af mørkets ånd og menneskets syndige hovmod væltede frem som plumrede bølger i tøjlesløs vildskab! Og i selve konciliet sad flere medlemmer, som var smittet og berørt af tiden, rede til at stemme for de afsindigste forandringer, som ville have haft de alvorligste følger ... atter truer skisma og fordærvelse kirken, og det eneste, der har kunnet frelse os nu, er den kendsgerning, at flertallet, oplyst af Herrens egen ånd forstår, hvorved

katolicismen ene kan reddes, forstår, at den gamle bygning skal og må stå urørt, hel, urokkelig, den har i guddommelig standhaftighed indesluttet sig i dogmets faste borg, i det snævre dogme, den har ikke gjort skygge af indrømmelse, ikke et punkt, ikke en stavelse har den sluppet, hverken med hensyn til hovedsagen eller med hensyn til formen. I dette øjeblik er faren bestemt ikke større end den gang, og sig mig, om det ikke er modigere, ædlere, sikrere for kirken som fordum at stå fast og højlydt bekende, hvad den er, har været og vil forblive! Kun i fuldstændig uomtvistelig enevælde er der frelse for os, og siden vi altid hidindtil har sejret ved standhaftighed, er det vor visse ødelæggelse, når man vil råde til forsoning med århundredets ideer!"

Atter gik han op og ned ad gulvet med tankefuld mine og faste skridt.

"Nej, nej, ingen akkord, ingen firen, ingen indrømmelse eller imødekommen! Kirken skal og må være den jernmur, der spærrer vejen, den sten, der begrænser verden! Jeg sagde Dem dette den første gang, jeg så Dem, min søn. At ville omdanne katolicismen efter den nyere tids forestillinger, det er at fremskynde dens tilintetgørelse, hvis det virkelig er sandt, som fritænkerne påstår, at den trues at en snarlig død. Og den skulle dø skændselsdøden i fejhed og foragtelighed i stedet for at bukke under med løftet pande, hyllet i sit gamle kongelige purpurskrud? Aldrig, aldrig skal den falde, da må det ske i standhaftig stolthed uden at fornægte en tøddel af dens hæderkronede fortid, mens den trodser fremtiden, bekender sin tro helt og fuldtud."

Og den skønne, statelige oldingeskikkelse syntes at blive endnu højere, mens han stod der med det stolte fyrstehoved løftet, uden skræk for tilintetgørelse. Han stod som en oldtidens helt, der trodser de fremrullende tiders magt. Troen havde forlenet ham med denne høje fred, den fred, der er over al forstand, og som alene klarheden oven det ukendte kan give den menneskesjæl, hvis trang til sandhed den fuldt ud tilfredsstiller. *Han* troede, *han* vidste, uden tvivl og uden rædsel så han døden i øjnene. Men en stolt sørgmodighed lød i hans stemme, da han igen tog ordet:

"Gud Herren har magt til alt, også til at ødelægge sit eget værk, hvis han ikke er tilfreds med det. Selv om alting styrtede sammen, om den hellige kirke lå i grus, om de ærværdigste helligdomme knustes under stjernernes fald, skal vi dog bøje os i tilbedelse for Ham, hvis hånd efter at have skabt Verden atter tilintetgør den til sin egen forherligelse … og jeg venter, jeg underkaster mig på forhånd den Almægtige, der ene råder, for ikke en fugl falder til jorden, uden at det er hans vilje! Hvis templerne virkelig rokkes i deres grundvold, hvis katolicismen vakler og skal knuses til støv – skal jeg stå for altret som hans tjener og præst i døden som i livet! Jeg vil bekende, at der er timer, hvor jeg ser frygtelige tegn og varsler! … måske nærmer tiden sig, måske skal min samtid se den ødelæggelsens vederstyggelighed, med hvilken man truer os! De bedste, de ædleste rammes af lynet, som om Himlen tog fejl og straffede Jordens forbrydelser i dem. Har jeg ikke selv skuet ned i afgrundens mørke, har jeg ikke følt Helvedes pust her i mit eget hus, der straffes for en brøde, jeg ikke kender – og nu vånder sig i sorg og jammer under en rædselsfuld ulykke, som kaster

min slægt i graven og breder evigt mulm og mørke over Boccaneraernes gamle æt!"

Her påkaldte han de to elskede afdøde, hvis ånd svævede over hele huset. Hans hænder rystede, gråd kvalte den mægtige, malmfulde stemme, den stolte skikkelse skælvede under smertens frygtelige tag, mens han kæmpede for ikke at oprøres mod Herrens uudgrundelige styrelse.

Ak, når Herren således slog ham og hans, dræbte de sidste skud af hans slægt, straffede ham, begyndte med de bedste, de største, de mest trofaste, da måtte sikkert Verdens sidste dag være nær! Og med fyrstelig og præstelig stolthed brød han ud i et fortvivlet resignationens skrig, mens han løftede de foldede hænder mod himlen.

"O, Gud! Du evige, almægtige Herre! Din vilje ske! Så lad da alting dø døden, lad alt styrte sammen i tilintetgørelsens mørke! *Jeg* bliver stående på min post, midt i dette hus, der nu kun er en grushob! Og er det din strenge vilje, at jeg med denne min hånd skal stede din hellige, højærværdige religion til jorden, ak – da skal jeg ingen uværdighed begå for at forlænge dens dage! Med mine sidste kræfter skal jeg klamre mig til hvert et ord. Jeg skal være standhaftig som i kirkens allermægtigste dage – intet skal fornægtes, ikke en tøddel skal streges ud i al evighed! Og når den frygtelige time stunder til, da skal jeg begrave den med mig, tage den med mig i Jordens skød, holde den i mine kolde arme og bringe den tilbage til dig, til det store ukendte, i samme skikkelse og i samme form, hvorunder du betroede den i din hellige kirkes varetægt ... o Gud, du almægtigste, verdens herre – byd over mig, gør med mig, hvad du vil, og er det din vilje, da lad mig være

ødelæggelsens Pontifex Maximus, når din verden skal gå under!"

Grebet af beundring og skræk betragtede Pierre denne mærkelige skikkelse, den sidste pave, der førte den katolske religion til jorden. Han forstod, at kardinal Boccanera undertiden hjemsøgtes af en sådan drøm, han så ham som pave, i sit Vatikan, i St. Peters kirke, der splittedes ad af lynstråler, styrtede sammen under tordenens brag – han så ham stå alene og forladt i de uhyre sale, mens hoffet spredtes som avner for vinden. Langsomt, klædt i hvidt – i hvid sorg over kirkens død – vandrede han for sidste gang til helligdommen for med oprejst pande at vente, vente på, at himlen, den sidste aften, knusende skulle falde ned over Jorden. Tre gange rejste han det mægtige krucifix, som i Jordens krampetrækninger styrtede om. Og da den sidste bragen endelig lød, da murene revnede, og marmorsøjlerne vaklede, greb han det i sin favn, trykkede det op mod sit bryst og sank sammen under hvælvingernes knusende vægt! Og intet var mere kongeligt, mere storslået end sådan en død!

Med en håndbevægelse, uden ord – smerten kvalte hans stemme – afskedigede kardinalen Pierre, men stod trods sorg og svaghed rank og høj i sin ulykkes storhed. Og overvældet af sin lidenskab, for det sande og det skønne kyssede den unge præst hånden på den mand, der i hans øjne alene var stor, alene havde ret her i pavernes by.

Om aftenen, da de besøgende havde fjernet sig, da alting var stille, og mørket sneg sig over huset, lagde man de to lig i kisten. Messerne var hørt op, man hørte ikke længere de små klokker ringe eller de fremmumlede latinske bønner, der hele

dagen igennem havde summet om ørene på de to kære børn, der nu i tolv timer havde sovet den evige søvn.

Luften i tronsalen var tung og kvalm, mættet med alle de visnende blomsters sidste åndepust, der blandede sig med lugten af de to vokskerter. Da de kun oplyste det store rum som et par blege stjerner, bragtes to lamper, som tjeneren holdt i hånden.

Efter skik og brug skulle alle husets folk være til stede ved skrinlæggelsen for at sige et sidste farvel til herskabet, inden det forlod fædrenehuset.

Man måtte vente. Advokat Morano havde hele dagen haft meget travlt med at sørge for, at alt kom i orden. Nu var han gået ud, for den tredobbelte kiste kom ikke.

Omsider blev den bragt op af tjeneren, og man kunne begynde. Kardinalen og donna Serafina stod side om side i nærheden af paradesengen. Pierre og don Vigilio var ligeledes til stede.

Det var Victorine, der gav sig til at sy de elskende ind i det samme liglagen, et stort stykke hvidt silketøj, der lignede en brudekjole, deres lykkelige forenings bryllupsskrud! Derpå kom to af tjenerne til og hjalp Pierre og don Vigilio med at lægge de døde i den inderste kiste, som var af fyrretræ, udpolstret og betrukket med lyserødt atlask.

Den var kun en smule bredere end en almindelig kiste, så slanke og unge var de elskende og så tæt var det favntag, der bandt dem sammen og forenede de to legemer i døden.

Der lå de sovende den sidste fredelige søvn, med ansigtet halvt skjult i de nedfaldende mørke lokker, der flød sammen til et blødt duftende slør.

Og da den første kiste var sat i den anden af zink, og denne igen i den sidste svære egetræskiste, da de tre låg var slået til, loddet og skruet sammen, kunne man endnu se deres ansigtet gennem en rund åbning med en tyk spejlglasrude, som efter romersk skik var anbragt i alle tre kister. Og skilt fra alt levende, alene nede i den tredobbelte kiste, smilede de til hinanden, så de på hinanden med de åbne øjne – nu havde de evigheden for sig og for deres store uudslukkelige kærlighed.

16

Den næste dag, da Pierre kom hjem fra kirkegården efter begravelsen, spiste han alene på sit værelse, idet han forbeholdt sig i løbet af eftermiddagen at tage afsked med kardinalen og donna Serafina.

Han ville rejse fra Rom om aftenen med toget 22.17. Intet holdt ham mere tilbage, der var kun et besøg, som lå ham på hjertet, et sidste besøg hos den gamle Orlando, helten fra befrielseskrigen, som han højtideligt havde lovet, at han ikke ville drage hjem til Paris uden at have fået en lang passiar med ham. Henimod kl. 14 sendte han bud efter en droske, som kunne bringe ham til 20. September-gaden.

Hele natten var der faldet en fin regn, hvis væde oversvømmede byen med en grålig damp, regnen var holdt op, men himlen var stadig meget overtrukket, og de store ny paladser i Septembergaden så under denne vinterlige himmel usigeligt melankolske ud med de gustne facader, da ensformige balkoner og de uendelige, regelmæssige vinduesrækker. Især finansministeriet, denne kæmpemæssige opstabling af murværk og billedhuggerarbejde, lignede en uddød by, den uhyre bedrøvelighed af et stort blodløst legeme, som livet er veget fra. Regnen havde mildnet luften, det var næsten varmt, men en fugtig, klam februarvarme.

I forhallen til Pradas lille palads blev Pierre overrasket ved at træffe fire-fem herrer i færd med at tage frakken af. En tjener fortalte ham, at greven havde en sammenkomst med nogle entreprenører. Eftersom hr. pastoren kom for at se til hr.

grevens fader, behøvede han blot at ulejlige sig op på 3. sal, den lille dør til højre på gangen.

På første sal stod Pierre imidlertid pludselig ansigt til ansigt mod Prada, som tog imod sine entreprenører, og den unge præst bemærkede, at han ved gensynet blev forfærdelig bleg. Siden det skrækkelige drama havde de ikke set hinanden. Præsten begreb derfor, hvilken forvirring synet af ham fremkaldte hos denne mand, hvilken ubehagelig erindring om moralsk medskyldighed, hvilken dødelig uro for at være blevet gennemskuet.

"De vil besøge mig? De har noget at fortælle mig?"

"Nej! Jeg rejser og kommer for at sige farvel til Deres fader."

Pradas bleghed tog til, en skælven rystede hans læber.

"Å, det er for faders skyld, De kommer! Han er lidt utilpas. Vær lidt forsigtig med, hvad De fortæller ham."

Hans angst viste tydeligt mod hans vilje alt, hvad han frygtede, et uoverlagt ord, måske end også som et sidste budskab en forbandelse fra de to, han havde myrdet. Uden tvivl ville hans fader også dø af det.

"Å, det er ærgerligt, jeg ikke kan gå op med Dem. Disse herrer er jo her, som venter på mig. Gud, hvor det er ærgerligt. Så snart det er mig muligt, vil jeg komme op til Dem straks."

Da han ikke vidste, hvordan han skulle standse faderens gæst, var han nødt til at lade ham være alene med den gamle mand, mens han selv blev holdt tilbage af sine pengeforretninger, som stod på spil, men med hvilke sørgmodige øjne så han ham ikke gå op, hvor han dog bønfaldt ham af hele sin sjæl. Hans fader, hans eneste virkelige kærlighed, hans livs store, rene og trofaste lidenskab!

"Lad ham ikke snakke for meget, bedrøv ham ikke!"

Ovenpå var det ikke Batiste, den gamle soldat, som lukkede op for ham, men et ganske ungt menneske, som Pierre ikke lagde mærke til i starten. Derimod genfandt han det samme lille kammer, helt bart og helt hvidt, tapetseret med lyst blåblomstret papir, den fattige jernseng bag et skærmbræt, de fire planker, der blev brugt som en reol, bordet af sort træ og de to stråstole til møblement. Gennem det store, lyse vindue, som manglede gardiner, havde han det samme vidunderlige rundskue over hele Rom lige til de fjerne træer på Janiculum, et Rom, som på denne dag trykkedes ned under en blygrå himmel, betaget af mørk sørgmodighed.

Men den gamle Orlando var ikke forandret, han sad der med det prægtige hvide løvehoved, den svære mund og de ungdommelige øjne, som endnu strålede af de lidenskaber, der havde raset i hans ildsjæl.

Pierre traf ham i den samme lænestol, ved det samme bord, som var overlæsset af de samme aviser, benene indhyllet og begravet i det samme sorte tæppe, som om disse døde lemmer havde fængslet ham der i en stenskede, så at man med måneders, ja års mellemrum var sikker på at genfinde ham der uden nogen mulig forandring med den levende overkrop og dette ansigt, som skinnede af styrke og klogskab.

Dog syntes han på denne grå dag nedslået, der lå skyer på hans pande.

"Å, er det Dem, kære hr. Froment! I tre dage har jeg tænkt på Dem og set de bitre timer, De har måttet tilbringe i dette skæbnesvangre Palazzo Boccanera. Min Gud! Hvilken rædsom

sorg! Jeg er helt ude af mig selv over det, og aviserne der gør det ikke bedre med de ny enkeltheder, de bringer."

Han pegede på bladene, som lå spredt på bordet, og fjernede derpå med en håndbevægelse den triste historie, den døde Benedettas ansigt, der forfulgte ham.

"Nå og De?"

"Jeg rejser i aften, og jeg ville ikke forlade Dem uden at trykke Deres tapre hånd."

"De rejser? Men Deres bog?"

"Min bog ... jeg er blevet modtaget af den hellige fader, jeg har underkastet mig og selv misbilliget min bog."

Orlando betragtede ham skarpt. Der var en kortvarig tavshed, under hvilken deres øjne fortalte hinanden alt, hvad der var at sige om denne sag, og ingen af dem følte trang til en længere forklaring. Den gamle mand sagde ganske simpelt:

"De har gjort ret, Deres bog var et hjernespind."

"Ja, et hjernespind, en barnagtighed, og jeg har selv fordømt den i sandhedens og fornuftens navn."

Et smil viste sig på den lamme helts smertefulde læber.

"Så har De altså både set og forstået, og nu ved De alting."

"Ja, nu ved jeg det, og det er derfor, jeg ikke har villet rejse, før jeg med Dem havde haft den gode og utvungne samtale, som vi havde lovet hinanden."

Pludselig lod han til at erindre sig den unge mand, som havde åbnet døren og derpå beskedent genoptaget sin plads på afstand, tæt ved vinduet.

Det var næsten en dreng, knap tyve år, skægløs og med denne blonde skønhed som undertiden viser sig i Napoli, langt krøllet hår, hudfarve som en lilje og rosenrød mund, men især var

øjnene dejlige med deres drømmeriske smægten og deres uendelige blidhed. Den gamle mand forestillede ham med en faderlig mine som Angiolo Mascara, sønnesøn af en af hans gamle krigskammerater, den så besungne Mascara af de tusind, død som helt med legemet gennemboret af hundrede sår.

"Jeg lader ham komme for at skænde på ham," fortsatte han med et smil. "Tænk Dem, at denne knægt med sit pigeagtige udseende er med på de ny ideer. Han er en af de tre eller fire tusind anarkister, som vi har i Italien, men i grunden en prægtig, lille fyr, som ikke har andre end sin moder, hvem han understøtter, takket være det magre embede, han beklæder, og som han en skønne dag lader sig jage fra. Nå, nå mit barn, du må love mig at blive fornuftig."

Så svarede Angiolo, hvis slidte, men rene klæder i virkeligheden røbede en pæn elendighed, med sin alvorlige, musikalske stemme:

"*Jeg* er fornuftig, det er de andre, alle de andre, som ikke er det. Når alle mennesker bliver fornuftige og stræber hen imod sandhed og ret, vil verden blive lykkelig."

"Bild Dem blot ikke ind, at han giver efter," råbte Orlando. "Ak, mit stakkels barn, sandhed og ret! Spørg engang pastoren, om man nogen sinde ved, hvor de er, men i hvert fald må du have tid til at leve, at se og forstå."

Uden at give sig yderligere af med ham, vendte han sig til Pierre, men Angiolo blev i sin krog med sin særdeles artige mine, sine glødende øjne fæstet på den, han talte med, og ørerne åbne og skælvende af angst for at gå tabt af et eneste af deres ord.

"Jeg havde nok sagt Dem, kære hr. Froment, at Deres meninger ville forandre sig, og at Deres kendskab til Rom ville føre Dem til en rigtigere opfattelse, meget bedre end alle de smukke taler, jeg havde søgt at overbevise dem med. Jeg har således aldrig tvivlet om, at De ville tage Deres bog tilbage efter Deres eget ønske som en redelig fejltagelse, så snart De havde fået oplysninger om Vatikanet gennem forhold og personer. Men lad os sætte Vatikanet til side, der er intet at gøre, uden at lade det falde sammen langsomt og sikkert. Det, der interesserer mig og endnu sætter mig i bevægelse, er det italienske Rom, vort Rom, det, der er erobret med en sådan kærlighed og genopvækket så febrilsk, det de har behandlet som en bagatel, som De nu har set, og som vi nu kan tale om som mænd, der forstår hinanden, nu da De kender det."

Pludselig begyndte han at gøre store indrømmelser og tilstod de fejl, der var begået, finansernes sørgelige tilstand, de alvorlige vanskeligheder af enhver art, som en begavet og forstandig mand, der langt fra kampen og slået med lamhed havde hele dagen til sin rådighed til overvejelse og ængstelse.

Ak! Hans erobring, hans tilbedte Italien, for hvilket han ville give sin sidste blodsdråbe, i hvilke dødelige bekymringer, i hvilke usigelige lidelser var det på ny stedt?

De havde forbrudt sig i en retmæssig stolthedsfølelse, de var gået for hastigt frem med at ville skabe et stort folk, i drømmen om at omdanne det gamle Rom til en stor nutids hovedstad ved hjælp af en tryllestav. Herfra kom galskaben med de ny bydele, den vanvittige spekulation med grunde og bygninger, som havde bragt folket på randen af en fallit.

Stilfærdigt afbrød Pierre ham, for at fortælle ham det facit han var kommet til ved sine spadsereture og studier i Rom.

"Å, denne feber, denne udbytning i begyndelsen, dette finansielle nederlag, det er ingen ting endnu. Alle pengesår læges. Men det vigtigste er, at Deres Italien endnu først skal dannes. Ikke længere adel, ikke endnu noget folk og en borgerstand fra i går, som i sin grådighed er i færd med at fortære udsæden til den kommende rige høst."

Der blev stille. Orlando rystede bedrøvet på sit gamle, nu så afmægtige løvehoved. Dette facits klare hårdhed traf ham i hjertet.

"Ja, ja, det er sådan, De har set rigtigt. Hvorfor lyve, hvorfor benægte, når kendsgerningerne er der, synlige for alles øjne. Denne borgerstand, min Gud! Denne mellemklasse, som jeg allerede har talt til Dem om, der er så sulten efter stillinger, embeder, udmærkelser og fjer i hatten, men på den anden side gerrig og mistroisk med sine penge, som anbringes i banker, uden nogen sinde at vove dem på agerbrug, industri eller handel, gennemtrængt af den ene trang, at nyde uden at arbejde, i den grad uforstående, at det ikke kan se, det lægger landet øde ved sin foragt for arbejdet og sit had til folket. Dets eneste lyst er at leve nok så småt i solen med den ærefulde bevidsthed, at høre til en eller anden gren af administrationen. Dette aristokrati, som dør ud, denne detroniserede adel, som er ruineret og henfaldet til de uddøende slægters sædvanlige udskejelser, for størstedelen viet til elendighed, mens de få andre, som har bevaret deres penge, knuses under alt for tunge skatter og kun besidder døde formuer, som er ude af stand til at fornyes, og som formindskes ved de stadige delinger, og derfor

er bestemt til snart at forsvinde sammen med fyrsterne, selv i de gamle, nu unyttige paladsers fald. Endelig folket, dette stakkels folk, som har lidt så meget og som lider endnu, men som er så vant til lidelser, at det ikke en gang kan få den tanke at frigøre sig og i sin blindhed og døvhed går så vidt, at det mulig savner sin gamle trældom i sin stupide afmægtighed som et dyr på møddingen, i sin fuldstændige uvidenhed, denne afskyelige uvidenhed, som er den eneste årsag til elendigheden, uden håb om en dag i morgen, uden den trøst, som ligger i at begribe, at dette Italien, dette Rom har vi erobret for folket alene, og det er for folket, vi prøver på at genopvække dem i deres gamle storhed ... Ja, ja! ikke mere adelen, ikke endnu folket og en borgerstand, som er foruroligende! Hvorfor ikke en gang imellem give sig hen til pessimisme, og tro, at alle vore ulykker ingen ting er endnu, og at vi går mod endnu frygteligere katastrofer, som om vi nu kun var ved de første tegn på vor slægts ende, forløberne for den fuldstændige tilintetgørelse!"

Han havde strakt sine to store, skælvende arme op mod lyset fra vinduet, og Pierre, som var meget bevæget, erindrede sig denne bevægelse af bønfaldende sorg som han dagen før havde set hos kardinal Boccanera i hans anråbelse af den guddommelige magt. Begge to, så modstridende med hensyn til deres tro, var lige store i deres fortvivlelses harme!

"Men jeg sagde Dem den første dag, at vi kun har villet det, som var fornuftmæssigt og uundgåeligt. Dette Rom med sin fortids pragt og herrevælde, som hviler så tungt på os, det kan vi ikke undlade at tage til hovedstad, fordi det alene er båndet, det levende tegn på vor enhed på samme tid som det er løftet

om udødelighed og fornyelsen af vor store drøm om genoprejsning og berømmelse."

Han blev ved, han indså alle de ubehageligheder, som der var ved at have Rom til hovedstad. En by med simple udsmykninger, med en udsuget jord og fjern fra nutidens liv, en usund by uden mulighed for industri eller handelsvirksomhed, uigenkaldeligt erobret af døden midt i campagnens øde ørken.

Dernæst sammenlignede han den med de andre steder, dens rivaler: Firenze, ligeglad eller snarere tvivlende, med en lykkelig ubekymrethed, som er uforklarlig efter de tøjlesløse lidenskaber og blodstrømmene i dens historie. Napoli, for hvem den lyse sol endnu er tilstrækkelig med sit barnefolk, som man ikke ved, om man skal beklage for dets uvidenhed og elendighed, eftersom det lader til at nyde livet med en sådan ladhed. Venezia, som lader sig nøje med kun at være et underværk af gammel kunst, der skulle anbringes under glas for at bevares uskadt, indlullet i sine årbøgers pragt og enevælde. Genua, helt optaget af sin handel, virksom og støjende, en af de sidste dronninger ved dette Middelhav, dette indhav, som nu er ringe, men som har været det rige hav, midtpunktet for hele verdens rigdomme. Især dog Torino og Milano, begge med fabriksdrift og handel, begge så levende og så moderne, at de rejsende foragter dem, fordi de så lidt ligner italienske stæder, begge udfriede af ruinens søvn og indtrådt i vestens udvikling, som forbereder det kommende sekel.

Ak! Dette gamle Italien, skulle man da lade det styrte sammen ligesom et støvet museum til pryd for kunstnersjælene, ligesom de små byer er ved at styrte sammen i Magna Graeca, Umbrien og Toscana, udsøgte rariteter, som

man ikke drister sig til at istandsætte af frygt for at ødelægge deres særpræg.

Under alle omstændigheder måtte der enten blive undergang, død, snart og uundgåeligt, eller nedbrydernes hakker, de vaklende mure kastet om, og ny byer skabt overalt for arbejde, videnskab og sundhed; kort sagt, et helt nyt Italien, som i sandhed udsprang af det gamles aske, skabte for den ny civilisation, hvori menneskeheden indtræder.

"Men hvorfor fortvivle," fortsatte han energisk, "Rom kan nok tynge på vore skuldre, men den er alligevel det mål, vi stræbte efter. Vi er der og vi bliver der og afventer begivenhedernes gang ... for resten, selv om befolkningen hører op at tiltage, så bliver den dog stående på sine henved fire hundrede tusind, og den opadgående bølge kan godt tage fat igen, så snart de årsager ophører, der har standset den. Vi har gjort fejl i at tro, at Rom skulle blive et Berlin, et Paris. Alle slags sociale, historiske, ja selv nationale betingelser synes indtil denne dag at sætte sig imod det, men hvem kender morgendagens overraskelser, kan man forbyde os håbet og den tro, vi har i blodet, som flyder i vore årer, dette blod, de gamle verdenserobreres blod. Jeg, som aldrig går ud af dette kammer, lammet og tilintetgjort med mine to døde ben, mig kan til tider galskaben gribe, så jeg tror på Rom som på min moder, på dens uovervindelighed og udødelighed, hvor jeg venter de to millioner indbyggere, der skal komme til at befolke disse sørgelige ny bydele, De har set, og som står tomme og faldefærdige. De vil ganske sikkert komme. Hvorfor skulle de ikke komme? De skal se, alt bliver befolket, så der må bygges endnu mere ... og desuden, ærlig talt, kan man kalde et folk fattigt, som ejer Lombardiet? Ejer ikke

selve Syditalien uudtømmelige rigdomme? Lad der blive fred imellem dem, så syden smelter sammen med norden, og der skabes en hel slægt af arbejdere; og siden jordbunden er så frugtbar, så vil nok en skønne dag den store forventede høst skyde op og modnes i den brændende sol."

Hans begejstring rev ham med sig, så en ungdommelig glød funklede i hans øjne. Pierre smilede og var overbevist. Da han kunne tale, sagde han:

"Man må genoptage dette spørgsmål fra neden af, fra folket. Man må skabe mænd."

"Det er netop det," råbte Orlando, "jeg hører ikke op med at gentage, at man må skabe Italien. Man skulle tro, at en østenvind har bortført langt fra vort gamle land den menneskelige sæd, sæden til de kraftige og mægtige folkestammer. Vort folk er ikke som Deres folk i Frankrig en beholder med mænd og penge, hvoraf man øser med fulde hænder. Det er denne uudtømmelige beholder, som jeg ville have skabt hos os. Denne beholder er det netop, jeg ville skabe. Og derfor må der begyndes fra neden! Ja, skoler overalt, uvidenheden jaget ud af landet, dovenskab og vold bekæmpet ved masser af gode og nyttige bøger, for sædelig og forstandsmæssig oplysning kan alene skabe den arbejderklasse, vi trænger til, og som er aldeles nødvendig, hvis vi ikke skal spille en ynkelig rolle mellem Europas store nationer. Jeg gentager det, for hvem er det, vi har arbejdet og tilbageerobret Rom, hvis det ikke er for det kommende demokrati, og det er grunden til, at alt styrter sammen, og at der ingen rigtig trivsel er, for dette demokrati findes aldeles ikke … ja, løsningen på

spørgsmålet er, at der må skabes et folk, dannes et italiensk demokrati."

Pierre var blevet rolig, men han turde ikke sige, at en nation ikke sådan lader sig omskabe, at Italien var som jordbunden, historien og racen havde formet det, og at ville forandre alting så pludseligt kunne være farligt.

Folkene har ligesom andre skabninger en virksom ungdom, en kraftig manddomsalder og en kortere eller længere alderdom, som ender med døden. Du store Gud! Et moderne, folkeligt Rom! De folkelige storstæder hedder Paris, London, Chicago. Han indskrænkede sig til at sige:

"Men mens man afventer dette store fornyelsens værk, tror De da ikke, man gjorde klogt i at være forsigtig. Landets finanser er i en dårlig tilstand. Italien kæmper med så store sociale og økonomiske vanskeligheder, at De udsætter Dem for de alvorligste katastrofer, før De har mændene og pengene. Hvor det ville være klogt handlet, hvis en af Deres ministre fra talerstolen sagde: "Vi har taget fejl, vi har båret os galt ad ved at ville gøre os til en stor nation på en dag, dertil hører tid, mere arbejde, mere tålmodighed, og vi må være tilfredse med endnu kun at være et ungt folk, der stræber fremad, arbejder i stilhed på at komme til kræfter, uden endnu i lang tid at ville indtage en fremragende stilling. Vi må afvæbne, formindske udgifterne til hær og flåde og al ydre glans for at hellige os vor indre velfærd, oplysningen og den legemlige og den åndelige opdragelse, der hører til for at blive et stort folk, og det sværger vi at være om halvtredsindstyve år. Her må bremses, ja bremses … derpå beror frelsen."

Orlando havde tankefuld og med mørke miner hørt på ham. Han gjorde en træt bevægelse og sagde halvsagte:

"Nej, nej. Den minister, der talte sådan, ville blive pebet ud. En sådan tilståelse er for hård til, at man kunne forlange den af et folk. Og faren ville måske blive endnu større, hvis man pludselig lod alt, hvad man havde gjort, styrte sammen. Tænk på de mange fejlslagne forhåbninger, ødelæggelser og unyttige arbejder! Nej, vi kan kun nu frelses ved tålmodighed og standhaftighed, fremad og stadig fremad! Vi er et meget ungt folk, vi har villet fuldbringe på halvtredsindstyve år det, som andre nationer har været to hundrede år om at sætte igennem. Nuvel, vi må bøde for dette hastværk, vi må vente, til høsten er moden, og da vil den fylde vore lader ... De ved, at jeg altid har været en modstander af alliancen med Tyskland. Jeg forudsagde, at den ville skade os. Vi var for små til at gå i spænd med en så rig og mægtig stat, og det er med udsigten til denne krig, der bestandig står for døren og som siges at være uundgåelig, at vi nu lider så grusomt under vore knusende stormagtsbudgetter! Ak! Denne krig, som ikke kom, den har udsuget vor sidste blodsdråbe, vor kraft og vort guld til ingen verdens nytte. I dette øjeblik har vi intet andet at gøre end at bryde med en forbundsfælle, som har benyttet sig af vort hovmod, uden at vi nogen sinde har haft fordel af ham, uden at der nogensinde er kommet andet fra den kant end mistillid og dårlige råd. Men det var uundgåeligt, og det er det, som man ikke vil indrømme i Frankrig. Jeg kan tale så frit om det, for jeg er en afgjort ven af Frankrig, man ser endog skævt til mig her af den grund. Men forklar nu Deres landsmænd, siden De vedbliver ikke at ville forstå, at den gang, vi havde erobret Rom,

var det i vor feberagtige higen efter at komme til at indtage vor fordums rang nødvendigt for os at spille en rolle i Europa og vise, at vi var en magt, som man for fremtiden måtte tage med i beregningen. Der var ikke tid til lang betænkning, alle vore interesser syntes at drage os imod Tyskland ... den hårde nødvendighed i kampen for tilværelsen tynger lige så hårdt på nationerne som på individerne, og det er dem, der forklarer, der retfærdiggør bruddet mellem de to søstre, forglemmelsen af så mange berøringspunkter, race, handelsinteresser og, om De vil, ydede tjenester ... ja, de to søstre, der nu skader og forfølger hinanden med et sådant had, at de begge synes at have mistet al sund sans. Mit stakkels, gamle hjerte bløder, når jeg læser de artikler, som Deres og vore blade skriver mod hinanden ... de er som forgiftede pile. Hvornår vil dette forsøg på brodermord dog ophøre? Hvem vil dog være den første til at forstå nødvendigheden af at holde fred, indse at forbundet mellem de latinske racer er en livsbetingelse for os midt mellem de andre racers fremvæltende bølge?"

Og som en gammel helt, alderen havde slået sværdet af hånden, og som nu levede i sine drømme, tilføjede han livligt:

"Hør nu, min kære hr. Froment, De skal love mig, når De kommer tilbage til Paris, at hjælpe os. Sværg mig til, at De i Deres kreds, den være så snæver den vil, arbejder for freden mellem Frankrig og Italien, for der er ikke et mere velsignelsesrigt arbejde. De har nu levet tre måneder hos os, fortæl kun, hvad De har set og hørt – ganske oprigtigt. Hvis der er uret på vor side, er der det ganske vist også på Deres. Og for pokker! familiekævl kan da heller ikke vare evindeligt."

Pierre følte sig generet og svarede:

"Nej, det er ganske sandt, men ulykkeligvis er familiestridigheder så vanskelige at bilægge, at de ofte går lige til kniv og gift, før der kan komme ende på dem."

Han ville ikke sige, hvad han tænkte. Alt, hvad han havde hørt, siden han kom til Rom, om denne strid mellem Italien og Frankrig, formede sig hos ham til et smukt, tragisk eventyr:

Der var en gang to prinsesser, døtre af en mægtig dronning, der herskede over verden. Den ældste, der havde arvet kongedømmet efter sin moder, havde den hemmelige sorg at se den yngste, der havde fået et tilgrænsende land, lidt efter lidt tiltage i rigdom, i magt og glans, mens det gik tilbage med hende selv. Ligesom svækket af alderen faldt hendes rige sammen og var så medtaget og svækket, at da hun en gang ville forsøge at tilbageerobre sin overlegenhed, følte hun sig slået. Hun blev bitter, og det var hende en daglig pine at se, hvordan søsteren kunne komme til kræfter efter de frygteligste rystelser, stråle i fornyet glans og herske i kraft af sin styrke, sin ynde og sin ånd. Hvordan end søsteren var imod hende, aldrig kunne hun tilgive hende, men misundte og afskyede hende. Det var et sår, der ikke kunne læges, men forgiftede livet, dette had, som det gamle blod nærede mod det unge, og som først ville udslukkes i døden. Og selv om man en gang sluttede fred, ville forsoningen vel sagtens kun blive tilsyneladende, for den ældstes hjerte ville altid huse nag, bitterhed og misundelse mod den yngste, der var hendes overmand og herskede, hvor det tilkom den ældste at befale.

"De kan i alt fald stole på mig," sagde Pierre venligt, "det er en stor ulykke, en truende fare, dette blodige uvenskab mellem to nærtbeslægtede folkeslag. Men jeg vil ikke sige andet om

Italien, end hvad jeg anser for sandheden. Jeg kan ikke omgå den. Og jeg må have lov til en bemærkning, netop med hensyn til sandhed. Jeg tror ikke, at man her i staden sætter den højt nok – tåler at høre den. og dette skyldes selve folkets natur og tilbøjeligheder. Alle landes digtere har jo besunget den evige stads vidunderdejlighed, og alle disse overdrevne begejstrede lovord er steget jer til hovedet i en sådan grad, at I nu ikke kan forstå den, der ville sige den rene usminkede sandhed om jeres Rom, som det er nu til dags. Det ville ikke nytte, om man roste de tusinde ting, der virkelig vækker og må vække beundring – man måtte jo også se virkeligheden under øjne, og det er just denne virkelighed, I slet ikke vil vide af, fordi I romere er og bliver skønhedstilbedere og meget pirrelige, aldeles som de kvinder, der mærker, at det går ned ad bakke med dem, og derfor falder hen i fortvivlelse ved mindste hentydning til deres rynker."

Orlando lo – lo muntert som et barn.

"Ja, men De vil dog vel indrømme, at man altid gerne vil tage sig ud. Hvorfor skal man tale om det, der er grimt og frastødende? ... Vi romere, vi elsker kun smuk musik, smuk dans, stykker, som tiltaler vor sans for det smukke. Resten – alt det ubehagelige – å, det strør vi sand på!"

"Men," blev præsten ved, "jeg tilstår, at jeg er kommet til at forstå hovedfejlen ved min bog. Dette italienske Rom, som jeg har glemt for det pavelige Rom, der var min drøm – det eksisterer sandelig, og det er så levende, så mægtigt, at det meget snart tager luven fra mit Rom, som er ved at synke hen i glemsel og tilintetgørelse. Som jeg allerede har bemærket: Det nytter ikke paven, at han murer sig inde i sit Vatikans

urokkelighed – alt rører sig, alt er undergivet forvandlingens lov – de sorte er er allerede blevet grå ved at blandes med de hvide. Og aldrig har jeg bedre følt dette end ved den fest, fyrst Buongiovanni gav i anledning at sin datters forlovelse med Deres nevø!"

Den gamle mands øjne strålede, og han udbrød:

"Nej, var De der. Ikke sandt, hvad De der så, glemmer De aldrig, og De kan ikke mere tvivle om vor levedygtighed, om, hvilket folk vi en gang vil blive, når alle vore nuværende vanskeligheder er besejrede. Hvad har et kvart århundrede at sige, hvad har et helt århundrede at sige! Italien vil generhverve sin fordums glans, når den næste generation er vokset op! ... sandt nok, jeg holder ikke af denne Sacco. Han er jo netop en af dem, der med intriger har skadet og forsinket arbejdet ved at kaste sig over byttet, så snart den erobring, der havde kostet os så meget blod og så mange tårer, var gjort. Men i min elskede Attilio ser jeg kød af mit kød, brav og ufortrøden, som den kommende generation skal være, den, der skal opdrage og rense landet ... ak, måtte den kommende generation have til udspring ham og denne Celia, en henrivende lille fyrstinde, som min niece, Stefana, der i grunden er en rigtig fornuftig kone, forleden dag bragte op til mig. De skulle have set, hvordan hun kastede sig om halsen på mig og sagde, at jeg skulle stå fadder til hendes første søn, for at han kunne komme til at hedde som jeg og redde Italien for anden gang. Ja, gid freden måtte herske om denne fremtidens vugge, gid disse kære børns forbindelse måtte være en uopløselig forening mellem Rom og hele nationen, så at alt måtte blive godt igen og stråle i deres kærlighed."

Han havde fået tårer i øjnene. Pierre, der blev rørt over denne uudslukkelige patriotiske begejstring hos denne lamslåede helt, ville gøre ham en glæde og sagde:

"Det var just det ønske, som jeg ved festen udtalte til Deres søn med næsten de samme ord, som De nu selv brugte. Ja, gid deres bryllup må få den betydning og blive frugtbart, så at der derud af kan spire det store land, som jeg nu, da jeg har lært jer at kende, oprigtigt ønsker at se jer skabe!"

"Har De sagt det?" udbrød Orlando, "har De sagt det? Da tilgiver jeg Dem Deres bog, for da har De endelig forstået, hvad det nye Rom vil sige. Rom, vort Rom, som vi vil hæve til dets fordums glans og for tredje gang gøre til verdens dronning."

Han gjorde en livfuld bevægelse hen imod vinduet, hvorigennem man så det umådelige panorama af Rom, som strakte sig fra den ene side af horisonten til den anden. Under den blyfarvede himmel, denne ualmindelige og triste vinterbelysning gjorde byen et endnu mere majestætisk indtryk. De nye kvarterer i Viminale med Janiculum' fjerne træer, Kapitoliets røde tage. Monte Pincios grønne højder, terrasserne, kampanilerne, kuplerne lå som et udstrakt hav med dybe og grå bølger.

Pludseligt drejede Orlando hovedet, og idet han fik øje på den unge Angiolo Mascara, udbrød han i et anfald af faderlig harme:

"Og vort Rom vover et uhyre som du at ville sprænge i luften, du taler om at jævne den med jorden som et gammelt faldefærdigt, råddent hus!"

Angiolo havde, uden at sige noget, spændt lyttet til samtalen. Den mindste sindsbevægelse havde bragt rødmen op i hans

skægløse ansigt, der var smukt som en ung piges, og hans store, blå øjne havde tindret, da der var tale om det nye folk, man skulle skabe.

"Ja," svarede han langsomt med sin klangfulde stemme, "ja, jævne det med jorden, ikke lade sten på sten blive tilbage, ødelægge Rom for at bygge det op fra nyt af ..."

Orlando afbrød ham med en drillende latter og sagde:

"Det er endda smukt af dig, at du vil bygge det op igen!"

"Ja, jeg vil bygge Rom op igen," gentog Angiolo og rejste sig, idet hans øjne strålede med sejrsglans. "Mit Rom skal blive vidunderdejligt i storhed og højhed! Skal fremtidens demokrati, skal den befriede menneskehed ikke bo i en stad, der overgår alle andre i herlighed – ellers kunne den jo ikke være Arken – være verdens midtpunkt! Og over hvilken anden by i verden hviler forjættelsen? Hvilken anden stad kaldes den evige, den udødelige, uden denne, i hvilken folkenes skæbne skal fuldkommes. Men hvis den skal blive den endeligt valgte helligdom, hovedstaden for de sammenstyrtede kongeriger – det sted, hvor alle landes vise skal samles en gang om året – da må den lutres i ild, for at al usselhed, al råddenskab kan tilintetgøres, og når da solens brand har drukket pestsmitten, som hviler i denne gamle jordbund, da vil vi bygge et Rom, ti fold skønnere, ti fold større end den gamle stad. Og denne sandhedens og retfærdighedens by – det forjættede Rom, som menneskeheden nu i 3000 år forgæves har ventet på og higet efter, det skal da hæve sine guldglinsende og sine snehvide paladser mod Italiens strålende blå himmel, det skal brede sin marmordejlighed over hele campagnen, fra havet til Sabiner- og Albaner-bjergene, og staden skal være så lykkelig, så vis, at

dens 20 millioner indbyggere skal leve i idel fryd over tilværelsen, under arbejdets retfærdige love. Ja, Rom, moderen, dronningen – enestående på jorden i al evighed!"

Med forbavselse lyttede Pierre til disse begejstrede ord.

Hvad var dog dette? Var det ikke igen Cæsars – Augustus' blod, der talte?

I middelalderen havde paverne ikke kunnet leve som Roms herrer, uden at føle den uimodståelige trang til at bygge op, bygge staden om, i deres ældgamle stræben efter at beherske verden.

For nylig, da det unge Italien havde bemægtiget sig Rom, var erobreren øjeblikkelig begyndt på at opføre store nye kvarterer, de adlød den fra fædrene nedarvede drift til at bygge, altid bygge – de lavede boliger til en befolkning, der slet ikke kom.

Og her sad en anarkist, der midt i sit omvæltningsraseri havde bevaret slægtens byggegalskab, der talte om at bygge et umådeligt, et ubegrænset Rom, hvis huse skulle brede sig over alle lande, for at rumme den frigjorte menneskehed, der levede som en eneste familie! Dette var toppunktet! Aldrig kunne det hovmodige, herskesyge blod, der siden Augustus rullede i denne races årer på en voldsommere måde give sig udslag end ved denne fremtidsplan om et fjerde Rom! Overbevisningen om at være verdens lovlige behersker lå her i selve jordbunden, den lå der som et gæringsstof og berusede alle dette historiske steds børn. Alle fødtes de med fast tro på, at deres evige stad skulle og måtte blive verdens herskerinde, jordens dronning – som forjættelsen lød.

Og Pierre mindedes det gamle Roms profetiske bogstaver: S.P.Q.R. – "Senatet og det romerske folk" – som han overalt

genfandt i det nuværende Rom. Som en sejrsordre, givet til skæbnen, stod de på alle mure, på alle insignier, ja på skraldevognene, der om morgenen bragte affaldet bort!

Og Pierre forstod den uhyre sum af indbildskhed, disse mennesker havde arvet, forstod de storhedsvanvittige drømme, der hjemsøgte deres søvn, forstod, at de formelig var hypnotiserede ved deres fortidsherlighed, så at de med overbevisning erklærede, at deres stad rummer alt, at de selv aldrig kan komme til bunds i den, at den er sfinksen, som en gang skal løse verdensgåden, at den med sin storhed forædler og forstørrer alt, hvad der kommer i berøring med dens evige skønhed! De fordrer tilbedelse og hyldest fra hele Jorden, forblindede som de er af de sagaer og drømme, der stadig spøger i deres hoveder, så at de slet ikke kan skelne, hvad der er, fra det, der har været – ikke kan indse, at det, der *har* været stort, måske ikke mere *er* det!

"Men jeg kender jo godt det Rom, du der omtaler," sagde nu Orlando. "Det er folkets Rom, universalrepublikkens hovedstad – Mazzinis drøm! Han ville rigtig nok have paven med! Ser du, min dreng, vi gamle republikanere, vi har sluttet os sammen, og det har vi gjort alene af skræk for at se vort land, hvis en revolution brød ud, falde i hænderne på de farlige og splittergale mennesker, der har forstyrret hovedet på dig. Og derfor har vi fundet os i vort monarki, som ikke i det væsentlige er så meget forskelligt fra en god parlamentarisk republik ... nå – lev nu vel og prøv på at blive fornuftig. Husk, at det vil blive din stakkels moders død, hvis du kom galt afsted. Kys mig nu til farvel – du afsindige drengebarn!"

Angiolo rødmede som en ung pige, mens heltens læber kærligt berørte hans kind. Derpå gik han sin vej uden et ord efter at have hilst på den unge præst med sit blide, drømmende smil.

En lille stund var der stille i den hvidkalkede stue, den gamle Orlandos blik gled over aviserne, som lå spredt over bordet, og hvori man omtalte den frygtelige ulykke, der havde ramt huset Boccanera.

Denne Benedetta, som han havde elsket så højt, elsket som en datter i de sorgens dage, da hun søgte ly hos ham – hvilken sørgelig skæbne at rives bort sammen med den elskede.

Og da han ikke rigtig af aviserne kunne forstå, hvordan ulykken var sket, udspurgte han nu Pierre, bad ham om klarhed over denne skrækkelige begivenhed, da sønnen, grev Prada, hastigt trådte ind, ganske bleg og med et ansigt, der var fortrukket af uro.

Han havde sendt sine entreprenører bort i en fart uden at bryde sig om sin vanskelige situation, om sin formue, der stod på spil, han var alt for dødelig angst, kunne ikke få sine tanker bort fra den samtale, der i dette øjeblik fandt sted oppe hos faderen, han kunne ikke beherske sig, ikke lytte til forretningsmændenes udtalelser, det var ham lige meget, om hans hus styrtede sammen over hovedet på ham. Og da han stod deroppe foran faderen, søgte hans blik afvekslende den gamle mand og den unge præst for at se, om denne ikke ved et eller andet uforsigtigt ord havde ramt den gamle helts hjerte.

Han gøs ved at se, at Orlando havde tårer i øjnene, tårer, der var fremkaldt af sorg over ulykken, og han troede et øjeblik, at han var kommet for sent.

"Ak Gud, fader, hvad er her på færde? Hvorfor græder du?"

Og han lagde sig på knæ, tog den gamles hænder, som han trykkede i sine med lidenskabelig heftighed, med et sådant udtryk af tilbedelse, at det så ud, som ville han give faderen sin sidste blodsdråbe, hvis han med den kunne spare ham for den mindste smerte.

"Det er den stakkels Benedettas død, der går mig til hjertet," lød Orlandos sørgmodige svar. "Jeg fortalte netop fader Froment om al den sorg, den havde voldt mig, og jeg sagde, at jeg ikke rigtig kunne forstå, hvordan det egentlig var gået til. Aviserne taler om pludselig død, og det er altid så underligt."

Prada stod op. Han var bleg som døden. Præsten havde altså intet sagt. Men hvilket frygteligt øjeblik! Hvis han nu talte! Hvis han sagde sandheden!

"De var jo til stede, ikke sandt?" blev oldingen ved. "De ved alt, De så det ... fortæl mig det hele, fortæl mig, hvordan det gik til."

Prada så vist på Pierre. Deres øjne mødtes i et fast gennemtrængende blik. Atter begyndte kampen mellem dem. Atter vandrede skæbnen ubønhørligt fremad, de mødte Santobono med kurven nedenfor Frascati, de rullede afstod gennem den øde, sørgmodige campagne, talte om de romerske giftblandere, mens den lille kurv gyngede på præstens skød i vognens bløde bevægelser, og så kom de til det søvnige lille osteri midt i ødemarken, den sorte høne lå død, lynslået, med en smule blåsort blod ved næbbet.

Derefter var det ballet hos Buongiovannis, der oplyste natten med eventyrpragt, med strålende, skønne kvinder, med lykkelig sejrsstolt kærlighed, og endelig stod de i nærheden af Palazzo Boccanera, i mulm og i mørke.

Pierre så den høje skikkelse, der tændte en cigar og fjernede sig uden at vende hovedet, uden at skride ind, lod skæbnen fuldbyrde sit forfærdelige værk! Denne historie, den kendte både præsten og greven, de gennemlevede den begge to, ord behøvedes ikke, de vidste, at de kunne læse hinandens hemmelige tanker.

Pierre tøvede lidt, inden han svarede oldingen.

"Ak," sagde han så med dæmpet stemme, "det var forfærdeligt, rystende, frygteligt alt sammen."

"Ja, det tænkte jeg nok!" svarede Orlando, "fortæl os det kun, De kan tale frit. Min søn har tilgivet de hedengangne."

Atter søgte Pradas øje Pierres, med et blik, der rummede den lidenskabeligste bøn om tavshed. Præsten blev ganske bevæget, han mindedes uvilkårligt alt, hvad Prada havde lidt den nat på ballet hos fyrst Buongiovanni, før han lagde sin hævn i skæbnens hånd, og han kunne forstå, hvad der var foregået i Pradas sjæl, efter at den skrækkelige begivenhed var blevet kendt. Først var han naturligvis blevet som lamslået af ulykkens omfang, over den hævn, der var blevet meget, meget mere vidtrækkende, end han havde kunnet forestille sig, og derpå havde han atter genvundet sin fatning, den drevne spillers iskolde ro, der afventede begivenhedernes gang, uden anden anger end den enhver feltherre føler ved en sejr, der har kostet for mange soldater livet. Han havde straks indset, at kardinalen ville dysse sagen ned for kirkens og dens æres skyld. Men på hans hjerte tyngede måske en knusende vægt, skinsygen over for altid at vide denne attråede kvinde i sin elskedes favn, endog efter at jorden havde lukket sig over hendes kiste! Og her stod han nu, midt i sin tilkæmpede ro, og måtte med rædsel

spørge sig selv, om skæbnens dødsværk endnu ikke var fuldbragt, om den i sin ubønhørlige gang nu også ville banke på hans dør, om hans elskede fader også skulle blive et offer for hans alt for skrækkelige hævn.

På et øjeblik var al hans selvbeherskelse knust, hans modstandskraft lammet, han stod rædselsslagen over for den gyselige skæbnes grumhed, afvæbnet, skælvende som et barn.

"Men," lød Pierres tøvende svar, "men der står jo i bladene, at den unge fyrst Dario først bukkede under, og at contessinaens hjerte brast af sorg, mens hun gav ham det sidste kys ... dødsårsagen? Ak, De ved jo, at lægerne alt for ofte må erkende deres uvidenhed og kun nødigt udtaler nogen bestemt mening ..."

Her brød Pierre af, ledte efter ord; i hans øre lød pludselig Benedettas ord, da hun døende gav ham den skrækkelige befaling: *De, som får hans fader at se, De skal sige ham fra mig, at jeg forbander hans søn! ... Jeg vil have, han skal vide det, i sandhedens og retfærdighedens navn!*

Du store Gud! Skulle han adlyde hende! Var det en af de befalinger fra oven, som man skal udføre, selv om de betyder, at der flyder tårer og blod? I nogle øjeblikke var han et bytte for en sønderrivende kamp. han vaklede mellem sandhedens og retfærdighedens bud og sin egen trang til forladelse og barmhjertighed. Med rædsel gøs han tilbage for den tanke, at han med sine ord kunne dræbe denne olding, uden at en sådan handling kunne gavne eller hjælpe noget menneske. Og ganske vist fulgte sønnen hans tanker, læste i hans åbne ansigt den kamp, der rasede i hans rene sjæl, og af hvis udfald faderens og

hans egen skæbne afhang, for hans blik sænkede sig i Pierres med endnu dybere, inderligere bøn.

"Først troede man, det var en mavehistorie," fortsatte Pierre omsider, "men fyrstens tilstand forværredes med en så rivende hurtighed, at lægen blev hentet i største hast."

Ak, Pradas øjne, Pradas fortvivlede, bønfaldende blik! Hans fortvivlelse var så åbenlys, hver en mine i det dødblege ansigt røbede de dybeste, de ædleste følelser, menneskehjertet rummer, og præsten læste i dem alle de grunde, der påbød ham tavshed. Nej, nej, han kunne ikke dræbe denne brødefri olding, han havde intet lovet, ja, syntes næsten, han ville krænke den hedengangnes minde ved at adlyde en befaling, givet under indskydelse af had og vrede.

I disse korte øjeblikke havde Prada lidt dødsangst og kval, der kunne fylde en hel tilværelse, retfærdigheden var sket fyldest.

"Og så," sluttede Pierre, "så erklærede lægen, at det var ondartet feber. Der er ingen tvivl om det … jeg har i morges været til stede ved begravelsen, det var smukt og så rørende."

Orlando spurgte ikke mere. Han slog ud med hånden, sagde, at han også hele formiddagen havde tænkt på jordfæstelsen med sorg og rørelse. Derpå vendte han sig mod bordet og gav sig til at ordne de blade, der lå strøet omkring, mens Prada, med den kolde sved perlende på panden, støttede sig mod en stoleryg for ikke at falde om. Han så atter på Pierre, men denne gang var hans blik mildt, fuldt af ubegrænset taknemmelighed.

"Jeg rejser bort allerede i aften," fortsatte den unge præst, der ville give samtalen en anden retning. "Jeg er gået herop for at sige Dem farvel … er der noget, De ønsker, jeg skal besørge for Dem i Paris?"

"Ak, nej, intet, intet!" svarede Orlando.

Men så betænkte han sig.

"Jo, jeg har alligevel en kommission til Dem. De mindes måske min gamle våbenbroder, Théophile Morins bog ... den håndbog til studentereksamen, som han ønskede oversat og indført her hos os? Jeg er rigtig glad, for jeg har løfte om, at den skal blive anvendt i latinskolerne, hvis han vil foretage et par uvæsentlige ændringer ... Luigi, giv mig den bog, som ligger på hylden til venstre."

Og da sønnen havde rakt ham bogen, viste han Pierre nogle noter, han havde skrevet med blyant i marginen og forklarede, hvilke forandringer, man anså for hensigtsmæssige i bogens plan.

"Vær så elskværdig at bringe dette eksemplar til Morin, så kan De selv vise ham, hvad jeg mener, adressen står på titelbladet. De sparer mig for at skrive et langt brev. De kan på ti minutter sige mere, end jeg kan skrive på ti sider ... og så hilser De Morin fra mig, hilser ham kærligt og siger ham, at jeg altid holder af ham, ak, mit hjerte og mine følelser har ikke forandret sig. De er unge, som mine ben var det i de dage, da vi to sloges side om side, mens kuglerne haglede ned om os!"

Der blev en kort tavshed, afskedens smertelige forlegenhed.

"Nå, lev så vel, mit kære barn. Kom og lad mig trykke Dem til mit bryst ligesom denne stakkels fusentast, der nys forlod os ... jeg er så gammel og så udslidt, min kære ven, at jeg nok må have lov at betragte Dem som et barn og kysse Dem som min sønnesøn, idet jeg ønsker Dem fred og styrke og den tro på livet, der ene kan hjælpe os frem."

Pierre blev så rørt, at tårerne steg ham i øjnene, mens han trykkede et kys på den lamslåede oldings kind, der også var fugtig af en nedrullende tåre. Med kraftig arm holdt Orlando Pierre et øjeblik op imod sig, så gav han ham et fast håndtryk, idet han pegede ud over den evige stad, der bredte sig ud for deres øjne, indhyllet i et gråt tågeslør under den lave, askefarvede himmel.

Hans stemme lød dæmpet, skælvende i bønfaldelse, da han sagde:

"Og så må De højtideligt love mig, at De vil elske min by, trods alt, hvad De har set, hører De? For den er vuggen, den er moderen! Elsk den, for hvad den en gang var, for hvad den vil være! Sig ikke, den er dødsdømt, elsk den, elsk den, for at den atter kan blomstre frem til et evigt liv!"

Uden at svare kyssede Pierre atter den begejstrede, varmhjertede mand, der i sin lidenskabelige kærlighed til sin by omtalte den, som man i tredive års alderen nævner en tilbedt kvindes navn. Han fandt Orlando så skøn, så stor, som han der sad med den hvide løvemanke, så fast i troen på Roms snarlige opstandelse, at han uvilkårligt mindede den unge mand om den anden store, skønne olding, om kardinal Boccanera, der stod lige så urokkelig fast på sin overbevisning og ikke ville slippe sin drøm eller udslette en tøddel, selv om himlen styrtede ned og knuste ham i sit fald. Pierre så bestandig de to høje skikkelser ansigt til ansigt tårne sig op over deres by, i ensom majestæt, beherskende synskredsen, afventende fremtiden.

Og da den unge præst havde sagt farvel til Prada og stod nede på gaden, længtes han kun efter at være hjemme i Via Giulia for at få sit tøj pakket ned og komme afsted. Alle hans

afskedsbesøg var besørget, han skulle kun hilse på donna Serafina og kardinalen og sige dem tak for deres gæstfrihed. Kun for ham åbnede deres døre sig, ellers fik ingen adgang til sørgehuset, så at Pierre, da tusmørket lagde sig over byen, kunne tro, at hele paladset var forladt, så øde og stille var der på de lange gange og brede trapper. Victorine var den eneste, der viste sig, og da han ytrede ønsket om at spise til aften med don Vigilio, fik han den besked, at præsten også havde lukket sig inde. Alligevel gik Pierre hen til hans kammerdør og bankede på. Han ville gerne sige ham farvel, men han fik intet svar, så han antog, at sekretæren i et anfald af angst og mistro havde besluttet ikke at se ham for ikke yderligere at lade sig henrive til farlige betroelser.

Så bestemte han sig til at få maden bragt op på sit eget værelse af Victorine, når klokken var otte. Der var tid nok. Toget afgik først sytten minutter over ti. Hun kom selv med hans lampe og talte om at ordne hans tøj, men han afslog hendes hjælp, så hun lod ham selv pakke kufferten, en lille, ny kuffert, som han havde måttet købe, da vadsækken ikke kunne rumme det linned og de klæder, man havde sendt ham fra Paris, efterhånden som hans ophold i Rom trak ud. Men dette arbejde var snart tilendebragt, skabet og de tre kommodeskuffer tømt, den lille kuffert fyldt og aflåst, inden klokken var syv.

En hel time skulle han endnu vente på aftensmåltidet, og han satte sig ned for at kaste et sidste blik på de omgivelser, han snart skulle forlade, da hans øjne faldt på det gamle maleri af en ukendt mester, som så mange gange havde fængslet ham og sat hans sind i bevægelse. Lampens lys faldt netop i dette øjeblik på det, og atter virkede det mægtigt på ham, virkede i denne stund

som et tragisk sindbillede på hans nederlag her i Rom. Denne nedbøjede kvinde, der halvnøgen lå udenfor et slot, hulkende og med ansigtet skjult i hænderne, dette stakkels, udstødte væsen, som ingen kendte. Hun var som et billede af den unyttige anstrengelse, hun havde gjort for at åbne døren til sandheden, af den grusomme forladthed, der griber mennesket, når det støder panden imod den mur, som lukker af for det ukendte!

Længe hvilede hans øje på dette fortvivlelsens udtryk, atter pintes han af uro over at måtte bort, før han havde set det åsyn, der skjultes under den lyse hårfylde, det åsyn, der givetvis måtte stråle af tåreblændet dejlighed, ungdom og hemmelighedsfuld ynde. Han syntes, han skulle kende hende, og han syntes, hun var lige ved at løfte hovedet, da det bankede på døren.

Til hans store forbavselse så han Narcisse Habert, der havde været en lille tur i Firenze.

"Godaften, kære fader Froment. Jeg ser, alt er færdigt til afrejsen, men jeg ville ikke lade Dem tage bort uden at tage afsked med Dem ... hvilke skrækkelige begivenheder er der ikke sket, siden vi sås sidst, og det er dog kun få dage siden. Jeg kom først hjem i eftermiddag, så at jeg ikke en gang var med til begravelsen. Men De kan selv forstå, hvor forfærdet jeg blev ved efterretningen om disse dødsfald, om denne skrækkelige ulykke."

Han udspurgte Pierre, havde en anelse om, at her var foregået et eller andet drama, han kendte alt for godt Rom til at tro på "den ondartede feber". For resten trængte han ikke ind på den unge præst, hans medfødte forsigtighed afholdt ham fra at

bebyrde sin samvittighed med farlige hemmeligheder, han nøjedes med at bryde ud i begejstring, da Pierre beskrev ham de elskendes overjordiske skønhed, som de lå der i hinandens arme, og harmedes over, at ingen havde tænkt på at forevige dette vidunderlige syn ved at tegne dem.

"Hvorfor prøvede De ikke selv, min bedste? Det gør intet til sagen, at, De ikke kan tegne. Deres ukendskab ville måske have frembragt et mesterværk!"

Så blev han roligere.

"Ak! Den yndige contessina, den stakkels fyrste! … men De ser, at selv om alt styrter sammen i dette land, står skønheden evigt og urokkeligt fast. Den vokser frem af selve jorden."

Disse ord gjorde et dybt indtryk på Pierre. Og de talte længe om Italien, om Rom, Napoli og Firenze. "Ak, Firenze!" sukkede Narcisse med himmelvendte blikke … han havde tændt sig en cigaret, og hans ord faldt langsommere, mens han så sig om i stuen.

"Hvor her er stille og fredeligt. Jeg tror aldrig, jeg har været her oppe før!"

Atter gled hans blik hen over væggen og standsede med et ved det gamle lærred, som blev oplyst af lampen.

Han fo'r sammen, blinkede, som om han blændedes af sollys, og rejste sig med en overrasket håndbevægelse.

"Hvad – hvad er dette? Det er godt – det er meget smukt – det billede der!"

"Ja – ikke sandt," udbrød Pierre, "jeg forstår mig ganske vist ikke på kunst, men lige fra den første dag har det maleri fængslet mig – jeg bliver bevæget, rørt lige ind i sjælen ved at betragte det!"

Narcisse talte ikke – han var gået helt hen til maleriet, undersøgte det på det nøjagtigste, og mens han så på det, malede den umiskendeligste beundring sig i hans blege ansigt.

"Det *er* en Botticelli," råbte han, "det er en Botticelli! Det er der ingen tvivl om! Se bare på de hænder! Se på draperiets folder! Og farvetonen i håret! Maneren! ... denne himmelflugt i kompositionen! ... en Botticelli – du himmelske Gud – en Botticelli!"

Han kunne næppe holde sig oprejst, så begejstret blev han, efterhånden som han undersøgte billedet.

Så spurgte han:

"Vidste De, at det var en Botticelli?"

"Nej, det gjorde jeg virkelig ikke! Jeg har en dag spurgt don Vigilio om dette billede – men han lod ikke til at bryde sig om det! Og Victorine siger, at disse gamle smørerier er støvreder og ikke andet!"

Atter afbrød Narcisse:

"Hvor er det muligt! De har en Botticelli her i huset uden at ane det! Men det ligner disse romerske fyrster, der ikke er i stand til at værdsætte de skatte, de ejer, når der ikke klistres en seddel med navn på dem! ... selvfølgelig har denne Botticelli lidt en smule, men en fornuftig reparation vil gøre den til et mesterværk! ... jeg tror nok, jeg kan sige, at et museum ville give ..."

Pludselig tav han stille, sagde intet tal, nævnte ingen sum, sluttede med en ubestemt håndbevægelse. Tiden gik, og da Victorine kom ind, fulgt af Giacomo for at dække bord, stod Narcisse med ryggen til billedet og omtalte det ikke med en stavelse. Men Pierre, hvis opmærksomhed var vakt, gættede,

hvad der foregik i ham ved at se, at han med et var blevet så rolig. Han vidste godt, at denne fyr med sin englemine var en udmærket dygtig, ja snedig forretningsmand, der ypperligt forstod penge, deres værd og deres behandling. Han måtte smile, da han så sin landsmand stille sig op foran en græsselig madonna, en ussel kopi fra forrige århundrede, og udbryde:

"Se, se – dette er slet ikke galt! ... det kunne jeg måske bruge – jeg har nemlig i kommission at købe nogle gamle malerier ... hør en gang, Victorine – tror De ikke, at kardinalen og donna Serafina, siden de nu er alene, skulle have lyst at afhænde nogle malerier, der ikke har nogen videre værdi?"

Victorine trak på skuldrene, som om hun ville sige, at for hende måtte de gerne feje alt det gamle skrabsammen ud af huset jo før jo hellere. Så svarede hun:

"Til en malerihandler ville de vist intet sælge – så fik folk naturligvis straks travlt, men hvis en ven eller bekendt foreslog dem noget sådant, var der vist intet i vejen, især da der trænges til penge her i huset!"

Forgæves prøvede Pierre på at få Narcisse til at blive en stund endnu, den unge mand måtte absolut afsted – han var allerede forsinket, påstod han, og efter at have taget en hjertelig afsked med sin landsmand og ønsket ham en lykkelig rejse, ilede han bort.

Nu slog klokken otte. Så såre Pierre var alene, satte han sig ved bordet. Victorine ville selv varte ham op.

"De får mig til at gå ud af mit gode skind, disse mennesker. De er så langsomme og så dovne som skildpadder! Og desuden er det mig en glæde at kunne være Dem til nytte, fader. Jeg har

lovet Dem en lille, fransk middag, som De ser. Det er jo sidste gang, De spiser her i huset!"

Pierre blev rørt over denne betænksomhed, han var glad ved sin landsmandsindes selskab, mens han sad der alene og spiste i det store palads, hvor mørke og tavshed herskede.

Victorines runde, friske ansigt bar tydelige spor af de mange tårer, hun havde grædt over sin kære contessinas død, men livets små, uundgåelige krav meldte sig allerede i den tjenende stilling, hun indtog, og rettede hende, beroligede hende, adspredte hendes sorg, idet de tvang hende til beskæftigelse. Og hun talte næsten muntert, mens hun vimsede om med fade og tallerkener.

"Det er så underligt, at De allerede i overmorgen er i Paris, fader! ... når jeg tænker på det, synes jeg, det var i går, jeg tog bort fra Auneau! Å – der er yndigt! Dejlig, fed jord – ikke deres ækle, magre jord, den lugter af svovl! ... og piletræerne, de grønne, kølige pilehegn ved vor bæk! ... og den lille lund med mostæppe mellem træerne! ... her har de træer af blik, ja, malet blik, under deres utålelige sol, som svider hvert strå af. Å, Gud! I den første tid havde jeg givet hvad som helst for en rigtig øsregn, der kunne gennembløde mig og få deres sorte støv vasket ordentligt af mig. Nu banker mit hjerte ved at tænke på den kølige, friske morgen derhjemme, når det har regnet tæt om natten, og alting er så blødt og grønt på landet – det er som et barn, der ler, når det har grædt! ... nej, nej – aldrig vænner jeg mig til deres forbistrede Rom! Uf, sikke mennesker – sikken et land!"

Han måtte smile ved at høre, hvor fast hun hængte ved sit fødested, så at hun efter 25 års ophold endnu stadig var en

fremmed i landet, med afsky for denne by med dens grelle lys og dens mørke plantevækst og længsel efter sit fædrelands milde farvetoner og bløde morgentåger. Han forstod hende egentlig så godt, for hans eget hjerte bankede stærkere ved tanken om snart atter at skulle være ved Seinens yndige bredder.

"Men, Victorine," sagde han så, "hvorfor bliver De her da, nu da Deres contessina er død? De kunne jo pakke Deres tøj ind og tage med mig hjem til Frankrig?"

Hun så overrasket på ham:

"Tage hjem til Frankrig? ... ak, nej, fader – det kan ikke lade sig gøre! Først ville det være den sorteste utaknemmelighed imod donna Serafina, der nu er vant til at have mig om sig. Det ville ikke være smukt at forlade hende og Hans Eminence, når de har sådan sorg. Og desuden – hvad skulle jeg stille op derhjemme? Nu har jeg jo min rede og mine vaner her i huset."

"Men så får De aldrig mere Auneau at se?"

"Nej – det er vist, det får jeg aldrig at se."

"Og vil De da ikke nødig ligge her, blive begravet i denne svovljord?"

Her gav Victorine sig til at le.

"Å – når jeg først er død og borte, kan det min tro være lige meget, hvor de putter mig hen! ... man kan sove sin sidste søvn hvor som helst, så har man da fred! ... det er sært, at I kan gå omkring og pine jer så meget med den ting og med at udfinde, hvad der skal ske med os, når vi er døde! ... Herregud, der sker såmænd slet ingenting! Det, der beroliger og glæder mig, er at sige, at så er alting forbi, og så får man da omsider lov at være i fred og hvile sig ud. Det skylder Vorherre os sandelig, når vi har

stridt og stræbt, slidt og slæbt hele livet igennem! ... De ved jo nok, jeg er ikke sådan gudfrygtig, men derfor er jeg alligevel et meget ordentligt menneske. Jeg har aldrig opført mig, så at jeg behøver at skamme mig over mig selv!"

Og så lo hun igen som en skikkelig pige, der ikke troede på præster og havde en god samvittighed. Og atter undredes Pierre over den tapperhed overfor tilværelsen, den uomstødelige sunde fornuft, den praktiske forstand, den arbejdsomhed, der i hans øjne var særpræget hos småfolk i Frankrig, hos den lavere klasse, der ikke mere troede og aldrig mere ville komme til at tro. Ak, være som hun! Udføre sit hverv og lægge sig hen til den evige hvile, uden oprør, uden hovmod, glad ved at have fuldbragt sin gerning.

"Ja, ja, da, Victorine. Hvis jeg skulle komme til Auneau, så hilser jeg den lille lund fra Dem!"

"Det var ret, fader, hils og sig, at jeg bærer den i mit hjerte, og at jeg ser den grønnes hver evige dag!"

Pierre var færdig med at spise, og hun lod Giacomo tage desserten bort, men endnu var klokken ikke mere end halv ni, derfor rådede hun ham til at blive siddende ganske roligt i sit værelse en times tid. Hvorfor skulle han vente på den kolde banegård i træk og slud?

Klokken halv ti skulle hun nok sende bud efter en vogn, og så såre den kom, hentede hun ham og lod hans bagage bringe ned. Han kunne bare være ganske rolig og ikke bryde sig om noget, hun skulle nok passe alting.

Næppe var hun ude af døren, før Pierre overvældedes af en sær tomhedsfølelse. Hans bagage, den lette kuffert og vadsækken, stod henne i en krog af værelset, men selve værelset

var med et blevet så stille, så forladt, at han slet ikke kendte det igen. Han kunne rejse, han var allerede borte, Rom var kun et begreb, et minde, han kunne tage med sig. En hel time endnu! Han syntes, det var en evighed! Rundt om ham sov alting i dødsstilhed. Han satte sig ned og henfaldt straks i dybe tanker.

Allerførst steg hans bog frem, hans *Ny Rom*, som han havde skrevet, som han var rejst ned at forsvare. Og han mindedes sin første morgen deroppe på Janiculums højder, på San Pietro in Montorios terrasse overfor det Rom, der var hans drøm, det foryngede, det barneblide Rom under den vide, blå himmelhvælving, svævende hen i frisk morgenlethed, der havde han stillet det afgørende spørgsmål. Var det muligt, at katolicismen kunne fornyes, kunne vende tilbage til den oprindelige kristenheds ånd, blive folkets religion, den tro, som den oprevne, af dødsfare truede nutid venter for at falde til ro og leve?

Hans hjerte havde banket af begejstring og håb, det hjerte, der endnu blødte efter de grusomme erfaringer fra Lourdes. Han kom hertil for at gøre et sidste forsøg og for at bede Rom om svar på sit spørgsmål. Og nu var alting forbi!

Han kendte det svar, der lød imod ham fra ruinerne, fra mindesmærkerne, ja, fra selve den jord, der bar staden, fra folket fra prælater, kardinaler, fra paven!

Nej, nej og atter nej! Katolicismen kunne ikke fremtræde i forynget skikkelse, dens ånd kunne ikke blive den oprindelige kristenheds broderånd! Nej, den kunne ikke blive demokratiets religion, ikke frelse de sammenstyrtende samfund og afvende dødsfaren!

Selv om den syntes at være af folkeligt udspring, var den nu lænket til den romerske jord, klædt i kongernes purpurskrud, nødt til at klamre sig til den timelige magt, bundet ved overlevering, lænket ved dogmer, kun tilsyneladende i stand til bevægelse, til march på stedet, men i virkeligheden urørlig, så urokkelig, at pavedømmet bag Vatikanets malmport sad som en fange, som et genfærd, der i kraft af atten århundreders nedarvede traditioner drømte om verdensherredømmet. Der, hvor præstens tro, opflammet af barmhjertighed med menneskehedens lidelse, havde søgt liv og fornyelse af det kristne brodersamfund, der havde han kun fundet død, støv af en hensmuldret fortid uden mulighed til genoprejsning, en udpint jord, af hvilken aldrig andet ville spire end et paveligt despoti, der forlangte magt over legemer såvel som over sjæle.

Som svar på hans fortvivlelsens råb om en ny religion havde Rom simpelthen fordømt hans bog, erklæret den for kætteri, og han havde selv taget den tilbage, overvældet af sin bitre skuffelses smerte. Han havde set og forstået, alt lå i ruiner rundt om ham, og hans sjæl, hans forstand, lå knust mellem grusbunkerne!

Pierre var ved at kvæles! Han rejste sig, gik hen til det store vindue, der vendte ud til floden, åbnede det og støttede sig et øjeblik til karmen. Det var atter begyndt at regne, men nu så det ud, som om det stilnede af. Mildt var det, en sælsom kvalm og tung luft. På den grå himmel måtte månen nu være stået op, man anede den bag skyerne, som den oplyste med et gustent, usigelig vemodigt skær.

I dette søvnige natlampeskin lå synskredsen udbredt i spøgelsesagtigt mørke, Janiculum lige for, med Trasteveres

ophobede huse, floden neden under til venstre hen imod det svage omrids af Palatinerbjergets højder, mens Sankt Peters kuppel til højre løftede sin mægtige runding mod den blege luft.

Et andet minde steg frem i natten. De tre symbolske højder, der den dag for ham indbefattede Roms historie: oldtidsperioden, pavemagtens dage og den italienske tidsalder.

Men mens oldtidens høj, Palatinerbjerget, stod uforandret, som skyggen af Augustus, kejser, Pontifex Maximus, verdenshersker, så han nu Sankt Peterskirken og Quirinalet i et ganske andet lys, mærkværdigt forandrede!

Det kongeslot, han før havde overset og kun betragtet som en grim, lav kaserne, den ny regering, hvis arbejde forekom ham som helligbrøde imod en stad, der var forskellig fra alle andre steder i verden, den gav han nu – som han havde sagt til Orlando – en betydelig plads i fremtiden. Han forstod dens voksende magt, forstod, at den en gang ville fylde synskredsen, hvorimod St. Peterskirken, den kuppel, der før syntes at fylde himmelhvælvingen og beherske byen som en urokkelig kæmpekonge, nu syntes ham fuld af revner og sprækker – indskrumpet som en af disse oldingeskikkelser, hvis fordums vælde pludselig kan styrte sammen, fordi hele organismen er undergravet af tidens orm.

En dump mumlen, en brummende klage steg op fra Tiberens vande, og Pierre gøs ved det iskolde pust, der strejfede hans ansigt. De tre høje, den symbolske treenighed, vakte i hans sjæl tanken om den store stumme, der lider, om alle de fattige og undertrykte, om det folk, der er og bliver tvistens æble mellem paver og konger. Og det var længe siden, striden begyndte, dens

oprindelse skrev sig fra den dag, da Augustus' arv blev delt, da kejseren måtte nøjes med legemet, mens paven tog myndigheden over sjælen, og siden dette øjeblik kun havde haft en tanke, en attrå: at tilbageerobre den timelige magt, man i hans person frarev Gud! Kampen havde hærget hele middelalderen, uden at det var lykkedes hverken kejser eller pave at få overtaget, mens byttet blev revet i blodige stykker af de mægtige, grådige hænder. Træt af elendighed og undertrykkelse ville den store stumme omsider tale. Han rystede pavens åg af ved reformationen, begyndte senere hen at omstyrte tronerne i sit frygtelige vredesudbrud 1789. Og her begyndte den mærkelige vending i pavedømmets historie. Pierre havde i sin bog omtalt, hvordan det lykkedes paverne at genoptage deres drøm om verdensherredømmet, nu bekymrede de sig ikke mere om de afsatte konger, de tog sig af de små og de undertrykte, håbende denne gang at erobre folket, at tage det helt og holdent i deres varetægt.

Var det dog ikke vidunderligt at se Leo den 13., berøvet sin timelige magt, antage socialistiske meninger, samle omkring sig verdens stedbørn og gå frem imod kongerne i spidsen for den fjerde stand, der skulle beherske det tilstundende århundrede?

Den evige kamp var lige så hidsig som nogen sinde. I selve Rom førtes den på et begrænset territorium, Vatikanet lå lige overfor Quirinalet, paven og kongen så hinandens vinduer, og de var uafladeligt i strid om, hvem der skulle få magten over alle disse solstegte tage, over alle disse småfolk, som falken og høgen kæmper om skovens fugleflok.

Og her var det Pierre allerbedst forstod, at katolicismen var mærket, viet til uundgåelig tilintetgørelse, netop fordi dens væsen var monarkisk i så høj en grad, at pavedømmet ikke *kunne* give afkald på den timelige magt uden at underskrive sin egen dødsdom.

Forgæves nærmede paven sig de små og de ydmyge, forgæves ville han indbilde dem, at hans magt ikke var af denne verden. Midt i vort nutidsdemokrati er der ingen plads til den absolutte enevælde, han har fået fra Gud!

Altid så Pierre imperatoren bagved, Pontifex Maximus, og det var dette syn, denne overbevisning, der mere end alt andet havde tilintetgjort hans drøm, ødelagt hans bog, hobet op en bunke ruiner, foran hvilke han nu stod fortabt, ulykkelig, uden mod og uden kraft.

Synet af denne stad, der lå foran ham, druknet i aske, skjult af mørke, gjorde ham til sidst så fortvivlet, at han fjernede sig fra vinduet og sank ned på en stol ved siden af sin bagage.

Aldrig havde han endnu følt sig så nedtrykt, han syntes, at hans sjæl våndede sig i dødskamp. Han huskede, hvordan han havde besluttet sig til denne romerrejse efter de bitre erfaringer, han havde gjort i Lourdes.

Han havde ikke her søgt barnets rene, fuldstændige tro, men forstandens overbevisning, der hæver sig over dogme, ritus og symboler, i arbejde for menneskehedens størst mulige lykke, grundet på dens trang til vished. Og hvis denne søgen mislykkedes, hvis den fornyede katolicisme ikke kunne være det ny folks religion og sædelære, hvis paven i Rom ikke var faderen, forbindelsesleddet, det åndelige overhoved, som alle lystrede, da ville hans sidste håb briste, da var det tegn på, at

det nuværende samfunds sidste time var nær, da stundede man kun mod almindeligt skibbrud.

Den katolske socialisme, der syntes ham en så lykkeligt undfanget idé, der stod for ham som en herlig forjættelse om kirkens genopstandelse, den lå nu knust i grushoben med det øvrige. Han fordømte den som en øjeblikkelig nødhjælp der i nogle år måske kunne afstive den faldefærdige bygning, men den var grundet på en frivillig misforståelse, på en snildt opfundet løgn, på diplomati og politik.

Nej, nej … folket var atter vildledt og narret, man smigrede for det og ville bringe det i lænker. Dette oprørte hans sunde fornuft, hele systemet stod for ham som et farligt, tvivlsomt, provisorisk påfund, der måtte ende med forskrækkelse. Så var det altså forbi, intet stod fast, den gamle verden vaklede og måtte styrte sammen i den rædselsfulde, blodige katastrofe, der varsledes om alle vegne fra. Og foran denne omvæltning syntes han, at han stod sjælløs, kraftesløs, uden tro, uden overbevisning. Denne gang var forsøget også endt med et skibbrud, og dette var uopretteligt, netop fordi hans håb om et lykkeligt udfald havde været så rodfæstet. Nu havde lynet ramt ham! Du store Gud, hvad skulle han gribe til!

Pint af ængstelse, overvældet af fortvivlelse gav Pierre sig til at vandre frem og tilbage i stuen for at blive lidt roligere. Du store Gud, hvad skulle han nu gøre, nu, da han var kastet tilbage i tvivlens nat, uden tro, uden støtte. Aldrig havde præstedragten tynget mere på hans skuldre end nu. Han mindedes det svar, han havde givet monsignor Nani, huskede, at han havde sagt: Aldrig kan jeg underkaste mig, aldrig vil mit håb til frelsen ved kærlighed slukkes, jeg vil skrive en ny bog,

hvori jeg vil sige verden, i hvilken jord den ny religion skal spire frem. Ja, en flammende bog imod Rom, en bog, der skulle berette alt, hvad han der havde erfaret, alt, hvad han havde hørt og set, en bog, der skulle beskrive det sande Rom, det virkelige Rom, som det var, uden barmhjertighed, uden kærlighed, kæmpende dødskampen i hovmodets purpurskrud. Og så hjem til Paris, ud af kirken, han *ville* ud af kirken. Der lå jo hans tøj, han skulle rejse om meget kort tid, og bogen skulle snart være færdig.

Skisma! ... Skisma! Den måtte jo komme, alt varslede om skisma. Han følte, at den var uundgåelig i denne sindenes bevægede tidsalder, hvor alle var trætte af de gamle dogmer og alligevel længselsfulde efter det guddommelige. Leo den 13. anede også, at dette var tilfældet, for hele hans politik, hans stræben imod kirkelig enhed, hans kærlighed til folket, havde intet andet mål end at samle tilhængere om pavedømmet, udvide og øge dets magt for at gøre paven uovervindelig i den nærtforestående kamp.

Men timen var slået. Katolicismen ville meget snart stå ved grænsen for de indrømmelser, den kunne gøre uden at tilintetgøre sig selv. Den sad her fængslet i Rom som et gammelt, ærværdigt gudebillede, mens den kunne røre sig, udvikle sig andetsteds i en af disse Propagandaens lande, hvor den som modstander havde andre trosbekendelser.

Derfor var Rom også dødsdømt, så meget mere som tilintetgørelsen af den timelige magt havde nærmet folkene til tanken om et åndeligt herredømme og beredt vejen for ideen om en modpave i et eller andet fjernt land, mens St. Peters

efterfølger ville være nødsaget til at blive siddende i romersk-apostolisk urokkelighed her i den evige stad.

Skulle en præst eller en bisp måske stå frem i dette fjerne, frie Amerika, blandt de gejstlige, der gennem livets nødvendige kamp er nået til at blive overbeviste socialister, ildfulde demokrater, rede til at gå i spidsen for det næste århundredes evolutioner?

Og mens Rom ikke kan slippe sin fortid af mysterier og dogmer, vil denne præst slippe alt, hvad der af sig selv falder hen i smuldrende støv, ja, blive denne store reformator, nutidssamfundenes frelser. Hvilken storslået drøm at være den længselsfuldt ventede Messias, der skulle redde alle folkene fra undergang!

Et øjeblik blev Pierre begejstret, et håbets og sejrens pust rev ham med sig og hævede ham op. Selv om det ikke var i Frankrig, i Paris, så ville det dog blive der ovre på den anden side af havet eller endnu længere borte, ligegyldigt hvor i verden, på en jordbund, som var frugtbar nok til, at den ny sæd kunne skyde i vejret og give en rig høst.

En ny religion, en ny religion!

Hvor havde han råbt på den efter Lourdes, en religion, som frem for alt ikke var en længsel efter døden. En religion, som endelig virkeliggjorde hernede det Guds rige, evangeliet taler om, som fordelte rigdommen med retfærdighed og som lod sandhed og ret regere sammen med arbejdets lov.

I begejstring over denne ny drøm så Pierre allerede siderne af sin næste bog lyse for sine øjne, i den ville han fuldføre ødelæggelsen af det gamle Rom og forkynde den foryngede og befriede kristendoms lov, da hans øjne på en stol traf en ting,

hvis nærværelse straks overraskede ham. Det var også en bog, det bind af Théophile Morin, som den gamle Orlando havde overdraget ham at bringe dens forfatter, og han blev vred på sig selv, da han genkendte den og tænkte, at han meget godt kunne have glemt den der. Før han åbnede sin vadsæk for at putte bogen ned, gav han sig et øjeblik til at blade i den, idet hans tanker pludselig fik en anden retning, som om der på en gang var indtrådt en betydningsfuld begivenhed, en af de afgørelser, der bringer en hel verden i oprør. Dette værk var imidlertid særdeles beskedent, en klassisk håndbog til studentereksamen, kun indeholdende begyndelsesgrundene til videnskaberne, som alle var repræsenteret, så den menneskelige videns nuværende standpunkt var meget godt angivet.

Det var netop videnskaben, som afbrød Pierres drømmerier med almægtig herskervældes uimodståelige kraft. Ikke alene blev katolicismen derved fejet bort som et støvgran, men alle de religiøse opfattelser, alle hypoteserne om det guddommelige vaklede og styrtede om. Kun dette lille udtog til skolebrug, denne uendelig lille klassiske bog, kun denne almindelige kundskabstrang, denne undervisning, som stadig udvider sig og erobrer hele folket, og mysterierne bliver fornuftstridige, troslærdommene vakler, og intet bliver stående af den gamle tro. Et folk, der er opfødt med videnskab, som ikke tror på undere eller dogmer og heller ikke på udligningssystemet med straffe og belønninger, det er et folk, hvis tro er død for stedse, og uden tro kan katolicismen ikke eksistere.

Her er knivens æg, kniven, som falder ned og skærer over. Om der går et eller to hundrede år, videnskaben tager den til sidst, for den alene er evindelig. Det er en naivitet at sige, at

forstanden ikke er imod troen, og at videnskaben skal være Guds tjenerinde.

Det, som er vist, det er, at fra nu af er skriften tilintetgjort, og at man for at redde stumperne har været nødt til at tilpasse den efter de nye sandheder ved at tage sin tilflugt til det sindbilledlige. Hvilken ejendommelig stilling indtager kirken ikke, når den værger sig mod den, som opdager en sandhed, der strider mod de hellige bøger, og forbyder ham at udtale sig på en afgørende måde, idet den venter, at denne sandhed en skønne dag skal vise sig at være en fejltagelse.

Paven er alene ufejlbarlig, men videnskaben kan fejle og man anvender mod den en stadig følen sig for, man står på lur for at kunne bringe opdagelserne fra i dag i modstrid med dem fra i går.

Hvad betyder for en katolik dens helligbrydende påstande, hvad betyder de sandheder, hvormed den angriber læren, når det er sikkert, at ved tidernes ende vil videnskaben og troen forenes, sådan at videnskaben atter bogstaveligt vil blive troens ydmyge slave? Var det ikke et vidunder af egensindig forblindelse og uforskammet stædighed at ville benægte endog Solens klare skin?

Den lille, ubetydelige bog, håndbog i sandheden, fortsætter sit arbejde og ødelægger, trods alt, vildfarelsen, idet den danner den ny Jord på samme måde som de uendelig små livets kræfter lidt efter lidt har dannet det faste land.

I den pludselige klarhed som nu viste sig, følte Pierre sig endelig på fast bund. Er videnskaben nogen sinde veget tilbage?

Det er katolicismen, som uophørligt er veget for den, og som er tvunget til uophørligt at vige tilbage.

Aldrig standser videnskaben, den erobrer skridt for skridt sandheden over for vildfarelsen, og at sige den, at den gør fallit, når alt ikke kan forklares *straks*, er simpelthen tåbeligt. Selv om den bestandig vil efterlade det vidunderlige et mere og mere indskrænket område, og selv om en gisning stadig vil forsøge at give forklaringen på alt, så er det ikke desto mindre sandt, at den hver time vil undergrave mere og mere de gamle hypoteser, som falder i støv for den fulde sandhed, og katolicismen er i den situation, endnu mere i morgen end i dag.

Som alle andre religioner er den i grunden kun en forklaring på Verden, en overlegen social og politisk lovbog, bestemt til at brede den størst mulige fred og lykke over Jorden. Denne lovbog, som omfatter tingene i deres helhed, bliver fra da af menneskelig og dødelig som alt, hvad der er menneskeligt. Man kan ikke give den en særlig plads og sige, at den eksisterer på den ene side, mens videnskaben findes på den anden.

Videnskaben er hel, og den har allerede vist det, og vil vedblive at vise det ved at nøde den til at stoppe de stadige lækager, der tilføjes den, lige til den dag, da den sejrer i et sidste stormløb med sandhedens lys.

Det er latterligt at høre folk tildele videnskaben en rolle, forbyde den at trænge ind på det eller det område, forudsige, at den der ikke kommer videre og erklære, at ved udgangen af dette århundrede er den allerede træt og frasiger sig tronen. Ak! I små mennesker, I indskrænkede eller misdannede hjerner, politikere til husbehov, dogmatikere i dødskamp, myndigheder, som sætter sig i hovedet at genoptage de gamle drømmerier, videnskaben vil skride frem og rive jer med sig som vissent løv!

Pierre blev imidlertid ved at løbe den lille bog igennem og hørte, hvad den fortalte ham om videnskabens herredømme. Den kan ikke gå fallit, fordi den ikke lover det absolutte, den, som selv kun er erobring af sandheden lidt efter lidt.

Aldrig har den givet sig ud for at kunne yde den fulde sandhed på en gang, det er jo netop metafysikkens, åbenbaringens og troens sag. Videnskabens rolle er tvært imod at tilintetgøre vildfarelsen, efterhånden som den skrider frem og øger klarheden.

Fra da af bliver den på sin gang, som intet kan standse, langt fra at gøre fallit den eneste mulige sandhed for de hjerner, som er sunde og i ligevægt. Hvad dem angår, som den ikke tilfredsstiller, de, som har trangen til at vide straks og fuldstændigt, de har den udvej at kunne ty til en hvilken som helst religiøs hypotese, dog på den betingelse, at de vil synes at have ret og ikke at bygge deres hjernespind uden på absolut sikkerhed. Alt, hvad der er bygget på en bevislig vildfarelse, styrter sammen. Selv om den religiøse følelse varer ved hos mennesket, selv om trangen til en religion vil vare evindeligt, så følger deraf ikke, at katolicismen er evig, for den er til syvende og sidst kun en religiøs form, som ikke altid har været, som har haft andre religioner til forgængere, og som vil blive efterfulgt af andre.

Religionerne kan forsvinde, men den religiøse følelse vil skabe ny, endog med videnskabens hjælp. Pierre tænkte på dette såkaldte videnskabens nederlag overfor mysticismens nuværende opblomstren, som han havde angivet grundene til i sin bog. Tabet af frihedsideen hos folket, som blev narret ved den sidste deling, og de højere klassers ubehag over den

tomhed, der skabtes om dem af deres befriede fornuft og udvidede ånd. Det er angsten for det ukendte, som vågner op igen, men det er kun en naturlig og øjeblikkelig reaktion efter så meget arbejde i den første tid, hvor videnskaben hverken stiller vor tørst efter retfærdighed eller vort ønske om tryghed, og heller ikke den hundredårige forestilling, vi gør os om lykken i det andet liv, i en evighed af nydelser. For at katolicismen skulle genfødes, som man forkynder, måtte samfundets jordbund forandres, og det kan den ikke, den har ikke mere den nødvendige frugtbarhed til at kunne opfriske en faldefærdig lære, som skoler og laboratorier dagligt ødelægger.

Grunden er blevet en anden, en anden eg vil vokse frem der. Lad videnskaben få sin religion, hvis der skal frembringes en af den, for den religion vil snart være den eneste mulige for fremtidens demokrati for det mere og mere oplyste folk, for hvem den katolske tro nu kun er aske.

Pierre gjorde pludselig en ende på sine betragtninger ved at tænke på Indexkongregationens tåbelighed. Den havde slået hans bog ned og ville uden tvivl også slå den ny bog ned, som han lige havde fået ideen til, hvis han nogen sinde kom til at skrive den. En nydelig bestilling! Stakkels bøger af en begejstret drømmer, hjernespind, som kæmper mod hjernespind, og så var den så dum ikke at forbyde denne lille klassiske bog, som han der holdt i hånden, den eneste farlige, den stadig sejrrige fjende, som sikkert ville omstyrte kirken.

Den kunne sagtens være beskeden i sin ydmyge optræden som skolebog: Faren begyndte ved alfabetet, som blev stavet af børnene, og den voksede efterhånden, som undervisningen blev udvidet, med kundskaber og brød ud i lys lue med disse

udtog af de fysiske og kemiske videnskaber, som har sat spørgsmålet om skabelsen af Bibelens Gud under debat.

Men det værste var, at den allerede afvæbnede Indexkongregation ikke vovede at undertrykke disse små bind, disse sandhedens frygtelige soldater og troens ødelæggere. Hvad betydning havde alle de penge, som Leo den 13. hævede af sin skjulte skat, Peterspengene, for at skænke dem til de katolske skoler i den tanke derved at skabe fremtidens slægt af troende, som pavedømmet behøvede for at sejre?

Hvad betydning havde bortgivelsen af dette kostbare guld, hvis det kun skulle tjene til at opkøbe disse små og frygtelige bind, som man aldrig kunne få bugt med, som altid ville indeholde for megen videnskab, denne voksende videnskab, hvis glans ville omstyrte Vatikanet og St. Peter? Å, dumme og unyttige Indexkongregation! Hvilken ynk og hvilken latterlighed!

Da Pierre så havde anbragt Théophile Morins bog i sin vadsæk, gik han hen og lænede sig til vindueskarmen, og der havde han et ejendommeligt syn.

I den blide og sørgmodige nat, under den skydækkede himmel, som var gulnet i måneskinnet, havde flagrende tåger hævet sig, som til dels skjulte tagene bagved hængende flager af tåge, som lignede ligklæder. Hele monumenter var forsvundet i horisonten, og han tænkte sig, at tiderne havde nået deres ende, og at sandheden havde ladet Peterskirken forsvinde. Om hundrede eller om tusind år vil den således være omstyrtet og jævnet med jorden.

Han havde allerede følt, hvordan den vaklede og slog revner under ham den dag, da han havde tilbragt en time fortvivlet

deroppe for at se det pavelige Rom begejstret for det kejserlige purpur og forudseende, at dette tempel for katolikkernes Gud ville styrte sammen ligesom templet for Jupiter, Kapitolium, var ødelagt. Og det var sket, templet havde overstrøet jorden med sine levninger, der stod kun et stykke af apsis og fem af midterskibets søjler, som støttede et stykke af gesimsen. Men især de fire piller i tværskibet, de fire kyklopiske piller, der havde båret kuplen, hævede sig i kæmpemæssig majestæt, i evig urokkelighed mellem de omliggende grushobe. Tykke tågemasser rullede deres bølger – tusinder af år gled hen over ruinerne, nu var koret, de sidste søjler, ja de kæmpemæssige piller væltet om. Vinden havde ført støvet med sig, og man måtte grave i jorden for under nælder og brombærranker at finde stykker og stumper af knuste statuer, af marmorplader med indskrifter, om hvis betydning de lærde ikke kunne blive enige.

Som fordum på den kapitolinske Jupiters tempelruiner græssede nu gederne mellem ukrudt og urter, i den store ensomhed, under den brændende sommersols stråler, mens myg og fluer summede om i varmen.

Og først da fik Pierre en fornemmelse af, at alting var forbi. Alt var styrtet sammen. Videnskaben stod sejrrig på den gamle verdens ruiner. At blive den store skismatiker, den længselsfuldt ventede reformator – hvorfor – til hvad nytte? Var det ikke en drøm som den, der nys svandt hen?

Det eneste, der havde værdi, syntes ham videnskabens evige kamp med det ukendte, dens evindelige forsken, der stadig slukkede menneskets tørst efter det guddommelige. Kun den var rigtig, og hans eneste længsel var at vide, om den nogen

sinde ville sejre så fuldstændigt, at den tilfredsstillede menneskeheden og opfyldte ethvert af dens krav og fordringer. Og overvældet af fortvivlelse ved at se sin apostelgerning tilintetgjort, stående mellem ruinerne af sin døde tro og sit knuste håb om at udnytte den gamle katolicisme til samfundets frelse, blev han nu kun holdt oppe af sin fornuft. Den havde et øjeblik været lige ved at svigte ham. Grunden til at han havde drømt sin bog, at han var kommet her til og havde gennemgået de sidste måneders forfærdelige krise, var, at han havde ladet sig rive hen af sine følelser. Han havde hørt sin moder græde, græde bitre tårer over de ulykkeliges lidelser. Hans uimodståelige trang til at lindre dem, til at afvende den truende katastrofe, og hans hang til medfølelse havde bragt ham til at overhøre den sunde fornufts betænkeligheder.

Nu hørte han sin faders stemme, den høje forstand, den skarpe, bitre forstands røst, fornuften, der for en kort tid kunne undertrykkes, men dog kom tilbage som sejrherre. Det gik nu som efter Lourdes. Han måtte protestere mod urimelighedens triumf og fornuftens tilintetgørelse – han var og blev et forstandigt, tænkende menneske. Ved at bruge sin forstand fik man alene fodfæste, med den som støttestav var det muligt at skride frem mellem knuste illusioner og omstyrtede overbevisningers grushob, selv om videnskaben tøvede med at skaffe lys, og selv om dens anstrengelser i den retning undertiden mislykkedes.

Ak, forstanden! ... ved den led han, og kun den kunne skaffe ham ro, han lovede højt og helligt, at den skulle tilfredsstilles, den skulle være ene styrende, selv om det skulle koste ham hans livslykke!

Hvad han skulle gøre? Ja, i dette øjeblik ville han have haft vanskelighed ved at sige det. Alt var forbi, foran ham lå den umådelige verden fuld af fortidens ruiner, uden anelse om fremtiden. Derhjemme i den fattige, lidende forstad skulle han gense den gode fader Rose, fra hvem han endnu i går havde fået et kærligt brev, der bad ham komme tilbage for at tilse de ulykkelige, elske dem, frelse dem, siden den evige stad, der på afstand syntes så skøn og så strålende, var døv for barmhjertighedens kaldende stemme. Og rundt om den gode, fredsommelige sjælehyrde så Pierre i ånden den voksende flod af elendige mennesker, små unger, der var kastet ud af reden, som han samlede op, blege af sult, rystende af kulde. Drikfældige fædre, forvorpne mødre, sønner og døtre, der vandrede på lastens og forbrydelsens sti, hele huse, hærget af hunger og sygdom, den frygteligste urenlighed, den skrækkeligste sammenhoben af mennesker, ingen møbler, linned eller klæder, et dyrisk liv, hvor alle lave drifter tilfredsstilledes i flæng.

Dertil kom al vinterens elendighed. Arbejdsløshed, kulde, brystsyge rasende mellem de fattige, rev de svageste bort, mens de stærke knyttede hænderne i stigende fortvivlelse og drømte om hævn over skæbnens uretfærdighed.

Og en anden rædselsaften ville måske atter vise ham det aldrig glemte syn, moderen, der havde dræbt sig selv og sine fem børn; han skulle måske se en anden ulykkelig kvinde med sin spæde sidstfødte ved det udtørrede bryst, mens de andre lå på gulvet, lykkelige over i døden at være undsluppet sultens og kuldens plager!

Nej, nej – dette var *for* frygteligt! Selvmord og mord, forårsaget af sult og fattigdom midt i Paris, i det Paris, der strømmede over af rigdom og pragt, der berusede sig i nydelser og kastede millioner på gaden!

Samfundsbygningen vaklede i sin grundvold, alt ville snart styrte sammen i søle og blod.

Aldrig som nu havde han fornemmet, hvor frugtesløs, hvor ørkesløs barmhjertighedens kamp var! Det var latterligt at ville stride imod her! Og med et kom han til klarhed, hans bevidsthed vågnede – for hans øren lød det ord, den store stumme i århundreder havde kæmpet for at få hørt!

Ak, ja – retfærdighed! og ikke barmhjertighed skulle her øves. Barmhjertighed gjorde elendigheden evig, retfærdigheden kunne måske bringe frelse! Det var efter retfærdighed, de elendige tørstede, en retfærdighedsgerning kunne alene feje ud i den gamle verden, rense Augias' stald – få samfundsbygningen genopført!

Den store stumme skulle hverken tilhøre Vatikan eller Quirinal – hverken pave eller konge. Gennem tidsaldre havde den undertrykte brummet og klaget, snart dæmpet, snart højlydt, han havde stridt imod begge sine herrer alene for at frigøre sig, for at kunne udtale sin vilje, for at sige, at han ikke ville være nogens slave, men se retfærdighed øves!

Skulle retfærdighedens og sandhedens dag omsider oprinde? Midt i sin angst og uro, vaklende mellem den trang til guddom, som piner mennesket og forstandens overhøjhed, der hjælper til at leve, kunne Pierre kun sværge at holde sit løfte, blive ved at være præst uden tro, der vogter på andres tro, og hæderligt og kysk udføre sin gerning i stille sorg over ikke at kunne døde

fornuften, som han havde dødet sit kød og sin drøm om at være folkenes frelser. Og, som efter Lourdes, besluttede han nu atter at vente.

Men foran dette vindue, med udsigt over dette skyggeindhyllede Rom, hvor tågemasserne som bølger opslugte stadens monumenter, var han faldet i så dybe tanker, at han ikke hørte en stemme, som kaldte på ham, og ikke rørte sig, før en hånd blidt blev lagt på hans skulder.

"Fader, fader!"

Og da han endelig vendte sig om, sagde Victorine:

"Klokken er halv ti! Drosken holder for døren, Giacomo har allerede båret tøjet derned ... nu må De afsted, fader!"

Han blinkede med øjnene, så ganske forvildet ud.

"De var nok ved at tage afsked med Rom! Det er ellers en grim himmel i aften!"

"Ja – ikke smuk!" indrømmede han stille.

De steg ned. Han gav hende en hundredfrancsseddel, som hun skulle dele mellem husets folk. Hun bad ham undskylde, at hun gik foran ham, men der var så mørkt på trappen, at hun måtte lyse for ham.

Ak – denne afrejse, denne sidste gang igennem det mørke palæ, den snørede Pierres hjerte sammen! Han havde nys kastet et afskedsblik hen over sit kammer, det blik, der altid bringer tårerne til at stige op, man efterlader jo en stump af sit sønderrevne hjerte på steder, hvor man har grædt og lidt!

Foran døren til don Vigilios værelse, der lå hen i angstfuld stilhed, standsede han et øjeblik, han tænkte sig sekretæren liggende med hovedet boret ned i puden, med tilbageholdt åndedræt, for at han ikke ved et åndedrag skulle forråde en eller

anden farlig hemmelighed. Men det var især på første sal, da han gik forbi kardinalens og donna Serafinas lukkede døre, at denne stilhed trængte ham til marv og ben, det var, som vandrede han forbi to grave!

Siden de var kommet hjem fra jordfæstelsen, havde de ikke givet livstegn fra sig, de var lukket inde, forsvundet, de havde ligesom forstenet hele huset, så at man end ikke hørte lyden af en hviskende stemme eller en tjeners listende skridt.

Victorine blev ved at gå ind med lampen i hånden, fulgt af Pierre, som tænkte på de to, der blev tilbage i dette forfaldne palads, de sidste af en allerede halvt sammenstyrtet verden.

Dario og Benedetta havde taget alt livshåbet med sig, tilbage var der kun en gammel pige og en præst – ethvert håb om en mulig opblomstren var udelukket. Hvor var de dog endeløse, disse gange med deres uhyggelige skygger! Denne kolde, storslåede trappe syntes at føre nedad i det uendelige, og betrækket på væggene i disse store sale faldt i laser af fattigdom og forsømmelse. Den indre gård, græsbegroet som den var, lignede en kirkegård med den fugtige porthvælving, hvor to torsoer af Venus og Apollo stod og smuldrede hen, og den lille have, fuld af de modne appelsiners duft, var nu forladt. Ingen ville komme der mere, for ingen ville træffe den yndige contessina under laurbærtræet ved sarkofagen.

Alt gled ud i den nagende sorg og i den dødstavshed, hvori de to sidste Boccaneraer nu kun havde at vente til deres palads såvel som deres Gud styrtede ned over deres hoveder.

Pierre syntes kun at høre en let støj, som af løbende mus eller en gnavers tænder. Måske var det fader Paparelli, der i et eller andet afsides værelse var i færd med at pille i murene og

ustandseligt gnave på den gamle bygnings grundvold for at fremskynde dens ødelæggelse.

Drosken holdt udenfor porten, de to lygter dannede gule lyspletter i mørket på gaden. Bagagen var allerede anbragt, den lille kuffert hos kusken og vadsækken på forsædet. Præsten gik straks op i vognen.

"Å, De har god tid," sagde Victorine, der blev stående på fortovet. "Nu har De vel ikke glemt noget? Det glæder mig at se Dem komme lykkelig og vel afsted."

I dette øjeblik var det ham en trøst, at denne landsmandinde, dette brave menneske, der havde modtaget ham ved hans ankomst, nu også sagde ham farvel ved hans afrejse.

"Jeg siger ikke på gensyn," fortsatte hun, "for jeg tror nok, fader, at De ikke så snart kommer tilbage til denne afskyelige by ... farvel, fader!"

"Farvel, Victorine, og tak for alt godt!"

Vognen rullede allerede afsted og drejede op ad de snævre og bugtede gader, det førte til Victor Emmanuel Boulevard. Det regnede ikke mere, kalechen var ikke slået op, og skønt luften var mild, begyndte Pierre dog at fryse, men han ville ikke spilde tiden med at lade kusken holde. Da han drejede ind fra boulevarden blev han forbavset over at finde den øde og forladt så tidligt på aftenen med tillukkede huse og mennesketomme fortove. De elektriske lamper brændte alene i sørgmodig ensomhed. Nej, det var sandelig ikke varmt, tågen tiltog og husene druknede mere og mere i den.

Da han kørte forbi kansleriet, forekom det ham, som om den alvorlige, store bygning trak sig tilbage og svandt bort i en drøm. Og længere henne til højre, ved enden af Aracoeli-gade,

der kun var oplyst af nogle osende gasblus, var Kapitolium fuldstændig skjult af mørket. Derpå snævrede den brede gade ind og han rullede afsted mellem de mørke, truende masser på den ene side og det tunge Palazzo Altieri på den anden. Og her i denne snævre passage, hvor selv højt solskinsvejr ikke kan få bugt med de gamle tiders fugtighed, hengav han sig til ny drømmerier, mens han åndeligt og legemligt gennemisnedes af en kuldegysen.

En tanke, der i længere tid havde ulmet i ham, slog pludselig ud i fuld klarhed. Menneskeheden, der var kommet fra Asien, havde altid bevæget sig i samme retning som solen. Det var østenvinden, der havde ført de menneskelige kim, den kommende høst, mod vest. Og allerede i gamle tider hærgedes vuggen af ødelæggelse og død, som om folkeslagene kun kunne rykke frem stødvis og måtte efterlade jordbunden udpint, byerne ødelagt, befolkningen formindsket og vanslægtet, efterhånden som de vandrede fra den opgående sol mod den nedgående, mod det ukendte mål. Der ligger Ninive og Babylon på Eufrats bredder, Theben og Memphis ved Nilen, sammensunket af alder og træthed i dødelig sløvhed, hvoraf ingen opvågnen er tænkelig. Så kom det forfald, der havde bredt sig langs Middelhavets kyster, og som havde begravet Tyrus og Sidon under støv og aske og lullet Karthago i søvn, så at det midt i sin glans blev slået af alderdomssvaghed.

Således marcherede menneskeheden frem, båret af civilisationens skjulte kraft, og afmærkede hver dagsrejse med ruiner; og hvilket forfærdende øde er ikke nu historiens vugge, dette Asien og dette Egypten, der er vendt tilbage til barndommen og ligger forstenet i uvidenhed og afmagt mellem

ruinerne af de oldtidens storstæder, der en gang var verdens dronninger.

Midt i sine drømmerier lagde Pierre mærke til, at Palazzo Venice, begravet i nattens mørke syntes at synke sammen som for et usynligt angreb. Tågen havde opslugt den. Murtinderne og de høje, nøgne, ellers så vældige mure, syntes at vakle i det tiltagende mørke.

Til venstre åbnede den brede Corso sig, den var også øde, oplyst af de elektriske lampers blege lys, til højre lå Palazzo Torlonia med sin ene fløj, som nedbryderens hakke allerede havde angrebet, og længere til venstre lå Palazzo Colonna med sin lange, sørgmodige facade, sine lukkede vinduer, som om det også, forladt af sine herrer, berøvet sin gamle glans, ventede på snart at blive revet ned.

Mens vognen, der nu kørte langsomt, rullede op ad højderne ved Via Nazionale, fortsatte Pierre sine drømmerier. Var Rom mærket, var dets time kommet, skulle den evige stad forsvinde i den ødelæggelse, som folkeslagene på deres vandring bestandig lod tilbage efter sig? Grækenland, Athen og Sparta hvilede på deres glorværdige fortid og spillede ingen rolle i verden mere. Hele den sydlige del af den italienske halvø lå allerede under for den frembrydende lammelse. Og samtidig med Napoli vil turen komme til Rom.

Det befandt sig på grænsen af smitten, på randen af det dødsværk, der stadig breder sig mere og mere over det gamle fastland, det lå, hvor dødskampen begyndte, hvor den udpinte jord ikke mere vil føde eller underholde byerne, hvor selve menneskene syntes slået af alderdom fra fødslen.

I to århundreder var det gået tilbage med Rom, der mere og mere gled ud af nutidslivet, uden industri, uden handel og selv ude af stand til at frembringe noget i retning af videnskab, litteratur eller kunst. Det var ikke længere St. Peterskirken alene, der ville synke sammen, og hvor græsset ville komme til at vokse imellem ruiner, som fordum ved den kapitolinske Jupiters tempel. I Pierres mørke og bedrøvelige drømmerier var det hele Rom, som med et vældigt brag ville styrte sammen og dække de syv høje med et kaos af ruiner. Basilikaer, paladser og hele kvarterer ville komme til at hvile under støv og aske. Som Ninive og Babylon, som Theben og Memfis, ville Rom blive en slette, opfyldt af grushobe og ødelagte bygninger, hvor imellem man forgæves vil søge at påvise de gamle monumenter, der nu kun blev beboet af giftigt kryb og sværme af rotter.

Vognen gjorde en drejning og Pierre så til højre i mørket Trajans søjle, der hævede sig sort som stammen af et kæmpemæssigt udgået træ, hvis høje alder havde berøvet det sine grene.

Og længere henne, da han kørte over den trekantede plads og så op, bemærkede han under den blytunge himmel det virkelige træ, pinjen, i Villa Aldobrandini, Roms stolthed og glæde, der i dette øjeblik syntes ham en skygge, en lille sky af sod, der løftede sig af stadens ruinhob.

Hans tragiske drøm greb ham nu med forfærdelse. Når den hensygnen, der således breder sig gennem den gamle verden, er gået hen over Rom, når Lombardiet er blevet grebet af den, når Genoa, Torino og Milano er slumret hen i den døs, hvori Venezia allerede ligger, da vil turen altså komme til Frankrig. Alperne overskrides og Marseilles skal se sine havne tilsandet

ligesom Tyrus og Sidon, Lyon kommer i forfald og døser hen, og omsider overvældes Paris af den uimodståelige affældighed, det forvandles til en mark, opfyldt af nøgne stenbunker og kulhobe og dør den samme død som Rom, Ninive og Babylon, mens folkeslagene fortsætter deres march med den evige sol mod dens nedgang.

Et højt skrig lød gennem mørket – de latinske racers dødsskrig. Historien, der syntes at være født i Middelhavets bassin, skiftede plads, og oceanet blev nu verdens midtpunkt. En ny tidsalder ville da stige frem, den ny verdens komme efter den gamle, disse amerikanske byer, hvor demokratiet forenede sig og den tilkommende ny religion skulle spire frem, ville blive de kommende århundreders herskende dronninger.

Og der ovre på den anden side af det andet ocean, ville man komme tilbage til vuggen på den modsatte side af Jorden, til det yderste, forstenede østen, til Kina og det hemmelighedsfulde Japan, til hele den gule races truende mylder.

Men efterhånden, som vognen sneglede op ad Via Nazionale, blev Pierre bedre til mode. Luften var renere og lettere, mod og håb vendte tilbage. Dog stod banken med dens grimme, moderne stil, med de enorme overkalkede mure, som et spøgelse, der i nattens mørke havde svøbt sit ligklæde om sig, mens Quirinalet oven over de forskellige haver kun fortonede sig som en mørk stribe på himlen. Det gik stadig op ad bakke, gaden blev bredere, og da Pierre endelig var nået helt op ved Viminale og passerede ruinerne af Diocletians thermer, trak han vejret frit. Nej, nej, menneskehedens dagværk kunne ikke standse, det var evigt, og civilisationens stadier ville følge efter

hinanden uden ophør. Hvad gjorde det vel, at denne østenvind førte folkeslagene mod vest, som slæbt afsted af solens magt?

Hvis så skulle være, kunne den komme tilbage fra klodens anden side, måske gå flere gange rundt om Jorden, indtil den dag, da den fandt hvile i fred, sandhed og retfærdighed.

Efter den kommende civilisation rundt om Atlanterhavet, der da vil være midtpunktet, med mægtige byer på sine kyster, vil der atter fødes en civilisation med det Stille Ocean til centrum, med hovedstæder, som vi ikke har nogen anelse om, og hvis spirer ligger slumrende på ukendte kyster.

Og der vil komme andre og andre efter dem, og det vil begynde forfra i en uendelighed.

Og i dette øjeblik blev han grebet af den trøstende og beroligende tanke, at den store nationalitetsbevægelse var instinktet, selve den trang som folkene havde til enhed. Udgået at samme familie, adskilt og senere spredt i stammer, tørnet sammen på grund af broderhad, havde de dog trods alt en trang til atter blive en familie.

Provinserne slog sig sammen og dannede folkeslag, folkeslagene samlede sig efter racer, og racerne ville ende med at danne en udødelig menneskehed. En menneskehed, der ikke kendte grænser, og hvor krige var umulige, en menneskehed, der levede af sit ærlige arbejde, med alle goder i fællesskab.

Var det ikke bevægelsen, målet for det arbejde, der udføres overalt, løsningen på historiens gåder?

Gid da Italien måtte blive et folk, sundt og stærkt, gid det måtte leve i god forståelse med Frankrig, og at broderskab mellem de latinske racer måtte være begyndelsen til det almindelige broderskab.

Ak, dette eneste fædreland, en lykkelig, en fredelig verden, hvor mange århundreder behøvedes der til virkeliggørelsen af denne skønne drøm!

Da Pierre var kommet til banegården og stod midt i sværmen, var drømmerierne forbi.

Han måtte sørge for at løse billet og få sin bagage indskrevet. Derpå gik han straks op i en kupe.

Den næste dag, når det blev lyst, var han i Paris.

Om "Rom"

Forfatter: Émile Zola (1840-1902).
Org.udgave: *Rome.* Føljeton i *Le Journal* 21. december 1895 – 8. maj 1896, bogudgave Bibliotèque-Charpentier, Paris 1896.
Denne udgave baseret på: *Rom. Roman af Émile Zola.* Føljeton i dagbladet *Politiken* 26. december 1895 – 22. juni 1896.
Oversætter: Ikke oplyst i bogforlæg, ant. Mette Gauguin (1850-1920).
Redigeret af: Vivi N. Jensen.
Forside: Efter foto af Wolfgang Stuck: *Petersdom von Engelsburg gesehen* (Wikipedia 2004). Udsnit.

ISBN 978-87-7979-894-6

2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-166-4 (Ølstykke 2009)

www.ebib1800.dk

Note 1: Du er Klippen (Petrus) og på den klippe (petram) vil jeg bygge min kirke, og til dig vil jeg give nøglerne til Himmelens kongerige

Note 2: Franciskanere og visse andre regner med tre slags ordensmedlemmer: munke og nonner er de to første, mens den tredje orden er mennesker, der ikke ønsker eller kan hengive sig til klosterlivet, men uden at være egentlige ordensmedlemmer observerer ordenens lære og principper